SCRISORI CĂTRE OVID DENSUSIANU

Coperta: *Florin Ionescu*

Toate drepturile rezervate Editurii Minerva

SCRISORI
CĂTRE
OVID DENSUSIANU

VOL. I

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ, INTRODUCERE, NOTE, TABEL CRONOLOGIC ȘI INDICI DE
LIVIU ONU, ILEANA VÎRTOSU și MARIA RAFAILĂ
SUB REDACȚIA LUI
LIVIU ONU

DOCUMENTE LITERARE

EDITURA MINERVA
BUCUREȘTI — 1979

[illegible]

CUVÎNT INTRODUCTIV

I

Cele peste 2000 de scrisori primite de Ov. Densusianu între 1893 – 1938, pe care le publicăm selectiv aici și în volumele următoare, sînt reprezentative nu numai pentru omul de cultură și poetul bucureștean și pentru semnatarii epistolelor, ci și pentru epoca respectivă.

Sub raportul valorii lor documentare, aceste scrisori sînt, desigur, inegale.

Majoritatea absolută a corespondenței prezintă totuși un interes cultural de prim ordin, deoarece ea cuprinde numeroase informații privind domenii ca: istoria literaturii române moderne, cu specială privire asupra simbolismului și asupra presei literare; folcloristica și etnografia; istoria limbii române, inclusiv a limbii literare; dialectologia românească; istoria lingvisticii românești și romanice; istoria relațiilor culturale româno-europene, în primul rînd, româno-franceze, și a relațiilor culturale româno-americane; istoria vieții politice și a presei românești; istoria învățămîntului românesc; istoria teatrului românesc; studiile basce. În toate domeniile citate, contribuția lui Ov. Densusianu a fost substanțială și nemijlocită.

Un număr apreciabil de alte scrisori din fondul pe care-l publicăm constituie un izvor nesecat pentru cunoașterea mai adîncită a vieții poetului și omului de știință care a fost Ov. Densusianu, pentru cunoașterea relațiilor sale sociale (inclusiv a celor familiale și intime).

În sfîrșit, cîteva zeci de scrisori sînt mai puțin importante: cereri de abonamente la *Vieața nouă*, oferte de colaborare la revistele lui Ov. Densusianu — din partea unor veleitari etc., pe care editorii le-au dat în rezumat.

Din întreagă această corespondență, personalitatea lui Ov. Densusianu apare într-o lumină prea puțin cunoscută. Dacă scrisorile trimise de Ov. Densusianu, dintre care astăzi sînt cunoscute doar cîteva sute, ne prezintă un om sobru, în general distant, interesat mai mult de probleme științifice sau literare, predispus mai mult la critică decît la admirație și prea puțin afectuos chiar în relațiile sale familiale, corespondența primită de poetul și omul de știință, e adevărat — incomparabil mai bogată, ne dezvăluie laturi în bună măsură foarte puțin cunoscute: pe lîngă interesul pentru problemele limbii și literaturii, apare aici interesul lui Densusianu pentru om și pentru societate. Scrisorile adresate lui Ov. Densusianu oglindesc un om foarte sensibil față de semenii săi, gata să sară oricînd în ajutorul unui student merituos care are nevoie de vreo carte din biblioteca lui pentru pregătirea unui examen sau care a căzut în suferință, gata să intervină la diferite foruri superioare pentru drepturile unui prieten sau colaborator al său, gata să ajute bănește pe prieteni și cunoscuți, să le dea sfaturi sau informații. Departe de a trăi într-un turn de fildeș, cum lasă pe unii să creadă, Densusianu ia parte activă nu numai la viața literară și științifică a epocii sale, ci și la viața semenilor săi. Înconjurat în permanență de prieteni și colaboratori, profesorul și poetul Densusianu participă la bucuriile și durerile lor, la victoriile și înfrîngerile lor.

Scrisorile primite de el oferă destule elemente ca să ne formăm o imagine despre viața politică și despre viața intimă a celui care voia să pară un „călugăr", „care și-a impus o viață superioară", cum se exprimă una dintre admiratoarele sale.

Or, monografiile, studiile și articolele închinate lui Ov. Densusianu, publicate pînă acum, au scos prea puțin în relief asemenea aspecte ale vieții marelui om de cultură care a fost poetul și romanistul bucureștean.

Una dintre personalitățile cele mai complexe ale istoriei culturii românești din prima jumătate a secolului al XX-lea, Ovid Densusianu a activat, cu competență, în domenii foarte variate, exprimîndu-și cu mult curaj punctul său de vedere și provocînd reacții destul de diferite la contemporanii săi: de la admirație nelimitată pînă la dispreț, la invidie și atacuri publice, în presă și în ședințe. În ce privește orizonturile preocupărilor, pe bună dreptate observa romanistul austriac Matthias Friedwagner, într-o scrisoare din februarie 1931, trimisă prietenului său mai tînăr, Ov. Densusianu: „În afara ariei Romaniei, studiile d-tale te-au condus în Asia mică, în Sciția; în studiile asupra păstoritului ai ajuns pînă în Pirinei. Încît aproape că nu există graniță în calea cercetării d-tale."

Poate numai N. Iorga l-a depășit pe Ov. Densusianu în ce privește multitudinea preocupărilor. Dar, în timp ce Iorga era o personalitate vulcanică, neastimpărată, nu de puține ori subiectivă în aprecierea contemporanilor și, de aceea, plină de contradicții, Densusianu avea o conduită în general echilibrată, rectilinie, manifesta o seninătate clasică, de tip latin. Evident, se întîlnesc și în relațiile sociale ale lui Densusianu numeroase elemente subiective, dar contradicțiile sale se neutralizează, în ultimă instanță, prin consum interior, prin închidere în sine, prin austeritate, prin izolare, condiții în care omul de știință și poetul își vedeau mai departe de uneltele lor ...

Înzestrat cu un spirit critic foarte ascuțit și cu o etică profesională puritană, lingvistul bucureștean născut la Făgăraș dar crescut și format la Brașov, Iași, Paris, și-a cultivat, într-un anumit fel, el însuși ... adversarii. Criticîndu-i nemilos în probleme de principiu, aceștia nu-l vor ierta toată viața. De aceea, opera lui Ov. Densusianu prezintă, de la început, două aspecte complementare: pe de o parte — caracter creator, constructiv (în filologie, lingvistică, folcloristică, etnografie, istorie literară ...), pe de alta — caracter militant, critic (în publicistică, în critica literară, în viața politică ...).

În fond, chiar lucrările sale de bază din domeniul filologiei, al lingvisticii, al artei literare, al istoriei literare etc. sînt produsul unei reacții critice.

Ce este altceva, ca să ne limităm la un singur exemplu, *Histoire de la langue roumaine*, decît o reacție la o serie de încercări neștiințifice, apărute în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, consacrate istoriei limbii române, cum sînt, bunăoară, lucrarea lui Constantin D. Georgian, *Essai sur le vocalisme roumain, précédé d'une étude historique et critique sur le roumain* (Bucarest, 1876) sau a lui Théodore Alimanesco, *Essai sur le vocalisme roumain* (Lausanne, 1895), o reacție pornită din dorința de a face lumină într-un domeniu în care nu s-a aplicat o metodă riguroasă de cercetare, în care n-a existat o concepție realistă și în care nici informația nu ținea pas cu vremea?

II

Să aruncăm acum o scurtă privire asupra domeniilor la care se referă corespondența primită de Ov. Densusianu.

1. Printr-un concurs favorabil de împrejurări, Ov. Densusianu, intrat în publicistică înainte de a împlini vîrsta de 20 de ani, la *Arhiva* (Iași, 1892—1893), cu recenzii și poezii,

devine foarte activ tocmai în perioada studiilor sale la Berlin și Paris, publicînd în *Revista critică-literară* (Iași, 1893—1897), condusă de tatăl său, Aron Densusianu, materiale foarte diferite: poezie, critică literară, istorie literară, lingvistică română și romanică etc., apoi la alte periodice românești, ca *România jună* (București, 1899—1900), *Noua revistă română* (București, 1900—1902), *Revista română politică și literară* (București, 1902) etc., și străine, ca *Romania* (Paris, 1895—1902), *Archiv für lateinische Lexikographie und Grammatik* (Leipzig, 1898—1902) etc. Începînd cu *România jună*, Ov. Densusianu atacă, în periodicele românești, și probleme politice (critică socială, critica organizării învățămîntului etc.). În revistele străine, se limitează, în schimb, numai la probleme de lingvistică romanică și românească și de filologie romanică.

Încă la *România jună*, „ziar național independent", care a apărut puțin timp (2 XII 1899 — 9 X 1900), Ov. Densusianu își asumă rolul de îndrumător al literaturii. Putem cita, în acest sens, articolele sale *Suflete hibride* (nr. 1, din 2 XII 1899), *Literatura română în străinătate* (nr. 7, din 9 XII 1899; nr. 48, din 27 I 1900) etc. În acest ziar, alături de I. L. Caragiale, G. Coșbuc, Al. Vlahuță, scria și obscurul poet Fl. I. Becescu; în aceleași pagini se întîlneau A. C. Cuza cu N. Iorga, Aurel C. Popovici și Const. Rădulescu-Motru, iar Ov. Densusianu concura cu G. Bogdan-Duică și chiar cu Eugen Lovinescu. Rolul de mentor al literaturii se accentuează în *Noua revistă română*, condusă de Const. Rădulescu-Motru, unde Ov. Densusianu este redactor pentru partea literară (1900—1902). Revista avea caracterul unui magazin, vizînd politica, literatura, „știința" (în sensul de „științe exacte") și arta, iar principalii ei colaboratori erau universitari bucureșteni. O serie de scrisori adresate lui Ov. Densusianu se referă tocmai la această scurtă perioadă a activității sale (vezi scrisorile lui Florian I. Becescu, G. Bogdan-Duică, Th. Cornel etc.).

Un foarte scurt intermezzo constituie participarea lui Ov. Densusianu la conducerea organului poporanismului, *Sămănătorul* (între mai-august 1903; vezi scrisoarea lui Ilarie Chendi). Înșelat în speranțele sale și incomodat de N. Iorga, cu care împărțea frînele, Ov. Densusianu abandonează repede această revistă, pentru a pune bazele unei reviste proprii.

Publicația sa, care nu s-a lăsat mult așteptată, este: *Vieața nouă*, condusă de tînărul romanist din Capitală de la primul pînă la ultimul ei număr (febr. 1905— febr. 1925). Mișcarea literară promovată de revista lui Ov. Densusianu se opunea, în principiu, atît sămănătorismului, cît și direcției generale a literaturii tradiționale românești. În practică, *Vieața nouă*, stegar al simbolismului și al modernității, face loc atît unor colaboratori valoroși, cît și unor scriitori mediocri sau începători superficiali. Sub raportul valorii, materialele publicate sînt foarte diferite. Toate aceste contradicții apar cu evidență în corespondența trimisă de numeroșii colaboratori ai revistei, cum sînt: Ștefan Albuleț, Șerban Bascovici, A. Bănățeanu, Nicolae Bănescu, Ion Bentoiu, Eveline Botta, Margareta Budălănescu-Petrulian, Nicolae M. Budureseu, Ion F. Buricescu, Adriana Buzoianu, D. Caracostea, Al. Colorian, Valeria Constantinescu, Neli Cornea, Emil Cotești, Vasile Cottan, Const. C. Cristea, Mihail Cruceanu, Constantin Damianovici, Romulus Demetrescu, D. Dimiu, Titu Dinu, Ch. Drouhet, G. Duma, Pompiliu Eliade, Matei Elian, Mia Frollo, B. Fundoianu, G. Galaction, Nic. Georgescu-Ștefănești, N. Georgescu-Tistu, Ion C. Georgian, Al. Gherghel, Agatha Grigorescu-Bacovia, C. P. Gruia, Petre V. Haneș, Vasile V. Haneș, J. B. Hétrat, M. Hirsu, Olga Ioan, Emil Isac, J. Urban Jarník, Dem. Kirca, Octav G. Lecca, Elvira Lomoș-Popescu, Emil Maur, D. R. Mazilu, Sim. Mîndrescu, George Moroianu, Basil Munteanu, D. Nanu, Const. Narly, Jean Naum, Dim. C. Nădejde, Barbu Nemțeanu, Liberalle Netto, Ion Nisipeanu, Antonian Marinescu-Nour, Ramiro Ortiz, Pericle Papahagi, Tache Papahagi, Vintilă Paraschivescu, Pompiliu Păltănea, Coriolan Petranu, Traian A. Pinteru, Al. Popescu-Telega, Stavri Predescu, Dragoș Protopopescu, I. M. Rașcu, Victor Rath, G. M. Răceanu, C. Rădulescu-Motru, Eugen Relgis, Al. Rosetti, Matei Rusu, Nicolae Rusu, Eulampiu

Slătineanu, Theodor C. Solacolu, Eugeniu Speranția, Al. T. Stamatiad, N. Stănescu, Lucia Stenescu, Const. T. Stoika, Const. Sudețeanu, N. Șerban, I. Olimpiu Ștefanovici, Maria Ștefănescu, D. V. Teodorescu, Gh. I. Teodorescu, N. Em. Teohari, Tudor Vianu, Vasile Vîrcol, Barbu Voinescu, Alexandru Westfried, Laurenția Zeuleanu, Constanța Zissu etc.

E adevărat că, alături de poezie, de critica literară și, de la un moment dat, și de proză și dramaturgie, care alcătuiau nucleul revistei, se abordează aici domenii foarte variate: istoria literară românească și străină, pedagogia și psihologia, învățămîntul și educația, lingvistica și filologia românească și romanică, folcloristica, politica internă și internațională etc.

Dar scrisorile trimise de corespondenți, ca și manuscrisele păstrate în arhiva lui Ov. Densusianu, ne arată ce muncă a trebuit să depună directorul revistei cu multe dintre manuscrise și ce răbdare a trebuit să aibă el pentru a le aduce pe o linie de plutire. Adesea stîngăciile și erorile de exprimare din scrisori le concurează pe cele din manuscrisele trimise spre publicare. Pe de altă parte, spiritul critic al lui Ov. Densusianu nu s-a manifestat în egală măsură asupra materialelor literare trimise lui. Exigent din cale afară cu scriitori deosebit de înzestrați (de ex.: B. Fundoianu, Gala Galaction), pe care, în felul acesta îi îndepărtează de revistă, Ov. Densusianu este foarte concesiv față de „produsele" unor tinere colaboratoare (vezi, de ex., paginile publicate de Margareta Budălănescu, Adriana Buzoianu, Mia Frollo etc.). Scrisorile primite de Ov. Densusianu de la colaboratorii *Vieții noi*, coroborate cu manuscrisele corespunzătoare păstrate în arhivă, ne obligă să revizuim, măcar în parte, concepția curentă cu privire la spiritul critic al celui care se considera adevăratul mentor al simbolismului românesc.

În general, puține scrisori dinafara cercului de colaboratori ai *Vieții noi* conțin informații cu privire la problematica revistei; de ex., scrisorile lui Gh. Alexici și Nicolae Andriescu (reacții la anumite articole), Irena C. Ciorogîrleanu (elemente ce completează biografia fiului ei, Const. T. Stoika, fost colaborator al revistei).

2. Încă în *Revista critică-literară* (1893—1897) a tatălui său, Ov. Densusianu dezbate cu multă competență probleme de lingvistică românească și romanică, publicînd etimologii, unele studii de fonetică și de dialectologie, recenzii critice și informații curente. Specializarea la Berlin cu Adolf Tobler și la Paris cu Gaston Paris îl pune, în același timp, în legătură cu numeroși romaniști germani și francezi și cu reviste de prestigiu, cum sînt cele citate, *Romania* și *Archiv für lateinische Lexikographie und Grammatik*, la care Ov. Densusianu colaborează cu materiale originale, înscriindu-se printre romaniștii reputați ai timpului. Întors în țară, Ov. Densusianu va deveni unul dintre promotorii lingvisticii românești.

A. După articole sporadice sau recenzii privind probleme de limbă, publicate în *România jună*, în *Noua revistă română* și în *Revista română politică și literară*, Ov. Densusianu întemeiază, în 1905, pe de o parte, Societatea filologică, pe care o concepe ca o societate științifică consacrată problemelor majore ale limbii române, iar pe de altă parte, *Buletinul Societății filologice*, organul societății respective.

Scrisorile primite de Ov. Densusianu ne oferă numeroase elemente inedite privitoare la Societatea filologică, ce și-a desfășurat activitatea la București, între 1905—1912 (după datele pe care le avem), prin ședințe de comunicări (cu discuții), mai frecvente în primii ani, apoi din ce în ce mai rare. În *Buletinul Societății filologice (BSF)*, apărut numai trei ani (1905—1907), pe lîngă dările de seamă asupra ședințelor, au fost publicate o serie de comunicări. Pentru activitatea ulterioară a Societății, am pus la contribuție, în notele noastre, caietul autograf inedit *(Caiet SF)* conținînd dările de seamă originale asupra ședințelor dintre 1907—1912 (adesea cu semnăturile participanților), caiet păstrat în Arh. Ov. Dens., XXXII, Varia 1.

Societatea filologică a fost o pepinieră a lingvisticii românești, în care, îndeosebi Ov. Densusianu și I. A. Candrea, în strînsă colaborare, au făcut școală. Interesul principal era concentrat asupra cercetărilor dialectale și asupra unor probleme ca demonstrarea latinității limbii române, rolul păstoritului în istoria limbilor romanice, transcrierea textelor vechi etc.

Dintre cei mai activi membri ai Societății filologice, care, pe vremea aceea, erau colaboratori apropiați ai lui Ov. Densusianu, e de ajuns să cităm, pe lîngă I. A. Candrea, pe G. Giuglea, Petre V. Haneș, Gr. Crețu, V. Vîrcol, G. Popa-Lisseanu, I. Valaori, Lupu Antonescu.

B. Preocupările pentru cercetările dialectale, strîns legate în activitatea lui Ov. Densusianu de cele pentru folcloristică și pentru istoria limbii române, sînt foarte bine reprezentate în corespondența primită de autorul monumentalei *Histoire de la langue roumaine.* Menționăm, în acest sens, scrisorile lui A. Baldacci, M. Bartoli, I. A. Candrea, Th. Capidan, I. Diaconu, Titu Dinu, G. Giuglea, Teodor Gîlcescu, Mihail C. Gregorian, Leca Morariu, Pericle Papahagi, Tache Papahagi, Iosif Popovici, Sextil Pușcariu, Th. D. Speranția, D. Șandru, Al. Viciu, Vasile Vîrcol etc. Școala dialectologică întemeiată de Ov. Densusianu a dat lingvisticii românești o metodă proprie de cercetare și numeroase studii care sînt și astăzi lucrări de referință.

C. Am arătat mai sus că *Vieața nouă* conține și articole consacrate problemelor limbii române și filologiei.Pe lîngă criticile incisive ale lui Ov. Densusianu la adresa *Dicționarului limbii române* patronat de Academia Română și la adresa lui Sextil Pușcariu, revista publică, mai rar, articole ale colaboratorilor privitoare la probleme de limbă și la probleme de critică textuală (de ex.: Pericle Papahagi, Tache Papahagi).

După eșuarea *Buletinului Societății filologice*, de-abia după primul război mondial reușește Ov. Densusianu să pună bazele unei reviste proprii de lingvistică. Orientarea promovată de Ov. Densusianu în lingvistica românească prin *Grai și suflet* (București, 1923—1937), trebuie văzută nu atît ca o reacție la orientările susținute de „școala" lingvistică de la Cluj și de cea de la Iași (față de care romanistul bucureștean a folosit adesea o critică pătimașă), ci ca o completare la acestea, ca o concentrare a unor forțe disponibile, care, datorită lipsei de organizare a muncii științifice, nu-și găseau loc în nici unul dintre celelalte centre.

Scrisorile lui Vasile Bogrea, Constantin Brăiloiu, I. A. Candrea, Șerban Coculescu (= Pius Servien), T. Gîlcescu, Mihail Gregorian, G. Iogu, Tache Papahagi, Al. Rosetti, D. Șandru, V. Vîrcol etc., ca și Arhiva Ov. Densusianu, conțin prețioase informații în legătură cu activitatea revistei conduse de Ov. Densusianu. E de subliniat aici, în mod deosebit, colaborarea lui Vasile Bogrea, care, ca și G. Giuglea, pe alt plan, constituie puncte de legătură între cele două școli adversare (de la Cluj și de la București).

D. Din inițiativa și sub conducerea lui Ov. Densusianu, a avut loc la București, între 13—15 aprilie 1925, Întîiul Congres al filologilor români, la care au participat lingviști și filologi din toată țara. Corespondența participanților (sau a invitaților care n-au putut participa) ne oferă detalii în legătură cu organizarea congresului și în legătură cu comunicările susținute. Citām scrisorile lui Ilie Bacinschi, V. Bogrea, Th. Capidan, Ion N. Dianu, Mihail Dragomirescu, N. Drăganu, Ch. Drouhet, G. Giuglea, Vasile Grecu, E. Herzog, T. Iordănescu, C. Lacea, D. Marmeliuc, L. Morariu, P. Papahagi, G. Popa-Lisseanu, Iosif Popovici, Al. Procopovici, G. D. Serra, H. Tiktin, a Muzeului limbii române din Cluj etc.

E. Diferite alte probleme ale limbii române și informații privind istoria lingvisticii românești conțin scrisorile lui Teodor Alimănescu, M. Bartoli, I. A. Candrea, Dumitru Cristescu, Al. Davila, Dimitrie Dimiu, N. Drăganu, Const. D. Gălușcă, G. Giuglea, Jindra Hušková-Flajšhansová, Iorgu Iordan, Alf Lombard, Leca Morariu, Pericle Papahagi, Tache Papahagi, Iosif Popovici, Al. Procopovici, Sextil Pușcariu, Al. Rosetti, Carlo Tagliavini, H. Tiktin, Ion D. Țicăloiu etc.

3. Un bogat material privind istoria lingvisticii și a filologiei romanice cuprind scrisorile primite de Ov. Densusianu de la foștii săi colegi de la Berlin și Paris,

precum și de la romaniști și filologi străini sau români din generații mai tinere, cum sînt: M. Bartoli, André Beaunier, O. Bloch, Louis Brandin, E. G. W. Braunholtz, V. Bröndal, Ch. Brun, I. A. Candrea, D. Caracostea, Wilhelm Cloëtta, Șerban Coculescu, R. J. Cuervo, V. Flajšhans, M. Friedwagner, J. Jud, M. Křepinský, E. Lange-Kowal, Paul Meyer, W. Meyer-Lübke, Georges Millardet, A. Mussafia, Gaston Paris, E. Philipot, Mario Roques, Mario Ruffini, Kr. Sandfeld, Bernhard Schädel, Georg Schläger, Oscar Schultz, Alb. Séchehaye, Petar Skok, Antoine Thomas, Adolf Tobler, Joseph Vendryes, B. E. Vidos, Karl Vollmöller, C. Voretzsch, Max L. Wagner, St. Wędkiewicz, Raymond Weeks, Adolphe Zünd etc.

Unele scrisori, ca cele ale lui Antoine Meillet sau B. Marque, privesc lingvistica comparată indo-europeană.

Se știe că una dintre pasiunile lui Ov. Densusianu a fost studiul limbii și obiceiurilor basce, domeniu pentru care a întreprins mai multe călătorii în Țara Bascilor și a întreținut o bogată corespondență cu bascologi și cu societăți de resort, cum sînt: J. Ageorges, Louis Colas, J. B. Daranatz, B. J. Detchepare, Henri Gavel, Jaroslav Müller, I. Saroïhandy, Muzeul Basc și Société des sciences ... din Bayonne (Franța) etc.

4. Un alt sector în care Ov. Densusianu își revendică rolul de îndrumător este cel al folcloristicii. Informații utile cu privire la interesul lui Ov. Densusianu pentru folclor și la activitatea sa în domeniul folcloristicii se găsesc în scrisori cum sînt acelea trimise de Ioan Șt. Botez, Const. Brăiloiu, Viggo Bröndal, Const. V. Buțureanu, Petru Caraman, Ilie Constantinescu, I. Diaconu, Maria Drăgănescu-Combary, Matthias Friedwagner, Mihail C. Gregorian, J. Urban Jarník, Vasile Gh. Luța, Nic. Mateescu, Constantin Papa, Pericle Papahagi, Tache Papahagi, Th. D. Speranția, Al. Vasiliu, rev. *Junimea literară* etc.

5. O latură foarte puțin cunoscută a personalității lui Ov. Densusianu este aceea de om politic. Convins de necesitatea eradicării demagogiei și a implantării unei democrații luminate, Ov. Densusianu s-a înrolat în rîndurile Partidului Conservator-Democrat condus de Take Ionescu. Activist de frunte al partidului, prieten bun chiar cu T. Ionescu, Ov. Densusianu participă la numeroase manifestații publice, scrie articole în presă (în *Vieața nouă*, precum și în diferite organe ale partidului), pînă în 1913, cînd se convinge că „takiștii", în ciuda aparențelor, sînt la fel de demagogi ca liberalii și ca celelalte partide burghezo-moșierești. În consecință, își dă demisia din partid. Cererea sa de demisie, datată 28 oct. 1913, pe care o vom reproduce în notele la scrisorile primite de la Take Ionescu, constituie un lucid și biciuitor act de acuzare la adresa politicianismului românesc de atunci.

În continuare, Ov. Densusianu se va plasa, în articolele sale politice, pe poziția intelectualului independent, fără partid, care luptă pentru „muncă, cinste, dreptate", după deviza gazetei săptămînale *Înălțarea*, pe care a scos-o la București, în 1919. Acest periodic nu rezistă însă decît 10 săptămîni (18 sept. — 20 noiemb.). În 1936, Ov. Densusianu scoate o serie nouă a *Înălțării*, cu apariție lunară, care va sucomba și ea după numărul 12. Articolele politice ale lui Ov. Densusianu au găsit o serie de adepți printre elevii săi, dar, prin caracterul lor idealist, n-au putut modifica cu nimic orînduirea politică de atunci.

Un număr însemnat de scrisori ne ajută să reconstituim, e adevărat — fragmentar, pe de o parte activitatea politică a lui Ov. Densusianu, pe de altă parte istoria vieții politice românești din primele patru decenii ale secolului al XX-lea. A se vedea, astfel, scrisorile trimise de I. Bentoiu, Maria Berijan, Teodor Costescu, Emilian Constantinescu, Simeon Crainic, M. Cruceanu, Const. Damianovici, D. Dimiu, Mihail Drăgănescu, Pompiliu Eliade, Iorgu Ganea, N. Georgescu-Tistu, Alex. Gherghel, Take Ionescu, George Moroianu, J. Naum, I. I. Nedelescu, Tache Papahagi, Pompiliu Păltănea, Vintilă Paraschivescu, Alex. Popescu Telega, Luca Preda, Al. Vasiliu etc.

6. Organizarea mai judicioasă a învățămîntului a constituit una dintre temele preferate ale articolelor politice ale lui Ov. Densusianu. Colaboratorii apropiați și unii corespondenți au împărtășit punctele de vedere ale maestrului. În plus, în scrisorile și prin activitatea lor, ei aduc numeroase informații suplimentare privitoare la istoria și organizarea învățămîntului românesc. A se vedea, în această privință, scrisorile primite de la: Gh. Alexici, Nicolae Andriescu, Ilie Bărbulescu, Ioan Bogdan, D. Caracostea, Simeon Crainic, B. de Luca, Ch. Drouhet, P. Eliade, Mia Frollo, Nic. Georgescu-Ștefănești, Vasile I. Ghețu, Petre V. Haneș, Elena Moroianu, Dim. C. Nădejde, Const. Papa etc., apoi de la Ministerul Instrucțiunii Publice, Universitatea din București.

Un loc aparte ocupă aici activitatea Societății pentru cultura artistică în școală, întemeiată de Ov. Densusianu. Corespondența nu ilustrează decît unele aspecte ale acestei activități (vezi de ex., scrisorile lui D. Caracostea, Nic. Georgescu-Ștefănești, Ch. Drouhet etc.), deoarece majoritatea acțiunilor se realizau prin contacte directe cu oamenii și cu școlile.

Cercetătorii vor găsi, de asemenea, în această ediție de corespondență, numeroase informații in legătură cu materialele din domeniul psihologiei și al pedagogiei, publicate în revistele lui Ov. Densusianu. Citām aici scrisorile lui Rom. Demetrescu, Const. Damianovici, Const. Narly, Ion Nisipeanu.

7. Ov. Densusianu, în colaborare cu I. A. Candrea și, parțial, cu D. Caracostea, a publicat un număr de manuale de limba română pentru învățămîntul liceal. Manuale asemănătoare, pentru aceeași specialitate, ca și pentru altele, au publicat o serie de alți colaboratori ai lui Ov. Densusianu: Nic. Cartojan, Rom. Demetrescu, D. Dimiu, Const. Damianovici, Ch. Drouhet, P. V. Haneș, Gh. Nedioglu, N. Șerban etc. În scrisorile acestora se cuprind numeroase date privind istoria literaturii didactice românești.

8. Istoria tiparului, a editurii și a presei românești sînt oglindite într-un număr considerabil de epistole din fondul publicat aici, precum și în materialele arhivei Ov. Densusianu. Procesul tipăririi revistelor și a cărților lui Ov. Densusianu, procesul publicării lucrărilor la care Ov. Densusianu a colaborat (cu I. A. Candrea, D. Caracostea, Th. D. Sperantia etc.), procesul editării cărților pe care le-a patronat romanistul de la București (mai ales după primul război mondial), contribuția unor corespondenți la promovarea presei românești — toate acestea sînt destul de amănunțit prinse în fondurile menționate. Dintre scrisorile mai semnificative am putea cita aici pe cele venite de la A. Bănățeanu, I. A. Candrea, D. Caracostea, Ilarie Chendi, Emil Constantinescu, Gr. Crețu, Mihail Cruceanu, Const. Damianovici, I. Diaconu, Titu Dinu, Mihail G. Holban, T. Papahagi, Pompiliu Păltănea, apoi de la diferite edituri, librării și periodice românești.

9. Foarte multe scrisori ne oferă date, puțin sau deloc cunoscute pînă acum, referitoare la viața și la diferite alte aspecte ale activității lui Ov. Densusianu. Menționăm, în acest sens, scrisorile primite de la Matteo Bartoli, G. Bâgulescu, I. A. Candrea, Sabina Cantacuzino, Ilarie Chendi, Fr. Chiriac, Șerban Coculescu, Simeon Crainic, Gr. Crețu, Mihail Cruceanu, Nic. Drăganu, Eliza și Pompiliu Eliade, Leon Feraru, M. Friedwagner, Nic. Georgescu-Ștefănești, Maria Ghirgiu, Alex. Macedonski, Tache Papahagi, Pompiliu Păltănea etc., apoi cele primite de la rudenii.

Viața intimă a poetului, care s-a lăsat foarte puțin dezvăluită chiar prietenilor și colaboratorilor apropiați, se poate întrevedea, în limitele decenței, în scrisorile unor admiratoare ca Maria Antoniade, Eveline Botta, Adriana Buzoianu, Eliza Danielopolu, Elena Dulgurow, necunoscuta Ais și altele.

Dintre toate acestea, prietenia cu Mia Frollo și, apoi, cu Ais se pare că au durat mai mult și au fost mai intense.

Pentru studiul vieții și activității lui Ov. Densusianu, sînt interesante, fără îndoială, și informațiile cuprinse în scrisorile lui Al. Popescu-Telega, trimise în perioada în care acesta își pregătea monografia *Ovid Densusianu*, apărută la Craiova, în 1934 (277 [—279] p.).

III

Nu e lipsită de semnificație repartiția geografică generală a corespondenței primite de Ov. Densusianu. Vom urmări întîi corespondența trimisă de conaționali, apoi aceea adresată de străini.

1. Născut la Făgăraș din Densușienii originari din Țara Hațegului, crescut la Brașov și Iași, iar după studiile în Germania și Franța, stabilit la București, Ov. Densusianu și-a dovedit în numeroase rînduri patriotismul sincer. Să ne amintim numai de articolele sale publicate cu ocazia războiului de întregire a patriei. Cu toate acestea, în alegerea colaboratorilor și a prietenilor, nu poate să nu ne izbească preferința sa pentru munteni și olteni. Toate celelalte provincii românești sînt foarte puțin reprezentate în inventarul colaboratorilor, prietenilor și corespondenților săi. Aceasta se explică, într-o bună măsură, desigur, prin faptul că majoritatea conaționalilor care-i scriu sînt sau studenți și foști studenți ai Facultății de litere din Capitală, sau colegi ai săi de la Universitatea bucureșteană. Excepție fac doar cîteva zone limitrofe fostei Țări Românești. Astfel, dintre brașoveni (de Brașov îl legau și relații familiale) citäm pe George Moroianu, Elena Moroianu, Sextil Pușcariu, George Giuglea, Ioan Bogdan, iar dintre ceilalți „ardeleni" menționăm pe Gh. Alexici, Ilarie Chendi, Emil Isac, Coriolan Petranu, Traian Pinteru, Nic. Drăganu, Isaia Tolan. Foarte bune relații întreține Ov. Densusianu cu Focșaniul (unde fusese încadrat în perioada specializării sale în străinătate): Ion Diaconu, I. M. Rașcu, Teodor Iordănescu etc.; în schimb, cu restul Moldovei relațiile sînt cu totul sporadice: Ilie Bărbulescu, Iorgu Iordan (aici am putea include și pe moldovenii stabiliți în Capitală: N. Iorga, Gr. Crețu), așa cum puțini sînt bănățenii cu care întreține Ov. Densusianu relații epistolare: At. Marienescu, Iosif Popovici. Ceva mai ridicat este numărul bucovinenilor care-i scriu lui Ov. Densusianu: V. Grecu, Olga Lomoș, Elvira Lomoș-Popescu, Liviu Marian, D. Marmeliuc, Al. Procopovici, Leca Morariu etc.

Preocupat de studiul dialectelor limbii române, Ov. Densusianu a manifestat o anumită simpatie pentru oamenii de cultură aromâni, întreținînd cu unii dintre ei strînse relații de colaborare. A se vedea scrisorile lui Th. Capidan, P. Papahagi, T. Papahagi, C. Lița, Nicolae Muzaca.

Dacă mai adăugăm că, cu puține excepții, relațiile epistolare ale lui Ov. Densusianu cu marea majoritate a conaționalilor săi au avut caracter temporar (foarte mulți au doar cîte o scrisoare; corespondența altora, deși frecventă o vreme, încetează brusc după cîțiva ani, odată cu relațiile de prietenie sau de colaborare, de ex.: D. Caracostea, Pompiliu Eliade etc.), ne putem face o imagine despre modul destul de tranșant în care proceda Ov. Densusianu în selectarea colaborărilor și a prieteniilor. Din marele număr de români care i-au scris lui Ov. Densusianu, numai cîțiva i-au fost prieteni și colaboratori de drum relativ lung: I. A. Candrea, Mihail Cruceanu, Const. Damianovici, Mia Frollo, Petre V. Haneș, Emil Isac, Tache Papahagi, Pompiliu Păltănea, I. M. Rașcu, V. Vîrcol. Dintre aceștia, Pompiliu Păltănea deține recordul în ce privește numărul epistolelor trimise (după datele pe care le avem pînă acum, el semnează 100 de scrisori).

Nu e mai puțin adevărat că numărul sau frecvența scrisorilor păstrate nu sînt totdeauna ilustrative pentru menținerea relațiilor de colaborare și de prietenie într-o etapă dată. Asemenea relații, mai ales pentru persoanele stabilite în București, se puteau întreține și se întrețineau și prin contacte directe cu Ov. Densusianu.

2. Ov. Densusianu și colaboratorii săi apropiați au stabilit numeroase relații culturale cu învățați, oameni de cultură, scriitori, ziariști — din străinătate, mai ales din Occident. În revistele sale, Ov. Densusianu a militat pentru o largă deschidere spre cultura țărilor de limbi romanice, în primul rînd spre Franța. Nu sînt neglijate însă nici alte zone culturale.

Pentru studiul relațiilor culturale româno-franceze, cercetătorul va găsi informații bogate în scrisorile trimise de J. Ageorges, Marcel Barrière, N. Beauduin, L. Bellanger, Oscar Bloch, J. Boutière, Auguste Diès, Ch. Drouhet, Louis Dumur, Pompiliu Eliade, Mia Frollo, Charles Fuster, J. Gamber-Godefroy, Georges Gourdon, B. Marque, A. Meillet, Alexandre Mercereau, Paul Meyer, G. Millardet, Marcel Montandon, G. Paris, Pompiliu Păltănea, E. Philipot, P. Picamille, Mario Roques, Alb. Séchehaye, Aurora Măciucescu, Basil Munteanu, Aurel Mircea, T. Papahagi, Antoine Thomas, J. Vendryes, M. L. Wagner, Elena Văcărescu, Adolphe Zünd etc., sau de asociații, instituții, ca Alliance Française, Légation de France en Roumanie, Mission Universitaire française en Roumanie, Société amicale G. Paris, de periodice ca *Le courrier européen*, *La Roumanie*, *Paris-Bucarest*, *La Vie*, precum și de diferite edituri sau librării franceze.

Foarte bine sînt marcate și relațiile culturale româno-italiene, în scrisorile primite de la Antonio Baldacci, Matteo Bartoli, Benedetto de Luca, Leon Diculescu, Mia Frollo, Claudiu Isopescu, E. Maddalena, Fernando Manno, A. Mussafia, Ramiro Ortiz, Mario Ruffini, G. D. Serra, Carlo Tagliavini etc.

Pentru relațiile culturale româno-spaniole trimitem la scrisorile venite de la J. Guillén, Miguel Pizzaro, Ion C. Ionescu, Al. Popescu-Telega, Legația Spaniei din București, Sociedad general española etc.

Țările Americii latine sînt reprezentate, în corespondența primită de Ov. Densusianu, prin scrisorile lingvistului columbian R. J. Cuervo.

Ca romanist și om de cultură, Ov. Densusianu a manifestat un interes deosebit pentru limba, literatura și civilizația occitană. Relațiile pe care le-a cultivat în acest sens sînt marcate prin scrisorile primite de la Pierre Azéma, Frédéric Mistral, B. Taladoire etc.

Lingvistul bucureștean a avut de asemenea raporturi cu unii oameni de cultură belgieni: Fr. Béthune, J. Daniel, Charles Heremans etc.

Ov. Densusianu a avut foarte buni prieteni printre lingviștii și filologii germani și a păstrat bune relații cu învățații de limbă germană. Relațiile culturale româno-germane și româno-austriece sînt materializate în scrisorile primite de la Wilhelm Cloëtta, Bernhard Schädel, Georg Schläger, Adolf Tobler, Karl Vollmöller, C. Voretzsch, E. Koschwitz, F. Krüger, A. Zauner, Matthias Friedwagner, W. Meyer-Lübke, E. Herzog etc., Biblioteca Universității din Viena și o serie de edituri.

Aici ar trebui să cităm și scrisorile cunoscutului romanist elvețian Jakob Jud, pentru relațiile româno-elvețiene.

Țările scandinave sînt reprezentate, în corespondența pe care o publicăm, prin scrisorile trimise de V. Bröndal, Kr. Sandfeld (Danemarca), Britta Edlén, Alf Lombard (Suedia) etc.

Dintre țările slave cu care Ov. Densusianu întreține relații, pe primul loc se situează Cehoslovacia. În activitatea lui Ov. Densusianu, relațiile culturale româno-cehe sînt inițiate, se pare, de J. Urban Jarník, care colaborează la *Vieața nouă* și care poartă cu Ov. Densusianu o interesantă corespondență. El îi trimite imediat după primul război mondial, pe Jindra Flajšhansová (devenită, prin căsătorie Hušková-Flajšhansová) pentru a studia limba română la Universitatea din București, sub îndrumarea lui Ov. Densusianu. Ea însăși va deveni profesoară de limba română la Universitatea din Praga. Ov. Densusianu întreprinde o călătorie în Cehoslovacia, după primul război mondial, unde este interesat, în primul rînd, de problema relațiilor istorice dintre români pe o de parte și cehi și slovaci pe de altă parte. Prin J. Hušková-Flajšhansová, Ov. Densusianu îl cunoaște pe tatăl fostei sale studente, Vaclá Flajšhans. În Cehoslovacia și, mai tîrziu, în țară, Ov. Densusianu va cunoaște și va întreține relații cu Vladimir Buben, Jan Jakubec, J. Janiška, Hertvík Jarník (fiul lui J. U. Jarník), Luša Kalašová, M. Křepinský, Jaroslav Müller, Fr. Pospišil, Ant. Šestak etc. A se vedea scrisorile lor.

Pentru relațiile culturale cu alte țări slave, stau mărturie epistolele primite de la Petar Skok (Iugoslavia), St. Glixelli, St. Wędkiewicz (Polonia), Eveline Botta, M. J. Nemirovsky (U.R.S.S.).

Cîteva scrisori punctează anumite aspecte ale relațiilor culturale româno-engleze: cele adresate de E.G.W. Braunholtz, Stuart Merrill, C. I. Harley Walker etc.

Ov. Densusianu a cultivat și relațiile culturale româno-americane. Scrisorile primite de la P. E. Briquet, Leon Feraru, Ernest S. Greene, Raymond Weeks, din partea periodicului *România nouă* (New-York) și a Bibliotecii Universității din California (Los Angeles) etc. conțin o serie de informații în acest sens.

Dintre numeroșii prieteni străini, relațiile cele mai bune și mai durabile le întreține cu Matteo Bartoli, Matthias Friedwagner, Jindra Hušková-Flajšhansová, I. Saroïhandy și, de asemenea, cu Muzeul Basc din Bayonne (Franța). Această corespondență sufletească este semnificativă și pentru preocupările științifice ale lui Ov. Densusianu.

IV

Limba textelor. Natura și proveniența atît de variată a corespondenței primite de Ov. Densusianu impun cîteva observații generale asupra repartizării scrisorilor după limbile în care au fost ele redactate și, de asemenea, asupra corectitudinii exprimării în special în corespondența românească.

1. Majoritatea scrisorilor primite de Ov. Densusianu sînt în limba română: aproximativ 1500 (deci: 75%). Celelalte sînt scrise în limba franceză (aproape 400 de piese), apoi în limbile germană și italiană (împreună: peste 100 de piese) și, foarte puține, în limbile spaniolă, engleză, occitană, rusă și cehă.

Limba în care au fost scrise epistolele nu indică, în toate cazurile, naționalitatea emitentului.

Întîi de toate, pentru că mulți români au folosit alternativ, în unele scrisori — franceza, în altele — româna. Alți emitenți români folosesc numai franceza.

În al doilea rînd, scriu în limba franceză mulți străini nefrancezi, de ex.: germani, basci de limbă franceză, cehi, englezi, americani, suedezi, polonezi, un islandez, un spaniol, un sîrbocroat, un italian. Ar fi de relevat ușurința cu care unii străini folosesc cînd o limbă, cînd alta (care uneori e chiar limba română).

Există și cîteva cazuri de epistole bilingve. Astfel, Rose Strauss, pe lîngă 3 scrisori în franceză și una în germană, îi trimite lui Ov. Densusianu două scrisori în care franceza alternează cu germana. La fel, Mia Frollo, pe lîngă scrisorile franceze, cele românești și aceea în limba italiană, are cîteva scrisori în care româna alternează cu franceza.

2. Transcriind corespondența primită de Ov. Densusianu, editorii și-au propus, conform unui principiu fundamental al editării textelor, să respecte întocmai limba originalului. Subliniem mai departe, în Nota asupra ediției, că nu confundăm limba cu ortografia textului.

În ciuda faptului că Ov. Densusianu întrunea calitatea de lingvist — cap de școală, cu aceea de scriitor de gust și de conducător al unei grupări literare și al revistei acestei grupări și, de asemenea, cu calitatea de strălucit profesor, marea majoritate a elevilor săi și a scriitorilor grupați în jurul său, cu rare excepții, comit surprinzătoare greșeli în scris, unele mai grave decît altele: de la erori elementare de ortografie și de la construcții gramaticale necorecte, pînă la inadvertențele de stil cele mai puerile.

O primă întrebare legitimă pe care și-o va pune cititorul, va fi următoarea: cum se face totuși că asemenea inadvertențe nu „transpar" în textele tipărite în revistele publicate de Ov. Densusianu? Răspunsul ne va releva una dintre caracteristicile personalității lui Ov. Densusianu, prea puțin cunoscută, și, în același timp, o deficiență în organizarea învățămîntului nostru superior din primele patru decenii ale secolului al XX-lea: lipsa unei preocupări susținute, în facultățile filologice, pentru însușirea, de către viitorii profesori de limbă și literatură, a unei limbi corecte, pentru o exprimare orală și scrisă corectă și nuanțată. În ciuda faptului că Ov. Densusianu a fost un mare om de știință, el n-a fost și un bun pedagog. Ne-o mărturisesc oral mulți dintre foștii săi elevi și ne-o dovedește, negru pe alb, corespondența primită de el. În loc ca, pe lîngă cursurile savante, care — cele mai multe — priveau istoria limbii române și chiar evoluția estetică a limbii române, să fi ținut și cursuri cu caracter normativ, Ov. Densusianu, aproape patru decenii, a preferat să corecteze, el însuși — ortografic, lingvistic și stilistic — imensul material trimis spre publicare în revistele sale. În loc să facă o selecție calitativă în rîndurile colaboratorilor săi, el prefera să fie înconjurat de cît mai mulți adepți. E, aceasta, o tactică? Avem impresia că da. Pentru a demonstra adversarilor săi că orientarea literară, respectiv științifică, condusă de el se bucură de o largă audiență, Densusianu a acceptat în revistele sale numeroase materiale scrise de oameni fără simțul limbii și, uneori, fără talent, materiale, care, pentru a fi publicabile, aveau nevoie de „intervențiile" sale. E adevărat că o anumită triere calitativă totuși a operat directorul *Vieții noi:* ne-o dovedesc materialele nepublicate ale unor emitenți ca: A. Bentoiu, Al. Brateș, Cecini, Mircea Cerbul, Aurel Ciocîrlan, Clement-Bacău, Vladimir Corbasca, Draligeo, Mihail V. Gheuka etc., etc. Dar prezența unor colaboratori prea puțin înzestrați în coloanele *Vieții noi* a fost, probabil, și unul dintre motivele pentru care scriitori valoroși ca G. Bacovia, Gala Galaction, I. Minulescu, I. Pillat, Al. T. Stamatiad sau istorici literari ca G. Bogdan-Duică, Ch. Drouhet, Basil Munteanu, Ramiro Ortiz n-au colaborat cu Ov. Densusianu decît sporadic sau foarte puțin timp.

Întorcîndu-ne la problemele ridicate de limba scrisorilor, considerăm că a corecta tacit erorile de limbă ale textelor, fără a le semnala, ar însemna a denatura adevărul istoric, a prezenta în roz un anumit aspect criticabil, și anume aspirația veleitarilor spre publicitate, aspect care se întîlnește, dealtfel, în diferite forme, în toate etapele istoriei moderne a culturii, nu numai la noi, ci și la alte popoare. De aceea, spre deosebire de toate edițiile de corespondență apărute în țara noastră în ultimile trei decenii, editorii au considerat că, în schița biobibliografică consacrată emitenților, e necesar să atragă atenția și asupra principalelor inadvertențe ortografice, lingvistice și stilistice ale textelor reproduse. Atunci cînd o eroare a putut fi marcată în text, am marcat-o fie prin completarea unor litere sau secvențe lipsă, fie prin indicația: [sic]. De ex.: Salutări respect[u]oase // Ciclu[l] acesta // să continuesc [sic] // revista [pe] care ți-am trimes-o // care [sic] i-ar sta așa de bine sculptată. În unele cazuri, inadvertențele sînt semnalate în note speciale la text.

Cu asemenea observații asupra corectitudinii exprimării, sîntem încredințați că ajutăm pe istoricii literari, pe istoricii culturii și pe lingviști să-și formeze o imagine mai veridică, mai completă, cu privire la gruparea literară condusă de Ov. Densusianu, cu privire la personalitatea lui Ov. Densusianu însuși și cu privire la istoria învățămîntului lingvistic în țara noastră.

Corespondența pe care o publicăm este, în cea mai mare parte, inedită. Ea a fost însă folosită, într-o anumită măsură, fără a fi publicată, de către Marin Bucur în monografia sa *Ovid Densusianu* (București, Editura Tineretului, 1967; 348 [—352] p.).

După cîte știm, integral au fost publicate doar cîteva scrisori și cîteva ciorne de scrisori. Și anume, în revista *Echinox* (Cluj-Napoca) din 1970, M. Curticeanu a reprodus din Arhiva N. Drăganu, aflată la B.A.R.S.R. — filiala Cluj-Napoca, ciornele a două scrisori ale lui N. Drăganu către Ov. Densusianu. Dintre cele două ciorne, una singură nu are echivalentul final printre scrisorile păstrate de Ov. Densusianu.[1] Apoi, folosind arhiva Muzeului Teatrului Național din București, M. Bădescu a publicat ciornele celor două scrisori ale lui Alex. Davila către Ov. Densusianu, în *Limbă și literatură*, 1972 [2]. Nici versiunea finală a acestor două ciorne nu s-a păstrat. Ar fi de relevat aici că nici unul dintre cei doi editori nu menționează că reproduce niște ciorne de scrisori! Recent, G. Ștrempel, întemeindu-se pe textul original din fondul de corespondență de la B.A.R.S.R. — București, a publicat două scrisori ale lui Al. T. Stamatiad, trei scrisori ale lui Emil Isac, cele trei scrisori ale lui Gala Galaction și cele trei scrisori ale lui Tudor Vianu [3].

Însoțind corespondența cu note explicative și cu trimiteri bibliografice minimale, dar și cu trimiteri interne (prin care stabilim corelații, pe de o parte între semnatarii epistolelor, pe de altă parte între persoanele sau operele menționate în textul epistolelor, precum și corelații tematice), editorii prezentului fond epistolar consideră ca o plăcută datorie să pună la dispoziția cercetătorilor un foarte prețios material documentar.

Coroborate cu epistolele scrise de Ov. Densusianu, care-și așteaptă și ele publicarea integrală, scrisorile de față vin să întregească cunoștințele noastre cu privire la o mare personalitate și cu privire la o etapă plină de contradicții a istoriei culturii românești și europene.

LIVIU ONU

---

[1] Vezi M. Curticeanu, *Savanți în corespondență* (I), în *Echinox* (Cluj-Napoca), II, nr. 8—9, aug.-sept. 1970, p. 11.

[2] *Limbă și literatură*, 1972, nr. 2, p. 180—181. Vezi și Marin Manu Bădescu, *Alexandru Davila. Corespondență inedită*, Cluj, 1973, p. 120—121.

[3] *Manuscriptum*, VII, 1976, nr. 3, p. 126—135.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Vom insista aici numai asupra cîtorva aspecte ale pregătirii și organizării ediției.

Organizarea fondului în cadrul ediției. În ce privește sistematizarea unui fond epistolar dat, în vederea publicării, se pot aplica diferite criterii: ordinea alfabetică a numelor emitenților, ordinea tematică sau numai cronologică a scrisorilor, ordinea apartenenței naționale sau statale a emitenților, apoi criterii mixte (criteriile anterioare, în diferite combinații).

În editarea corespondenței primite de Ov. Densusianu, noi am considerat că e mai practică organizarea fondului după un criteriu mixt, stabilind următoarele secțiuni:

I. scrisori individuale nefamiliale (în ordinea alfabetică a numelui emitenților).

II. scrisori familiale (cele individuale: în ordinea alfabetică a numelui emitenților; cele colective: într-o ordine cronologică relativă a grupurilor).

III. scrisori de la emitenți neidentificați.

IV. scrisori colective (în ordine cronologică).

V. scrisori de la instituții, întreprinderi, societăți (în ordinea alfabetică a denumirilor acestora).

VI. addenda (scrisori descoperite mai tîrziu; completări, precizări, rectificări la întreg fondul de corespondență).

Secțiunea cea mai bine reprezentată este aceea a scrisorilor individuale (peste 1800). Am diferențiat, din acest fond, scrisorile familiale, pentru că, și prin conținut, și prin stil, ele se constituie totuși într-un grup aparte. Numărul lor este foarte redus (între 30—40 de bucăți). Circa 10 scrisori provin de la emitenți neidentificați, pe care i-am întrunit în aceeași rubrică pentru a ajuta pe cei interesați în identificarea semnatarilor. Scrisorile colective, prin natura lor, reprezintă un fond deosebit (cîteva zeci) și, de asemenea, cele emise de instituții, întreprinderi, societăți (circa 150).

Este adevărat că, în anumite cazuri, e greu de făcut o diferențiere între scrisorile individuale familiale și cele nefamiliale. Întîi de toate, nu dispunem de un tablou complet al relațiilor de rudenie dintre Ov. Densusianu și toate rudele sale pe linie maternă și paternă. În al doilea rînd, scrisorile unor rudenii îndepărtate ale lui Ov. Densusianu, cum sînt Sextil Pușcariu, George Giuglea, frații Petre și Vasile Haneș, George Moroianu etc. nu trădează prin nimic înrudirea emitenților cu Ov. Densusianu. Aceștia devin colaboratori sau prieteni temporari ai lui Ov. Densusianu, ca marea majoritate a colaboratorilor săi, încît scrisorile lor au fost incluse în seria scrisorilor individuale nefamiliale. Se pare că Ov. Densusianu a cultivat prea puțin relațiile familiale chiar și cu rudeniile mai apropiate. El a trăit mai mult pentru studiile sale, pentru Universitate, pentru *Vieața nouă* și *Grai și suflet* și pentru colaboratorii săi, pentru prietenii din străinătate.

De asemenea, e greu de deosebit, uneori, o scrisoare personală de una oficială. Se întîmplă adesea ca o scrisoare oarecum oficială să aibă un caracter mai mult personal (de ex. scrisorile lui Oscar Bloch, unele scrisori ale lui Ioan Bogdan etc.), iar o scrisoare în aparență personală să aibă, în fond, un caracter oficial (așa se justifică încadrarea scrisorilor semnate de M. Afrirra sau de W. Boissel, în seria scrisorilor oficiale, sub rubrica: Musée Basque).

Indicii de la sfîrșitul fiecărui volum, precum și trimiterile interne, îi ajută pe cercetători să urmărească materialul din toate punctele de vedere posibile: pe persoane, pe probleme, cronologic, geografic etc.

Cronologia relativă a corespondenței. Stabilirea unei cronologii relative în cadrul setului de scrisori al fiecărui emitent și, apoi, întocmirea indicelui cronologic al întregii corespondențe primite de romanistul bucureștean întîmpină unele dificultăți.

Se știe că trecerea oficială de la calendarul iulian (stilul vechi al calendarului) la calendarul gregorian (stilul nou al calendarului) a avut loc în România, în anul 1919, la 1 aprilie (st. v.), zi care a devenit 14 aprilie (st. n.). În biserica ortodoxă română, stilul nou a fost adoptat de-abia în 1924, cînd 1 octombrie (st. v.) a devenit 14 octombrie (st. n.). Mulți cetățeni însă, în virtutea inerției, au continuat, mai ales în familie, în acte particulare (corespondență etc.), să folosească stilul vechi al calendarului, nu numai după 1 aprilie 1919, ci, un timp oarecare, și după 1 oct. 1924. Pe de altă parte, pentru perioada de dinainte de 1 apr. 1919, confruntarea datei epistolei cu data ștampilei poștei, atunci cînd confruntarea e posibilă, ne arată că poșta română a introdus stilul nou al calendarului cu mult înainte de 1919 (vezi, de ex., scrisorile lui Mihail Cruceanu), probabil, conformîndu-se unei convenții poștale internaționale. Greutatea stabilirii unei cronologii relative a scrisorilor emise din România pînă în jurul anului 1919 provine din faptul că uneori cunoaștem numai data imprimată pe ștampila poștei. Pe de o parte, transpunerea acestei date în stilul vechi al calendarului (ca să respectăm un principiu unitar pentru scrisorile din această categorie) poate să nu coincidă totdeauna cu data redactării sau trimiterii scrisorii; pe de altă parte, menținerea datei poștale în indicele cronologic al corespondenței înseamnă a produce decalaje nejustificate în cadrul setului de scrisori ale aceluiași emitent și în întregul lot epistolar.

Nu trebuie să uităm apoi că o bună parte din corespondența primită de Ov. Densusianu a fost scrisă și expediată din centrul și occidentul Europei, unde stilul nou al calendarului se introdusese încă din 1582 (comportînd, apoi, treptat, unele corecțiuni)! E clar că datele notate pe scrisorile emise de străini originari din această zonă geografică (Franța, Italia, Germania, Austria etc.) nu ridică probleme. Probleme ridică însă datele notate pe epistole scrise de românii aflați în străinătate pînă în jurul anului 1919. Astfel, D. Caracostea, aflat la studii în Viena, își datează scrisorile uneori după stilul vechi al calendarului. Nu avem însă certitudinea că el procedează totdeauna la fel. Adesea e greu de precizat ce stil al calendarului folosesc alți români aflați temporar în străinătate în perioada respectivă (de ex.: I. A. Candrea, Const. Damianovici, Pompiliu Eliade etc.).

În tabloul general de mai sus, avem și un element de „diversiune": în timpul ocupației germane a Bucureștiului (1917—1918), administrația germană a introdus stilul nou al calendarului. Nu avem certitudinea că scrisorile trimise lui Ov. Densusianu, care în acest timp se refugiase la Iași, de prietenii săi rămași în Capitală (I. A. Candrea, Const. Damianovici, Mia Frollo etc., etc.), sînt datate totdeauna în stilul nou al calendarului.

În fața situațiilor relatate aici, oricine își dă seama că generalizarea unui principiu unitar de datare (care nu poate să fie decît stilul nou al calendarului) este riscantă (există destule cazuri când nu știm dacă scrisoarea e datată în stilul nou sau în stilul vechi), ne mai vorbind de faptul că nu e practicată, iar menținerea datelor notate pe scrisori (sau stabilite prin conjectură) înseamnă a introduce în aceeași listă cronologică scrisori datate într-un stil și scrisori datate în celălalt stil (prezentînd deci un decalaj de 13 zile).

Editorii au adoptat soluția a doua deoarece consideră că e mai corect să se respecte datele relative înscrise pe epistole sau cele stabilite prin conjectură, atrăgînd însă totdeauna atenția asupra datei ștampilei poștale, atunci cînd o asemenea dată există și e descifrabilă.

Aparatul critic al textelor. Întîi, cîteva cuvinte despre felul cum sînt redate textele scrisorilor. Acestea sînt reproduse, în principiu, fie in extenso (marea majoritate), fie în rezumat (scrisori mai puțin importante). De asemenea, am rezumat anumite părți nesemnificative ale unor scrisori. Rezumatele sînt redate în croșete. În foarte puține cazuri, am omis din textele reproduse unii termeni sau unele scurte secvențe cu caracter vulgar, prea intim, insultător (la adresa unor persoane în viață). Locurile respective sînt marcate prin puncte de suspensie în croșete.

În partea a doua a fiecărui volum, respectiv a fiecărei secțiuni, au fost grupați alfabetic emitenții pentru care am dat numai scrisori în rezumat.

Fiecare text de scrisoare este însoțit de indicarea fondului arhivistic în care se află originalul (respectiv ciorna). Antetul, atunci cînd există, l-am reprodus în fruntea scrisorii, de obicei cu majuscule. Adresa expeditorului, respectiv adresa lui Ov. Densusianu, atunci cînd emitentul le indică și s-au păstrat, sînt reproduse în partea finală a scrisorii, specificîndu-se totdeauna, printr-o indicație în paranteze dreptunghiulare, natura adreselor.

Pentru textele în alte limbi străine decît franceza, am dat, în continuare, traducerea românească a originalului.

Textul imprimat al cărților de vizită a fost reprodus, de obicei, în majuscule, după împrejurări, fie la începutul, fie la sfîrșitul scrisorii, după cum se încadrează sintactic.

Notele explicative care urmează imediat după indicarea fondului, în cazul scrisorilor în limbile română și franceză, sau după traducerea românească a scrisorilor în alte limbi, au menirea să-l ajute pe cititor să înțeleagă mai bine textul scrisorii și să se orienteze mai ușor în materialul eterogen și, prin forța împrejurărilor, dispersat al corespondenței.

Prima notă la fiecare set de scrisori este, de obicei, o notă biobibliografică, privitoare la emitent. Aceasta conține, atunci cînd e cazul, și observații asupra ortografiei, limbii și stilului (eventual: și punctuației) originalului scrisorilor (respectiv ciornelor). Aici accentul principal cade însă, cum e și firesc, pe relațiile dintre emitent și Ov. Densusianu. De asemenea, cu privire la numeroasele persoane, instituții, periodice sau evenimente pomenite în scrisori, am urmărit să dăm, în note, un minim de informații, numai atunci cînd acestea pot lumina anumite aspecte din activitatea lui Ov. Densusianu sau din viața culturală a epocii.

Nu de puține ori, enciclopediile românești și străine, anuarele și alte materiale informative existente în bibliotecile noastre publice nu ne-au oferit nici măcar date minime cu privire la anumiți emitenți. De aceea, vom fi recunoscători tuturor acelora care vor avea bunăvoința să completeze aceste lacune, fie trimițînd observațiile editorilor, pentru ca aceștia să le includă la *Addenda* în ultimul volum, fie publicîndu-le în presa literară (sau de specialitate).

Marea majoritate a notelor privește colaborările emitentului la revistele conduse de Ov. Densusianu sau la cele în al căror comitet de redacție a fost acesta.

Indicațiile bibliografice pe care le dăm pentru marea majoritate a emitenților sau pentru celelalte persoane și pentru periodicele menționate în scrisori nu au caracter exhaustiv, ci orientativ și minimal.

În numeroase cazuri, în note se fac trimiteri interne: fie referiri la alte părți (sau note) ale scrisorii, fie la alte scrisori ale aceluiași emitent, fie la alți emitenți. Deoarece, după cum am văzut, prima notă la prima (uneori unica) scrisoare a unui emitent, este o biobibliografie, în situațiile în care persoana respectivă este menționată în scrisorile altor emitenți, se face — în principiu — o trimitere la nota biobibliografică de bază. Excepție fac cazurile cînd o asemenea persoană este menționată foarte des (în aceeași scrisoare sau în același set). Pentru a nu repeta la intervale prea scurte aceeași trimitere, facem trimiterea respectivă, în principiu, o singură dată, în cadrul unui set dat.

Atunci cînd în arhiva personală a lui Ov. Densusianu s-au păstrat diferite texte autografe (materiale literare, articole, studii etc.) ale emitenților sau ale altor persoane menționate în scrisori, facem totdeauna trimiterile de rigoare, fie în partea finală a notei biobibliografice, fie, după caz, în alte note.

Adesea, notele noastre la scrisori relevă termeni neobișnuiți, expresii, formulări cu totul particulare, erori de exprimare.

Pentru cărțile poștale ilustrate am socotit necesar să specificăm, de fiecare dată, în notă, ce reprezintă ilustrata. De multe ori, ilustrata n-a fost aleasă întîmplător, ea avînd o legătură cu însuși conținutul misivei. Noi apreciem că toate aceste ilustrate constituie un fond iconografic de prim ordin.

Marea majoritate a epistolelor sînt scrise cu cerneală. De aceea, pentru economie de spațiu, am indicat unealta cu care s-a scris numai atunci cînd aceasta a fost un creion (negru, chimic, roșu, albastru) sau mașina de scris. În ce privește culoarea minei creionului, am specificat-o numai atunci cînd este de altă culoare decît neagră, încît indicația simplă „creion" înseamnă „creion negru".

Aparatul ediției. În afara Cuvîntului introductiv și a prezentei Note asupra ediției, editorii au considerat necesar să prezinte, înaintea fondului epistolar al primului volum (cu completări de rigoare în volumele următoare) abrevierile bibliografice, abrevierile de cuvinte, o scurtă listă în care sînt explicați termenii tehnici latini și o altă scurtă listă în care se explică unele semne tipografice speciale. Abrevierile bibliografice au fost diferențiate în 2 secțiuni: (1) Cărți, colecții, biblioteci și fonduri arhivistice, și (2) Periodice.

După fondul propriu-zis de scrisori urmează, pentru fiecare volum în parte, indicii, smai precis indicele cronologic al scrisorilor și indicele de nume (nume de persoane, pseudonime); lista emitenților (în ordine alfabetică) care conține un apendice: lista emitenților scrisorilor incluse. Prin scrisoare inclusă înțelegem, după cum arată și termenul, o epistolă a unei persoane, scrisă pe aceeași hîrtie pe care e consemnată și scrisoarea unei alte persoane (scrisoarea de bază), sau scrisă pe altă filă, care e trimisă în același plic cu scrisoarea principală, aceasta fiind realizată de altcineva.

Ortografia și punctuația. În cuvîntul introductiv am arătat că, în ediția de față, am respectat întocmai particularitățile lingvistice ale textelor publicate.

Nu același lucru putem afirma despre punctuație și despre ortografie.

Atît scrisorile în limba română, cît și cele în limbi străine au o punctuație adesea deficitară, uneori chiar eronată. Există însă și multe texte cu o punctuație cît se poate de corectă. În principiu, emitenții cu multe inadvertențe ortografice și lingvistice nu stăpînesc nici regulile punctuației. Din această cauză, pentru a nu abuza de spațiul acordat notelor, am considerat că e mai util pentru cititor să corectăm, tacit, punctuația, în toate cazurile în care a fost nevoie.

Cît despre ortografie, aici, situația este puțin mai complexă. În ce privește scrisorile în limba română, întîlnim texte scrise în toate sistemele ortografice practicate la noi în perioada 1840–1940: de la ortografia exagerat etimologizantă pînă la ortografia fonetică aproape fotografică. În fața acestei multitudini de sisteme, editorii au aplicat, consecvent, ortografia oficială de astăzi, respectînd însă toate particularitățile fonetice, morfologice și lexicale ale originalului, deci elementele regionale, arhaice, de epocă, inovațiile populare, elementele aberante (individuale) etc.

Scrisorile în limbi străine prezintă foarte puține variații ortografice, în care să fi fost necesară modernizarea notației.

Atît în scrisorile românești cît și în cele în limbi străine, erorile de ortografie au fost marcate, fie prin completarea în paranteze dreptunghiulare a unor semne grafice lipsă, fie prin indicația [sic], fie prin relevarea lor în nota biobibliografică consacrată emitentului. În foarte puține cazuri, am păstrat ortografia originalului: pentru a sublinia incultura unui emitent (vezi, de ex., scrisoarea Aristiei Dissescu) sau pentru a releva strădania unui străin de a scrie românește (de ex., scrisoarea inclusă a lui G. Schläger în scrisoarea din 6 oct. 1903 a lui Matthias Friedwagner; sau post-scriptumul lui M. Bartoli la scrisoarea sa în limba italiană din 17 VIII 1904). În asemenea situații, am precizat totdeauna că reproducem textul în ortografia originară.

Deoarece ar fi fastidios să reluăm aici observațiile făcute de noi cu privire la ortografie în diferitele note biobibliografice referitoare la emitenți sau în alte note la text, trimitem pe cititor la aceste note. În felul acesta, într-o serie de cazuri, cînd corespondența unui emitent se întinde pe o perioadă mai lungă (de ex.: I. A. Candrea, Mihail Cruceanu, Pompiliu Eliade, Mia Frollo, Vasile Vîrcol etc.), se poate urmări evoluția deprinderilor ortografice ale emitentului de la o perioadă la alta. Pe de altă parte, ar însemna să înșirăm aici, la modul cel mai general, ceea ce conțin cele mai multe ediții de texte din sec. al XIX-lea și din primele decenii ale sec. al XX-lea: *ḑ* a fost transcris prin *z*; *-u* parazitar (din *voiu, puiu* etc.) a fost omis etc., etc. De asemenea, am intervenit în sistemul ortografic, bine cunoscut, al lui Ov. Densusianu [1], practicat în toate publicațiile sale și împărtășit de o parte dintre elevii și colaboratorii săi. Astfel, ca să ne oprim la particularitatea cea mai relevantă, în neologismele de origine franceză sau în derivatele românești din asemenea neologisme, *s* intervocalic sau final cu valoarea „z“, a fost transcris de noi *z*, așa cum se pronunța (deci: *cauză, bază, caz* etc., nu *causă, basă, cas* etc.). Ar fi totuși cazul să menționăm că nu am modificat forme ca *postal, obicînuit, coprinde, complect* etc. întîlnite în diferite scrisori, deoarece ele fac parte din seria unor fonetisme populare sau de epocă. În schimb am unificat auxiliarul de prezent optativ-condițional *ași* la *aș*, deoarece nu putem distinge cazurile în care e vorba de o simplă grafie de cele în care se pronunță un *-i* nesilabic.

O mențiune specială facem cu privire la reproducerea, din scrisori, a numelui lui Ov. Densusianu. Pentru a sublinia măsura și modul în care ortografierea etimologizantă folosită de purtătorul numelui de la un moment dat (în *Revista critică-literară* el semnează totuși Ovid Densușianu) a fost receptată de prietenii, cunoscuții, colaboratorii, rudeniile sale și chiar de unii străini, editorii au considerat că e bine să redea, totdeauna, în ortografia originară a emitentului, acest nume. Astfel, numele de familie al romanistului din București apare scris: *Densușianu, Densuseanu, Densușeanu, Densusanu, Densușanu, Dênsusianu, Dânsușianu, Densusiano, Densusian, Densushano, Densusan, Densușan* etc.

---

[1] Vezi Al. Popescu-Telega, *Ovid Densusianu*, Craiova, 1934, p. 136–237, 259–262.

Textele volumului I. În volumul de față publicăm un număr de 458 de scrisori, provenite de la persoane ale căror nume de familie încep cu literele A—D, dar și de la cîteva persoane cu alte nume (scrisori incluse). Am exclus din această serie, după cum am precizat, scrisorile de familie, care vor alcătui o secțiune aparte (în ultimul volum).

Scrisorile au fost grupate pe emitenți, iar emitenții — în ordine strict alfabetică. Setul de scrisori ale unui emitent au fost ordonate cronologic. Scrisorile nedatate și nedatabile au fost reproduse la sfîrșitul setului respectiv.

Scrisorile volumului aparțin unui număr de 138 de persoane, dintre care 110 români și 28 străini. Pe limbi, scrisorile se grupează astfel: 366 scrisori în limba română, 58 — în limba franceză, 31 — în limba italiană, 2 — în limba germană și 1 — în limba spaniolă. Pentru scrisorile străine, editorii au considerat potrivit să dea și traducerea acestora în românește, cu excepția scrisorilor în limba franceză.

Informațiile noastre bibliografice referitoare la scrisorile vol. I se opresc la publicațiile apărute în general pînă în vara anului 1977.

În cursul redactării notelor prezentului volum, editorii au beneficiat de numeroase și prețioase informații și materiale furnizate de: Alexandru I. Bistrițianu, Klaus Bochmann, Doina Condrea Derer, Mihail Cruceanu, Mariana Cuza, Andreea Deletant, Rodica Demetrescu, Giuseppe Munarini, Cornelia Papacostea Danielopolu, Dimitrie Popescu, Lorenzo Renzi, Marius Sala, Tatiana Svešnikova, Mirela Teodorescu, Barbu Theodorescu, Elena Toma. De asemenea, soția semnatarului acestor rînduri a binevoit să revadă întreg textul volumului făcînd multe observații de amănunt, iar profesoara Emilia Savin a avut amabilitatea să facă o ultimă revizie a traducerilor românești ale scrisorilor germane.

Le exprimăm, și aici, adînca noastră gratitudine.

De mare folos ne-a fost și concursul pe care l-am avut din partea Bibliotecii Academiei R. S. România, a Bibliotecii Centrale de Stat și a Bibliotecii Facultății de limbă și literatură română de la Universitatea din București. Mulțumim din suflet tuturor colectivelor pentru ajutorul dat.

Cuvinte de recunoștință adresăm, de asemenea, Editurii Minerva, care a întîmpinat cu solicitudine propunerea noastră de editare a acestui fond epistolar, iar lui Iordan Datcu, redactorul responsabil al cărții, îi mulțumim călduros pentru observațiile competente și pertinente făcute pe marginea manuscrisului nostru.

În egală măsură ne exprimăm recunoștința față de Întreprinderea poligrafică „13 Decembrie" pentru condițiile tehnice în care a înțeles să tipărească ediția noastră.

LIVIU ONU

București, decembrie 1977

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

1. Cărți, colecții, biblioteci și fonduri arhivistice

Acad., *Ist. lit. rom.*, I_2, II, III = *Istoria literaturii române*. [Vol.] I. Folclorul. Literatura română în perioada feudală (1400–1780). Ediția a II-a revăzută. [Vol.] II. De la Școala ardeleană la Junimea. [Vol.] III. Epoca marilor clasici, București, 1970 — 1973 (Academia R. S. România. Academia de științe sociale și politice a R. S. România.)

Acad., *Ist. teatr. Rom.*, I–III = *Istoria teatrului în România*, sub îngrijirea acad. G. Oprescu. Vol. I – III. București, 1965–1973 (Acad. R. S. România, Institutul de istoria artei.)

Aderca, *Mărturia*, I = Felix Aderca, *Mărturia unei generații*, vol. I, București, 1967.

ALR = Muzeul limbii române din Cluj, *Atlasul lingvistic român*. Partea I, vol. I–II și *Suplement*. Partea II, vol. I, Cluj-Sibiu, 1938–1942.

Alterescu-Tornea, *Teatrul Național* = Simion Alterescu, Florin Tornea, *Teatrul Național „I. L. Caragiale" (Monografie). 1852–1952*, [București], 1955.

Andonie, *Ist. mat. Rom.*, I–III = George St. Andonie, *Istoria matematicii în România*, vol. I–III, București, 1965–1967.

Anestin, *Schiță* = Ion Anestin, *Schiță pentru istoria teatrului românesc*, [București], 1939. (Vremea.)

Antol. poez. simb. = *Antologia poeziei simboliste românești*. Ediție și prefață de Lidia Bote, București, 1972

Antol. scriit. bîrl. = G. Ursu, G. Nedelea, *Antologia scriitorilor bîrlădeni*, Bîrlad, 1937.

Arh. Ov. Dens. = B.A.R.S.R., Arhiva personală Ovid Densusianu.

B.A.R.S.R. = Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, București.

B.C.S. = Biblioteca Centrală de Stat, București.

B.C.U.B. = Biblioteca Centrală Universitară București. (Fac. de lb. și lit. rom. = Facultatea de limbă și literatură română. Per. = Periodice).

B.C.U.I. = Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu", Iași.

Bibliogr. Conv. lit. = Biblioteca Centrală Universitară București, *Convorbiri literare. Bibliografie*, București, 1975.

Bîrlea, *Ist. folc. rom.* = Ovidiu Bîrlea, *Istoria folcloristicii românești*, București, 1974.

BPT = Biblioteca pentru toți.

Bucur, *Istoriogr. lit.* = Marin Bucur, *Istoriografia literară românească. De la origini pînă la G. Călinescu*, București, 1973. (Universitas.)

Bucur, *Ov. Dens.* = Marin Bucur, *Ovid Densusianu*, București, 1967.

CADE = *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea românească"*. Partea I: *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* de I. A. Candrea. Partea II. *Dicționarul istoric și geografic universal* de Gh. Adamescu, București, [1931].

Caiet Seminar 1901–1902 = Caiet de prezență la Seminarul de filologie romanică al lui Ov. Densusianu, de la Universitatea din București, în anul școlar 1901–1902, cu semnăturile autografe ale participanților (22 ședințe). Caietul are titlul (pe etichetă): „Seminarul de Filologie Romanică al d-lui profesor Ovid Densușianu". Păstrat la B.A.R.S.R., Arh. Ov. Dens., XXXIV, Varia 1.

Caiet SF = Caiet cu dări de seamă asupra ședințelor Societății filologice din București, 1905–1912, păstrat în Arh. Ov. Dens., XXXII, Varia 1. Autograf Ov. Densusianu, P. V. Haneș etc.; cu semnături autografe ale participanților.

Caiet I abon. VN = Caiet de adrese cu evidența abonaților la *Vieața nouă* din anii 1908–1909, păstrat în Arh. Ov. Dens., XXXII, Varia 1. Autograf Ov. Densusianu.

Caiet II abon. VN = Caiet de adrese cu evidența abonaților la *Vieața nouă* din anii 1909–1913, păstrat în Arh. Ov. Dens., XXXII, Varia 1. Autograf Ov. Densusianu.

Caiet III abon. VN = Caiet de adrese cu evidența abonaților la *Vieața nouă* din anii 1919–1922, păstrat în Arh. Ov. Dens., XXXII, Varia 1. Autograf Ov. Densusianu.

Caliga, *Alm. presei* = G. Caliga, *Almanahul dicționar al presei din România și al celei românești de pretutindeni*, București, 1926.

Călinescu, *Ist. lit. rom.* = G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, 1941.

CDDE = I. A. Candrea, Ov. Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbei române. Elementele latine.* [A–PUTEA], București, 1907–1914.

Cîmpulung ieri-azi = I. Hurdubețiu, Fl. Mîrțu, N. Nicolaescu, Gh. Pîrnuță, I. Stănculescu, *Cîmpulung-Muscel, ieri și azi. Istoria orașului*, Cîmpulung-Muscel, 1974. (Consiliul popular al orașului Cîmpulung-Muscel, jud. Argeș.)

Confer. VN, I = *Conferențele „Vieței nouă". Seria întîi 1909*, București, 1910.

Contrib. ist. Univ. Iași, I–II = *Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași. 1860–1960*, vol. I–II, București, 1960. (Universitatea Al. I. Cuza, Iași, Studii).

Coresp. Baltazar = *Scrisori.* H. Papadat-Bengescu, G. Călinescu, Leon Feraru, Eugen Lovinescu, Perpessicius, L. Rebreanu, Mihail Sebastian, Ilarie Voronca, G. M. Zamfirescu către Camil Baltazar. [București,] 1965. (Studii și documente.)

Coresp. Bianu, I–III = *Scrisori către Ioan Bianu.* Ediție, prefață și note de Marieta Croicu și Petre Croicu, vol. I–III, București, 1974–1976. (Documente literare.)

Coresp. Goga = *Octavian Goga în corespondență.* Ediție îngrijită de Daniela Poenaru. Prefață de V. Netea, București, 1975.

Coresp. Gorovei = *Scrisori către Artur Gorovei.* Ediție îngrijită și introducere de Maria Luiza Ungureanu, București, 1970.

Coresp. Ibrăileanu, I–III = *Scrisori către G. Ibrăileanu.* Ediție îngrijită de N. Bordeianu, Viorica Botez, I. Lăzărescu, Dan Mănucă și Al. Teodorescu. Prefață de Al. Dima și N. I. Popa, vol. I–III, București, 1966–1973. (Studii și documente.)

Coresp. Vianu = Tudor Vianu, *Corespondență.* Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, tabel cronologic de Henri Zalis. [București,] 1970. (Studii și documente.)

Costescu, *Fazele minist.* = Dimitrie Costescu, *Fazele ministeriale în România.* De la instituirea primului Minister comun pentru ambele Principate-Unite de la 1862–1930. Cu portretele Președinților de Consiliu în afară de text, București, 1930.

Cruceanu, *De vorbă* = Mihail Cruceanu, *De vorbă cu trecutul...*, București, 1973. (Memorialistică.)

Cultura Galați = [N. Oprea, I. Petrulias, Gh. Hîncu] *Cultura, știința și arta în județul Galați.* Dicționar biobibliografic, Galați, 1973. (Biblioteca „V. A. Urechia", Galați.)

DA = Academia Română, *Dicționarul limbii române*, A-DE, F-LOJNIȚĂ, București, 1906–1948.

Densusianu, *Opere*, I–III = Ovid Densusianu, *Opere*. Ediție îngrijită de B. Cazacu, V. Rusu și I. Șerb, cu o prefață de B. Cazacu. I. *Lingvistică*. Scrieri lingvistice, București, 1968; II. *Lingvistică*. Histoire de la langue roumaine... Ediție critică și note de V. Rusu. Prefață de B. Cazacu, București, 1975; III. *Limba română în sec. al XVII-lea. Evoluția estetică a limbei române*. Ediție critică și comentarii de Valeriu Rusu, București, 1977. Cf. *DHLR*.

DHLR I–II = Ov. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, tome I–II, Paris, 1901–1938.

Dicț. lit. rom. cont. = Marian Popa, *Dicționar de literatură română contemporană*, București, 1971.

Dicț. pseud. = Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, București, 1973.

Docum. lit., I–II = *Documente literare*. Ediție de Gh. Cardaș, vol. I–II, București, 1971–1973.

Drăganu, *St. sint. gen.* = Nicolae Drăganu, *Storia della sintassi generale*. Opera postuma. Traduzione dal rumeno della dott. Paola Bardelli Plomteux, con note, premesse e illustrazioni, di Carlo Tagliavini, Bologna, [1970].

Evol. scris. fem. = Mărgărita Miller-Verghy, Ecaterina Săndulescu, *Evoluția scrisului feminin în România*. [Prefața de E. Lovinescu], București, 1935.

Faifăr-Călinescu, *Rev. dobr.* = Ion Faifăr, Constanța Călinescu, *Reviste dobrogene. (Analele Dobrogei, Arhiva Dobrogei.)* Bibliografie analitică selectivă cu un studiu monografic. [Constanța,] 1971 (1972). (Biblioteca municipiului Constanța.)

Fig. cont. Rom., I–III = *Figuri contimporane din România. Figures contemporaines de Roumanie*. Dicționar biografic ilustrat... Fondator: Th. Cornel ..., I–III, București, 1909–1914.

Firan, *De la Maced.* = Florea Firan, *De la Macedonski la Arghezi*, Craiova, 1975.

Galaction, *Chipuri* = Gala Galaction. *Chipuri și popasuri*. Confesiuni literare. Ed. îngrijită, prefață și tabel cronologic de Teodor Vârgolici. [București,] 1969 (BPT, 528).

GN I–II = *Graiul nostru*. Texte din toate părțile locuite de români, publicate de I. A. Candrea, Ov. Densusianu. Th. D. Sperantia, vol. I–II, București, 1906 [1907] – 1908 [1909].

Haneș, *50 ani lic. Unirea* = V. V. Haneș, *50 de ani de la înființarea liceului Unirea*, în vol. colect. *Închinare liceului Unirea cu prilejul împlinirii a 50 de ani de vieață*, Focșani, 1916, p. 1–76.

HLR, vezi *DHLR*.

Iordan, *Lingv. rom.* = Iorgu Iordan, *Lingvistica romanică*. Evoluție, curente, metode, București, 1962.

Iordan, *Memorii*, I = Iorgu Iordan, *Memorii*, vol. I, București, 1976. (Mărturii.)

Kalustian, *Facsimile* = L. Kalustian, *Facsimile*, București, 1975 (Biblioteca „Eminescu").

Leon, *Umbre*, I–III = Aurel Leon, *Umbre*, vol. I–III, Iași, 1970–1975.

Livescu, *Amintiri* = Ion Livescu, *Amintiri și scrieri despre teatru. Contribuții la istoria teatrului românesc*. [Postfață: Mihai Vasiliu.] [București,] 1967.

Macrea, *Studii* = D. Macrea, *Studii de istorie a limbii și a lingvisticii române*, București, 1965. (Ministerul Învățămîntului.)

Maftei, *Person. ieș.*, I–II = Ionel Maftei, *Personalități ieșene*, vol. I–II. [Iași], 1972–1975. (Comitetul de cultură și educație socialistă al jud. Iași.)

Massoff, *T. rom.* = Ioan Massoff, *Teatrul românesc*. Privire istorică, vol. I–V, București, 1961–1974.

Massoff, *Ist. T. Naț.* = Ioan Massoff, *Istoria Teatrului Național din București, 1877–1937*, București, [1937].

Massoff, *Despre ei* = Ioan Massoff, *Despre ei și despre alții...*, București, 1973. (Memorialistică.)

Matei Alexandrescu, *Confesiuni* = Matei Alexandrescu, *Confesiuni literare. Dialoguri*, București, 1971.

Necrop. Capit. = Gh. Bezviconi, *Necropola Capitalei*. [Studiu asupra cimitirelor din București. Cuvînt înainte de Dan Berindei.] București, 1972. (Institutul de istorie „N. Iorga".)

Nicola, *Lic. Bîrlad.* = Traian Nicola, *Liceul „Gh. Roșca Codreanu" din Bîrlad. 1846–1971*, Monografie, Iași, 1971.

Nicolescu, *Lic. Galați* = Alex. Nicolescu, *Primii 60 de ani de activitate ai liceului „V. Alecsandri" din Galați*. Memoriu întocmit după acte oficiale și cunoștințe personale, Galați, 1928.

Onu, *Crit. text.* = Liviu Onu, *Critica textuală și editarea literaturii române vechi. Cu aplicații la cronicarii moldoveni*, București, 1973 [1974]. (Universitas.)

Ov. Dens. Omul-opera = *La împlinirea a 100 de ani de la nașterea lui Ov. Densusianu. Omul și opera*, Deva, 1973. (Comisia națională a R.S.R. pentru UNESCO. – Comitetul de cultură și educație socialistă al jud. Hunedoara și Casa județeană a Corpului didactic.)

Petrovici, *Amintiri* = Ioan Petrovici, *Amintiri universitare*, București, [1920–1921.]

Pillat-Perpess., *Antol.*, I–II = Ion Pillat și Perpessicius, *Antologia poeților de azi*, vol. I–II, București, 1925–1928.

Poeți VN = *Poeți de la „Vieața nouă"*. [Antologie întocmită de Al. Colorian.] Studiu introductiv de Dumitru Micu, București, 1968.

Popescu-Spineni, *Instituții* = Marin Popescu-Spineni, *Instituții de înaltă cultură. Învățămîntul superior: Muntenia 1679–1930, Moldova 1562–1930, Ardeal 1581–1930, Bucovina 1849–1930*, Vălenii de Munte, 1932.

Popescu-Spineni, *Contrib.* = M. Popescu-Spineni, *Contribuțiuni la istoria învățămîntului superior. Facultatea de filosofie și litere din București*, București, 1928.

Popescu Teiușan, *Ped. Rom.* = Ilie Popescu Teiușan, *Pedagogi și oameni de școală din România*. Mic dicționar, București, 1975.

Publ. per. rom., I–II = *Publicațiunile periodice românești* (ziare, gazete, reviste). Descriere bibliografică de Nerva Hodoș și Al.-Sadi Ionescu. Cu o introducere de Ioan Bianu. Tom. I (Catalog alfabetic. 1820–1906), București, 1913 (Academia Română). – *Publicațiile periodice românești* (ziare, gazete, reviste). Tom. II. Catalog alfabetic: 1907–1918. Supliment: 1790–1906. Descriere bibliografică de George Baiculescu, Georgeta Răduică, Neonila Onofrei. București, 1969. (Biblioteca Academiei R. S. România.)

Rosetti, *Dicț. cont.* = Dim. R. Rosetti, *Dicționarul contimporanilor* (Sec. al XIX-lea), ed. I, București, 1897 [1898].

Rosetti, *ILR* = Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini pînă în sec. al XVII-lea*, București, 1968.

Sebeok, *Portr. Ling.*, I–II = Th. A. Sebeok, *Portraits of Linguists. A Biographical Source Book for the History of Western Linguistics. 1743–1963*, vol. I–II, Bloomington, 1967.

Solacolu, *Evocări* = Barbu Solacolu, *Evocări, confesiuni, portrete*. Cu o prefață de Mihai Gafița [București, 1974.]

Speranția, *Amintiri* = Eugeniu Speranția, *Amintiri din lumea literară*, București, 1967.

St. doc. lit., I–XIII = I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. I–XIII, București, 1931–1946 [Vol. I are ca editor și pe Gh. Cardaș.]

Talvart-Place, *Bibliogr.* I. – = Hector Talvart, Joseph Place, *Bibliographie des auteurs modernes de langue française* (1801–1962). Tome I –X–. Paris, 1928–.

TDRG = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, vol. I–III, București, 1895–1924.

Theodorescu, *Ist. bibliogr.* = Barbu Theodorescu, *Istoria bibliografiei române*, București, 1972.

Ursu, *Ist. lit. Bîrl.* = G. Ursu, *Istoria literară a Bîrladului*, II, București, 1936.

Valerian, *Chipuri* = I. Valerian, *Chipuri din viața literară*, București, 1970.

Valerian, *Cu scriitorii* = I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*. Convorbiri, [București], 1967.

Vlad-Popescu, *Lic. Pitești* = Nicolae Vlad, Tudor Popescu, *Monografia liceului „Nicolae Bălcescu" din Pitești (1866–1966)*, Pitești, 1966.

Vrabie, *Folc.* = *Istoria științelor în România. Etnologia* de Romulus Vulcănescu. *Folcloristica* de Gh. Vrabie. București, 1975. (Academia R. S. România. Comitetul român de istoria și filozofia științei.)

I Congr. filol. rom. = *Iiul Congres al filologilor români. 13, 14 și 15 april 1925*, București, 1926. [Actele Congresului.]

13 *Rotonde* = *13 Rotonde 13* prezidate de Șerban Cioculescu. Transcrierea, colaționarea textelor și notele de Claudia Dimiu, Ruxandra Mihăilă, Manuela Tănăsescu. Postfața de Nicolae Florescu, București, 1976 (Muzeul literaturii române. Biblioteca Manuscriptum).

2. Periodice

AAR = *Analele Academiei Române*.

AGI = *Archivio glottologico italiano* (sez. neol. = sezione neolatina).

ALIL = *Anuar de lingvistică și istorie literară*

Annuare EPHE = „École pratique des Hautes Études. Section des sciences historiques et philologiques. *Annuaire*" (Paris).

ASNS = *Archiv für das Studium der neuren Sprachen*.

AUI = *Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza" din Iași*, s.n., secț. III (Științe sociale), seria Filologie (respectiv Lingvistică).

AUT = *Analele Universității din Timișoara* seria Filologie.

BIFR = *Buletinul Institutului de filologie română „Al. Philippide"*.

BL = *Bulletin linguistique*.

BSF = *Buletinul Societății filologice*.

Bull. G. P. = „Société amicale «Gaston Paris» *Bulletin*" (Paris).

Cercet. lit. = *Cercetări literare*.

CL = *Cercetări de lingvistică*.

Conv. lit. = *Convorbiri literare*.

DR = *Dacoromania*.

FD = *Fonetică și dialectologie*.

GS = *Grai și suflet*.

LL = *Limbă și literatură*.

LR = *Limba română*.

MSL = *Memoriile Secției literare*.

Msm = *Manuscriptum*.

NRR = *Noua revistă română*.

REF = *Revista de etnografie și folclor* (și pentru anii 1956–1963, cînd a apărut sub titlul *Revista de folclor*).

RESEE = *Revue des études sud-est européennes*.

Rev. crit.-lit. = *Revista critică-literară*.

RFR = *Revista Fundațiilor regale*.

RFRG = *Revista de filologie romanică și germanică.*

RIR = *Revista istorică română.*

RITL = *Revista de istorie și teorie literară* (și pentru anii 1952–1963, cînd a avut titlul *Studii și cercetări de istorie literară și folklor*).

RRH = *Revue roumaine d'histoire.*

RRL = *Revue roumaine de linguistique.*

RS = *Romanoslavica.*

SCL = *Studii și cercetări lingvistice.*

SUC Philol. = *Studia Universitatis Babeș-Bolyai* (Cluj), Series Philologia.

Viața rom. = *Viața românească.*

VN = *Vieața nouă.*

Wg. Jb. = *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig* (condus de G. Weigand).

ZRPh = *Zeitschrift für romanische Philologie.*

ABREVIERI DE CUVINTE*

a. = anul; anno (it.); année (fr.) / a.c. = anul curent / a. cit. = anul citat.
a.m. = ante meridiem (lat.) = înainte de masă.
ac. = acuzativ.
acad. = academician.
adj. = adjectiv.
adm. = administrativ(ă).
adv. = adverb.
alin. = aliniatul.
aprox. = aproximativ.
Arh. = Arhiva.
art. = articol(ul); articulat.
aug. = august.
Bd. = Band (germ.) = volumul.
b-dul = bulevardul.
Bibliogr. = Bibliografie.
boul(ev.) (fr.) = boulevard.
bul(ev.) = bulevardul.
bulg. = bulgar(ă).
bv. (fr.) = boulevard.
c. = curent.
C.p. = carte poștală / C.p.i. = carte poștală ilustrată / C.p. mil. = carte poștală militară / C.v. = carte de vizită.
cap. = capitol(ul); capitole(le).
cf. = confer (lat.) = compară.
cit. = citat(ă).
cl. = clasa; clasele.
Col. = colecția.
col. = coloana; coloanele.
compl. edit. = completarea editorilor.
conj. = conjuncție.
Coresp. = Corespondența.
d: = domnul.
d.a. = după amiază, după masă.
d.m. = după masă.
dat. = dativ.
de ex. = de exemplu.
dec. = decembrie.
Des. = desinit (lat.) = se termină.
dial. = dialectal.
d-l = domnul / d-le = domnule / d-lor = dumnealor; domnilor / d-lui = domnului / d-na = doamna / d-nei = doamnei / d-nii = domnii
dott. = dottore; dottoressa (it.) = doctor.
dr. = doctor(ul).
d-rul = doctorul.
d-sa = domnia sa / d-sale = domniei sale.

---

* Notă.

1. Numele lui Ov. Densusianu a fost, adesea, abreviat: Ov. Dens.

2. În cadrul fiecărui set de scrisori, am folosit numele emitentului respectiv și într-o formă abreviată, ușor de recunoscut. De ex., pentru I. A. Candrea: I.A.C.; Pompiliu Eliade: P. El.; Mia Frollo: M. Fr.; Gala Galaction: G. Gal. etc.

3. Nu am inclus în lista abrevierilor abrevieri de uz comun, arhicunoscute, ca: kg, km, C.F.R., P.T.T., e.n., î.e.n. etc. Celelalte abrevieri au fost completate în note (sau, eventual, în traducerea românească a textului).

dș. = domnișoara / d-șoara = domnișoara / d-șoarei = domnișoarei.
d-ta = dumneata; domnia ta / d-tale = dumneatale, dumitale; domniei tale.
dv. = dumneavoastră / d-voastră = dumneavoastră / d-voastre = domniei voastre.
dz(t). = derzeit (germ.) = în prezent, actualmente (în).
ed. cit. = ediția citată.
engl. = englez(ă).
ex. = exemplu; exemple.
exp(ed). = expeditor(ului).
expr. = expresie, expresia.
f. = filă, fila, file(le) (ex.: f. 1 r°); foaie, foaia, foi(le) (ex.: f. liminară, f. planșă, f. de titlu, f. volantă).
f.a. = fără an / f.d. = fără dată / f.l. = fără loc / f. lună = fără lună.
fam. = familiar(ă).
fasc. = fasciculă, fascicula; fascicule(le); fascicule(s) (fr.); fascicolo, fascicoli (it.).
febr. = februarie.
fem. = feminin.
fig. = figurat.
fr. = francez(ă); (după cifre) franc, franci.
gen. = genitiv.
germ. = german(ă).
gr. = grecesc; grecește.
h. = hartă; hărți.
H. = Heft (germ.) = fascicula.
hrsg. = herausgegeben (germ.) = editat (de).
ian. = ianuarie.
ib(id). = ibidem (lat.) = aceeași operă; același autor și aceeași operă (și aceeași pagină).
id(em) (lat.) = același (autor).
ilustr. = ilustrații.
Inc. = incipit (lat.) = începe.
inv. = inventar.
it(al.) = italian(ă).
iul. = iulie.
iun. = iunie.
Jhrg. = Jahrgang (germ.) = anul.
jud. = județul.
l.c. = luna curentă.
lat. = latin(ă).
lit. = literar.
loc. adv. = locuțiune adverbială.
loc. cit. = loco citato (lat.) = locul citat.
m. = memoriul.
M. = Monsieur (fr.) = domnul(ui), domnule.
magh. = maghiar(ă).
masc. = masculin.
Mme = Madame (fr.) = doamna, doamnă, doamnei.
M^{r} = M. (vezi mai sus).
M^{r} = Mister (engl.) = domnul.
ms. = manuscris(ul), manuscrise(le); manuscrit(s) (fr.); manoscritto (it.) / ms. rom. = manuscrisul românesc.
n. = născut(ă).
N.B. = nota bene (lat.) = ține seamă (de), bagă de seamă.
N.F. = Neue Folge (germ.) = serie nouă.
n. pers. = nume(le) de persoană.
n.s. = nuova serie (it.) = serie nouă.
n. top. = nume topic, toponim.
N. trad. = nota traducătorului.
no. = număr(ul); numéro (fr.).
No. = Nummer (germ.) = numărul.
noiemb. = noiembrie.
nom. = nominativ.
n^{os} = numéros (fr.) = numerele.
nov. = noiembrie.
nr. = număr(ul) / n-re(le) = numere(le) / n-rii = numerii.
oct. = octombrie.
Onor. = onoratul(ui); onorata, onorată, onoratei.
op. cit. = opere citato (lat.) = opera citată.
p. = pagina; paginile.
p.m. = post meridiem (lat.) = după masă.
P.s. = post-scriptum.
p(a)g. (în scrisori) = pagină, pagina; pagini(le).
perf. = perfectul.
pers. = persoana.
pl. (bibliogr.) = planșă, planșe.
pl. (gram.) = plural.
pop. = popular.
portr. = portret(e).
prep. = prepoziție.
prof. = profesor(ul); profesoară, profesoara; professeur (fr.); professore (it.); Professor (germ.) / prof. univ. = profesor universitar.

pron. = pronume / pron. pers. = pronume personal.
R. = (în denumiri de instituţii) reale (it.) = regal(ă).
r° = recto.
rd. = rîndul.
rec. = recomandat(ă).
red. = redacţia.
reg. = regional.
Reg. = regimentul.
rev. = revista.
rom. = român(esc).
rs. = rus(ă).
rubr. = rubrica.
s. = seria / s.n. = serie nouă.
s.v. = sub voce (lat.) = la cuvîntul (respectiv).
scris. = scrisoare(a); scrisori(le).
sec. = secolul(ui); secole(le), secolelor.
secţ. = secţiune(a).
sept. = septembrie.
sf. = sfîrşitul.
Sf. = sfînt(ă); sfîntul(ui), sfintei; sfinţii.
sg. = singular.
Sign. = signore (it.) = domnul(ui).
sl. = slav(ul).
st.n. = stilul nou al calendarului / st. v. = stilul vechi al calendarului.
subl. ns. = sublinierea noastră.
subloc. = sublocotenent.
subst. = substantiv.
suf. = sufix.
supl. = supliment.
ş.u. = şi următoarele.
şc. = şcolar.
t. = tom(ul); tomuri(le).
Telegr. = telegramă.
trad. = traducere.
Univ. = Universitatea; Universität (germ.); Université (fr.).
urm. = următoare(le).
v° = verso.
v. = vers(ul); versuri(le).
v. sl. = vechi slav.
vb. = verb.
vol. = volum(ul); volume(le); volume (fr.); volume (it.) / vol. colect. = volum(ul) colectiv.

Explicarea unor termeni tehnici latini

ante (urmat de o dată) = înainte de, pînă la, pînă în.
infra = mai jos (eventual: într-unul din volumele următoare).
passim = ici colo; în diferite locuri.
post (urmat de o dată) = după.
supra = mai sus (eventual: într-unul din volumele anterioare).

Semne tipografice

≠ semnul inegalităţii.
[ ] întregiri ale editorilor (în cazul literelor sau secvenţelor omise din eroare şi al deteriorării textului; indicaţii ale editorilor cu privire la locul şi data scrisorii; confirmarea de către editori, prin indicaţia [sic], a autenticităţii reproducerii (în cazul erorilor de exprimare sau de scriere şi în cazul unor afirmaţii care pot părea stranii); confirmarea de către editori, prin indicaţia [s.s], a caracterului autograf al unei semnături.
< > completarea de către editori a unor abrevieri convenţionale ale emitentului scrisorii.

SCRISORI PERSONALE NEFAMILIALE

ÁFÉRGSSON — DUMA

(Scrisori însoţite de note)

Ragnar Áférgsson [1]

I

Fellsmúli á Landi, í Rangárþingi, le 12 juillet 1928

Veuillez excuser ma lettre. Je suis un prêtre pauvre islandais (vivant dans les montagnes de l'Islande). Je désire apprendre votre langue et connaître votre nation. C'est pourquoi que [sic] je m'adresse à vous et vous prie de m'envoyer gratuitement quelques bons livres en roumain. Je serais content si vous ne m'enverriez qu'un ou deux livres traitants de votre pay[s]. J'ai appris un peu la langue roumaine. J'ai lis [sic] un[e] petit[e] grammaire, mais je n'ai pas pu acheter plus de livres. Je serais très content si vous m'enverriez un petit dictionnaire et un ou deux livres traitants de la Roumanie — ses habitants et ses moeurs etc. Je ne connais aucune librairie en Roumanie.

Avec la plus grande révérance,

Ragnar Áférgsson

Adr⟨esse⟩ : Fellsmúli á Landi, Islande, via Danemark

B.A.R.S.R. — S 1(1)/ DXXXV. — Inv. 72.311

---

[1] Cele două scrisori în limba franceză ale pastorului islandez R. Áférgsson conțin multe greșeli de ortografie și de limbă. Dintre ele notăm: grafia *révérance* (I, II); creațiile lexicale: *pastor* (II), *islandien* (II); inadvertențele morfosintactice: *si vous ne m'enverriez* (I), *livres traitants de ...* (I), *pastor islandiens* (II), *pour avoir m'envoyé* (II). Editorii au corectat parțial punctuația și ortografia și au completat omisiunile de litere.

II

Fellsmúli á Landi, le 11 octobre 1928

M. le professeur Densusianu !

Je vous témoigne ma plus grande reconnaissance pour avoir m'envoyé les deux livres roumains: un dictionnaire et un cours complet. Je vous assure que je suis content et ne tarderai pas à apprendre la langue roumaine avec énergie.

Puis-je attendre plus de livres comme lecture?
Veuillez excuser ma lettre.
Avec la plus grande révérance,

Ragnar Áférgsson
pastor islandiens

Islande

B.A.R.S.R. — S 1 (2)/ DXXXV. — Inv. 72.312

Joseph Ageorges [1]

I [2]

[Paris,] ⟨19⟩24. 12. 23

Monsieur et cher Maître,

Je me permets de vous offrir, en souvenir de notre entretien de l'autre jour, un bouquin [3] où j'ai réuni quelques documents. Si j'avais écouté mon amour-propre, je ne vous l'aurais pas adressé. J'en connais trop les défauts et il ne correspond en rien à mes autres livres. Je le récrirais aujourd'hui que je ne le construirais plus de la même façon. Mais quand vous aurez laissé tomber ce qui m'est personnel, un peu de mysticisme, des considérations purement familiales, d'innombrables fautes d'impression, il restera quelques renseignements sur les mœurs bourgeoises dans le midi de la France.

J'ai joint une brochure de „journalisme" [4].

Veuillez agréer, mon cher Maître, l'hommage de ma respectueuse et cordiale sympathie,

Joseph Ageorges
8, Alleray, XVe

B.A.R.S.R. — S 3 (1)/DXXXV. — Inv. 72.324

---

[1] Joseph Ageorges (1877— ?), publicist, scriitor şi om politic francez. A colaborat la multe ziare şi reviste franceze şi străine. A publicat numeroase romane şi monografii avînd ca temă viaţa provincială franceză *(Une famille française au XIXe siècle*; *Monographie de Lourdoueix Saint-Michel)*; de asemenea, studii de critică literară *(L'Enclos de George Sand*; *Portraits littéraires)*, eseuri politice şi jurnalistică. Decoraţii franceze şi străine, printre care şi aceea de Ofiţer al ordinului Steaua României. Multe cărţi premiate. Vice-preşedinte al asociaţiilor Association des rédacteurs en chef şi Fédération internationale des rédacteurs en chef (1954). În octombrie 1927, J. Ageorges se afla la Bucureşti, ca delegat al ziarului *La libre Belgique*, la cel de al VI-lea Congres al presei latine. În *VN*, XX, nr. 11—12 (ian.-febr. 1925), p. 172—175, la rubrica *Vieaţa politică şi socială*, Ov. Dens. vorbeşte elogios despre cartea lui J. Ageorges, *Histoire d'un échec électoral le 11 mai 1924* (Paris, 1924), numindu-l pe autor „un critic fără preveniri şi nedespărţind literatura de semnificaţia ei sufletească", „un observator ager al vieţii de azi". La rîndul său, J. Ageorges se va referi la Densusianu ca la un „esprit pénétrant, écrivain de nuance fine", ca la un profesor de renume care face cinste Universităţii româneşti şi ale cărui lucrări prezintă o înaltă ţinută ştiinţifică (J. Ageorges, *Le visage français de la*

Roumanie, în *La Revue de France*, no. 3, din 1 II 1928, p. 503—514). Pe lîngă cele 4 scrisori personale ale lui J. Ageorges, dintre anii 1923—1925, reproduse aici, vezi, infra, sub rubrica Scrisori colective, scris. trimisă lui Ov. Dens. de J. Ageorges împreună cu Pomp. Păltănea, în 16 V 1925.

[2] Locul de expediere a scrisorii: stabilit după adresa expeditorului (numele străzii și arondismentul). Emitentul datează scrisoarea astfel: „24. 12. 23". În cazul în care broșura consacrată ziaristicii și menționată în partea finală a scrisorii este *Cinq ans de journalisme français à l'étranger* [Paris, 1924], și ținînd seamă de faptul că aceasta nu era încă apărută în luna mai 1924 (vezi J. Ageorges, *Histoire d'un échec électoral* ..., ed. cit., p. 2: pe lista lucrărilor autorului, după titlul *Cinq ans de journalisme* ... se indică, în paranteză: „pour paraître prochainement"), atunci prima cifră (24) ar putea reprezenta anul, iar ultima (23) — ziua.

[3] Joseph Ageorges, *Une famille française au XIXe siècle (les Pagès et les Bordes-Pagès). Contribution à l'étude des mœurs bourgeoises*. Tourcoing, 1920. Exemplarul oferit lui Ov. Dens. se conservă la B.C.U.B., Facultatea de limbi romanice, clasice și orientale și poartă următoarea dedicație autografă „À Monsieur Ovid Densusianu, en souvenir d'un entretien que je n'oublierai plus, hommage très respecteux de l'auteur. [s.s] Joseph Ageorges. (4 ou 500 fautes d'impressions: dates, noms propres, incorrections, ponctuation etc.)".

[4] Probabil, lucrarea lui Joseph Ageorges, *Cinq ans de journalisme français à l'étranger* [Paris, 1924]. Vezi și nota 2.

II [1]

[Paris,] ce 30 III ‹19›25

Cher Monsieur et ami,

Je suis grippé depuis plusieurs jours, sans avoir la force de répondre pertinemment à votre lettre. Votre adhésion à la suggestion que je vous soumettais bien modestement m'honore grandement. Je verrai mes amis d'ici et je suis sûr que l'autorité qui s'attache à votre nom ne contribuera pas peu à les déterminer à se joindre à nous.

Je crois qu'il serait utile de trouver une expression précise de notre groupe et de son but. Si nous arrivions à publier un livre collectif, très indépendant, fait d'études consacrées à chacune de nos nations, sur la moralisation du suffrage populaire ou même censitaire, avec des observations directes, nous aurions déjà servi la cause de la moralité générale et même de la politique universelle [2].

Votre lettre d'un sens si noble est un encouragement à croire que nous ne sommes pas seuls à espérer dans un internationalisme constructif.

Je suis ravi d'apprendre que vous revenez en France cette année [3]. Si nous pouvions organiser quelques causeries amicales sur le sujet qui nous tient à coeur, nous serions mieux armés pour continuer à travailler dans le même esprit.

Je vous récrirai quand la grippe m'aura quitté et que j'aurai vu quelques amis.

Veuillez agréer, cher Monsieur et ami, l'expression de mes sentiments les plus cordiaux,

Joseph Ageorges
8, rue d'Alleray, 15^e^

B.A.R.S.R. — S 3 (2)/DXXXV. — Inv. 72.325

[1] Locul de expediere a scrisorii: vezi scris. I.

[2] Analizînd eșecul suferit în alegerile legislative din 11 mai 1924, cînd își pusese candidatura în departamentul Ariège din partea partidului Uniunii republicane și naționale, Joseph Ageorges constată gravele neajunsuri ale vieții politice franceze, dezorientarea și superficialitatea alegătorilor, ca și oportunismul candidaților. Pentru însănătoșirea atmosferei politice, el consideră că este absolut necesar ca alegătorii să fie inițiați în problemele curente de politică de pe o poziție independentă, nesubordonată nici unui partid, nici unei grupări politice. Pe de altă parte, propune un program de orientare regionalistă care ar permite candidatului să obțină reforme în favoarea provinciei sale, fără să neglijeze însă interesul general. S-ar evidenția astfel rolul moral și social al deputatului în Parlamentul țării. Aceste idei expuse de J. Ageorges în *Histoire d'un échec électoral* [Paris, 1924], cîștigă adeziunea lui Ov. Dens. (vezi, aici, scris. I, nota 1), cu o rezervă totuși privind orientarea „creștin-sociologizantă" a programului său. Oricum, această comuniune de vederi îi permite lui Ageorges să întrevadă posibilitatea fondării, împreună cu Ov. Dens., a unui grup menit să apere principiile eticii și politicii universale. Grupul își propunea să lupte pentru „moralizarea votului popular sau chiar censitar", în așa fel încît principiul suveranității să-și cîștige o existență de drept și de fapt, nu numai în Franța sau România, ci și în toate țările. Țelul grupului se regăsește în formulările lui Ov. Dens. însuși: „Avîntul energiilor luminate, ierarhia valorilor și bunătatea suverană" (Ov. Dens. către [J. Ageorges], București, [aprilie 1925]. Vezi Ion Iliescu, *Un secol de la nașterea lui Ovid Densusianu*, în *Orizont* (Timișoara), XXV, 1974, nr. 1, p. 4. Identificarea conținutului scrisorii și a destinatarului ne aparține). Grupul urma să se afirme printr-o publicație, un buletin cu caracter exortativ și informativ, care ar fi permis cîștigarea de noi aderenți. Publicația nereușind să apară, cu toate intervențiile editoriale ale unor oameni politici de frunte ai Franței, ca deputatul Louis Marin, grupul își încetează existența la începutul anului 1926. Despre acest grup și organul lui este vorba în scrisoarea de mai sus. (Vezi, aici, scris. III și IV și scrisorile lui P. Pâltănea către Ov. Dens.)

[3] Călătoria lui Ov. Dens. la Paris va avea loc la sfîrșitul lui octombrie 1925 sau începutul lui noiembrie al aceluiași an (vezi scrisorile lui P. Pâltănea către Ov. Dens.).

III[1]

[Paris,] 29 nov⟨embre⟩ [1925]

Mon cher Maître,

Je vous récrirai dans 3 ou 4 jours.

Nous avons — Paltanea[2], Louis Marin[3] et moi — déjeuné ensemble[4] hier pour parler du projet[5]. Nous ferons une demarche près d'un éditeur cette semaine.

La quenouille à croissant ou à cran n'est pas, généralement, employée *pour la laine,* mais pour le chanvre, c.à.d.[6] plutôt dans les pays de plaine. Mais j'écris aujourd'hui dans les Pyrénées et j'attendrai la réponse pour vous donner une réponse définitive[7].

Mille souvenirs et pensées fidèles,

J. Ageorges

B.A.R.S.R. — S 3 (4)/DXXXV. — Inv. 72.327

---

[1] Locul de expediere a scrisorii: stabilit după scris. I. Anul: stabilit după scris. următoare (IV), care este nu cu mult posterioară.

[2] Pompiliu Pâltănea, care se afla atunci la Paris. Vezi scrisorile acestuia către Ov. Dens.

[3] Louis Marin (1871—1960), om politic francez, de mai multe ori deputat și ministru, profesor de antropologie și sociologie la Școala de antropologie din Paris. Președinte al Societății de geografie comercială și al Societății de etnografie de pe lîngă Institutul internațional de antropologie și statistică. Director al ziarului *La Nation*. Mare filo-român, L. Marin a participat la procesul memorandiștilor de la Cluj (1894), informînd publicul francez în acest sens. Lui i se datorează crearea, în 1914, a asociațiilor L'Amitié franco-roumaine — la București — și Comité

franco-roumain — la Paris. Încurajează și organizează majoritatea manifestațiilor de prietenie franco-română, fiind și președintele societății Les Amis de la Roumanie din Franța. Pe arena politică internațională, L. Marin ia apărarea României, care, ca și alte țări mici, își reîntregise frontierele prin tratatul de la Versailles (1919). Bibliogr. L. Dumont-Wilden, *Figures contemporaines. Louis Marin*, Paris, 1936; Iorgu Popescu, *Un ami de la Roumanie. Louis Marin*, Bucarest, 1937. Vezi și *VN*, XIX, nr. 1–3, p. 38–39.

[4] Inițial, J. A. scrisese: „Nous avons eu [...] un déjeuner ensemble [...]". Apoi a anulat cuvîntul *eu* și a corectat pe *déjeuner* în *déjeuné*, fără să mai anuleze și pe *un*. Inadvertența a fost eliminată de editori.

[5] Este vorba de proiectul unei publicații, organ al grupului politic independent creat de Ageorges, în colaborare cu Ov. Densusianu. Vezi, aici, scris. II, nota 2.

[6] *c.à.d.* (fr.) = c'est-à-dire.

[7] Pentru studiul său *Semantism anterior despărțirei dialectelor române*, II, publicat în *GS*, II, 2, 1926, p. 310–327, Ov. Dens. îi cere lui P. Păltănea, atunci la Paris, unele lămuriri privind furca de tors la bascii din Hautes-Pyrénées. Păltănea se adresează lui J. Ageorges care, în scrisoarea de mai sus, transmite direct lui Ov. Dens. informațiile cerute. În scrisoarea următoare (IV), Ageorges va completa datele trimise cu răspunsul autorizat al directorului Muzeului etnografic al Pirineilor. Despre furca de tors la basci, Ov. Dens. va scrie și un mic articol în limba franceză, *Quenouille, manche orné terminé en trident*, publicat în *Bulletin du Musée Basque*, Bayonne, 1926, nr. 3–4, p. 9–11.

IV[1]

[Paris,] ce 26 XII ⟨19⟩25

Cher Maître,

Le conservateur du Musée ethnographique des Pyrénées (Château de Lourdes), M. Bondidier [2], m'écrit enfin ceci: « Je ne connais pas de quenouilles à crampons ou à croissant dans les Hautes et Basses Pyrénées. Je n'ajamais eu l'occasion d'en voir. Il n'y en avait pas dans la collection des quenouilles de Frossard, qui m'a été donnée pour le Musée. Je connais seulement ici 2 modèles de quenouilles: la quenouille à laine en bois, le plus souvent sculptée d'après des motifs rappelant l'art maure et la quenouille à lin en roseau, souvent ornée égal⟨em⟩ent, mais de façon moins riche. Vous trouverez ci-contre les dessins de ces deux sortes de quenouilles. Je serais très heureux d'avoir, aux vacances prochaines, la visite de M. Densusianu. Je pourrai certaine⟨me⟩nt lui donner des renseign⟨eme⟩nts intéressants »[3].

Je garde la lettre, au cas où celle-ci se perdrait, afin de pouvoir, le cas échéant, vous renseigner à nouveau. Je joins seul⟨em⟩ent les dessins. Je pense que M. Bondidier a dû faire une enquête et c'est ce qui explique son retard: lui est un industriel qui n'a pas une culture très spécialisée.

Pour notre projet [4], je n'arrive pas à dénicher l'éditeur. Ceux que j'ai vus m'oppose [sic] la variation du cours du papier qui les empêche de faire des devis sérieux. Il y a deux jours cependant, on m'a indiqué quelqu'un que je verrai lundi ou mardi.

Mille bons voeux de bonne année.

Je vous récrirai bientôt.

Et toutes mes fidèles pensées,

Joseph Ageorges

8, rue d'Alleray, 15ᵉ

B.A.R.S.R. – S 3 (3)/DXXXV. – Inv. 72.326

[1] J. Ageorges scrie, de data aceasta, foarte mărunt și destul de neclar (mai ales în finalele de cuvinte). El folosește unele prescurtări, pe care le-am întregit marcat: *seul⟨em⟩ent*, *égal⟨em⟩ent*, *renseign⟨eme⟩nts*, *certaine⟨me⟩nt*. Locul de expediere a scrisorii: după scris. I.

[2] Le Bondidier, membru al asociației Société des sciences, lettres, arts et d'études régionales de Bayonne, directorul Muzeului etnografic al Pirineilor din orașul Lourdes.

[3] În articolul său *Quenouille, manche orné ...*, Ov. Dens. reproduce desenul celor două furci basce și amintește răspunsul lui Le Bondidier, răspuns pe care îl va reda complet, așa cum apare el în scrisoarea de mai sus, dar cu o mică trunchiere finală, în studiul său *Semantism anterior* ... II, p. 319. Vezi, aici, scris. III, nota 7.

[4] Vezi, aici, scris. II și III.

Gheorghe Alexici [1]

I

B⟨uda⟩pesta, 16 I 1907

Prea stimate d-le coleg,

Ieri am trimis pe adresa dv. un exemplar din cartea mea [2]. Dinadins n-am trimis pînă acuma, ca să nu fiu învinuit că sînt lingușitor. Darea de seamă a d-lui Haneș [3] mi-a făcut impresia cea mai bună: iată un cap deschis și un om cinstit. Are pe deplin drept că unele rezultate le-am trecut cu vederea, însă să nu uite că în poziția mea, cînd din al tău trebuie să-ți cumperi toate ca să ții pas cu mersul literaturii, e foarte greu să faci o istorie a literaturii române. Ca totdeauna, și în lucrarea aceasta, numai dreptatea și căutarea dreptății m-a[u] călăuzit. Învinuirea și cuvintele murdare ale d-lui Iorga et consortes [4] sînt o infamie fără seamăn. Am să răspund la timpul său tuturor. Lenau spune că în preajma turnului zboară cioarele. Dacă ești turn [5], trebuie să rabzi să te murdărească paserile neghioabe.

N-are drept cînd zice d-l Haneș că nu știu numele lui Adam. În ediția ungurească a istoriei lit⟨eraturii⟩ române [6] totdeauna scriu „Ion"; singur nu-mi pot da seama cum s-a strecurat greșala în ediția nemțească. E drept că despre Sadoveanu și Sandu-Aldea greșit se spune că înfățișează în lucrările lor viața din Ardeal; s-a omis însă un cuvînt: Russu-Șirianul înfățișează viața din Ardeal, iar Sad⟨oveanu⟩ și S⟨andu-Aldea⟩, cea țărănească.

Nu înțeleg ce vrea să zică d-l Haneș în următoarele: „elementele constitutive ale graiului nostru sînt numai limbile ilirică, albaneză... etc." Știința ar fi foarte recunoscătoare d-lui Haneș, dacă ne-ar ști explica ce este limba „ilirică" (Cf. cercetările lui Bartoli) [7]. Tot ce zice d-l Haneș sînt bine chibzuite [sic]; greșelile înșirate pînă acuma sînt într-adevăr greșeli. Îi sînt foarte recunoscător pentru învățăturile amintite.

Vă rog să-mi trimiteți cartea dv. scrisă împreună cu d-l Candrea [8]. Poate în curînd voi fi în București, cînd apoi vă plătesc prețul cărții. Aș dori să știu adresa d-lui Candrea, ca să-i pot trimite un exemplar din cartea mea.

Al dv. devotat

Gh. Alexici

I. Városmajor u., 49. I. 1.

B.A.R.S.R. – S 6 (2)/DXXXV. – Inv. 72.315

---

[1] Gheorghe Alexici (1864 – 1936), publicist, folclorist, istoric literar. Profesor secundar, apoi profesor de limba română la Academia de limbi orientale din Budapesta (1891 – 1897), profesor de limba și literatura română la Universitatea din Budapesta (1897 – 1920). Publică studii de filologie română, de istorie și folclor românesc, o istorie a literaturii române, gramatici, dicționare. Cele 5 scrisori către Ov. Dens., din perioada 1907 – 1915, o continuare a bunelor relații dintre Aron Densusianu, tatăl lui Ovid, și Gh. Alexici, privesc schimburi de publicații, de informații științifice, unele amănunte din viața mesagerului culturii române în capitala Ungariei. Deși român, Alexici își modelează adesea enunțul după structura limbii maghiare (calcuri semantice, sintactice etc.). Inadvertențele sale stilistice sînt de asemenea numeroase. Pentru evoluția raporturilor sale cu Ov. Dens., este interesant de relevat faptul că acesta îi tipărește în *GS*, III, 1, 1927, p. 47 – 81, studiul *Elemente române în muzica populară maghiară*. – Vezi G. Alexici, *Texte din literatura poporană română*, t. II (inedit), publicat cu un studiu introductiv, note și glosar de Ion Mușlea, București, 1966. (236[– 239] p.).

Bibliogr. *Fig. cont. Rom.*; *St. doc. lit.*, VIII, p. 143 – 154, 414[– 415; *Coresp. Gorovei*, p. 3 – 4; *Coresp. Bianu*, I, p. 9 – 14; II, p. 212; III, p. 438; Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 279 – 285; *Docum. lit.*, I, p. 55 – 58; *Dicț. pseud.*; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 409 – 410. La B.A.R.S.R., Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 90: autograful articolului publicat în *GS*, III, 1, cu profunde remanieri manuscrise de Ov. Densusianu.

[2] Cartea trimisă de Gh. Alexici lui Ov. Densusianu este *Geschichte der rumänischen Literatur* von Dr. G. Alexici. In deutscher Umarbeitung von Dr. K. Dieterich, Leipzig, 1906 (VI [– VIII] + 196 p.). Exemplarul donat se păstrează în Biblioteca Facultății de limbă și literatură română, Universitatea din București, și poartă dedicația autografă: „D-lui O. Densusianu, în semn de înaltă stimă, din partea autorului". Este un „Ex libris Ov. Densusianu".

[3] Petru V. Haneș, *O istorie a literaturii române*, în *VN*, II, nr. 23 (1 I 1907), p. 526 – 528 *(Fapte, metodă)*; nr. 24 (15 I 1907), p. 548 – 552 *(Metodă)*; III, nr. 1 (1 II 1907), p. 8 – 13 *(Aprețierea scriitorilor, tendințe, izvoare)*; nr. 2 (15 II 1907), p. 35 – 37. La data redactării scrisorii, Gh. Alexici nu putea cunoaște decît prima parte a articolului lui P.V. Haneș.

[4] Expr. *et consortes* (lat.) = și compania, și cei de o seamă cu el. Credem că Gh. Alexici are în vedere critica neprincipială la adresa istoriei sale literare, care a fost operată pe marginea articolului *Scrisoare din Pesta*, apărut în *Neamul românesc* (București), anul I, nr. 65 (din 21 dec. 1906), p. 180 – 184, sub semnătura: NOGI. La p. 182, vorbindu-se de organizarea catedrei de limba și literatura română de la Universitatea din Budapesta, sînt prezentați profesorul (Ioan Ciocan) și cei doi docenți: „d-nii Gheorghe Alexici, filolog și istoric literar, care a scris nemțește și ungurește o istorie a literaturii române*, – și d. Iosif Popovici, filolog, care a scris cîteva studii bine apreciate". Nota de subsol, privitoare la istoria literară a lui Alexici (*), sună astfel: „De care halal să-i fie! *N⟨ota⟩ R⟨edacției⟩*". Nota aparține, evident, lui N. Iorga. O recenzie nimicitoare și fără drept de apel, la versiunea germană a lucrării lui Alexici, va publica însă Iorga ceva mai tîrziu, în *Revue critique d'histoire et de littérature* (Paris), a. 41, s.n., t. LXIV, 1907, p. 15 – 16 (no. 27 = 8 juillet). Cf. I. Șiadbei, *Știință și improvizație*, în *Viața românească*, XXVII, 1925, p. 421 – 430.

[5] Comparația deplasată pe care o face Alexici dovedește cel puțin lipsă de modestie din partea sa.

[6] Versiunea maghiară a istoriei literaturii române, redactată de Gh. Alexici, a apărut, sub titlul *Oláhok*, în vol. II al lucrării colective de istorie a literaturii universale, *Egyetemes irodalomtörténet*, publicată sub redacția lui Heinrich Gusztáv, la Budapesta, 1905, p. 793 – 870 (apărută și în extras; 78 p.). Cf. recenzia lui Ion Scurtu, în *Sămănătorul*, IV, 1905, nr. 3 (16 ian.), p. 41 – 43.

[7] Gh. Alexici are în vedere în special lucrarea lui M. Bartoli, *Das Dalmatische*, Bd. I – III, Wien, 1906.

[8] Este vorba de culegerea de texte dialectale, *Graiul nostru*, vol. I, București, 1906, publicată, de fapt, în colaborare, de Ov. Densusianu, I. A. Candrea și Th. D. Speranția.

II

B⟨uda⟩pesta, 4 III 1914

Iubite d-le coleg,

Cele scrise în n-rul 12 de d-l Șerban sunt foarte juste și cuminte spuse [1]. Din anul 1913 n-am primit n-rii: 6, 7, 10 și 11. Te rog foarte frumos ca să-i capăt. Mi-ai făgăduit și anii premergători; iartă-mă că te fac atent la promisiune. Nainte cu o săptămînă a apărut primul fascicol din vocabularul etimologic maghiar [2]. Am fost rugat ca să scriu despre aceasta întreprindere în vreo revistă de-a noastră. Dacă îmi dai voie, trimit cîteva șire pentru *Vieața nouă* [3]. Aș voi să scriu în ungurește despre Vocabularul lui Pușcariu [4]. Pentru acest scop mi-ar trebui să am anii premergători din *Vieața nouă*, ca să văz ce ai scris d-ta [5]. Fii bun și nu uita ca să primesc toți anii. În iunie, Academia Orientală face călătorie de studii în România; așadar, între 15—20 iunie voi fi și eu în București.

Al d-tale, cu neschimbată stimă,

Gh. Alexici

VIII. Eszterházy-u. 3. Academia Orientală

[Adresa] D-sale d-lui prof. univ. Ovid Densusianu, București, 184, Calea Victoriei.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 6 (3)/DXXXV. — Inv. 72.316

---

[1] Gh. Alexici se referă la articolul lui N. Șerban, *Recrutarea profesorilor universitari*, VN, IX, nr. 12 (1 febr. 1914), p. 384—393.

[2] E vorba de lucrarea în colaborare: Gombocz Zoltán, Melich János, *Magyar Etymológiai Szótár*, a cărei primă fasciculă apăruse la sfîrșitul lui februarie 1914, la Budapesta.

[3] În *Vieața nouă* nu apare nici un material semnat de Gh. Alexici.

[4] Alexici se referă aici nu la *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I. Lateinisches Element* (Heidelberg, 1905) al lui Sextil Pușcariu, ci la *Dicționarul limbii române* publicat de Academia Română și redactat de un colectiv sub conducerea lui S. Pușcariu. Pînă la data expedierii scrisorii, apăruseră din acest dicționar literele A și B (inițial—în fascicule, legate apoi într-un volum), și F — HOLERĂ (în fascicule; legate, mult mai tîrziu, într-un volum împreună cu restul lui H, cu I și J).

[5] Ov. Densusianu consacrase Dicționarului Academiei numeroase articole în paginile *Vieții noi*, articole în care, la spiritul critic pătrunzător al eruditului, se adăuga totdeauna o anumită doză de malițiozitate și subiectivism din partea omului rănit în amorul propriu.

III

Budapesta, 1 VI 1914

Iubite domnule coleg,

Era să plec în România cu școala. Cazul Mangra [1] însă a tras dungă peste socoteală [2]. Guvernul nu ne-a dat voie ca ăst-an să mergem în România. Stau acasă și în cursul verii, ca să muncesc. Academia Maghiară, adecă, a fixat un premiu pentru o monografie asupra unui popor din sud-estul Europei. Terminul e: 31 dec⟨embrie⟩ 1914; cel puțin o parte trebuie să fie gata. Cum eu muncesc de mai mulți ani, crez că pînă atunci să-mi pot găta cartea despre români. Bineînțeles că la formarea limbei mă folosesc de rezultatele fixate de d-ta.

Te rog însă că, dacă ai vreo îndrumare sau crezi utile de cetit unele izvoare, să mi le spui ori să mi le indici. De tot puțin știu despre geografia, comerciul, industria și agricultura României. Nu știu cui să mă adresez după date.

Te rog și în favorul lucrării mele, trimite-mi revista d-tale de la început. În partea literară voiesc să vorbesc pe larg despre d-ta. Pe d-l Candrea sunt supărat, că e un lenos și jumătate. I-am adunat multe date interesante despre păstorit, dar fiindcă nu mai răspunde deloc, nu o să i le dau, pînă nu se va ruga frumos.

Dacă treci în streinătate, oprește-te în Budapesta; sunt singur și te văz cu bucurie.

Primește încredințarea neschimbatei mele stime.

Gh. Alexici

B.A.R.S.R. — S 6 (4)/DXXXV. — Inv. 72.317

---

[1] Vasile Mangra (1852—1918), om politic și publicist. Profesor la institutul teologic ortodox din Arad, episcop, apoi mitropolit. Militant pentru emanciparea socială și națională a poporului român. În 1909, ales membru al Academiei Române. În 1910, trădează cauza poporului său, raliindu-se politicii guvernamentale maghiare a contelui István Tisza. Vizitind Bucureștiul în primăvara lui 1914, vrea să participe la ședințele Academiei. Este însă exclus. Manifestațiile declanșate de studențimea bucureșteană împotriva episcopului renegat provoacă o anumită încordare în relațiile dintre statul român și Austro-Ungaria. Chiar la acest moment se referă Alexici la începutul scrisorii sale. În 1916, ca recompensă, guvernul maghiar îl numește pe Mangra mitropolit al bisericii ortodoxe române din Ardeal. Vezi Al. Vaida-Voevod, *Mangra, Tisza și Tribuna*, Brașov, 1911; Valeriu Braniște, *Amintiri din închisoare*. Ed. îngrijită și note de Alex. Porțeanu, București, 1972, p. 555 (nota 88); *St. doc. lit.*, VIII, p. 329—330; IX, p. 268; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 39; *Coresp. Goga*, p. 21 (nota 4); *Coresp. Bianu*, I, p. 10, 11, 12, 112, 370, 373; II, p. 182—183, 187, 198—213, 321; III, p. 504; I. G., *„Incidentul" Vasile Mangra*, în *Luceafărul* (Sibiu), XIII, nr. 10, p. 285—286 (16 V 1914).

Ov. Densusianu recenzase favorabil, în *Rev. crit.-lit.*, V, 1897, nr. 1, p. 20—21, culegerea de articole a lui V. Mangra, *Cercetări literare-istorice*, București, 1896. Vezi și recenziile nesemnate la alte lucrări ale lui V. Mangra, în *VN*, II, nr. 18 (15 oct. 1906), p. 410; IV, nr. 9 (15 iun. 1908), p. 184.

[2] Expr. *a tras dungă peste socoteală* = a anulat socoteala; (fig.) a contramandat hotărîrea.

IV[1]

[Budapesta, iunie 1914]

[........] Exemplarul mieu l-a cerut d-l Lăpedatu[2]. Te rog, spune-i ca să-l predea d-tale; iar dacă nu ești cu dînsul în relații bune, scrie-mi și am să fac pași, ca numaidecît să ți-l trimită.

Sunt acasă și nu mă mișc. Muncesc din greu ziua întreagă și cu spor. Nădejduiesc să fac lucrarea[3] pînă la Anul nou, pentru Academia Maghiară. Dacă treci prin Pesta, oprește-te la mine. Sunt singur de zece zile; familia mi s-a dus pe trei luni la Leysin[4], în Svițera.

Al d-tale, cu sinceră dragoste,

Gh. Alexici

B.A.R.S.R. — S 6 (7)/DXXXV. — Inv. 72.321

[1] Scrisoare păstrată fragmentar: lipsește începutul. Informațiile consemnate în ea ne demonstrează că a fost scrisă cel mult cu 8—9 zile după scrisoarea III.

[2] Istoricul Alex. Lapedatu, pe atunci, membru corespondent al Academiei Române. Vezi, mai jos, scrisorile sale către Ov. Dens.

[3] Proiectata monografie despre români. Vezi scrisoarea III.

[4] Leysin, stațiune climaterică (și sanatorială) în cantonul Vaud (Waadt) din Elveția.

V

B⟨uda⟩pesta, 2 VIII 1915

Iubite d-le coleg,

Îți mulțumesc foarte frumos pentru revistă, pe care o primesc regulat. Te rog să-mi trimiți lucrarea d-tale: *Graiul din Țara Hațegului* [1], însă legat. Am la prietenul Candrea încă lei 25. —, prin urmare costul de lei 10. — să-l ceri de la dînsul. Aș dori să am și lucrarea d-lui Th. D. Speranția: *Miorița și călușarii* [2]. Din Vocabularul etim⟨ologic⟩ maghiar au mai ieșit trei fascicoale [3]. După încheierea păcii (să dea Dumnezeu: cît mai grabnic !), la venirea mea [4], o să le aduc cu mine. Cu fiul mieu împreună ne facem datorința: eu ca sublocotenent, el ca ostaș de rînd. M-am mutat, deci în viitor să primesc toate la adresa jos indicată. Salutare prietenului Candrea.

Al d-tale, cu neschimb[at]ă dragoste,

Gh. Alexici

VIII. Eszterházy-u. 3. Academia Orientală

[Adresa] D-sale d-lui prof. univ. Ovid Densusianu, București, 24 strada Colței.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 6 (5)/DXXXV. — Inv. 72.318

[1] Ov. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, București, 1915.

[2] Th. D. Speranția, *Miorița și călușarii — urme de la daci — și alte studii de folclor*, București, 1914 [1915].

[3] Gombocz Zoltán, Melich János, *Magyar Etymológiai Szótár*, II—IV füzet, Budapest, 1914—1915. Pînă la moartea lui Gombocz (1935), mai apar fasciculele V—XI (1915—1934). În continuare, Melich publică singur fasc. XII—XVII (1936—1944), după care lucrarea stagnează (ajunsese la cuvîntul *geburnus*). Vezi Németh Gyula, *Gombocz Zoltán*, Budapest, 1972.

[4] Se înțelege: la venirea mea în țară (în România).

Teodor Alimănescu [1]

I

Villa Myosotis — Lausanne, 1895 iulie 18

Stimate compatriot,

Scrisoarea d-tale am primit și am văzut că ai dori să te duci la țară. Eu, zilele acestea, am fost la munte, la înălțime de 1200 pînă la 1500 m., și am găsit hoteluri cu 3 f. 50 pe zi, masă de 3 ori pe zi, și odaie bună. Eu te consiliez ca să vii aici și să te duci la munte o lună de zile: aerul viu și curat te va oțeli pentru muncă. La 22 subțin teza [2] și imediat [î]ți voi trimite un exemplar. Te rog, dă-mi adresa d-șoarei nemțoa[i]ce care știe românește. Voi a-i trimite un exemplar din teza mea.

Alimănescu

[Adresa] M^{sieur} Densuseanu, étudient [sic], Paris, rue du Sommerard 13.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 8 (1)/DXXXV. — Inv. 72.322

---

[1] Teodor Alimănescu (1863—?), atestat în toamna lui 1894, alături de Ov. Dens., printre noii auditori de la École Pratique des Hautes Études din Paris, își susține totuși doctoratul în filologie romanică la Lausanne (cu prof. A. Taverney și J. Bonnard), la 22 iulie 1895. Vezi *Annuaire EPHE*, 1895. Pe urmă, e profesor la gimnaziul din Caracal. În afara tezei, despre care e vorba în cele două scrisori către Ov. Densusianu, nu are alte opere relevabile. În scrisorile sale, reproduse aici, Alimănescu folosește, foarte inconsecvent, o ortografie semilatinizantă, cu inadvertențe grave. Sintaxa și punctuația: deficitare.

[2] Théodore Alimanesco, *Essai sur le vocalisme roumain*. Dissertation pour le doctorat ès-lettres. Laussanne, 1895 (Faculté des Lettres de l'Université de Lausanne). Exemplarul B.A.R.S.R. poartă următoarea dedicație autografă „Din partea autorului — Bibliotecei Statului. 1898 iunie 5, Caracăl [sic]. [ss.] T. Alimănescu".

II

[Lausanne,] 1895 iulie 25, Villa Myosotis

Stimate d-le Densusianu,

Am primit carta d-tale. Mi-a părut bine că te-ai decis să vii în Lausanne, însă regret foarte mult că eu nu pot sta mai mult, fiind grăbit ca să mă duc la Aix-les-Bains și apoi să mă duc în țară, pe la 15 august st. vechi, ca să cer o catedră. În tot cazul, dacă vii aici, [î]ți dau adresa unui fost elev al d-tale, Ghelert, rue Neune 4, și el [î]ți va da toate deslușirile. Dacă nu vii aici, du-te la Delémont, în Jura, aproape de Bâle. Este mult mai ieftin și trenul costă mult mai puțin, însă nu este așa frumos ca la Trient (la Vallée [1]). Eu am trecut examenul. Sunt doctor. [Î]ți trimit teza cu rugăciune de a zice ceva despre ea.[2] Puteți a-mi scrie la Aix-les-Bains, poste-restante. Eu plec la 29 iulie.

Vă salut

Alimănescu

Eu plec la 29 iulie. [sic]

B.A.R.S.R. — S 8(2)/DXXXV. — Inv. 72.323

---

[1] În original: le Vallée.

[2] Ov. Densusianu a publicat o recenzie critică, total defavorabilă, la teza lui Alimănescu în *Rev. crit.-lit.*, III, 1895, p. 281—284. Ov. Dens. afirmă, aici, „Tipărirea unor asemenea teze nu aduce nici un folos filologiei române", relevînd că lucrarea conține: „superficialități zise și reeditate de atîtea ori"; „inexactități și inepții pretențioase, prezentate sub forma de soluțiuni științifice", și, de asemenea, erori fundamentale de metodă și de concepție. Lui Ov. Densusianu pare să-i aparțină semnalarea sumară, nesemnată, din *Romania*, XXV, 1896, p. 158. O critică severă dar competentă scrie și M. Gaster în *Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der*

romanischen Philologie, IV, 1898—1900, I, p. 124—125. Cf. nota nesemnată din *Revista română politică și literară* (București), vol. I (1902), nr. 5 (1 aprilie), p. 159—160 (... „o foarte onorabilă lucrare de începător"...), publicată numai la două pagini după recenzia lui Ov. Dens. la o lucrare a lui M. Bartoli. Cu teza sa, T. Alimănescu a avut curajul să concureze, alături de Ov. Densusianu, Gr. Crețu și Lazăr Șăineanu, la concursul pentru premiul „Al. Bibescu" al Societății de lingvistică din Paris, pentru anii 1895—1900. Vezi rev. cit., nr. cit., loc. cit.

George G. Antonescu [1]

[București,] joi, 18 III 1910

Stimate domnule Densusianu,

Fiind reținut de o persoană din provincie cu care am o afacere, sunt nevoit — cu mare părere de rău — să lipsesc de la ședința societății [2].

Al dv. devotat

G. G. Antonescu

Toamnei, 9 bis

B.A.R.S.R. — S 13 (2)/DXXXV. — Inv. 72.334

---

[1] George G. Antonescu (1882—1953), profesor la Universitatea din București. A studiat la Leipzig, Berlin, Jena. A publicat numeroase lucrări de pedagogie și de istorie a filozofiei (articole, tratate, cursuri universitare etc.), dintre care unele în mai multe ediții. Ov. Densusianu îi recenzează elogios lucrările *Studii asupra filozofiei germane contemporane* (București, 1906) și *Pestalozzi și rolul moral-social al educației* (București, 1907), în *VN*, II, nr. 22 (15 XII 1906), respectiv III, nr. 22 (15 dec. 1907).

Bibliogr. Ion Gh. Stanciu, studiul introductiv la G. G. Antonescu, *Educație și cultură*, București, 1972, p. 3—64; Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 132—134; idem, *Instituții*, p. 46, 47; Popescu Teiușan, *Ped. Rom.*

[2] E vorba de ședințele Societății pentru cultura artistică în școală, condusă de Ov. Densusianu. Încă de la constituirea Societății, G. G. Antonescu făcea parte din comitetul ei. Vezi, infra, scris. X a lui D. Caracostea, nota 2.

Maria Antoniade [1]

I [2]

Breslau, 29 VII ⟨1⟩914

Stimate domnule Densusianu,

Sunt cu mintea strivită de gînduri grele, căci plecarea mea pripită a lăsat deschise grijele ce m-au ținut pînă acum în Buc⟨urești⟩. Noua dispoziție cu închiderea granițelor mi-a oprit curajul și, călcîndu-mi pe suflet, am plecat marți c., prin Burdujeni, fără de a fi primit procura.

Dealtfel — relativ — am călătorit f<oarte> bine.

D-voastră cum vă simțiți?

Multe vorbe bune.

Mar. Antoniade

[Adresa] Monsieur Ovid Densusianu, Tarasp (Grisons), Suisse.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 14 (1)/DXXXV. — Inv. 72.335

---

[1] Maria Antoniade, absolventă a Facultății de filozofie și litere din București în anul școlar 1913—14; pare a fi aceeași persoană cu Maria Antoniade din Gherghița (Prahova), care figurează în caietul abonaților la *Vieața nouă* din anii 1919—1922. Vezi Popescu-Spineni, *Contrib.*; *Caiet III abon. VN.*

[2] Ilustrata reprezintă Universitatea din Wrocław („Breslau Universität"; foto). Textul scrisorii și adresa; scrise cu creionul.

II[1]

[București, f.d.,] miercuri

Vă mulțumesc mult, foarte mult, pentru programă. Ce păcat că așa puțină lume vă știe cît sunteți de bun! Vedeți că nu sunt nesățioasă față de un egoism prusian... Mă întreb însă dacă pot fi în toate; căci, călugărul meu, care și-a impus o viață superioară, n-a doborît rezerva diabolică ce se străvede în scăpărarea ochilor. Cele 3 nopți în tren — căci m-am dus și la P.-Neamț — mi-au știrbit din sănătate. Cînd pot să viu, într-una din zile, după vineri?

Au revoir et merci,

Mar. Antoniade

[Adresa] D-lui Ovid Densusianu, str. Colței 24. În oraș.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 14 (2)/DXXXV. — Inv. 72.336

---

[1] Ilustrata, imprimată la Paris, reprezintă o reproducere foto după un tablou: „Salon 1914 A.F. — L. Jonas, *L'aumônier et la supérieure*". Textul scrisorii și adresa scrise cu creionul.

Alexandru Arbore[1]

Sibiu, 1921 septembrie 13

Stimate domnule profesor,

Din dorința direcțiunei acestui liceu, sunt însărcinat să vă rog ca să dispuneți trimiterea revistei dv. *Viața nouă* pe adresa bibliotecei profesorale a liceului „Gheorghe Lazăr" din Sibiiu, considerînd această direcțiune ca abonată la această revistă; în scurtă vreme vi se va expedia și abonamentul. Totodată, vă rog ca să ne trimiteți toate numerile de anul acesta ca să avem colecțiunea complectă a revistei cu începerea anului 1921.

Alăturat cu aceasta, vă trimit și broșura care coprinde un articol al meu scris într-o revistă a sașilor de aici, după inzistența lor, ca să aibă cîteva puncte de orientare asupra mișcării istorice filologice și geografice de la noi de la anul 1918 [2].

De asemenea, și alte două broșuri în legătură cu anumite probleme din etnografia Dobrogei [3].

Primiți, vă rog, domnule profesor, salutările mele cele mai distinse.

Alexandru Arbore

profesor la liceul „Gheorghe Lazăr" din Sibiiu

B.A.R.S.R. — S 15/DXXXV. — Inv. 72.337

---

[1] Alexandru P. Arbore, istoric și etnograf. Licențiat al Facultății de litere din București (în anul școlar 1914—15). Profesor de liceu, în anii 1919—1923, la Sibiu, apoi la Focșani. În numeroasele articole și studii publicate a avut în vedere, în special, Dobrogea. Al. P. Arb. publicase, în 1915, o recenzie favorabilă la apariția fasc. I a vol. II din *DHLR* (Paris, 1914), în revista condusă de N. Iorga, *Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe orientale* (Bucarest), II, 1915, p. 92—95. El va menține legătura cu Ov. Dens. și mai tîrziu. Astfel, Ov. Dens. îi publică o recenzie la studiul lui Silviu Dragomir, *Über die Morlaken und ihren Ursprung* (Bucarest, 1924), în *GS*, II, 2, 1926, p. 414—415. Scrisoarea către Ov. Dens., pe lîngă unele forme curente în limba literară scrisă a epocii (*direcțiunei, bibliotecei*) și pe lîngă forma arhaizantă și populară *Sibiiu* cultivată de ardeleni, conține unele pronunții populare (*numerile, complectă, coprinde, inzistența*), care nici ele n-au fost reținute de limba literară de mai tîrziu.

Vezi Ioan Stanciu, *Istoricul liceului „Gh. Lazăr" din Sibiu. 250 ani de la întemeierea lui. 1692—1942*, Sibiu, 1943, p. 199; *Docum. lit.*, II, p. 250; Faifăr-Călinescu, *Rev. dobr.*

[2] *Die romänische wissenschaftliche Bewegung auf dem Gebiete der Geschichte, Sprachkunde und Geographie seit 1918*, în *Festschrift zu den II. deutschen Ferienhochschulkurs*, Hermannstadt, 1921, p. 30—42. Exemplarul oferit lui Ov. Dens. se păstrează în Biblioteca Facultății de limbă și literatură română — secția Periodice, Universitatea din București, sub cota Varia VII/22, și poartă dedicația autografă: „Domnului Ovid Densuseanu, în semn de cea mai înaltă considerațiune din partea fostului elev, Alexand⟨ru⟩ P. Arbore. 1921, septembrie 14".

[3] Pînă în 1921, Al. P. Arb. publicase, sub formă de broșură, trei lucrări, avînd titlul comun *Din etnografia Dobrogei*, dar subtitluri diferite (*Așezările bulgarilor*, București, 1916; *Așezările lipovenilor și rușilor*, București, 1920; *Contribuțiuni la așezările tătarilor și turcilor*, București, 1920). E vorba deci de două broșuri din această serie.

Pierre Azéma [1]

Montpellier, 27 juillet 1928
7, rue Moquintandon

Monsieur le professeur et cher Maître,

Je vous remercie très sincèrement de votre lettre, et aussi de l'empressement avec lequel vous avez accepté le titre de „sòci" [2] du Félibrige [3]. Ce

modeste témoignage de sympathie vaut surtout par l'élan de cordialité avec lequel il a été donné; et, ce faisant, le consistoire s'est fait honneur à lui-même.

J'apprends avec plaisir votre prochain voyage en France. S'il a lieu pendant la période des vacances (comme il est probable), puis-je vous demander de m'aviser, quelques jours à l'avance, de vôtre passage à Montpellier? Je ne compte m'absenter ni pour très loin, ni pour très longtemps; il serait d'autant plus regrettable que nous ne nous rencontrions pas.

Je vous prie de croire, Monsieur le professeur et cher Maître, à mes sentiments les plus dévoués,

Pierre Azéma

B.A.R.S.R. — S 17/ DXXXV. — Inv. 72.339

---

[1] Pierre Azéma (1891—?), scriitor și critic literar francez de limbă occitană, din provincia Languedoc. S-a remarcat prin piesele de teatru pline de fantezie, *Sous lou balcoun*, *Lo Ciclopa*, printr-un important eseu *A bolets roges* și prin critici literare pertinente în paginile revistelor provensale *Calendau* și *Oc*. Membru activ („félibre majoral") al societății literare Le Félibrige, în prima jumătate a secolului al XX-lea. În octombrie 1927, P. Azéma se afla la București ca reprezentant al ziarului *Le Petit Méridional* la cel de-al VI-lea Congres al presei latine. La B.A.R.S.R., în fondul de arhivă (provenit de la Ov. Densusianu) A 1384, se păstrează și o c.v. a lui P. Azéma (cu aceeași adresă).

[2] Titlu acordat membrilor societății literare provensale Le Félibrige; derivat din lat. *socius,-ii*.

[3] Félibrige: școală și societate literară apărută în Provence, regiune din sudul Franței, la mijlocul secolului al XIX-lea (1854). Scopul ei era menținerea și cultivarea limbii provensale și, mai apoi, a diverselor dialecte meridionale, precum și conservarea trăsăturilor originale ale literaturii, artei și folclorului din aceste zone lingvistice. Strălucit reprezentată de poeții F. Mistral, J. Roumanille, Th. Aubanel. Spre sfîrșitul secolului, mișcarea felibrilor cucerește toate regiunile istorice aflate la sud de fluviul Loire, desprinzîndu-se de sub influența literară a lui Mistral, strict regionalistă. Grupul din Languedoc se remarcă prin gustul pentru erudiție, materializat în revista *Revue des langues romanes* (Montpellier, 1869—). În secolul al XX-lea, asistăm la reînnoirea literaturii occitane, prin încercarea de a descoperi constantele omului modern, în mentalitatea proprie vorbitorilor dialectelor limbii occitane. Cei mai reprezentativi scriitori sînt Max Rouquette, Léon Cordes, Émile Barthe, Pierre Azéma. Dintre reviste, cităm: *Lo Gai Saber*, *Oc*, *L'Almanach occitan*, *Cahiers du Sud*. În 1945, se creează Institut d'Études occitanes, cu organul său *Annales de l'IEO*, căruia i s-a adăugat un *Bulletin pédagogique bilingue*, pentru profesorii din învățămîntul de toate gradele. Pe plan internațional, funcționează societatea culturală L'Astrado provençalo, afiliată Félibrige-ului și Asociației internaționale pentru apărarea limbilor și culturilor amenințate (Association Internationale pour la Défense des langues et des Cultures menacées). Societatea publică o revistă bilingvă, *L'Astrado*, la Toulon, revistă care, în 1967, a sărbătorit 75 de ani de la moartea lui Vasile Alecsandri.

Bibliogr. Ch. Camproux, *Histoire de la littérature occitane*, Paris, 1953; J. Rouchette, *La littérature d'oc*, Paris, 1963.

Ovid Densusianu a receptat mișcarea literar-culturală a felibrilor, în paginile revistei sale *Vieața nouă*. În nr. 10, anul I (1905), p. 237, el prezintă cititorilor revista provensală *Lou Gai Sabé* [sic], iar în nr. 2, anul X (1914), p. 63—64, inserează necrologul F. Mistral. În scrisoarea de mai sus, îl vedem devenind membru al societății Félibrige cu sediul la Montpellier.

Léo Bachelin [1]

Bucarest, ce 28 avril 1915

Cher Monsieur,

Ci-joint votre volume que j'ai honte de vous renvoyer si longtemps après l'avoir reçu. Il est resté trois ans avec d'autres livres dans une caisse, parce que je n'avais pas de place pour installer mes livres. Il en a un peu souffert, le pauvre, mais il aura vieilli chez moi comme ses compagnons chez vous sur des rayons, peut-être moins nomades que les miens.

Quoi qu'il en soit, je vous le retourne enfin, avec mille remerciements et autant d'excuses, en vous priant d'agréer, cher Monsieur, l'assurance de mes sentiments les meilleurs.

L. Bachelin

B.A.R.S.R. — S 19 /DXXXV. — Inv. 72.343

[1] Léo (sau Léopold) Bachelin (1857—1930), profesor, scriitor, critic de artă și publicist elvețian de limbă franceză. Profesor de greacă și franceză la Academia din Neuchâtel. Se stabilește în România în 1889. Predă franceza și germana la Școala comercială din București și, temporar, la alte școli medii. Bibliotecar al curții regale. Contribuie activ la cunoașterea, peste hotare, a valorilor culturale și artistice românești. Publică traduceri în limba franceză din I. L. Caragiale, Al. Vlahuță etc. și studii asupra folclorului românesc. Prezintă, pentru străinătate, pictori români (N. Grigorescu, Th. Aman, D. Stoica), galerii românești de artă, edificii arhitectonice etc. Colaborează la publicații periodice românești de limbă franceză și de limbă română. Autor și (cu J. B. Hétrat) coautor de manuale de limbă franceză pentru școli medii specializate. Eseist și critic literar (de ex., volumele: *Mélanges d'histoire et d'art*, Paris, 1886 [1887]; *Esquisses roumaines. Ière série : Littérature, folklore et art*, București, 1903; *Hyppolite Taine*, București, 1931), poet (volumul: *Sous l'œil du Sphinx. Poèmes du vrai et du rêve*, București, 1926). Relațiile de deferență reciprocă dintre L. B. și Ov. Dens. s-au menținut și mai tîrziu. E semnificativă, în această privință, dedicația autografă a lui L. B. către Ov. Dens. pe exemplarul oferit acestuia din volumul de poezii citat, exemplar păstrat la B.C.U.B., Facultatea de limbi romanice, clasice și orientale „À Monsieur le Professeur Ovide Densușeanŭ [sic], en témoignage de ma double admiration pour l'homme modeste et le savant émérite qu'il mit en sa personne. [ss.] L. Bachelin, Bucarest, ce 6 septembre 1926".

Bibliogr. *Fig. cont. Rom.;* o biografie (nesemnată) în *Revue franco-roumaine — Revista franco-română*, II, 1929, nr. 7—8, p. 7; necrologuri în *La Vie*, XIX, 1930, p. 174 (G. Cadoux); *Revue franco-roumaine — Revista franco-română*, III, 1930, nr. 11—12, p. 16 (semnat de conducerea revistei).

Ilie Bacinschi [1]

Cernăuți, 20 febr. 1925

Stimate domnule profesor,

Îmbrățișez cu toată căldura ideea pe care o lansați de a se ține un congres al filologilor români, la care aș putea face o comunicare; subiectul

încă nu-l pot preciza, în orice caz ar fi din domeniul *sintaxei comparate* [2]. Am primit scrisori elogioase despre micul studiu ce apare în revista d-voastre [3]. Aceasta îmi dă curaj de a continua.

Cu salutările cele mai distinse, rămîn totdeuna al d-voastre prea devotat,

I. Bacinschi

[Adresa] Domniei sale domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, București, 24, strada Colței 24.

C.p. — *B.A.R.S.R.* — *S 20/DXXXV.* — *Inv.* 72.344

---

[1] Ilie Bacinschi (1882—1953), profesor de filologie romanică la Universitatea din Cernăuți, apoi la cea din București. A publicat foarte puțin. Relevabilă, în special, lucrarea *L'infinitif et les moyens de son remplacement. Étude de syntaxe historique et comparée* (Bucarest, 1946), pentru care vezi totuși și recenzia lui Tache Papahagi, *Critique d'une étude philologique* (Bucarest, 1946). A semnat și: Ilie Bacinschi-Măidăneanu. Vezi Popescu-Spineni, *Instituții*, p. 187, 189—190; *Coresp. Bianu*, III, p. 505, 506, 507, 516, 517.

[2] În cele din urmă, Ilie Bacinschi nu a prezentat nici o comunicare și nu a participat la Iul Congres al filologilor români din aprilie 1925 (București).

[3] Ilie Bacinschi, *Probleme sintactice*, în *GS*, II, 1, 1925, p. 90—99; 2, 1926, p. 255—262. [Partea I: *Termeni negativi în funcțiune afirmativă*; partea a II-a: *De la pronume relativ la conjuncție*.] La data trimiterii c.p., I.B. probabil că încă nu-i expediase lui Ov. Dens. partea a doua a studiului său. Cf. corecțiunea lui V. Bogrea (referitoare la fr. *à nulle autre seconde*), la rubrica *Însemnări și rectificări*, în *GS*, II, 2, 1926, p. 353—354. — Răspunsul favorabil și urban al lui I. B. la invitația lui Ov. Dens. de a participa la Congresul din aprilie 1925, precum și găzduirea în coloanele *GS* a unui studiu al lui I.B. — sînt indicii că vechiul conflict dintre cei doi lingviști, provocat de Ov. Dens., se stinsese. În legătură cu acest conflict, vezi critica foarte severă și subiectivă a lui Ov. Dens., apărută în *VN*, VII, nr. 24 (1 II 1912), p. 466—468, la cronica semnată de I.B. în *Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie*, XI/II, 1911, p. 485—492, cu privire la literatura română din anii 1907—1908. Vezi, infra, și scris. XIV a lui D. Caracostea către Ov. Dens.

Antonio Baldacci [1]

MINISTERO DELL'EDUCAZIONE NAZIONALE
SEGRETERIA DI S.E. IL SOTTOSEGRETARIO DI STATO

Roma, per Bologna, fuori porta Zamboni,
15 maggio 1931

Ill⟨ustrissi⟩mo Signor professore,

Il prof. Bartoli [2] mi ha messo al corrente dei suoi importanti studi sulla vita pastorale e sulla transumanza in genere.

Come vecchio studioso dell'Albania, dove la transumanza è ancora in piena attività (specialmente fra gli Aromani), io sarei molto onorato di poter avere qualche sua pubblicazione per tenerne conto nei miei prossimi *Studi speciali* sull'Albania [3].

Non so se Ella ha visto i miei *Itinerari albanesi* (Roma, 1917) [4] e *L'Albania* (Roma, 1930) [5] dove parlo a lungo della vita di montagna nell'Illirio [6]. La ossequio con alta stima e mi creda

Suo dev⟨otissi⟩mo, prof. *Ant. Baldacci*
R. Università, fuori porta Zamboni, Bologna

B.A.R.S.R. — S 22/DXXXV. — Inv. 72.352

[Traducere]

MINISTERUL EDUCAŢIEI NAŢIONALE
SECRETARIATUL EXCELENŢEI SALE
SUBSECRETARUL DE STAT

Roma, prin Bologna, dincolo de poarta Zamboni, 15 mai 1931

Prea stimate domnule profesor,

Prof. Bartoli m-a pus la curent cu importantele dv. studii despre viaţa păstorească şi despre transhumanţă în general.

Ca vechi cercetător al Albaniei, unde transhumanţa este încă foarte activă (în special la aromâni), aş fi foarte onorat să pot avea unele lucrări ale dv., pentru a ţine seamă de ele în viitoarele mele *Studi speciali* asupra Albaniei.

Nu ştiu dacă dv. aţi văzut cărţile mele *Itinerari albanesi* (Roma, 1917) şi *L'Albania* (Roma, 1930), unde vorbesc pe larg despre viaţa montană din Iliria.

Vă salut cu înaltă stimă şi consideraţi-mă al dv. devotat, prof. *Ant. Baldacci* [...]

---

[1] Antonio Baldacci (1867—1950), geograf, etnolog şi naturalist italian, profesor la Universitatea din Bologna. Studiile sale se referă în special la Albania, dar şi la alte zone ale sud-estului Europei. Membru de onoare al Academiei Române (1913).

[2] Matteo Bartoli. Vezi, infra, scrisorile lui M. Bartoli către Ov. Dens.

[3] Ant. Baldacci, *Studi speciali albanesi*, 3 vol., Roma, 1931—1938.

[4] *Itinerari albanesi (1892—1902)*, Roma, 1917. Prima serie a acestor „itinerarii" apăruse la Roma, în 1897.

[5] *L'Albania*, Roma, 1930 (Pubblicazioni dell'Istituto per l'Europa Orientale, Roma. Seconda serie. Politica-Storia-Economia. XVII).

[6] În studiile precitate, ca şi în alte lucrări de acest gen, A. Baldacci priveşte cu multă simpatie pe români şi romanitatea din Peninsula Balcanică. Aromânilor (cu toate ramificaţiile lor) şi celorlalte populaţii româneşti din Balcani li se acordă o atenţie specială. Vezi şi versiunea italiană a lucrării lui Constantin N. Burileanu, *De la românii din Albania*, apărută sub titlul *I romeni di Albania*, Bologna, 1912 (XXV + 397 p. cu ilustr., 22 f. pl., portr. şi h.), prefaţată de A. Baldacci, care-şi relevă aici calitatea de „grande ufficiale della Corona di Romania".

Marcel Barrière [1]

PARIS, 54, RUE NICOLO, XVIe

30 octobre 1911

Monsieur le professeur,

Je vous envoie aujourd'hui un exemplaire du volume *La nouvelle Europe* [2] que j'ai récemment publié. Permettez-moi de vous prévenir, à cette occasion, que s'il vous intéresse de connaître les autres ouvrages de mon „Heptalogie" [3], je me ferai un plaisir de tenir à votre disposition ceux qu'il vous plaira de me désigner.

Avec mes remerciements anticipés pour l'attention que vous voudrez bien prêter à mon roman de sociologie et de haute politique internationale, je vous prie de recevoir, Monsieur, l'assurance de ma considération la plus distinguée,

Marcel Barrière

B.A.R.S.R. — S 23/DXXXV. — Inv. 72.360

---

[1] Marcel-Marie-André Barrière (1860—1954), scriitor și publicist francez, autor al unei vaste „heptalogii", *Les hommes de demain*, cuprinzînd trei tipuri de scrieri, grupate în cicluri: romane *(Le nouveau Don Juan, La dernière épopée, Les précurseurs)*, eseuri de critică literară *(Essai sur l'art du roman)* și filozofică *(L'art des passions, Un programme de révolution, L'âme universelle)* și o scriere cu caracter analitic *(Histoire d'une œuvre)*. Colaborează, printre altele, la revistele *Revue blanche* și *République française*. În scrisoarea trimisă lui Ov. Dens., adresa emitentului (în colțul stîng de sus) este imprimată.

[2] Marcel Barrière, *La nouvelle Europe. Anté-histoire de la dernière guerre*, Paris, 1911, care constituie volumul al II-lea din ciclul *La dernière épopée* (vol. I este: *Le monde noir. Roman sur l'avenir des sociétés humaines*, Paris, 1909).

[3] Vezi, aici, nota 1.

Matteo Bartoli [1]

I [2]

[Viena, 1899 dec. — 1900 ian.]

Spero di mandarLe presto un'altra cosa: la Fonetica e la morfologia del rum⟨eno⟩ occid⟨entale⟩ [d'Istria] [3]. Mi dia Sue nuove, indirizzando in Albona (Istria) [4] dove sarò fra giorni.

B.C.U.B. — Fac. de lb. și lit. rom. (Per.): Philologica VIII/10

[Traducere]

Sper să-ți expediez curînd altceva: fonetica și morfologia românei occidentale [din Istria]. Trimite-mi vești despre d-ta pe adresa Albona (Istria), unde voi fi peste cîteva zile.

---

[1] Matteo Bartoli (1873—1946), remarcabil lingvist italian. Studii la Viena (cu W. Meyer-Lübke, Adolfo Mussafia) și Paris (cu G. Paris, J. Gilliéron). Profesor la Universitatea din Torino (din 1907). Promotor al lingvisticii italiene și romanice. Unul dintre pionierii geografiei lingvistice; alături de U. Pellis și G. Vidossi, pune bazele *Atlasului lingvistic italian*, operă monumentală încă în curs de elaborare și publicare. A publicat, de asemenea, valoroase cercetări de lingvistică indoeuropeană și generală. Are și studii consacrate în mod special limbii române (mai ales dialectului istroromân). Punînd la contribuție în mod deosebit cercetările pe teren ale lui Bartoli, S. Pușcariu a elaborat lucrarea *Studii istroromâne* (vol. I—III, București, 1906—1929). M. Bartoli a fost membru corespondent al Academiei Române (1914) și doctor honoris causa al

Universității din Cluj-Napoca. A fost în strînse relații de prietenie cu Ov. Densusianu, Iosif Popovici, S. Pușcariu și G. Giuglea. Pe Ov. Densusianu l-a cunoscut, se pare, în anul școlar 1896—1897, cînd urmau amîndoi cursurile lui G. Paris (Bartoli — ca auditor regulat, iar Densusianu — ca elev titular). Mai mult în acel an, locuiau în același hotel (Paris, rue du Sommerard, 13). (Vezi *Annuaire EPHE*, 1898). În elaborarea vol. I al lucrării sale *Histoire de la langue roumaine*, pentru multe informații bibliografice, Ov. Densusianu apelează la M. Bartoli, care se afla pe atunci la Viena. Iată cum îi mulțumește Densusianu în prefața volumului respectiv „En terminant, nous devons exprimer nos remerciements aux amis qui nous ont aidé dans notre travail et, spécialement, à M. M. Bartoli qui a bien voulu faire pour nous des recherches dans les Bibliothèques de Vienne et nous communiquer quelques citations des ouvrages que nous n'avons pu avoir à Bucarest"... Ov. Dens. a publicat mai multe recenzii sau note despre studiile lui M. Bartoli sau despre lucrările la care a colaborat M. Bartoli (vezi: *GS*, II, 1, 1925, p. 184; II, 2, 1926, p. 405—406; III, 1, 1927, p. 253—257; III, 2, 1928, p. 445—451; IV, 2, 1930, p. 410—411). M. Bartoli, în schimb, a făcut o singură semnalare a unui articol al lui Ov. Dens. (*AGI*, XXVI, 1934, p. 149) și un foarte concis necrolog cu ocazia morții prietenului său (*AGI*, XXX, 1938, p. 188—189). În corespondența sa cu Ov. Dens., desfășurată între 1899—1938, M. Bartoli discută probleme de lingvistică romanică și română, probleme legate de statutul politic al istroromânilor și, mai rar, probleme personale. Dintre cele 30 de scrisori, 7 (scris. I, XV, XIX, XXII, XXIV, XXV și XXVII) sînt mesaje transmise sub forma unor dedicații pe extrase sau pe broșuri reprezentînd diferite studii ale lui M. Bartoli.

Bibliogr. Drăganu, *St. sint. gen.*, p. 337—341, 402; Sebeok, *Portr. Ling.*, II; *Coresp. Bianu*, III, p. 585, 625; și necrologurile publicate de G. Devoto (*Word*, III, 1947, nr. 3, p. 208—216), B. Terracini (*Belfagor*, III, 1948, p. 315—325), G. Giuglea (*Langue et littérature*, Bucarest, IV, 1948, n°s 1—2, p. 234—237). Cf. recenzia lui D. Bodin la un articol al lui M. Bartoli din 1934, publicată în *RIR*, IV, 1935, p. 343—346 (apărută și ca extras, cu titlul *Bartoli ed i Romeni*).

[2] Scrisoare cu creion albastru, ușor șters, pe partea albă a paginii 91 — după ultimul rînd — a studiului lui Matteo Bartoli, *Über eine Studienreise zur Erforschung des Altromanischen Dalmatiens. (Vorläufige Berichte der Balkan-Commission. V)*, extras din *Anzeiger der philosophisch-historischen Classe* vom 29. November, Jahrg. 1899, No. XXV, p. 71—91. Autograf al lui M. Bartoli, fără loc și fără dată. Localizarea: probabilă. Datarea: aproximativă, după indicarea datei de apariție a periodicului. Extrasul respectiv are și o dedicație autografă propriu-zisă (cu cerneală), semnată „M.B.", p. 71 sus, stînga.

[3] Paranteza dreptunghiulară aparține lui M. Bartoli. „Română occidentală", mai precis — cea din Istria, este dialectul istroromân al limbii române.

[4] Albona (în Istria): locul nașterii lui M. Bartoli.

II[1]

[Viena, 1900, ultimele luni]

[...] Questo fenomeno dello scadimento della tenue *a* media può esser relativamente recente esser avvenuto per la fortissima assimilazione esercitata dal veneto in tutto l'Adriatico orientale. Nessuno più di me è pronto ad ammetterlo, perchè si desiderebbe di veder l'armonia dell'istriano col dalmatico ecc. anche in questa parte importante della fonetica. Ma purtroppo conviene riconoscere il fatto: ed è un fatto esplicito, che non patisce contraddizioni: nessuna, nessunissima traccia è rimasta del fenomeno desiderato. L'Ive, intendiamoci, non si sogna neanche dell'armonia coi nostri idiomi meridionali: non dice dunque „*t* è rimasto" *per il desiderio di conciliare quegli idiomi coll'istriano,* ma lo dice per... illusione. Quest'esempio d'illusione (che, del resto, rappresenta gran parte della fonetica) è tutt'altro che isolato.

Legga, legga: vedrà. Non una distinzione, nè esposta nè sottintesa, fra vocali lunghe e brevi, in posizione o in sillaba libera (questioni importanti

per l'istriano): le vocali sono trattate [2] a rifascio sotto la rubrica *e*, *i* ecc. Non dico poi dei dettagli, delle etimologie, della grafia. Neanche la grafia — ciò che più importa — è esatta: i materiali dunque sono tali che non si può fidarsene.

Lei si meraviglierà della mia filippica o ivica. Mi scusi, per carità, ma io non posso davvero frenarmi: *L'Ive mi ha fatto, purtroppo, un torto gravissimo,* che io non potrei perdonargli mai. (Lei ne sa qualche cosa delle invidiuzze fra compaesani !). Non so come risolvermi a pubblicare una critica: sarebbe troppo sfavorevole e parrebbe esagerata. Ripeto, non saprei frenarmi come conviene.

D'altra parte, importerebbe di dimostrare una buona volta che l'istriano non è punto ladino, e di veneto ha solo immistioni, *forti, sì,* ma immistioni soltanto. Importerebbe finirla con questo errore che si perpetua nella filologia romanza, perchè... Sa perchè? perchè l'istriano fu studiato per la prima volta (che fu anche l'ultima) nei *Saggi ladini* dell'Ascoli [3]. Dunque dialetto *ladino ! !*

Almeno avessero detto qualche parola della mia *Relazioncella preliminare* [4] nella *Romania* [5], nella *Zeitschrift* [6] o nel *Literaturblatt* [7]. Nessuno ne disse niente (fuori del Philippide [8], e Lei sa quanto questi fosse informato della questione). Forse qualcuno parlerà almeno del lavoro dell'Ive e, purchè non si tratti di un ladinista arrabbiato, riconoscerà la parentela dell'istriano, per alcuni pochi ma importanti fenomeni, col dalmatico, l'ital. merid. orient. (specialmente il dittongamento di *ī* e *ū*) e la parentela, certo più lontana, coll'albano-romano e il rumeno. Se Lei facesse questa recensione? [9] È bene ad ogni modo che un Rumeno (dunque Lei) si occupi dell'istriano.

Nel caso che Lei facesse questa critica, rettifichi, La prego, gli abbagli del Philippide, soprattutto quello importante assai della confusione del dalmatico col rumeno di Dalmazia (colonie di Veglia, Morlacchi ecc.), dove egli fa tratto in errore *(forse)* dalla recensione delle *Wanderungen* [10] (*Bericht*, pag. 89) [11].

Io ho già detto due parole su questo abbaglio nella recensione del Byhan [12]. Non s'è ancora incominciato a stampare ! Nè avanza d'un passo l'articolo nell' *Archivio glottologico* [13]. Si pubblicherà questo forse contemporaneamente al suo analogo nella *Romania* [14]. Vedrà che, contro tutte le apparenze, avrò il piacere di arrivare alle Sue stesse conclusioni, specie contro la teoria delle *Origines romanes* [15].

Scusi questo epistolone, che non sarà l'ultimo — se mi permette — come non è il primo. Mi scriva in rumeno, se vuole: capisco il rumeno, a parte la modestia, ormai, come il francese.

Le rinovo le mie scuse e l'espressione della più affettuosa devozione.

M. Bartoli

B.A.R.S.R. — S 24 (23)/DXXXV. — Inv. 72.383

[Traducere]

[...] Acest fenomen al reducerii lui *a* slab median s-a putut întîmpla relativ recent prin asimilarea foarte puternică exercitată de dialectul venețian în toată Adriatica orientală. Nimeni mai mult decît mine nu e gata să-l admită, pentru că unii ar dori să vadă armonia dialectului

istrian cu dalmatica etc., chiar și în această parte importantă a foneticii. Din păcate, trebuie să recunoaștem faptul, și e un fapt explicit care nu poate fi contrazis: n-a rămas nici o urmă, absolut nici una, din fenomenul în discuție. Să ne înțelegem: Ive nu-și dă nici măcar seama de armonia cu idiomurile noastre meridionale: el nu spune deci „*t* a rămas" din dorința de a concilia acele idiomuri cu istriana, dar o spune pentru că... i se pare. Acest exemplu de iluzie (care, dealtfel, reprezintă o mare parte din fonetică) nu e cîtuși de puțin izolat.

Citește, citește: vei vedea. Nici o distincție, nici expusă, nici subînțeleasă, între vocale lungi și scurte, în silabă închisă sau în silabă liberă (chestiuni importante pentru dialectul istrian): vocalele sînt tratate în dezordine sub rubrica *e*, *i* etc. Nu mai vorbesc apoi de detalii, de etimologii, de grafie. Nici măcar grafia — ceea ce interesează cel mai mult — nu este exactă: așadar, materialele sînt astfel prezentate, încît nu poți avea încredere în ele.

D-ta te vei mira de filipica sau ivica mea. Te rog să mă ierți, dar adevărul este că nu mă pot frîna: Ive mi-a făcut, din păcate, o nedreptate foarte gravă, pe care nu i-aș putea-o ierta niciodată. (D-ta știi ceva despre micile invidii dintre consăteni!) Nu știu cum să mă hotărăsc să public o recenzie: ar fi prea nefavorabilă și ar părea exagerată. Repet, n-aș ști să mă frînez cum se cuvine.

Pe de altă parte, ar fi necesar să se demonstreze odată și odată că dialectul istrian nu e cîtuși de puțin ladin și că, din cel venețian, nu are decît imixtiuni, puternice — e adevărat, dar numai imixtiuni. Ar fi necesar să se termine odată cu această greșeală care se perpetuează în filologia romanică, pentru că... Știi de ce? pentru că dialectul istrian a fost studiat prima dată (și ultima) în *Saggi ladini* a lui Ascoli. Deci: dialect ladin!!

Cel puțin dacă s-ar fi scris vreun cuvînt, în *Romania*, în *Zeitschrift* sau în *Literaturblatt*, despre micul meu *Raport preliminar*. Nimeni n-a zis nimic (în afară de Philippide, iar d-ta știi cît de informat este el în problemă). Poate, cineva va vorbi cel puțin de lucrarea lui Ive și, numai dacă nu e un ladinist turbat, acel cineva va recunoaște înrudirea dialectului istrian, prin cîteva fenomene, puține dar importante, cu dalmatica, italiana meridională orientală (în special diftongarea lui *ī* și *ū*) și înrudirea, desigur mai îndepărtată, cu albano-romana și cu româna. Ce-ar fi să faci d-ta această recenzie? În orice caz, e bine ca un român (deci d-ta) să se ocupe de dialectul istrian.

În cazul în care ai face d-ta această critică, rectifică, te rog, inadvertențele lui Philippide, în primul rînd, aceea, foarte importantă, a confundării dalmatei cu româna din Dalmația (coloniile din Veglia, morlacii etc.), unde el a fost indus în eroare (poate) de recenzia la *Wanderungen* (*Bericht*, p. 89).

Eu am spus deja două vorbe despre această eroare în recenzia asupra lui Byhan. Încă n-a început să se tipărească! Nici articolul din *Archivio glottologico* nu înaintează cu un pas măcar. Pesemne că va apărea simultan cu articolul d-tale analog din *Romania*. Vei vedea că, în ciuda tuturor aparențelor, voi avea plăcerea să ajung la aceleași concluzii ca d-ta, în special împotriva teoriei susținute în *Origines romanes*.

Scuză această lungă scrisoare, care nu va fi ultima — dacă-mi permiți — cum nu e nici prima. Scrie-mi românește, dacă vrei: de acum, fără modestie, înțeleg româna, ca și franceza.

Îți reînnoiesc scuzele mele și te rog să primești expresia celui mai afectuos devotament.

M. Bartoli

---

[1] Începutul scrisorii lipsește. Datarea ei relativă am putut-o stabili cu ajutorul informației, din partea finală, cu privire la recenzia întocmită de Bartoli la lucrarea lui Arthur Byhan, *Istrorumänisches Glossar*, din *Wg. Jb.*, VI, 1899, p. 174—396 (cu completarea lui G. Weigand, *Nachträge zu vorstehenden Glossar*, ibid., p. 397—398). Recenzia lui Bartoli a apărut în *Studj di*

filologia romanza, vol. VIII, fasc. 23, 1901, în cadrul articolului *Pubblicazioni recenti di filologia romanza* și are aproape 100 de pagini (p. 523–613)! Faptul că recenzia respectivă aştepta să fie tipărită *(non s'è ancora incominciato a stampare)*, ne indică, cu aproximaţie, data redactării și expedierii scrisorii sfîrşitul anului 1900–anul 1901 (probabil, prima jumătate). În această perioadă, M. Bartoli era funcţionar la Biblioteca Imperială din Viena. Deci scrisoarea e trimisă, aproape sigur, din Viena.

Scrisoarea reprezintă, după cum însuși Bartoli declară la un moment dat, o „filipică" împotriva cărţii recente a profesorului de la Universitatea din Graz, Antonio Ive, *I dialetti ladino-veneti dell'Istria* (Strasburgo, 1900), tipărită cu subvenţia Academiei Imperiale de științe din Viena. Problema apartenenţei dialectelor romanice respective din Istria (dialectul istroromân nu intră în discuţie) la italiană sau la ladină și descrierea structurii lor după metode ştiinţifice îi interesau deopotrivă pe cei doi tineri romaniști, Bartoli și Densusianu. Indignarea lui Bartoli se bazează pe o profundă cunoaștere a acestor dialecte, el însuși fiind originar din Istria (vezi scris. I, nota 4).

[2] Corectat de noi *(trattate)*. În original: *trattato*.

[3] G. I. Ascoli, *Saggi ladini*, în *Archivio glottologico italiano*, I, 1873, p. 1–556.

[4] Matteo Bartoli, *Über eine Studienreise zur Erforschung des Altromanischen Dalmatiens (Vorläufige Berichte der Balkankommission, V)*, în *Anzeiger der philosophisch-historischen Classe* vom 29. November, Jhrg. 1899, No. XXV, p. 71–91. Vezi, aici, scris. I, nota 2.

[5] Bartoli nu cunoștea încă recenzia lui Mario Roques din *Romania*, XXIX, 1900, p. 451–452, 641.

[6] *Zeitschrift für romanische Philologie* (Halle a.S.), 1877–.

[7] M. Bartoli nu cunoştea nici recenzia lui Heinrich Schneegans din *Literaturblatt für germanische und romanische Philologie* (Leipzig), XXI, 1900, nr. 10 (oct.), col. 338–339.

[8] Al. Philippide, *Limba dalmată*, în *Conv. lit.*, XXXIV, 1900, nr. 2 (15 febr.), p. 102–112, recenzie la lucrarea lui Bartoli de sub nota 4 (mai sus).

[9] Ov. Densusianu n-a recenzat totuşi cartea respectivă a lui Ant. Ive.

[10] Franz Miklosich, *Über die Wanderungen der Rumunen in den dalmatischen Alpen und den Karpaten*, Wien, 1879 (Denkschriften der philos.-hist. Classe der kais. Akademie der Wissenschaften, XXX. Bd., p. 1–66).

[11] *Bericht*, adică lucrarea lui M. Bartoli citată aici sub nota 4. Eroarea semnalată la Philippide se află în recenzia acestuia, *Limba dalmată*, rev. cit., p. 109 (vezi aici nota 8).

[12] Vezi M. Bartoli, *Pubblicazioni recenti di filologia romanza*, în *Studj di filologia romanza*, vol. VIII, fasc. 23, 1901, p. 529–530 (nota de subsol), în cadrul recenziei la lucrarea lui Arthur Byhan, *Istrorumänisches Glossar*, citată aici mai sus sub nota 1.

[13] În vol. XV (1899–1901) și XVI (1902–1905) din *Archivio glottologico italiano* nu apare totuşi nici un articol semnat de M. Bartoli!

[14] Credem că Bartoli se referă la articolul lui Ov. Densusianu, *Sur l'altération du* c *latin devant* e, i *dans les langues romanes*, din *Romania*, XXIX, 1900, p. 321–333, care era în curs de publicare.

[15] Vezi Frédéric Georges Mohl, *Les origines romanes.* [I] *La première personne du pluriel en gallo-roman.* II. *Études sur le lexique du latin vulgaire.* (Mémoires de la Société royale des Sciences de Bohême. Classe des Sciences philosophiques, historiques et philologiques. Fasc. I, XVI). Prague, 1900.

III[1]

[Viena, 1901, iul.-aug.]

Chiar⟨issi⟩mo professore,

Ho ricevuto il nuovo dono, di cui mi volle onorare. L'ho letto tutto quell'articolo: c'è molto nerbo là dentro!

Il lavoro del Vidossich[2], Glielo ho fatto mandar io. Le farò mandare anche altri lavori di qua, o Glieli procurerò direttamente. Talvolta riesce difficile farsi venir libri da lontano. Anche il Vassilich[3] avevo pregato che Le mandassi il suo lavoro. Forse l'ha esaurito.

Ier l'altro Le ho scritto [4] che il Meyer-L⟨übke⟩ ha fatta una recensione molto favorevole (come mi ha detto) della Sua *Histoire* [5].

Mi creda sempre tutto Suo

M.B.

Ricordi, nella polemica, il granchio della grafia (*z* = *ts*, *ż* ecc.), che è dell'*Archivio* e anzi proprio del Meyer-Lübke, *Ital. Gramm.*, Vorrede [6].

DOTTOR MATTEO BARTOLI
IMPIEGATO ALLA BIBLIOTECA PALATINA
VIENNA, I, JOSEFSPLATZ: HOFBIBLIOTHEK

C.v. — B.A.R.S.R. — S 24 (22)/DXXXV. — Inv. 72.382

[Traducere]

Prea stimate domnule profesor,

Am primit noul dar cu care ai vrut să mă onorezi. Am citit întreg acest articol e mult nerv într-însul!

Lucrarea lui Vidossich, am pus chiar eu să ți se trimită. La fel voi face și cu și alte lucrări de aici, sau ți le voi procura personal. Uneori, e greu să procuri cărți de departe. Am rugat și pe Vassilich să-ți trimită lucrarea sa. Probabil, e epuizată. Alaltăieri ți-am scris că Meyer-Lübke a făcut o recenzie favorabilă (precum mi-a spus el) la a d-tale *Histoire*.

Sînt mereu cu totul al d-tale

M. B.

Amintește, în polemică, eroarea de grafie (*z* = *ts*, *ź* etc.), care este a revistei *Archivio*, ba chiar a lui Meyer-Lübke, *Ital. Gramm.* (Vorrede).

[Imprimat] Dr. M. Bartoli, funcționar la Biblioteca Imperială, Viena, I, Josefsplatz, Biblioteca Curții.

---

[1] Scrisoare datată de noi. Vezi nota 5.

[2] G. Vidossich, *Studî sul dialetto triestino* (Trieste, 1901; extras din *L'Archeografo Triestino*, n.s., 23 [1900], p. 239—304; 24 [1901], p. 5—78). Bartoli însuși a recenzat studiul lui Vidossich în *Deutsche Literatur-Zeitung* (Berlin), 23 (1902), col. 2151—2153.

[3] G. Vassilich, *Sui Rumeni dell'Istria*. Riassunto storico-bibliografico, Trieste, 1900 (extras din *L'Archeografo Triestino*, n.s., 23 [1900], fasc. I). Lucrarea lui Vassilich de asemenea a fost recenzată de M. Bartoli, *Studj di filologia romanza*, VIII, 1901, p. 614—622.

[4] Scrisoarea respectivă s-a pierdut.

[5] W. Meyer-Lübke recenzează studiul lui Ov. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, t. I, fasc. I, în *Literaturblatt für germanische und romanische Philologie* (Leipzig), XXXII, 1901, nr. 8—9 (aug.-sept.), col. 298—301. Faptul că Bartoli nu cunoaște încă recenzia sub forma ei tipărită ne determină să datăm scrisoarea de față iul.-aug. 1901.

[6] W. Meyer-Lübke, *Italienische Grammatik*, Leipzig, 1890 (Vorrede).

IV [1]

Wien, 27.IX. ⟨19⟩01

Chiar⟨issimo⟩ prof⟨essore⟩,

Grazie della Sua cartolina di 25 sett. che ho spedito subito al Sign. Impastari [2] per tranquillizzarlo. È sempre impaziente e irrequieto!

Non s'inquieti Lei, alla Sua volta, per il conto di Gerold[3]. Il libro è stato messo a Suo conto e, per conseguenza, non m'hanno domandato a me alcun saldo.

Colla speranza di presto rivederLa, mi dico

Suo dev⟨otissi⟩mo *M. Bartoli*

[Adresa] Herrn Ovidiu Densusianu, Prof. an der Bucarester Univers., dz. in München (30/II Theresienstrasse).

C.p. — B.A.R.S.R. — S 24 (1)/DXXXV. — Inv. 72.361

[Traducere]

Prea stimate domnule profesor,

Îți mulțumesc pentru c.p. din 25 sept., pe care am expediat-o imediat d-lui Impastari ca să-l liniștesc. E mereu nerăbdător și neliniștit! La rîndul d-tale, nu te nelinişti pentru contul de la Gerold. Cartea a fost pusă în contul d-tale și, prin urmare, nu mi-au cerut nici un franc.

Cu speranța de a te revedea curînd, mă declar

al d-tale foarte devotat *M. Bartoli*

---

[1] Data și localitatea de expediere: după ștampila poștei.

[2] Antonio M. A. Impastari, autorul lucrării *Brevi cenni storici etnografici sull'isola di Veglia* (ed. I, Fiume, 1861; ed. II, Trieste, 1862). Cf. M. Bartoli, *Das Dalmatische*, I, p. 46; S. Pușcariu, *Studii istroromâne*, III, p. 22.

[3] Gerold-fiul (Carol Gerold's Sohn), librarul Academiei Imperiale de științe din Viena.

V

Vienna, 9 gen. ⟨1⟩902

Chiar⟨issi⟩mo professore,

Sono stato or ora dal sarto a raccomandargli di fare più *presto possibile e impossibile quel lavoro*[1], e gli ho detto che Le preme di averlo *in un paio di giorni*. M'ha promesso di accontentarLa.

L'indirizzo preciso è questo: Adolf Scholz (vormals Keller) Schneidermeister, I. Bezirk, Graben 29^a, Trathnerhof.

Grazie degli auguri.

Il Suo devot⟨issi⟩mo

M. Bartoli

Vienna I, Hofbibliothek

[Adresa] Monsieur Ovide Densusianu, professeur à l'Université, Bucarest, 67, Boulev. Carol, Königr. Rumänien.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 24 (2)/DXXXV. — Inv. 72.362

[Traducere]

Viena, 9 ian. 1902

Prea stimate domnule profesor,

Tocmai vin de la croitor pe care l-am rugat să termine cît mai repede lucrul acela, și i-am spus că ești presat să-l ai peste cîteva zile. Mi-a promis că te va satis-

face. Adresa precisă e aceasta: Adolf Scholz (înainte Keller), maestru croitor, I. Bezirk, Graben 29ª, Trathnerhof. Mulţumesc pentru urări. Al d-tale devotat

M. Bartoli
Viena I, Hofbibliothek

---

[1] A se observa că Bartoli evită să spună precis ce lucrează croitorul respectiv din Viena pentru Densusianu, care se afla atunci la Bucureşti. „Quel lavoro", după cum se va vedea din scrisorile următoare (VI, VII), este un ... palton (de iarnă?).

VI

Vienna, 26 I ⟨1⟩902

Chiar⟨issi⟩mo prof⟨essore⟩,

Ho ricevuto dallo Jireček la *prima* parte del suo lavoro *Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters* (Denkschr. d. k. Akad. in Wien, phil.-hist. Cl. 48) [1]. Vi notai, con dispiacere, ch'egli non approfittò della Sua *Histoire de la langue roumaine* e perciò gli portai il mio esemplare. Egli non aveva visto prima il Suo lavoro che ora studierà, per la *seconda* e la *terza* parte dell'opera. Usciranno tra breve anche queste o almeno andranno tra breve in macchina. Forse neppur la prima parte non è ancora in commercio: al caso, Gliela farò mandare dal Gerold [2]. Ha ancora qualche estratto dei suoi articoli nell'*Arch.* d⟨el⟩ Wölfflin [3]?

Io lavoro continuamente ma lentamente, accasciato dal lavoro della Biblioteca in causa della diserzione d'un collega!

Le aggiunte del Popovici [4] al Byhan [5] usciranno nel prossimo fascicolo degli *Studj* del Monaci [6].

Risalta la questione del mantello?

Il Suo devotissimo e aff⟨ezionatissimo⟩

M. Bartoli

[Adresa] Monsieur Ovide Densusianu, professeur à l'Université de Bucarest (Boul. Carol).

C.p. — B.A.R.S.R. — S 24 (3)/DXXXV. — Inv. 72.363

[Traducere]

Prea stimate domnule profesor,

Am primit de la Jireček prima parte a lucrării sale *Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters* (Denkschr. d. k. Akad. in Wien, phil.-hist. Cl. 48). Am observat, cu neplăcere, că autorul n-a profitat de a d-tale *Histoire de la langue roumaine* şi, de aceea, i-am dus exemplarul meu. Jireček nu văzuse înainte lucrarea d-tale, pe care acum o va studia, pentru părţile a doua şi a treia a operei sale. În scurt timp vor apărea şi acestea sau cel puţin vor merge în curînd la tipar. Poate nici măcar prima parte nu e încă în comerţ: dacă e cazul, voi aranja să ţi se trimită prin Gerold. Mai ai extrase din articolele d-tale publicate în *Archiv*-ul lui Wölfflin?

Lucrez încontinuu dar încet, surmenat de munca în Bibliotecă, din cauza dezertării unui coleg!

Adăugirile lui Popovici la Byhan vor apărea în fascicula următoare a *Studj*-lor lui Monaci.

E presantă chestia paltonului?

Al d-tale foarte devotat și foarte afectuos

M. Bartoli

---

[1] Const. Jireček, *Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters*. I. Teil. Wien, 1901. (Denkschriften der k. Akademie der Wissenschaften, Wien, Philos.-histor. Classe, XLVIII, 3).

[2] Vezi scrisoarea IV, nota 3.

[3] În prestigioasa revistă condusă de Eduard Wölfflin, *Archiv für lateinische Lexikographie und Grammatik* (Leipzig), Ov. Densusianu publicase cîteva scurte note etimologice: *Comparare* = *'kaufen'* (vol. XI, 1898—1900, p. 275; cu privire la sensul românescului *cumpăra*); *Zu 'bubia' Arch. X 228* (vol. XII, 1900—1902, p. 425; etimologia românescului *îmbuiba* (lat. * *imbubiare*); *Carrus, das Sternbild des Bären* (ibid.; despre sensul astronomic al lui *car*).

[4] Lingvistul român Iosif Popovici (care semnează și cu prenumele Giuseppe, respectiv Joseph). Vezi, mai jos, scrisorile sale către Ov. Densusianu.

[5] Arthur Byhan, *Istrorumänisches Glossar*, citat mai sus (scris. II, nota 2).

[6] Giuseppe Popovici, *Nuove postille al Dizionario delle colonie rumene d'Istria*, în *Studj di filologia romanza*, t. IX, 1903, p. 714—719.

VII

Vienna, 30 gen. ⟨1⟩902

Chiar⟨issi⟩mo e carissimo prof⟨essore⟩,

Mille e mille grazie: ho letto con molto interesse lo scritto che volle novamente donarmi e sopratutto mi piacquero le aggiunte alla Sua *Histoire*[1].

Sono stato dal Gerold a ordinarLe il lavoro dello Jireček[2], e pure dal sarto che mi disse d'averLe già spedito il mantello: a quest'ora sarà costì.

Grazie ancora delle promesse. Dio Gliene renda merito!

Suo devotissimo e affezionatissimo

M. Bartoli

Vienna I (Hofbiblioth⟨ek⟩)

[Adresa] À Monsieur Ovide Densusianu, professeur à l'Université de Bucarest, Bulev. Carol (Königreich Rumänien).

C. p. — B.A.R.S.R. — S 24 (4)/DXXXV. — Inv. 72.364

[Traducere]

Viena, 30 ian. 1902

Mult stimate și mult iubite domnule profesor,

Mii de mulțumiri: am citit cu mult interes lucrarea pe care, și pe aceasta, ai ținut să mi-o dăruiești și, îndeosebi, mi-au plăcut adăugirile la a d-tale *Histoire*. Am fost la Gerold ca să-ți comand lucrarea lui Jireček, și de asemenea la croitor, care mi-a spus că ți-a expediat deja paltonul: la această oră va fi ajuns. Îți mulțumesc încă o dată pentru promisiune. Să te răsplătească Dumnezeu!

Al d-tale foarte devotat și foarte afectuos

M. Bartoli

[1] Densusianu i-a expediat, desigur, ultima fasciculă a primului volum din a sa *Histoire de la langue roumaine.*

[2] Const. Jireček, *op. cit.* (vezi scr. VI, nota 1). Vol. II şi III vor apărea de asemenea la Viena, în 1903—1904, în aceeaşi colecţie, vol. XLIX, fasc. 1—2.

VIII

Vienna, 1 marzo 1902

Chiarissimo e carissimo Professore,

Ho ricevuto or ora il secondo fascicolo dell' *Histoire de la langue roumaine* e ne ho già divorata una parte, sull'origine dei tre dialetti, sulle relazioni col retico ecc. [1] Può credere il piacere mio e, spero, il profitto!

Ma ogni Suo dono è per me un piccolo rimorso che si risveglia. Devo ancora differire la rassegna dell'*Histoire* che promisi agli *Studj di filol.* [2].

Il dalmatico è sempre lì: per finire, ma non finito del tutto [3].

Grazie anche della Sua critica delle *Pubblicazioni recenti* [4]. L'articolo del Popovici negli *Studj* non è ancora stampato [5]. Spero ch'egli arriverà in tempo a citarvi il Suo articolo sulle *Pubblic.*, o forse lo citerà nel lavoro che ha promesso alla *Romania* [6].

Chiudo presto, per oggi, tornando a ringraziarLe e a professarmi Suo devot⟨issimo⟩ e affez⟨ionatissi⟩mo

M. Bartoli

[Adresa (pe plic)] Monsieur Ovide Densusianu, Professeur à l'Université de Bucarest, Boulevard Carol, 67.

B.A.R.S.R. — S 24 (5)/DXXXV. — Inv. 72.366

[Traducere]

Viena, 1 martie 1902

Mult stimate şi mult iubite domnule profesor,

Am primit chiar acum cea de a doua fasciculă din *Histoire de la langue roumaine* şi am devorat deja o parte, despre originea celor trei dialecte, despre raporturile cu retica etc. Îţi poţi închipui plăcerea mea şi, sper, profitul! Dar fiecare cadou al d-tale este pentru mine o mică remuşcare ce se trezeşte. Încă trebuie să mai amîn recenzia la *Histoire* pe care am promis-o pentru *Studj di filol.* Dalmatica e mereu în aceeaşi situaţie: pe terminate, dar neterminată în întregime. Îţi mulţumesc şi pentru critica făcută de d-ta la *Pubblicazioni recenti.* Articolul lui Popovici din *Studj* nu s-a tipărit încă. Sper că va avea timp ca să-ţi citeze articolul despre *Pubblic.*, sau poate că-l va cita în lucrarea pe care a promis-o *Romaniei.* Închei repede, pentru astăzi, încă o dată mulţumindu-ţi şi declarîndu-mă al d-tale foarte devotat şi foarte afectuos

M. Bartoli

---

[1] Fasc. a 2-a a vol. I din *Histoire de la langue roumaine* cuprinde p. 129—304 ale volumului şi a apărut tot la Paris, E. Leroux, 1901.

[2] Recenzia asupra lucrării lui Ov. Dens., *Histoire de la langue roumaine*, vol. I, promisă de M. Bartoli revistei *Studj di filologia romanza*, n-a mai apărut. Probabil că nici n-a fost scrisă (sau terminată).

[3] E vorba de una dintre lucrările capitale ale lui M. Bartoli, care va apărea peste cîţiva ani, în două volume: *Das Dalmatische.* I. Einleitung und Ethnographie Illyriens. II. Glossare

und Texte. Grammatik und Lexikon, Wien, 1906. (Kaiserliche Akademie der Wissenschaften. Schriften der Balkankommission. Linguistische Abteilung. IV—V).

[4] Ov. Densusianu publică recenzia la *Pubblicazioni recenti di filologia rumena* de M. Bartoli (*Studj di filologia romanza*, VIII, 1901, p. 517—628) în *Revista română politică și literară* (București), vol. I (1902), nr. 5 (1 apr.), p. 154—157.

[5] Giuseppe Popovici, *Nuove postille al Dizionario delle colonie rumene d'Istria*, citat, aici, în nota 6 la scris. VI.

[6] Joseph Popovici, în *Romania*, XXXII, 1903, p. 325—333: recenzie (cu completări și rectificări) la Arthur Byhan, *Istrorumänisches Glossar*, citat mai sus (scris. II, nota 2).

IX

Vienna, 12 aprile 1902

Carissimo Professore,

Debbo comunicarLe una buona e insieme una trista notizia sui Rumeni d'Istria. L'exdeputato Dott. Baldo Scampicchio mi scrive che il Consiglio Scolastico Provinciale ha finalmente decisa la fondazione della scuola a Frascati (Susgnevizza). Nella seconda metà di questo mese o nella prima metà del mese venturo, una commissione si recherà sopra luogo per decidere quale debba essere la lingua d'istruzione nella nuova scuola. La Giunta provinciale (dove oggi nessun Assessore è croato) insiste perchè s'insegni in rumeno, ma quei preti (che sono tutti croati) vanno invece consigliando i Rumeni a domandar come lingua d'istruzione solo il croato, perchè, se no, „diventerebbero Greci, perderebbero la loro religione (cattolica), il loro Dio" ecc.

Lo Scampicchio m'incarica ora di scrivere in Rumenia perchè qualcuno faccia una escursione laggiù in Val d'Arsa per persuadere ai loro connazionali a domandar come lingua d'istruzione *il rumeno*, solo il rumeno e non il croato.

Non potrebbe Lei mandarci magari qualche Suo scolaro? A pigliare due piccioni a una fava? Cioè studiare il dialetto e... seccare il parroco? Il meglio sarebbe che ci venga addirittura Lei! Ma ora — e bisogna far presto — non avrà tempo? *Procuri ad ogni modo che ci vada qualcheduno.* Io ho scritto al Popovici [1] a Parigi; scriverò anche alla Liga Culturala. Veramente è una questione, questa della prima scuola nazionale, che agli studiosi dovrebbe riuscir sgradita! I Rumeni d'Istria perderanno la loro verginità d'influenza letteraria!! Ma dimentichiamo stavolta d'essere romanisti e ricordiamoci d'esser Romani!!!

Tutto Suo

M. Bartoli

B.A.R.S.R. — S 24 (6)/DXXXV. — Inv. 72.365

[Traducere]

Mult iubite domnule profesor,

Trebuie să-ți comunic o veste bună și totodată tristă despre românii din Istria. Fostul deputat dr. Baldo Scampicchio îmi scrie că Consiliul Școlar Provincial a hotărît, în sfîrșit, fondarea școlii la Frascati (Susnievița). În jumătatea a doua a lunii curente sau în prima jumătate a

lunii viitoare, o comisie va merge la fața locului pentru a hotărî care trebuie să fie limba de predare în noua școală. Consiliul Provincial (în care astăzi nici un asesor nu e croat) insistă ca să se predea în limba română, dar preoții (care sînt toți croați) sfătuiesc în schimb pe români să ceară ca limbă de predare numai croata, deoarece, în caz contrar, „ar deveni greci, și-ar pierde religia lor (catolică), dumnezeul lor“ etc.

Scampicchio mă însărcinează acum să scriu în România pentru ca cineva să facă o excursie acolo, în Val d'Arsa, să convingă pe conaționalii săi ca aceștia să ceară româna ca limbă de predare, numai româna, și nu croata.

N-ai putea d-ta să ne trimiți cel puțin vreun elev al d-tale? Ca să prindem doi iepuri dintr-o lovitură? Adică: să studieze dialectul și ... să bată la cap pe paroh? Cel mai bine ar fi să vii chiar d-ta! Dar acum — și trebuie să ne grăbim — n-ai avea timp? Îngrijește-te cu orice preț ca să vină cineva. I-am scris lui Popovici la Paris; voi scrie și Ligii Culturale. E într-adevăr o problemă importantă această problemă a primei școli naționale, care ar putea deranja pe învățați! Românii din Istria vor pierde puritatea limbii lor, sub influența limbii literare!! Dar să uităm de data aceasta că sîntem romaniști și să ne amintim că sîntem romani!!!

Cu totul al d-tale

M. Bartoli

[1] Iosif Popovici era un bun cunosctor al istroromânilor și al dialectului lor.

X

Vienna, 21 maggio 1902

Caro professore,

Ho ricevuto il Suo nuovo dono e la lettera appena oggi (perchè fin ieri avemmo vacanza): sono ben lieto di accontentarLa in ciò che mi domanda.

L'onorev⟨ole⟩ Scampicchio m'ha scritto che la commissione per la scuola fu già sopra luogo. Il risultato fu sfavorevole! Come appunto si temeva e come Le scrissi, mancandoci un Rumeno che riuscisse a persuadere quei suoi connazionali a domandar il rumeno anzichè il croato, come lingua d'insegnamento, quei preti gli hanno persuasi del contrario. Ma lo Scampicchio, che n'è indignato (ha perso tanto tempo e fatica inutilmente) mi scrive che la Provincia imporrà loro una scuola *rumena*, contro la volontà dei *Rumeni !*[1]

Il mio saggio purtroppo non è finito [2]. Ma, *davvero*, sta per finire. Ho mille noie, finanziarie, morali, corporali! Ma non voglio tediarLa sempre colle mie geremiadi.

Grazie infinite anche di *cale* = „volta“, che non conoscevo. Mi farò cercare (chissà se l'abbiamo legato!) quel volume dello *Jahresber.* [3]

Mi viene un'idea, quanto ai libri che domanda. Non solo questi ma altri ancora, quanto mai ne vuole, potrebbe avere. Ma — creda, non per pigrizia nè per altro — sarebbe meglio, mi pare, che Glieli spedisse regolarmente l'ufficio di qua, *impaccati* e assicurati a dovere come sanno quegl'impiegati (servi) e come non so io. Ella potrebbe far sempre così: scrivere sempre a me quali libri vuole (perchè io, se ci sono, Glieli trovo scrupolosamente) e nello stesso tempo fare due righe di domanda a questa direzione (della Biblioteca di Corte) firmata o dal Decanato di costì o dalla Direzione della

Biblioteca dell'Università di Bucar⟨est⟩. Intanto, mi metto a cercare i libri che mi scrisse. Me ne indichi degli altri, se vuole; e faccia due righe di domanda per tutti, indirizzandola a questa Direzione della Bibl⟨ioteca⟩.

Tutto Suo dev⟨otissimo⟩ e aff⟨ezionatissi⟩mo

M. Bartoli

B.A.R.S.R. — S 24 (7)/DXXXV. — Inv. 72.367

[Traducere]

Viena, 21 mai 1902

Iubite domnule profesor,

Am primit noul d-tale cadou și scrisoarea abia astăzi (deoarece pînă ieri am fost în vacanță): sînt bucuros să te satisfac în ceea ce-mi ceri.

D. deputat Scampicchio mi-a scris că comisia pentru școală a fost deja la fața locului. Rezultatul e nefavorabil! După cum se și temea și cum ți-am scris, deoarece ne-a lipsit un român care să reușească să-i convingă pe conaționalii săi să ceară ca româna, mai degrabă decît croata, să fie limbă de predare, preoții aceia i-au convins de contrariul. Dar Scampicchio, care este indignat pe chestia asta (a pierdut degeaba atîta timp și atîta oboseală) îmi scrie că Provincia le va impune o școală românească, împotriva voinței românilor!

Studiul meu din păcate nu e gata. Dar, un lucru e sigur: este pe terminate. Am mii de neplăceri, financiare, morale, corporale! Dar nu vreau să te plictisesc mereu cu ieremiadele mele.

Infinite mulțumiri de asemenea pentru ⟨rom.⟩ *cale* „volta" [= dată. N. trad.], pe care nu-l cunoșteam. Mă voi strădui să caut (cine știe dacă l-am legat!) volumul respectiv din *Jahresber⟨icht⟩*. Îmi vine o idee în legătură cu cărțile pe care le ceri. Nu numai pe acestea, dar multe altele, cîte vrei, le poți avea. Dar — crede-mă, nu din lene, nici din vreun alt motiv — mi se pare că ar fi bine să-ți fie expediate, regulat, de către oficiul de aici, împachetate și asigurate cum trebuie, așa cum numai funcționarii aceia (sclavi) știu să o facă și cum nu știu eu. D-ta ai putea proceda de fiecare dată astfel: să-mi scrii tot mie cîte cărți dorești (pentru că eu, dacă acestea există, ți le găsesc precis) și, în același timp, să scrii o cerere de două rînduri direcțiunii de aici (a Bibliotecii Curții) semnată sau de decanatul de acolo, sau de Direcția Bibliotecii Universității din București. Între timp, mă apuc să caut cărțile de care mi-ai scris. Indică-mi și altele, dacă vrei; și fă-mi o scurtă cerere, pentru toate, adresînd-o Direcției acestei Biblioteci.

Al d-tale cu totul devotat și afectuos

M. Bartoli

---

[1] În lumina indicațiilor date de M. Bartoli în scrisorile IX și X, trebuie corectate și completate unele informații cuprinse în S. Pușcariu, *Studii istroromâne*, vol. II, București, 1926, p. 46, cu privire la școala istroromânilor. Printre altele, e vorba deci de dr. Baldo Scampicchio (nu U. Scampicchio).

[2] Bartoli se referă tot la *Das Dalmatische* (vezi scris. VIII, nota 3).

[3] *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig* al lui Gustav Weigand.

XI

Vienna, 24 ott. 1902

Carissimo professore,

Scusi il ritardo di questa mia. Ebbi a suo tempo, puntualmente, il libro restituito dalla Palatina *(Abhandl. d. böhm. Gesellsch.)* [1] e ho pure ricevuto giorni fa il lieto annunzio delle Sue nozze [2]. La ringrazio della buona memoria e Le do, alla mia volta, una lieta novella che a un tempo Le spiegherà il mio ritardo. Non si tratta di... nozze: sono nominato lettore d'italiano all'Università di Strasburgo [3] e parto ai primi del mese venturo. Anche il Popovici [4] è lettore qui, come saprà. A Vienna si trova pure il Puşcariu [5]. (È assai dolente dell'incidente o del malinteso delle etimologie tolteLe involontariamente) [6]. — Il lavoro sul dalmatico non entrò ancora in macchina [7]! Del Vollmöller [8] non sa niente? — Non La vedrò a Vienna questa volta?

Chissà che non ci rivediamo... au Boul Miche [9]?

Tutto Suo dev⟨otissi⟩mo e aff⟨ezionatissi⟩mo

Bartoli

C.p. — B.A.R.S.R. — S 24 (8)/DXXXV. — Inv. 72.368

[Traducere]

Viena, 24 oct. 1902

Mult iubite domnule profesor,

Scuză întîrzierea scrisorii mele. Am primit la timp, punctual, cartea restituită de Biblioteca Palatină *(Abhandl. d. böhm. Gesellsch.)* şi am primit de asemenea acum cîteva zile plăcutul anunţ al căsătoriei d-tale. Îţi mulţumesc că nu m-ai uitat şi îţi dau, la rîndul meu, o veste plăcută care, în acelaşi timp, îţi va explica întîrzierea mea. Nu e vorba de ... căsătorie: am fost numit lector de italiană la Universitatea din Strasburg şi plec în primele zile ale lunii viitoare. Şi Popovici e lector aici, cum poate ştii. La Viena se află de asemenea Puşcariu. (E destul de mîhnit de incidentul sau de neînţelegerea cu privire la etimologiile pe care ţi le-a luat fără voie.) Lucrarea despre dalmatică n-a intrat încă la tipar! Nu ştii nimic de Vollmöller? Te voi vedea de astă dată la Viena? Cine ştie dacă nu ne vom revedea... pe Boul Miche? Cu totul al d-tale foarte devotat şi foarte afectuos

M. Bartoli

---

[1] E vorba de periodicul *Pojednaní třídy pro filosofii, dějepis a filologii* publicat de Academia de ştiinţe din Praga. Periodicul avea şi un titlu german: *Abhandlungen der Classe für Philosophie, Geschichte und Philologie der königl. böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften.* Bartoli nu precizează anul şi volumul.

[2] Ov. Densusianu s-a căsătorit cu Elena Bacaloglu în 7 VIII 1902. Vezi *Docum. lit.*, II, p. 241.

[3] M. Bartoli a fost chemat la Strasburg de G. Gröber.

[4] Iosif Popovici. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[5] Sextil Puşcariu. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[6] Într-o recenzie pe care o publică în *NRR*, vol. 4, 1901, nr. 46 (15 dec.), p. 460, la lucrarea lui S. Puşcariu, *Studii şi notiţe filologice* (31 p., extras din *Conv. lit.*, XXXV), Ov. Densusianu, relevînd calităţile cercetării prietenului său, aduce totuşi unele obiecţii şi completări. M. Bartoli, în scrisoarea sa, se referă la obiecţia finală a lui Ov. Dens., pe care o reproducem: „*Scol*, zice d. Puşcariu (p. 16), să fie un derivat din *cubo* (**excubulare* sau poate **excubillare*). O cred şi eu,

pentru că etimologia este a mea. Am propus-o într-una din lecțiunile seminarului meu de la Facultate, exprimînd totuși oarecare îndoială asupra ei, ceea ce m-a făcut să n-o public. I-am comunicat-o d-lui Pușcariu acum un an, la Paris, într-o « convorbire filologică ». Îmi pare rău că d. Pușcariu nu amintește aceasta și sînt silit s-o relevez eu. Îmi pare cu atît mai rău cu cît apreciez mult munca d-sale și, ca tineri, ar trebui să fim mai scrupuloși și mai corecți în ale științei decît bătrînii ce ne-au precedat. Să fie o uitare? Aș voi să fie așa." Aceasta este prima deziluzie pe care i-o produce S. Pușcariu lui Ov. Densusianu. Peste cîțiva ani, în 1905, cu ocazia renunțării lui Al. Philippide de a mai redacta dicționarul etimologic al limbii române (așa-numitul Dicționar al Academiei, varianta mai nouă a Etimologicului lui B. P. Hasdeu), Ov. Densusianu va suferi un afront și mai puternic din partea lui Pușcariu care, în problema conducerii lucrărilor dicționarului, devine un exponent al lui D. A. Sturdza și I. Bianu. Din prieten, S. Pușcariu va deveni, pentru Ov. Densusianu, unul dintre principalii adversari. Vezi și, infra, scrisorile lui S. Pușcariu către Ov. Dens. În *Coresp. Bianu*, III, vezi scrisorile lui S. Pușcariu către I. Bianu.

[7] *Das Dalmatische*. Vezi și scris. VIII (nota 3), X (nota 2).

[8] Karl Vollmöller, redactorul periodicului *Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie*. Vezi, mai jos, scrisorile sale către Ov. Densusianu.

[9] Boul Miche = Boulevard Saint-Michel din Paris, aflat pe malul stîng al Senei și reprezentînd cartierul studențesc (abrevierea corectă: Boul Mich').

XII

Strasburgo, 30 nov. ⟨19⟩03

Carissimo professore,

Scusi per carità. Le scriverò fra giorni e Le manderò due opuscoli. E Le dirò delle molte cause del mio silenzio, che intanto Ella vorrà scusare. La *Dantologia* [1] l'ho ordinata al Trübner che Gliela spedirà al più presto. Io non la posseggo. La stampa del *Dalmatico* si trascina avanti lentissima [2]. Ho ricevuto di ritorno l'articolo del Meyer-Lübke sui nomi della settimana [3]. Se Le interessa, Le comunico intanto che il veglioto ha *súbat*a (= sabbato) e non -**u**, come lesse l'Ive nel ms. Cubich e ricopiò ne' « propri » materiali [4].

Suo aff⟨ezionatissi⟩mo

M. G. Bartoli

[Adresa] Monsieur Ovidio Densusianu, professeur à l'Université de Bucarest (Königr. Rumänien), Calea Victoriei [5].

C.p. — B.A.R.S.R. —S 24 (9)/DXXXV. — Inv. 72.369

[Traducere]

Strasburg, 30 noiembrie 1903

Mult iubite domnule profesor,

Te rog mult să mă scuzi. Îți voi scrie peste cîteva zile și-ți voi trimite două mici lucrări. Și îți voi povesti despre numeroasele cauze ale tăcerii mele, pe care totuși d-ta vei binevoi s-o scuzi. Am comandat *Dantologia* la Trübner, care ți-o va expedia cît mai curînd. Eu n-o am. Tipărirea *Dalmaticii* se tîrăște înainte foarte încet. Am primit înapoi articolul lui Meyer-Lübke despre denumirile zilelor săptămînii. Dacă te interesează, îți comunic pînă una alta că vegliota are *súbat*a (= sîmbătă), și nu -**u**, cum citise Ive în ms. Cubich și copiase în «propriile»-i materiale.

Al d-tale foarte afectuos

M. G. Bartoli

[1] G. A. Scartazzini, *Dantologia. Vita ed opere di Dante Alighieri.* Seconda ediz. Milano, 1894. (Manuali Hoepli).

[2] *Das Dalmatische.* Vezi și scris. VIII, X, XI.

[3] W. Meyer-Lübke, *Die Namen der Wochentage im Romanischen*, în *Zeitschrift für deutsche Wortforschung*, I, 1901, p. 192—193.

[4] Antonio Ive, în studiul *L'antico dialetto di Veglia*, din *AGI* IX (1885—1886), p. 115—187, se întemeiază în bună măsură pe un manuscris rămas de la Giambattista Cubich (informații despre acest ms., la p. 115; forma *súbata* „sabato" e citată în liste la p. 125 și 185).

[5] Factorul poștal anulează adresa și scrie cu creionul: „C⟨alea⟩ Victori[ei] 184".

XIII[1]

[Strassburg, 17 VIII ⟨19⟩04]

Profess⟨ore⟩ carissimo,

Sono qui ad aspettarLa a braccia aperte. Non sto bene, ma verrò alla stazione. M'indichi l'ora dell'arrivo. — Impaziente di rivederLa.

Suo affez⟨ionatissimo⟩

M. Bartoli

Luxhofg⟨asse⟩ 1 A

Ne am vĕzut nici un român[2] nè alcun altro ... Appennino-Balcanico da un secolo!

[Adresa] Ovide Densusianu, prof. de l'Université de Bucarest, *Baden-Baden,* Villa Luise.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 24 (10)/DXXXV. — Inv. 72.370

[Traducere]

[Strasburg, 17 VIII 1904]

Mult iubite domnule profesor,

Te aștept aici cu brațele deschise. Nu mă simt bine, dar voi veni la gară. Indică-mi ora sosirii. Sînt nerăbdător de a te revedea.

Al d-tale foarte afectuos

M. Bartoli

Nu am văzut nici un român, nici vreun alt... apenino-balcanic, de un secol!

---

[1] Localitatea de expediere a scrisorii: după ștampila poștei (păstrată parțial; restul textului ștampilei: pe timbrul poștal, care a fost dezlipit de cineva) și după adresa de sub semnătură (vezi și scrisorile XIV—XVI). Data de 17 VIII 1904 este data poștei de sosire.

Ilustrata reprezintă: „Judecătoria cercuală din Săliște" (foto) și a fost executată la Editura tipografiei și librăriei arhidiecesane, Sibiu.

[2] Am păstrat ortografia originară. A se observa și negația ***ne*** în loc de ***nu*** *(Nu am văzut nici un român).*

XIV

WIENER CAFÉ
INH. WILLY KALZ. CENTRALHEIZUNG.
ELEKTRISCHES LICHT. TELEPHON NO. 423
STRASSBURG i/E. BROGLIEPLATZ 20.

Strasburgo, 22 gennaio 1905,
1A, rue de Luxhof

Carissimo professore,

Devo scriverLe su questa carta, per rispondere a posta corrente alla Sua triplice e tre volte gradita missiva.

Ella mi colma di doni, uno più gradito dell'altro!

Ma passiamo subito a *pigritari* e alla magnifica Sua etimologia [1].

Ecco dunque un nuovo cimelio appennino-balcanico: it., alb.-rom. e rum. Al di qua dell'Appennino non so che ritorni il nostro *peritare* (*Archivio glott.*, IV, 391 sg.) [2], dove si aspetterebbe veramente *pẹ́rito,* invece di *pé̱rito* che il Pieri [3] tenta spiegare (ibid., XV, 472) colla sua teoria dell'influenza labiale. In mancanza di meglio, si potrebbe supporre un'influenza di *pe̱r-*= *pĕr-*.

Il Salvioni dà nelle Postille [4] s.v. *piger*: « aait. *pegro, prego,* Seifert o⟨p⟩. c⟨it⟩.[5] s. „pegero", *Arch. gl. it.*, XII, 420 [6], *pegro, pégaro* in più parti della Venezia [p. e. nel veneto d'Istria, dove i vecchi conservano, almeno in Albona, *pegro* e i giovani hanno il letterario *pigro* ≠ *pĭgr-u*], logud. *priu,* gallur. *preu,* tardo» [7]. Nelle Nuove Qostille [8] aggiunge «mirand. *pégar,* valtell. *pegru,* friul. *péri* Asc. I 526 n. [9], engad. *paiver,* lcent. *páigher* » [10].

Di *pigritari* non trovo niente nè nelle Post. nè nelle Nuove Post. Ma volentieri scriverò al Salvioni che Le mandi ciò che egli ha scritto o che sa di questa voce. Le ripeto che nell'Italia alpina, almeno da noi, manca il continuatore di *pigritari,* per quanto sappia e possa vedere in questo momento.

La ringrazio tanto dell'ospitalità che mi promette nelle Sue riviste [11]. Ora che mi libererò del Dalm.[12] (dico della stampa), mi darò tutto anima e corpo alle ricerche delle relazioni appennino-balcaniche e però sarò de' Suoi collaboratori. Sono sempre più persuaso che noi siamo non solo fratelli ma anzi, più strettamente, *frati.* Dico del significato di 'amico', che non ha solo la nazione del *torna frate,* ma anche l'italiano subappenninico, da Dante (p.e.: Inf⟨erno⟩ 23, 109; 26, 112; Purg⟨atorio⟩ 4, 127; 11, 82; 13, 94; 21, 13 e 131; 23, 97; 24, 55; 26, 115; 29, 15; 33, 23; Par⟨adiso⟩ 3, 70; 7, 58 e 130; 22, 61) fino agli studenti e soldati nostri meridionali che si chiamano a vicenda *frate,* proprio come sentii (e dissi) nella compagnia di *frate* Pușcariu [13], *f.* Iosip [14] ecc. Certo questo non è il più sicuro segno della nostra fratellanza e amicizia (ne raccolsi di meglio nel Dalm. § 160 sgg.), ma voglio dire che non c'entra qui per il rumeno ombra di *baratomesco* [15], nè di *bratesco* [16], nè d'altro idioma barbaresco.

Nelle aggiunte vorrei dire qualche cosa del *ț* al posto di *č* nel dialetto zinzaro [17] e in altri dial⟨etti⟩ rum⟨eni⟩. Ha Lei qualche nuovo argomento per credere che *činčĭ* sia anteriore a *țințĭ*? Se sì, La prego di scrivermene. Il Pușcariu qui non mi accontenta [18].

La ringrazio di nuovo e, come sempre, ceterum, censeo Weigandem esse delendum [19].

M'interpelli più spesso che può e in quanto posso.

Suo affezionatissimo e obbligatiss⟨imo⟩

frate Bartoli

P.s. Le avrei mandato addirittura le Postille [20], ma per ora ne ho molto bisogno. Io le ebbi dall'Hoepli [21]; provi a ordinarle da lui.

B.A.R.S.R. — S 24 (11)/DXXXV. — Inv. 72.371

[Traducere]

Strasburg, 22 ianuarie 1905
1ª, rue de Luxhof

Mult iubite domnule profesor,

Trebuie să-ți scriu pe această hîrtie, pentru a putea răspunde, cu prima poștă, la tripla și de 3 ori agreabila d-tale misivă. D-ta mă copleșești cu daruri, unul mai agreabil decît celălalt! Dar să trecem repede la *pigritari* și la strălucita d-tale etimologie.

Iată deci o nouă relicvă apenino-balcanică: italiană, albano-romană și română. Dincoace de Apenini, nu știu să revină al nostru *peritare* (*Archivio glott.*, IV, 391 ș.u.), unde ar trebui să ne așteptăm de fapt la *pẹ́rito*, în loc de *pé̱rito*, pe care Pieri încearcă să-l explice (ibid., XV, 472) prin teoria sa despre influența labialei. În lipsă de altceva, s-ar putea presupune o influență a lui *pé̱r* - = *pĕr* -.

Salvioni dă în Postille s.v. *piger:* «aait. *pegro*, *prego*, Seifert op. cit. supra „pegero", *Arch. gl. it.*,XII, 420, *pegro, pégaro* în mai multe părți ale Veneției [de ex., în dialectul venețian din Istria, unde bătrînii mențin, cel puțin în Albona, pe *pegro*, iar tinerii au forma literară *pigro* ≠ *pĭgr-u*], logud. *priu*, gallur. *preu*, încet». În Nuove Postille adaugă «mirand. *pégar*, valtell. *pegru*, friul. *péri* Asc. I 526 notă, engad. *paiver*, lcent. *páigher*».

Pentru *pigritari* nu găsesc nimic nici în Post., nici în Nuove Post. Dar voi scrie bucuros lui Salvioni să-ți trimită ceea ce a scris el sau ce știe despre acest cuvînt. După cîte știu și pot să-mi dau seama în momentul de față, îți repet că în Italia alpină, cel puțin la noi, lipsește forma care continuă pe *pigritari*. Îți mulțumesc mult pentru ospitalitatea pe care mi-o promiți în revistele d-tale. Acum cînd mă voi elibera de *Dalm.* (vorbesc de tipărire), mă voi dedica trup și suflet cercetării relațiilor apenino-balcanice și, astfel, voi fi printre colaboratorii d-tale. Sînt tot mai convins că noi sîntem nu numai „frați" [it. *fratelli*], dar chiar, mai strîns, „prieteni" [it. *frati*]. Vorbesc de sensul de „amic", pe care-l are nu numai națiunea lui *torna frate*, dar și italiana subapeninică, de la Dante (de ex.: Infernul 23, 109; 26, 112; Purgatoriul 4, 127; 11, 82; 13, 94; 21, 13 și 131; 23, 97; 24, 55; 26, 115; 29, 15; 39, 23; Paradisul 3, 70; 7, 58 și 130; 22, 61) pînă la studenții și soldații noștri meridionali care se numesc reciproc *frate*, chiar așa după cum am auzit spunîndu-se (și eu însumi am spus) în compania *fratelui* Pușcariu, *f⟨ratelui⟩* Iosif etc. Desigur, acesta nu e cel mai sigur semn al frăției și prieteniei noastre (am cules alte mărturii mai bune în *Dalm.* § 160 ș.u.), dar vreau să zic că, pentru română, nu încape aici nici o umbră de *baratomesco*, nici de *bratesco*, nici de alt idiom barbar [it.: *barbaresco*]. — Aș vrea să adaug cîteva cuvinte despre *ț* în locul lui *č* în dialectul țințarilor și în alte dialecte românești. Ai d-ta vreun nou argument ca să putem crede că *činčĭ* ar fi anterior lui *țințĭ?* Dacă da, te rog să mi-l comunici. În această problemă, Pușcariu nu mă satisface.

Îţi mulţumesc din nou şi, ca totdeauna, ceterum, censeo Weigandem esse delendum. — Apelează la mine ori de cîte ori ai nevoie şi te pot satisface. — Al d-tale foarte afectuos şi foarte îndatorat

frate Bartoli

P.s. Ţi-aş fi trimis fără întîrziere Postille-le, dar deocamdată, am mare nevoie de volum. Eu l-am luat de la Hoepli: încearcă să-l comanzi la el.

[1] E vorba de etimologia verbului românesc *pregeta* < lat. *pigritari*. Este evident că, mult înainte de a da publicităţii descoperirea sa, Ov. Densusianu îl consultă pe M. Bartoli. De-abia spre sfîrşitul aceluiaşi an, la şedinţa din 23 XII 1905 a Societăţii filologice, — societate înfiinţată şi condusă de Ov. Densusianu, —acesta îşi prezintă etimologia în cadrul unei comunicări, alături de I. A. Candrea, cu titlul *Addenda la elementele latine ale limbii române* (vezi *BSF*, I_2, p. 35—37). Comunicarea este publicată în acelaşi număr al *BSF*, I_2, p. 39—44. Partea lui Densusianu se reduce la etimologiile lui *a desghioca* (p. 41—42) şi *a pregeta* (p. 42—44). E posibil ca măcar unele informaţii furnizate de Bartoli în scrisoarea din 22 I 1905 să fi fost folosite de Densusianu în comunicarea la Societate. Putem presupune că acesta îşi îmbogăţeşte între timp argumentaţia, Unele elemente noi aduce Densusianu, dealtfel, în expunerea, mult mai concentrată, din *CDDE*. s.v. *pregeta*. Fascicula respectivă din *CDDE* a apărut, probabil, în 1914.

[2] G. Storm, *Manipoletto d'etimologie*, în *AGI*, IV, 1877—1878, p. 391—392 *(peritarsi)*.

[3] Silvio Pieri, *La vocale tonica alterata dal contatto d'una consonante labiale*, în *AGI*, XV, 1899—1901, p. 457—476.

[4] Carlo Salvioni, *Postille italiane al vocabolario latino-romanzo*, în *Memorie del R. Istituto lombardo di scienze e lettere. Classe di lettere, scienze storiche e morali* (Milano), XX, 1899, p. 255—278.

[5] A. Seiffert, *Glossar zu den Gedichten des Bonvesin da Riva*, Berlin, 1886. Lucrarea lui Seiffert fusese citată într-un studiu anterior al lui C. Salvioni, indicat de noi în nota următoare.

[6] C. Salvioni, *Annotazioni sistematiche alla « Antica Parafrasi Lombarda ... »* ..., în *AGI*, XII, 1890—1892, p. 420. Se citează forma *pegro* „pigro", cu trimiteri la diferite izvoare, printre care şi studiul lui A. Seiffert, menţionat de noi în nota anterioară.

[7] Parantezele dreptunghiulare aparţin originalului. Iată explicarea abrevierilor lingvistice folosite în citatul lui Salvioni: *aait.* = antico alto italiano (= italian antic de nord); *logud.* = logudorese (= logudorez); *gallur.* = gallurese (= galurez).

[8] Carlo Salvioni, *Nuove postille romanze al vocabolario latino-romanzo*, în *Rendiconti del R. Istituto lombardo di scienze e lettere*, serie II, a. XXXII, 1899, p. 129—158.

[9] G. I. Ascoli, *Saggi ladini*, în *AGI*, I, 1873, p. 1—556.

[10] Explicarea abrevierilor lingvistice din cel de-al doilea citat din Salvioni: *mirand.* = mirandolese (= mirandolez); *valtell.* = valtellinese (= din Valtellina); *friul.* = friulano (= friulan); *engad.* = engadino (= engadin); *lcent.* = ladino centrale (= ladin central; abrevierea e folosită însă şi pentru cuvintele ladine care sînt citate într-o singură variantă).

[11] M. Bartoli însă nu va profita niciodată de această ospitalitate.

[12] Lucrarea sa *Das Dalmatische*, care era sub tipar.

[13] Sextil Puşcariu.

[14] Iosif Popovici.

[15] Forma *baratomesco:* creaţie ad-hoc din magh. *barátom* „frate-meu" (*barát* „frate") şi sufixul it. *-esco*. Bartoli vrea să spună că nu poate fi vorba aici (în ce priveşte sensul şi uzul lui *frate* în limba română) de nici o influenţă maghiară.

[16] Forma *bratesco*: de asemenea creaţie ad-hoc, din sl. *brat* „frate" şi suf. it. *-esco*. În legătură cu sensul şi uzul lui *frate*, Bartoli exclude deci orice influenţă slavă asupra limbii române.

[17] *Nel dialetto zinzaro*, adică în dialectul istroromân. Bartoli italienizează porecla de *ţinţari* dată istroromânilor.

[18] S. Puşcariu, *Lateinisches TI und KI im Rumänischen, Italienischen und Sardischen*, Leipzig, 1904, p. 8, 167—172. Vezi şi idem, *Études de linguistique roumaine*, Cluj-Bucureşti, 1937, p. 94. Cf. Rosetti, *ILR*, p. 121—122, 372—373, 375.

[19] *Ceterum, censeo Weigandem esse delendum* (lat.) (= dealtfel, consider că Weigand trebuie nimicit). Parafrazare a citatului latin *Ceterum, censeo Carthaginem esse delendam !* (= dealtfel, consider că trebuie dărîmată Cartagina!), atribuit lui Cato cel Bătrîn.

Gustav Weigand (1860—1930), romanist și balcanolog german. Profesor de limba română la Universitatea din Leipzig (Germania). Prin cercetările sale pe teren, prin studiile (însoțite de texte) consacrate dialectelor și graiurilor populare românești, prin școala dialectologică creată la Leipzig, a contribuit în mare măsură la introducerea unor metode științifice în dialectologia românească. A întemeiat și condus periodicul de lingvistică românească *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig* (Leipzig), 1894—1921. Este autorul primului atlas lingvistic românesc: *Linguistischer Atlas des daco-rumänischen Sprachgebietes* (Leipzig, 1909).

Bibliogr. Macrea, *Studii*, p. 231—245; Iordan, *Lingv. rom.*, p. 152—153; și necrologurile lui S. Pușcariu (*DR*, VI, 1931, p. 646—647), C. Tagliavini (*L'Europa orientale*, X, 1930, p. 341—350), I. Iordan (*Arhiva*, 37, 1930, p. 230—232), Leca Morariu (*Codrul Cosminului*, VII, 1932, p. 566—567).

Critica lui M. Bartoli (care este, în fond, și va fi și a lui Ov. Dens.) vizează, desigur, unele teorii eronate ale lui G. Weigand, rezultate din orientarea mecanicistă, exagerat pozitivistă a concepției lingvistice a acestuia. Vezi și recenziile lui Ov. Densusianu la diferite lucrări ale lui G. Weigand, în *Rev. crit.-lit.*, IV (1896), nr. 10, p. 284—289; V (1897), nr. 3, p. 70—75; *Romania*, XXXIII, 1904, p. 118—119; *VN*, II, nr. 12 (15 iul. 1906), p. 277; VI, nr. 10 (1 iul. 1910), p. 199.

[20] Lucrarea lui Carlo Salvioni, *Postille italiane...*, citată aici sub nota 4.

[21] Hoepli: binecunoscuta editură milaneză.

XV[1]

[Strasburg, 8 II 1907]

Per avvertirLa che avrà fra giorni il *Dalm⟨atische⟩*[2] dalla Balkankommission[3]. Suo dev⟨otissi⟩mo e aff⟨ezionatissi⟩mo

M.B.

Strasb., 11 XI ⟨19⟩06

B.C.U.B. — Fac. de lb. și lit. rom. (Per.): Varia II/3501

[Traducere]

Ca să te anunț că peste cîteva zile vei primi *Das Dalmatische* de la Balkankommission [= Comisia balcanică].

Al d-tale foarte devotat și foarte afectuos

M.B.

Strasburg, 11 XI 1906

---

[1] Scrisoare-dedicație pe p. 117 sus a extrasului cronicii bibliografice a lui M. Bartoli, *Lingua letteraria (1903) 1904* din cadrul rubricii *Italienische Sprache*, cronică apărută în *Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie*, Bd. VIII, 1908, I, p. 117—131. Autograf al lui M. Bartoli. Cronica este datată: Albona (Istria), Pasqua 1906. Locul și data expedierii extrasului: deduse din scris. XVI (vezi nota 3). Confruntînd datarea autografă a scrisorii-dedicație cu data expedierii extrasului, presupunem că M. Bartoli a zăbovit cu expedierea extrasului, probabil din cauza întîrzierii expedierii celor 2 volume ale lucrării sale *Das Dalmatische* de către Comisia balcanică.

[2] Monografia lui M. Bartoli, *Das Dalmatische*. Vezi, aici, scris. VIII (nota 3).

[3] Balkankommission: Comisia balcanică a Academiei Imperiale de științe, sub egida căreia a apărut lucrarea precitată a lui Bartoli.

Strasburgo (Luxhof, 1A), 8 II 〈19〉07

Car〈issimo〉 prof〈essore〉,

Grazie della Sua graditissima dd. 5 m〈ese〉 c〈orrente〉. Mi dispiace ch'Ella s'è dato tanto pensiero: non c'era fretta punto! M'ero immaginato quello che Le è successo a Monaco. Non c'è fretta nemmeno per gli opuscoli e sono lieto che ne possa approfittare anche il Candréa [1], al quale Ella vorrà trasmettere i miei migliori saluti. — Con questo corriere Le mando la relazione Vollmöller 1903 e 〈190〉4 [2]. Quella del 1905 non l'ho nemmeno incominciata ancora; Gliene manderò a suo tempo le bozze di stampa [3]. Ora sgobbo sul lavoro paleoslavo [4], ch'è incamminato bene. Vorrei sapere quale è la più recente raccolta degli elementi greci nello slavo ecclesiastico. Mi dispiace d'incomodarLa ora che avrà ricominciate le lezioni. Forse potrebbe rispondermi I〈oan〉 Bogdan [5]. Scusi tanto come Le ho scritto; ho ricevuto in piena regola gli 88 m〈archi〉.

Coi più cordiali saluti,
il Suo aff〈ezionatissi〉mo

M. Bartoli

[Adresa] Monsieur Ovide Densusianu, professeur, Bucarest, 184, Calea Victoriei.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 24 (12)/DXXXV. — Inv. 72.372

[Traducere]

Mult iubite domnule profesor,

Îți mulțumesc pentru foarte amabila d-tale scrisoare din 5 l.c. Regret că ți-ai făcut atîtea probleme: nu era nici o grabă! Îmi închipuisem ceea ce ți s-a întîmplat la München. Nu e grabă nici măcar pentru opuscule și mă bucur că poate profita de ele și Candrea, căruia te rog să-i transmiți urările mele cele mai bune. Cu poșta de azi, îți trimit raportul Vollmöller 1903 și 1904. Cel pe 1905 nici măcar nu l-am început; îți voi trimite la timpul potrivit corecturile de tipar. Acum mă căznesc cu lucrarea de paleoslavă, care a apucat-o pe un drum bun. Aș vrea să știu care e cea mai recentă culegere de elemente grecești din slavona ecleziastică. Îmi pare rău că te deranjez acum cînd vei fi reînceput lecțiile. Probabil ar putea să-mi răspundă I. Bogdan. Te rog scuză-mă că ți-am scris așa; am primit în deplină ordine cele 88 de mărci. Cu cele mai cordiale salutări, al d-tale foarte afectuos

M. Bartoli

---

[1] I. A. Candrea. Vezi, infra, scrisorile sale trimise lui Ov. Dens.

[2] E vorba de cronica bibliografică a lui M. Bartoli, *Lingua letteraria (1903) 1904*, pentru care vezi scris. anterioară (XV), nota 1.

[3] Rubrica bibliografică *Lingua letteraria. 1905*, a lui M. Bartoli, din cadrul aceleiași secțiuni *(Italienische Sprache)*, va apărea în aceeași revistă *Kritischer Jahresbericht...*, în vol. IX, 1909, p. 84—88. Materialul e datat: „Torino, Pasqua, 1908".

[4] Studiul lui M. Bartoli *Riflessi slavi di vocali labiali romane e romanze, greche e germaniche*, în *Zbornik u slavu V. Jagića*, Berlin, 1908, p. 29—60.

[5] Ioan Bogdan. Vezi, infra, scrisorile sale adresate lui Ov. Dens.

XVII[1]

[Strassbourg,] 12. 10. ⟨19⟩07

Car⟨issi⟩mo prof⟨essore⟩,

Son qui di ritorno, dopo brevi vacanze, e vi trovo la Sua graditissima dd. 22 sett. Ho tante tante cose da dirLe e sarò lieto più che mai di rivederLa.

Il Suo obbl⟨igatissi⟩mo e aff⟨ezionatissi⟩mo

M. Bartoli

16, rue des Charpentiers: *non Luxhof*

Quando ho da recarmi alla stazione?

[Adresa] Monsieur Ovide Densusianu, professeur de l'Université de Bucarest, Munich-München, 38, Barerstrasse.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 24 (13)/DXXXV. — Inv. 72.373

[Traducere]

Mult iubite domnule profesor,

M-am întors, după o scurtă vacanță, și am găsit foarte amabila d-tale scrisoare din 22 sept. Am atîtea lucruri să-ți spun și voi fi mai bucuros ca niciodată să te revăd.

Al d-tale foarte îndatorat și foarte afectuos

M. Bartoli

16, rue des Charpentiers; *nu Luxhof*

Cînd trebuie să merg la gară?

---

[1] Ilustrata reprezintă Universitatea din Strasburg (fotocolor). Locul de expediere: după ștampila poștei. Vezi și scris. precedentă.

XVIII[1]

[Torino,] 29 agosto 1916

[Sigiliu personal:] M. G. BARTOLI
PROFESSORE DELLA R. UNIVERSITÀ DI TORINO

Viva la Terra dei padri vostri[2]! Auguri sinceri di completa vittoria dal vostro sempre memore e obbl⟨igatissi⟩mo

M. Bartoli

[Adresa] Al chiar⟨issimo⟩ Prof⟨essore⟩ O. Densusianu dell'Università di Bucarest.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 24 (14)/DXXXV. — Inv. 72.374

[Traducere]

Trăiască Pămîntul strămoșilor voștri! Sincere urări de victorie totală de la mereu credinciosul și foarte îndatoratul

M. Bartoli

[1] Ilustrata reprezintă: Torino — Via Po — R. Università (foto). Cineva (factorul poștal?) a completat adresa cu creionul „Cal⟨ea⟩ Victori⟨ei⟩ 184".

[2] M. Bartoli se referă la intrarea României în războiul de întregire a patriei.

XIX[1]

[Quinto, 1924, iulie-august]

Con n⟨uo⟩vi auguri e la speranza di rivederLa qui al più presto. Dall'obbl⟨igatissi⟩mo e sempre memore

M.B.

B.C.U.B. — Fac. de lb. și lit. rom. (Per.): Philologica VII/6

[Traducere]

Cu noi urări și cu speranța de a te revedea aici cît mai curînd. De la foarte îndatoratul și mereu credinciosul

M.B.

---

[1] Scrisoare-dedicație pe p. 1 dreapta sus a studiului lui Matteo Bartoli, *Piano generale dell'Atlante linguistico italiano della Società filologica „G. I. Ascoli"*, extras din *Rivista della Società filologica friulana, „G. I. Ascoli"*, 1924, p. 205—213 [cu paginație autonomă: 1—9]. Autograf al lui M. Bartoli, fără loc și fără dată. Localizarea: probabilă. Datarea: după indicarea anului de apariție a periodicului și după invitațiile făcute lui Ov. Dens. și cu alte ocazii (vezi, aici, scrisorile lui M. Bartoli, numerotate XX, XXI, XXII, XXIII, XXVI, XXVIII; cf. XXX) de a veni, în timpul vacanțelor de vară, la Quinto.

XX[1]

[Torino,] 27 VII ⟨19⟩26

Chiar⟨issimo⟩ e car⟨issimo⟩ collega,

Spero avrà ricevuto la mia lettera di qualche settimana fa [2]. Mi permetta di rinnovarLe la mia preghiera: vi terrei molto moltissimo che il primo fascicolo dell' *Arch. glott.*, nuova serie, contenesse qualche cosa, in lingua romena, di O. Densusianu [3]. Ultimo termine per la consegna del ms.: quindici agosto, p⟨rossimo⟩ v⟨enturo⟩. — Fra giorni, parto per Quinto al mare (Prov. di Genova), dove speriamo di rivederLa.

Con memori saluti anche da parte di tutte le mie donne, e cordialissimi dal Suo sempre obbl⟨igatissimo⟩

M. Bartoli

[Sigiliu personal:] PROF. MATTEO BARTOLI
R. UNIVERSITÀ DI TORINO

[Adresa] Al chiar⟨issimo⟩ Prof⟨essore⟩ Ov. Densusianu, dell'Università di Bucarest (Romenia).

C.p. — B.A.R.S.R. — S 24 (15)/DXXXV. — Inv. 72.375

[Traducere]

Mult stimate și mult iubite coleg,

Sper că ai primit scrisoarea mea trimisă acum cîteva săptămîni. Îmi permit să-ți reînnoiesc rugămintea mea: aș ține foarte foarte mult ca prima fasciculă din *Arch. glott.*, seria nouă, să conțină ceva în limba română de O. Densusianu. Ultimul termen pentru depunerea ms.: 15 august viitor. Peste cîteva zile plec la mare, la Quinto (provincia Genova), unde sperăm să te revedem.

Cu sincere salutări și din partea tuturor cucoanelor mele și cu salutări foarte cordiale de la al d-tale mereu îndatoratul

M. Bartoli

---

[1] Locul de expediere: după sigiliul personal și după conținut.

[2] Faptul că scrisoarea trimisă „acum cîteva săptămîni" nu se păstrează în această colecție, ar putea fi explicat în două feluri: sau Densusianu nu a primit-o, sau, dacă a primit-o, ea s-a pierdut ulterior.

[3] Vezi scrisoarea următoare, XXI, nota 2.

XXI[1]

[Torino,] 28 VII ⟨19⟩26

Chiar⟨issimo⟩ e car⟨issimo⟩ amico,

Mi affretto a ringraziarLa della Sua cortese del 21 luglio. Ma non posso contentarmi. Rinnovo la preghiera di mandarmi qualche cosa in lingua romena per il primo fascicolo dell' *Archivio glottologico*, nuova serie. Esso deve assolutamente contenere qualche cosa di O. Densusianu, magari una recensione (non però di cose mie), magari già stampata, ma ritoccata, magari brevissima. Ha tempo fino alla metà d'agosto [2].

Fra giorni, parto per Quinto al mare.

Con la speranza di rivederLa nell'occasione del Suo viaggio a Mâcon, La preghiamo di gradire i nostri più cordiali e memori saluti.

Suo sempre obbl⟨igatissimo⟩

M.B.

[Sigiliu personal:] PROF. MATTEO BARTOLI
R. UNIVERSITÀ DI TORINO

[Adresa] Al chiar⟨issimo⟩ Prof. O. Densusianu, 24, str. Colței, Bucarest, Romenia.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 24 (16)/DXXXV. — Inv. 72.376

[Traducere]

Mult stimate și mult iubite prietene,

Mă grăbesc să-ți mulțumesc pentru amabila d-tale scrisoare din 21 iulie. Dar nu mă pot declara satisfăcut. Reînnoiesc rugămintea să-mi trimiți ceva în limba română pentru prima fasciculă din *Archivio glottologico*, seria nouă. Fascicula trebuie neapărat să conțină ceva de O. Densusianu, cel puțin o recenzie (dar nu la lucrări de ale mele), chiar una deja tipărită, dar retușată, chiar și una foarte scurtă. Ai timp pînă la mijlocul lui august.

Peste cîteva zile plec la mare, la Quinto.

În speranța de a te revedea cu ocazia călătoriei d-tale la Mâcon, te rugăm să primești salutările noastre cele mai cordiale și de bună amintire.

Al d-tale mereu foarte îndatorat

M.B.

---

[1] Locul de expediere: după sigiliul personal și după conținut. Pe un colț al c.p., ștampila poștei italiene: „Francobollo insufficiente" [= timbru sub valoarea necesară].

[2] La rugămintea atît de insistentă a lui Bartoli, Ov. Densusianu publică în *Archivio glottologico italiano*, vol. XX (1926), Sezione neolatina, p. 143—146, articolul (în limba română!): *Lat.* **tutulus** *și forme înrudite.*

XXII[1]

[Torino, (I) toamna lui 1925; (II) sfîrșitul lui dec. 1926]

[I.] [MATTEO BARTOLI], sempre addolorato di non avervi visto a Quinto.

[II.] Con molti auguri di buon anno.

B.C.U.B. — Fac. de lb. și lit. rom. (Per.): Philologica V/10,11

[Traducere]

[I.] [M. Bartoli], mereu cu regretul că nu te-am văzut la Quinto.

[II.] Cu multe urări de Anul nou.

---

[1] Scrisori-dedicație pe două variante tipografice (I, II) ale aceleiași lucrări a lui M. Bartoli, *Di una legge affine alla Legge Verner*, Udine, 1925, extras din *Rivista della Società filologica friulana „G. I. Ascoli"*, VI, 1925. Ambele: autografe ale lui M. Bartoli, fără loc și fără dată. Varianta I (varianta inițială) e alcătuită din: [1] f. copertă + [1] f. de titlu + p. 161—168 + [1] f. volantă. Textul primei scrisori-dedicație [I] se află pe copertă, după numele tipărit al autorului. Varianta a II-a (varianta finală, cu unele modificări față de prima variantă și cu textul de pe f. volantă finală introdus în articol) cuprinde: [1] f. de titlu + p. 161—170. În acest exemplar [II], autograful lui M. Bartoli se află pe f. de titlu.
Localizarea: probabilă. Datarea: (I și II) după conținutul scrisorii și anul de apariție a revistei.

XXIII

ATLANTE LINGUISTICO ITALIANO
REDAZIONE: PRESSO LA R. UNIVERSITÀ DI TORINO
AMMINISTRAZIONE: PRESSO LA SOCIETÀ FILOLOGICA FRIULANA

Quinto, 2 VIII ⟨19⟩27

Chiar⟨issimo⟩ e car⟨issimo⟩ amico,

Due righe intanto da Quinto, per dirLe che siamo qui e per ricordarLe a tempo la promessa di venirci a trovare in questa deliziosa Riviera. Potrò cosí dirLe a voce tante cose e sopra tutto i molti ringraziamenti che Le debbo:

ho ricevuto a suo tempo (e scusi per carità il ritardo di questa mia) due copie dell'ultimo fascicolo di *Grai și suflet*[1] e il primo fascicolo della Sua *Histoire*, II [2], doni veramente preziosi e graditissimi. Ma di tutto ciò riparleremo, ripeto, a Quinto. Nella vicinissima Nervi troveremo, alla metà di agosto, il Rešetar [3].

Con saluti distinti e cordiali da tutti noi. Il Suo sempre obbl⟨igatissimo⟩

M. Bartoli

Mittente: [Sigiliu personal] Prof. Matteo Bartoli, R. Università di Torino. [Autograf] Genova — Quinto (Italia).

[Adresa] Al ch⟨iarissimo⟩ Sig⟨nor⟩ Prof⟨essore⟩ Ovidiu Densusianu, 24, str. Colței, București (Romenia).

C.p. — B.A.R.S.R. — S 24 (17)/DXXXV. — Inv. 72.377

[Traducere]

Mult stimate și mult iubite prietene,

Pînă una alta: două rînduri de la Quinto, ca să-ți spunem că sîntem aici și ca să-ți amintim din timp promisiunea de a veni să ne vezi pe acest minunat litoral. Voi putea astfel să-ți spun prin viu grai atîtea lucruri și, îndeosebi, multele mulțumiri ce-ți datorez: am primit la timpul potrivit (și te rog să scuzi întîrzierea acestei scrisori) două exemplare din ultima fasciculă a revistei *Grai și suflet* și prima fasciculă din a d-tale *Histoire* II, cadouri într-adevăr prețioase și foarte plăcute. Dar despre toate acestea vom vorbi din nou, repet, la Quinto. La Nervi, care e foarte aproape, îl vom întîlni, pe la mijlocul lui august, pe Rešetar.

Cu salutări distinse și cordiale din partea noastră a tuturor.

Al d-tale mereu foarte îndatorat

M. Bartoli

Trimițător: [...]

---

[1] „Ultima fasciculă" din *Grai și suflet* este fasc. 1 din vol. III.

[2] Fasc. 1 a vol. II din *Histoire de la langue roumaine* apăruse la Paris, 1914.

[3] Milan Rešetar (1860—1942), remarcabil slavist sîrbocroat, lingvist și filolog. Profesor la Universitatea din Viena (1904—1919), apoi la cea din Zagreb (1919—1927). A publicat valoroase studii privitoare la istoria limbii și literaturii sîrbocroate. A acordat o atenție deosebită și relațiilor italo-slave. După trecerea sa la pensie (1927), se stabilește la Firenze, unde rămîne pînă la moarte. Vezi concisul necrolog publicat de M. Bartoli în *AGI*, XXXIV, 1942, p. 146—147.

XXIV [1]

[Torino, 1928, martie — începutul lui aprilie]

Con la speranza di vederLa al Congresso in Ol⟨anda⟩ [2] e di fare il viaggio insieme.

B.C.U.B. — Fac. de lb. și lit. rom. (Per.): Philologica VI/17

[Traducere]

Cu speranța de a te vedea la Congres, în Olanda, și de a face călătoria împreună.

[1] Scrisoare-dedicație pe prima pagină (albă) a studiului lui Matteo Bartoli, *La monogenesi di THEOS e DEUS* (I), extras din *Rivista di filologia e d'istruzione classica*, nuova serie, anno VI, 1928, fasc. I, marzo, p. 108—117. Autograful lui M. Bartoli, nesemnat, fără loc și fără dată. Localizarea: relativă. Datarea: după indicarea anului de apariție al periodicului și după data Congresului de care e vorba în scrisoare. Vezi, aici, nota 2.

[2] Primul Congres internațional al lingviștilor, ținut la Haga, între 10—15 aprilie 1928. Ov. Densusianu va participa, într-adevăr, la acest congres. Vezi, infra, scrisoarea lui E.G.W. Braunholtz către Ov. Dens.

XXV[1]

[Torino, sfîrșitul lui 1928 — începutul lui 1929]

Con auguri cordiali di buon anno dal suo sempre obbl⟨igatissimo⟩

M. B.

B.C.U.B. — Fac. de lb. și lit. rom. (Per.): Philologica VI/10

[Traducere]

Cu urări cordiale de Anul nou de la mereu îndatoratul d-tale

M.B.

---

[1] Scrisoare-dedicație pe rectoul foii liminare a extrasului lucrării lui Matteo Bartoli, *Ancora DEUS e THEOS e una lege del ritmo ario-europeo*, din *Rivista di filologia e d'istruzione classica*, LVI, 1928, p. 423—453. Autograf, fără loc și fără dată. Localizarea: probabilă. Datarea: aproximativă, ținînd seamă de faptul că articolul respectiv a apărut în fasc. 4, pe decembrie, a anului 1928.

XXVI[1]

Torino, 1 luglio ⟨19⟩29

Chiar⟨issimo⟩ e car⟨issimo⟩,

Ho ricevuto or ora il nuovo e bellissimo fascicolo di *Grai și suflet*[2], e mi affretto a ringraziarLa vivissimamente. Dell' *Archivio* usciranno insieme due grossi fascicoli[3]. Ma intanto il mio debito sempre più enorme [sic] mi fa arrossire. Ci rivedremo a Quinto di Genova? Ci andrò fra una ventina di giorni. Anche la mia famiglia avrebbe molto piacere di rivederLa.

Suo sempre memore e obbl⟨igatissimo⟩

M. Bartoli

[Adresa] Al chiar⟨issimo⟩ prof. Ovidiu Densusianu dell'Università di Bucarest, Romenia.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 24 (18)/DXXXV. — Inv. 72.378

[Traducere]

Torino, 1 iulie 1929

Mult stimate și mult iubite,

Am primit adineaori noua și foarte frumoasa fasciculă din *Grai și suflet* și mă grăbesc să-ți mulțumesc din toată inima. Din *Archivio* vor ieși împreună două fascicule groase. Între timp însă, obligațiile mele din ce în ce mai enorme [sic] mă fac să roșesc. Ne vom revedea la Quinto, lîngă Genova? Voi pleca acolo peste vreo 20 de zile. Și familiei mele i-ar face multă plăcere să te revadă.

Al d-tale mereu foarte credincios și îndatorat

M. Bartoli

[1] Ilustrata reprezintă: Torino, Castello del Valentino — Il Cortile (foto).

[2] Anul IV, fasc. 1 (1929).

[3] *AGI*, XXII—XXIII, 1929 (= *Silloge linguistica, dedicata alla memoria di G. I. Ascoli nel primo centenario della nascita*, Torino, 1929; [3] f. + XLVII + 690 p.).

XXVII[1]

[Torino, 1929, după iulie]

Con auguri e saluti distinti anche dalla mia famiglia.

B.C.U.B. — Fac. de lb. și lit. rom. (Per.): Philologica VI/9

[Traducere]

Cu urări și salutări distinse și din partea familiei mele.

[1] Scrisoare-dedicație pe f. liminară a extrasului lucrării lui M. Bartoli, *Le sonore aspirate e le sonore assordite dell'ario-europeo e l'accordo loro col ritmo*, din vol. omagial *Silloge linguistica dedicata alla memoria di G. I. Ascoli* (= *AGI*, XXII—XXIII, 1929, Sezioni riunite), p. 63—130. Autograf al lui M. Bartoli, nesemnat, fără loc, fără dată. Localizarea: probabilă. Datarea: aproximativă, după anul de apariție a volumului respectiv.

XXVIII

Torino, 17 luglio ⟨19⟩31

Chiar⟨issimo⟩ e caro amico,

Ho finito di studiare il vol. V di *Grai și sufl.*, ricevuto qualche giorno fa [1]. Ne ho ricavato molto profitto e specialm⟨ente⟩ diversi appunti per il mio lentissimo lavoro sul latino volgare (Parte II) [2]: molte grazie, dunque, e vivi rallegramenti. — Alla fine di questo mese ci recheremo a Quinto di Genova (ex-villa Olmi). La preghiamo, tutti della famiglia, di venire a trovarci. Resteremo a Quinto fino al Congresso di Ginevra [3] e ci ritorneremo dopo. Ella potrà certamente e facilm⟨ente⟩ passare per Genova prima o dopo quel congresso.

A Ginevra, farò probabilm⟨ente⟩ una breve comunicazione su cose romene [4]. Con la speranza e il piacere di rivederLa presto e con saluti distinti e cordiali da tutti noi,

Suo sempre memore e affezion⟨atissimo⟩ e obbl⟨igatissimo⟩

Matteo Bartoli

Corso Vinzaglio 11, Torino (103)

[Adresa] All'illustre prof. Ov. Densusianu dell'Università, str. Colței 24, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 24 (19)/DXXXV. — Inv. 72.379

[Traducere]

Torino, 17 iulie 1931

Mult stimate și iubite prietene,

Am terminat de studiat vol. V din *Grai și suflet*, primit acum cîteva zile. Am profitat mult din lectura lui și am scos în special diferite însemnări pentru foarte înceata mea lucrare asupra latinei vulgare (Partea a II-a): multe mulțumiri, deci, și vii felicitări. La sfîrșitul acestei luni, vom merge la Quinto lîngă Genova (fosta vilă Olmi). Te rugăm, toată familia, să vii să ne vezi. Vom rămîne la Quinto pînă la Congresul de la Geneva, și apoi ne vom întoarce. D-ta vei putea trece fără îndoială, foarte ușor, prin Genova înainte sau după congres. La Geneva, voi face probabil o scurtă comunicare asupra unor chestiuni românești. Cu speranța și cu plăcerea de a te revedea curînd și cu salutări distinse și cordiale din partea noastră a tuturor, al d-tale foarte afectuos și foarte credincios și îndatorat

Matteo Bartoli

---

[1] Vol. V, fasc. 1 din *Grai și suflet* apare în 1931. Fasc. 2: în 1931—32.

[2] Partea I: *Per la storia del latino volgare*, în *AGI*, sez. neol., XXI, 1927, p. 1—58. Retipărit în: M. Bartoli, *Saggi di linguistica spaziale*, Torino, 1945, p. 32—74. Partea a II-a n-a mai fost publicată de autor (probabil, a rămas în formă nefinisată).

[3] Bartoli se referă la cel de-al II-lea Congres internațional al lingviștilor, care a avut loc la Geneva, între 25—29 august 1931.

[4] Comunicarea lui Bartoli a fost, într-adevăr: *Sulla nota questione della continuità del latino nella Dacia di Traiano*. Vezi rezumatul în *Actes du deuxième Congrès international de linguistes à Genève*, Paris, 1933, p. 223—224.

XXIX[1]

La Spezia, 30 luglio 1937, Via Colli, 1

Chiar⟨issi⟩mo collega e caro amico,

Sono, di nuovo, in questa splendida Riviera e penso che forse Ella ripasserà in queste vacanze non lontano di qua. In questo caso, sarei felice di andarLe incontro e di rivederLa. Di quante cose, liete e tristi, abbiamo da parlare!

Giorni fa, ricevendo il magnifico volume di *Grai și suflet* del 1937 [2], sono venuto a sapere che la Casa editrice dell' *Archivio* non Le ha mandato mai la rivista, nemmeno dopo la riunione delle due sezioni! Ne sono molto dolente e davvero mortificato. Rimedierò al più presto.

Ma al più presto spero di rivederLa. Forse al Congresso di slavistica [3]? Mi è dispiaciuto molto, moltissimo, din non trovarLa a quello di Copenaghen [4].

Ella sa la mia inguaribile grafofobia, e perciò, scuserà anche la soverchia brevità di questa mia (dopo un silenzio eterno!) e mi crederà sempre

Suo obblig⟨atissimo⟩ e affezion⟨atissimo⟩

Matteo Bartoli

Con saluti distinsi e molto cordiali anche da mia moglie e da nostra figlia.

B.A.R.S.R. — S 24 (20)/DXXXV. — Inv. 72.380

[Traducere]

La Spezia, 30 iulie 1937, Via Colli, 1

Mult stimate coleg și iubite prietene,

Sînt din nou pe acest minunat litoral și mă gîndesc că, poate, d-ta vei trece din nou în această vacanță nu departe de aici. În acest caz, aș fi fericit să-ți ies în întîmpinare și să te revăd. Despre cîte lucruri, vesele și triste, nu avem de vorbit! Acum cîteva zile, primind splendidul volum din *Grai și suflet* pe 1937, am aflat că Editura lui *Archivio* nu ți-a mai trimis revista, nici măcar după reunirea celor două secțiuni! Îmi pare foarte rău și mi-e de-a dreptul rușine. Voi îndrepta greșeala cît mai curînd. Dar cît mai curînd sper să te revăd. Poate la Congresul de slavistică? Mi-a părut extrem de rău că nu te-am găsit la cel de la Copenhaga. D-ta îmi cunoști iremediabila mea grafofobie și, de aceea, vei scuza și excesiva scurtime a acestei scrisori (după o tăcere eternă!) și te rog să mă crezi al d-tale foarte îndatorat și foarte afectuos

Matteo Bartoli

Cu salutări distinse și foarte cordiale și din partea soției mele și a fiicei noastre.

---

[1] Scrisoare dactilografiată, cu excepția indicației *Via Colli, 1*, a semnăturii și a textului post-scriptum, care sînt autografe.

[2] Vol. VII (1937) este ultimul volum apărut al revistei *Grai și suflet*. Odată cu moartea lui Ov. Dens., a încetat și apariția revistei.

[3] M. Bartoli se referă la cel de-al III-lea Congres internațional de slavistică, ce urma să se țină și s-a ținut la Belgrad între 18—25 sept. 1939. Prin moartea lui Ov. Densusianu în iunie 1938, Bartoli n-a mai apucat să-și vadă prietenul.

[4] La cel de-al IV-lea Congres internațional al lingviștilor, ținut la Copenhaga, între 27 aug.— 1 sept. 1936.

XXX[1]

PROF. MATTEO BARTOLI
CORSO VINZAGLIO N. 11, TORINO (103)

Torino, 29 gennaio 1938

Caro e generoso amico,

Il vostro magnifico dono[2] mi è giunto ieri l'altro, e mi sono messo subito a scrivervi questa lettera, ma l'ho interrotta e ricominciata non so quante volte! Voi sapete la mia inguaribile grafofobia, ma non potete sapere nè immaginare l'emozione profonda che mi viene da questo nuovo segno della vostra immeritata generosità.

Nella prefazione di questa veramente splendida *Histoire de la langue roumaine* mi avete attribuito, tanti anni fa, un merito che non avevo minimamente[3]. Per questa ragione, e non soltanto per questa, mi ero proposto di dire pubblicamente, in una recensione, la molta stima in cui tenevo e tengo quell'opera magnifica. Ma la mia abulìa ...

Non mi sono mai giunti i due primi fascicoli del tomo II[4]. Probabilmente saranno andati smarriti assieme a un'altra vostra generosa missiva: vi avevo chiesto, poco dopo la Guerra, le informazioni bibliografiche per il romeno che mi occorrevano quando attendevo alla nuova edizione del manuale del Gorra, sulle lingue neolatine[5]; quelle informazioni voi me le avete spedite, come ho poi saputo da voi stesso, ma io non le ho mai ricevute.

Non osavo chiedervi quei due fascicoli, sebbene mi occorressero in diverse occasioni. Ora ho la gioia di averli tutti e tre (il terzo lo potrò dare a un giovane amico, che lo utilizzerà degnamente).

Ho sfogliato subito il volume e, con l'aiuto della „Table des matières", l'ho consultato su alcune mie vecchie questioni. E ci ho trovato sempre una risposta chiara, precisa, esauriente.

Ma l'*Histoire de la l. roum.* non è solamente un' opera di consultazione: è anche un'opera che invita alla lettura continuata, perchè è sporgata limpidamente dalla penna di uno che è, ad un tempo, un erudito serio e un fine artista.

Quando potrò dire tutto questo — come devo assolutamente — nell'*Archivio*? Per quest'anno scolastico, tutto quanto, mi tormenterò con l'edizione italiana del mio *Dalmatico*[6]. Il lavoro, interrotto tante volte, procede lentissimo. Sono stanco, addolorato per tante ragioni.

E il dolore più acerbo è quello di non poter ricambiare, almeno in parte, con i lavori miei, gli amici generosi. Dico: con i lavori miei. E aggiungo: e col cambio dell' *Archivio*. La Casa editrice ci fa ammattire. Ma ora spero di averla indotta a fare il suo dovere.

Mi duole molto anche del fatto che non ci siamo veduti da tanto tempo. Ogni anno, durante le vacanze d'estate, speravo di vedervi a Quinto e, l'estate scorsa, alla Spezia. Quest'anno ci ritornerò, probabilmente, e vi avvertirò a tempo. Forse ci passerete da quelle parti, alla Spezia, come ci è passato nell'estate scorsa il Giuglea[7].

Spero poi di vedervi a qualche congresso, almeno a quello di linguistica romanza[8].

Intanto, e sempre, vi rinnovo i miei più cordiali ringraziamenti con molte felicitazioni e con infinite scuse.

E con tanti e tanti saluti, memori e affettuosi, anche da parte di mia moglie.

Matteo Bartoli

B.A.R.S.R. — S 24 (21)/DXXXV. — Inv. 72.381

[Traducere]

Torino, 29 ianuarie 1938

Iubit și generos prieten,

Superbul d-tale cadou mi-a sosit alaltăieri și m-am apucat imediat să-ți scriu această epistolă, dar am întrerupt-o și am reînceput-o de nu știu cîte ori! D-ta îmi cunoști iremediabila grafofobie, dar nu poți ști și nu-ți poți imagina emoția profundă pe care mi-o provoacă acest nou semn al generozității d-tale pe care nu o merit.

În prefața acestei într-adevăr splendite *Histoire de la langue roumaine*, mi-ai atribuit, cu mulți ani în urmă, un merit pe care nu-l aveam cîtuși de puțin. Din această cauză, și

nu numai de aceea, îmi propusesem să declar public, într-o recenzie, marea stimă pe care o nutream şi o nutresc pentru această minunată operă. Dar abulia mea... Nu mi-au ajuns niciodată primele două fascicule ale vol. II. Probabil, se vor fi rătăcit împreună cu o altă generoasă scrisoare a d-tale: îţi cerusem, imediat după război, informaţiile bibliografice pentru limba română, de care aveam nevoie cînd mă ocupam de noua ediţie a manualului lui Gorra despre limbile neolatine; mi-ai expediat informaţiile respective, cum am aflat apoi chiar de la d-ta, dar eu nu le-am primit niciodată. Nu îndrăzneam să-ţi cer cele două fascicule, deşi am avut nevoie de ele în diferite ocazii. Acum am bucuria de a le avea pe toate trei (pe cea de-a treia o voi putea da unui tînăr prieten, care o va folosi cum se cuvine). Am răsfoit imediat volumul şi, cu ajutorul „tablei de materii", l-am consultat în legătură cu unele dintre vechile mele probleme. Şi am găsit totdeauna un răspuns clar, precis, exhaustiv. Dar *Histoire de la l⟨angue⟩ roum⟨aine⟩* nu e numai o lucrare de consultat: este şi o operă care invită la lectură continuă, deoarece a ţîşnit limpede din pana unui erudit serios care este şi un fin artist. Cînd voi putea spune toate acestea — pentru că trebuie categoric s-o fac — în *Archivio?* În întreg acest an şcolar, mă voi chinui cu ediţia italiană a *Dalmaticii* mele. Lucrarea, întreruptă de atîtea ori, înaintează foarte încet. Sînt obosit, sînt îndurerat din multe motive. Iar durerea cea mai acerbă este aceea de a nu putea da în schimb, măcar în parte, lucrările mele prietenilor generoşi. Spun: lucrările mele. Şi adaug: dînd în schimb şi *Archivio*. Editura ne înnebuneşte. Dar acum sper să o fi determinat să-şi facă datoria. Mă doare mult şi pentru că nu ne-am văzut de atîta timp. În fiecare an, în vacanţa de vară, speram să te văd la Quinto, iar vara trecută, la Spezia. Anul acesta probabil că mă voi duce tot acolo şi te voi anunţa din timp. Poate vei trece pe acolo, prin Spezia, cum a trecut Giuglea în vara trecută. Sper apoi să te văd la vreun congres, cel puţin la cel de lingvistică romanică. Pînă atunci, şi totdeauna, îţi reînnoiesc mulţumirile mele cele mai cordiale cu multe felicitări şi cu infinite scuze. Multe multe salutări, credincioase şi afectuoase, şi din partea soţiei mele.

Matteo Bartoli

---

[1] Scrisoare dactilografiată, cu excepţia semnăturii (autograf) şi a antetului (tipărit).

[2] Darul este cel de-al II-lea volum al lucrării fundamentale a lui Densusianu *Histoire de la langue roumaine* (Paris, 1938). Odată cu apariţia ultimei fascicule (a treia) a volumului, acestea au fost legate în volum. Vezi şi alin. II al scrisorii.

[3] Vezi, în nota 1 la scris. I a lui M. Bartoli către Ov. Dens., pasajul reprodus de noi din *DHLR*, vol. I, unde Ov. Densusianu mulţumeşte prietenilor — „în special" lui M. Bartoli — care l-au ajutat la lucrarea sa.

[4] M. Bartoli nu-şi mai aducea aminte că a şi confirmat primirea fasc. I a volumului II. Vezi, aici, scrisoarea XXIII.

[5] Prima ediţie: Egidio Gorra, *Lingue neolatine...*, Milano, 1894. (Manuali Hoepli, CLIV). Nu cunoaştem vreo reeditare a acestui manual.

[6] Versiunea italiană a lucrării *Das Dalmatische* n-a mai apărut în timpul vieţii autorului.

[7] George Giuglea, profesor de filologie romanică la Universitatea din Cluj. Vezi, mai jos, corespondenţa sa către Ov. Densusianu.

[8] M. Bartoli se referă la cel de-al şaselea Congres de lingvistică şi filologie romanică, proiectat pentru 1939, care însă, din cauza începerii războiului, nu s-a mai ţinut. Congresul respectiv va avea loc după război, la Liège, între 10—13 sept. 1951.

Şerban Bascovici [1]

I

Buşteni, 25 iunie 1911

Stimate domnule Densuşianu,

Mă aflu în Buşteni de trei zile şi eram să trec pe la dv. înainte de a pleca, spre a vă aduce ceea ce am promis pentru revistă, dar am avut de lucru pe la liceu; am fost promovat şi la matematici, la care vă spusesem că sînt ameninţat, aşa că am trebuit [sic !] să-mi scot certificatul spre a putea depune examen în toamnă, ca să sfîrşesc cu liceul.

Vă trimet aci o poezie scrisă în Buşteni, cred că poate apare în n-rul de la 1 iulie [2].

Dacă se poate, vă rog să binevoiţi a-mi trimete şi mie revista, căci pe aici nu cred s-o găsesc şi nu ştiu dacă vine în Sinaia.

Primiţi, vă rog, stima şi consideraţiunea ce vă păstrez.

Şerban Bascovici
B-dul Carol I, 56, Buşteni

B.A.R.S.R. — S 25 (1)/DXXXV. — Inv. 72.384

---

[1] Şerban Bascovici (1891—1968), scriitor. Publică, din fragedă tinereţe, poezii, la *VN*; colaborator asiduu între oct. 1907—ian. 1912, apoi sporadic între noiembrie 1912—dec. 1917. Prima poezie îi apare în a. III, nr. 17 (1 oct. 1907). Volume: *Destăinuiri* [versuri], Bucureşti, 1937; *Nae S.T.B.* Roman umoristic [Bucureşti, 1944]. Publică mai multe traduceri din literatura franceză şi belgiană (Ch. Baudelaire, Francis de Croisset, Jean Giono, Maxence Van der Meersch, Clément Vautel, Raymond Escolier), între 1940—1946.

Cele două scrisori din 1911, publicate aici, fac parte, probabil, dintr-o serie mai amplă, despre a cărei soartă nu ştim însă nimic. Vezi *Poeţi VN*; Cruceanu, *De vorbă*, p. 29, 43, 89; Pillat-Perpess., *Antol.*, I.

[2] Dacă ţinem seama de timpul scurt dintre data primirii scrisorii lui Bascovici şi ziua de 1 iulie 1911, cînd nr. respectiv (a. VII, nr. 10) al *VN* trebuia să apară pe piaţă, în sumarul acestui număr nu se mai putea introduce nimic. Încît poezia la care se referă Bascovici trebuie să fie *Cînd brazii...*, publicată în a. VII, nr. 11 (15 iul. 1911), p. 214, din *VN*.

II[1]

[Buşteni, 22—25 (?) iulie 1911]

Stimate domnule Densusianu,

Mă grăbesc să vă trimet corecturile; rămîn aşa cum le-aţi făcut dv. [2] Nu ştiu însă dacă asupra versului al 4-⟨le⟩a „... îţi pare că te duci ca-n vis" nu poate rămîne aceeaşi expresie; îmi pare o urmare mai firească a drumului greu ce l-a făcut poetul...„pluteşti ca-n vis" e deja o clipă cînd l-a cuprins elanul poeziei, cînd a intrat în pădure, cînd priveşte în izvorul clar ca sufletul lui, cînd, în sfîrşit, a părăsit drumul dogorît de soare, care nu numai că-l oprea să plutească, dar abia îl lăsa să-şi ducă paşii obosiţi [3]. Dacă credeţi de cuviinţă însă că tot mai bine este cum aţi corectat dv., e un amănunt pe care puteţi să-l priviţi cum doriţi. Ieri am primit cîteva obiecţiuni foarte interesante! Un oarecare domn, citindu-mi poezia în foaia de corectură, avea aerul că citește cu lupa pentru a găsi disonanțe, dezacorduri sufletești. De pildă, cum se poate să zic poetului: „zîmbești"...cînd intră într-o pădure răcoroasă și gravă[4]? Cum se poate să zic în versul al 4-<le>a că-n pădure e liniște, și-n versul al 5-<le>a: «o, ce-ntuneric și ce vuet te-a și cuprins...» [5]? I-am răspuns că d-sa poate să simtă cum îi place, poate să și plîngă cînd intră în pădure... Poetul meu zîmbește pentru că intră în lumea lui ideală. La observațiunea [a] 2-a, i-am răspuns că în pădure e: cînd liniște imensă, cînd freamăt, și e chiar o calitate ca un poet să enumere mai multe stări pentru ca imaginea să fie mai puternic evocată... Era un domn din atmosfera *Convorbirilor literare*, unde-mi spunea că se judecă sănătos. I-am răspuns că regimul acela poate să fie sănătos, dar stinge orice avînt [6]. I-am mulțumit prestissimo [7] pentru sfaturile d-sale și i-am spus că de vreme ce dv. nu mi-ați găsit greșelile acelea enorme, sînt fericit că am putut comite astfel de greșeli.

Primiți, vă rog, asigurarea stimei și considerațiunilor ce vă păstrez.

Bascovici

B.A.R.S.R. — S 25 (2)/DXXXV. — Inv. 72.385

---

[1] Data expedierii scrisorii: stabilită după cuprinsul scrisorii. Locul de expediere: probabil (vezi scrisoarea precedentă).

[2] E vorba de poezia *E umbră și răcoare-n codri ...*, apărută în *VN*, VII, nr. 12 (1 aug. 1911), p. 234—235.

[3] Primele 4 versuri ale poeziei sună astfel:

E umbră și răcoare-n codri și ești așa de obosit,
Și arșița e grea ca plumbul pe drumul alb și prăfuit.

Pădurea-i plină de miresme, și-n veci altaru-i stă deschis,
Și-n ea e liniște, răcoare, și-ți pare că te duci ca-n vis ...

Faptul că al doilea emistih al versului al 4-lea și-a păstrat forma inițială, înseamnă că argumentația lui Bascovici a fost convingătoare și că Ov. Dens. n-a mai persistat în modificarea propusă (reprodusă de Ș. Basc. în scrisoare).

În argumentația sa, Bascovici se referă și la secvențe din partea următoare a compoziției:

[...] Ascuns în fund suspină-ntruna, trist ca un suflet, un izvor;
[...] Te duci, te uiți în unda-i clară [...]
Chiar de te chiamă nu te-ntoarce pe-același drum dogoritor ...
În lumea care-ai părăsit-o n-ai să găsești mai clar izvor!
Și a rămas privind în unde, privindu-și sufletul curat, [...]

[4] Bascovici se referă la versul 7:

Zîmbești ... ce rece e frunzișul, ce grav al ulmilor convoi!

[5] În forma sa tipărită, versul al 5-lea al poeziei este:

O, ce-ntunerec și ce vuet te-a și cuprins cînd ai intrat!

[6] E bine cunoscută atitudinea de frondă a *VN* față de Junimea și față de *Convorbiri literare*. Se vede că Șerban Bascovici s-a integrat în spiritul promovat de *VN*. Nu mai departe decît în nr. precedent al revistei *VN*, Ov. Dens. publică portretul persiflant *Junimistul*, imediat în continuarea poeziei *Cînd brazii...* a lui Bascovici (vezi scrisoarea precedentă a lui Bascovici).

[7] *Prestissimo* (it.) = foarte repede, imediat.

Constantin Bălăcescu [1]

București, 2/11/⟨1⟩908

Stimă și admirație d-lui Ovid Densusianu din partea autorului acestor monumente și lucrări de artă [2].

[Adresa] D-sale d-lui Ovid Densusianu, profesor universitar, București.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 27/DXXXV. — Inv. 72.351

---

[1] Constantin Bălăcescu (1865—1913), sculptor. În 1912, el a fost cooptat în comitetul Societății pentru cultura artistică în școală, condusă de Ov. Densusianu. Vezi, infra, scris. X a lui D. Caracostea, nota 2.

Bibliogr. Paul Rezeanu, *Le sculpteur Constantin Bălăcescu (1865—1913)*, în *Historica* (Craiova), II, 1971, p. 287—316; *Necrop. Capit.*

[2] Ilustrata are două imagini: prima — pe partea cu adresa, în medalion, un portret de bărbat cu barbișon, mustăți și pălărie, — cu legenda „Sculptorul C. Balacescu"; a doua — pe verso, un fel de portal, avînd în mijloc un spațiu alb în care a fost scris textul scrisorii. Portalul (acuarelă foto) reprezintă o acumulare de steme, basoreliefuri, sculpturi, busturi etc., realizate, după cum se deduce, de C. Bălăcescu, avînd în stînga jos, în chenar, textul: „C. Balacescu / scultore / Milano-Bucarest", iar în dreapta, un vultur cu aripile deschise, purtînd în ghiare o placă pe care scrie „Libertas".

C.p. e de fabricație italiană (Milano), nu este timbrată și nu are ștampilă poștală. Probabil a fost trimisă în plic. Grafii: *partia; Dsele; Bucuresci.*

Andrei Bănățeanu [1]

I [2]

[București, 1908(?)]

Respectate domnule Densușianu,

Doream de mult să vă trimet ceva pentru revistă, sau pentru apreciere. Ba încă mai doream — cum doresc atîta și azi — să vă cer oarecari lămuriri — părerea d-voastre adică — într-o chestiune de estetică literară, asupra căreia nu-s pe deplin luminat. S-a întîmplat însă că dorințelor acestora ale mele să li se opună unele mici prejudecăți mai mult sau mai puțin pendinte *de mine*, așa încît nu le-am putut satisface o vreme... Trebuie să vă declar totuși de la-nceput că principiile d-voastre literare m-au atras de mult, dar cauza pentru care nu m-am devotat *cu totul* lor pînă acum, este un lanț de împrejurări cu totul străine de eul meu gînditor și care m-a împins să dau publicității bucăți — proză și versuri — așa cum am dat pînă în prezent (din cari cred că veți fi citit ceva) și în care nu-s eu *cel adevărat.*

Bucățile ce vi le trimet sînt din cele *ale mele*. Poate că dintr-însele veți pute[a] alege ceva pentru revistă. În tot cazul însă, sper că voi fi onorat cu un răspuns.

Primiți, vă rog, domnule Densușianu, asigurarea celei mai distinse considerațiuni.

A. Popovici Bănățeanul

Toamnei 13

B.A.R.S.R. — Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 94

---

[1] Andrei Bănățeanu, scriitor. Stabilit, în ultimii ani ai vieții, la București. A murit tînăr, în vara lui 1911. La origine, se numea, probabil, Andrei Popovici. A semnat și Andrei Popovici Bănățeanul. A publicat vol. *Clipe de sară*. Poezii (Craiova, 1907), sub numele Andrei Popovici-Bănățeanul. A colaborat cu cîteva poezii la *VN*, între 1 aug. 1908 și 15 noiembrie 1909, sub numele de A. Bănățeanul, apoi A. Bănățeanu. E posibil ca simplificarea A. Bănățeanu(l) să se datoreze lui Ov. Densusianu (vezi și Const. Popescu-Gruia, devenit — în materialele publicate în *VN* — C. P. Gruia).

Primele două scrisori se referă la colaborarea lui A.B. la *VN*. Prin scrisoarea III, poetul, în calitate de administrator al colecției „Biblioteca românească enciclopedică Socec" (1908—1909), îi solicită lui Ov. Dens. popularizarea colecției respective prin *VN*.

Vezi *Tribuna* (Arad), XV, nr. 182, 20 aug. v. (2 sept. n.) 1911, p. 4—5; *Versuri* (Iași), I, nr. 1, 15 sept. 1911, p. 14.

În Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 94, s-au păstrat 4 f. cu poezii de A. Bănățeanu, în autograf. Dintre acestea, una singură, *Toamna* (datată: 1909), are intervenții manuscrise ale lui Ov. Dens. și a fost publicată în *VN*, V, nr. 19 (15 noiemb. 1909), p. 390—391. Nu cunoaștem autografele celorlalte poezii ale sale publicate de Ov. Dens.

Scris. I se află alături de cele 4 f. ms. ale lui A.B.

[2] Locul de expediere: probabil (vezi adresa emitentului). Data expedierii: aproximativă (vezi nota precedentă). După conținut, scris. II este posterioară scrisorii I.

II[1]

[București, 1908, toamna]

Mult onorate domnule Densușianu,

V-am trimes, nu demult, una din bucățile de față — cea intitulată *Despărțire*[2]. Împrejurările în cari însă v-am trimes-o fiind de așa fel încît nu prea pot garanta că ar fi scrisă *întocmai* ca prezenta, v-o trimet acum în adevărata ei formă.

În afară de aceasta, țin să vă întreb dacă publicați bucăți în proză, originale — natural, unele cari să intre în cadrul principiilor conducătoare ale *Vieței noi*, — cum și traduceri din Alb⟨ert⟩ Samain[3].

Cu respectuoase salutări,

A. Bănățeanu

N⟨ico⟩lae Bălcescu 35

B.A.R.S.R. — S 28 (2)/DXXXV. — Inv. 72.354

---

[1] Locul de expediere: probabil (vezi adresa emitentului). Pentru datare, vezi nota 2.

[2] Poezia *Despărțire* a apărut în numărul din 1 dec. 1908 al *VN* (IV, nr. 20, p. 402—403). Nu știm dacă textul publicat reprezintă versiunea întîi sau a doua. Oricum, scrisoarea trebuie să fie nu cu mult anterioară datei de apariție a numărului citat.

[3] În revista *VN* nu s-au publicat proză sau traduceri din Albert Samain, semnate de A. Bănățeanu.

III[1]

[București, 1908—1909]

Mult onorate domnule director,

Casa editoare a „Bibliotecei românești“ [2], dorind ca publicațiunea sa enciclopedică populară să străbată cît mai adînc și în cel mai scurt timp posibil, vă roagă a-i da tot sprijinul d-voastre pe calea publicității în revista ce redactați.

Cu respectuoase salutări,

Ad⟨ministra⟩tor, *A. Bănățean*

B.A.R.S.R. — S 28 (1)/DXXXV. — Inv. 72.353

---

[1] Locul de expediere: după adresa editurii amintite în scrisoare. Datarea după anii în care a apărut colecția menționată.

[2] „Biblioteca românească enciclopedică Socec“ este o colecție de beletristică in-16°, publicată de editura Socec (București), în anii 1908—1909. În conducerea colecției, printre alții: Mihail Dragomirescu și Emil Gîrleanu. Încă în 1909, colecția își schimbă numele, devenind „Biblioteca populară Socec“.

Nicolae Bănescu [1]

I[2]

[Craiova,] 2 marte ⟨1⟩905

Stimate domnule Densușianu,

Înainte de a fi primit onor. dv. scrisoare, v-am expediat un studiu [3]. În urmă, am văzut că nu întrunește o condiție cerută, între altele, pentru a fi imprimat. E lung, fiindcă fusese destinat ca introducere la o traducere a piesei respective [4].

Vă rog, dar, ca să binevoiți a mi-l restitui, dacă nu se publică [5]. Aș vrea, în același timp, dacă binevoiți, să am părerea dv. sinceră asupră-i.

Fiindcă am primit și acest nr. al revistei [6], vă rog să mă considerați abonat; vă voi face plata în luna aceasta.

Primiți, vă rog, încredințarea perfectei mele considerațiuni.

Nic. Bănescu

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu, Calea Victoriei 184, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 29 (1)/DXXXV. — Inv. 72.355

tinologie la Universitatea din Cluj (1919— 1938), apoi la cea din București (pînă în 1947). Membru al Academiei Române (1938, membru corespondent din 1920). A publicat numeroase studii de bizantinologie și de istorie a culturii românești în limbile română, franceză, germană.

---

[1] Nicolae Bănescu (1878—1971), erudit bizantinolog și istoric al culturii. Studiază la Universitatea din București (cu B. P. Hasdeu, T. Maiorescu, Gr. Tocilescu, Ov. Densusianu, D. Onciul, N. Iorga). Profesor de limbile franceză, elină și română la licee din Pitești, Craiova, București. Între 1910—1912 specializare în bizantinologie, la München, unde-și susține doctoratul. Director de studii la liceul militar de la Mănăstirea Dealu. Profesor de bizan-

Bibliogr. [Petre Ș. Năsturel,] *Le 90e anniversaire du Professeur Nicolas Bănescu*, în *RESEE*, VII, 1969, no. 1, p. 5—20 (cu bibliografia lucrărilor); Vlad-Popescu, *Lic. Pitești*, p. 29, 102; *Fig. cont. Rom.;* Popescu-Spineni, *Instituții*, p. 158, 160, 166; Popescu Teiușan, *Ped. Rom.;* Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 217—218; Kalustian, *Facsimile*, passim (între 21—213) și p. 214—219; *St. doc. lit.*, X, p. 44; *Docum. lit.*, I, p. 149—176 și indice. Vezi și recenzia nesemnată (a lui Ov. Dens.) din *VN*, II, nr. 1 (1 febr. 1906), p. 20, la Euripide, *Hecuba și Ifigenia în Aulis*, traducere de N. Bănescu (Craiova, 1905).

[2] Localitatea de expediere a scrisorii: după ștampila poștei. În 1905, N. Bănescu era profesor la liceul din Craiova.

[3] Studiul *Valoarea morală a tragediei „Oedip la Colona"*, pentru care vezi și scrisoarea următoare.

[4] Piesa în discuție este deci *Oedip la Colona* de Sofocle.

[5] Ov. Densusianu totuși întîrzie cu restituirea articolului. (Vezi scrisoarea următoare.)

[6] Cu o zi înainte (la 1 III 1905) apăruse nr. 3 din anul I al revistei *VN*.

II[1]

[Craiova,] 16 marte ⟨19⟩05

Stimate domnule Densușianu,

V-am trimis, acum aproape o lună, un articol de publicat[2]. Greșisem, în necunoștință de cauză, și vă rugasem, printr-o c.p., ca să binevoiți a mi-l restitui, adăogînd și vro două vorbe asupră-i, ca aprețiere.

Fiindcă nu l-am primit pînă azi, îmi permit a vă reaminti același lucru, căci n-aș vrea să mi se piardă, neavîndu-i notele. Vă rog ca, în orice caz, cu sau fără comentarii (după bunăvoia dv.), să mi se expedieze[3].

Odată cu aceasta, v-am înaintat poștal și costul abonamentului meu la revista d-voastră, pe un an[4].

Primiți, vă rog, stimate d-le Densușianu, asigurarea perfectei considerații ce vă păstrez.

Nic. Bănescu

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu, profesor universitar, Calea Victoriei 184, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 29(2)/DXXXV. — Inv. 72.356

---

[1] Localitatea de expediere: după ștampila poștei.

[2] Articolul respectiv, cerut și prin c.p. din 2 III 1905 (vezi, supra, textul scrisorii), este *Valoarea morală a tragediei „Oedip la Colona"*.

[3] În urma c.p. de față, se pare că Ov. Dens. i-a înapoiat lui Bănescu articolul. Așa se explică de ce în scrisoarea următoare către Ov. Dens. (c.p. din 2 apr. 1905), N. Bănescu nu mai repetă cererea. Articolul apare mai tîrziu, probabil, remaniat, cu supratitlul *Din literaturile antice*, în *VN*, I, nr. 14—15 (15 aug. — 1 sept. 1905), p. 345—356. Între timp, N. Bănescu răspunde de două ori la o anchetă a revistei *(Ce și cît se citește)*, în anul I, nr. 7 și 11 (1 mai, respectiv 1 iul. 1905) și publică și articolul critic *Politica și școala* (același an de apariție, nr. 13, din 1 aug. 1905).

Menționăm că, în continuare, numele lui N. Bănescu nu mai figurează printre colaboratorii revistei lui Ov. Densusianu.

[4] Se înțelege abonamentul pe primul an de apariție a revistei (1 febr. 1905— 15 ian. 1906).

III

[Craiova,] 2 april ⟨1⟩905

[Scris. f. l. Inc.: „Stimate d-le Densușianu". N. Băn. cere ca nr. următor al rev. *VN* să i se adreseze la Pitești. Des.: „Primiți, vă rog, asigurarea perfectei mele considerațiuni. N. Bănescu." Locul de expediere: după ștampila poștei. Se pare că N. Băn. avea domiciliul stabil la Pitești (unde funcționase ca profesor de elină și română între 1894—1904), și în perioada încadrării sale la Craiova.]

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu, Calea Victoriei 184, București.

C. p. — B.A.R.S.R. — S 29(3)/DXXXV. — Inv. 72.357

IV

Cluj, 11 sept. 1926

Onorate domnule Densușianu,

Știrea nenorocirii ce ne-a lovit, ați aflat-o, desigur. Pierderea imensă ce suferim o știm numai noi, care l-am cunoscut de aproape [1].

Deschizînd azi corespondența sa, am aflat această corectură. Am făcut-o și v-o trimet [2].

Cu cele mai respectuoase salutări, al d⟨om⟩niei voastre

N. Bănescu

B.A.R.S.R. — S 29(4)/DXXXV. —Inv. 72.358

---

[1] E vorba de Vasile Bogrea, mort la Viena, la 6 sept. 1926. V. Bogrea avea o reală stimă față de Ov. Densusianu. A se consulta și scrisorile lui V. Bogrea către Ov. Densusianu, publicate în acest volum; și scrisorile lui N. Bănescu către V. Bogrea, publicate în *Docum. lit.*, I, p. 149—176.

[2] Este vorba de corecturile la studiul lui V. Bogrea, *Contribuții la onomastica 'Romanului lui Alexandru' și 'Romanului Troei'*, apărut post mortem în *GS*, III, 1 (1927), p. 1—11. Vezi mai jos, scris. III a lui V. Bogrea către Ov. Densusianu, nota 3.

Ilie Bărbulescu [1]

Iași, 3 febr. 1906

Onorate domnule Densușianu,

Ieri am citit în ziare că săptămîna viitoare vă veți întruni, spre a hotărî cu recomandările. Va veni, deci, și rîndul meu. De cinstea sufletului dumitale nu m-am îndoit niciodată; dar pentru ca cei răi să nu poată opera deloc, socot că nu e rău să-ți atrag încă o dată atenția asupra uneltirilor lor.

Cînd cu recomandarea mea la Iași, d. P. P. Negulescu [2], crezînd că mă va putea doborî, și spre a face plăcerea știi cui, a propus să fiu respins pe motiv că: «mi s-a spus că d. Bărbulescu a lăudat, deci lingușit, pe d. Bădărău[3] ». Firește, toți au văzut că aceasta nu e decît o calomnie a unui « asanator de moravuri », și, de aceea, au făcut altfel decît gîndea d. Negulescu.

Din lecția mea de deschidere, cînd o voi tipări, se va vedea cît de ordinară a fost acea calomnie (căci am scăpat de a spune mai sus că a zis că în lecția de deschidere am lingușit pe d. Bădărău).

Evident că trebuie să fii un suflet din seria celor « deli[n]cuenti nati » a lui Lombroso, pentru ca cu un: « mi s-a spus » să vii spre a lovi în cineva într-un moment de care atîrnă tot viitorul lui. De aceea, și pentru că acești « asanatori » sunt capabili de orice, te rog, onorate domnule Densușianu, să binevoiești a atrage atenția asupra acestui fapt și altor profesori cari vor avea să se pronunțe asupră-mi săptămîna viitoare. Căci s-ar putea ca altcineva de acolo să caute să mă răpună pe temeiul unui: « mi s-a spus de d. Negulescu », ceea ce, dealtfel, și acestui domn i « s-a spus » de nu știu cine.

Îți mulțumesc dinainte cu toată inima și te rog să ai încredere în sinceritatea devotamentului meu.

Ilie Bărbulescu

Numărul de pe ianuarie c⟨urent⟩ al *Arhivei* a apărut. Poate că ți l-a și trimis administrația. Tocmai așa cum eu aș fi dorit să fie — nu e; căci nu poți lucra aci, decît dacă îți aprobă fiecare părere și fiecare articol în parte majoritatea membrilor societății cari iau parte la aprecierea a tot ce are a se publica în revistă. În special cu dumneata nu știu ce au[4], pe d. Iorga îl simpatizează, încît cu foarte mare gîlceavă am publicat *Cronica* din numărul acesta[5]. Cred însă că, cu răbdare și stăruință, voi izbuti să-ți fie mai favorabili; dealtfel, le-am și spus-o că așa ar fi chiar în interesul activității *Arhivei*[6].

B.A.R.S.R. — S 30/DXXXV. — Inv. 72.359

---

[1] Ilie Bărbulescu (1873—1945), slavist. După ce absolvă Facultatea de filozofie și litere din București (în 1895), urmează cursuri de specializare în filologia slavă la Praga, Zagreb, Leipzig, Viena (printre alții, cu T. Maretić, A. Leskien, K. Brugmann, V. Jagić, C. Jireček). Doctoratul în slavistică la Zagreb (1899). Numit subdirector și translator de limbi slave la Arhivele Statului (București, 1900—1905), iar între anii 1905 (oct.)—1938, profesor de slavistică la Universitatea din Iași. Membru corespondent al Academiei Române (1908). La Iași, după primul război mondial, conduce revista *Arhiva*, la care colaborase, în 1892—1893, și Ov. Densusianu și care-și încetează apariția în 1940. A publicat numeroase studii privind relațiile lingvistice, istorice și culturale româno-slave. Din cauza lipsei unei metode științifice riguroase și din cauza tendințelor tot mai frecvente de infatuare, studiile sale n-au avut o largă audiență, deși în ele se întîlnesc numeroase idei originale. Sub conducerea lui I. Bărbulescu, treptat, *Arhiva* devine o tribună regionalistă de unde se lansează calomnii și false procese la adresa aproape a tuturor lingviștilor și istoricilor români din afara Iașului. De aceea, I. Bărbulescu, G. Pascu și colaboratorii lor apropiați și-au creat, pe bună dreptate, multe adversități. Polemicile dintre ieșeni și diferiții lor adversari nu totdeauna s-au desfășurat sub semnul unei înalte principialități.

În perioada bucureșteană a activității sale, I. Bărbulescu s-a bucurat de aprecierea lui Ov. Densusianu. Așa se explică colaborarea lui I. Bărbulescu la Societatea filologică a lui Densusianu, societate al cărei membru rămîne și după numirea sa la Iași. În primii trei ani ai Societății (1905—1907), Bărbulescu este ales chiar membru în Comitetul publicațiilor acesteia. La fel se explică și recenzia pe care o face Densusianu cărții lui Bărbulescu *Românii față de* *sîrbi și bulgari* (București, 1905), în *VN*, I, nr. 4 (15 martie 1905), p. 94—95. În scrisoarea către Ov. Densusianu din 3 II 1906, I. Bărbulescu mizează pe aceste încă bune relații cu romanistul bucureștean. Bărbulescu cere concursul lui Densusianu în legătură cu obținerea titlului de agregat la catedra din Iași.

Bibliogr. *Contrib. ist. Univ. Iași*, I, p. 157; II, p. 291—294; Popescu-Spineni, *Instituții*, p. 140; *Fig. cont. Rom.*; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 193—195; Maftei, *Person. ieș.*, II, p. 38—40; I. Petrovici, *De-a lungul unei vieți*, București, 1966, p. 270—279; *Omagiu profesorului Ilie Bărbulescu la 25 de ani de profesorat*, Iași, 1931 (= *Arhiva*, XXXVIII, 1931, nr. 2—4) (la p. 1—14: bibliografia lucrărilor lui I. Bărb.). Vezi: Valentin Gh. Chelaru, *Legende care dispar... Însemnări despre falsitatea unui om în lumina adevărului*, Iași, 1936 (date revelatoare publicate de un fost colaborator al lui I. Bărb.); Iordan, *Memorii*, I, p. 154—155, 161, 172, 239—240, 243; *Coresp. Bianu*, II, p. 75, 76, 77—78, 95.

[2] P. P. Negulescu (1872—1951), pe atunci profesor de istoria filozofiei contemporane la Universitatea din Iași.

[3] Dintre reprezentanții familiei Bădărău, credem că e vorba de dr. Alexandru A. Bădărău (1859—1927), om politic, avocat, profesor la gimnaziul „Alexandru cel Bun" și la Școala Comercială din Iași, membru (din 1891) al secției literare a Societății științifice și literare, din același oraș. La început socialist, trece apoi în gruparea radicală (condusă de G. Panu) și, pe urmă, la conservatori (pînă în 1908). În 1909, devine unul dintre membrii marcanți ai Partidului Conservator-Democrat (condus de Take Ionescu). Senator de Iași (1907). Întemeiază și conduce ziarul *Opinia* (Iași). Din dec. 1904, mai mulți ani ministru al justiției, iar între 1912—1914: ministru de lucrări publice. Vezi *Fig. cont. Rom.*; Hyperion [= St. Antim], *Alex. A. Bădărău. O observațiune critică*, Iași [1916(?)]; Popescu-Spineni, *Instituții*, p. 125; *Coresp. Ibrăileanu*, I, p. 232; III, p. 246, cf. p. 419, 456; *Coresp. Bianu*, III, p. 369.

[4] Atît prin tatăl său, Aron Densusianu (1837—1900), care profesase la Universitatea din Iași, cît și prin *Revista critică-literară* de la Iași (1893—1897), pe care o conduce de asemenea Aron Densusianu, dar care era, de fapt, o revistă a familiei, unde, de la început, tînărul Ovid devine colaborator principal, Densușienii își creează o anumită atmosferă favorabilă în capitala Moldovei. În 1892—1893, Ov. Densusianu colaborează și la recent înființata revistă *Arhiva*, organ al Societății științifice și literare din Iași, și face parte din secția literară a Societății respective. Aceasta însă nu-l împiedică să critice, cu mult curaj, mai ales după stabilirea la București, pe reprezentanții de frunte ai științelor umaniste la Iași: pe Al. Philippide și pe A. D. Xenopol. Astfel, în broșura *Pagini din cultura noastră universitară* (București, 1900; 39 p.) și în articolul *Cum se falsifică la noi titlurile științifice* din *Noua revistă română* (București), vol. 3, 1901, nr. 33, p. 418—425; nr. 34, p. 447—453, Ov. Densusianu dezvăluie, fără menajamente, practici greșite și concepții științifice discutabile la Al. Philippide. La apărarea pe care A. D. Xenopol o ia lui Philippide în *Noua revistă română*, vol. 3, 1901, nr. 35, p. 520—521, Ov. Densusianu răspunde în același nr. al revistei (p. 522—523), în continuarea articolului lui Xenopol, demonstrînd erorile de logică ale apărării renumitului istoric ieșean. Critica lui Ov. Densusianu nu va fi iertată de Al. Philippide, de A. D. Xenopol și de elevii lui Philippide. Așa se explică atmosfera de adversitate față de Densusianu, din anii 1905—1906, pe care o demască Ilie Bărbulescu în scrisoarea de față, și așa ne explicăm criticile tot mai frecvente pe care le orchestrează *Arhiva* împotriva lui Ov. Densusianu și a școlii sale, trecerea sub tăcere, de către ieșeni, a meritelor excepționale pe care le-a avut Densusianu în evoluția lingvisticii românești, precum și contestarea cel puțin bizară a meritelor sale de romanist. Nu e mai puțin adevărat că, cu timpul, disputa va denatura în invective mărunte, atît din partea lui Densusianu, cît și din partea adversarilor săi.

[5] În numărul de pe ianuarie 1906 al revistei *Arhiva* (Iași), XVII, nr. 1, p. 44—48, Ilie Bărbulescu semnează *Cronica*, în care face o sumară revistă a revistelor. La p. 44—45 recenzează favorabil *Vieața nouă*, referindu-se și la sămănătorism, pe care-l critică. În continuare (la p. 45—46), dealtfel, Bărbulescu recenzează chiar revista *Sămănătorul*, a cărei orientare ideologică o combate. În numărul următor al aceleiași reviste ieșene (a. XVII, nr. 2, p. 68—80), Ilie Bărbulescu publică articolul *Asupra poporanismului istoric de la „Sămănătorul". (Limba română veche)*, unde își dezvoltă tezele atît împotriva *Sămănătorului* cît și împotriva lui N. Iorga.

[6] Apariția *Vieții noi* a lui Ov. Densusianu este semnalată cu un interes reținut de P. Octavian (un pseudonim), în *Arhiva* (XVI, 1905, nr. 3, p. 145). În același an (XVI, 1905, nr. 11, p. 524), G. Pascu comentează favorabil, dar cu anumite rezerve, un articol al lui P. V. Haneș publicat în *VN* din 15 XI 1905. Anul următor, *Arhiva* consemnează două replici moderate ale lui A. D. Xenopol (XVII, 1906, nr. 7—8, p. 294 și p. 371—372) la adresa unor critici ale lui

Ov. Densusianu. G. Pascu, în schimb, se raliază bucuros (*Arhiva*, XVIII, 1907, nr. 4, p. 190) la critica pe care o face Ov. Densusianu (*VN*, III, 1907, nr .5—6) dicționarului etimologic publicat de S. Pușcariu în 1905, la Heidelberg *(Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I. Lateinisches Element...)*.

Nicolas Beauduin [1]

[Neuilly-sur-Seine, 1914, martie (?)]

Cher Monsieur,

Ci-joint l'article promis [2]. J'attends celui de votre collaborateur [3] pour *La Vie des Lettres* et je suis enchanté de pouvoir faire votre connaissance cet été, c'est-à-dire, je suppose tout prochainement, car Paris se vide dès les premiers jours de juillet. Encore une fois merci, et trouvez ici, cher Monsieur, l'expression de mes plus distingués sentiments.

N.B.

Si l'un de mes poèmes de *La Vie des Lettres* vous intéresse, je vous autorise à le publier dans votre revue.

NICOLAS BEAUDUIN
DIRECTEUR DE LA „VIE DES LETTRES"
20, rue de Chartres
Neuilly—sur—Seine

C.v. — B.A.R.S.R. — S 31/DXXXV. — Inv. 72.386

---

[1] Nicolas Beauduin (1881—?), poet, critic literar, romancier și publicist francez, întemeietorul și directorul revistei *La Vie des Lettres* (Paris, 1913—1926—?). În paginile acestei publicații, N. Beauduin încearcă să afirme noua mișcare poetică din Franța antebelică, caracterizată prin integrarea dinamică a poetului în viața socială, prin exaltarea orașului industrial modern, prin trăirea pînă la paroxism a evenimentelor zilei, inclusiv a războiului. Revista a jucat un rol însemnat și în cunoașterea, în Franța, a mișcării poetice străine (de exemplu, spaniole, americane, sud-americane, românești). Principale volume de poezii: *La cité des hommes, L'homme cosmogonique, La beauté vivante, L'offrande héroïque*. În paginile *Vieții noi*, Ovid Densusianu face o primire favorabilă revistei franceze care, dacă va dura, „va contribui [...] să pună în evidență valoarea literaturei mai nouă franceze și streine", directorul ei fiind „un poet de inspirație nouă" (*VN*, IX, nr. 4 [1 iun. 1913], p. 151). În nr. de la 1 aprilie 1914 al revistei sale, Ov. Densusianu publică chiar un articol al lui N. Beauduin (vezi nota următoare). De asemenea, el insereaza știri privitoare la revistă și la directorul ei, semnalînd apariții de volume, reproducînd deseori pasaje din alte reviste franceze despre *La Vie des Lettres* (*VN*, X, nr. 1 [1 martie 1914], p. 36; nr. 4 [1 iun. 1914], p. 143—144; nr. 6—7 [1 aug. — 1 sept. 1914], p. 231; XI, nr. 9 [1 XI 1915], p. 287). Vezi Talvart-Place, *Bibliogr.*, I, p. 323—327. Datarea scrisorii: după articolul trimis de N. Beauduin și publicat de Ov. Densusianu în *VN* (vezi nota 2).

[2] Articolul promis trebuie să fie *Franța nouă și poeții ei* de Nicolas Beauduin, publicat în versiune românească în *VN*, X, nr. 2 (1 aprilie 1914), p. 37—40, și însoțit de următoarea notă de subsol: „D. Nicolas Beauduin, directorul revistei *La Vie des Lettres* și unul din poeții tineri care s-au remarcat prin nota nouă pe care o imprimă lirismului francez, ne trimite acest articol asupra mișcărei poetice din Franța, așa cum se afirmă tot mai mult în lumina idealurilor nouă de artă" (p.37). Nota aparține, evident, lui Ov. Densusianu.

[3] Se vede că Ov. Densusianu este cel care a avut inițiativa unei colaborări între revista lui N. Beauduin (*La Vie des Lettres*) și revista proprie (*VN*). Publicarea articolului „colaboratorului" lui Densusianu, care urma să fie trimis în schimbul articolului lui Beauduin, se va lăsa destul de mult așteptată. Încă înainte de război, Ov. Densusianu trimisese un articol propriu, *L'actualité littéraire et la routine professorale à l'Université* (fragment dintr-o lecție inaugurală din 1910), care va apărea în *La Vie des Lettres*, 1923, nr. 13, p. 1—10. E posibil ca atunci cînd Ov. Densusianu va fi promis un material din partea unui colaborator al său, să se fi gîndit, de fapt, la...sine. Vezi *VN*, XIX, nr. 4—6 (1 iunie—1 august 1923), p. 75.

Este de relevat faptul că atît articolul lui N. Beauduin din *VN*, cît și articolul lui Ov. Densusianu din *La Vie des Lettres* sînt publicate în fruntea numerelor respective.

André Beaunier [1]

I [2]

[Paris,] 5 novembre [1895]
5, Rondpoint Bugeaud

Mon cher ami,

Je suis désolé de ne pouvoir vous rendre le service que vous me demandez. N'ayant été prévenu de la réunion de demain et de la remise à M. Paris [3] d'une feuille d'impression qu'hier soir, j'avais pris pour ces deux ou trois jours divers engagements, et, maintenant, je ne suis pas libre.

Apparemment, M. Brandin [4] doit avoir de nous [5] une mauvaise adresse, car nous n'avons reçu ni convocation de lui pour demain, ni lettre nous annonçant — comme il était, paraît-il, chargé de le faire, — les décisions importantes et imprévues que vous aviez prises en notre absence dans une réunion extraordinaire. Sachant à peine par un mot de vous quels sont les projets nouveaux, ignorant les observations faites par M. Paris, je n'aurais probablement guère servi à l'établissement des chansons [6] que vous présenterez vendredi [7] à notre maître. C'est ce qui me console de vous les renvoyer sans les avoir vues. Je les remets à Philipot [8], comme vous m'indiquez de le faire. Je ne pourrai assister à la réunion de demain. Je vous serai reconnaissant, dès que la prochaine sera fixée, de vouloir bien m'en avertir (en me disant aussi l'heure).

Croyez à mes sentiments bien amicaux et dévoués,

André Beaunier

B.A.R.S.R. — S 32 (3)/DXXXV. — Inv. 72.389

---

[1] André Beaunier (1869—1925), scriitor, eseist, critic literar și de artă, istoric francez, cu preocupări de filologie greacă și romanică. Activitate foarte bogată și diversă. Debutează cu romane sociale privind viața societății franceze la sfîrșitul secolului al XIX-lea (*Les Dupont-Leterrier*, Histoire d'une famille pendant l'Affaire, 1900). Se afirmă în critica literară printr-un eseu despre poeții simboliști (*La Poésie nouvelle*, 1902), despre Joseph Joubert moralistul, Chateaubriand, doamna de La Fayette și despre alți scriitori și critici literari (*Critiques et romanciers*, 1924). Colaborează la *Histoire de la littérature française illustré*, t.I—II, Paris, 1923—1924, de sub redacția lui Joseph Bédier și Paul Hazard. Colaborator la principalele

periodice franceze ale timpului (*Le Figaro*, *Revue des deux mondes*, *Mercure de France* etc.). Vezi Talvart-Place, *Bibliogr.*, I, p. 331—337. Relațiile lui Ov. Densusianu cu André Beaunier, ca și scrisorile acestuia din urmă către Ov. Dens., datează din perioada studiilor în Franța, 1893—1897, cînd ambii urmau cursurile de filologie romanică ale lui Gaston Paris, la École Pratique des Hautes Études. La moartea profesorului lor (1903), și unul și celălalt vor deveni membri ai asociației Société amicale „Gaston Paris" (A. Beaunier numai pînă în 1907). Mai tîrziu, în paginile revistei sale *Vieața nouă*, Ov. Densusianu va face apel la judecata lucidă a lui A. Beaunier, pentru a caracteriza sufletul francez trecut prin război (*VN*, XI, nr.6—7 [1 aug.—1 sept. 1915], p. 217—218, la rubrica „Mișcarea intelectuală ..."), iar Pompiliu Păltănea îl va invoca drept o autoritate critică în materie de simbolism, în articolul său *Adevăr și legendă* (*VN*, X, nr. 10, din 1 dec. 1914, p. 303—316).

[2] Localizarea: după adresă. Datarea: după conținut. Anul 1894 nu poate fi luat în discuție, deoarece A. Beaunier, ca secretar al conferințelor lui Gaston Paris în anul școlar 1894—1895, nu putea ignora hotărîrile care se luau; anul 1896 de asemenea nu poate fi invocat, deoarece, vorbind de ziua următoare („mîine"), diferită de vinerea aceleiași săptămîni, se presupune că ziua de redactare a scrisorii nu putea fi o zi de joi, așa cum, de fapt, indică calendarul pe anul 1896. În schimb, anul 1895 rămîne singurul acceptabil, ziua de 5 noiembrie căzînd într-o marți. Pe de altă parte, secretarul conferințelor este Jules Coulet — elev al lui G. Paris numai în anii școlari 1893—1894 și 1895—1896 — și nu vreuna din persoanele menționate în scrisoare. Vezi *Annuaire EPHE*, 1895—1898.

[3] Gaston Paris, romanist francez de reputație mondială, profesorul lui Ov. Densusianu la École Pratique des Hautes Études. Vezi, infra, scrisorile lui G. Paris către Ov. Densusianu.

[4] Louis Brandin, colegul lui A. Beaunier și al lui Ov. Densusianu la cursurile lui Gaston Paris. Vezi, infra, scrisorile lui L. Brandin către Ov. Dens.

[5] Este vorba de A. Beaunier și de Emmanuel Philipot, și acesta din urmă, elev al lui Gaston Paris, care locuiau, în Paris, la aceeași adresă, rondul Bugeaud, nr. 5.

[6] Probabil, fragmente din poezia lirică medievală franceză din secolele XII și XIII, pe care, în semestrul al II-lea al anului școlar precedent, 1894—1895, opt dintre elevii lui Gaston Paris (César Boser, E. Ph. Lelong, A. Zünd, A. Beaunier, L. Brandin, Em. Philipot, Ch. Brun, Ov. Densusianu) își propuseseră să le publice, grupate într-un Corpus, în colecția Bibliothèque de l'École Pratique des Hautes Études. Fiecare poezie trebuia să fie însoțită de o notă explicativă și de un glosar. Primul volum din cele zece programate urma să apară în 1896. Revista *Romania*, condusă de Paul Meyer și Gaston Paris, anunță proiectul editorial în numărul său din anul 1895, t. XXIV, la rubrica „Chronique" (p. 481). Același anunț este reprodus de Aron Densusianu în paginile revistei sale *Revista critică-literară* de la Iași (anul III, 1895, nr. 7—9, p. 266, la rubrica „Notițe"). Proiectul nu s-a mai realizat.

[7] De obicei, în fiecare vineri, în ambele semestre, se prezentau spre comentare, glosele de la Reichenau (vezi *Annuaire EPHE*, 1896). De data aceasta, s-a făcut o excepție de la regulă, Ov. Densusianu urmînd să prezinte cîteva din poemele lirice medievale franceze a căror editare se anunțase. S-ar putea ca această schimbare să fie tocmai cea despre care se vorbește în scrisoare sub denumirea de „projets nouveaux".

[8] Emmanuel-Marie Philipot, colegul lui André Beaunier, Louis Brandin și Ovid Densusianu la cursurile lui Gaston Paris. Vezi scrisorile lui E. Philipot către Ov. Dens.

II[1]

[Paris,] 27 déc⟨embre⟩ [1895]
5, Rondpoint Bugeaud

Mon cher ami,

Je suis confus de vous importuner ainsi: votre amabilité pour moi me rend, vous le voyez, bien indiscret...

J'ai copié dans un ms. de Paris [2] qui est de la même famille que le ms. de Venise [3], les 3 chapitres ci-inclus [4]. Est-ce que vous pourriez les collationner sur les 3 chapitres correspondants du *Physiologos* [5] de Venise? J'ai laissé sur les feuillets une marge blanche où vous pourrez indiquer les variantes.

J'ai trouvé l'indication de ce ms. vénitien dans le Catalogue des manuscrits des Nani par Mingarelli, 1784, page 449, au no. CCLVII [6], 'Επιφανίου ἀρχιεπισκόπου Κύπρου [7], κ.τ.λ. [8] Les chapitres que je vous demande de bien vouloir collationner sont les 2e, 4e et 6e.

Mais je ne sais si vous avez l'habitude des mss. grecs. Cela vous donnera peut-être beaucoup de mal. Je vous demande de me le dire en toute franchise, car je ne veux pas que vous perdiez votre temps si précieux à ce travail. Si vous voyez que ce soit assez facile et rapide, me permettrez-vous de vous demander encore de nouveaux renseignements? Si au contraire, c'est trop long, voudriez-vous demander aux bibliothécaires comment et dans quelles conditions, pécuniaires et autres, je pourrais faire faire cette collation à Venise?

Pardonnez-moi de vous déranger ainsi, et croyez, mon cher Densusianu, à mes sentiments bien amicaux et dévoués,

André Beaunier

B.A.R.S.R. – S 32 (2)/DXXXV. – Inv. 72.388

---

[1] Localizarea: după adresă. Datarea: după conținut. În decembrie 1895, Ov. Densusianu pleacă în Italia spre a face unele cercetări filologice în bibliotecile din Veneția, unde rămîne și luna ianuarie 1896. Îl vom regăsi la Paris de-abia în luna februarie. Unele note de drum din această călătorie la Veneția vor fi publicate de Ov. Dens. în *Rev. crit.-lit.*, IV, 1896, nr. 1, p. 1–11; nr. 7–8, p. 207–215. Se păstrează și autograful însemnărilor, în Arh. Ov. Dens., XXXIV, Varia 1.

[2] Probabil, ms. 1612 de la Biblioteca Națională din Paris, pe care A. Beaunier îl prezintă la cursurile lui Gaston Paris, în anul școlar 1895–1896 (vezi *Annuaire EPHE*, 1896) sau ms. A (2426) de la aceeași bibliotecă, pe care îl pomenește în recenzia cărții lui A. Karneev, *Materialy i zametki po literaturnoj istorii Fiziologa*, Sanktpeterburg, 1890 (vezi *Romania*, t. XXV, 1896], p. 459–465). Ambele manuscrise conțin fragmente din textul grecesc al *Fiziologului* (vezi notele urm.).

[3] Este vorba de manuscrisul grecesc al *Fiziologului*, scris de episcopul Ciprului Epifanius (310–403) și aflător la Biblioteca Marciană din Veneția. A fost publicat fragmentar de A. Mustoxides și D. S. Vizantios în 1817, la Veneția (Συλλογὴ ἀποσπασμάτων 'ανεκδότων μετὰ συμειώσεων. Σπουδῇ 'Ανδρέου Μουστοξύδου καὶ Δημητρίου Σχινᾶ Βυζαντίου. 'Εν Βενετίᾳ, 1817; vezi și J.-P. Migne, *Patrologiae, cursus completus* [...] *Series graeca prior*, vol. LXIII, Paris, 1864, col. 517–534).

[4] Paginile cuprinzînd copia capitolelor respective din manuscris nu sînt anexate scrisorii. Ele au fost înapoiate de Ovid Densusianu lui A. Beaunier, după ce le-a colaționat cu ms. de la Veneția (vezi, aici, scris. III).

[5] *Fiziologul:* manual popular de zoologie cu pilde morale, alcătuit prin secolul al II-lea în Egiptul elenistic. Din Egipt, a trecut în Bizanț și, de aici, prin secolul al IV-lea sau al V-lea, în Occidentul latin unde, cunoscut și prelucrat sub numele de *Bestiarii* în toate limbile romanice și germanice, s-a bucurat de o largă popularitate, în tot evul mediu. La noi, vine din literatura bizantină prin filieră sîrbească. Multe manuscrise grecești ale *Fiziologului* sînt prelucrări, din secolele III și IV, ale părinților bisericii, ca Clement din Alexandria, Origene sau Ioan Hrisostomul. Vezi K. Krumbacher, *Geschichte der byzantinischen Litteratur von Justinian bis zum Ende des Oströmischen Reiches (527–1453)*, ed. a II-a, München, 1897, p. 874–877.

[6] Joan-Aloys Mingarelli, *Graeci codices manuscripti apud Nanios asservati ...*, Bononiae, 1784 (cf. J. Ch. Brunet, *Manuel du libraire et de l'amateur de livres*, vol. II, Paris, 1861, col. 1687). În textul scrisorii: Mingorelli.

[7] 'Επιφανίου ἀρχιεπισκόπου Κύπρου (gr.) = Epifanie (sau Epifanius), arhiepiscopul Ciprului.

[8] κ.τ.λ. (gr.) = καὶ τά λοιπά = și celelalte.

III[1]

[Paris], 19 janv⟨ier⟩ [1896]
5, Rondpoint Bugeaud

Mon cher ami,

Je vous remercie du service que vous m'avez rendu, et vous demande pardon du mal que je vous ai donné [2].

Vous reverrons-nous bientôt à Paris? Je l'espère. Mais vous devez là-bas[3] avoir la vie enchantée, et il fait froid et gris chez nous ...

Croyez-moi votre bien reconnaissant et dévoué

André Beaunier

B.A.R.S.R. — S 32 (1)/DXXXV. — Inv. 72.387

---

[1] Bilet de carton. Localizarea: după adresă. Datarea: după conținut. Vezi, mai jos, nota 3.

[2] Serviciul pentru care A. Beaunier îi mulțumește lui Ov. Densusianu este colaționarea ms. grecesc al *Fiziologului*, de la Bibl. Națională din Paris, cu cel de la Veneția (Vezi, mai sus, scris. II).

[3] Ovid Densusianu se afla în Italia, la Veneția. Vezi și scris. lui Em. Philipot către Ov. Dens. din 13 ianuarie 1896, din al cărei conținut reiese clar prezența lui Ov. Dens. la Veneția în această perioadă.

L. Bellanger[1]

[Paris, 13 III ⟨19⟩14]

Monsieur,

La première partie de l'*Enquête*[2] est parue, et vous avez dû la recevoir; mais le deuxième fascicule contenant votre réponse, celle de Monsieur Barrès[3] et de quelques autres, n'a pas encore paru.

Veuillez agréer, Monsieur, nos sentiments distingués,

L. Bellanger

[Adresa] Monsieur Ovide Densusianu, 184, C⟨alea⟩ Victoriei, Bucarest, (Roumanie).

C.p. — B.A.R.S.R. — S 34/DXXXV. — Inv. 72.393

---

[1] Clasicist, colaborator la *Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie*, L. Bellanger făcea parte, probabil, din redacția săptămînalului parizian *La Vie*. Locul și data expedierii scrisorii: după ștampila poștei.

[2] Este vorba de ancheta periodicului *La Vie*, asupra posibilității unei revoluții în Germania, anchetă efectuată în rîndurile unor intelectuali din Franța și din străinătate, imediat după incidentul de la Saverne, lîngă Strasbourg (10 oct. 1913), și continuată după 1917. La anchetă au răspuns, printre alții, M. Barrès, Romain Rolland și Ov. Densusianu. Pentru acesta din urmă, o revoluție în Germania este imposibilă, deoarece în sufletul german spiritul de revoltă

este înăbușit de simțul disciplinei și al supunerii. Răspunsul lui Ov. Densusianu este reprodus, după un nr. al revistei *La Vie*, posterior scrisorii de față, în *VN*, X, nr. 10 (1 dec. 1914), p. 337. Răspunsurile la anchetă, publicate treptat în *La Vie*, vor apărea, în 1917, strînse într-o broșură și îmbogățite cu unele considerații suscitate de Marea Revoluție din Octombrie (*En Allemagne une révolution est-elle possible?* Introduction et notes de Marius-Ary Leblond, Paris [1917]). Broșura este prezentată în *VN*, XIII, nr. 1—10 (1 martie — 1 dec. 1917), p. 116, unde se reproduc și concluziile generale ale anchetei. Fascicula respectivă a *VN* a apărut, cu mare întîrziere, la 5 III 1918.

[3] Maurice Barrès (1862—1923), romancier, eseist și om politic francez. Membru al Academiei Franceze (1907). A publicat scrieri în care, plecînd de la sentimentul egotismului, ajunge la sentimentul național, printr-un demers interior „necesar", dictat de cultul pămîntului și al morților. Naționalismul său îngust i-a atras criticile generației literare postbelice. Vezi Talvart-Place, *Bibliogr.*, I, p. 243—268. Vezi și *VN*, X, nr. 4 (1 iun. 1914), p. 105; XIX, nr. 4—6 (1 iun.— 1 aug. 1923), p. 45—46.

Ion Bentoiu [1]

I

Constanța, 2 X ⟨19⟩07
1, ⟨str.⟩ Remus Opreanu

Mult stimate domnule Densusianu,

Țin mai întîi să vă mulțumesc pentru măgulitoarele aprecieri ce faceți în scrisoarea domniei voastre traducerilor mele din Heine. Mărturisesc, n-am avut pînă acuma atîta încredere în mine, ca să mă gîndesc la un volum. Îmi voi da însă toate silințele să înfăptuiesc ideea ce-mi dați.

Bucata aceea în care este cuvîntul *truc* voi căuta s-o refac. Ca să am destulă vreme pentru asta și ca să nu apară atunci numai o pagină, vă rog să amînați publicarea versurilor rămase — pentru n-rul de la 1 XI [2]. Pînă atunci, vă voi trimete sigur încă vreo cîteva noi.

Poezioarele acestea din Heine, tocmai pentru că sunt frumoase, îmi pare că trebuiesc date în doză mai mare, căci altfel trec neobservate.

Zilele acestea am primit ultimele două buletine ale „Societății" noastre [3]. Mi-au plăcut foarte mult și m-au întărit în hotărîrea mea, ca anul acesta să răscumpăr șederea din anul trecut. Mi-am făcut un întreg program de activitate pentru timpul exilului meu la Constanța. Între altele, am început să utilizez biblioteca școalei bulgărești de aici și am început a lua lecțiuni de l⟨imba⟩ greacă modernă.

Primiți respectuoasele mele salutări.

I. Bentoiu

B.A.R.S.R. — S 36 (1)/DXXXV. — Inv. 72.395

---

[1] Ion Bentoiu, profesor de liceu la Constanța. A studiat la Facultatea de litere din București (pînă în 1906). Colaborează la strîngerea de texte dialectale pentru *Graiul nostru*. Vezi *GN*, I, *Prefață*, p. V. În anii 1906 și 1907: membru al Societății filologice conduse de Ov. Densusianu. Între martie 1906 — sept. 1909, el se distinge prin traducerile de poezie din Heine publicate în *VN*. În 1946, îi apare (la București) traducerea, de asemenea din Heinrich

Heine, *Călătorie în Harz. 1824* (prefaţa lui I.B., *Însemnări*, este datată „Făcăeni — august 1944"). Primele materiale publicate de I. Bentoiu în revista lui Densusianu sînt articole de critică literară (la adresa lui Ion Scurtu) şi de politică (împotriva falsului naţionalism etc.). Imediat după apariţia cărţii lui Ov. Dens., *Literatura română modernă*, I (Bucureşti, 1920), I. Bentoiu îi face o recenzie în *Analele Dobrogei* (Constanţa), I, 1920, nr. 4, p. 649—650. Pentru alte lucrări ale sale, vezi şi scris. II şi III. Vezi, de asemenea, mai jos, prima scrisoare a lui I. F. Buricescu către Ov. Densusianu (din 3 sept. 1907). Vezi *St. doc. lit.*, XI, p. 165; Cruceanu, *De vorbă*, p. 43.

[2] Cu o zi înainte, apăruse nr. 17 din anul III (1 oct. 1907) al revistei *VN*, în care Densusianu i-a publicat lui Bentoiu 3 traduceri din Heine. Numărul următor al revistei, în care i se publică lui Bentoiu traduceri din acelaşi autor, nu este însă cel din 1 noiembrie, cum dorea Bentoiu, ci cel din 15 noiembrie (a. III, nr. 20, p. 441). Poezia refăcută de Bentoiu în urma indicaţiilor lui Densusianu, sau n-a mai fost publicată în acest nr., sau are modificări atît de profunde, încît nu mai poate fi recunoscută.

[3] Aceste ultime două numere ale *Buletinului Societăţei filologice* trebuie să fie: anul II, 1906, nr. 2 şi anul III, 1907, nr. 1. Cu nr. 1 pe 1907, dealtfel, *BSF* îşi încetează apariţia.

II

Constanţa, 14 april 1908

Stimate domnule Densusianu,

Vă mulţumesc pentru felicitările de sărbători, ce-mi trimiteţi în ultima dv. scrisoare, şi vă urez din parte-mi izbîndă în toate.

Articolul despre ediţia Gîrleanu vi-l voi trimite zilele acestea refăcut, de aceea, vă rog să nu-l daţi la tipar aşa cum îl aveţi [1]. Voi îndrepta cîteva inexactităţi şi voi mai spune ceva şi despre ediţia Socec a aceloraşi poezii populare [2] — ediţie care nu e departe de aceea a lui Gîrleanu [3].

Primiţi respectuoasele mele salutări.

I. Bentoiu

[Adresa] D-lui Ovid Densusianu, profesor universitar, 184, Calea Victoriei, Bucureşti.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 36 (2)/DXXXV. — Inv. 72.306

---

[1] Articolul în discuţie apare sub titlul *Cum ne edităm scriitorii*, în *VN*, IV, nr. 7 (15 V 1908), p. 137—141. I. Bentoiu critică aici ediţia: V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, cu însemnări de pe ediţiile anterioare şi manuscripte de Em. Gîrleanu, Bucureşti, Minerva, 1908 (Biblioteca scriitorilor români) (XII + 263 p.).

[2] În forma publicată a articolului, nu se pomeneşte nimic despre ediţia Socec a aceleiaşi culegeri de poezii populare, apărută în acelaşi an: V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, partea I—II, Bucureşti, Socec, 1908 (Biblioteca Socec. Scriitori români. Nr. 3—4) (168 p. [I]; 135 p. [II]). Sau Bentoiu n-a mai trimis articolul în forma dorită de el, sau — dacă l-a trimis — Densusianu i-a eliminat adausurile.

[3] Probabil că ediţia Gîrleanu îl determină pe I. Bentoiu să publice o ediţie proprie a aceleiaşi culegeri de folclor, care va apărea peste un an *Poezii populare ale românilor* adunate şi întocmite de V. Alecsandri. Cu o introducere de Ion Bentoiu. Bucureşti [1909]. (Biblioteca pentru toţi, 443—445) (XVIII + 240 p.). Apariţia volumului este anunţată în periodicul *Conservatorul Constanţei* (Constanţa), I, nr. 15 (14 V 1909), p. 2 şi recenzată favorabil în *VN*, V, nr. 13—14 (15 aug. — 1 sept. 1909), p. 291 (articol nesemnat). În *Introducere* (p. III—XI), I. Bentoiu reia unele idei din articolul publicat în *VN* (vezi, mai sus, nota 1). Pînă la încheierea celui de-al doilea război mondial, ediţia lui Bentoiu a fost retipărită de cel puţin patru ori, fără modificări, în aceeaşi colecţie.

III

Constanța, 14 mart 1910

Mult stimate domnule Densusianu,

Pînă acum am căutat în zadar manuscrisul conferenței mele din anul trecut, dar n-a fost chip să-l găsesc. De aceea, mă văd nevoit să vă trimit ceea ce am publicat atunci în *Conservat⟨orul⟩ Const⟨anței⟩* [1]. E o redare destul de amănunțită a spuselor mele, și redacțiunea aceasta o găsesc chiar preferabilă originalului [2].

În ce privește conferența de anul acesta, cu părere de rău vă fac cunoscut că-mi va fi cu neputință să o țin [3]. Evenimentele politice care frămîntă acum orașul nostru nu-mi dau o clipă de răgaz, pentru a mă ocupa de dînsa.

Rugîndu-vă să mă iertați că împrejurările mă împiedică să-mi îndeplinesc, și anul acesta, o atît de plăcută datorie, vă trimit respectuoasele mele salutări.

I. Bentoiu

B.A.R.S.R. — S 36 (3)/DXXXV. — Inv. 72.397

---

[1] *Conservatorul Constanței* (Constanța), anul I, nr. 13 (23 apr. 1909), p. 2—3; nr. 14 (6 mai 1909), p. 2—3: rezumatul conferinței lui Ion Bentoiu, *Proza noastră contemporană.*

[2] Conferința lui I. Bentoiu, *Proza noastră contemporană*, ținută la București în 14 apr. 1909, în cadrul primului ciclu al conferințelor *Vieții noi*, a apărut, sub formă de rezumat, în *VN*, V, nr. 9 (15 VI 1909), p. 185—188. Ov. Densusianu i-a cerut lui I. Bentoiu textul conferinței în vederea publicării în volum a tuturor conferințelor seriei I. Vol. a apărut sub titlul *Conferențele „Vieței nouă"*. Seria întîi. 1909. București, Edit. „Vieței nouă", 1910 (2 f. + 271 p.). Vol. nu cuprinde însă textul conferinței lui I. Bentoiu. Faptul e motivat de Ov.Dens. astfel, în prefața nesemnată a volumului (f. 2 r°): „Două din conferențe neputînd apărea în volum, rezumatul lor s-a tipărit în revistă, vol. V, pag. 69, 185". (Prima e conferința lui Petre V. Haneș, *Motivele populare în literatura cultă*, p. 69—72; a doua — a lui I. Bentoiu).

[3] Se pare deci că, în ce-l privește pe I. Bentoiu, textul conferinței sale n-a fost publicat nu pentru că apăruse anterior rezumat în revistă, ci pentru că Bentoiu nu găsise textul integral al conferinței, iar Ov. Dens. nu va fi fost mulțumit cu versiunea trimisă de Bentoiu. Conferința, anunțată pe p. IV a copertei nr. 23, a. V al *VN* (15 ian. 1910), urma să trateze despre *Critica și curentele literare*. Nu există indicii că Bentoiu ar fi revenit asupra hotărîrii sale de a nu mai ține conferința.

Maria Berijan [1]

Tg.-Neamț, 22 II ⟨1⟩936

Mult s⟨tima⟩te domnule profesor,

Am primit articolul trimis de dv., accept cu cea mai mare mulțumire așa cum l-ați modelat dv. Acum, în adevăr, felul cum este pieptănat merită să vadă lumina tiparului [2]. Nu vă închipuiți bucuria mea sufletească.

Restitui, odată cu corectura de tipar, și corecturile de mînă, pentru că acelea cred că vor fi reținute la redacția publicației. Dacă prin aceasta am făcut vreo greșeală, dv. mă veți scuza.

Dacă pe viitor voi mai trimite vreun articol, dv. aveţi toată libertatea să-l modelaţi aşa cum credeţi dv.; eu îl accept în totul, pentru că, a mai trimite cu poşta, vă deranjez prea mult şi munciţi prea mult.

Primiţi cele mai respectuoase mulţumiri şi o vie recunoştinţă.

Maria Berijan

B.A.R.S.R. – S 37/DXXXV. – Inv. 72.398

---

[1] Maria I. Berijan, fostă studentă a lui Ov. Densusianu, profesoară de limba română la Tîrgu-Neamţ. Unul dintre puţinii colaboratori constanţi ai vremelnicei serii a doua a revistei *Înălţarea* (Bucureşti, 1936) a lui Ov. Densusianu, în care ea a publicat articole polemice, articole de critică socială, cronici etc. Criticile sale, nu totdeauna pertinente, conveneau directorului revistei, deoarece vizau persoane (de ex.: Dim. Gusti), instituţii, stări sociale etc. care nu se bucurau de stima lui. A fost criticată însă de T. Pisani (în *Universul*, 1 mai 1936), pentru inadvertenţe lingvistice strecurate în articolele din *Înălţarea*. Replica pe care o publică M. Berijan în nr. 6 al acestui periodic (iunie, 1936), departe de a respinge învinuirile aduse, constituie un act de acuzare în plus la adresa profesoarei de limba română şi, indirect, la adresa lui Ov. Densusianu însuşi, care nu observase erorile. Dealtfel, în scrisoarea de faţă, vezi finalul penultimei fraze (... *pentru că, a mai trimite cu poşta, vă deranjez prea mult şi munciţi prea mult)* şi grafia (despărţire în silabe, la limită de rînd): *acce-pt* (!).

Vezi şi Arh. Ov. Dens., XXXIV, Varia 3 (= Dosar cu actele de cheltuieli pentru mormîntul lui Ov. Densusianu; nota explicativă semnată la 25 ian. 1970 de Maria I. Berijan).

[2] Emitenta se referă la articolul de debut *Ce s-a petrecut la examenul de capacitate de limba română*, publicat în *Înălţarea*, s.n., 1936, nr. 3 (martie), p. 49–52, în care ea critică, de pe poziţii neprincipiale, pe preşedintele comisiei (D. Gusti), pe examinatori şi organizarea examenului.

François Béthune [1]

Louvain, le 7 juin 1912
34, rue de Bériot, téléph. 196

Monsieur le professeur,

Un de vos confrères de la Société amicale „Gaston Paris" [2] prend la respectueuse liberté de s'adresser à vous, afin d'obtenir, de votre complaisance, un renseignement bibliographique qu'il ne parvient pas à se procurer ailleurs.

J'ai mis la main sur un volume, publié sous votre direction, intitulé: *Studii de filologie română*, et paru à Bucharest, chez Göbl, en 1898 [3]. Ce volume est donné comme formant le premier d'une série.

Me serait-il permis de vous demander si d'autres volumes de cette série ont paru?

Vous voudrez bien, Monsieur le professeur, excuser la grande hardiesse de ma démarche. Veuillez croire qu'un mot de réponse, tracé sur une carte postale, sera reçu avec une réelle gratitude.

Veuillez agréer, entre temps, l'expression de mes sentiments de respectueuse considération.

François Béthune

B.A.R.S.R. — S 38/DXXXV. — Inv. 72.399

---

[1] François Béthune (sau baron François de Béthune), lingvist și om de litere belgian. Profesor la Universitatea din Louvain. Membru permanent și unul dintre membrii fondatori ai Societății amicale „Gaston Paris". Relațiile sale cu Ovid Densusianu datează de la crearea acestei Societăți (1903), dacă nu și de mai înainte. Cam în aceeași perioadă se plasează și recenzia favorabilă pe care o publică Fr. Béthune la ediția lui Ov. Densusianu, *La Prise de Cordres et de Sébille* (Paris, 1896), în revista lui Karl Vollmöller, *Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie*, Bd. V, 1901—1903, I, p. 287.

[2] Asociația Société amicale „Gaston Paris" s-a constituit la 28 iunie 1903, la Paris, grupînd foști elevi și colegi de breaslă de pretutindeni ai romanistului francez, prieteni. Scopul Societății, după cum reiese din Statut, este cinstirea memoriei lui Gaston Paris, popularizarea lucrărilor și metodei sale de cercetare filologică, menținerea bunelor relații pe care el le stabilise între savanții francezi și savanții străini. Prima sarcină pe care Societatea și-o impune este organizarea, întreținerea și îmbogățirea bibliotecii de filologie romanică a lui Gaston Paris, donată școlii École Pratique des Hautes Études (al cărei director de secție a fost mai mult de un sfert de veac), precum și inventarierea manuscriselor și hîrtiilor sale. Într-adevăr, Oscar Bloch și Barrau-Dihigo se ocupă de fișarea tuturor cărților (aprox. 8.000 de volume și broșuri), pe care le înregistrează într-un catalog (1912, fasc. 1), dar noi volume vin să se adauge celor existente, prin donații și achiziții. *Bibliografia* lucrărilor lui Gaston Paris apare în 1904, sub îngrijirea lui Joseph Bédier și a lui Mario Roques. Acesta din urmă se îngrijește și de reeditarea operelor lui G. Paris. Vezi, infra, scris. I a lui G. Paris către Ov. Dens. Printre membrii Societății, cităm numele unor cunoscuți lingviști, critici și istorici literari, scriitori: J. Bédier, O. Bloch, V. Bröndal, F. Brunot, R. Doumic, A. Farinelli, J. Gilliéron, Rémy de Gourmont, J.U. Jarník, G. Lanson, F. Lot, Gaston Maspéro, R. Menendez Pidál, Paul Meyer, Kr. Nyrop, J. Orr, C. Pellegrini, É. Picot, J. Psichari, Pio Rajna, M. Roques, P. Rousselot, Leo Spitzer, Vl. Șișmariov, E. Tappolet, W. von Wartburg, Leo Wiese. Sînt și cîțiva români, foști elevi la École Pratique des Hautes Études, ca Ovid Densusianu și I. A. Candrea, sau numai admiratori ca Gh. Adamescu, Ilie Bacinschi, Aurel Mureșanu, Iosif Popovici. Societatea și-a suspendat activitatea în timpul primului război mondial și se pare că nu și-a mai reluat-o. Bibliogr.: *Bull.G.P.*

[3] Nu a mai apărut nici un alt volum în colecția „Studii de filologie română", inițiată și publicată de Ovid Densusianu, în cadrul *Anuarului Seminarului de istoria limbii și literaturii române* de pe lîngă Facultatea de litere din București.

Ion C. Bistrițianu [1]

Tecuci, 20 februarie 1912

Stimate domnule profesor,

Vă trimit, alăturat, o adresă prin care Comitetul „Ligii Culturale", secțiunea Tecuci, vă invită să țineți o conferință la Ateneul din acest oraș.

Ca fost elev al domniei-voastre, vă rog și eu să ne faceți onoarea aceasta.

În sărăcia de viață intelectuală a unui orășel de provincie, conferința unui domn profesor universitar e considerată ca un adevărat eveniment.

Noi vă garantăm o sală plină și selectă. Domnii C. Rădulescu-Motru, N. Iorga, A. D. Xenopol și N. Xenopol, cari au vorbit la Tecuci, acum doi ani, au plecat foarte mulțumiți de la noi.

Binențeles, toate cheltuielile de deplasare privesc pe comitetul secțiunii.

În așteptarea unui răspuns favorabil din partea domniei-voastre, vă rog să primiți, stimate domnule profesor, asigurarea recunoștinții și a considerațiunii mele deosebite.

I. Bistrițianu
profesor

B.A.R.S.R. — S 39/DXXXV. — Inv. 72.408

[1] Ion C. Bistrițianu (1878—1944). Studiază la Facultatea de litere din București. Profesor de limba română la Rîmnicu-Sărat, apoi (în 1909—1921) la Tecuci, și pe urmă, la Lugoj. Între 1905—1907, a fost membru al Societății filologice, condusă de fostul său profesor Ov. Densusianu. La Tecuci, desfășoară o remarcabilă activitate culturală. În calitate de conducător al secției tecucene a „Ligii culturale", invită, pentru conferințe publice, diferite personalități de seamă ale vremii. Scrisoarea trimisă lui Densusianu, alăturată unei adrese oficiale (care nu s-a păstrat), se încadrează tocmai în această acțiune. A se observa, în scrisoare, inadvertența sintactică: *cheltuielile* [...] *privesc pe comitetul secțiunii*. Din activitatea publicistică a lui I. C. Bistrițianu, menționăm: editarea periodicului *Primăvara* (Tecuci, 7 III—8 XII 1910) și poemul dramatic în versuri *Cetatea Neamțului*, publicat întîi în *Noua revistă română* (București), 1901, devenit apoi, într-o nouă versiune, *Cuib de șoimi* (volum, Bîrlad, 1904), refăcut într-o ultimă versiune, apărută, sub același titlu, la București, 1944 (cu subtitlul: „episod dramatic în versuri"). Vezi, infra, scris. VI a lui P. Eliade către Ov. Densusianu, notele 5 și 6.

Bibliogr. G. Ursu, *Tecuciul literar*, Bîrlad, 1943, p. 119—120; I. C. Bistrițianu, *Cuib de șoimi*, București, 1944, p. 50—58 (nota: *Pro domo;* istoricul piesei și unele date autobiografice). Unele informații de la prof. Alex. I. Bistrițianu (fiul lui I. C. Bistr.), de la Universitatea din București. Vezi *Caiet II abon. VN* (pentru anii 1909—1913).

Gheorghe Bâgulescu [1]

București, 8 VI ⟨1⟩919

Mult stimate domnule Densușianu,

Ieri după masă, trecînd spre oraș, în apropierea Academiei, m-am întîlnit cu domnul Iorga. De pe cellalt trotuar, mi-a spus în treacăt: „Da' frumos raport ți-a făcut Densușianu la carte, te-a lăudat mult, dar premiu n-ai luat" [2].

Vin să mulțumesc, din suflet, domniei-voastre, pentru [că] mi-ați susținut cartea.

Totodată, ca la un frate mai mare, vin să vă destăinuiesc grozava lovitură, singura lovitură morală capitală, ce-și are loc în viața mea de pînă acum prin respingerea cărții de la orice distincțiune a Academiei.

Academia este o forță morală covîrșitoare, Academia nu este un *V.M.*[3] sau oricine.

Pînă ieri, nu am dorit nimic care să nu fiu în stare a-l duce la bun sfîrșit, pentru că niciodată nu am dorit în afară de energia și munca mea. Am înscris cartea la premiu, conștient de rostul și forța morală a acestei cărți.

Cînd vreo bucată din ea (căci fiecare bucată a fost publicată mai întîi, în timpul luptelor, în *România* [4]) — apărea, din toate colțurile țării libere și chiar de la Palat soseau scrisori de încurajare pline de entuziasm și mulțumire.

În carte se cuprinde tot zbuciumul sufletesc a[l] unui an și jumătate de război, în ea se găsesc fapte. Și pentru aceasta, domnule Densușianu, vin eu să vă mulțumesc pentru binevoitoarea d-voastră atenție și încurajare, pentru aceasta sunt atît de zdrobit moralicește prin respingerea ei.

Din februare, de la înscriere, și pînă ieri, am trăit continuu cu ide[e]a că străduințele mele vor avea partea lor morală din partea Academie[i], căci doar la moral, și nu la partea materială, m-am gîndit totdeauna.

Și am avut această idee, și s-a întărit din zi în zi, întrucît, din cele 13 volume înscrise la premiul „Năsturel", nu întrezăream care ar putea-o întrece. Acum știu. Este epope[e]a neamului nostru. Și-mi pare f〈oarte〉 curios lucru că tocmai domnul Iorga o susține cu atîta căldură, cînd în *Neamul românesc* a atăcat, cu atîta putere, fapte din ea dovedite ca neadevărate, neadevăruri ce jicneau [sic] faptele altora. Cînd Academia a consfințit-o, nu voi încerca eu să-i fac critica faptelor pe care le-am trăit și văzut pe cîmpul de luptă, nu în dosarele de rapoarte ale Diviziilor sau M. C. General[5].

Scriu astăzi d-voastre în această chestiune, întrucît totul s-a hotărît; altfel, ca să nu se pară că intervin în favoarea mea, nu aș fi făcut-o nicicum mai înainte.

Dacă și cartea mea a fost găsită bună, găsesc, ca să fie așa, o nedreptate ca în ședința de mîine să nu-i fie îngăduit și ei — nu premiu — dar o bucățică cît de mică de răsplată morală, de ce să fie urgisită ca și cea mai rea dintre ele.

De ce să-mi fie dat să suport în fața tuturor care știu că am avut cartea la premiu, această înjosire morală. Nu premiu, dar cărții îi trebuie un certificat al Academiei, că este bună și că face să fie cetită, aceasta chiar în același timp în care altei cărți cu puțin mai norocoase sau o idee găsită mai bună, i se dă toată cinstea.

Academia, cred, are de scop de a încuraja pe cineva în o direcție; dacă *Zile de energie* merită această încurajare morală, de ce oare ar lăsa pe autor în starea morală în care niciodată nu a fost?

Aș dori mult să am o copie după raportul domniei voastre.

Înainte de a-l cere Academiei, vin să vă cer domniei voastre voie pentru aceasta.

Aceasta este starea mea sufletească, mult stimate domnule Densușianu, stare pe care am îndrăznit să o împărtășesc domniei voastre.

În sufletul meu, această scădere morală a luat proporţii uriaşe. Este pentru prima oară în viaţă cînd mi se sfarămă [sic] o credinţă, luîndu-mi-se totodată speranţa.

Voi asista, voi căuta să asist mîine, la şedinţa Academiei, la această sfărîmare a unei credinţe, la înmormîntarea a unei bune părţi din sufletul meu.

Închei, domnule Densuşianu, rugîndu-vă să mă iertaţi că v-am supărat cu prea multele mele rînduri şi cu chestiuni personale, rugîndu-vă totodată a primi expresiunea mulţumirilor mele pentru că m-aţi susţinut, cît şi expresiunea româneştelor mele sentimente.

Căpit. *Bâgulescu*

B.A.R.S.R. — S 26/DXXXV. — Inv. 72.346

---

[1] Gheorghe Bâgulescu (n. 1890), ofiţer combatant în primul război mondial, ajuns apoi general. Înaintea celui de-al doilea război mondial, a fost în diplomaţie. Autor al unui valoros memorial de război. A publicat, de asemenea, romane şi povestiri, iar in colaborare cu Ioan Timuş — studii despre civilizaţia japoneză (1942). În scrisoarea lui G. Bâg. către Ov. Dens., s-au strecurat unele inadvertenţe fonetice: *a atăcat; jicneau; româneştelor*, şi morfo-sintactice: *zbuciumul sufletesc a unui an; înmormîntarea a unei bune părţi.*

[2] Este vorba de lucrarea semnată de Căpit. G. Bâgulescu, şi apărută, într-o primă ediţie, sub titlul: *Zile de energie.* Impresii şi povestiri de pe front, 1916—1917. Cu o scrisoare de N. Iorga, Tg.-Neamţ, 1918 (263 p.). Ediţia a doua apare, cu acelaşi titlu şi subtitlu (în plus: indicarea ediţiei), la Bucureşti, 1919 (267 [—269] p.). În *VN*, XIV, nr. 12 (1 II 1919), p. 151—153, Ov. Densusianu recenzează elogios *Zile de energie*, împreună cu o altă lucrare a lui G. Bâgulescu, *Zile triste,* apărută, şi aceasta, cu o scrisoare a lui N. Iorga, la Bucureşti, 1919 (142 p. + 1 tablou). Rezultă, deci, că ambele cărţi au apărut la începutul anului 1919.

[3] Dacă sub iniţialele *V.M.* se ascunde numele unui membru al Academiei, compromis în anumite împrejurări, ne-am putea gîndi sau la Vasile Mangra, sau la Vasile Maniu.

[4] Ziarul *România,* organ al Apărării naţionale (Iaşi), 2 II 1917—23 III 1918, a publicat memorialul respectiv sub forma unor reportaje de pe front.

[5] M. C. General = Marele Cartier General.

Oscar Bloch[1]

I[2]

SOCIÉTÉ DE LINGUISTIQUE ROMANE[3]

[Paris,] 23 juillet 1931

Cher Collègue,

J'ai reçu hier le premier volume de votre *Histoire de la langue roumaine*[4] que vous avez eu la gentillesse de m'envoyer. Je ne saurais vous dire à quel point cela me fait plaisir. Il y a longtemps que je désirais avoir cet admirable ouvrage, c'est dire que vous comblez mes désirs. Et il arrive

au bon moment, je veux dire quand je suis en vacances et que je vais avoir tout loisir pour le lire ou plutôt le relire.

Croyez, cher Collègue, à mes sentiments cordialement devoués,

O. Bloch

B.A.R.S.R. — S 40 (1)/DXXXV. — Inv. 72.409

---

[1] Oscar Bloch (1877—1937), lingvist francez, specialist în studiul limbilor romanice, cu preocupări de dialectologie. A fost, dealtfel, elev al lui Jules Gilliéron, creatorul geografiei lingvistice. A funcționat ca profesor de dialectologie galo-romanică la École Pratique des Hautes Études din Paris. În cercetările sale, Oscar Bloch combină metoda mai veche, lexicografică și de documentare, cu metoda nouă, a geografiei lingvistice. Rezultatul este concretizat în două lucrări: *Atlas linguistique des Vosges méridionales* și *Lexique patois — français des Vosges méridionales*, (ambele: Paris, 1917), care, regrupate într-o singură publicație, *Les parlers des Vosges méridionales (arrondissement de Remiremont, département des Vosges). Étude de dialectologie*, Paris, 1917, primesc premiul „Honoré Chavée" acordat de Institut français, Académie des inscriptions et belles-lettres, pentru anul 1917 (cf. *Romania*, t. XLV [1918—1919], p. 596). Împreună cu Walther von Wartburg, scoate *Dictionnaire étymologique de la langue française*, t. I—II, Paris, 1932 pe care Ovid Densusianu îl va recenza în termeni elogioși în *GS*, V, fasc. 2 (1931—1932), p. 373—375 (t. I); VI, fasc. 1—2 (1934), p. 358—360 (t. II). În afară de studii și articole, O. Bloch semnează multe recenzii de specialitate în principalele reviste de lingvistică ale timpului. Membru al mai multor societăți: Société amicale „Gaston Paris", Société de linguistique romane (al cărei secretar este din 1924), Société de linguistique de Paris (este președintele acesteia pe anul 1921).

[2] Localizarea: după antetul scrisorii. Societatea de lingvistică romanică își avea sediul la Paris.

[3] Société de linguistique romane a fost înființată la Paris, în 1924, de către O. Bloch și A. Terracher, cu scopul de a aduna pe toți romaniștii — lingviști, filologi, dialectologi, în vederea unui efort comun: studierea limbilor latină și romanice, cu specială aplicare asupra problemelor de dialectologie veche și modernă. Primul președinte al societății a fost Ferdinand Brunot; vicepreședinți, Mario Roques și H. Yvon; iar secretari, A. Terracher și O. Bloch. Societatea scoate publicația periodică *Revue de linguistique romane* și organizează periodic (începînd din 1928) congrese de lingvistică și filologie romanică. Printre membrii fondatori, citām pe: M. Bartoli, O. Bloch, Ch. Bruneau, F. Brunot, G. Cohen, E. Gamillscheg, A. Griera, A. W. de Groot, I. Iordan, H. Jarník, J. Jud, A. Meillet, Kr. Nyrop, G. Rohlfs, M. Roques, Al. Rosetti, A. Schiaffini, E. Tappolet, W. von Wartburg. Societatea activează și în prezent.

[4] Vol. I din *Histoire de la langue roumaine* a lui Ov. Dens. a apărut la Paris în 1901 și a fost reimprimat, prin procedee anastatice, în 1929. E posibil ca Ov. Dens. să-i fi trimis lui Bloch această reeditare.

II[1]

SOCIÉTÉ DE LINGUISTIQUE ROMANE [Paris,] 14-4-1932

Cher Collègue,

Nous avons vivement regretté votre absence à Rome[2]. Rosetti[3] a dû vous apprendre que le Congrès vous a désigné comme vice-président pour 1932—33[4]. Mais vous êtes abonné à la *RLiR*[5] et son membre.

Voulez-vous avoir l'obligeance d'avertir Champion[6] chez qui vous êtes abonné, que vous passez à la SLiR[7] à partir de 1932, de façon que tout soit en règle?

Avec mes meilleurs sentiments,

O. Bloch

79, Avenue de Breteuil (15e)

B.A.R.S.R. — S 40 (2)/DXXXV. — Inv. 72.410

---

[1] Localizarea: după conținutul scrisorii. Vezi și scris. I.

[2] E vorba de cel de-al treilea Congres internațional de lingvistică și filologie romanică, ținut la Roma între 4—9 apr. 1932.

[3] Alexandru Rosetti. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[4] Deci: vice-președinte al Societății de lingvistică romanică.

[5] *RLiR* = *Revue de linguistique romane*, organul Societății de lingvistică romanică. A început să apară în 1925.

[6] Editura Honoré Champion, care editează *Revue de linguistique romane*.

[7] SLiR = Société de linguistique romane.

Ioan Bogdan[1]

I[2]

[București,] 1 iunie ⟨1⟩901

Dragă colega,

Vino mîne sară, după masă, la mine, cu tezele lui Sporea[3], să le citim împreună.

Am chemat și pe Onciul[4].

I. Bogdan

[Adresa] D-lui Ovid Densușanu, profesor universitar, Loco, bulev. Carol 57 [sic].

C.p. — B.A.R.S.R. — S 41 (1)/DXXXV. — Inv. 72.411

---

[1] Ioan Bogdan (1864—1919), profesor la Universitatea din București (din 1891) și membru al Academiei Române (1903). Întemeietorul slavisticii în patria noastră. A publicat studii fundamentale în domeniul istoriei românilor și al relațiilor culturale slavo-române. Ediții de texte (documente și cronici slavo-române). Decan al Facultății de litere din Bucureşti între 1 IX 1896—1 VI 1912, oct. 1912—mai 1919. Între 1—28 iunie 1912: rector al universității bucureștene. Printre altele, redactor, apoi director al *Convorbirilor literare*. Majoritatea scrisorilor sale către Ov. Densusianu, fără să aibă un caracter strict oficial, privesc totuşi anumite relații colegiale de serviciu.

Pentru studiul relațiilor dintre I. Bogdan și Ov. Densusianu e demn de semnalat faptul că titularizarea lui Densusianu (în 1901), la catedra de istorie a limbii și literaturii române de la Facultatea de filozofie şi litere din București, s-a făcut în urma raportului întocmit de I. Bogdan și susținut în ședința din 3 II 1901 a Senatului Universității respective. Raportul a fost publicat sub titlul *Lucrările filologice ale d-lui Ovidiu Densusianu*, în *Conv. lit.*, XXXV, 1901, nr. 3 (martie), p. 254—266. În nr. precedent al aceleiași reviste, nr. 2, p. 192, apăruse și recenzia lui I. Bogdan la *DHLR*, I, fasc. 1.

Bibliogr. Ioan Bogdan, *Scrieri alese*. Cu o prefață de Emil Petrovici. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de G. Mihăilă, București, 1968 (bibliografia operelor lui I. Bogdan și a corespondenței publicate: p. 647—661; la p. 598—606 e reprodus raportul lui I. Bogdan din 1901); Rosetti, *Dicț. cont.*; *Fig. cont. Rom.*; Petrovici, *Amintiri*, p. 73—75; Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 93—96; idem, *Instituții*, p. 66—67; *St. doc. lit.*, I, p. 226—245 și indicele; IV, p. 471—478; VII, p. 56—189, 421—455; VIII, p. 156—162; IX, p. 43; *Docum. lit.*, I, p. 271—278, 289; *Coresp. Bianu*, I, p. XXI, 114—290; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 190—193; Kalustian, *Facsimile*, p. 101—107; D. Strungaru, *Slaviștii români I. Bogdan și I. Bărbulescu în lumina unei corespondențe inedite*, în *RS*, 18, 1972, p. 333—346.

[2] Localitatea de expediere a scrisorii: după ștampila poștei. Numărul precis al casei din adresa lui Ov. Dens. este 67 (nu 57).

[3] Probabil: Constantin Sporea, absolvent al Facultății de filozofie și litere din București în anul școlar 1902—1903. Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 263.

[4] Istoricul Dimitrie Onciul (1856—1923), de asemenea profesor la Universitatea din București. Vezi, mai jos, scrisoarea sa către Ov. Densusianu.

II[1]

[București,] 19 martie ⟨1⟩902

Iubite colega,

Te rog să-mi aduci articolul 3 pentru *Revista română* [2].

Al d-tale devotat prieten

I. Bogdan

[Adresa] D-lui Ovid Densușanu, profesor universitar, Loco, bulevardul Carol 68.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 41 (2)/DXXXV. — Inv. 72.412

---

[1] Locul de expediere a scrisorii: după ștampila poștei. Pentru adresa exactă a lui Ov.Dens., vezi și scris. I, nota 2.

[2] *Revista română politică și literară* (București), periodic bilunar efemer (1 febr.-dec. 1902), din al cărui comitet de direcție făceau parte, printre alții: P. P. Negulescu, Ioan Bogdan, S. Mehedinți, C. Rădulescu-Motru, Mihail Dragomirescu. „Articolul 3" este partea a treia a articolului lui Ov. Densusianu, *Români buni și români răi*, publicat în 4 numere succesive (n-rele 3—6). În acest articol, Ov. Densusianu critică unele practici neprincipiale ale conducerii „Ligii culturale". Partea a treia a apărut în nr. 5 (din 1 apr. 1902), p. 139—143.

III[1]

[București,] 25 oct. 1911

Stimate domnule Densușianu,

Cum ai putut să vezi din convocarea Consiliului pentru joi sara, am pus la ordinea zilei și chestiunea relevată de d-ta. E imposibil însă ca Consiliul să admită comutarea acestei chestiuni cu cea a licențelor. De aceea, te sfătuiesc să renunți la a doua parte a adresei d-tale, autorizîndu-mă să n-o citesc în Consiliu, sau scriind o nouă adresă.

Chiar așa, mă aștept să întîmpini dificultăți. Dar dacă vei pune și o condiție, pe care nu ți-o poate admite Consiliul, fiindcă nu e de competința lui?!

Al d-tale bun coleg

I. Bogdan

B.A.R.S.R. — S 41 (3)/DXXXV. — Inv. 72.414

---

[1] Locul de expediere a scrisorii e stabilit după cuprins.

IV[1]

[București,] 27 noiembrie ⟨1⟩914

Stimate coleg,

Te rog să redactezi cît mai iute motivarea pentru permutarea lui Drouhet[2], căci am și alte chestiuni pentru cari trebuie să convoc un consiliu de facultate și n-aș vrea să vă convoc de două ori, una după alta. Îndată ce o vei trimite la Secretariatul facultății, voi face convocarea hotărîtă de Senat.

Al d-tale devotat coleg

I. Bogdan

B.A.R.S.R. — S 41 (4)/DXXXV. — Inv. 72.413

---

[1] Locul de expediere a scrisorii: dedus din cuprins.

[2] Prin moartea lui Pompiliu Eliade (24 V 1914), catedra de limba și literatura franceză a Universității bucureștene rămîne vacantă. În acest post este adus, prin transfer, de la Universitatea din Iași, Charles Drouhet, profesor definitiv. Vezi, infra, scrisorile lui Ch. Drouhet către Ov. Dens.

V[1]

[București,] 5 iunie ⟨1⟩915

IOAN BOGDAN

mulțămește colegului Densusianu pentru binevoitoarea atențiune de a-i fi adus un exemplar de lux din *Graiul Hațegului*[2], îl felicită pentru modul cum e făcută întreaga publicație și împărtășește în totul părerile sale din prefață. Demult am spus și eu aceleași lucruri celor cari ar fi trebuit să le dea urmare.

Devotat coleg,

I. Bogdan

C.v. — B.A.R.S.R. — S 41 (5)/DXXXV. — Inv. 72.415

---

[1] Locul de expediere: probabil.

[2] E vorba de monografia lui Ov. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, București, 1915 (Institutul de filologie și folclor) (VIII + 350 p. + XVI pl. + 1 h.).

VI

București, 1 dech⟨emvrie⟩ ⟨1⟩915

Iubite coleg,

Dacă vreai să vii în zilele acestea la mine, te rog să vii sara după masă, deoarece lucrez în fiecare zi de la 8—12 și de la 3—6 la Academie [1].

Cred că e bine să te adresezi direct și fără întîrziere Academiei, deoarece sumele sunt încă disponibile, în cea mai mare parte.

Al d-tale devotat prieten

I. Bogdan

str. Fetei 9

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu, profesor universitar, Loco, bulev. (str.) Colții, no. 24.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 41 (6)/DXXXV. — Inv. 72.416

---

[1] Adică: la Biblioteca Academiei.

VII

București, 5 oct. ⟨1⟩916

Iubite domnule Densușianu,

Mi-a spus Candrea că faci d-ta raportul despre [lucrarea lui] Spulber [1], prezentată pentru abilitare.

Cum aceasta este astăzi gata și mîne vei primi poate un exemplar, te rog, fă repede raportul, amintind și de celelalte lucrări ale lui.

Vineri, pe la 5—6, ne-am putea întruni să-l citim și să fixăm colocviul pentru a doua zi. Dacă ești de acord, răspunde-mi prin servitorul nostru.

Al d-tale devotat coleg

I. Bogdan

B.A.R.S.R. — S 41 (7)/DXXXV. — Inv. 72.417

---

[1] *[lucrarea lui]*: completarea noastră (omisiune probabilă a lui I. Bogdan). *Spulber*: lecțiune incertă (scris neclar).

VIII[1]

[București,] 3 dech⟨emvrie⟩ ⟨1⟩918

Iubite d-le Densușianu,

Te rog să dai servitorului nostru cele două texte pe care te-am rugat să le revezi și să le îndrepți, mai ales cel franțuzesc.

Cu mulțumiri și prietenești salutări,

I. Bogdan

B.A.R.S.R. — S 41 (8)/DXXXV. — Inv. 72.418

---

[1] Locul de expediere a scrisorii: dedus din cuprins.

IX[1]

[București, f.d.]

Iubite colega,

Îți trimet toate operile concurenților pentru limba latină; mîne i le trimit și lui Bianu[2].

Te rog, uită-te peste ele cît mai iute și ia-ți note pentru raport.

Al d-tale devotat coleg

I. Bogdan

IOAN BOGDAN
PROFESOR LA UNIVERSITATE

C.v. — B.A.R.S.R. — S 41 (9)/DXXXV. — Inv. 72.419

---

[1] Locul de expediere: după cuprins.

[2] Ioan Bianu, profesor la aceeași Facultate, membru al Academiei Române și director al Bibliotecii Academiei Române.

X[1]

[București, f.d.]

Dragă colega,

Te rog să dai servitoarei mele dosarul actelor candidaților pentru latinește și notițele mele; actele trebuie să le dau astăzi, odată cu raportul, la Rectorat.

Al d-tale devotat

I.B.

IOAN BOGDAN
DECANUL FACULTĂȚII DE FILOSOFIE ȘI LITERE DIN BUCUREȘTI

C.v. — B.A.R.S.R. — S 41 (10)/DXXXV. — Inv. 72.420

---

[1] Locul de expediere: dedus din cuprins.

Gheorghe Bogdan-Duică[1]

I[2]

[București, 9 dec. 1901]

Iubite d-le Densușianu,

Am de scris o dare de seamă despre cartea d-lui Grigorovitza[3].

Aș dori să știu dacă-i dai loc în *NRR*[4], deși lucrarea va ieși cam mare, ceva mai mică decît cea despre Al. Russo[5].

Am să fiu sever, firește, deoarece rar s-a văzut o mai mare prostie, decît această pretențioasă carte.

Răspundeți-mi pe adresa Sf. Voivozi 15.

Cu stimă,

Duică

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu, prof. universitar, Loco, bulev. Carol 61 (?) [sic !]

C.p. — B.A.R.S.R. — S 42 (1)/DXXXV. — Inv. 72.421

---

[1] Gheorghe Bogdan-Duică (1866—1934), critic și istoric literar, publicist. Frate al lui Ioan Bogdan. Studii la Viena, Berlin, Jena. Profesor de istorie și de limbile germană, română și latină, în învățămîntul secundar, între 1895—1897, la Focșani, Galați, apoi, între 1897—1919, la București. După primul război mondial, profesor de istoria literaturii române moderne la Universitatea din Cluj. Membru al Academiei Române (1919). A publicat numeroase studii de istorie a literaturii române moderne. — Pentru evoluția raporturilor dintre Ov. Densusianu și G.B.D., vezi *VN*, II, nr. 11 (1 iul. 1906), p. 257—258; nr. 22 (15 dec. 1906), p. 503; III, nr. 14—15 (15 aug.—1 sept. 1907), p. 339; nr. 20 (15 XI 1907), p. 449; IV, nr. 16 (1 oct. 1908), p. 327; VIII, nr. 4 (1 IV 1912), p. 76; nr. 21 (16 XII 1912), p. 384. G.B.D. recenzează lucrarea lui Ov. Dens., *Literatura română modernă*, I—II, în *DR*, II, 1922, p. 724—727. Vezi și scrisorile lui Ov. Dens. către G.B.D., păstrate la B.A.R.S.R. sub cota S 61/CCXCVIII.

Vezi: G. Bogdan-Duică, *Studii și articole*. Ed. îngrijită, note și prefață de D. Petrescu, București, 1975 (la p. 479—507: bibliografie selectivă, cu completări la bibliogr. mai jos citată a lui Breazu și Crăciun; p. 508—512: referințe critice la opera lui G.B.D.)

Bibliogr. *Fig. cont. Rom.*; vol. *În memoria lui G. Bogdan-Duică*, Cluj, 1935 (cu studii de S. Pușcariu, I. Breazu ...); I. Crăciun și I. Breazu, *Biobibliografia lui Gh. Bogdan-Duică, 1866—1934*, Cluj, 1936 (cu completările lui Al. Iordan în *Conv. lit.*, 71, 1938, p. 270—275); D. Popovici, *Evoluția concepției literare a lui G. Bogdan-Duică*, în *DR*, IX, 1938,p. 15—55; G. C. Nicolescu, *G. Bogdan-Duică*, în *RITL*, XV, 1966, nr. 3, p. 457—463; Popescu Teiușan, *Ped. Rom.*, Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 343—351; Haneș, *50 ani lic. Unirea*, p. 66—67; Nicolescu, *Lic. Galați*, p. 162; Popescu-Spineni, *Instituții*, p. 158, 160, 163; Iordan, *Memorii*, I, p. 237, 276; *St. doc. lit.*, IX, p. 44; *Docum. lit.*, I, p. 263—267; *Coresp. Goga*, p. 278; *Coresp. Bianu*, I, p. 291—302; III, p. 609.

[2] Locul și data expedierii scrisorii: după ștampila poștei. Numărul corect al casei din adresa lui Ov. Dens. este 67.

[3] Presupunem că G. B.-Duică se referă la o carte relativ recentă. Dintre lucrările lui Emanoil Grigorovitza (1857—1915) apărute în 1901, ar putea să fie vorba despre volumul *Românii în monumentele literare germane medievale. Cercetări* (București, 1901).

[4] *NRR* = *Noua revistă română*. Ov. Densusianu era în comitetul de redacție al revistei. Apărută la 1 I 1900, revista își încetează apariția la 15 I 1902, ca să și-o reia tocmai la 12 X 1908. Probabil, datorită iminenței întreruperii apariției, Ov. Densusianu nici nu mai angajează articolul, iar G. B.-Duică nu publică, după cîte știm, nici o recenzie la cartea respectivă.

[5] Recenzia lui G. B.-Duică, *Alexandru Russo. Cu ocazia monografiei d-lui P. V. Haneș*, apărută în *Convorbiri literare*, XXXV, 1901, p. 631—670.

II[1]

[Chișinău, 27 sept. 1932]

Prea stimate d-le coleg,

Dacă ai cumva de prisos un volum din *Negriada*[2], volum dispensabil p⟨entru⟩ d-ta, te rog să mi-l trimiți mie la Cluj (str. Berde 4).

Tocmai aici (la Chişinău), cetesc încă o dată pe Aron D⟨ensusianu⟩, pentru istoria ceea literară[3], de care-ţi vorbii, şi aş voi să fiu complet despre el.

Cu (eventuale) mulţumiri pentru volum,

Duică

[Adresa] D-lui Ovid Densuşianu, M.A.R.[4], Bucureşti, str. Colţei 24 — Pătraşcu Vodă 2.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 42 (2)/DXXXV. — Inv. 72.422

[1] Data expedierii scrisorii: după ştampila poştei. G. B.-Duică a adresat c.p. astfel: „Calea Victoriei 125, Academia Română". Ajungînd la această destinaţie, c.p. a fost dirijată la domiciliul lui Ov. Dens. Adresa Academiei a fost anulată, scriindu-se adresa lui Ov. Dens.

[2] Aron Densusianu, *Negriada*. Epopee naţională. Partea I—II, Bucureşti, 1879 (I), 1884 (II).

[3] În ultimii ani ai vieţii, G.B.D. pregătea o sinteză asupra literaturii române ardelene.

[4] M.A.R. = membru al Academiei Române.

Vasile Bogrea[1]

I[2]

Cluj, 25 februar 1925

Domnule director,

Împărtăşesc din toată inima ideea dv. şi mă voi simţi foarte onorat să particip la congresul iniţiat de dv.

Binevoiţi, vă rog, domnule director, a primi expresiunea salutărilor mele celor mai devotate.

V. Bogrea

B.A.R.S.R. — S 43 (1)/DXXXV. — Inv. 72.423

[1] Vasile Bogrea (1881—1926), eminent filolog, istoric şi publicist. Studiază literele şi dreptul la Universitatea din Iaşi. Specializare la Berlin, între 1910—1914 (cu U. Wilamowitz-Moellendorff, Karl Meister, H. Morf etc.). După primul război mondial, profesor de limba latină la Universitatea din Cluj. Membru corespondent al Academiei Române (1920). Remarcabil pedagog, savant strălucit, înzestrat cu o memorie, un spirit de pătrundere şi o putere de muncă fantastice, a publicat numeroase studii şi articole de lingvistică şi filologie română şi latină, de istorie socială şi culturală etc. în diferite reviste (*Dacoromania*, *Anuarul Institutului de istorie naţională* din Cluj etc.). Mort prematur. O mare parte dintre lucrările sale au fost adunate recent în volume.

Menţionăm că, pe vremea studiilor sale la Berlin, în cadrul unei serii de articole publicate sub titlul *Din Berlin*, în *Neamul românesc literar* (Vălenii-de-Munte), II, 1910, nr. 15—17 (din 11, 18 şi 25 apr.), şi semnate Peregrinus, V. Bogrea lansează unele atacuri la adresa lui Ov. Densusianu (provocate de interpretarea greşită de către acesta a unui fapt de limbă latină). Ov. Dens. ripostează numaidecît în *VN*, VI, nr. 6 (1 V 1910), p. 120. Cu acelaşi pseudonim semnează V. Bogrea şi replica sa, în aceeaşi revistă a lui N. Iorga, acelaşi an, nr. 43 (24 oct.), p. 682—683 (sub titlul: *Doi dușmani : d. Ovidiu Densusianu și gramatica latină).* În ciuda precizării pe care o aduce în *VN*, VI, nr. 18 (1 noiemb. 1910), p. 360, reacția și limbajul lui Ov. Dens. la obiecțiile juste ale lui Bogrea nu sînt dintre cele mai cumpătate. Mai tîrziu, semnînd cu numele adevărat, V. Bogrea intervine în polemica lui I. Iordan cu Ov. Densusianu (vezi *Arhiva*, XXVIII, nr. 1; *VN*, XII, nr. 10—12), luînd apărarea celui dintîi și criticîndu-l pe cel de-al doilea (art. *Pentru „Viața nouă"*, în *Neamul românesc*, Iași, XII, nr. 93, 8 apr. 1917, p. 2). Aceste critici nu-l împiedică să publice o recenzie favorabilă, în *DR*, II, 1922, p. 789—790, la antologia lui Ov. Dens., *Flori alese din cîntecele poporului* (București, 1920) și chiar să stabilească, apoi, relații foarte bune, de colaborare, cu Ov. Dens. Nu știm dacă Ov. Dens. a aflat cine se ascundea sub pseudonimul Peregrinus. Oricum, relațiile dintre cei doi filologi prilejuite de primul congres al filologilor români (1925) și inițiate de Ov. Dens., așa cum se oglindesc ele în cele 3 scrisori ale lui V. Bogrea publicate aici, ne dezvăluie, la amîndoi, o înaltă conștiință patriotică și o etică profesională elevată. V. Bogrea a fost în strînse relații de prietenie cu N. Iorga, N. Bănescu, G. Oprescu, Ioan Petrovici. Vezi și scris. III, nota 3.

Vezi: Vasile Bogrea, *Pagini istorico-filologice.* Cu o prefață de acad. Const. Daicoviciu. Ediție îngrijită, studiu introductiv și indice de Mircea Borcilă și Ion Mării, Cluj, 1971, p. V—XVII, 332—368.

Vasile Bogrea, *Sacra via.* Pagini literare și publicistică. Cu un cuvînt înainte de prof. Teodor Naum. Ediție îngrijită, note și bibliografie, addenda și postfață de Mircea Borcilă și V. M. Ungureanu, Cluj, 1973, p. 5—17, 276—345; pentru critica semnată Peregrinus, la adresa lui Ov. Densusianu, vezi, p. 232, 234, 266 și 268 (nota 10).

Bibliogr. Iosif E. Naghiu, *Biobibliografia lui Vasile Bogrea, 1881—1926...* Cu o cuvîntare comemorativă de Teodor A. Naum, Cluj, 1937 (Bibliotheca bibliologica, nr. 12); Popescu-Spineni, *Instituții*, p. 158, 167; Eugeniu Speranția, *Figuri universitare*, București, 1967, p. 66—72; D. Macrea, *Studii de lingvistică română*, București, 1970, p. 188—202; Iordan, *Memorii*, I, p. 126—127, 144—145, 216, 251, 265, 290—292, 303; Kalustian, *Facsimile*, p. 108—132; *St. doc. lit.*, VIII, p. 163—174; *Docum. lit.*, I, p. 293—363; II, p. 228—231; *Coresp. Ibrăileanu*, III, p. 21; *Coresp. Bianu*, III, p. 582.

Vezi și scris. IV a lui N. Bănescu către Ov. Densusianu, în volumul de față.

[2] Scrisoarea lui V. Bogrea, din 25 II 1925, e un răspuns la invitația adresată de Ov. Densusianu în vederea organizării, la București, în aprilie, același an, a primului Congres al filologilor români. Invitația trimisă lui V. Bogrea, pentru participarea la Congres (formular tip) se păstrează la B.C.U.I., în Arhiva V. Bogrea, sub cota 186—12. Invitația este emisă sub egida Institutului de filologie și folclor și e semnată de Ov. Dens. în calitate de director al acestui Institut.

În colțul din stînga sus al scrisorii lui Bogrea, Densusianu notează: „Cancel / adaug la / Lupu Antonescu / D. Burileanu / D. Evolceanu / Popa-Lisseanu, 29 Plevnei / Valaori / [*anulat:* Adamescu] / 49 Elisabeta". E o listă provizorie de nume (cu unele adrese) ale unor participanți la Congres: P. Cancel, A. Lupu-Antonescu, Dem. N. Burileanu, D. Evolceanu, G. Popa-Lisseanu, Iuliu Valaori, Gh. Adamescu. Unii dintre ei buni prieteni ai lui Ov. Densusianu. Vezi: *Iiul Congres al filologilor români. 13, 14 și 15 april 1925*, București, 1926.

II

Cluj, 16 mart 1925

Domnule director,

Îmi permit a vă aduce la cunoștință că, dacă intenția mea va fi agreată, aș dori să fac la Congres două mici comunicări asupra următoarelor subiecte:

1. *Glose românești în patronimicele armenești din Ardeal.*
2. *Două metode în propunerea gramaticei comparate a limbilor clasice — o experiență didactică* [1].

Cu respectuoasă considerație,

V. Bogrea

B.A.R.S.R. — S 43 (2)/DXXXV. — Inv. 72.424

[1] La Întîiul Congres al filologilor români, inițiat de Ov. Densusianu și ținut la București, între 13—15 aprilie 1925, V. Bogrea va susține, într-adevăr, cele două comunicări anunțate prin scrisoarea de față. Comunicările au fost publicate în actele Congresului: *Iiul Congres al filologilor români*, ed. cit., p. 38—53 *(Două metode* etc.*)*, p. 54—84 *(Glose românești* etc.; cu un *Excurs asupra românismelor din graiul armenilor ardeleni*, p. 85—88).

III[1]

Cluj, 31 oct. 1925

Domnule profesor,

Vă cer iertare pentru întîrzierea cu care răspund scrisorii dv. Am vrut să vă răspund prin faptă, și elevul mieu, care a avut bunătatea de a-mi transcrie pentru tipar grifonajul[2], a întîrziat mai mult decît mă așteptam. Mă mîngîi cu nădejdea că nu voi fi cel din urmă sosit.

Manuscriptul e, — cum vedeți, — cam prea indiscret. Întinderea lui este însă, în mare parte, efectul uncialelor cu care a fost copiat. Dacă totuși dv. veți avea impresiunea că nu merge, îl voi primi îndărăt fără nici o supărare, fiindcă nu înțeleg să abuzez de ospitalitatea unei publicațiuni care va trebui să găzduiască atîtea alte comunicări, într-un spațiu fatal redus în împrejurările actuale.

Mulțămindu-vă pentru distinsa bunăvoință ce mi-ați arătat, vă rog să primiți, domnule profesor, încredințarea respectului mieu.

V. Bogrea[3]

B.A.R.S.R. — S 43 (3)/DXXXV. — Inv. 72.425

---

[1] V. Bogrea îi trimite lui Densusianu textul comunicărilor sale la congresul din aprilie același an, al filologilor români, pentru a fi publicat în actele congresului (vezi nota la scris. II). Cu privire la corecturile de tipar ale acestor comunicări, vezi scrisorile lui Densusianu din 19 și 28 II 1926 către Bogrea: prima — păstrată în B.A.R.S.R. — S 4 (1)/CCLXXXVI. — Inv. 22491; a doua — publicată în *Docum. lit.*, II, p. 228. Prima dintre aceste scrisori, care, în mod sigur, însoțea corecturile, cuprinde îndrumări cu privire la corecturi și anunțul că volumul „va fi terminat" în luna martie.

[2] *Grifonaj* (din fr. *griffonnage*) = mîzgălitură.

[3] Post-mortem, îi apare lui V. Bogrea studiul *Contribuții la onomastica 'Romanului lui Alexandru' și 'Romanului Troei'*, în *GS*, III, 1 (1927), p. 1—11. Scrisoarea lui Bogrea referitoare la trimiterea textului respectiv în vederea publicării, probabil, s-a pierdut. S-au păstrat, în schimb, trei scrisori ale lui Densusianu către Bogrea în legătură cu acest material: una — în care se confirmă primirea articolului (10 VI 1926), celelalte două (din 4 și 19 VII 1926) — privitoare la corecturile de tipar. Ultima scrisoare citată (din 19 VII 1926) se încheie astfel: „Încă o dată, îți doresc călătorie cu bună izbîndă pentru sănătatea d-tale și rămîn al d-tale devotat — Ovid Densusianu". Pentru primele două scrisori, vezi reproducerile din *Docum. lit.*, II, p. 230—231; cea de a treia se păstrează la B.A.R.S.R. — S 4 (2)/CCLXXXVI — Inv. 22.492. Scrisoarea lui N. Bănescu către Ov. Densusianu, din 11 sept. 1926 (la cîteva zile după moartea lui V. Bogrea), privește corecturile de tipar la același studiu. Vezi, în volumul de față, scris. IV a lui N. Bănescu.

Ioan Şt. Botez[1]

Galaţi, 10 III 1932

Stimate domnule profesor,

Aşa după cum v-am promis, deşi cu mare întîrziere, deoarece îmi fac stagiul militar, vă trimit cîteva bucăţi din culegerile de folclor făcute de mine în judeţul Bacău, în vederea lucrărei de doctorat, apelînd totodată la bunăvoinţa domniei-voastre pentru a constata greşelile de transcriere.

Cercetările mele în judeţ, în timpul unui concediu mai lung pe care l-am avut, au luat o extindere mai mare şi, contrar speranţelor mele de a termina mai curînd culegerile de folclor, am constatat o mare abundenţă de material care se prezintă sub aspecte variate, din punctul de vedere a [sic] influenţelor elementelor streine în folclorul băcăoan.

De asemeni, de-a lungul munţilor Carpaţi se mai găsesc şi acum coborîtori ai vechilor ciobani care se ocupă cu păstoritul din tată-n fiu. Îmi pare foarte rău că deocamdată nu am putut să merg mai departe cu cercetările mele, căci vă mărturisesc sincer că, din ce în ce, se trezeşte în mine, cu mult mai multă putere, curiozitatea de cercetător.

Dar să nu vă răpesc din timpul preţios al d-voastră cu lectura rîndurilor mele, rămînînd al domnie[i]-voastre respect[u]os elev,

Ion St. Botez
str. Cuza-Vodă 83

B.A.R.S.R. — S 46/DXXXV. — Inv. 72.458

---

[1] Ioan Şt. Botez (1909—1967), profesor de liceu (limba română) şi istoric literar. Studiază la Facultatea de litere din Bucureşti (cu Ov. Densusianu şi alţii). A publicat cîteva sinteze sumare de istorie literară: *Mişcarea modernistă în literatura română.* Schiţă de istorie literară (Galaţi, 1936); *Curente literare în sec. XIX* [în literatura română] (Bolgrad, 1939); o scurtă culegere de *Scrisori inedite ale lui V. Alecsandri* (Galaţi, 1938); şi, în colaborare cu I. Negoescu, o *Culegere de texte literare pentru cl. a IX-a* (Bucureşti, 1959). Scrisoarea către Ov. Dens., semnată Ion St. Botez, conţine unele inadvertenţe: *punctul de vedere a influenţelor ; rămînînd al domniei-voastre* (în loc de: *închei, rămînînd al domniei-voastre,* sau *rămîn al domniei-voastre*); *respectos.* Bibliogr.: *Cultura Galaţi.*

N. N. Botez[1]

Bacău, 18 octombrie 1921

Aci alăturat sunt cîteva pagini din traducerea mea după *Cyrano de Bergerac* de Rostand[2].

Sunt diferite pasagii, pentru a da o idee de calitatea traducerei.

Am adăogat și niște pagini care erau destinate ca prefață, în cazul cînd aș fi reușit să public un volum. Din ele se vede istoricul acestei traduceri. Fiindcă nu pot publica în volum, aș dori să public într-o revistă serioasă, cu condiția ca formele culese la imprimarea revistei să servească și la tragerea separată a unui număr de exemplare la care eu să plătesc hîrtia și un mic adaos pentru tiraj.

Dacă vă convine această propunere, vă rog să-mi scrieți.

Cu deosebită stimă,

N. N. Botez

Bacău, str. Bacău-Ocna, no. 68

B.A.R.S.R. — S 47/DXXXV. — Inv. 72.459

---

[1] N. N. Botez (1883—1935) studiază fizica la universitățile din București, Heidelberg și Göttingen. Profesor de liceu (de fizică și chimie) în Cîmpulung, Constanța, Bacău, București, Rîmnicu-Vîlcea. Publică: manuale de fizică, chimie, algebră, geometrie, pentru liceu (între anii 1914—1935); articole și traduceri din domeniul fizicii, chimiei, botanicii, istoriei științelor — în revista *Natura;* traduceri în limba română din beletristica occidentală (Ch. Dickens, Selma Lagerlöf, Edmond Rostand etc.). A tradus cu multă măiestrie poeziile lui Eminescu în limba germană (Mihai Eminescu, *Gedichte.* Deutsche Übersetzung von N..N.Botez. Bukarest [1931]).

Vezi G. G. Longinescu, *Profesorul N. N. Botez. 1883—1935*, București, [1935] (retipărire din *Natura,* 1935, nr. 5—7).

[2] Din motive pe care nu le cunoaștem, Ov. Densusianu nu publică nimic din traducerea trimisă de N. N. Botez. Aceasta va apărea după moartea traducătorului, în volum: Edmond Rostand, *Cyrano de Bergerac.* Comedie eroică în cinci acte, în versuri. Traducere de N. N. Botez. București, 1936.

Eveline Botta [1]

I [2]

[Paris?] 25 X ‹19›06

Cher ami, je suis ravie à l'idée de vous revoir bientôt. Merci de l'envoi. Votre activité est superbe et je vous en felicite.

À vous très cordialement,

Eveline

[Adresa] Mr Densusianu, 184, Calea Victoriei, Bucarest, Roumanie.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 48 (1)/DXXXV. — Inv. 72.460

---

[1] Eveline Botta, pictoriță, probabil de origine franceză (elvețiană?), stabilită în Rusia, pe care Densusianu se pare că a cunoscut-o la Paris. Cele 5 scrisori ale ei (c.p. trimise între 1906—1915), sînt expresia unei cordiale prietenii. În virtutea acestei prietenii, Ov. Dens. îi publică un articol, sub pseudonim, în *VN* din 1915 (vezi scrisorile IV și V). În secția de manuscrise a Galeriei Tretiakov din Moscova se conservă cîteva scrisori ale Evelinei Botta:

7 — către pictorul V. D. Polenov (1844—1927) și 2 — către pictorul I. S. Ostrouhov (1858—1929). Și aceste scrisori sînt în limba fr. (cu unele expresii sau secvențe, însă, în limba rusă). Datînd dintre 1913—1919 (unele scris.: nedatate), ele sînt trimise din Roma (1913, 1914), Moscova sau localități neprecizate din Rusia. Din ele rezultă că Ev. Botta era o bună prietenă a familiilor celor doi pictori ruși și că aceștia au ajutat-o, îndeaproape, să-și expună tablourile. Se pare că la sfîrșitul anului 1919, din cauza greutăților vieții la Moscova, Ev. B. se stabilește în Italia, pe care, în ultima scris. către Polenov (nedatată), o numește „ma patrie ensoleillée". Vezi, în același fond, și ciorna scrisorii lui Polenov (nedatată) către Ev. Botta, scrisă în limba rusă, cu ocazia aceleiași plecări în Italia.

Nu este exclus ca între E. Botta și sculptorul elvețian Francesco Botta, stabilit pe la mijlocul sec. al XIX-lea în Rusia, să existe o relație genealogică. Vezi S. N. Kondakov,*Spisok russkix xudožnikov. K jubilejnomu spravočniku Imperatorskoj Akademii Xudožestv*, t. II, p. 246. (Informații de la Tatiana Svešnikova, Moscova).

E posibil ca atunci cînd consideră Italia drept „patria mea însorită", Ev. B. să se fi referit la patria strămoșilor ei.

În scrisorile Ev. Botta către Ov. Dens., s-au strecurat unele inadvertențe ortografice (corectate de noi): *thélephoner* (IV; în loc de *téléphoner*).

[2] Ilustrata este o reproducere foto a tabloului lui Leonardo da Vinci, *Gioconda*, de la Musée du Louvre. Locul de expediere: probabil (după proveniența ilustratei).

II[1]

Novorossijsk, 22 I ⟨19⟩10

Que devenez-vous, mon cher ami! On dirait que nous nous boudons. Je suis depuis une semaine chez papa. Ecrivez-moi à *Rostoff sur le Don*. J'y serai dans une semaine. De là, à Moscou et de Moscou, à Rome[2]. J'ai bien peur que vous ne m'ayez tout à fait oubliée.

Eveline Botta

[Adresa] Ovide Densusianu, Bucarest, Calea Victoriei 184.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 48 (2)/DXXXV. — Inv. 72.461

---

[1] Ilustrata reprezintă o vedere din Caucaz: „Voenno-Gruzinskaja dor⟨oga⟩. Dolina po r⟨eku⟩ Tereku" (foto).

[2] *Rome*: lecțiune probabilă.

III[1]

Moscou, 15 III ⟨19⟩10

Mon cher ami,

Je vous écrirai longuement ce soir. Depuis que je suis en voyage, je ne m'appartiens plus!! — Et ce qu'on devient bête!

À vous, cher ami, tendrement,

Eveline

[Adresa] Ovide Densusianu, Calea Victoriei 184, Bukarest, Rumynija.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 48 (3)/DXXXV. — Inv. 72.462

---

[1] Ilustrata reprezintă o vedere (foto) din Moscova: „Moskva — Moscou. Krasnaja ploščad' i pamjat⟨nik⟩ Mininu i Požarskomu. Place Rouge et monument de Minine et Pojarsky".

IV[1]

[Moscova,] 27/9 I 〈1〉915
Tverskaja, 29

Mon cher Densusianu,

On vient de me téléphoner de la Banque d'Azoff qu'il y a 37 roubles à mon nom. C'est très probable que ce sont ceux de votre Revue [2]. Je vous remercie infiniment. Mon article sur la peinture est en train de devenir très sérieux. Des peintres très connus m'aident à ne pas dire des idioties. Je vous ai demandé si vous voulez des reproductions. Répondez-moi donc [3]. Vous avez bien fait de choisir une Banque pour l'envoi de l'argent. J'étais inquiète. La poste n'est pas trop sûre en ce moment.

Bien à vous,

Eveline

[Adresa] Prof. Ovide Densusianu, str. Coltzei 24, Bucarest, Rumynija.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 48 (4)/DXXXV. — Inv. 72.463

[1] Locul de expediere: după ștampila poștei.

[2] În *VN*, X, nr. 11 (1 I 1915), p. 339—347, Densusianu a publicat articolul *Ce ne învață războiul mondial*, în fruntea numărului respectiv, sub semnătura: BRUNELLO, și cu indicația finală: Moscova. Densusianu redactează următoarea notă explicativă: „Articolul acesta ni s-a trimis în limba franceză de o persoană bine cunoscută în cercurile literare și artistice din Rusia. De la aceeași persoană vom publica în n-rele viitoare articole cu privire la viața intelectuală în Rusia. La dorința sa, păstrăm pseudonimul " (p. 339, subsol). În esență, articolul este o pledoarie contra militarismului german. Nota reprodusă, confruntată cu scrisoarea de față, ne dezvăluie pe autorul real al articolului publicat în *VN* sub pseudonimul Brunello: Eveline Botta. Banii trimiși de Ov. Densusianu la Banca Azovului constituie onorariul pentru articol.

[3] Articolul despre pictură n-a mai apărut în *VN*, fie pentru că Ev. Botta nu l-a terminat, fie pentru că el n-a ajuns la destinatar. De asemenea, în revista lui Ov. Densusianu nu sînt publicate nici alte articole ale Evelinei, pe care filologul bucureștean conta (după cum rezultă din nota la articolul prietenei sale). Vezi și scrisoarea următoare, în care Eveline întreabă pe Densusianu dacă a primit articolul trimis (altul decît cel publicat).

V[1]

Moscova—Granatnii 18
3 VII 〈1〉915

Cher ami,

Je reviens à M〈oscou〉 après un séjour de deux semaines chez des amis à la campagne. Je pensais trouver de vos nouvelles ici, mais je n'ai rien eu. Avez-vous reçu ma dernière carte et l'article sur la gilegie de I.M.[2]? Je pense que vous devez jouir de vos vacances en ce moment, mais où? J'ai reçu votre journal et le recueil du périodique. Quel dommage [de] ne pas savoir le roumain! J'ai beaucoup à faire en ce moment, et n'ai presque pas le temps d'écrire. L'on dirait qu'on commence à me prendre au sérieux comme peintre, ici!

Écrivez-moi bien vite.

À vous affectueusement,

Eveline

[Adresa] Prof. Ovide Densusianu, str. Coltzei 24, Bucarest, Rumynija.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 83 (2)/DXLII. — Inv. 74.052

[1] C.p. poartă ştampila cenzurei militare ruse. Factorul poştal a anulat adresa din Bucureşti, cu creionul, şi a scris alături: „Chiliea prin Văleni, Prahova". Înseamnă că scrisoarea i-a fost trimisă lui Densusianu de la Bucureşti la Chilia, unde acesta se afla în concediu. În scris. trimisă lui V. D. Polenov, cu cîteva zile înainte (26 VI 1915), Ev. Botta îi scrisese acestuia despre recenta ei mutare pe Granatnyj Pereulok, nr. 18, şi că înainte locuise, un timp, în casa marelui cîntăreţ rus Şaleapin (1873—1938). Vezi, supra, scris. I, nota 1.

[2] *gilegie de l.M.:* lecţiune incertă.

Jean Boutière [1]

I

Dijon, le 15 décembre 1933

Monsieur et cher Collègue,

Veuillez me permettre — sans avoir l'honneur de vous connaître autrement que par vos savants ouvrages qui m'ont été d'un très grand secours pour mon étude du roumain — de recourir à votre obligeance.

Bien que je sois très absorbé par mes travaux d'ancien français et de provençal, ainsi que par d'autres études, je continue à consacrer au roumain une partie de mon activité. Je serais donc très désireux d'être tenu au courant des publications de votre Institut de philologie et de folklore [2], publications dont je ferais volontiers, le cas échéant, des comptes rendus pour la *Romania*[3]. En tout cas, je tiendrais à me les procurer pour ma bibliothèque personnelle.

Je vous prie d'autre part de m'inscrire comme abonné de votre revue *Grai şi suflet* [4] et de me dire le prix de l'abonnement, afin que je puisse vous en faire parvenir sans retard le montant pour l'année 1934.

Je serais heureux de savoir quels sont vos travaux en préparation; et, si je pouvais vous être de quelque utilité à Paris, pour des recherches ou toute autre chose, je me ferais un plaisir de vous rendre service.

Avec mes remerciements cordiaux, agréez, mon cher Collègue, l'assurance de ma confraternelle sympathie.

Jean Boutière

M⟨aître⟩ de conférences à la Faculté des Lettres, Dijon

Je me permets de vous envoyer ce jour un exemplaire de mon *Ion Creangă* [5], en hommage de sympathie.

B.A.R.S.R. — S 45 (1)/DXXXV. — Inv. 72.464

romanes, Institut d'études roumaines, Institut d'études provençales. Între 1920—1922, a fost profesor la București, în cadrul Misiunii universitare franceze în România. Apoi, în Franța, a contribuit foarte mult la cunoașterea și răspîndirea limbii și culturii românești prin studii și monografii consacrate scriitorilor români și limbii române. Cităm: *La vie et l'œuvre de Ion Creangă (1837—1889)*, Paris, 1930, lucrare premiată de Academia Română, în 1932, și publicată recent și în versiune românească, sub titlul *Viața și opera lui Ion Creangă* (urmate de documente epistolare privind volumul). Traducere și prefață de Const. Ciopraga, Iași, 1976; *Quelques observations sur les cartes lexicologiques de l'Atlas linguistique de la Roumanie*, în vol. colectiv *Études romanes dédiées à Mario Roques*, Paris, 1946, p. 193—206. A publicat, de asemenea, valoroase ediții științifice ale operelor poetice ale unor trubaduri (Peire Bremon Ricas Novas; Albertet). A editat, cu aparatul critic corespunzător, într-un volum, biografiile trubadurilor din sec. XIII și XIV (ed. I, Toulouse-Paris, 1950; ed. a II-a, refăcută și completată, în colaborare cu Irénée-Marcel Cluzel, Paris, 1964) și, în 2 volume, opera lui Frédéric Mistral, *Lis Isclo d'Or* (Paris—Bruxelles—Montréal, 1970; apărută după moartea editorului). Relațiile cu Ov. Densusianu poartă amprenta unei considerații și stime reciproce.

---

[1] Jean Boutière (1898—1967), filolog şi lingvist francez, specializat în franceza veche, provensală şi română. Profesor la universităţile din Dijon şi Paris (Sorbona), la École des langues orientales vivantes (Paris). Director al următoarelor instituţii: Institut d'études

Bibliogr. *Mélanges de philologie romane dédiés à la mémoire de Jean Boutière (1899—1967)*, vol. I, Liège [1971], p. VII—XIX (alocuțiunile lui Marcel Durry și Charles Rostaing, și bibliografia operei lui J. Bout.; indicația 1899, ca an al nașterii, în loc de 1898, este o eroare de tipar); Const. Ciopraga, prefața la Jean Boutière, *Viața și opera lui Ion Creangă*, ed. cit., p. 5—13 (vezi și anexa *Corespondență*, p. 332—344); M. Sadoveanu, *Opere*, XIX, București, 1964, p. 437—441; *Coresp. Gorovei*, p. 176, 181, 182, 379—398; *Coresp. Bianu*, I, p. 303—307; Gh. Macarie, *J. Boutière și exegeții români ai operei lui I. Creangă*, în *ALIL*, XXI, 1970, p. 165—177; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 411; necrologurile din *AUT*, V, 1967, p. 303 (Eug. Tănase); *RITL*, XVI, 1967, nr. 2, p. 331 (Marin Bucur); *SCL*, XVIII, 1967, nr. 5, p. 595—596 (Gh. Bulgăr).

[2] Preconizat, prin 1913, ca un institut de cercetări, Institutul de filologie și folclor creat de Ov. Densusianu pe lîngă catedra de filologie romanică pe care acesta o conducea la Universitatea din București, a existat, de fapt, numai cu numele. Subvenționat din cînd în cînd de stat, dar susținut mai ales din veniturile personale ale lui Densusianu, Institutul a debutat cu monografia directorului său, *Graiul din Țara Hațegului* (București, 1915). Sub egida Institutului apar și alte cîteva lucrări ale lui Ov. Densusianu: *Vieața păstorească în poesia noastră populară* (2 vol., București, 1922—23); *Histoire de la langue roumaine* (t. I, București, 1929; ediție anastatică după cea din 1901) etc. și, de asemenea, revista *Grai și suflet*, și se întreprind unele cercetări dialectologice pe teren. Vezi *VN*, IX, nr. 3 (1 V 1913), p. 120; prefața la vol. cit. *Graiul din Țara Hațegului*, p. VI—VIII; apoi scrisorile lui V. Bröndal (III, nota 3), I. A. Candrea, G. Giuglea (III—VI, IX) și ale lui Tache Papahagi către Ov. Densusianu.

[3] *Romania*, prestigioasă revistă trimestrială consacrată studiului limbilor și literaturilor romanice, înființată în 1872, la Paris, de Paul Meyer și Gaston Paris, continuată de Mario Roques și Félix Lecoy. Aici a publicat Ov. Dens., în 1895, note de etimologie romanică.

[4] *Grai și suflet*, publicație a Institutului de filologie și folclor, condusă de Ov. Densusianu; a apărut între 1923—1937, la București.

[5] Jean Boutière, *La vie et l'œuvre de Ion Creangă (1837—1889)*, Paris, 1930.

II[1]

Dijon, le 25 avril 1934

Cher Monsieur,

J'ai bien reçu en leur temps les publications que vous avez bien voulu m'adresser de votre Institut de filologie și folclor[2], et je vous en remercie cordialement. Je serai heureux de recevoir à l'avenir tout ce que vous publierez; mais, naturellement, je vous demanderai de me faire parvenir une facture pour chaque envoi; à moins que vous n'ayez des membres (ce que j'ignore) qui, moyennant le paiement d'une cotisation annuelle, reçoivent les ouvrages de l'Institut.

Je vous prie également de m'inscrire comme abonné de *Grai şi sufle* et de me faire connaître le prix de l'abonnement que je vous ferai parvenir sans retard.

Pourriez-vous me dire si l'on publie toujours le *Buletin tr⟨imestrial⟩ al publicaţiunilor din România*[3]?

J'ai lu avec le plus grand intérêt votre volume III de la *Literat⟨ura⟩ rom⟨ână⟩ modernă*[4]; il a pris place, dans ma bibliothèque, auprès des 2 tomes précédents que je possédais depuis longtemps déjà.

En vous remerciant par avance, je vous prie d'agréer, mon cher Collègue, l'assurance de mes sentiments de reconnaissance et de vive sympathie,

Jean Boutière

B.A.R.S.R. — S 45 (2)/DXXXV. — Inv. 72.465

---

[1] Bilet de carton.

[2] Vezi scris. precedentă (I), nota 2.

[3] Periodicul cu titlul *Buletin trimestrial al publicaţiunilor din România* a apărut la Bucureşti sub conducerea lui Gheorghe Adamescu şi sub egida Institutului de literatură şi bibliografie din România de pe lîngă Facultatea de litere din Bucureşti. Institutul respectiv a fost înfiinţat în 1926 de către profesorul Mihail Dragomirescu. *Buletinul*, excepţional organizat, după clasificarea zecimală universală şi cu diferiţi indici, n-a reuşit să prezinte mai mult decît publicaţiile anului 1928, expunîndu-le astfel: cărţile — în 4 numere (apărute, în principiu, cîte unul pe trimestru: primele trei — în 1928, ultimul — în 1929), iar periodicele — într-un supliment (Suplementul A, apărut în 1929). Probabil, din cauza greutăţilor inerente în adunarea informaţiilor corespunzătoare şi din cauza crizei economice generale, *Buletinul* şi-a încetat apoi apariţia. *Buletinul* lui Gh. Adamescu este cunoscut şi sub numele de *Bibliografia României* (fost, probabil, supratitlu pe copertă). Vezi N. Georgescu-Tistu, *Bibliografia literară română*, Bucureşti, 1932, p. 88—89.

[4] Cele 3 volume ale primei ediţii din *Literatura română modernă* a lui Ov. Densusianu au apărut în 1920 (I), 1921 (II), 1933 (III). Vol. III era deci recent apărut. Vol. I—II au apărut şi într-o ed. a II-a (1925—1929) şi a III-a (1930). Reeditarea din 1943 a tuturor celor 3 volume poartă indicaţia „Ediţia a IV-a".

Louis-Maurice Brandin[1]

I

Paris, 4 oct. ⟨18⟩95
vendredi soir

Mon cher ami,

Très fatigué depuis quelques jours, j'ai dû remettre à demain le plaisir de vous aller voir, pour vous décharger de vos lourdes fonctions de secrétaire[2] et du ballot de chansons[3] que vous avez bien voulu garder pendant mon absence[4].

Demain soir vers $5^{\text{h}1}/_{2}$, je serai chez vous. À moins de contre-ordre de votre part.

Bien des amitiés à Zünd[5] et à Boser[6], S.V.P.[7].

Dites donc à Zünd que, s'il veut venir me voir un de ces matins, je suis à la maison jusqu'à $9^{h1}/_{2}$. Qu'il m'avertisse seulement par une carte postale.

Tout à vous,

Louis Brandin

73, av⟨enue⟩ Ledru-Rollin

[Adresa] Monsieur Densuciano [sic], 13, rue du Sommerard, Paris.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 49 (1)/DXXXV. — Inv. 72.470

[1] Louis-Maurice Brandin (1874—?) filolog, romanist francez, editor de texte medievale, profesor la University College din Londra. Scrieri: *Lais et descorts français du XIIIe siècle. Texte et musique* (în colaborare cu A. Jeanroy și P. Aubry, 1901); *Glossaire hébreu-français du XIIIe siècle*... (în colaborare cu M. Lambert, 1905); *La chanson d'Aspremont*, t. I—II (ed. a II-a, 1923—1924); *Berthe au grand pied. D'après deux romans en vers du XIIIe siècle* (ed. a II-a, Paris, 1924); *Recueil général des jeux partis français*, t. I—II (în colaborare cu A. Jeanroy și A. Långfors, ed. a II-a, 1926). A contribuit la descoperirea și studierea critică a multor manuscrise vechi franceze în paginile revistelor *Romania, Zeitschrift für französische Sprache und Literatur, Revue des études juives, The Cornhill Magazine.*

Relațiile sale cu Ovid Densusianu, ca și cele două scrisori către acesta, datează din anii de studiu, cînd ambii au urmat cursurile lui Gaston Paris la École Pratique des Hautes Études (Brandin, între 1893—1897; Densusianu, între 1894—1897). Mai tîrziu, ca și Ovid Densusianu, Brandin va fi unul dintre membrii fondatori ai Societății amicale „Gaston Paris" (1903).

[2] Ov. Densusianu a fost însărcinat cu secretariatul cursurilor lui G. Paris pe timpul absenței lui Louis Brandin din Paris.

[3] Este vorba de Corpusul de poezie lirică medievală franceză pe care elevii lui Gaston Paris își propuseseră să-l publice în zece volume. Vezi și scris. lui A. Beaunier, Ch. Brun și Em. Philipot către Ov. Densusianu.

[4] Este vorba de șederea lui L. Brandin în Anglia, cu o bursă de studii, probabil, în lunile august-septembrie 1895. Vezi *Annuaire EPHE*, 1897.

[5] Adolphe Zünd, care va semna mai tîrziu Adolphe Zünd-Burguet, colegul lui Brandin și al lui Ov. Dens. la cursurile lui G. Paris și unul dintre cei opt studenți care urmau să pregătească Corpusul de lirică medievală franceză. Vezi și scris. lui A. Zünd către Ov. Dens.

[6] César Boser (1871—1896), medievist francez născut în Elveția, mort prematur (la Paris). Coleg cu L. Brandin și Ov. Dens. la cursurile lui G. Paris de la École Pratique des Hautes Études (1893—1896) și membru al aceluiași grup de pregătire a Corpusului. A publicat mai multe articole în *Romania* și pregătea o nouă ediție din *Coutumes de Beauvoisis*. Vezi *Annuaire EPHE*, 1897, p. 118.

[7] *S.V.P.* (fr.) = s'il vous plaît.

II[1]

[Paris,] mardi, 25 ⟨novembre⟩[2] ⟨18⟩95
73, av⟨enue⟩ Ledru-Rollin

Mon cher ami,

Je serai demain à la B.N.[3]. Seriez-vous assez bon de prendre avec vous la liste des 10 mots de Reichenau qui suivent les vôtres[4]? Je vous remercie à l'avance.

Tout à vous,

L.B.

LOUIS BRANDIN

C.v. — B.A.R.S.R. — S 49 (2)/DXXXV. — Inv. 72.469

[1] Localizarea: după conținut și după adresa emitentului.

[2] În text: 9 br<e>.

[3] B.N. = Bibliothèque Nationale din Paris.

[4] În anul școlar 1895—1896, la École Pratique des Hautes Études din Paris, în fiecare vineri, studenții seminarului de filologie romanică condus de Gaston Paris pregăteau cîte zece cuvinte din *Glosele de la Reichenau* după culegerea *Altfranzösisches Übungsbuch* (Begründet von W. Foerster und E. Koschwitz, I, Leipzig, 1884).

Eugen Gustav W. Braunholtz [1]

[Goslar (Marea Britanie), 1930, aprilie (?)]

Monsieur et cher Collègue,

Me permettez-vous d'oser vous rappeler la promesse que vous aviez la grande bonté de me donner, lorsque, au Congrès international de la Haye [2], j'eus l'honneur de faire votre connaissance, à savoir, d'assister une de mes élèves, Mlle C. Jopson [3], de vos conseils dans ses recherches sur le judéo-espagnol tel qu'il se parle à Bucharest [sic]? Je vous serai sincèrement reconnaissant de tout ce que vous voudrez bien faire pour elle, et je vous prie, Monsieur et cher Collègue, de croire à mes sentiments bien dévoués.

Mr. E. G. W. BRAUNHOLTZ
GOSLAR, ADAMS ROAD, CAMBRIDGE

C.v. — B.A.R.S.R. — S 50/DXXXV. — Inv. 72.471

[1] Eugen Gustav W. Braunholtz (1859—?), filolog și lingvist englez de origine germană, profesor de limbi romanice la Universitatea din Cambridge (Marea Britanie). Unul dintre membrii fondatori ai Societății amicale „Gaston Paris". Membru al Societății de lingvistică din Paris (1925). Publică studii și texte de literatură medievală franceză, ca de ex.: *Die erste nichtchristliche Parabel des Barlaam und Josaphat. Ihre Herkunft und Verbreitung* (Halle, 1884); *Du roi ki recata le laron. An old French Parable on Confession and Penance* (1932). Îl preocupă de asemenea teatrul secolului al XVII-lea francez (*Plays of Racine, Corneille, Molière* (1890—1897). Colaborează la *ZRPh, Kastner Festschrift, The Modern Language Quarterly.* Datarea mesajului: după menționarea călătoriei d-șoarei C. Jopson la București. Vezi, aici, nota 3. La B.A.R.S.R., în fondul de arhivă A 1384, provenit din arhiva lui Ov. Densusianu, s-a păstrat o c.v. similară, a lui Braunholtz, dar fără text, în care, sub numele titularului, e adăugat, cu mîna, de acesta: „professeur de philologie romane".

[2] E vorba de primul Congres internațional al lingviștilor, care s-a ținut la Haga, între 10—15 aprilie 1928.

[3] D-șoara Cynthia Jopson, devenită, nu peste mult timp, prin căsătorie, Cynthia M. Crews, romanistă binecunoscută prin studiile sale asupra limbii iudeo-spaniole. Elevă a lui E. G. W. Braunholtz, la Universitatea din Cambridge (Marea Britanie); la îndemnul profesorului său, ea pleacă în aprilie 1930, la București, apoi în alte centre din Peninsula Balcanică, pentru a cerceta iudeo-spaniola vorbită în această parte a Europei. Rezultatele investigațiilor sale au fost prezentate sub forma unei teze de doctorat, pe care autoarea a susținut-o la Universitatea din Londra încă în iunie 1930 și care a fost publicată cîțiva ani mai tîrziu: C. M. Crews, *Recherches sur le judéo-espagnol dans les pays balkaniques*, Paris, 1935 (Société

de Publications Romanes et Françaises. XVI) (319[—321] p.). Fratele autoarei, N. B. Jopson, era lector onorific de iudeo-spaniolă la King's College din Londra. În cartea sa citată, C.M.Crews îi mulțumește profesorului său și descrie călătoria ei în România și în celelalte țări balcanice (vezi p. 7 și urm.), dar nu pomenește nimic de Ov. Densusianu. Cf. Marius Sala, *Algunas observaciones lingüísticas sobre los refranes judeo-españoles de Bucarest*, în vol. colect. *Recueil d'études romanes*, Bucarest, 1959, p. 225—241; idem, *Phonétique et phonologie du judéo-espagnol de Bucarest*, The Hague, 1971.

Constantin N. Brăiloiu [1]

I

SOCIETATEA COMPOZITORILOR ROMÂNI
BUCUREȘTI I, STR. LIPSCANI, NO. 110, TELEFON 332/44

București, 7 II 1935

Scumpe domnule profesor, nu v-am supărat mai devreme, fiindcă nu eram încă în stare să mă țin de cuvînt. Abia zilele acestea vestitul „dosar funebru" oșan (sau „oșănesc"?) [sic] a fost sfîrșit și mă simt de-acum dator să vă aduc aceasta la cunoștință [2]. Am lipsit pînă în octombrie din pricina culegerilor în felurite locuri [3]. După întoarcere, au început plictiselile școlare (nu s-au isprăvit!), dar am tot întrebat de dv. și de *Grai și suflet*, ba pe cîte-un elev de-al dv., ba pe d⟨omnișoa⟩ra Holban [4].

Sunt tot mereu prin locurile cu telefonul 207.35 și 3.32.44. Vă rog să-mi spuneți, pe calea aceasta sau pe alta, ce și cum doriți să fac.

Cu veche admirație și tot devotamentul, al dv.

Const. N. Brăiloiu

B.A.R.S.R. — S 52 (1)/DXXXV. — Inv. 72.467

---

[1] Constantin N. Brăiloiu (1893—1958), compozitor, critic muzical, muzicolog, etnomuzicolog și folclorist, profesor (1923—1948) la Conservatorul de Muzică din București, apoi la Institutul de Muzicologie al Universității din Paris (Sorbona). Studii muzicale în Austria, Elveția și la Paris. Alături de G. Enescu și alții, înființează, în 1920, Societatea compozitorilor români. În 1928, pune bazele Arhivei de folclor. În 1944, înființează, la Geneva, împreună cu prof. Eugène Pittard, Arhiva internațională de muzică populară. Este creatorul școlii românești de folcloristică muzicală. A publicat numeroase culegeri și studii de folclor muzical românesc. Menționăm volumele: *Vie musicale d'un village.* Recherches sur le répertoire de Drăguș (Roumanie) 1929—1932, Paris, 1960; *Opere-Oeuvres.* Traducere și prefață de Emilia Comișel. Vol. I—III, București, 1967—1974. Împreună cu alți muzicologi, a colaborat la lucrarea colectivă *Précis de musicologie*, apărută la Paris, 1958, sub conducerea lui Jacques Chailley și sub egida Institutului de muzicologie din Paris.

Bibliogr. *Compozitori și muzicologi români.* Mic lexicon sub redacția lui Viorel Cosma, București, 1965, p. 41—44; Florin Georgescu, *Valoarea contribuției științifice a lui Const. Brăiloiu raportată la bazele actuale ale cercetării folclorului*, în *REF*, t. 13, 1968, nr. 4, p. 299—307; nr. comemorativ închinat lui Const. Brăiloiu: rev. cit., t. cit., nr. 6 (articolele lui Tiberiu Alexandru, Gh. Ciobanu, Lucilia Georgescu, Nicolae Rădulescu); Adrian Vicol, Stanca Fotino, *Despre valorificarea moștenirii științifice a lui Const. Brăiloiu*, în rev. cit., t. 17, 1972, nr. 4, p. 329—340 (despre ed. *Opere-Oeuvres*, citată mai sus); Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 511—527; *Coresp. Bianu*, I, p. 308—309.

[2] E vorba de bocetele din Țara Oașului, culese și studiate de Const. Brăiloiu, publicate apoi sub titlul *Bocete din Oaș*, în *GS*, VII, 1937, p. 1—84.

[3] Brăiloiu se referă la culegerile de folclor muzical întreprinse de el.
[4] Maria Holban, colaboratoare temporară a lui Ov. Dens. Vezi, mai jos, scrisorile ei către Ov. Dens.

II[1]

[București,] duminică, 29–3–⟨19⟩36

Iubite domnule Densușianu, am primit poruncă să plec luni în loc de marți, fiindcă sunt niște lucruri de așezat și trebuie să le așez eu.

Ce rău îmi pare că nu ne mai putem vedea!

Și, pe deasupra, pripirea aceasta a cam stricat pregătirile și mă va obosi. La întoarcere, îți voi scrie imediat și trag nădejde că vei avea vreme atunci să ne întîlnim fără întîrziere.

Trimet o parte a manuscrisului[2] pentru *Grai și suflet*, anume convorbirile. Textele poetice: numaidecît după întoarcere. Cred că nu va fi prea tîrziu.

Mille souvenirs de nous deux!

Al d-tale,

Const. N. Brăiloiu

B.A.R.S.R. – S 52 (2)/DXXXV. – Inv. 72.468

---

[1] Locul de expediere: stabilit după cuprins.
[2] Vezi scris. I, nota 2.

III[1]

[București,] marți, 1 dec. ⟨19⟩36

Iubite domnule Densușianu, îți scriu din pat, unde răceala căpătată ieri mă va pironi desigur încă o zi-două. Masa de astă-seară nu va fi deci cu putință, spre marea noastră părere de rău! Te rog de pe acum să-ți alegi o zi pe la sfîrșitul săptămînii, cînd te vom aștepta cu tot dragul.

Anexate (enfin, enfin!!), textele oșene și introducerea, aproximativ puse la punct[2]. Pentru întîrziere, cer încă o dată din suflet iertare!

Al d-tale cu tot devotamentul,

Const. N. Brăiloiu

B.A.R.S.R. – S 52 (3)/DXXXV. – Inv. 179.879

---

[1] Locul de expediere stabilit după cuprins.
[2] Vezi scris. I (nota 2) și II.

George Breazul [1]

PROF. G. BREAZUL București, 28 XII ⟨1⟩936

Prea stimate domnule profesor,

Abia azi mi-a căzut în mînă *L'Europe centrale*, Prague, le 4 avril 1936, și-mi pot, astfel, da seama de sensul celor scrise de domnia-voastră în *Înălțarea*, nr. 5, 1 mai 1936 [2]. Firește, în forma în care este dată, și mai ales în legătură cu numele celui ce-și ia cutezanța să vă scrie, informația nu este bună și trebuie îndreptată. — Și totuși, la Congresul internațional de educație muzicală ținut la Praga în zilele de 4—9 april 1936 [3], România nu a fost nesocotită, nici prea aspru judecată; iar în urma comunicării făcute de subscrisul, s-a putut ceti în darea de seamă din *Prager Presse*, 8 april 1936, următoarele: „Mit der Pflege der Musikerziehung in Rumänien kann sich wohl kaum ein zweites Volk in Europa vergleichen" [4].

Pentru lămurirea domniei-voastre asupra acestei chestiuni, îmi iau îngăduința a vă trimite alăturatele broșuri [5].

Rugîndu-vă, prea stimate domnule profesor, să nu-mi luați în nume de rău cutezanța de a vă scri [sic], rămîn același statornic și devotat admirator al domniei-voastre,

Breazul

B.A.R.S.R. — S 53/DXXXV. — Inv. 72.472

---

[1] George Breazul (1887—1961), critic muzical, folclorist și muzicolog, profesor de muzică în învățămîntul mediu (1920—26), iar din 1926 — la Conservatorul din București. Numele de naștere: George N. Georgescu. Specializare la Berlin (după primul război mondial). Împreună cu D. G. Kiriac, contribuie la înființarea unei „Arhive fonogramice" (1927). A colaborat la diferite periodice și a publicat studii de istorie a muzicii românești și universale, culegeri de folclor muzical românesc, manuale de muzică (unele dintre acestea: în colaborare cu Sabin V. Drăgoi). Menționăm volumele: *Patrium carmen. Contribuții la studiul muzicii românești*, Craiova [1941]; (postum) *Pagini din istoria muzicii românești*, ediție îngrijită și prefațată de Vasile Tomescu, [respectiv de] Gheorghe Firca. Vol. I—III, București, 1964—1974.

Bibliogr. Gheorghe Ciobanu, *Prof. George Breazul*, în *REF*, t. 7, 1962, nr. 1—2, p. 152—153; idem, *Aportul lui G. Breazul la dezvoltarea folcloristicii muzicale românești*, în rev. cit., t. 11, 1966, nr. 5—6, p. 519—533.; Firan, *De la Maced.*, p. 91—93; Vasile Tomescu, studiul introductiv la op. cit. *Pagini ...*, vol. I, p. 5—83; Const. Brăiloiu, *Colindele d-lui G. Breazul*, București, 1938; *Compozitori și muzicologi români*, Mic lexicon sub redacția lui Viorel Cosma, București, 1965, p. 47—48; Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 509—511. Vezi și Gavril Galinescu, *Manuale didactice de muzică de G. Breazul*. Recenzii, București, 1934.

[2] În revista proprie *Înălțarea* (București), s.n., nr. 5 (din 1 V 1936), p. 96, în cadrul rubricii *Din vraf*, la nota a doua, sub titlul *Pentru educația muzicală*, Ov. Densusianu scria: „Un articol din *L'Europe centrale*, de la Praga, în n-rul din 4 april, ne informează despre ceea ce se face pentru educația muzicală în Cehoslovacia, unde se știe cu cîtă pasiune e cultivată muzica. Din inițiativa d-lui Kamil Krofta, actualul ministru al afacerilor streine, s-a înființat o *Societate de educație muzicală*, care chiar pînă acum s-a manifestat cu o întinsă propagandă și cu bun spirit de organizație.

La sfîrșitul articolului, vorbindu-se de alte țări, se spune că România este printre cele dintîi în ce privește educația muzicală. Să fie un compliment sau lipsă de bună informație? Putem constata desigur un progres în această privință, dar rămîne încă mult de făcut. Și în școală și altfel, muzica e prea elementar sau prea capricios înțeleasă. Gustul publicului trebuie mai bine orientat. Mult pot contribui și transmisiunile de la radio, dar sînt de atîtea ori în ceartă cu arta."

[3] G. Breazul a fost delegat oficial al țării noastre la acest congres.

[4] Traducerea textului german: „În ce privește cultivarea educației muzicale, cu greu poate fi citat un al doilea popor în Europa, care să se poată compara cu România".

[5] Broșurile trimise lui Ov. Densusianu trebuie să fi fost: G. Breazul, *Muzica românească la Praga.* (România la întîiul congres internațional de educație muzicală, ținut la Praga în aprilie 1936). București [1936]; idem, *Die Musikerziehung in Rumänien*, Bukarest, 1936 (extras din *Mélanges D. Gusti*, București, 1936); eventual, și extrasul articolului lui G. Breazul, *Musikerziehung als wissenschaftliche Disziplin*, din *Der Auftakt* (Prag), XVI. Jhrg., 1936, H. 3—4.

În lumina criticii făcute de Ov. Densusianu în nota reprodusă mai sus, propaganda lui G. Breazul, întemeiată pe o cunoaștere de la „centru" a faptelor și pornită dintr-un patriotism rău înțeles, se pare că edulcora situația de fapt a educației muzicale din România.

Pierre E. Briquet [1]

Nashville-Tenn⟨essy⟩, le 16 juin 1924

Cher Monsieur,

Permettez-moi de venir vous remercier bien vivement pour votre si aimable lettre du 8 avril, pour l'envoi de vos travaux sur le folklore roumain [2], — si intéressants et attachants, — ainsi que pour les démarches que vous avez eu la bonté de faire pour moi chez Socec [3]. Cela a dû être la partie la moins agréable de votre corvée!

Je suis enchanté de ces proses de Anghel [4] et lis avec intérêt, le *Purgatoriu* de M. Moldovanu [5]. Socec m'a envoyé un certain nombre d'ouvrages à double. Je les lui ai renvoyés. Comme vous me l'indiquiez, un certain nombre de volumes n'ont pu être fournis. Je pense surtout à Alexandri [sic], vol. II, III, IV et V du *Théâtre*, et *Proză* [6] du même auteur, ainsi qu'à Ghica (Ion), vol. III [7].

J'écris à Socec à ce sujet et me risque à le faire en roumain; j'espère qu'il me comprendra!

Veuillez agréer, cher Monsieur, avec mes remerciements réitérés pour votre si grande complaisance, l'expression de mes sentiments respectueux,

P. E. Briquet

Professeur de langues romanes, Vanderbilt University, Nashville-Tenn⟨essy⟩, U.S.A

[Adresa (pe plic)] Monsieur Ovide Densusianu, 14, str. Colței, București, Roumanie — Rumania.

[Expeditor] P. E. Briquet, Vanderbilt University, Nashville-Tenn⟨essy⟩, U.S.A.

B.A.R.S.R. — S 54/DXXXV. — Inv. 72.473

---

[1] Pierre E. Briquet, om de cultură francez, autor al cărții *Pierre Loti et l'Orient* (Geneva, 1945). Profesor de limbi romanice la Universitatea Vanderbilt din Nashville, Statele Unite ale Americii. Bun cunoscător al limbii și literaturii române. Data poștei la sosirea scrisorii în București: 6 iul. ⟨1⟩924. Indicația cifrică din adresa lui Ov. Dens. e greșită (nu 14, ci 24).

[2] Pînă în 1924, Ov. Dens. a publicat mai multe studii asupra folclorului românesc, dintre care cităm: *Folclorul. Cum trebuie înțeles*, București, 1910; *La vie pastorale chez les Roumains*, Paris, 1914; *Din folclorul păstoresc*, București, 1920; *Vieața păstorească în poesia noastră populară*, I—II, București, 1922—1923.

[3] Socec, societate editoare și de librărie înființată de Ioan V. Socec, la sfîrșitul secolului trecut, în București, și continuată de fiul acestuia.

[4] Dimitrie Anghel, *Opere complete : Proză*, București, Cartea românească, 1924.

[5] Corneliu Moldovanu, *Purgatoriul*, I—II, București, Cartea românească, [1922].

[6] V. Alecsandri, *Opere complete*. Vol. I: *Poezii*; II: *Proză*; III—VII: *Teatru*. București, Minerva, 1904—1908 (Biblioteca scriitorilor români). Volumele de teatru au și o numerotare autonomă: I—V. La această numerotare se referă P. E. Briquet.

[7] Ion Ghica, *Scrieri*, vol. I—IV. Cu o prefață, indice de lucruri, localități și persoane de P. V. Haneș, București, 1914.

Viggo Bröndal [1]

I

[Charlottenlund,] 31 août 1928

Monsieur et cher Collègue,

À mon retour d'un voyage au Portugal, je trouve votre c.r.[2] des *Mots scythes*[3]. Je vous en remercie bien vivement et j'apprécie fort votre éloge et votre critique. Je compte étudier encore vos articles sur le sujet et reprendre d'autres côtés de ces problèmes passionnants.

Cordial souvenir de La Haye[4] de votre

VIGGO BRÖNDAL
DR. PHIL., PROFESSOR VED KÖBENHAVNS UNIVERSITET
CHARLOTTENLUND

C.v. — B.A.R.S.R. — S 55 (1)/DXXXV. — Inv. 72.474

---

[1] Viggo Bröndal (1887—1942), remarcabil lingvist danez, profesor de filologie romanică la Universitatea din Copenhaga. Fondator, împreună cu L. Hjelmslev, al Cercului lingviștilor de la Copenhaga (1934) și al publicației Cercului *Acta linguistica* (Copenhaga, 1939—1965), devenită în 1965 *Acta linguistica hafniensia*. Dintre scrierile sale, cităm: *Substrat et emprunt en roman et en germanique. Étude sur l'histoire des sons et des mots* (Copenhague — București, 1948; apărută anterior, în 1917, în limba daneză); *Les parties du discours (partes orationis). Études sur les catégories du langage.* Résumé d'un ouvrage danois intitulé Ordklasserne (Copenhagen, 1948; apărută anterior, în 1928, în versiune daneză); *Théorie des prépositions* (Copenhague, 1950; apărută anterior, în 1940, în limba daneză). Ovid Densusianu apreciază în mod deosebit lucrările lingvistului danez. Vezi, în acest sens, recenzia pe care o face cărții *Mots „scythes" en nordique primitif*, din colecția „Acta philologica scandinavica" (Copenhague, 1928), în *GS*, III, 2, 1928, p. 451—454, pentru care, dealtfel, Bröndal îi mulțumește în scrisoarea de față. Ceva mai tîrziu, în *GS*, VII, 1937, p. 346, Ov. Dens. prezintă succint studiul acestuia *Franceza, limbă abstractă*, apărut în *RFR*, III, 1936, nr. 7, p. 88—102.

Între cei doi lingviști, relațiile colegiale sînt dublate de relații oficiale: cu ocazia vizitei sale în România, în aprilie 1936, V. Bröndal se va adresa lui Ov. Densusianu și în calitatea acestuia de titular al catedrei de filologie romanică a Universității bucureștene. Vezi, aici, scris. II. — S-a păstrat, provenind din arhiva lui Ov. Dens., și o c.v. a lui V. Bröndal („Professeur de philologie romane à l'Université de Copenhague, Charlottenlund, Danemark"), la B.A.R.S.R., fondul A 1384.

Bibliogr. Sebeok, *Portr. Ling.*, II; Drăganu, *St. sint. gen.*, p. 406.

[2] c.r. (fr.) = compte rendu.

[3] Este vorba de lucrarea *Mots „scythes" en nordique primitif* (Copenhague, 1928). Vezi, aici, nota 1.

[4] Referire la primul Congres internațional al lingviștilor, ținut la Haga între 10—15 apr. 1928, unde cei doi lingviști s-au întîlnit. Cf. supra, scrisoarea lui E. G. W. Braunholtz către Ov. Dens.

II

IVe CONGRÈS INTERNATIONAL DE LINGUISTES
LE SECRÉTAIRE GÉNÉRAL
CHARLOTTENLUND-DANEMARK

18 février 1936

Monsieur et cher Collègue,

Vous aurez reçu depuis quelque temps l'invitation pour le Congrès de Copenhague [1] que nous avons envoyée au gouvernement et à l'Académie, aux Universités et Sociétés savantes ainsi qu'aux savants de Roumanie connus comme linguistes. Si vous en voyez d'autres, et surtout des jeunes, je vous prie de vouloir bien me communiquer leurs noms et adresses. Nous tenons en effet à ce que la Roumanie ayez [sic] la place qui lui revient à cette occasion, et personnellement, je serai heureux de revoir plusieurs des confrères romanistes que j'avais connus lors de mes études à Paris ou à l'occasion des Congrès précédents [2]. Nous voudrions aussi des communications de savants roumains— et surtout, si possible, sur des sujets se rapportant à certains noyaux qui commencent à se constituer.

J'espère pouvoir vous en entretenir lors d'un voyage prochain en Roumanie, réalisation d'un projet longtemps différé. Je viens en effet d'apprendre que le gouvernement roumain a bien voulu m'accorder, ainsi qu'à Mme Bröndal, le libre parcours sur les chemins de fer roumains, ce qui nous permettra de visiter successivement Cluj et Bucarest, Iași et Cernăuți. Nous comptons entrer en territoire roumain vers le 19 avril, et serons à Bucarest du mardi 21 jusqu'au lundi 27, probablement [3]. Mon ami Rosetti[4], qui s'est chargé de me guider, a bien voulu me proposer de parler devant un public cultivé sur des sujets littéraires et philosophiques. Il me dit que peut-être vous accepterez [sic] à la Faculté des Lettres une ou deux conférences sur des sujets philologiques ou linguistiques [5]. Je me permets donc de vous proposer deux sujets:

1°. *Une étymologie célèbre et la question des lois phonétiques.* Il s'agit de AMBULARE et les [sic] problèmes fondamentaux que pose l'évolution de ce verbe en roman. Le sujet pourra intéresser des philologues et linguistes non seulement romanistes, mais de toute spécialité.

2°. *Structure des systèmes vocaliques.* C'est une discussion de phonologie structurale, inspirée des études de l'École de Prague [6] et destinée au volume VI des *Travaux* [7] qu'on prépare pour notre Congrès. Sujet évidemment plutôt technique et qui demande un public d'initiation linguistique.

Si, pour une raison quelconque, ma proposition ne vous convient [pas], loin de moi d'insister. Je voudrais seulement profiter de l'occasion de mon séjour à Bucarest pour entendre l'opinion des savants roumains. Leur expérience spéciale du roumain pourra, en effet, être de valeur pour les deux sujets.

Selon le conseil de M. Rosetti, j'écris en même temps à M. Drouhet[8] ainsi qu'au Doyen, M. Radulescu-Motru[9].

Veuillez croire, Monsieur et cher Collègue, à mes meilleurs sentiments,

Viggo Bröndal

B.A.R.S.R. — S 55 (2)/DXXXV. — Inv. 72.475

---

[1] Al IV-lea Congres internațional al lingviștilor s-a ținut la Copenhaga, între 27 august și 1 septembrie 1936.

[2] Congresele precedente s-au ținut astfel Haga, 10—15 apr. 1928 (I); Geneva, 25—29 aug. 1931 (II); Roma, 19—26 sept. 1933 (III).

[3] De fapt, V. Bröndal se mai afla la București, miercuri 29 aprilie, cînd a ținut o conferință la Fundația Carol, la invitația lui Al. Rosetti. (Vezi Arh. Ov. Dens., XXXI, Acte 75).

[4] Alexandru Rosetti. Vezi scris. sale către Ov. Dens.

[5] Reiese din scrisoare că V. Bröndal urma să țină mai multe conferințe la București: una sau două pentru marele public și una sau două la Facultatea de litere și filozofie, pentru profesori și studenți. În fapt, doar două au avut loc: cele destinate marelui public. Ambele au fost fixate exact în orele de curs ale lui Ov. Densusianu, încît nici Densusianu, nici studenții săi n-au putut participa. Simțindu-se lezat în legătură cu modificarea destinației și cu stabilirea zilelor și orelor conferințelor lui Bröndal la București, Ov. Densusianu adresează decanului Facultății sale o cerere, datată 4 mai 1936, în care solicită ca, în cea mai apropiată ședință a Consiliului Facultății, să se pună la ordinea zilei chestiunea invitațiilor adresate profesorilor străini de a ține conferințe la Facultatea respectivă. Densusianu cere să se statueze o hotărîre mai veche a Consiliului, și anume aceea ca „propunerile ori din partea noastră, ori din aceea a unei universități străine pentru profesorii care ar veni să ție conferințe, să aibă asentimentul profesorului de specialitate de la noi și, în același timp, să se fixeze, de acord cu dînsul, orele cînd vor avea loc conferințele". În Arh. Ov. Dens., XXXI, Acte 75, se păstrează o copie (duplicat) dactilografiată a cererii lui Ov. Dens. și nesemnată.

[6] Școala de la Praga: importantă școală lingvistică, fondată în 1926 la Praga de R. Jakobson, S. Karcevski, N. S. Trubetzkoy.

[7] Este vorba de publicația *Travaux du Cercle linguistique de Prague* a Școlii de la Praga. Volumul VI, Praga 1936, subintitulat *Études dédiées au Quatrième Congrès de Linguistes*, cuprinde, într-adevăr, la paginile 62—74, comunicarea anunțată de V. Bröndal. Dealtfel, Bröndal își prezentase studiul, anterior, la una din ședințele de lucru ale Cercului (6 aprilie 1936).

[8] Charles Drouhet, titularul catedrei de literatură franceză a Universității din București (din 1915). Vezi scrisorile acestuia către Ov. Dens.

[9] Constantin Rădulescu-Motru, decanul de atunci al Facultății de litere și filozofie a Universității bucureștene (din oct. 1932). Vezi, infra, scrisoarea acestuia către Ov. Dens.

III

Ce 19 févr⟨ier⟩ 1938
Hôpital de la Ville, à Copenhague (Danemark)

Cher Monsieur Densusianu,

Lors de ma visite en Roumanie [1] — aussi pittoresque qu'agréable — j'avais bien l'impression d'un intérêt fervent pour le folklore, en partie sociologique (GUSTI) [2], surtout sentimental. J'avais aussi bu une tasse de bon café turc à l'institut curieux de l'aimable M. CANDREA [3].

Maintenant, je vois dans votre leçon d'inauguration [4] tout autre chose — ce qui, d'ailleurs, est loin de m'étonner: un historique d'une grande envergure (il ne manque que l'école scandinave: MOE, norvégien; OLRIK, danois et le finnois K. KROHN)[5], une critique très serrée, une attitude nette, de principe.

J'ai lu cela avec un grand intérêt malgré ma grave maladie (je suis ici depuis le 4 oct.) et je me réjouis d'avance de pouvoir reprendre le sujet avec vous quand je reviens à Bucarest, prob⟨ablement⟩ vers la fin de juin.

Bien cordialement à vous,

Viggo Brŏndal

B.A.R.S.R. — S 55 (3)/DXXXV. — Inv. 72.476

---

[1] V. Bröndal s-a aflat în România în aprilie 1936, cînd a ținut conferințe la București și la Cluj. Vezi, aici, scris. II.

[2] Dimitrie Gusti (1880—1955), sociolog, profesor la Universitatea din București. A inițiat și condus cercetarea monografică a satelor din România. În concepția sa, studiul complex al mediului rural prevedea și investigarea obiceiurilor, folclorului și a culturii în general, a poporului.

[3] Institutul de filologie și folclor de pe lîngă Facultatea de litere și filozofie a Universității bucureștene, institut creat și condus de Ov. Densusianu, ajutat de I. A. Candrea. Vezi, supra, scris. I a lui Jean Boutière către Ov. Dens., nota 2.

[4] Este vorba de prelegerea *Folclorul. Cum trebuie înțeles*, cu care Ov. Densusianu și-a inaugurat cursul de folclor de la Facultatea de litere din București, în anul universitar 1909—1910. Lecția inaugurală a apărut în paginile *Vieții noi* (a. V, nr. 10—15, 1909) și sub formă de extras, în 1910. O a doua ediție s-a tipărit în 1937, și, tot atunci, a apărut versiunea franceză a lucrării, aparținînd Mariei Holban. De bună seamă că Bröndal se referă la această versiune. În studiul său, Densusianu prezintă principalele curente ale folcloristicii moderne și elaborează o teorie a fenomenului folcloric, privit din perspectiva funcțiilor sale multiple: literară, filologică, istorică, sociologică.

[5] Folcloriștii scandinavi omiși de Ov. Densusianu sînt: Moltke Moe cu *Maal og Minne* (1909), Axel Olrik cu *Nogle Grundsaetninger for Sagnforskning* (1921) și Kaarle Krohn cu *Skandinavisk mytologi* (1922) și mai ales cu *Die folkloristische Arbeitsmethode* (1926).

Charles Brun [1]

[Paris, 1895]

Mon cher Monsieur,

Puisque vous vous êtes fait l'hôte et le Mécène de la conférence du Chansonnier [2], je vous écris ce mot, à vous spécialement, sur l'éloquence de qui je fonde toute mon espérance.

À parler sérieusement, je vous prie d'être l'interprète de mes profonds regrets auprès de tous ces Messieurs et de leur demander de bien vouloir ne plus me considérer comme des leurs [3]. Malgré tous mes efforts, il m'a été impossible de trouver un seul jour pour aller à la Nationale [4]. Outre que j'ai classe quotidienne, j'ai en ce moment les compositions à corriger, le Concours à préparer et, même, Lucie [?] à surveiller.

Dans ces conditions, il serait déplorable que je fasse arrêter tout le travail pour ce qui ne serait jamais de ma part une négligence, mais deviendrait une faute. Au surplus, j'avais trop présumé de moi-même et je pense que vous perdrez peu à vous priver de mes lumières. Si l'année prochaine, où je serai libre, vous voulez me rouvrir vos rangs en sous-ordre, j'en serai encore très honoré.

Excusez l'incohérence des figures de ce mot écrit à la hâte et veuillez être, encore une fois, mon interprète très affectueux auprès de notre secrétaire et de tous, et agréez l'assurance de ma vive amitié,

Ch. Brun
agrégé des lettres

B.A.R.S.R. — S 56/DXXXV. — Inv. 72.477

---

[1] Charles-Pierre-Jean Brun (1870—?), filolog, profesor şi ziarist francez, membru al Societăţii amicale „Gaston Paris" (1903). Scrieri: *Le régionalisme*, Paris, [1916?], amintită de P. Păltănea în studiul său *Adevăr şi legendă, III. Puncte din estetica nouă* (*VN*, XI, nr. 11, din 1 dec. 1915, p. 349). Relaţiile lui Ov. Dens. cu Ch. Brun datează din anii de studii la Paris (1894—1897), cînd ambii urmau cursurile lui Gaston Paris. Ch. Brun venise acolo cu un an înainte (1893). Mai tîrziu, în 1927, îl vom regăsi pe Ch. Brun la Bucureşti, la Congresul presei latine, ca reprezentant al ziarului francez *Le Quotidien*. Profesorul şi ziaristul francez nu era străin de unele evenimente politice româneşti. Astfel, mişcarea memorandistă transilvăneană din 1892 şi, mai ales, figura corifeului mişcării, preotul Vasile Lucaci, constituie subiectul unui poem epic, de dimensiuni reduse, scris în octombrie 1894, după faimosul proces care a avut un atît de larg răsunet în ţară şi în străinătate. Sentimentul fraternităţii romanice şi încrederea nezdruncinată în dreptate dau o coloratură patetică poemului — rămas manuscris — pe care Ch. Brun îl supune atenţiei lui Ov. Dens., probabil, în eventualitatea publicării într-o revistă românească. Vezi ms. autograf al poemului respectiv în Arh. Ov. Dens., XXXII, Varia I. Vezi *Annuaire EPHE*, 1893—1897.

Locul de expediere a scrisorii: după conţinut (referirea la Biblioteca Naţională din Paris). Datarea scrisorii: după conţinut (este perioada studiilor lui Densusianu la Paris, 1894—1897). În 1895, anul corespunzător sem. II al anului şcolar 1894—1895 sau sem. I al anului şcolar 1895—1896, Ov. Dens., Ch. Brun şi alţi şase studenţi ai lui Gaston Paris, hotărîseră publicarea unui *Corpus* de poezie lirică franceză din secolele XII şi XIII, pentru care era nevoie de un studiu susţinut la Biblioteca Naţională din Paris. La această cercetare de bibliotecă face aluzie Ch. Brun în scrisoare.—Scrisoare în chenar negru. Scris mărunt foarte greu analizabil. Pe prima pagină sus şi pe ultima pagină: însemnări cu creionul, fără importanţă.

[2] Probabil, Gaston Paris. Apelativul, întrucîtva ireverenţios, de „chansonnier" trebuie pus pe seama preocupărilor profesorului la cursurile lui, şi anume, studiul filologic al „chansons"-urilor, adică al poemelor medievale franceze de factură epică.

[3] Este vorba, poate, de grupul celor opt elevi ai lui Gaston Paris care hotărîseră publicarea *Corpus*-ului de poezie lirică medievală franceză. Ch. Brun cere ieşirea din acest grup, deoarece, fiind şi profesor la un liceu, nu are suficient timp pentru studiu (dealtfel, îşi terminase studiile universitare — era „agrégé des lettres", cînd s-a înscris la cursurile lui Gaston Paris). Vezi, supra, scris. lui A. Beaunier, L. Brandin şi, infra, ale lui Em. Philipot către Ov.Dens.

[4] Nationale: Bibliothèque Nationale din Paris.

Vladimir Buben [1]

[Praga,] 1/5 〈19〉22

Prea stimate domnule,

Vă mulțumesc din toată inima pentru cartea dv. care m-a făcut o mare plăcere. Mă felicit că am putut să fac cunoștința dv. [2] și sper că, odată, voi avea și ocasiune a vă revedea in țara voastră.

Binevoiți a primi, domnule, salutările mele respect[u]oase.

Vlad. Buben

[Adresa] Domnului Ov. Densușianu, București, strada Colței 14, România [3].

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 90/DXXXV. — Inv. 74.045

---

[1] Vladimir Buben (1888—1956), romanist ceh, profesor la Universitatea din Bratislava, apoi la cea din Praga. A publicat studii privitoare la limba franceză și dicționare franco-cehe și ceho-franceze. Relevăm studiul: *Influence de l'orthographe sur la prononciation du français moderne* (Bratislava, 1935; Spisy filosofické fakulty Univ. Komenského v Bratislavé, č. XIX). A avut și preocupări privitoare la limbile provensală și albaneză. A fost membru al Societății de lingvistică romanică din Paris. În ilustrata trimisă lui Ov. Dens., a se observa abaterile: *m-a* (= mi-a); *in* (= în); *voastră* (= dv.); *respectoase*. — Ilustrata reprezintă: „Praha — Pražské paláce. Les Palais de Prague"... (Umělecké dopisnice dle orig. F. Jelinka) (reproducere după acuarelă). Localitatea de expediere: după ștampila poștei. Vezi *St. doc. lit.*, X, p. 103.

[2] Cu ocazia vizitei sale în Cehoslovacia, Ov. Densusianu l-a cunoscut și pe Vl. Buben. În arhiva lui Ov. Dens. s-a păstrat și o c.v. a lui Vl. Buben, în care adresa imprimată (Hradec Královẻ) este anulată de Vl.B. cu creionul și înlocuită de adresa nouă (scrisă cu creionul): Praha II, Táborská 56/III. Pe același bilet, Vl. Buben notează, pentru Ov. Dens., adresa lingvistului ceh Max. Křepinský. Vezi B.A.R.S.R., fondul A 1384.

[3] Numărul casei din adresa lui Ov. Dens. este 24, nu 14.

Margareta Budălănescu-Petrulian [1]

I

Vaslui, 11 sept. 1919

Mult onorate domnule profesor,

Încurajată de îngăduirea ce mi-ați dat de a vă scrie, îndrăznesc a vă face în scris o rugăminte.

Dacă credeți că ar fi suficient pentru folosul revistei, [vedeți] numai: *Visătoarea* și *Florăreasa* și, dacă socotiți că sunt în forma ce merită a fi publicate, faceți-o [2].

Pe celelalte două aş voi să le lăsaţi pentru altă dată; şi, dacă sunt bine, le puteţi reţine pentru publicare[3].

În alt caz, veţi dispune cum veţi crede d-voastră.

Primiţi, vă rog, mulţumiri călduroase şi asigurări de recunoştinţă pentru îndemnul ce mi l-aţi dăruit călăuză.

Marga Budălănescu

B.A.R.S.R. – S 57 (1)/DXXXV. – Inv. 72.478

---

[1] Margareta Budălănescu-Petrulian (n. 1895), profesoară,. scriitoare. Elevă a lui Ov. Densusianu (pînă în 1920). Profesoară de limba şi literatura română la Bucureşti, Ploieşti, Cîmpina, pe urmă la Tg.-Jiu, Craiova. Colaboratoare la *VN*, între 1919—1923, cu poeme în proză (debutează în a. XV, nr. 5—6, din 1 iul.— 1 aug. 1919). În colaborare cu G. F. Ciauşanu, a publicat o culegere de folclor: *Frunză verde ... Literatură populară oltenească* (Rîmnicu-Vîlcea, 1938). Lucrările sale sînt semnate: Margareta Budălănescu. Altfel, a mai semnat: Marga Budălănescu, iar după căsătorie: Margareta Budălănescu-Petrulianu, Margareta N. Petrulian. Cele 8 scrisori către Ov. Dens. (7 — dintre 1919— 1933, iar una nedatată), cuprind informaţii despre relaţiile de colaborare la *VN*, informaţii despre organizarea învăţămîntului, unele date biografice. Scrisul emitentei conţine erori ortografice[2] *orcare* (II), *reînoesc* (VI), *Alexandri* (VIII) etc. (corectate de noi); acorduri greşite: *va începe cursurile* (III), *a fetiţei mele cea mare* (VII), *împrejurimile* [...] *îţi deschide* (VIII); o inovaţie lexicală: *învecinătăţile* (IV) „împrejurimile". — În Arh. Ov. Dens., XXVII, ms. 89 (8), se păstrează o lucrare a Marg. Budăl. din 1919 — studentă în anul III — la seminarul condus de Ov. Dens. (comentarii la cîntul VII din *Extraits de la Chanson de Roland par Gaston Paris*), iar Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 97— conţine un mănunchi de poeme în proză (22 f. autografe, cu intervenţii manuscrise ale lui Ov. Dens.), dintre care cele mai multe au fost publicate în *VN*. Vezi şi *Caiet III abon. VN*. Cf. scrisoarea semnată „Margareta B.", publicată de noi în rezumat în partea a doua a volumului de faţă.

[2] Bucăţile *Visătoarea* şi *Florăreasa* apar, alături de *Pe gînduri*, în *VN*, XVI, nr. 1—3 (1 III — 1 V 1920). Semnate: Margareta Budălănescu.

[3] Probabil, *Pe gînduri* (vezi nota precedentă) face parte din acest grup. E greu de ştiut care este al patrulea poem.

II

Cîmpina, 21 septemvrie 1921

Mult stimate domnule Densusianu,

Vă cer mii de scuze că pînă acum nu v-am trimes mulţumiri pentru cele 15 reviste[1] primite la Predeal de la d-voastră şi că am întîrziat cu trimiterea costului. Vă rog să nu judecaţi cu asprime întîrzierea mea.

În Bucureşti am stat numai cîteva zile, după ce am plecat de la Predeal. De la 3 septemvrie, m-am stabilit în Cîmpina, unde sunt profesoară la Şcoala secundară de fete.

Pe la începutul lunei octomvrie, voi veni la Bucureşti şi voi avea cea mai deosebită plăcere să vă revăd. Îmi voi permite luxul să vă anunţ, ca să pot afla dacă vă găsesc la or[i]care altă oră în afară de aceea fixată de dv. pentru audienţă.

Sunt însă cam nelămurită în privinţa apreţierei ce aţi fi putut da paginilor mele cu titlul *Singurătate, Vis*, ce v-am prezentat pentru revistă[2].

N-am fost mai modestă, adică să vă fi prezentat pentru alegere mai multe şi cu alte titluri. Am făcut-o cu o rezervă: de a nu zădărnici timpul dv. cu cheltuiala lui pentru cetirea paginilor mele.

Cu cea mai distinsă consideraţie şi cu toată admiraţia, a dumneavoastră

Marg. Budălănescu

Cîmpina, 30, Ştirbei Vodă 30

B.A.R.S.R. — 57 (2)/DXXXV. — Inv. 72.479

---

[1] 15 reviste: adică 15 exemplare din revistă (din *VN*).

[2] *Singurătate* şi *Vis* apar împreună în *VN*, XVII, nr. 8—9 (1 oct.— 1 noiemb. 1921). Semnate: Margareta Budălănescu.

III

Cîmpina, 19 oct. 1921

Mult stimate domnule Densusianu,

Vă mulţumesc mult pentru delicata atenţiune ce aţi avut pentru mine, trimeţîndu-mi ultimul d-voastră volum [1].

Vă trimet alătur[i] patru manuscrise, dintre care veţi binevoi a alege ceea ce credeţi.

Săptămîna trecută am auzit pe d-l Scripcă, doritor să aibă fotografia d-voastră, să o reproducă în mai mare şi să o expună în sala în care se găsesc scriitorii noştri. „Am pe Hasdeu", spunea d-sa, „n-am pe d-l Densusianu. L-aş reproduce în mai mare, fiindcă este cel mai mare dintre toţi".

Nu am arătat că aş putea să vă comunic aceasta, fiindcă am socotit a mă adresa întîi dv., şi în urmă a-i face o surpriză.

Sunt cît se poate uimită de hărnicia acestui adevărat apostol. După 29 de ani serviţi, apare şi azi în mijlocul copiilor, contopindu-se cu sufletele lor. Aceeaşi bună impresie am şi despre doamna Scripcă, soţia d-sale, care este institutoare.

Şcoala nr. 1 de băieţi străluceşte de curăţenie, ordine şi de bogăţia unui material didactic necesar învăţămîntului.

În localul acestei şcoale funcţionează şcoala secundară de fete, de la 1—5 p.m., de la ora 5 $^1/_2$ — şcoala de adulţi şi a funcţionat şi va începe [sic] cursurile şcoalei industriale.

Tot aici se află biblioteca — compusă din cîteva mii de volume. Lipsesc acum multe volume, care au fost răspîndite în timpul ocupaţiei. Timpul liber mi-l rezerv aranjării bibliotecei.

Intenţionez formarea unei biblioteci proprii a şcoalei secundare. Am adunat pînă acum peste 200 volume. În biblioteca d-lui Scripcă am găsit aceleaşi volume de mai multe ori. Mi s-a promis un schimb de cărţi, dacă voi putea obţine cărţi care lipsesc din biblioteca deja formată.

În ziua de 30 octomvrie, voi fi la Bucureşti. La ora 10 $^1/_2$, voi veni să vă văd.

Primiţi încredinţarea perfectei mele consideraţiuni.
A dumneavoastră

Marg. Budălănescu

P.s. Vă rog a-mi rezerva 10 numere [2] din revista ce va apare acum, spre a le plasa în Cîmpina.

M.B.

B.A.R.S.R. — S 57 (3)/DXXXV. — Inv. 72.480

---

[1] Ov. Densusianu, *Salba clipelor*, Bucureşti, 1921.
[2] 10 numere: adică, mai precis, 10 exemplare.

IV

Cîmpina, 16 mai 1922

Mult stimate domnule profesor,

Cu cea mai deplină satisfacţie vă mulţumesc pentru tot ceea ce mi-aţi trimes. Surprizele d-voastră pun nimb plăcerii ce simt că mă aflu în acest oraş.

Muncesc foarte mult pentru şcoală, dar sunt liniştită. O viaţă tihnită mă animează în acest colţ nebănuit de încîntător. Am întîlnit şi fiinţe care mă întîmpină cu voie bună.

Învecinătăţile oraşului, frumoase, mă ademenesc; iar sărbătoarea, cînd mă apropii de ele, sufletul e stăpînit de o emoţie caldă în faţa coloritului fraged, sănătos. Seara, înainte de a adormi, în ochii închişi regăsesc frumuseţi de pretutindeni. O nădejde dulce îmi mîngîie domol pleoapele şi adorm un somn uşor.

A doua zi, reîncep lucrul ca o noutate îmbucurătoare.

Clipele acestea de pace fac loc uitării a tot ce ar umbri viaţa.

Întîi, copilăria mea fericită, şi, acum, şi anul acesta, se va grava în amintiri scumpe. Numai vreo întîmplare caraghioasă m-ar putea izola curînd de aici.

Cu toată recunoştinţa şi mulţumiri sincere, a d-voastră,

Marg. Budălănescu

P.s. Vă rog să binevoiţi a dispune eliberarea a 2 chitanţe, ce reprezintă achitarea abonamentului pentru cele 2 biblioteci, pe care le voi prezenta la descărcare.

M.B.

B.A.R.S.R. — S 57 (4)/DXXXV. — Inv. 72.481

V [1]

[Sinaia,] 20 VI 1922

Stimate domnule profesor,

Mă găsesc la Sinaia, de unde vă trimet cele mai distinse salutări,

Marg. Budălănescu

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, 24, str. Colței, București.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 57 (5)/DXXXV. — Inv. 72.482

[1] Ilustrata reprezintă: Sinaia. O privire spre Hotelul Caraiman și Munții Bucegi (fotocolor).

VI

Tg.-Jiu, 17 mai 1925

[Emitenta reînnoiește rugămintea ca Ov. Dens. să intervină la Ministerul Instrucțiunii Publice pentru transferarea ei în învățămîntul secundar, la Craiova. În scris. sînt menționați: inspectorul Poșulescu, profesoara Bălăcescu, Kirițescu din Ministerul Instr. Publ. Inc.: „Mult stimate domnule Densusianu". Des.: „Domnule Densusianu, știu un lucru. Peste cuvîntul dumneavoastră nu se poate trece. E lege. — Primiți încredințarea deosebitei mele considerațiuni — Marg. N. Petrulian, str. Victoriei 83, Tg.-Jiu. — P.s. Scrisoarea a fost depusă printr-un trimițător".]

B.A.R.S.R. — A 1384/167

VII

[F.l.,] 22. 10. 1933

Mult stimate domnule Densusianu,

Cu o vie emoțiune am primit scrisoarea dumneavoastră. Sunt mîndră de aprețierea dumneavoastră, îndrăgostitul de frumos. M-ați onora foarte mult dacă ați binevoi să comunicați părerile dumneavoastră printr-o critică unei reviste bune.

Nu voi uita bucuriile cu care mă dăruiați, primind ca bune manuscrisele mele pentru *Vieața nouă.*

Rîndurile dumneavoastră mi-au amintit de clipe cînd, studentă, plecam inspirată de la cursurile dumneavoastră. Duceam cu mine poezia sentimentului meu de admirație că zi cu zi mă înălțam deasupra realității crude, plutind în lume călăuzită de dumneavoastră.

Admiratoarea de atunci și de totdeauna vă privește acum recunoscătoare.

Am publicat *Neliniști și încrederi* în decembrie 1931 [1]. După mulțumirea mea cea mare, avută la sosirea acasă a tipăriturilor, la o lună, în ianuar 1932, am primit lovitura grea a morții fetiței mele cea [sic] mare.

Despărțirea a fost zdrobitoare. Durerea m-a chinuit nemilos. Îndoliată de tristeță, în anul trecut nu v-am putut vedea.

Poate mai echilibrată sufletește, peste 2 luni, în vacanța de Crăciun, doresc să vă revăd. Sper să rămîn în București mai mult de 2 săptămîni. Pentru tot timpul, v-aș ruga să-mi rezervați plăcuta ocaziune de a mă considera la dispozițiunea dumneavoastră, ajutîndu-vă, cu ceea ce mă voi pricepe, în activitatea dumneavoastră filologică sau literară.

Va fi atunci pentru mine prilej de reînălțare sufletească.

Pînă atunci, primiți încredințarea perfectei mele considerațiuni.

Marg. Budălănescu

B.A.R.S.R. – S 57 (6)/DXXXV. – Inv. 72.483

---

[1] Margareta Budălănescu, *Neliniști și încrederi*, București, [1931] (54[–56] p.), în care include multe dintre poemele în proză apărute în *VN*.

VIII

Suceava, 15 august [f.a.]

Stimate domnule Densusianu,

Aflați despre mine că de la începutul acestei luni mă găsesc în Suceava, unde voi rămîne pînă la sfîrșitul lunei septembre. Mi-am propus să vizitez și alte localități din Bucovina, deoarece, pînă acum, n-am putut cunoaște „vesela grădină" a lui Alecsandri.

Suceava e frumoasă, văzută din depărtare, situată pe dealuri, cu bisericele ei presărate din evlavia foștilor noștri domni.

Numai cîteva străzi sunt pavate și n-ai simți vreo plăcere trainică de a viețui într-un oraș românesc, însă cu obiceiuri înstrăinate, să auzi numai jidovește și nemțește și să mai auzi și pe români, schimonosindu-se cînd salută pe coconițe: *Küss' die Hände*[1]. Trecutul istoric, și numai atîta tot, îți mai prinde în suflet respect și revoltă; iar cînd urci pe drumul către cetatea lui Ștefan, simți o reînălțare și o profanare [sic] că ai ajuns pe urmele marelui luptător. Împrejurimile Sucevei îți deschide [sic] perspective frumoase și te invită la o visare plăcută.

Apusul și răsăritul frumos al soarelui pe dealuri sau oglindirea minunată a cerului în apa Sucevei sunt iscodiri ce așteaptă ca, vrăjite de ochiul dv., să se lase în voia condeiul[ui][2] dv. ca să fie turnate în versuri și, apoi, [să le dați(?)][3] de știre unei lumi.

Către sfîrșitul lui august voi fi în București, pentru o zi sau două zile. Dacă aș ști că sunteți în oraș, mi-aș îngădui să trec să vă văd.

Cu cele mai distinse sentimente,

Marg. Budălănescu-Petrulianu
str. Regina Maria, nr. 121

B.A.R.S.R. – S 57 (7)/DXXXV. – Inv. 72.485

---

[1] *Küss' die Hände* (germ.) = (salutul) Sărut mîinile!

[2] și [3] Completarea editorilor.

Nicolae M. Budurescu [1]

I

București, 9/22 IX ⟨1⟩911

Stimate domnule Densușianu,

Mi-au produs o deosebită plăcere rîndurile ce mi-ați adresat pe carta postală în alb și negru. Vă mulțumesc pentru delicata dv. atențiune.

Desigur că ați petrecut bine pînă acum și Parisul ce vă așteaptă în decor autumnal o să vă ofere destule distracții. Pe la noi, în schimb, mai nimic nou. Distribuirea revistei [2] s-a făcut normal, după cît am putut constata de la cunoștințele mele abonate. În schimb, n-am văzut în tot orașul decît *un singur* placard cu numărul revistei. Nu știu care poate fi cauza.

Interview-ul acordat de dv. redactorului de la *Világ* [3] a dat ocazie *Tribunei* [4] să scrie un articol vehement contra dv., în care susține, nici mai [mult] [5] nici mai puțin, o mișcare universitară, abstențiune de la cursuri, obstrucționism etc., pentru a pedepsi pe profesorul care n-are cravată tricoloră nici gusturi poporaniste [6]. Dacă îmi indicați adresa de la Paris, mă pot însărcina să vă trimit numărul.

Peste cîteva zile, Teatrul Național își deschide porțile: se va juca *Rhea Sylvia*, piesa în 5 acte și versuri de N. Scurtescu [7], poet dezgropat de Onor. Direcție [8]. Material original destul: cine n-a vrut, n-a trimes nimic. Figurează în listă: D. Zamfirescu [9], H. Lecca [10], Victor Eftimiu definitiv consacrat în gen [11], Rîuleț [12], Herz [13] și a⟨lții⟩. După *Rhea Sylvia*, se reia *Heidelbergul de altădată* în traducerea dv. [14], pentru reintrarea d-l⟨ui⟩ Bulandra [15] și d-ș⟨oarei⟩ Giurgea [16].

Nădăjduind să mai primesc vești bune de la dv., vă rog, domnule Densușianu, să primiți respect[u]oase salutări.

N. Budurescu

B.A.R.S.R. — S 58 (1)/DXXXV. — Inv. 72.486

---

[1] Nicolae M. Budurescu (n. 1888), avocat în București, deputat, scriitor. Funcții de conducere în Ministerul de Interne și la Președinția Consiliului de Miniștri (1933—1935). Între 1910—1919, colaborator la *VN*, cu poezii originale, cu unele traduceri din Heine, cu proză originală și cu o traducere din Villiers de l'Isle-Adam. A publicat volumul de versuri *Poema navelor plecate* (București, 1912), recenzat favorabil de Ov. Dens. în *VN*, VIII, nr. 24 (1 II 1913), p. 440—441. A tradus cîteva nuvele de Prosper Mérimée, apărute în cadrul volumului Pr. Mérimée, *Tamango* (București, 1971; celelalte nuvele sînt traduse de Al. O. Teodoreanu și de Virgil Teodorescu). Cinci dintre scrisorile către Densusianu datează dintre 1911—1919, iar două sînt nedatate. În Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 99, s-au păstrat 5 f. autografe (poezii) de N. Budurescu cu intervenții manuscrise ale lui Ov. Densusianu. Vezi *Poeți VN; Antol. poez. simb.; Docum. lit.*, I, p. 401—402; *Dicț. pseud.;* Firan, *De la Maced.*, p. 93.

[2] Densusianu se afla, probabil, în Elveția și urma să plece în Franța. Presupunem că, la rugămintea lui, sarcinile administrative și redacționale ale *VN* au fost trecute, în acest timp, asupra lui N. M. Budurescu, care avea și indicația să țină pe directorul revistei la curent cu viața intelectuală din București. Dealtfel, cu ocazia unor absențe mai lungi din țară, nu o dată, Ov. Dens. a apelat, în același scop, la concursul colaboratorilor săi (de ex.: I. F. Buricescu, Const. Damianovici etc.; vezi, aici, corespondența lor cu Ov. Dens.).

[3] În bibliotecile publice din București nu am găsit colecția acestui periodic maghiar (*Világ*).

[4] Articolul respectiv, *Naționalismul e o frază — spune d. Ovid Densușianu*, a apărut, nesemnat, în *Tribuna* (Arad), anul XV, nr. 187, 26 aug. st. v. (8 sept. st. n.) 1911, p. 2—3. Se relatează, cu citate, și se comentează interviul acordat de Ov. Densusianu, periodicului maghiar *Világ*, cu ocazia trecerii acestuia prin Cluj, în vara anului 1911 (probabil, în drumul spre Occident), interviu apărut în nr. din 7 sept. 1911. Ov. Densusianu, asistat de Emil Isac, ar fi declarat, printre altele: „Naționalismul este o simplă frază a politicei brachiale [...] Poezia ușoară și poporală pe care o cultivă Goga a mai fost scrisă de mulți și ar fi de dorit să se scrie cît mai puțină..." Lingvistul bucureștean elogiază, în schimb, curentul literar modernist, reprezentat, printre alții, de Emil Isac. Corespondentul anonim al *Tribunei* ia atitudine. După el, Ov. Densusianu este „un detractor al luptelor noastre naționale". Corespondentul se întreabă: „Se poate să existe un om de știință, care să cunoască pe deplin istoria limbii sale naționale și să spună în fața unui străin, dușman al neamului său, că naționalismul e o frază? Se poate să debiteze un profesor universitar român o astfel de enormitate jignitoare pentru un neam întreg de oameni?!"

[5] Completarea editorilor.

[6] Într-o anumită măsură, N. Budurescu exagerează, deformînd problema. Fraza respectivă, aflată în finalul articolului, sună astfel: „Sperăm, dealtfel, că la întoarcerea d-sale în țară, acei studenți români conștienți, cari sunt necesitați să-i asculte cursurile, vor ști să aplice o lecție binemeritată profesorului lor, care și-a uitat atît de mult de sine, încît e în stare să insulte într-o gazetă ungurească pe niște frați ai lui subjugați". Cf. *VN*, VII, nr. 16 (1 oct. 1911), p. 312.

[7] Nicolae V. Scurtescu (1844—1879), institutor, publicist, cronicar dramatic, dramaturg. Printre altele — autor al unui volum de *Poesii* (București, 1877) și al unor piese, de teatru. *Rhea Sylvia*, dramă în 5 acte (ed. I, București, 1873; ed. II, revăzută, București, 1877; ed. III, București, [1911], reeditarea ediției precedente, în „Biblioteca pentru toți", nr. 704, cu mențiunea: „Jucată pe scena Teatrului Național din București, în stagiunea anului 1911"), s-a reprezentat în seara zilei de 15 sept. 1911, deschizînd stagiunea teatrală 1911—1912. Pentru analiza piesei, vezi Al. Ciorănescu, *Teatrul românesc în versuri și izvoarele lui*, [București,] 1943, p. 111—114; Massoff, *T. rom.*, IV, p. 358—359 (cu informații despre reprezentație). **Bibliogr.** Iuliu I. Roșca, *Scriitori și artiști. Amintiri personale*, București, 1890, p. 3—20; Rosetti, *Dicț. cont.*; *St. doc. lit.*, VI, p. 299.

[8] În stagiunea 1911—1912, director general al teatrelor era Ion Bacalbașa.

[9] Dintre piesele lui Duiliu Zamfirescu, s-au reprezentat: *Lumină nouă* (în 3 acte) și *O amică* (într-un act). Cf. Massoff, *op. cit.*, vol. cit., p. 371; Acad., *Ist. teatr. Rom.*, II, p. 219.

[10] Haralamb Lecca (1873—1920), autor dramatic în vogă în ultimii ani ai sec. al XIX-lea și în primul deceniu al sec. al XX-lea. Nu figurează totuși pe lista autorilor reprezentați la Teatrul Național bucureștean în stagiunea 1911—1912. Vezi Massoff, *Ist. T. Naț.*, p. 209—211. E posibil ca vreuna dintre piesele sale să fi fost inclusă într-un anteproiect al stagiunii respective și, pe urmă, să se fi renunțat la ea. În același an însă, o piesă în 3 acte, *Sîngele*, de Har. Lecca este jucată pe scena Teatrului Național din Craiova. Vezi Acad., *Ist. lit. rom.*, III, p. 955—960; Acad., *Ist. teatr. Rom.*, II, p. 215—217. Vezi și *VN*, I, nr. 1 (1 II 1905), p. 22—23; nr. 17 (1 oct. 1905), p. 406; III, nr. 21 (1 dec. 1907), nr. 21, p. 471; V, nr. 6 (1 mai 1909), p. 117—118; nr. 12 (1 aug. 1909), p. 251.

[11] Din repertoriul lui Victor Eftimiu, s-a jucat poemul *Înșir'te Mărgărite*. De asemenea, s-a jucat *Păpușile* de Pierre Wolff, în traducerea lui Victor Eftimiu și Mihail Săulescu. Vezi Massoff, *T. rom.*, IV, p. 332—334, 363, 367; Acad., *Ist. teatr. Rom.*, II, p. 226.

[12] Probabil că Budurescu se referă la comedia în 3 acte *Un rege Lear al mahalalei* de Const. Rîuleț, „jucată de artiștii Teatrului Național [din București] la 'Blanduzia' ", după cum se afirmă pe coperta volumului lui Const. Rîuțel, *Cei mai de samă* (București, 1912), unde se anunță apariția iminentă a comediei. Din lista operelor publicate de Const. Rîuleț, expusă la sfîrșitul altui volum al său, *Cinci piese jucate* (București, 1928, p. 257—259), rezultă că *Un rege Lear al mahalalei* încă nu apăruse. Nici nu știm, dealtfel, să se fi publicat pînă acum. Vezi: Acad., *Ist. teatr. Rom.*, III, p. 199.

[13] Lui A. de Herz i s-a jucat drama într-un act *Cînd ochii plîng*. Massoff, *T. rom.*, IV, p. 370; Acad., *Ist. teatr. Rom.*, III, p. 198.

[14] Piesa în 5 acte *Heidelbergul de altădată* de Wilhelm Meyer-Förster, în traducerea lui Ov. Densusianu, a fost jucată pentru prima dată în stagiunea 1908—1909 (la 29 sept. 1908) a Teatrului Național din București (director: Pompiliu Eliade). Piesa a fost publicată la București, 1909 (Col. „Biblioteca Teatrului Național", nr. 1). Vezi și Massoff, *Ist. T. Naț.*, p. 202, 204; idem, *T. rom.*, IV, p. 244.

[15] Cunoscutul actor Tony Bulandra (1881—1943).
[16] Actrița Maria Giurgea (1888—1949). Vezi Massoff, *T. rom.*, IV, p. 361.

II

[F.l.,] 4/17 februar ⟨1⟩912

[Scris. f.l., în limba română. Inc.: „Iubite domnule Densușianu". N. M. Bud. anunță că, de 12 zile, este bolnav de angină difterică, complicată în ultimul timp cu nefrită și cu un început de artrită a cotului drept. A cerut decanului o amînare a examenelor restante. Anunță că a primit revista, „pentru care vă mulțumesc și din care mi-a plăcut mult bucata primă și cea a lui Răsmiriță [1]". Des.: „Primiți, vă rog, domnule Densușianu, distinse salutări de la al dv. N. M. Budurescu". Întreg textul scrisorii, inclusiv semnătura, este scris de altă mînă. Dealtfel, însuși Budurescu declară acest lucru în finalul scrisorii: „Mîna dreaptă fiind imobilizată de bandaj, scrisoarea ce vă adresez e dictată".]

B.A.R.S.R. — S 58 (2)/DXXXV. — Inv. 72.488

[1] E vorba de nr. 24 din anul VII al *Vieții noi* (1 II 1912). Prima „bucată" este poezia *Uitarea cînd vine* de Ervin (p. 453—454); cealaltă este a lui Mihail Eliescu-Răzmiriță: *Lui Thânatos* (p. 469—470).

III[1]

[București, începutul lui martie 1912,] mercuri

Stimate domnule Densușianu,

Am revăzut corectura și am rectificat cîteva erori ce am mai găsit. Mi s-a părut totuși că ar fi putut avea un loc mai aproape de copertă, mai ales că obiceiul a consacrat alternarea bucăților de versuri și proză. Așa bunăoară, *Rubinul* ar putea figura între versurile dv. și ale lui Speranță; afară numai dacă valoarea bucăței mele intrinsecă [2] i-a determinat locul ce dv. i-ați destinat [3].

Cu distinse salutări, al dv.

N. M. BUDURESCU

C.v. — B.A.R.S.R. — S 58 (5)/DXXXV. — Inv. 72.487

[1] Datarea scrisorii: după cuprins (vezi partea a doua a textului). Locul de expediție: probabil. Textul scrisorii este scris cu creionul. Semnătura: imprimată.

[2] A se observa dislocarea sintactică neobișnuită (în loc de: *valoarea intrinsecă a bucăței mele*).

[3] Bucata în proză *Rubinul* a lui N. Budurescu a apărut în *Vieața nouă*, VIII, nr. 3 (16 III 1912), p. 48—50. Materialele anterioare ale numărului respectiv sînt: o cuvîntare a lui Ov. Densusianu, *Arta educatoare*; o poezie de Ervin; proză artistică de Eug. Speranția. În continuare, după *Rubinul*: materiale de Dragoș Protopopescu, Nic. Solacolu, Mia Vlad.

IV

[București, după 1913,] joi

[Scris. f.l., f.d., în limba română. Inc.: „Iubite d-le Densușianu". Îi cere lui Ov. Dens. să-i comunice dacă îl poate primi ziua următoare, între 2—3 d.m. Des.: „Al d-tale, cu cele mai cordiale sentimente, N. Budurescu, Temișana 39. Telefon 20/33". Locul de expediere:

dedus din cuprinsul scrisorii și după adresă. Vezi scris. V și *Caiet III abon. VN*. În perioada 1909—1913, Budurescu locuia în București, str. Transilvaniei 62. Vezi *Caiet II abon. VN*. Deci scrisoarea este posterioară acestei perioade.]

B.A.R.S.R. — S 58 (6)/DXXXV. — Inv. 72.491

V[1]

[București, 4 noie⟨mbrie⟩ ⟨1⟩918]

Iubite maestre,

Te felicit călduros pentru alegerea d-tale la Academie[2]. Simbolismul românesc are sub cupolă pe cel mai demn și strălucit reprezentant al lui. Să trăiești. Sper să vin și eu în curînd la Iași.

Al d-tale

N. Budurescu
str. Temișana 39

[Adresa] D-sale d-lui Ovid Densușianu, prof. univ., membru al Academiei, str. Gîndului 3, Iași.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 58 (4)/DXXXV. — Inv. 72.490

---

[1] Datarea scrisorii: după ștampila poștei. Locul de expediere: după indicarea străzii (vezi și scrisoarea IV).

[2] Ov. Densusianu fusese ales membru al Academiei Române, în octombrie 1918.

VI

Călimănești, 2 iul. [1919]

[Scris. f.a., în limba română. Inc.: „Iubite maestre". N. Bud. e de 10 zile acolo, la odihnă, și se scuză că n-a putut să-l vadă pe Ov. Dens. înainte de plecare. Peste 10—15 zile, va reintra „în căldura clocotitoare a Capitalei". Des.: „Al d-tale, cu toată dragostea, N. Budurescu". Anul (după ștampila neclară a poștei): incert.]

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, prof. univ., membru al Academiei, str. Colței 24, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 58 (3)/DXXXV — Inv. 72.489

VII

[Scris. f.l., f.d., în limba română. Cu ocazia unei plecări a lui Ov. Dens. în străinătate, N. Budurescu îl roagă să-i cumpere un stilou. E indicată și marca. Inc.: „Iubite d-le Densușianu". Des.: „Al d-tale cu dragoste, N. Budurescu".]

B.A.R.S.R. — S 58 (7)/DXXXV. — Inv. 72.492

Ion F. Buricescu [1]

I

București, 1907 sept. 3, Răsuri 10

Stimate domnule Densușianu,

N-am putut, nici la plecare, nici din scrisoarea d-voastră, să mă lămuresc dacă trebuie să vă expediez și corespondența, sau, mai bine zis, ce anume corespondență, fiindcă îmi închipuiesc că nu voiți să aveți orice scrisoare vi se adresează. În același timp, v-aș ruga să-mi comunicați dacă aveți material pentru dări de seamă în numărul ce apare [2], sau dacă trebuie făcute relativ la broșuri ce vin pe adresa d-voastră. Odată cu această scrisoare, vă expediez ultimele numere din *Sămănătorul* și *Viața literară*, iar mîine, mă voi duce la Socec să comunic adresa, spre a vă trimete corecturile, în cazul cînd nu vi le-a trimes.

Cu ocazia numirilor noastre, m-am întîlnit cu Bentoiu [3], care regreta foarte mult că nu v-a putut întîlni; el mi-a spus că are niște traduceri din Heine pe care m-a rugat să le dau să le culeagă pentru a le avea pentru no. viitor din revistă, iar d-voastră să faceți îndreptările ce veți crede, cînd veți primi corecturile [4].

Salutări respectuoase.

I. F. Buricescu

[Adresa] Monsieur Ovidiu Densușianu, professeur à l'Université de Bucharest, München, Carerstrasse 38.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 59 (1)/DXXXV. — Inv. 72.493

---

[1] Ion F. Buricescu (n. 1880), absolvent al Facultății de litere din București (1903), profesor de filozofie, drept și pedagogie în învățămîntul secundar (București, Botoșani, Călărași, din nou București). A publicat lucrări de pedagogie, de organizare a învățămîntului, de psihologie, logică etc. Semnalăm: *Didactica logicei* (București, [1935]), iar în colaborare cu Ioan Petrovici — *Logica* pentru cl. a VII-a liceală (București, 1935; ajunsă la ed. a IV-a). Colaborează la *VN*, mai des între 1906—1908 și sporadic între 1909—11, cu articole de psihologie socială, de pedagogie, de critică literară (H. Ibsen, Ion Ghica). Sprijină campania lui Ov. Densusianu privind educația artistică în școală.

În toamna lui 1907, cu ocazia unei șederi mai îndelungate în străinătate, Ov. Densusianu îi dă în grijă lui Buricescu redacția *Vieții noi* și trimiterea regulată a corespondenței sosite pe numele său. Cele 3 scrisori publicate aici datează tocmai din acest interval.

În cadrul conferințelor *Vieții noi* (la București), Buricescu dezvoltă temele: *Simbolismul lui Ibsen* (3 III 1909) și *Din psihologia sentimentelor estetice* (1910). Prima conferință e publicată în rezumat în *VN*, V, nr. 5 (15 IV 1909), p. 92—94, și, in extenso, în vol. colectiv *Conferențele „Vieței nouă". Seria întîi. 1909*, București, 1910, p. 181—208; a doua — în rezumat în *VN*, VI, nr. 6 (1 VI 1910), p. 114—116.

Bibliogr. *Monografia liceului „Gh. Lazăr" din București 1860—1935 ...*, București, 1935, p. 565—566; Petrovici, *Amintiri*, p. 104—105.

[2] Se înțelege: „în numărul ce urmează să apară", deci nr. 16 din anul III al revistei (cu data de 15 sept. 1907).

[3] E vorba de Ion Bentoiu, colaborator la *VN* între 1906—1909. Vezi, supra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[4] Ov. Dens. a încuviințat publicarea traducerilor din Heine, în total 3 poezii, care apar în *VN*, dar nu în nr. din 15 sept., ci în cel din 1 oct. 1907 (anul III, nr. 17).

II

București, 1907, septembre 13

Stimate domnule Densușianu,

Astă-seară, s-a gătit revista [1]. Nu s-a pus decît ceea ce ați văzut și d-voastră; d. Hétrat [2] mi-a spus că nu mai dă nimic [3], fiindcă volumul nu e încă gata [4].

Mîine, voi expedia revista; d-voastră vă voi expedia de asemenea cîte 5 exemplare din ultimul număr [5], precum și din cel dublu [6]. V-am mai trimis ultimele trei numere apărute din *Săptămîna* [7], precum și un plic conținînd toate scrisorile ce am primit de la plecarea d-voastră.

În ceea ce privește cărți apărute, cu regret trebuie să vă spun că nu am nimic. N-am primit decît *Dama cu camelii* a lui Dumas, apărută în „Biblioteca pentru toți" [8]. Mă gîndeam să vă trimit acest volum, dar, răsfoindu-l, am văzut că e — dintr-o greșală a legătorului — incomplet. Altceva, nu mai e nimic deocamdată.

Nu mi-ați răspuns în privința traducerilor din Heine ale lui Bentoiu, dacă e bine să fac ceea ce v-am scris, adică să le dau la tipografie și apoi să vi le trimit în corectură [9].

Aștept acum și alte informații relativ la numărul ce vine.

Primiți respectuoasele mele salutări.

Ion F. Buricescu

B.A.R.S.R. — S 59 (2)/DXXXV. — Inv. 72.494

---

[1] E vorba, deci, de nr. 16 din a. III al *VN* (15 sept. 1907).

[2] J.-B. Hétrat. Vezi, mai jos, scrisorile sale către Ov. Densusianu.

[3] Totuși Hétrat a colaborat și în nr. 16 cu o poezie (p. 352), și în nr. următor, 17, cu sonetul *S-au dus cocorii* ... (p. 365; 1 oct. 1907).

[4] E vorba de volumul de poezii al lui J.-B. Hétrat, *Aevea*, a cărui apariție foarte recentă e anunțată chiar în nr. 17: sonetul citat în nota anterioară este reprodus din volumul „apărut zilele acestea".

[5] Se înțelege: din nr. 16.

[6] Deci: din nr. 14—15 (15 aug. — 1 sept. 1907).

[7] Bisăptămînalul bucureștean *Săptămîna* al lui George Panu. Vezi *Publ. per. rom.*, II, p. 606.

[8] Al. Dumas-fiul, *Dama cu camelii*. Roman. Traducere de Stelian Petrescu, București, 1907. („Biblioteca pentru toți", nr. 280—282.) Traducerea va apărea în mai multe ediții, dintre care numai a doua este numerotată și datată (1908); datele posibile de apariție ale celorlalte: 1916 și 1924.

[9] Vezi nota 4 la scrisoarea precedentă (I).

III

București, 1907, sept. 16

Stimate d-le Densușianu,

Fiind acum în biuroul d-voastră și neavînd hîrtie la îndemînă, îmi permit să vă scriu aceste rînduri pe una din fișele d-voastră. V-am expediat 5 exemplare din ultimul număr al revistei [1]. Cu numărul dublu [2] am întîrziat, fiindcă nu găseam în sufragerie nici un exemplar; azi au sosit însă cîteva din provincie și am luat din ele 5, pe care vi le trimit odată cu acest plic în care am pus aproape toate scrisorile ce v-au venit de la plecare.

N-am pus adrese sau cărți poștale de la librarii din provincie și altele de acest soi, fiindcă îmi închipuiesc că, pentru moment, nu vă interesează.

Revista a fost expediată.

Primiți respectuoase salutări.

I. F. Buricescu

B.A.R.S.R. — S 59 (3)/DXXXV. — Inv. 72.495

---

[1] Vezi scrisoarea precedentă (II), nota 5.

[2] Vezi scrisoarea precedentă (II), nota 6.

Demetru N. Burileanu [1]

[București,] 16 oct. ⟨1⟩904

Iubite d-le Densușianu,

Abia ieri seară am găsit programa cursurilor academice. Mă grăbesc a-ți comunica și confirma că ziua hotărîtă pentru prelegerile d-tale e marțea, orele $8^{1/2}$—10 seară.

Cu cordialitate,

D. Burileanu

[Adresa (pe plic)] D-sale d-lui Ov. Densușianu, profesor universitar, 184, Calea Victoriei, Loco.

B.A.R.S.R. — S 60/DXXXV. — Inv. 72.496

---

[1] Demetru N. Burileanu (1869—1947). Studii la Paris și Bruxelles. Din 1897, profesor de limba și literatura elină la Universitatea din București. Director general al învățămîntului superior (1922—1926, 1927). Militant conservator-democrat (cu Take Ionescu), apoi liberal. A publicat manuale de latină și greacă pentru liceu și numeroase studii privitoare la literatura, cultura și istoria greacă și latină. Din arhiva lui Ov. Dens. s-a păstrat, la B.A.R.S.R., în fondul A 1384, un anunț de căsătorie, pe bilet de carton, adresat „Domnului Ovidiu Densușianu, profesor la Universitate, 67, bd. Carol, Loco" (scris de mînă), cu următorul text tipărit: „Elisa Tănăsescu — Demetru Burileanu, căsătoriți. 11 februarie 1901. București". Vezi D. N. Burileanu, *Memoriu de studii și lucrări*, București, 1901; *Fig. cont. Rom,*; Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 139—140; idem, *Instituții*, p. 59; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 294—295; *Docum. lit.*, II, p. 298.

I. Burlea [1]

Praga, 25 II ⟨1⟩935

Stimat [sic] domnule profesor,

Situația ce mă împiedică să vin în contact direct cu seminarul dv. explică și scuză această scrisoare, și, aceasta, cu atît mai mult cu cît se referă la o problemă ridicată în seminarul dv., problemă rămasă, pentru mine cel puțin, în urma plecărei la Praga, nerezolvată. Propunerea pe care ați ridicat-o dv. în ultima ședință de seminar, asupra lui *duce-vă-ți*, și o părere pe care d-l Șandru [2] a avut amabilitatea să mi-o comunice în ultimul moment, au completat și complicat, sub alte aspecte, problema lui *duce-vă-ți*.

Părerea d-lui Șandru — pe care nu o cunosc în întregime (dînsul îmi spunea că va face o comunicare la seminar) — a fost în realitate mai mult o sugestie, ea reducîndu-se la aceea că *face-vă-ți* ar deriva din *face-vi-ți*, pe care l-ar fi auzit în Banat (și care este destul de obișnuit). Formal, însă, *face-vi-ți* nu se deosebește de *face-vă-ți*, decît prin o evoluție a pronumelui *vă* la *vi*, iar, din acest punct de vedere, tocmai contrar părerei d-lui Șandru, *face-vi-ți* e ulterior lui *face-vă-ți*.

Problema se pune, însă, funcțional (și, de aici înainte, vă rog să distingeți ceea ce aduc eu față de părerea exprimată de dv.), distingîndu-se anume funcțiunea tranzitivă (cf. *„face-vă-ți* frumoși") de cea intranzitivă (cf. *„face-vă-ți* patul") a pronumelui, și, aceasta, pentru că se observă o mai pronunțată generalizare a formei inversate la intranzitiv decît la tranzitiv. (Impropriu, mă folosesc — pentru economie — de termenii *tranzitiv* și *intranzitiv* cu referire la pronume; ei pot fi înlocuiți cu *acuzativ* sau *dativ*.)

Într-adevăr, am impresia (nu pot aduce texte, toată teoria pe care o voi dezvolta depinzînd de valabilitatea atestărei datelor elementare) că, în intranzitiv, forma inversată se aude și la celelalte conjugări decît a 3-a: *spăla-vi-ți* (cf. „spăla-vi-ți fața"), *vede-vi-ți* (cf. „vede-vi-ți de treabă") — unde *vi*, binențeles, poate fi înlocuit și cu *vă*; în tranzitiv, cum relevam la seminar, ea nu se aude decît la c⟨onju⟩g⟨area⟩ [a] 3-a; în chiar sînul conjugării [a] 3-a, însă, intranzitivul prezintă, în plus față de tranzitiv, forme inversate și la alte persoane (cf. *face-mi-ți, face-i-ți*) decît numai p⟨ersoana⟩ a II[-a] plural, cum prezintă tranzitivul [3]. (De fapt, din punctul de vedere al verbului, avem de-a face, în toate cazurile, cu p⟨ersoana⟩ [a] II[-a] plural; distincția de persoane o fac referindu-mă la regim.) În genere, deci, forma inversată este mai generalizată în intranzitivul pronominal.

Observația aceasta vine să lămurească sintactic-semantic propaginarea dezinenței *ți* (în *spălați-vă-ți* etc.) de la care porneați dv.; ea se va fi produs în funcție intranzitivă mai întîi, și anume, sub forma pronumelui conjunct al p⟨ersoanei⟩ [a] II[-a] sg. dativ *ți*, chemat pleonastic (sau mai bine zis emfatic) [4], de necesitatea accentuării lîngă dativul plural al p⟨ersoanei⟩ [a] II[-a] *vă* (cf. „spălați-vă-*ți* mîinile"); acest *ți* avea, deci, la început, funcțiune pronominală, și numai mai tîrziu se va fi confundat, prin generalizare, cu dezinența *ți*.

Pe de altă parte, nu e mai puțin adevărat că, în funcție acuzativală, construcția inversată a fost posibilă numai mai tîrziu, și anume, după ce se crease funcțiunea dativală. Dovadă, faptul că în funcțiune acuzativală — la c⟨onju⟩g⟨area⟩ [a] 3-a — ea nu apare decît la p⟨ersoana⟩ [a] II[-a] plural *(face-vă-ți)*, unde, am văzut, a fost posibilă, formal, o confuziune cu funcțiunea dativală; situația era alta la celelalte persoane, unde dativul pronominal *(mi, i)* se distingea de acuzativ *(mă, lă, -l)*; astfel s-ar explica lipsa acuzativului funcțiunei **face-mă-ți, *face-lă-ți*, față de corespondenta dativală existentă: *face-mi-ți, face-i-ți*. Că nu a apărut și un acuzatival **face-ne-ți* din *faceți-ne* lîngă dativalul *face-ni-ți*, s-ar explica prin faptul că, aci, se trasase o distincție între acuzativ și dativ: la dativ se folosește cu exclusivitate *ni*, iar la acuzativ, cu aceeași exclusivitate, *ne* (la p⟨ersoana⟩ [a] II[-a] pl., însă, *vă* putea tot așa de bine servi acuzatival [sic], ca și dativul.

Deci, forma inversată a imperativului a luat naștere în funcțiune dativală mai întîi, și, numai mai apoi, prin o confuzie a pronumelui la p⟨ersoana⟩ [a] II[-a] plural, și în funcțiune acuzativală. (Din punct de vedere semantic, vor fi concurat la aceasta și unele situații echivoce, ca: „face-*vă*-ți ce știți", „ ~ ce vă taie capul", unde *vă* poate fi interpretat în ambele cazuri). De ce, însă, funcțiunea acuzativală apare numai la c⟨onju⟩g⟨area⟩ [a] 3-a, de ce adică după un datival *spăla-vă-ți, vede-vi-ți* etc. nu va fi apărut și un acuzatival *spăla-vă-ți, vede-vă-ți* etc..., așa cum după dativalul *face-vă-ți* s-a format acuzativalul *face-vă-ți?*

Aci cred că a intervenit rolul subjonctivului inversat (*facă-vă* etc...), de care am vorbit și-n seminar și care nu poate rămîne, în orice caz, strein de forma în discuție. În seminar, am arătat că ceea ce dicta apropierea dintre subjonctivul inversat și imperativul inversat dativ al (care tindea să devie acuzatival) la c⟨onju⟩g⟨area⟩ [a] 3-a era un concurs de împrejurări fonetice ce lipseau celorlalte conjugări: analogia de accent la c⟨onju⟩g⟨area⟩ [a] 3-a *închidă-vă, închide-vă-ți*) față de situația din ce[le]lalte conjugări (*spéle-vă, vadă-vă*, dar: *spăľá-vi-ți, vedé-vi-ți...*) și identitatea vocalei tematice la c⟨onju⟩-g⟨area⟩ [a] 3-a.

Analogia formală a subjonctivului inversat cu imperativul a putut avea loc, deci, numai la c⟨onju⟩g⟨area⟩ [a] 3-a și ea a avut de rezultat un concurs la evoluția funcțiunei acuzativale a imperativului inversat din cea dativală. Acțiunea aceasta a subjonctivului, angajată, cum am văzut, formal, a fost ajutată de apropierea semantică ce a putut avea loc între aceste timpuri. Virtual, tendința derivărei unei funcțiuni acuzativale a imperativului inversat din cea dativală exista, la p⟨ersoana⟩ [a] II[-a] plural cel puțin, în fiecare conjugare; ea a ajuns la realizare numai la c⟨onju⟩g⟨area⟩ [a] 3-a însă, pentru că numai aci o promovase subjonctivul. Optativul, care prezintă și el, ca și cestelalte două timpuri [5], pronumele conjunct imediat după radicalul verbal, putea să influențeze și el, și anume, la toate conjugările, derivarea unei funcțiuni acuzativale a imperativului inversat (semantic apropierea, se știe, se putea efectua iarăși). Se observă însă bine lipsa influenței lui aci (prin lipsa derivărei la celelalte conjugări), și se observă că, în general, influența optativului în toată această evoluție a fost ceva accesoriu, de circumstanță și de nuanțare, dar că, în realitate, cel ce se impunea mai cu prestanță era subjonctivul inversat, cu puternică nuanță imperativă-acuzativală.

Din discuția de pînă acum, se vede bine că am acceptat să pornesc de la forma originară *duceți-vă-ți,* propusă de dv. și explicată, din punct de vedere semantic-sintactic, de mine, așa cum am văzut mai sus. Faptul, însă, că forma inversată apare, în funcție datival, și la celelalte conjugări decît a 3-a, arată, deci, că disimilația a putut să se producă și la celelalte conjugări și că rolul accentului nu era chiar atît de hotărîtor. Grammont [6], dacă a putut dovedi rolul accentului în disimilație (p. 186: „La dissimilation c'est la loi du plus fort"), avizase chiar dînsul (în prefața și epilogul lucrărei asupra disimilației) că „legile" stabilite de dînsul în această privință sînt susceptibile de rectificări, atunci cînd ne referim la cazuri speciale și la un teren mult mai restrîns decît acela pe care lucrase dînsul [7].

Am spus mai sus că toată teoria dezvoltată aci asupra acestei probleme este — după mine — valabilă atîta timp cît se va atesta inversiunea datival și la alte conjugări decît a 3-a (cf. *spăla-vi-ți, vede-vi-ți* ...) și la alte persoane decît a 2-a plural (cf. *face-mi-ți, face-i-ți* ...), forme pe cari simțul meu lingvistic mi le propune, dar pe cari, din lipsă de texte, nu le pot confirma.

Încheind acest excurs asupra unei probleme care este mult mai complicată decît așa simplă cum păruse unora, țin, dacă nu voi fi pretențios, să vă rog să-mi comunicați părerea dv. în această privință.

Cu deosebită stimă,

I. Burlea

[Adresa (pe plic)] Domniei sale domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, *Bucarest,* Roumanie (str. Colței, 24). Recom[m]andée.

Exp.: I. Burlea, Dlouha Třida 19, *Praga I,* Cehoslovacia.

B.A.R.S.R. — S 61/DXXXV. — Inv. 72.497

---

[1] I. Burlea, fost student al lui Ov. Densusianu, împărtășește din Praga, profesorului său o teorie cu privire la originea construcției *duce-vă-ți* (din *duceți-vă*). Problema fusese dezbătută la „ultima ședință de seminar" a lui Ov. Dens. Se deduce că I. Burlea plecase la Praga în timpul anului școlar (probabil, pentru o perioadă mai lungă). Scrisoarea conține unele inadvertențe ortografice: *ceace, porniați, creiase* etc., corectate de noi.

[2] Dumitru Șandru, pe atunci asistent al lui Ov. Dens. Vezi, infra, scrisoarea sa către Ov. Dens.

[3] În dreptul ultimelor două propoziții, marginal, Ov. Dens. trage o linie verticală, pentru relevarea ideii.

[4] În dreptul ultimei propoziții, marginal, Ov. Dens. trage o linie verticală, pentru relevarea ideii.

[5] Emitentul folosește, impropriu, termenul *timpuri* cu sensul de „moduri (verbale); (în general) paradigme verbale".

[6] Maurice Grammont (1866—1946), eminent lingvist francez, autor al unui important tratat de fonetică *(Traité de phonétique,* Paris, 1933*),* al unor tratate privitoare la versificația franceză, la punctuația franceză etc.

[7] Maurice Grammont, *La dissimilation consonantique dans les langues indoeuropéennes et dans les langues romanes,* Dijon, 1895.

Constantin V. Buţureanu [1]

Iaşi, 29 mai 1906

Iubite domnule profesor,

Trimet cîteva bucăţi poporale scrise de însuşi acela care le posedă în minte. După toate cercetările, zice că nu-s luate din vrun dor [sic] sau altă carte, ci s-a pomenit cu ele sau le-a compus însuşi, de-a valma cu alţi tovarăşi.

La 1 aprilie a.c., am trimes la Minister, în urma ordinului ce ni s-a trimes, mai multe producţii poporale de la mai mulţi inşi; ba şi unele poezii personale.

Dacă v-ar mai trebui poezii sau poveşti poporale ca material folcloristic, v-aş mai putea procura multe, nu însă acum, ci la toamnă, cînd nădăjduiesc să deschid din nou şcoala de adulţi pe care am avut-o anul acesta.

Primiţi respectuoase salutări.

C. V. Buţureanu
institutor, Iaşi

B.A.R.S.R. — S 63/DXXXV. — Inv. 72.499

---

[1] Constantin V. Buţureanu (1870—1931), pedagog, institutor la Iaşi. A publicat lucrări antologice şi studii de pedagogie, iar — în colaborare cu alţii — diferite manuale şcolare (cărţi de citire, aritmetici, abecedar etc.). A tradus lucrări importante de pedagogie (de Em. Kant, Ernest Picard, Maria Montessori, John Dewey), popularizînd idei avansate printre pedagogii din patria noastră.

Scrisoarea trimisă lui Ov. Densusianu priveşte acţiunea iniţiată de acesta în vederea publicării antologiei *Graiul nostru*, apărută la Bucureşti, în 2 volume (1906—1908). Vezi Popescu Teiuşan, *Ped. Rom.*

Adriana Buzoianu [1]

I

Sinaia, sîmbătă, 24 septembre 1916

Stimate domnule Densuşianu,

Vă mulţumesc pentru osteneala ce-aţi luat, aducînd acele modificări, dar vă rog să menţineţi, dacă se poate, întru totul, caracterizarea ce am dat eu „ţigăncii" mele [2]. O vreau într-adevăr „murdară" cum era.

Dacă termenul şochează, nu stăruiesc, dar îmi permit a aminti de două mari autorităţi întru ale romantismului în adevăratul [3] său înţeles (romantic îl socotesc, „malgré tout", şi pe Baudelaire, şi [pe] Paul Fort): Gautier, pe care-l pomenesc, şi Wilde.

Nici unul din aceştia nu s-a sfiit a aduce note de realism crud, cari erau departe de a ridica savoarea esteticei şi eteratei imagini. Wilde, mai ales, care a văzut lumina în ţara romantismului şi a legendelor.

Și îmi pare a putea crede că această împerechere de pămîntesc și ceresc este caracteristica felului meu de a scrie.

Dar, natural, ultimul cuvînt vă aparține și nu aș avea nimic de zis în cazul cînd n-aș fi pledat cauza cu destulă îndărătnicie, dar în zadar. Așadar, va fi cum veți crede mai bine.

Apoi, mai am ceva. Vă rog a păstra titlul de *Plimbarea,* deoarece a fost unică pentru mine și vreau să rămîie atare[4].

Acum, o rugăminte: să binevoiți a dispune să se trimeată un număr și amicei mele, d-na Capeleanu, strada Izvor, no. 25.

Cu mulțumiri nenumărate, vă rog a primi asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Adriana Buzoianu

B.A.R.S.R. — S 64 (5)/DXXXV. — Inv. 72.504

---

[1] Adriana Buzoianu (1888—1950), fiică a profesorului G. Buzoianu și soră a Miei Frollo. Semnează și Adrienne Buzoianu. Colaborează la *VN* cu schițe (proză artistică), între iunie-oct. 1916 și între dec. 1919 — febr. 1922. De la început, Densusianu o încadrează printre colaboratorii de frunte ai revistei. Astfel, seria de 3 schițe cu care debutează și care poartă titlul generic *Aqua-forte* (*VN*, XII, nr. 4, 1 iun. 1916, p. 119—121) este precedată de un articol al lui P. Păltănea și de o poezie a Miei Frollo; imediat după schițele Adrianei Buz.: o poezie de Ervin și un studiu de Ov. Densusianu (!)

În Arhiva Frollo de la B.A.R.S.R. se află scrisori, din perioada iul.-sept. 1906, din care rezultă că sora Miei Frollo se numea, atunci, Adriana Gheorghiu (probabil, prin căsătorie) și că o preocupa pictura. Între timp, în împrejurări pe care nu le cunoaștem, a revenit la primul nume). În acest caz, nu este exclus ca debutul surorii Miei Frollo la revista literară a lui Ov. Densusianu să-l reprezinte, în realitate, poezia *Suspină-nfrînți copacii*, apărută în *VN*, II, nr. 10, 15 VI 1906, p. 229 și semnată „D⟨oam⟩na Adriana Gheorghiu".

În cele 9 scrisori publicate aici, dintre care una în limba română, iar celelalte în franceză, scrisori ce datează dintre 1916—1921 (una: nedatată), A.B. discută mai ales despre materialele trimise de ea spre publicare în *VN*. Scrisul conține uneori greșeli de ortografie. Exemple, în scris. în limba română: *într-u* (de 2 ori: ~ *totul ;* ~ *ale romantismului* [I]); în scrisorile franțuzești: *à*, în locul verbului *a* (III, IV); *de envoyer*, în loc de *d'envoyer* (II); *c'était caché*, în loc de *s'était caché* (VI); *et*, în loc de *est* (VII, de două ori); *immancablement*, în loc de *immanquablement* (VII) etc. Aceste erori au fost corectate de noi în text.

[2] Probabil că Ov. Densusianu i-a trimis Adrianei Buzoianu corecturile de tipar sau, mai curînd, a anunțat-o asupra modificărilor pe care le propunea el în schițele acesteia, ce urmau să se publice în *VN*, XII, nr. 6—8 (1 aug.— 1 oct. 1916), p. 206—208: *Fericirea*, *Plimbarea* și *Țiganca*.

[3] În original, eroare de scriere *(în adevăratului ...).*

[4] Ov. Dens. a menținut acest titlu (vezi nota 2).

II[1]

[Rîmnicu-Vîlcei,] ce 7 novembre [1919]

Cher Monsieur,

Quoiqu'il n'y ait pas changement de ville, il y a tout de même celui de l'adresse.

Donc, si j'ai la chance de passer dans le numéro de décembre[2], vous aurez la bonté d'envoyer les épreuves toujours à Rîmnic, rue Mihai Bravul, no. 43.

Quant au nouveau que vous y avez vu, cela ne laisse pas de m'étonner. C'est bien la même manière concentrée — de ne pas appeler les choses par leur nom!

En disant cela, je me souviens de mon ancienne triste *Promenade* et du *Bonheur*[3].

Il est bien vrai que j'ai joliment aimé les paysages et gens de chez nous.

Connaissez-vous Măldărești aussi?

Je m'empresse de finir pour ne pas abuser de votre temps autrement précieux, en vous priant de bien vouloir faire passer mes petites esquisses dans le numéro de décembre[4].

J'y tiens tant ! et vous en remercie de tout coeur.

Adrienne Buzoianu

[Adresa] Monsieur Ovide Densusiano, strada Colței, no. 24, Bucarest.
[Exp.] Adriana Buzoianu, str. Mihai Bravul, no. 43, R.-Vîlcei.

B.A.R.S.R. — 64 (1)/DXXXV. — Inv. 72.500

---

[1] Locul de expediere: după adresa de pe plic a expeditoarei. Anul trimiterii: după ștampila poștală.

[2] E vorba de schițele *Pe Treapt*, *Mănunchiul* și *La mănăstirea Hurezu*, publicate sub titlul generic *Priveliști oltene*, în *VN*, XV, nr. 10 (1 dec. 1919), p. 162—165, și datate: „Măldărești, septemvre 1919".

[3] Emitenta se referă la primele două schițe (din seria de 3), *Fericirea* și *Plimbarea*, publicate în *VN*, XII, nr. 6—8 (1 aug. — 1 oct. 1916), p. 206—208.

[4] Vezi nota 2.

III[1]

[Rîmnicu-Vîlcea,] ce 10 décembre 1919

Cher Monsieur,

Je m'empresse de répondre à votre lettre, car je tiens vraiment à ce que cela paraisse ce mois-ci[2], et je vous en suis extrêmement obligée.

Mais je tiens à „cerul înălțimilor"[3], parce que ce n'est pas du tout la même chose que le ciel des plaines ou de la mer. Il a quelque chose de superbe et d'éclatant.

Quant au reste de vos bienveillantes améliorations, je ne puis que vous en remercier.

Ceci aura une suite, car ce long été empiétant sur l'automne a été charmant et riche — et que nous sommes des machines à sensations pour la plus grande gloire de Sa Majesté auguste, l'Art.

Veuillez agréez, avec mes remerciements, mes sentiments très distingués.

Adrienne Buzoianu

B.A.R.S.R. — S 64 (2)/DXXXV. — Inv. 72.501

apariția revistei devine aproape regulată. Oricum, se deduce din scrisoare că, în apropierea datei de 10 dec., apariția numărului menționat era iminentă, deoarece Densusianu își consultă colaboratoarea, în prealabil, asupra modificărilor pe care el voia să le opereze în textul ce urma să fie publicat.

---

[1] Locul de expediere: posibil (vezi scrisoarea precedentă).

[2] Începînd cu a. XII, nr. 9 (1 noiembrie 1916), *VN* apare cu apreciabile întîrzieri față de data înscrisă pe copertă. Cu nr. 10 al anului XV (1 dec. 1919), la care se referă emitenta,

[3] Adriana Buzoianu are în vedere pasajul: „Deasupra cerul înălțimilor se avîntă ca o chemare" ... (p. 164), din schița *Mănunchiul* apărută în *VN*, XV, nr. 10, p. 164.

IV[1]

R.-Vîlcei, le 25 janvier [1920]

Cher Monsieur,

Si par hasard, mes petits poèmes paraissent ce mois-ci, vous aurez la bonté de me faire parvenir les épreuves sur une nouvelle adresse [2], car nous avons de nouveau déménagé, tellement les conditions de se loger sont mauvaises à Rîmnic où, selon ce qu'on me dit, vous trouviez dans le temps le type de la vie sybarite [3]!

Je ne pourrais jamais vous dépeindre mon extrême étonnement en entendant cela! Eh bien! Veuillez apprendre que Sybaris [4] est devenue Abdère [5]!

En même temps, je me fais un plaisir de vous envoyer un échantillon de mon autre littérature, nuance nationaliste [6]! J'aurais envoyé ça à la *Înălțarea* [7], si je n'avais pas craint les flèches acérées de votre ironie!

Mais tout de même, cela aurait pu vous procurer quelques moments de détente! et la plus amusée des surprises!

Comme le Saint François de Ugo [8] est beau! Quant à Don Juan [9], ça m'a rappelé les... imprécations de Camille [10]! Don Huan! comme disait l'Excellence [11]! Pauvre don Huan! il a bon dos depuis quelque cent ans!

J'attends le printemps pour retrouver mon cher Măldărești, car ici, je me sens mourir tous les jours un peu de par l'ennui dense, et pour retrouver la chère muse qui s'est tue.

Mais là n'était guère le but de cette lettre qui a l'insolence de vous ravir un temps précieux; je voudrais connaître votre conférence sur les Basques [12]. Je veux parler de celle qui a occupé la séance à l'Académie (hélas! voyez ce qu'Abdère fit de moi!) Aur[i]ez-vous l'obligeance de me dire comment m'y prendre pour avoir cela?

Avec mes remerciements, mes excuses, veuillez recevoir, cher Monsieur, l'expression de mes sentiments distingués.

Adrienne Buzoianu

B.A.R.S.R. — S 64 (7)/DXXXV. — Inv. 72.506

---

[1] Anul, stabilit de noi (vezi nota 12). Ca indicație lunară, Adr. Buz. consemnase inițial: *février*, peste care, apoi, a scris, mai gros, *janvier*.

[2] Noua adresă ar putea să fie: R.-Vîlcei, bul. Tudor Vladimirescu, 42. Vezi *Caiet III abon. VN*. Iar „micile poeme" ale Adrianei Buzoianu, despre a căror apariție iminentă e vorba, trebuie să fie *Sirena*, *Noaptea* și *Titania*, pe care Ov. Dens. le publică tocmai în nr. 4—6 din anul XVI al *VN* (1 iun.—1 aug. 1920)!

[3] *Le type de la vie sybarite* = tipul unei vieți efeminate, pline de voluptăți. Vezi și nota următoare.

[4] *Sybaris*, oraș grecesc în Italia peninsulară (în Magna Grecia), î.e.n., ai cărui locuitori, datorită bogăției și bunăstării, se complăceau într-o viață plină de desfătări și voluptăți.

[5] *Abdera*, în antichitate — oraș grecesc în Tracia, la Marea Egee, ai cărui locuitori se caracterizau, în general, printr-o prostie proverbială. Adr. Buz. identifică, metaforic, Rîmnicu-Vîlcea cu Abdera!

[6] Literatura de „nuanță naționalistă" ar putea să fie schița *Pro Transilvania*, care va apărea, împreună cu *O poveste veche*, în *VN*, XVII, nr. 3 (1 mai 1921). Materialul poartă indicația: „R.-Vîlcea, april 1921". E posibil ca indicația *april* să aparțină lui Ov. Dens., înlocuind o altă dată *(ianuarie?)*.

[7] Revista săptămînală efemeră *Înălțarea* (București, 18 sept.—20 noiemb. 1919), publicată de Ov. Densusianu. Revista avea deviza: „Muncă. Cinste. Dreptate".

[8] Apreciem că „Saint François" și „Don Juan" (din fraza următoare) sînt titluri de lucrări literare. Ultimul nr. al *VN*, și anume, cel cu data de 1 dec. 1919 (a. XV, nr. 10; să nu uităm că, în această vreme, *VN* apărea încă cu întîrzieri și, de obicei, cu numere comasate pe două sau mai multe luni; chiar cu privire la apariția numărului citat, vezi, aici, scris. precedentă, III, nota 2), se deschide cu două poezii ale Miei Frollo: *Sfîntul Francisc de Assisi* (p. 145) și *Don Juan* (p. 146). Identitatea dintre titlurile indicate de Adriana Buzoianu în scrisoare și titlurile poeziilor surorii sale Mia Frollo nu este întîmplătoare. *Ugo* se dovedește a fi, ipso facto, un pseudonim familiar al Miei Frollo (vezi scris. I a Miei Frollo către Ov. Dens., nota 1, în legătură cu „pasiunea" Miei Frollo pentru pseudonime), folosit în cercul intim reprezentat de Ov. Densusianu, Mia Frollo și Adriana Buzoianu. În același număr al *VN*, Adriana Buzoianu însăși colaborează cu seria de proză scurtă *Priveliști oltene* (vezi, aici, scris. II — nota 2 — și III). Între poeziile Miei Frollo și schițele surorii ei, Ov. Densusianu inserează actul III al piesei proprii *Brazde de lumină* și poezia *Agonie* a lui Nicolae Georgescu-Tistu. Chiar și din acest aranjament, se vede stima deosebită de care se bucurau, pe atunci, Mia Frollo și Adriana Buzoianu din partea lui Ov. Densusianu (vezi, aici, și scris. I, nota 1; de asemenea, infra, passim, scrisorile Miei Frollo către Ov. Densusianu). Pe de altă parte, și evaluările Adrianei Buzoianu în legătură cu cele 2 „lucrări" la care se referă în scrisoare, subiective cum sînt, concordă, în linii mari, cu valoarea, respectiv conținutul celor 2 poezii citate ale Miei Frollo. Vezi și nota 10.

[9] Vezi nota precedentă (8).

[10] *Les imprécations de Camille*: e vorba de scena V, actul IV, din piesa *Horace* a lui Pierre Corneille. Camilla (fr. Camille) este sora unuia dintre frații Horațiu, logodită cu unul dintre cei 3 Curiați, pe care unul din frații ei îl omoară în conflictul care opune cele două cetăți, Roma și Alba. Disperată, Camilla insultă cetatea Romei, atrăgîndu-și astfel mînia fratelui ei, care o omoară. Vezi și nota 8.

[11] *L'Excellence*: formulă de politețe care vizează pe Ov. Densusianu. Nuanța ușor ironică este evidentă. „Don Huan" era pronunția corectă a numelui spaniol Don Juan, pronunție asupra căreia, desigur, Ov. Dens. va fi insistat la cursurile sale.

[12] E vorba de comunicarea lui Ov. Densusianu asupra bascilor, făcută la Academia Română, în două ședințe publice, 23 I și 13 II 1920. Prima parte a avut titlul *Originea bascilor*, iar cea de a doua, *Dovezile păstoritului pentru înrudirea bascilor*. Vezi *AAR*, s. II, t. XL, 1919—1920. Partea administrativă și dezbaterile, București, 1921, p. 38, 42, 61. Dat fiind că Adr. Buz. se referă la o singură ședință a Academiei, este un indiciu pentru noi că scris. de față datează din 25 ianuarie 1920, deci înainte de ședința în care Ov. Dens. va expune partea a doua a comunicării sale.

V[1]

[Rîmnicu-Vîlcea, 1 aprilie 1920]

„Que votre année soit pareille à un rosier fleuri".

Si j'ai le plaisir de passer dans le numéro d'avril [2], veuillez m'envoyer les épreuves à la même adresse.

Joyeuses Pâques.

Ad. Buzoianu

[Adresa] Monsieur Ovide Densușianu, strada Colței, no. 24, București.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 64 (3)/DXXXV. — Inv. 72.502

[1] Locul și data expedierii scrisorii: după ștampila poștei. Ilustrata reproduce, după o acuarelă, o cunună de trandafiri galbeni.

[2] „Numărul din aprilie" este, de fapt, fascicula unică, apărută pentru lunile martie, aprilie, mai 1920, a *Vieții noi* (a. XVI, nr. 1—3). În acest număr triplu însă Densusianu nu-i publică Adrianei nimic. De-abia în fascicula următoare (nr. 4—6: iun.-aug. 1920), deci cu oarecare întîrziere, va apărea un material semnat de Adr. Buz.

VI[1]

R.-Vîlcei, le 17 décembre [1920]

Cher Monsieur,

Je pourrais me fâcher si je n'avais tant ri!

Les pauvres typographes n'y sont pour rien cette fois-ci, sinon d'avoir, cet été, tronqué un peu, à la bolchévique [2], ma *Titania* [3].

Vous ne pouviez pas trouver le commencement qui s'était tellement bien caché dans la revue de juin-août. J'ai tant bien que mal arrangé la chose.

Si je ne craignais d'abuser, je vous prierais de bien vouloir disposer à ce qu'on envoie la revue à paraître [4], à Mme Nina Duca, rue Romană 75, Bucarest.

Je compte sur votre inaltérable bonté et vous remercie.

Bien amicalement,

Adrienne Buzoianu

B.A.R.S.R. — S 64 (6)/DXXXV. — Inv. 72.505

[1] Anul: stabilit după cuprinsul scrisorii.

[2] Prin expresia *à la bolchévique* „în mod anarhic", Adr. Buzoianu are în vedere sensul denaturat, curent atunci în multe țări, al termenului *bolșevic.*

[3] *Titania* încheie ciclul de 3 schițe din *VN*, XVI, nr. 4—6 (iun.-aug. 1920), p. 98—99. Vezi scris. IV, nota 2.

[4] Numărul (nu revista!) în curs de apariție al *VN*, nr. dublu 9—10 (a. XVI), pe noiembrie-decembrie 1920, cuprindea schița Adrianei Buzoianu, „*Ramuntcho*".

VII

Măldărești, le 26 août 1921

Cher Monsieur et Maître,

J'envoie cette brève et émotionnante chose [1]. Nos Olteni n'y vont pas de main morte lorsqu'ils veulent secouer leur torpeur. Et puis, je mets tout cela un peu au compte des chaleurs qui ont été ici aussi excessives.

Le numéro consacré à Dante [2] e[s]t haut et sobre. Je viens d'apprendre, par un article du *Viitorul* de Mr. Păltănea, combien votre haut apostolat e[s]t apprécié à cette école de grande et sûre justice qu'est le permanent esprit latin de France [3].

Car qui dit Français, immanquablement dit Latin; on dirait que „français" n'en est que le nouvel état civil. Excusez la simplicité de mon hommage;

pour „la" pauvre ermite de chez les troglodites de Vîlcea! Quand ils ne sont pas stupides, ils sont fous! À preuve, ma lettre qui suit.

Avec ses meilleurs sentiments de considération,

Adrien⟨ne⟩ Buzoianu

B.A.R.S.R. — S 64 (4)/DXXXV. — Inv. 72.503

---

[1] Este vorba de ultimul material semnat de Adriana Buzoianu în *VN*: schița *O scrisoare*, în a. XVII, nr. 10—12 (1 decembrie 1921 — 1 febr. 1922), p. 226—228. Contribuția este datată „Măldărești — august 1921".

[2] *VN*, XVII, nr. 4—5 (1 iun.—1 iul. 1921): „Număr închinat lui Dante cu prilejul împlinirei a șase sute de ani de la moartea lui".

[3] Pompiliu Păltănea, *Săptămîna Parisului*, în ziarul *Viitorul* (București), anul XIV, nr. 4029 (20 aug. 1921), p. 1—2. După o serie de secvențe din viața cotidiană a Parisului, P.P. relatează cîteva amintiri personale despre Paul Adam și Joachim Gasquet și reproduce aprecierile acestuia din urmă la adresa lui Ov. Densusianu: „Am cetit placheta pe care mi-ai dat-o, unde editorul Leroux a adunat cîteva conferințe ale ilustrului romanist Ovid Densusianu; sînt admirabile; o să apară mîine în *l'Eclair* cîteva rînduri despre cărticica maestrului d-tale; mă bucur că românii, prin scrisul elegant al unui mare savant și poet, exprimă gînduri și formulează dorințe care sînt tocmai cele mai prețioase gînduri și dorințe ale generației noastre. Războiul nu se va sfîrși pînă ce civilizația noastră nu va impune sufletelor pacea latină. Latinismul va trebui să devină conștiința noastră, să ne dicteze mișcările, să ne condiționeze viața. Pentru aceasta, nu ajunge să fim frați de suflet, ci de arme. Războiul continuă. Salut în Ovid Densusianu tovarășul de luptă [...] Noi vrem să reîntregim familia primitivă, ca toată lumea să poată ajunge o familie. Strigătul nostru e deci: latini de pretutindeni, să ne unim!"

VIII

Drăgășani, ce 4 novembre 1921

Cher Monsieur,

Je viens d'envoyer, il y a près de deux mois, à la rédaction, un manuscrit intitulé *Scrisoare* [1].

Voulez-vous bien avoir l'obligeance de me faire savoir si j'ai déjà eu une réponse, en ce cas envoyée à Măldărești, que j'ai quitté depuis un mois?

Je crains fort, quoique j'aie donné l'adresse d'ici, que ces espèces de gens de par-là n'aient perdu la lettre contenant les feuillets à corriger.

Et puis, là n'est pas le seul but de cette lettre.

Je vous prierai de prêter attention à ce qui suit et de me donner satisfaction dans la mesure du possible. Voici de quoi il s'agit.

Il y a quelques jours, en allant à Rîmnic en chemin de fer, je tombe sur un drôle de ... [2], se disant artiste de l'Ardeal, quelque chose aux longs cheveux à la Boscoff, qui vient de chanter ou bien jouer je ne sais plus quoi à Bucarest et qui n'a fait, pendant le trajet, que crier et blasphêmer contre le „vechiul regat" et critiquer de toutes ses forces nos hôtels, nos ministères (celui des cultes surtout; ce devait être quelque chantre dans les églises), nos rues, les services de ...[3], et nous appeler „pays de bacșiș et de pungași"! Vous pensez que je n'ai pas eu la patience de me taire, et lui ai répondu ce qu'il fallait! Je suppose qu'il se le tiendra pour dit!

Il n'y a donc aucun moyen de contenter ces frères bien-aimés, ou bien Mr. Argetoiano [4] entend bien son métier de conducteur de peuples variés et de frères méchants et prétentieux, comme des enfants gâtés?

Veuillez, je vous prie, recevoir avec mes excuses, l'expression de ma parfaite estime pour l'être de logique et de parfaite mesure [5].

B.A.R.S.R. — A 1384/165

---

[1] Vezi scris. precedentă (VII), nota 1.

[2] În text: un cuvînt indescifrabil.

[3] În text: un cuvînt indescifrabil *(mairie?)*

[4] Constantin Argetoianu (1871—1952), om politic. Fost ministru în mai multe legislaturi, între 1918—1939 (justiție, finanțe, interne, agricultură-domenii; și președinte). În noiembrie 1921, era ministru de interne.

[5] În loc de semnătură, emitenta indică data și locul expedierii, reportate de noi în fruntea scrisorii.

IX

[F.l., f.d.]

Je vous remercie, Monsieur, pour les beaux livres; mais n'est-ce pas trop pour une fleur?

Adrie⟨nne⟩ Buzoianu

B.A.R.S.R. — S 64 (8)/DXXXV. — Inv. 72.507

Ioan-Aurel Candrea [1]

I [2]

[Paris, 1896, ante 22 oct.]

Iubite amice,

Dacă ești în fonduri, mi-ai face un imens serviciu ajutîndu-mă cu ceva. Sunt bolnav și nu ies decît la nevoie.

Salut,

I. A. Candrea

I. A. CANDRÉA-HECHT
ÉTUDIANT EN LETTRES
19, RUE CUJAS, PARIS

C.v. — B.A.R.S.R. — S 66 (27)/DXXXV. — Inv. 72.537 susianu, de care-l va lega o strînsă și rodnică prietenie. Între 1900—1903, tot la Paris, prin Ov. Densusianu, face cunoștință cu Sextil Pușcariu, cu care va fi, de asemenea, în bune relații. Profesor de limba franceză la liceul din Craiova (1903—1904), apoi la licee din București (1904—1913). Datorită îndeosebi ajutorului lui Ov. Dens., în 1913, Candrea e numit conferențiar, apoi profesor de filologie romanică, dialectologie și folclor romanic la Universitatea din București, pînă la 1 X 1936, cînd se pensionează. A publicat numeroase studii de dialectologie și filologie română, de fonetică și lexicologie istorică română, de filologie și folclor romanic, manuale școlare de limbi străine de mare circulație. Studiile și cursurile sale se disting prin originalitate, varietate tematică, idei novatoare. Multe dintre aceste lucrări urmăresc să demonstreze latinitatea limbii române, în variatele ei aspecte. Relevăm: *Les éléments latins de la langue roumaine. Le consonatisme* (Paris, 1902; Université de Paris, Lettres; teza de doctorat), *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI—XVII traduse din slavonește* (2 vol., București, 1916) și *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, reprezentînd partea I din *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească"* (București, 1931; partea a II-a aparține lui Gh. Adamescu: *Dicționarul istoric-geografic universal*). Colaborează cu Ov. Densusianu la *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine* (A-PUTEA) (București, 1907—1914), și la *Dicționar general al limbii române din trecut și de astăzi*, fasc. I (A-AZVÎRLI) (București, Socec, 1909), ambele rămase neterminate, precum și la manuale de limba română pentru clasele I—III ale învățămîntului secundar (manuale reeditate în mai multe rînduri). Cu Ov. Densusianu și Th. Speranția, publică antologia dialectală *Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de români* (2 vol., București, 1906—1908). Cu Dimitrie A. Teodoru, elaborează manuale de limba franceză pentru învățămîntul secundar (ajunse la mai multe ediții). Între 1905—1912, a fost unul dintre cei mai activi membri ai Societății filologice, întemeiată de Ov. Dens., unde a făcut numeroase comunicări, singur și în colaborare cu Ov. Dens. Colaborează la toate revistele conduse de Ov. Densusianu, în special la *Grai și suflet*. Pe baza unor minuțioase anchete pe teren, a elaborat un valoros *Atlas lingvistic al Banatului*, aflat — din păcate — încă în ms. (vezi unele rezultate în *GS*, I, 2, 1924, p. 169—200: I. A. Candrea, *Constatări în domeniul dialectologiei*).

---

[1] Ioan-Aurel Candrea (1872, București — toamna 1950, Paris), lingvist și filolog. Urmează cursurile Facultății de litere și filozofie din București (începînd din 1892; printre profesorii favoriți: B. P. Hasdeu). Specializare la Paris (1895—1902), avînd ca profesori pe Gaston Paris, Antoine Thomas, Paul Meyer, Émile Picot, Jules Gilliéron. La cursurile lui G. Paris, de la École Pratique des Hautes Études, cunoaște, în noiembrie 1895, pe Ov. Den-

Dintre cele 46 scrisori publicate aici, 45 datează din 1896—1919, iar una—din 1928. Șapte scrisori, datînd dintre 1901—1914, sînt redactate în limba franceză; restul: în limba română. Candrea avea rareori obiceiul să-și dateze corespondența: doar 15 scrisori au data calendaristică exactă, notată de emitent; o scrisoare are numai indicația zilei și a lunii; pe 9 scrisori e menționată numai ziua din săptămînă; iar pe celelalte scrisori Candrea n-a indicat nici o dată! Marea majoritate a scrisorilor nedatate au putut fi datate, precis sau cu o anumită aproximație, după ștampila poștei (dacă există sau s-a păstrat) sau după cuprins.

Scrisorile lui Candrea către Ov. Dens. privesc aspecte variate ale relațiilor de prietenie și ale colaborării dintre cei doi învățați. Nu de puține ori Candrea îi cere bani împrumut lui Ov. Dens. sau vorbește despre condițiile mizere în care trăiește și despre sănătatea sa, devenită — la un moment dat — precară. Mai tîrziu, după moartea lui Ov. Dens., I. A. Candrea va relata: „Lui Densusianu și mie ni se întîmpla foarte adesea să ne lipsească, nu «banii de prisos»,ci chiar cei de trebuință pentru a ne ține rangul în societate. Ne împrumutam cîteodată de la bănci și ne giram unul altuia polițele, dar numai puține case de credit ne primeau iscăliturile" (*Viața rom.*, XXVI, 1973, nr. 12, p. 80).

Scrisorile românești ale lui I.A.C. conțin fonetisme vechi pentru unele neologisme, dar curente în epocă: *postală* (III, XL) *ai incasat* (XXIII); grafii galicizante: *bagagiul* (IX), *Merci* (XXIV, XXV); unele fonetisme populare *îndătorat* (XIII; dar *îndatorat*, XXI), *să cei* (XXIV; pers. 2 sg.), *grije* (XL, XLIV; sg); o inadvertență morfologică: *Previne-mă* (XLV; imperat., pers. 2 sg.); o inadvertență stilistică repetată: *că cărțile* (XXVI, XLIII).

În Arh. Ov. Dens., XXXII, Varia 1, se păstrează și două chitanțe semnate de I. A. Candrea, pe care le reproducem aici: [I] *Chitanță. 7500, adică șapte mii cinci sute, am primit de la d. Ov. Densusianu pentru culegerea de texte dialectale ce urmează a se publica în „Grai și suflet", revista Institutului de filologie și folclor romanic de pe lîngă Universitatea din București. București, 1 iunie 1923.* [ss.] *Dr. I. A. Candrea.*

[II] *7000 (șapte mii) am primit de la d. Ovid Densusianu, directorul Institutului de filologie și folclor, pentru cercetări folclorice și lingvistice în districtul Bistrița-Năsăud. București, 20 iunie 1925.* [ss.] *Dr. I. A. Candrea.*

Prima dintre aceste chitanțe (I) se referă, desigur, la textele meglenoromâne pe care le publică I. A. Candrea în *GS*, I, 2, 1924 și II, 1, 1925 (vezi scris. XLVII, nota 4).

Cu privire la eventualele cercetări în Bistrița-Năsăud (chit. II), nu dispunem de alte informații.

Vezi *BSF*, *GS*.

Bibliogr. Florica Dimitrescu, *I. A. Candrea — lingvist și filolog*, București, 1974 (studiu, antologie, bibliografia operelor lui I.A.C.); Macrea, *Studii*, p. 155—177; Mircea Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei române*, II, București, 1969, p. 94—98, 104—122, 267—270; Al. Rosetti, *Note din Grecia. India. Israel. Diverse. Cartea albă*, București, 1970 (BPT, 577), p. 277—281; Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 474—476; Sabina Ispas, *I. A. Candrea*, în *REF*, t. 17, 1972, nr. 4, p. 299—318; Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 174—176; idem, *Instituții*, p. 54; Cruceanu, *De vorbă*, p. 43, 123—124, 126; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 184; *Coresp. Bianu*, II, p. 28; III, p. 45, 46, 462—463, 608—609, 664.

Pentru relațiile dintre I.A.C. și Ov. Dens., vezi: I. A. Candrea, *Amintiri din viața lui Ovid Densusianu*, în *Viața rom.*, XXVI, 1973, nr. 12, p. 79—84; și recenziile lui Ov. Densusianu: la studiul lui I.A.C., *Poreclele la români* (București, 1895 [1896]; apărut inițial în *Revista nouă*, București, VII, 1894—1895, nr. 8—12), în *Rev. crit.-lit.*, IV, 1896, nr. 9, p. 264—265; la partea lui I.A.C. din *CADE*, în *GS*, VI, 1934, p. 360—364. Cf. și *VN*, IV, nr. 18, p. 367 (1908); VI, nr. 24, p. 472 (1911); XVIII, nr. 10—11 (1 dec. 1922—1 ian. 1923), p. 195; *GS*, III, 2, 1928, p. 433—434.

[2] Scrisoare datată cu aproximație, prin raportare la scrisoarea următoare (II). Este perioada în care Candrea renunță, treptat, la numele său originar (Hecht) și în care-și notează noul nume după ortografie franceză: Candréa-Hecht, apoi Candréa. În textul primelor trei scrisori (I—III), ortografia epocii: *ĭ* = „i“ nesilabic (*eștĭ*, *aĭ* etc.); *é* = „ea“ *(aséră, prietenéscă)*: *ó* = „oa“ *(fórte, rógă* etc.*)*; *ĕ* = „ă“ provenit din *e* latin *(vĕd, mĕ, rĕspuns)*; *s* (+ voc.) = „z“, în neologisme, după model francez *(casul, causa, avertiseze* etc.*)*; *ḍ* = „z“ provenit din *d* latin *(aḍĭ)*.

II[1]

[Paris,] 22 oct. ⟨18⟩96

Iubite amice,

Am primit carta d-tale aseară pe la 9, cînd am intrat la mine, și, fiind foarte obosit, n-am putut veni să te văd. Bani n-am primit încă. Dar sîmbătă, orice s-ar întîmpla, vin să-ți las suma pe care ai avut gentileța a mi-o împrumuta.

Atunci vom discuta și cele privitoare la dialectul macedonean [2].

O strîngere de mînă prietenească de la al d-tale

I. A. Candréa

[Adresa] Monsieur Ovide Densusianu, 13, rue du Sommerard, Hôtel Marignan, *E. V.*

C.p. — B.A.R.S.R. — S 66 (1)/DXXXV. — Inv. 72.511

---

[1] Locul de expediere: după ștampila poștei, după cuprinsul scrisorii și după adresă (*E.V.* = fr. *en ville* = în oraș; loco).

[2] Dialectul macedonean: denumire improprie pentru dialectul aromân (sau macedoromân).

III[1]

[Paris, 1896—1900]

AURÈLE CANDREA
ÉTUDIANT

a fost azi la Biblioteca Națională de l-a căutat pe domnul Densușianu, și nu l-a găsit acolo.

Cauza că n-a venit ieri e că a primit carta postală pe la orele 11 a.m., adică după momentul fixat pentru întîlnire.

Va veni mîine să-l caute la bibliotecă şi-l roagă ca, numai în cazul cînd nu e posibil să vie, să-l avertizeze.

Tăcerea o voi considera ca răspuns afirmativ.

Salutări cordiale,

I. A. Candréa

C.v. — B.A.R.S.R. — S 66 (28)/DXXXV. — Inv. 72.538

---

[1] Localitatea de expediere: dedusă din cuprinsul scrisorii. Datarea relativă: stabilită după calitatea de „student" a lui Candrea. Vezi scris. I, nota 1.

IV[1]

[Paris, 1900—1903]

Iubite amice,

Abia azi am dat de parale. Mă grăbesc a ţi-o face cunoscut, mulţumindu-ţi pentru serviciul ce mi-ai făcut.

Îţi las în acest plic cei 15.50, suma pe care ţi-o datoresc.

Voi veni să te văd zilele acestea, fiind foarte ocupat acum.

O strîngere de mînă,

I. A. Candréa

B.A.R.S.R. — S 66 (41)/DXXXV. — Inv. 72.551

---

[1] După conţinut, scrisorile IV—VI datează din perioada 1900—1903, cînd I. A. Candrea a suplinit pe Émile Picot la catedra de limba română de la École spéciale des langues orientales vivantes din Paris. Acum, Candrea renunţă, gradat, la unele deprinderi ortografice ale epocii (vezi: *azi, târziu* etc. şi, mai ales, lipsa lui *ĭ* din scrisoarea VI).

V[1]

[Paris, 1900—1903]

Stim⟨ate⟩ domn⟨ule⟩ Densuşianu,

Am absolută nevoie, pentru vreo 10 zile, de *Istoria limbii şi liter⟨aturii⟩ române* de A. Densuşianu [2] (tatăl d-tale, îmi pare) şi de *Istoria literaturii* de Philippide [3].

Dacă din întîmplare le ai, mi-ai face un serviciu imens să le laşi la portarul d-tale, căci voi trece mîine dimineaţă să le iau [4].

Salutări prieteneşti,

I. A. Candréa

B.A.R.S.R. — S 66 (44)/DXXXV. — Inv. 72.554

---

[1] Pentru datare, vezi nota de la scris. precedentă (IV).

[2] Aron Densusianu, *Istoria limbei şi literaturei române*, [ed. I], Iaşi, 1885; ed. a II-a, Iaşi, 1894.

[3] Alex. Philippide, *Introducere în istoria limbei şi literaturei române*, Iaşi, 1888.

[4] Candrea avea probabil nevoie de aceste lucrări pentru cursurile sale de la École spéciale des langues orientales vivantes (vezi scris. precedentă, IV).

VI[1]

[Paris, 1900—1903, 8 noiembrie?]

Dragă Ovid,

Am intrat tîrziu acasă — după 6 — aşa că n-am putut lua cunoştinţă de biletul dumitale. M-ai aşteptat poate mult? Îmi pare foarte rău.

Astăzi sunt ocupat, dar mîine pe la 6 (bv. de la Paix), dacă vrei, ne putem întîlni să bem un pahar cu ocazia zilei mele de naştere.

Cu drag,

I. A. Candrea

B.A.R.S.R. — S 66 (37)/DXXXV. — Inv. 72.547

---

[1] Bilet. Localizarea: după indicaţia „Bv. de la Paix". Pentru datare, vezi nota de la scris. IV. Formula „Dragă Ovid" ne obligă să considerăm această scrisoare posterioară grupului de scris. I-V. Dacă admitem că Ov. Dens. a venit chiar în ziua aniversării naşterii lui I. A. Candrea (7 XI), atunci scrisoarea acestuia ar trebui datată 8 noiembrie.

VII[1]

[Paris, prima jumătate a anului 1901,]
mardi soir, 30, Maubeuge

Cher ami,

Je suis heureux de vous savoir à Paris. Je l'ai appris par Cruceanu[2] qui n'a pas su m'indiquer votre adresse. Mais vous avez eu la gentillesse de m'envoyer votre étude *sur le* **c** *latin*[3], en m'indiquant en même temps votre demeure. Merci pour l'offre et pour l'indication. Cela me prouve, une fois de plus, que vous ne m'avez pas oublié. Je serais heureux si vous vouliez bien venir me voir chez moi, car moi-même, je suis condamné à garder la chambre à cause d'une sacré[e] maladie de reins. J'aurais tant de choses à vous dire! Tant de problèmes à discuter avec vous!

Faites-moi ce plaisir et vous me prouverez, encore une fois, votre amitié que je désirerais conserver à jamais.

Tou[t] dévoué

I. A. Candréa

B.A.R.S.R. — S 66 (29)/DXXXV. — Inv. 72.539

---

[1] Locul de expediere: după cuprinsul scrisorii şi după adresă. Datarea: relativă. Dacă admitem că fasc. din *Romania* în care a fost publicat studiul mai jos citat (vezi nota 3) al lui Ov. Dens., a apărut pe la începutul anului 1901 şi dacă ţinem seamă de faptul că, în aceeaşi perioadă, Ov. Dens. era foarte preocupat de tipărirea, la E. Leroux, a fasc. 1 din vol. I al lucrării sale *HLR*, putem data emiterea scrisorii, cu aproximaţie, în prima jumătate a anului 1901. E greu de admis că Ov. Dens. i-a dăruit extrasul de-abia după revenirea lui I. A.C. în ţară (1903), la o dată cînd, întîmplător, amîndoi se aflau la Paris.

[2] Ştefan Cruceanu, medic stabilit la Paris. Vezi, aici, scris. XXXV a lui I.A.C. Vezi, infra, scrisoarea lui Şt. Cruceanu către Ov. Dens.

[3] Ov. Densusianu, *Sur l'altération du* **c** *latin devant* **e**, **i** *dans les langues romanes*, în *Romania*, XXIX, 1900, p. 321—333.

VIII[1]

Craiova, [17 febr. 1904]

Rog, interesează-te Minister de ce nu trimis hotărîrea Consiliului; poate face dificultăți cu înscrierea. Cînd începe examenul[2]?

Candrea

[Adresa] Ovidiu Densusianu, nr. 184, Calea Victoriei.

Telegr. urg. — B.A.R.S.S. — S 66 (26)/DXXXV. — Inv. 72.512

---

[1] Data: după ștampila poștei. Punctuația: stabilită de noi.

[2] Examenul de capacitate. Candrea era proaspăt profesor de liceu, la Craiova. Vezi și scrisoarea următoare.

IX[1]

Craiova, [30 mai 1904,] luni dimineața
77, strada Madona Dudu

Dragă Ovidiu,

Trebuie să ai o părere rea de mine. Iată 3 săptămîni de cînd am plecat [2] și nu ți-am dat nici o veste din parte-mi. Ce să le faci însă necazurilor? Dacă se țin lanț, lasă-le încolo și pace! Am umblat cu bagagiul de colo pînă colo, pînă am dat în sfîrșit de o locuință mobilată unde să petrec aceste 2 luni pînă la vacanță. Lăzile cu cărți îmi stau grămădite una peste alta și e o muncă titanică de a căuta să găsești ceva în învălmășala aceasta. În sfîrșit, am reușit [să găsesc] [3] cele cîteva cărți pe care ți le trimit acum și primește-le cu aceeași inimă bună cu care ți le ofer. Dacă voi reuși a mai scoate ceva din lăzi, îți voi trimite. În orice caz, te rog să-mi admiri dibăcia cu care eu însumi am împachetat cărțile. Să mai zici că filologii nu se pricep la nimic! Dacă ți-e cu putință să afli pe la Minister rezultatul examenelor de capacitate, care nu s-a afișat (vorbesc de clasificație), m-ai îndatora. Mîine poimîine trimit pentru *Convorbiri* [4] cîteva etimologii interesante. Te rog, dacă-l vezi pe Bogdan [5], spune-i că aș dori să-mi rezerve vreo 10 pagini în num⟨ărul⟩ din iunie [6]. Ai la îndemînă *Etimologicul* [7] de care a fost vorba? Mă tentează grozav!

Te îmbrățișez. Devotatul d-tale

I. A. Candréa

[Adresa] Domnului Ovidiu Densușianu, profesor universitar, 184, Calea Victoriei, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 66 (2)/DXXXV. — Inv. 72.513

---

[1] Data: după ștampila poștei.

[2] De la București, unde s-a supus examenului de capacitate.

[3] *să găsesc*: completarea noastră.

[4] *Convorbiri literare.*

[5] Ioan Bogdan, care conducea, în această perioadă (1902—1906) rev. *Conv. lit.* Ov. Dens. era în relații foarte bune cu I. Bogdan. Vezi, mai sus, scrisorile acestuia către Ov. Dens.

[6] I. Aureliu Candrea, *Din elementele latinești ale limbii române*, *Conv. lit.*, 38, 1904, nr. 10 (oct.), p. 874—886; 39, 1905, nr. 5 (mai), p. 425—437; nr. 11—12 (noiemb.-dec.), p. 1119—1138. După cum se vede, I. Bogdan nu-i publică articolul în nr. din iunie 1904 (al cărui sumar era probabil încheiat), ci abia peste cîteva luni. Pe de altă parte, seria de etimologii promisă de Candrea s-a îmbogățit, între timp, simțitor. Aceasta este și singura colaborare a lui Candrea la *Conv. lit.* Vezi *VN*, II, nr. 2 (15 febr. 1906), p. 44.

[7] Candrea se referă la *Dicționarul limbii române*, general și istoric, pe care-l patrona Academia Română (după eșuarea tentativei lui Hasdeu cu al său *Etymologicum magnum Romaniae*) și pe care-l va abandona și Al. Philippide (în primăvara anului viitor). Încă de pe acum, așa-numita „comisiune a Dicționarului" alcătuită din personalități (T. Maiorescu, Gr. Tocilescu etc.) care nu lucrau la Dicționar, tatona terenul pentru a încredința conducerea lucrării unei alte echipe, în frunte cu Ov. Densusianu. Candrea, care consacrase, pînă atunci, numeroase studii istoriei limbii române, era tentat să colaboreze cu Ov. Densusianu. Deci, expr. *ai la îndemînă* e folosită impropriu, cu sensul de „ți s-a încredințat, conduci".

X[1]

[București, 1904—1913]

Dragă Ovid,

Tot n-am încasat leafa de la liceu, și astăzi, pînă la 12, trebuie să regulez polițele la Scont și la Banca Poporului. Apelez iar la d-ta pentru a-mi trimite prin aducător 100 de lei, pe care ți-i voi restitui cel mai tîrziu mîine la amiazi.

Iartă-mi îndrăzneala, dar nu mai știu cum să fac.

Cu dragoste,

I. A. Candrea

B.A.R.S.R. — S 66 (33)/DXXXV. — Inv. 72.543

---

[1] Bilet. Locul de expediere: după cuprins. Datarea: relativă. Între 1904—1920, Candrea a fost profesor la liceul „Mihai Viteazul" din București. Probabil că din această perioadă ar trebui exclusă etapa din 1913 (toamna) înainte, cînd Candrea a fost numit conferențiar la Facultatea de litere și filozofie a universității bucureștene și cînd, presupunem, era mai puțin constrîns să împrumute bani de la prieteni.

XI[1]

[București, 1904—1916 (?])

Dragă Densusianu,

Nu vrei să mă crezi. Cum ți-am comunicat și atunci, cărțile nu sunt la mine. Memoria nu mă înșeală deloc, nu mi le-ai trimis. Dacă vrei să căutăm împreună la d-ta, sînt sigur că le vom găsi. Probabil că le pregătiseși să mi le dai, și acum stau în vreun colț la d-ta, fără să te îndoiești.

Al dumitale

I. A. Candrea

Făcînd curat în birou, acum o lună, mi-au trecut prin mînă toate cărțile și broșurile, așa că e cu desăvîrșire exclus să se afle la mine.

B.A.R.S.R. — S 66 (36)/DXXXV. — Inv. 72.546

[1] Bilet. Localizarea: după cuprins. Scrisul și hîrtia par a fi dintre 1904—1916. Formula de adresare, *Dragă Densusianu*, apare în două scrisori din 1910 (una cu datare nesigură), într-o perioadă cînd predominantă era formula *Dragă Ovid*, și, de asemenea, în 1928, într-o perioadă cînd scrisorile lui Candrea către Ov. Densusianu fuseseră înlocuite, probabil, de contacte directe, zilnice.

XII[1]

[Băile Herculane, 20 iul. 1905,] joi seara

Dragă Ovid,

Iată-mă instalat în Villa Emilia, unde ți-aș fi recunoscător dacă mi-ai trimite ce e posibil[2].

Te îmbrățișez,

I. A. Candréa

[Exp.] I. A. Candrea, Villa Emilia, Herkulesbad

[Adresa] D-sale domnului Ovid Densușianu, profesor universitar, 184, Calea Victoriei, Bucarest, (Roumanie).

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 66 (3)/DXXXV. — Inv. 72.514

---

[1] Locul de expediere: după adresa expeditorului și după cuprinsul scrisorii. Vezi și scris. XIII—XIV. Ștampila poștei de plecare are indicația: „Budapest—Orsova, 20. Iul. 1905", iar cea a poștei de sosire: „București, 21 iul. 1905", ceea ce înseamnă că scrisoarea a fost remisă în vagonul poștal al acceleratului Budapesta—Orșova—București din aceeași seară.

Ilustrata (foto) reprezintă intrarea la Peștera Hoților, de la Băile Herculane („Herkulesbad—Räuberhöhle").

[2] Prin *ce e posibil* se înțelege: bani! Vezi mai jos, scris. XIV.

XIII

Herkulesfürdő, Villa Emilia, luni 24 iulie 1905

Dragă Ovid,

Te plîng pentru toate neplăcerile pe care le-ai avut, dar sper că, la urma urmelor, vei ieși învingător[1]. N-am cercetat[2] pîn-acum decît un singur sat, Cuptoare, unde am găsit cîteva lucruri interesante[3]. Între altele, forma *bàrdzoș*, pentru *barză*, ceea ce-mi confirmă faptul bănuit de mult că un sunet al substratului iliric apropiat de δ (delta) s-a păstrat la albanezi ca δ, iar la români a trecut la *dz* (cf. *madzăre, dzară, viedzure* etc.). Miercuri sper să încep regulat cercetările. Un lucru însă aș avea să te rog. Am uitat, în graba plecării, studiul asupra dialect⟨ului⟩ bănățenesc de Weigand[4]. Ți-aș fi foarte îndătorat dacă mi l-ai trimite aci. Biletele sper că vor sosi la timp. Cînd ai de gînd să vii pe aci? Te îmbrățișez în așteptarea de a te vedea.

I. A. Candrea

[Adresa] Domniei sale domnului Ovid Densușianu, profesor universitar, 184, Calea Victoriei, Bucarest, (Roumanie)

C.p. — B.A.R.S.R. — S 66 (4)/DXXXV. — Inv. 72.515

[1] Nu ştim dacă e vorba de neplăcerile pe care le-a avut Densusianu în urma divorţului (de Elena Bacaloglu), sau de acelea datorate maşinaţiunilor de la Academia Română cu privire la conducerea lucrărilor *Dicţionarului limbii române.*

[2] Scris, din eroare: *cercecat.*

[3] I. A. Candrea a venit în Banat pentru cercetări dialectale.

[4] Gustav Weigand, *Der Banater Dialekt*, Leipzig, 1896.

XIV[1]

[Băile Herculane, 8 aug. 1905]

Rog, dacă posibil, 2.000 lei telegrafic. Salutări.

Candrea

Telegr. — B.A.R.S.R. — S 66 (30)/DXXXV. — Inv. 72.540

---

[1] Partea superioară a telegramei (cu adresa): ruptă. Pe versoul telegramei, însemnarea factorului poştal, cu creionul (scris de om neinstruit; ortografia corectată de noi): „Nefi[i]nd persoana acasă la 8/10, nu s-a putut remite. Alx. [un nume indescifrabil] 25, 8/8". Alături, o ștampilă de București pe care se distinge: *Aug.* și, neclar, anul. Telegrama a fost expediată din Băile Herculane. Datarea: sub rezervă — prin raportare la scrisorile anterioare XII și XIII.

XV

București, 10 octombre 1905
71, Bulev. Carol

Dragă Ovid,

De mult aș fi voit să-ți scriu, dar am fost de o lene bună de biciuit din cînd în cînd; de altă parte, țineam însă să-ți pot comunica deodată cît mai multe noutăți. Cred că ar fi timpul să te întorci cît mai curînd și, dacă m-ai asculta pe mine, n-ar fi rău să vii îndată după primirea acesteia. Iată cum stau lucrurile: Zilele trecute, am aflat că Academia are de gînd să ia cît mai curînd o decizie, într-un fel sau într-altul, cu privire la Dicționar [1]. Eram la bibliotecă [2] și mă pomenesc cu Lepădatu [3], care-mi cere o întrevedere pentru seara aceea. I-o acord și, instalați dinaintea unei mese de berărie, se începe o mică conversație interesantă. L. mă întreabă în primul rînd dacă d. Densușianu ar fi dispus să lucreze în colaborare cu Sextil [4]. Am răspuns: „firește, dar cu condiția ca să fie pe un picior egal, și Densușianu să aibă întîietatea numelui". L. se arată foarte mulțumit de răspunsul meu și-mi comunică că s-au răspîndit de către unii răuvoitori zvonul că Densușianu n-ar fi dispus să lucreze cu Sextil. Atunci academicianii, cari nu vor cu nici un chip să dea lucrarea unuia singur — fie chiar unui Pușcariu, — s-ar fi hotărît să comunice regelui că trebuie renunțat la Dicționar, căci nu se găsește cine să-l facă. Lepădatu, care ține foarte mult la Pușcariu, pentru ca acesta din urmă să nu piarză ocaziunea de a avea avantajele lucrării Dicționarului, Lepădatu, zic, intervine pe lîngă mine ca să te decid a accepta colaborarea cu Sextil, căci altfel, nu se alege nimic de Dicționar. Eu unul cred că nu numai dragostea către Sextil l-a făcut pe Lep... să mă sondeze, ci că a fost trimis de Bia ... [5], ca să-ţi cunoască gîndurile. Aş avea încă multe de spus, întoarce-te cît mai curînd, e absolut necesar.

Te îmbrăţişez.

Prea devotat,

I. A. Candréa

[Adresa] Monsieur Ovide Densusiano, 21, rue de la Victoire, Paris.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 66 (5)/DXXXV. — Inv. 72.516

---

[1] În urma renunţării lui Al. Philippide de a mai redacta *Dicţionarul limbii române* (istoric şi general) patronat de Academia Română, la un moment dat, conducerea Academiei a avansat în culise propunerea ca Ov. Densusianu şi Sextil Puşcariu să elaboreze împreună acest dicţionar-tezaur al limbii române. Scrisoarea de faţă a lui Candrea se referă deci la decizia oficială pe care urma să o ia Academia în legătură cu propunerea menţionată. Vezi, în acest sens, scrisorile lui S. Puşcariu către I. Bianu, în *Coresp. Bianu*, III.

[2] Biblioteca Academiei Române.

[3] Al. Lepădatu sau, cum semna el (latinizant), Al. Lapedatu, istoric, pe atunci funcţionar la Academia Română şi secretar al Comisiunii monumentelor istorice. Vezi, mai jos, scrisorile sale către Ov. Dens. Vezi, infra, şi scrisoarea lui J.-B. Daranatz către Ov. Dens.

[4] Sextil Puşcariu. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[5] Ioan Bianu. Vezi, infra, în secţiunea Instituţii, intreprinderi, societăţi, scrisorile trimise lui Ov. Dens. de Academia Română.

XVI

Galaţi, 30 iunie 1906
18, Strada Domnească

Dragă Ovid,

M-am întors [1], după ce am stat trei zile la Bucureşti, şi-mi pare rău că nu te-am putut aştepta. Am depus vreo 300 pagini manuscris la Speranţă [2], dar trebuie să îndreptezi fonetismul, căci nu e tocmai exact în cele mai multe bucăţi [3]. Tocmai acum am primit nişte materiale interesante de la Celarian [4], cu transcrierea fonetică exactă [5]; le copiez şi ţi le trimit mîine, asemenea şi alte vreo 50 pagini din cele trimise de Ilie Constantinescu [6]. Sper că ai primit banii (666 lei, 66 bani) trimişi la Craiova. I-am încasat eu la Finanţe, dar e o încurcătură. Am iscălit mandatul astfel: „p⟨entru⟩ Ov. Densusianu — I. A. Candrea", iar casierul Panaitescu, care n-a observat la început cum a[m] iscălit [7], mi-a trimis vorbă să vii imediat, cum te vei întoarce, la Finanţe — la Casă, şi să ştergi ce am iscălit eu, şi să iscăleşti d-ta, căci, altfel, intră în belea. Te rog, nu uita de a merge imediat acolo. Eu mai stau aci 8 zile, şi apoi plec în Maramureş [8]. Înţelege-te cu Motru [9] în privinţa tiparului. Am dat o petiţiune, să se tipărească la Socec. Ministrul [10] a cerut să i se facă ofertă etc. Scrie-mi, te rog, amănunţit, tot ce ai hotărît, pe unde mai călătoreşti etc.

O strîngere de mînă devotată,

I. A. Candrea

[Adresa] D-sale domnului Ovid Densuşianu, profesor universitar, 184, Calea Victoriei, Bucureşti.

Scris. - plic. — B.A.R.S.R. — S 66 (6)/DXXXV. — Inv. 72.517

[1] Părinții lui I. A. Candrea erau originari din Galați. Cf. și scris. XXIV, XXVI, XXVII, XLII.

[2] Th. D. Speranția, colaboratorul lui Candrea și Densusianu în publicarea antologiei dialectale *Graiul nostru*. Manuscrisul dat lui Speranția reprezintă primul volum al antologiei. Vezi, mai jos, scrisorile lui Th. D. Speranția către Ov. Dens.

[3] În editarea științifică a unor texte dialectale, astăzi, este absolut contraindicată „îndreptarea" fonetismului textelor. Atîta vreme cît textul nu este notat *ab initio* fonetic, el nu mai are ce căuta într-o culegere de texte dialectale. Din păcate, pînă într-un trecut nu prea îndepărtat, s-a procedat altfel. Iată de ce o serie întreagă de texte primite într-o formă literarizată de la diferiți corespondenți, în vederea publicării în *Graiul nostru*, au fost „corectate", pentru a-și legitima prezența într-o antologie dialectală. Că Densusianu a făcut uz de această practică (pe care Candrea, în scrisoarea de față, o recomandă ca fiind necesară), ne-o atestă unele dintre textele manuscrise după care s-a tipărit *GN*, texte păstrate în Arhiva Ov. Densusianu.

[4] Ion I. Celarian, colaborator parțial la culegerea de texte dialectale pe teren, pentru *GN*. Vezi *GN*, I, p. V *(Prefață)*. Pare a fi fost profesor secundar. A publicat unele documente vechi românești în *Arkhivele Olteniei*, IV, 1925, nr. 18—19; V. 1926, nr. 24; IX, 1930, nr. 47—48.

[5] Se știe că sistemul de notație fonetică stabilit de Ov. Densusianu pentru *GN* și, în general, în cercul său de colaboratori, în această perioadă (de ex., la Societatea filologică), este foarte moderat și destul de sumar în comparație cu sistemul folosit în dialectologia românească actuală (sistemul ALR, cu îmbunătățiri). Totuși, sistemul lui Densusianu, care marchează etapa de început a dialectologiei științifice românești, este practic și foarte ușor de mînuit, spre deosebire de sistemul greoi pe care îl pusese în circulație G. Weigand în cercetările sale dialectale privitoare la limba română și pe care-l adoptaseră și elevii săi de la Institutul de limba română al Universității din Leipzig.

[6] Ilie Constantinescu a colaborat parțial la culegerea pe teren de texte pentru *GN*. Vezi, mai jos, scrisorile trimise de el lui Ov. Dens. și *GN*, I, p. V *(Prefață)*.

[7] În original: *a iscălit*.

[8] Vezi și scrisoarea următoare.

[9] *GN* s-a tipărit sub egida Ministerului Instrucțiunii Publice de casa editoare Socec. În acest timp, C. Rădulescu-Motru era inspector general al învățămîntului.

[10] În această perioadă, ministru al instrucțiunii publice era Spiru Haret.

XVII[1]

[Czernowitz, 23 iulie 1906]

Dragă Ovid,

Plec mîine dimineața la Maramoros-Sziget [2], de unde îți voi scrie.
Devotat,

I. A. Candrea

[Adresa] Domnului Ovid Densușianu, profesor universitar, Bucarest, Roumanie, 184, Calea Victoriei.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 66 (7)/DXXXV. — Inv. 72.518

---

[1] Locul și data expedierii: după ștampila poștei. Ilustrata (fotocolor) reprezintă: „Czernowitz, Ringplatz". Întreg textul scrisorii, inclusiv adresa, e scris cu creionul.

[2] Adică: Sighet, în Maramureș. Cu acest prilej, I. A. Candrea a întreprins cercetări dialectale în Țara Oașului. Rezultatele cercetărilor (inclusiv textele) au fost prezentate în cadrul ședinței din 16 dec. 1906 a Societății filologice și au fost publicate în *BSF*, II, 2, p. 35—85 (cu data de apariție: 1906) și în extras (cu data de apariție: 1907).

XVIII[1]

[Grîușor, 11 aug. 1906,] samedi

Cher ami,

J'ai envoyé depuis quelques jours les épreuves à l'imprimerie. J'ai encore expédié tout le reste du manuscrit (les textes)[2].

J'espère que vous avez reçu les matériaux du *Graiu*[3]; vous voyez bien que nous n'avons rien pour Tecuci[4].

Dans 10 jours, je pense être de retour à Bucarest, le séjour ici commençant à m'ennuyer.

Une bonne poignée de main de votre

I. A. Candrea

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, 184, Calea Victoriei, București.

Scris.-plic. — B.A.R.S.R. — S 66 (47)/DXXXV. — Inv. 72.557

---

[1] Pe ștampila poștei de plecare: „Grîușor, [1]3 aug. ..." (anul — invizibil, iar din prima cifră a indicației zilei s-a păstrat o slabă urmă). Pe ștampila poștei de sosire, aplicată parțial, ultima cifră a anului e neclară. Am reconstituit anul după conținutul scrisorii și după indicația cronologică a lui Candrea, pe scrisoare („Samedi"). Ziua de 13 aug. 1906, în stilul nou (= 31 iul., în stilul vechi), a căzut într-o luni. Scrisă sîmbătă (29 iul., st. v. = 11 aug., st. n.), scrisoarea a fost ridicată și ștampilată de-abia luni (din cauza zilei intermediare de repaus). Datarea noastră, în st. n., este deci data reconstituită a redactării scrisorii. Pentru datare, vezi și nota 4. Dicționarele geografice existente nu ne-au ajutat să localizăm comuna Grîușor. În acest sens, aducem precizarea că localitatea este pe teritoriul fostului „vechi" regat: scrisoarea are timbru cu efigia regelui Carol I.

[2] Credem că e vorba de unul dintre manualele de limba franceză redactate de I.A.C. în colaborare cu Dim. A. Teodoru. În timpul absenței din București, I.A.C. îi va fi dat lui Ov. Dens. comisionul de a urmări, în numele său, tipărirea manualului. Vezi, aici, scris. XX, nota 2.

[3] *GN*.

[4] *GN*, I, la al cărui conținut se referă I.A.C., poartă pe foaia de titlu data de apariție 1906, iar pe copertă: 1906—1907, ceea ce înseamnă, de fapt: 1907 (poate, în prima jumătate a anului). Vol. respectiv conține texte pentru județul Tecuci la p. 385—406 (21 p. și cîteva rînduri)! Este evident că, într-un anumit stadiu al pregătirii volumului, Candrea constata că lipsesc texte pentru această zonă geografică. Faptul că volumul conține totuși texte din Tecuci, se datorează lui G. Giuglea care, probabil, în toamna lui 1906, la cererea lui Densusianu, se străduia prin anchete pe teren, să completeze golurile vol. I al antologiei. Deci, putem presupune că măcar o parte dintre textele părții finale a vol. I (cel puțin de la p. 385 înainte; textele vol. se încheie la p. 553) au fost culese în vara și-n toamna lui 1906. Așa se explică de ce, de-abia în prefața la vol. II al *GN* (apărut în 1909, dar cu data de apariție 1908; vezi p. III), și nu în prefața vol. I, Ov. Densusianu mulțumește lui C. Damianovici pentru textele culese în Vlașca și Neamț, și lui G. Giuglea (al cărui prenume a fost tipărit greșit: I. Giuglea) — pentru textele din Tecuci, Tutova, Bacău, Roman și Bucovina — toate apărute în vol. I. Cu excepția textelor din Vlașca, toate celelalte sînt grupate la un loc (p. 385—479). Aceasta înseamnă că colaboratorii parțiali cărora li se mulțumește în prefața la primul volum (p. V) (I. Bentoiu, I. Constantinescu, V. Vîrcol și Celarian), au cules texte exclusiv sau mai ales din județele cuprinse pînă la p. 381 a vol. I.

XIX[1]

[București, 18 dec. 1906,] marți

Dragă Densușianu,

Iartă-mă că nu ți-am scris pîn-acum, — lenea de o parte, unele necazuri de alta, m-au împedecat de a o face — dar sper că n-ai pierdut nimic, căci nu aveam nimic nou să-ți anunț. Cu albumul *(Graiul nostru)* [2] merge slab, nu s-a cules decît o coală, căci pentru rest n-am nimic, iar Speranță [3] mă tot amînă cu vorba. Cu Dicționarul [4] merge mai bine, căci — deși am fost mult ocupat cu cursurile — am aranjat o mare parte din materialul flotant. (Din *Arch. glott.* [5], am citit vol. 1, 9, 12, 14, 15). Cărți nouă n-au sosit, decît *Wiener Studien,* pe care nu le-am primit încă, fiind la legător, — niște dicționare dialectale italiene (reatin [sic], veronez) și atîta tot. Broșura lui Iorga ți-o trimit mîine.

S-au ținut pîn-acum 2 ședințe la Societate [6], în una am vorbit eu despre oșani [7], mîine se ține cea din urmă ședință a anului (vor vorbi Valaori [8] și Otescu [9]). Comunicarea pe care mi-o vei trimite, nu se va putea deci citi înainte de ianuarie, deci o vei putea face singur dacă ai de gînd să te întorci înainte de 15 viitor [10]. Am încheiat cursurile la Universitate, lăsînd — cred — o bună impresie studentelor; mîine mai fac ultima ședință la seminar [11].

Ce ne facem cu Dicționarul [12]? Trebuie cu orice preț să gătești litera *C* pînă la întoarcere, ca să aibă material de cules în timp ce se redactează celelalte litere, — altfel, sîntem « foutus » [13].

Sper că ai primit mandatul trimis joi [14] (ai avut un sequestru [sic] de 12 lei, nu știu pentru ce; — consolează-te însă, căci și mie mi s-a pus sechestru pe leafă, 50 de lei pe fiecare lună, pentru o poliță girată unui *prieten*, o bagatelă de vreo 500 de lei).

Alt nimic pentru moment. Petrecere bună de sărbători, ani mulți și fericiți îți urează

prea devotatul d-tale

I. A. Candrea

B.A.R.S.R. – S 66 (32)/DXXXV. – Inv. 72.542

parte, alături de Ov. Dens., G. Adamescu și G. Popa-Lisseanu, din comitetul de organizare, iar alături de S. Pușcariu și Al. Procopovici, este vicepreședinte al primului Congres al filologilor români ținut la București, congres inițiat și prezidat de Ov. Densusianu. Director al învățămîntului secundar și superior. Secretar general al Ministerului Instrucțiunii. Publică studii de filologie clasică greco-latină și de lingvistică indoeuropeană. În fondul A 1384 de la B.A.R.S.R., se păstrează o felicitare de Anul nou a lui I. D. Valaori către Ov. Dens., trimisă din Buzău (după ștampila poștei) la București (Calea Victoriei 184), fără indicația anului. Bibliogr. Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 295—296; Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 140—141. Vezi Popescu-Spineni, *Instituții*, p. 59—60; *Annuaire EPHE*, 1897; *Docum. lit.*, I, p. 297, 344, 359; *Caiet I abon. VN.*

---

[1] Locul de expediere a scrisorii: stabilit după cuprins. Data: stabilită cu ajutorul informațiilor privitoare la ședințele Societății filologice (vezi notele 6, 7, 9) și cu calendarul pe anul 1906.

[2] E vorba de vol. I al *GN*.

[3] Th. D. Speranția. Vezi, aici, scris. XVI, nota 2.

[4] *CDDE.*

[5] *Arch. glott.* = *Archivio glottologico italiano.*

[6] Societatea filologică, întemeiată în 1905 de Ov. Densusianu. Cele două ședințe la care se referă Candrea sînt, după dările de seamă publicate în *BSF*, ședința din 4 și cea din 16 dec. 1906. Ambele au fost prezidate de Gh. Popa-Lisseanu. Vezi *BSF*, II, 2, 1906, p. 32—34.

[7] Comunicarea lui Candrea, *Graiul românilor din Țara Oașului*, a fost prezentată în ședința din 16 dec. 1906 a Societății. Vezi *BSF*, II, 2, 1906, p. 34; textul comunicării, sub titlul *Graiul din Țara Oașului*, la p. 35—85 (+ 1 h.). Vezi și recenzia nesemnată, la studiul lui I.A.C., în *VN*, III, nr. 16 (15 sept. 1907), p. 362.

[8] Iuliu D. Valaori (1867—1936), profesor de latină și greacă la Universitatea din București. Studiază la București. Specializare la Paris, la École Pratique des Hautes Études, în același timp cu I. A. Candrea (1895—1898). Între 1895—1897, era acolo și Ov. Densusianu, urmînd ca și I. A. Candrea, cursurile lui G. Paris. Continuă specializarea la Berlin. Între 1905—1912, membru al Societății filologice înființate de Ov. Densusianu. În 1925, face

[9] Din dările de seamă asupra ședințelor Societății rezultă că, în 1906, după ședința precitată din 16 dec., n-a mai avut loc nici o altă ședință de comunicări. Pe de altă parte, I. Valaori făcuse o comunicare în ședința precedentă, din 4 dec. 1906; iar Otescu nu figurează printre membrii Societății filologice, și nici dările de seamă asupra ședințelor acesteia nu consemnează vreo comunicare a lui. E vorba, desigur, de profesorul de matematici de la liceul „Mihai Viteazul" din București (între 1887—1927), Ioan Otescu, autor de manuale școlare de matematici și de studii de popularizare a astronomiei (între 1894—1926). Lucrarea sa *Credințele țăranului român despre cer și stele* (București, 1907), apărută în *Analele Academiei Române, Mem. Secț. Literare*, ser. II, t. XXIX, mem. 7, ar fi putut interesa Societatea filologică prin bogata terminologie populară românească privitoare la bolta cerului. Evident că studiul lui Otescu, prezentat în ședința din 28 III 1907 a Academiei, a putut să fie gata în luna decembrie 1906, în așa fel încît terminologia respectivă să fie expusă, într-o formă adecvată, în fața membrilor Societății filologice. Relevăm că Otescu fusese inițial programat pentru ședința din 4 dec. a Societății. Se vede că n-a putut fi inclus în ordinea de zi. Coroborînd aceste date cu informațiile furnizate de Candrea în scrisoarea de față, putem presupune că ședința ce urma să se țină în 20 dec. 1906, din motive neprevăzute, n-a mai avut loc. În 1912, I. Otescu va deveni inspector general al învățămîntului secundar. Vezi, infra, scris. din 3 XII 1906 a lui P. V. Haneș către Ov. Dens. (scris. III), nota 5. Vezi și recenzia nesemnată la lucrarea citată a lui I. Otescu, în *VN*, III, nr. 12 (15 iul. 1907), p. 279.

[10] Prima ședință pe 1907 a Societății filologice va avea loc în 25 I, sub președinția lui Ov. Dens. Cu acest prilej, Candrea în colaborare cu Densusianu prezintă comunicarea *Migrațiunile păstorilor și influența lor asupra dezvoltării limbilor romanice.* Vezi *BSF*, III, 1, 1907, p. 11—12. După toate probabilitățile, comunicarea pe care Dens. voia s-o trimită lui Candrea pentru a fi citită la proxima ședință a Societății este partea lui Densusianu din comunicarea — în colaborare — menționată aici, parte, dealtfel, publicată sub numele lui Ov. Densusianu (*Din istoria migrațiunilor la popoarele romanice*, în *BSF*, III, 1, 1907, p. 18—35).

[11] Rezultă că, în timpul absenței sale din țară, Ov. Dens. a fost suplinit, la Universitate, la curs și seminar, de I. A. Candrea.

[12] *CDDE*, care apărea în fascicule.

[13] Fr. *foutus*: sîntem «foutus» = sîntem pierduți, am încurcat-o.

[14] Deci, în 13 dec. 1906.

XX[1]

[București, 1906—1910 (?)]

Dragă Densusianu,

N-am voit să te mai fac să aștepți, pentru că Teodoru[2] m-a chemat cel din urmă[3]. Mi-a făgăduit că-mi va da avansul pentru Iași[4]. Trăsura ți-o voi achita-o pe la 5 $^1/_2$, cînd voi veni să te văd — dacă ești acasă.

Polița alăturată, te rog a o înapoia sub plic servitoarei.

Cu dragoste,

I. A. Candrea

B.A.R.S.R. — S 66 (42)/DXXXV. — Inv. 72.552

[1] Locul de expediere: dedus din conținutul scrisorii. Datarea relativă: stabilită după limitele între care D. A. Teodoru (vezi nota 2) a fost secretar general al Ministerului Instrucțiunii Publice.

[2] Dimitrie A. Teodoru (1866—1910), pedagog, militant socialist. Specializare în istorie și filologie bizantină și neogreacă la École Pratique des Hautes Études din Paris, unde, în primii doi ani (1895—1897) a fost coleg cu I. A. Candrea și cu Ov. Dens. Profesor de liceu, inspector școlar, apoi director și secretar general al Ministerului Instrucțiunii Publice. Figurează ca membru al Societății filologice numai în primul an al acesteia (1905). Scrisoarea se referă la perioada cînd Teodoru lucra la Minister. Vezi *St. doc. lit.*, XII, p. 284—324; *Coresp. Ibrăil.*, II, p. 276; Massoff, *T. rom.*, IV, p. 192. Cf. *Docum. lit.*, I, p. 324.

[3] Prin „cel din urmă" trebuie să înțelegem, probabil: ultimul dintre cei care așteptau să fie primiți în audiență.

[4] Dacă e vorba de un avans destinat culegerii de texte pentru *GN*, I, atunci scrisoarea trebuie datată: toamna, 1906. În acest caz, înseamnă că textele din județele Vaslui, Fălciu, Iași, Botoșani, Dorohoi, la culegerea cărora va fi contribuit și I. A. Candrea și care au fost publicate în *GN*, I, după acelea aduse de G. Giuglea (vezi scris. XXIII), la p. 483—563, — constituie ultima tranșă de texte date la tipar pentru volumul respectiv. Nu excludem ipoteza ca avansul să privească anchetele pe teren pentru *GN*, II. În acest caz, scrisoarea poate să dateze din primăvara lui 1908 (vezi, aici, XXV).

XXI[1]

[București, 1906—1916 (?)]

Dragă Densușianu,

Am primit admirabile corecturi pe pagini de la Socec. Vrei să vii acum la mine? Ți-aș fi chiar foarte îndatorat, pentru că mă plictisesc grozav, închis în casă, silit să stau cu fetița, căci soția mea a intrat astăzi în sanatoriu.

Te aștept.

Cu dragoste,

I. A. Candrea

[Adresa] Domnului Ovid Densușianu, Calea Victoriei, 184, etajul II.

Scris.-plic. — B.A.R.S.R. — S 66 (35)/DXXXV. — Inv. 72.545

---

[1] Scrisoare fără însemne poștale. Localizarea: după cuprins. Datarea aproximativă; din perioada publicării la editura Socec a lucrărilor realizate în colaborare *(GN, CDDE, Dicționarul „Socec", manuale școlare ...)*. Pentru *Dicționarul „Socec"*, vezi, aici, scris. XXIII, nota 5. Vezi și scris. urm. (XXII).

XXII[1]

[București, 1906—1916 (?)]

Cher ami,

Que faisons-nous avec les autres épreuves — les huit pages qui restent — car je dois les rendre demain? Pouvez-vous venir travailler? À quelle heure?

Tout à vous,

I. A. Candrea

B.A.R.S.R. — S 66 (45)/DXXXV. — Inv. 72.555

[1] Bilet. Localizarea: după cuprins. Datarea: aproximativă; din perioada publicării lucrărilor realizate în colaborare *(GN, CDDE, Dicţionarul „Socec", manuale şcolare ...)*. Vezi şi scris. precedentă (XXI).

XXIII[1]

[Bucureşti, 4 oct. 1907,] vineri

Dragă Densuşianu,

Cred că ai incasat mandatul postal expediat în aceeaşi zi cu cel telegrafic. Eram mai mai să viu şi eu la Paris — socru-meu arătîndu-se dispus să-mi dea suma necesară, — dar fiind încurcat cu mutatul, soţia mea n-a vrut să facă călătoria numai pentru 15 zile. Căci doream şi eu să asist la şedinţa constitutivă a Societ⟨ăţii⟩ dialectologice[2]. Dar, după cîte îmi scrii, Societatea e constituită acum, de vreme ce statutele sînt alcătuite. Aş fi dorit mult, mult de tot — şi cred că înţelegi folosul moral şi material pe care l-aş fi tras de pe urma aceasta (o palmă Acad...[3] şi acelora care îmi pun şi-mi vor pune vecînic piedici pentru a ajunge la Universitate) — dacă aş fi fost şi eu, împreună cu dumneata, numit delegat pentru Ţara sau filologia românească. Dacă aceasta mai e posibil, cred că vei face tot ce-ţi va sta în putinţă spre a mă susţine.

Tipografia se mută acum, şi, peste cîteva zile, se vor pune cu hărnicie pe lucru pentru noi[4]. Corecturi nu-ţi mai trimit, căci cred că te vei întoarce pînă peste 8 zile.

Nu uita, te rog, să treci pe la Dufayel şi să cei toate cataloagele cu privire la unelte, scule etc. Tot astfel, la Bazar de l'Hôtel de Ville, unde se găsesc toate uneltele de meşteşugari. De asemenea, şi la magazinul Allez Frères (nu-mi aduc aminte adresa exactă) unde vei cere cataloagele, căci avem nevoie şi de numirile obiectelor şi de figuri pentru *Dicţ. Socec*[5].

Peste 2—3 zile, mă mut şi eu în str. *Păunilor prelungită* (n-are număr casa), vis-à-vis de Şcoala Italiană, o casă nouă văpsită alb, de stil rococo (o vei recunoaşte uşor). Giuglea[6] mi-a adus o parte din materialul cules în Bucovina şi-l dau luni la tipar. Aştept cu nerăbdare veşti şi data întoarcerii.

Cu prietenească dragoste,

I. A. Candrea

[Adresa] Monsieur Ovid Densusianu, 40 ter, rue de Douai, Paris.

Scris.-plic. — B.A.R.S.R. — S 66 (8)/DXXXV. — Inv. 72.519 tuire a avut loc spre sfîrşitul anului 1907. Ov. Densusianu, care îi anunţase înfiinţarea în şedinţa din 16 iunie 1907 a Societăţii filologice (vezi *Caiet SF:* „D. Densusianu comunică fundarea unei societăţi dialectologice"; cf. totuşi *BSF*, III, 1, 1907, p. 17, unde această informaţie nu e consemnată), face parte din primul comitet de redacţie (1 VII 1908), reprezentînd (singur) România; alături de el, reprezentînd alte ţări: C. Salvioni, L. Gauchat, M. Roques, J. Jud, R. Menéndez Pidal, J. Leite de Vasconcellos, M. Bartoli, B. Schädel etc. Iniţiatorul şi organizatorul acestei societăţi a fost B. Schädel. Lista membrilor fondatori, întocmită ceva mai tîrziu şi, de aceea, mai cuprinzătoare, include, pe lîngă Ov. Densusianu, pe următorii români: G. Alexici (Budapesta), I. Bărbulescu (Iaşi), Ilie Constantinescu (prof., Caracal), Toma Dicescu (prof., Buzău), P. Papahagi (prof., Bucureşti), I. Popovici (docent „privat" la Universitatea din Budapesta), Aug. Scriban (prof., Iaşi), iar dintre româniştii străini — pe G. Weigand (Leipzig). O listă suplimentară de membri fondatori (alcătuită înainte de începutul anului 1909) inserează şi numele lui Al. Philippide (prof. la Universitatea din Iaşi). Organele societăţii: *Bulletin de dialectologie romane* (Bruxelles, Hamburg, 1909—1915) şi *Revue de dialectologie romane* (Bruxelles, Hamburg, Cöthen, 1909—1914).

---

[1] Locul de expediere a scrisorii: dedus din cuprins. Anul trimiterii: în ştampila poştei — neclar; reconstituit după datele referitoare la înfiinţarea Societăţii dialectologice. Vezi nota 2. În 1907, ziua de „5 oct." din ştampila poştei a căzut sîmbătă, ceea ce înseamnă că scrisoarea a fost scrisă cu o zi înainte, vineri 4 oct. (după st. n.). În originalul scrisorii, aliniatele 2—4 sînt marcate nu prin rînd nou, ci prin cîte două bare paralele.

[2] Societatea dialectologică la care se referă Candrea, are numele complet: Société internationale de dialectologie romane. Primii ani, ea a avut sediul la Bruxelles. Şedinţa de consti-

Faptul că numele lui Ov. Densusianu nu figurează pe foaia de titlu a tomului I al *Bulletin*-ului citat, alături de ceilalţi membri ai comitetului de redacţie, ci numai pe nişte foi anexe la acest volum, cu paginaţie deosebită, care — mai mult ca sigur — au fost puse în circulaţie încă în 1908, şi faptul că Ov. Densusianu nu mai apare de loc (alături de compatrioţii săi) în lista de membri de la 1 ian. 1909, iar locul de redactor pentru România este declarat vacant, se explică prin aceea că, în cursul anului 1908, romanistul bucureştean s-a retras din această prestigioasă societate! Retragerea lui Densusianu este motivată, în corespondenţa sa cu B. Schädel, pritr-un viciu de formă. Noi apreciem însă că retragerea a avut cauze mai profunde: intransigent cum îl ştim, Densusianu nu concepea să reprezinte ţara sa, în acest for internaţional, alături de adversari personali ca Al. Philippide (G. Pascu va deveni membru la începutul anului 1909), deşi comitetul de conducere era alcătuit din cei mai de seamă romanişti ai timpului, dintre care unii îi erau buni prieteni. Locul vacant atribuit României se va completa de-abia spre sfîrşitul lui 1909, prin alegerea lui Iosif Popovici, care, astfel, din 1910, va face parte şi din comitetul de direcţie al Societăţii (vezi numerele 3—4 ale tomului I din buletinul citat, p. 160). Prin numirea lui B. Schädel ca profesor la Universitatea din Hamburg (la 1 III 1911), sediul Societăţii şi redacţia celor două reviste se vor muta la Hamburg. Vezi revistele citate şi, aici mai jos, scrisorile lui B. Schädel către Ov. Densusianu.

[3] Acad ... = Academiei Române.

[4] E vorba de tipărirea primei fascicule din *CDDE.*

[5] *Dicţionar general al limbii române din trecut şi de astăzi*, cunoscut şi sub numele *Dicţionarul „Socec" ilustrat*, preconizat de Ov. Densusianu şi I. A. Candrea pentru a contracara *Dicţionarul limbii române* publicat de Academia Română (sub conducerea lui Sextil Puşcariu). Din *Dicţionarul „Socec"*, n-a apărut decît litera A (Fasc. I: A-AZVÎRLI), la Bucureşti, 1909. În Arh. Ov. Dens. s-a păstrat un ms. mult mai amplu (redactat), cuprinzînd şi alte litere de la începutul alfabetului, precum şi prima coală tipărită din litera B (p. 193—208 = B — BÂLCIU), care însă n-a mai fost pusă în circulaţie. Arh. Ov. Dens., mapa XXXIII, Imprimate 1. Vezi şi nota lui Ov. Dens. din *VN*, IV, nr. 22 (1 ian. 1909), p. 347, în legătură cu fasc. apărută din *Dicţionarul „Socec"*.

[6] George Giuglea, colaborator parţial la *GN*, romanist, elev al lui Ov. Densusianu şi viitor profesor la Universitatea din Cluj. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

XXIV[1]

Galaţi, 4 april 1908

Dragă Densuşianu,

Sînt bine. Mă odihnesc deocamdată. Mănînc cît zece şi fumez idem. Te rog mult două servicii urgente:

1°) Dacă poţi trece neîntîrziat pe la Creditul funciar urban (str. Doamnei) şi să cei toate listele de casele scoase la vînzare şi să mi le trimiţi.

2°) Să dai lui Alcalay[2] adresa mea, pentru a-mi expedia *Le Matin*[3]. Mersi.

Cu dragoste frățească,

I. A. Candrea

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, 184, Calea Victoriei, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 66 (9)/DXXXV. — Inv. 72.520

---

[1] Ștampila poștei are data în st. n. (după calendarul gregorian): 17 apr. 1908, un indiciu că I. A. Candrea își data scrisorile, în această perioadă, după stilul vechi (calendarul iulian). A se observa scrierea în două feluri a numelui: Densușianu (în formula de adresare), Densusianu (în adresă). Pe pagina rezervată adresei, c.p. are următoarea ștampilă de expeditor: „Întîia fabrică română de mobile și tapiserie S. Sternberg, Galați". Despre fabrica lui S. Sternberg, se știe că a fost înființată în 1871. Pentru arta cu care erau executate mobilele, fabrica a fost distinsă cu mai multe medalii și diplome, românești și străine. Cf. G. Codreanu, *Monografia fabricelor din Galați*, Galați, 1908, p. 109—117. E foarte probabil ca S. Sternberg să fi fost o rudenie apropiată a lui I. A. Candrea. Vezi și scris. XXVI, XXVII. Cf. scris. XVI, XLI, XLII.

[2] Leon Alcalay (1847—1920), conducătorul de atunci al cunoscutei case editoare Alcalay din București.

[3] *Le Matin*, cotidian francez ce apărea la Paris, din 1884.

XXV[1]

[Vatra Dornei, iulie 1908]

Dragă Densusianu,

Mersi din suflet pentru suma trimisă. Sînt de alaltăseară la Dorna. Pozițiune frumoasă, dar mare plictiseală. E frig, căci plouă mereu. Am început să lucrez, revăzînd corecturile trimise[2]. Le voi înapoia peste vreo 2 zile. Viața foarte scumpă. Probabil că voi avea nevoie mai încolo să te rog să treci pe la Casa Școalelor, pentru restul de 300. Dar, deocamdată, mai aștept din Galați suma pentru comisiune. Voi face cercetări dialectale și aici. O strîngere de mînă devotată.

I. A. Candrea

Adresa [exped.]: Restaurant I. Schwarz, Dorna-Watra-Bad.

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, 184, Calea Victoriei, Bukarest.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 66 (10)/DXXXV. — Inv. 72.521

---

[1] Locul de expediere: după cuprins și după adresa expeditorului. Data: după ștampila poștei de sosire (la București), aplicată parțial. Ilustrata reprezintă o vedere (fotocolor) din Vatra Dornei, cu legenda: „Gruss aus Dorna. Salutări din Vatra Dornei".

[2] Corecturile ar putea să fie sau la o fasciculă din *CDDE*, sau la un grup de pagini din *Dicționarul „Socec"* (vezi scris. XXIII, nota 5), sau la vol. II din *GN*.

XXVI[1]

S. STERNBERG

Galatz, 10 mars 1909

Cher ami,

Le volume des *Convorbiri* est sur mon bureau. Demandez la clef à Mme Alcalay[2]. Quant au *Graiul*[3], j'ai contrôlé les signes, il ne manque que *r'* et *l'* dans la liste précédente[4]. Vous pouvez donc, si vous voulez bien, donner le bon à imprimer[5].

Je n'ai rien fait ici, je suis extrêmement embêté, car il me faut environ mille francs le 23 du mois pour mon loyer. Je n'ai rien pu obtenir d'ici. Je suis donc forcé de rentrer à Bucarest dans 4—5 jours.

Une bonne poignée et à bientôt.

Tout dévoué,

I. A. Candréa

[Adresa] D-sale domnului Ovid Densusianu, 184, Calea Victoriei, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 66 (11)/DXXXV. — Inv. 72.522

---

[1] Pe partea cu adresa, ștampila: „1 Fabrică română de mobile și tapițerie S. Sternberg, Galatz" și, imprimat, sub atributul: „Furnisorul Curței Regale", sînt reproduse medaliile și diplomele primite de întreprindere la diferite concursuri și expoziții. Vezi și scris. XXIV.

[2] Rezultă că I. A. Candrea stătea sau în gazdă la — sau în aceeași casă cu familia Alcalay.

[3] *GN*.

[4] De fapt, în lista intitulată *Transcrierea sunetelor speciale*, publicată în fruntea textelor din *GN*, I, semnul *r'* există (*r'* = *rĭ*); doar *l'* n-a fost consemnat. O listă cu același titlu a fost atașată și la unele exemplare din vol. II al *GN*, de care e vorba aici. Lista aceasta însă nu conține nici pe *l'*, nici pe *r'*.

[5] Apariția vol. II al *GN* este anunțată în *VN*, V, nr. 4 (1 IV 1909), pe coperta revistei (p. IV).

XXVII[1]

ÎNTÎIA FABRICĂ ROMÂNĂ DE MOBILE ȘI TAPIȚERIE S. STERNBERG,
GALAȚI. Cel mai mare magazin de mobile. Str. Domnească, no. 18.
Fabrica: Strada Mavramol 29—31 [...]

Galați,
5 ianuarie 1910

Dragă Ovid,

Am isprăvit gramatica clasei a II-a[2], afară de ultimul capitol (sinonimele) care trebuiește completat. Vei da, te rog, toate foile scrise de mine, lui Lerner, ca să le copieze pe curat. Am să-ți atrag luarea aminte asupra următoarelor puncte:

a) Bucățile de lectură nu sunt aranjate. Le vei aranja d-ta cum vei crede de cuviință, ținînd însă seama de unele bucăți care au fost utilizate pentru gramatică și care trebuiesc așezate în ordinea arătată de program. Le vei găsi în lista recapitulativă a bucăților, încadrate alături cu creionul și cu însemnarea părții de gramatică.

b) Definițiile trebuiesc încadrate în roșu. De asemenea, subliniate cu roșu toate exemplele.

c) Tabloul de conjugări pentru clasa [a] III-a[3], trebuie să înlocuiască, la tipar, tabloul de conjugări din celelalte clase, fiind complet de astă dată.

d) Cît priveşte ilustraţiile, nici la clasa a II-a n-am pus deocamdată nici una, căci n-am avut vreme să mă ocup de ele. Vei menţiona în introducere sau instrucţiuni către comisie, că cărţile vor fi bogat ilustrate.

e) Din *Races*, scoate ce doreşti.

f) Nu uita sintaxa la cîteşitrele clasele[4].

g) Am vorbit cu Léautey[5] pentru taxele de aprobare. Treci la 12 ale lunii acolo şi îngrijeşte să fie plătite.

h) Nu uita poliţa mea la Severin.

i) Îţi trimit poliţele, plus una de 50.

j) Îţi trimit un bilet către Teodoru[6], pe care-l vei pune d-ta într-un plic, neavînd eu nici unul aci.

k) Să dea Dumnezeu să se piarză [sic] manuscrisele[7] în drum, căci le-am asigurat pentru 4000 de lei[8].

l) Rămîi sănătos şi să ne vedem cu bine.

m) Plec mîine dimineaţă.

Cu dragoste,

I. A. Candrea

B.A.R.S.R. — S 66 (12)/DXXXV. — Inv. 72.523

---

[1] În stînga antetului este imprimată aceeaşi inscripţie ca pe c.p. precedentă (vezi scris. XXVI): „Furnizorul Curţii Regale" ... etc., „Cassă [sic] fondată în anul 1871". În scris. XLII, numele străzii din adresa fabricii apare, în ms. lui I.A.C., în varianta *Mavromol*.

[2] Ov. Densusianu, I. A. Candrea, Dum. Caracostea, *Curs de limba română* pentru cl. a II-a secundară, Bucureşti, 1910. Manualul a apărut în cursul lunii august 1910. Vezi *VN*, VI, nr. 13—14 (15 aug.—1 sept. 1910), p. IV a copertei.

[3] Ov. Densusianu, I. A. Candrea, Dum. Caracostea, *Curs de limba română*. Bucăţi de lectură şi gramatică pentru cl. a III-a secundară, Bucureşti, 1910. A apărut la puţin timp după manualul de cl. a II-a. Vezi nota precedentă.

[4] Alături de manualele menţionate sub notele 2 şi 3, aceiaşi autori au publicat şi un *Curs de limba română* pentru cl. I secundară, Bucureşti, 1910 (apărut în cursul verii anului respectiv).

[5] Ch. Albert Léautey (1847—1922), profesor francez stabilit în România. A studiat dreptul la Dijon. Între 1880—1900, profesor de limba franceză la şcoala comercială, iar între sept. 1900— sept. 1913, la liceul „Gh. Lazăr", ambele din Bucureşti. Aceeaşi specialitate o predă, la liceul menţionat, şi I. A. Candrea, între sept. 1910 — aug. 1913. Autor a numeroase manuale de limba franceză pentru români, apărute la Bucureşti, între 1882—1946, unele cu foarte multe reeditări. Vezi Solacolu, *Evocări*, p. 146.

[6] Dim. A. Teodoru, pe atunci secretar general al Ministerului Instrucţiunii Publice. Vezi scris. XX, nota 2.

[7] Manuscrisele celor trei manuale.

[8] Această dorinţă a lui Candrea e o dovadă în plus asupra nevoilor lui materiale, deşi tonul folosit este uşor ironic.

XXVIII[1]

Nice, [2 febr. 1910,] mercredi

Je pars pour Rome. Je vous écrirai de là. Salutations,

Candréa

[Adresa] D-lui Ovid Densusianu, 184, Calea Victoriei, Bucureşti, Roumanie.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 66 (13)/DXXXV. — Inv. 72.524

[1] Textul scrisorii (inclusiv adresa): scris cu creion albastru. Data expedierii: după ştampila poştei. Ilustrata (foto) reprezintă: „Nice. Vue générale prise du Château".

XXIX[1]

[Bucureşti, iulie 1910 (?)]

Dragă Densusianu,

Aş vrea să încerc să găsesc undeva 500 de lei, căci am absolută nevoie de băi la Căciulata. Doctorul mi-a descoperit colici nefretice[2] şi m-a sfătuit să încep neîntîrziat o cură. Dacă găseşti de cuviinţă, ne mai putem întîlni o dată înainte de plecare. Eu sper să părăsesc căldurile acestea peste 5—6 zile. D-ta cînd pleci?

La revedere.

I. A. Candrea

B.A.R.S.R. — S 66 (40)/DXXXV. — Inv. 72.550

---

[1] Locul şi data: stabilite prin raportare la scrisoarea următoare (scris. XXX).
[2] Adj. *nefretic* (din fr. *néphrétique*) = nefritic.

XXX[1]

[Călimăneşti, 3 aug. 1910]

Dragă Densusianu,

Mai stau aci 10—12 zile, cît mai fac cura, şi, apoi, mă întorc la Bucureşti.

Cît mai stai pe acolo?

Al dumitale

I. A. Candrea

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, Izvoare, prin Vălenii-de-Munte (jud. Prahova).

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 66 (14)/DXXXV. — Inv. 72.526

---

[1] Locul de expediere şi data: după ştampila poştei. În adresa destinatarului, cineva a anulat indicaţia destinaţiei şi a scris alături: „Retur. Bucureşti, Colţei 24". Ilustrata (foto-color) reprezintă: „Băile Călimăneşti, Vila Cantacuzino".

XXXI[1]

Galaţi, [12 iulie 1911,] 12, str. Domnească

Dragă Ovid,

Cred că ai găsit cheile în cutie. Sper, de asemenea, că ai găsit intacte, în sertarul meu, obiectele ştiute. Nu uita să-mi trimiţi cheile pînă în 8 zile.

Te rog, cînd treci la Scont, cercetează din nou ce e cu polița de 700 pe care a înscris-o ca fiind a mea.

Primește o călduroasă strîngere de mînă.

Devotat,

I. A. Candrea

[Adresa] D-sale domnului Ovid Densusianu, 184, Calea Victoriei, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 66 (15)/DXXXV. — Inv. 72.525

[1] Data: după ștampila poștei.

XXXII[1]

[London, 15 jul[y] ⟨19⟩12]

Dragă Ovid,

Plec de aci miercuri la Paris. Stau acolo o zi sau 2 și revin de-a dreptul la București. Te rog f⟨oarte⟩ mult să trimiți soției mele suma sau sumele (în caz cînd vei fi aranjat și la Moroianu) [2].

O strîngere de mînă călduroasă.

Devotat,

I. A. Candrea

[Adresa] Monsieur Ovid Densusianu, 184, Calea Victoriei, Bucarest, Roumanie.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 66 (31)/DXXXV. — Inv. 72.541

[1] Locul de expediere și data: după ștampila poștei. Ilustrata reprezintă: „Big Ben & Houses of Parliament, London" (fotocolor). La sosirea scrisorii în București, ștampila poștei are data: 19 iul. ⟨19⟩12.

[2] Fraza ultimă ar trebui, probabil, înțeleasă astfel: trimite soției mele onorariul (pe care urma să-l primesc de la o anumită editură) sau salariul meu, după ce îmi vei fi achitat lui Moroianu (George?) datoria.

XXXIII[1]

[București, 1913—sept. 1914]

Dragă Ovid,

Fascicula începe cu *LAȚ* și se termină cu *PUTEA* [2].

Programul analitic [3] l-am împrumutat cuiva și nu-mi pot aduce aminte cui.

Unde vă întîlniți [4] sîmbătă seara? Mă întreabă Papahagi [5], care ar vrea să vie și el.

Eşti liber azi pe la 4? Am întîlnire cu Papahagi la „Royal", ca să mai stăm de vorbă. Răspunde dacă poţi veni. Cărţile promise ţi le trimit mîine.

Cu drag,

I. A. Candrea

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, 1, str. Pătraşcu-vodă.

Scris.-plic. — B.A.R.S.R. — S 66 (38)/DXXXV. — Inv. 72.548

---

[1] Scris. nu are însemnele poştei, deci a fost trimisă prin cineva. Localitatea stabilită după cuprinsul scrisorii. Data expedierii: relativă dar nu posterioară lunii sept. 1914. Vezi nota 2.

[2] *CDDE*, fasc. IV (LAŢ-PUTEA), Bucureşti, 1914. Este ultima fasciculă apărută din acest valoros dicţionar. Apariţia este anunţată în *VN*, X, nr. 8 (1 oct. 1914), pe p. IV a copertei. Rezultă că scrisoarea lui Candrea datează din perioada tipăririi fasciculei respective. Din *CDDE*, s-a tipărit şi litera R, dar, din motive necunoscute (probabil: şi din cauza primului război mondial), materialul a rămas sub forma de şpalturi necorectate. Vezi Arh. Ov. Dens., mapa XXXIII, Imprimate 1. Manuscrisul corespunzător părţii tipărite a *CDDE* (după care, dealtfel, s-a tipărit, şi care se păstrează astăzi, în dezordine, în Arh. Ov. Dens., mapa III, ms. 13, vol. II), nu merge nici el mai departe de litera R. Este, într-un fel, inexplicabil de ce Candrea şi Densusianu nu au continuat redactarea şi tipărirea dicţionarului lor după război, mai ales că, nici în această etapă, relaţiile lor de prietenie nu s-au alterat. Vezi, aici, scris. I, nota 1.

[3] Programa analitică pentru manualele de limba română pe care le editau, în colaborare, I. A. Candrea şi Ov. Densusianu. După ce, în 1910, Ov. Dens., I.A.C. şi D. Caracostea începuseră să scoată, împreună, manuale de limba română pentru cl. I—III ale şcolilor secundare (vezi, aici, scris. XXVII, notele 2—4; şi, infra, scrisorile lui D. Caracostea către Ov. Dens, dintre dec. 1909—dec. 1910), în anul imediat următor, restrîngîndu-se numai la primii doi autori, noul colectiv publică, în continuare, pentru aceleaşi clase, ediţii noi din manualele respective, cu numeroase reeditări (pînă în 1936). Vezi, aici, scris. XL, XLIII—XLV.

[4] E vorba de întîlnirile periodice ale grupării *Vieţii noi*, patronate de Ov. Densusianu.

[5] Pericle Papahagi. Vezi, infra, scrisorile acestuia către Ov. Dens.

XXXIV[1]

[Bucureşti, 1913—1927(?)]

Neprimind un răspuns cu privire la scrisoarea cerută, îmi închipui că nu m-am exprimat destul de clar. Era vorba să ştiu dacă trebuie adresată dumitale sau Consiliului[2]. Te rog, răspunde, şi o voi adresa chiar astăzi.

I. A. Candrea

B.A.R.S.R. — S 66 (39)/DXXXV. — Inv. 72.549

---

[1] Localizarea: după cuprins. Deoarece atît numirea lui I.A.C. la Universitatea din Bucureşti, cît şi avansările ulterioare s-au făcut cu sprijinul lui Ov. Densusianu, ar putea să fie vorba de unul dintre următoarele momente: 1913 (numirea în postul de conferenţiar); 1922 (cînd devine conferenţiar definitiv); 1927 (avansarea ca profesor titular).

[2] Consiliul Facultăţii de filozofie şi litere din Bucureşti.

XXXV[1]

Paris, le 11 VII 1914

Cher ami,

Merci de votre envoi. J'étais bien embarrassé n'ayant plus de fonds. Je pars demain matin pour Aix-les-Bains où je ferai une cure de 4 semaines. Vous pouvez m'écrire là, poste-restante. J'ai vu Roques[2] et Thomas[3]. Cruceanu[4] vous envoie une bonne poignée de main et moi également.

Tout à vous,

I. A. Candréa

[Adresa] Mr. Ovid Densusianu, 1, str. Pătrașcu-Vodă, Bucarest, Roumanie.

C.p.i. – B.A.R.S.R. – S 66 (16)/DXXXV. – Inv. 72.528

---

[1] Ilustrata este o reproducere-color după o pictură: „Paris. Le bois de Boulogne."

[2] Mario Roques, profesorul de limba română de la Universitatea din Paris. Vezi scrisorile sale către Ov. Densusianu.

[3] Antoine Thomas (1857–1935), valoros lingvist și filolog francez, profesor de filologie romanică la Universitatea din Paris. Autor al unor importante studii istorice și filologice. Împreună cu A. Darmsteter și A. Hatzfeld, a redactat și publicat *Dictionnaire général de la langue française* (1889–1900). Membru al Academiei Franceze (1904). La B.A.R.S.R., în fondul A 1384, provenit din arhiva lui Ov. Dens., se păstrează o c.v. cu următorul text imprimat: „Antoine Thomas, Chargé de Cours à la Faculté des Lettres, Maître de Conférences à l'École des Hautes Études. 10, rue Léopold Robert".

[4] Cruceanu menționat aici trebuie identificat cu Cruceanu citat în scris. VII a lui I.A.C. către Ov. Dens., deci cu Ștefan Cruceanu. Vezi scris. citată, nota 2. Vezi, infra, scrisoarea lui Ștefan Cruceanu către Ov. Dens.

XXXVI[1]

Aix-les-Bains, [13 iulie 1914,] lundi

Cher ami,

Je suis depuis hier ici, et j'ai descendu [sic] à l'hôtel Astoria. J'y resterai 3–4 semaines. Vous pouvez donc m'y envoyer les épreuves, s'il y a lieu. Quand partez-vous? J'attends de vos nouvelles et vous serre la main.

Votre

I. A. Candrea

[Adresa] Mr. Ovid Densusianu, 1, str. Pătrașcu-Vodă, Bucarest, Roumanie.

C.p.i. – B.A.R.S.R. – S 66 (17)/DXXXV. – Inv. 72.529

---

[1] Data: după ștampila poștei. Ilustrata reprezintă: „Aix-les-Bains et Lac du Bourget" (foto).

XXXVII[1]

[Aix-les-Bains,] miercuri, 22 iulie 1914

Dragă Ovid,

Ţi-am primit carta p⟨oştală⟩ şi-ţi mulţumesc pentru cele trimise. Cum se face că te-ai hotărît pentru Elveţia? Urmezi vreo cură acolo? Ce bine ţi-ar face *une saison* la Aix-les-Bains, te-ar întineri cu 20 de ani! Fac duşuri însoţite de masaj şi, afară de puţină nervozitate din cauza apelor calde, mă simt foarte bine şi sper să scap de orice durere de natură artritică. Mai scrie-mi.

Cu dragoste,

I. A. Candrea

[Adresa] Mr. Ovid Densusianu, Poste-restante, Tarasp (Grisons), (Suisse).

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 66 (18)/DXXXV. — Inv. 72.530

[1] Locul de expediere: după ştampila poştei şi cuprinsul scrisorii. Pe adresa destinatarului, deasupra indicaţiei cantonului (Grisons), cineva a completat cu creionul: „Kurhs" [= Khur, capitala cantonului respectiv]. În diagonală, între adresă şi textul scrisorii, se află următoarea însemnare autografă a lui Ov. Densusianu, cu creion albastru: „rom⟨ânul⟩ care se revoltă, dar n-are revol⟨ver⟩" [ultimul cuvînt: lecţiune incertă]. — Ilustrata reprezintă: „Hôtel Astoria et l'Arc Romain. Aix-les-Bains" (gravură).

XXXVIII[1]

Genève, le 25 juillet [1914]

Dragă Ovid,

Sunt aci în excursiune, şi mîine mă duc la Chamonix. Poimîine sunt iar la Aix-les-Bains, unde-mi poţi scrie.

Cu dragoste,

I. A. Candréa

[Adresa] Mr. Ovid Densusianu, Poste-restante, Tarasp (Grisons).

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 66 (19)/DXXXV. — Inv. 72.531

[1] Anul: după ştampila poştei. La adresă, în dreptul lui *Tarasp*, cineva a adăugat cu creion: „K⟨hur⟩". Ilustrata reprezintă: „Port de Genève et le Mont-Blanc" (gravură-color).

XXXIX

Aix-les-Bains, le 31 juillet 1914

Dragă Ovid,

Am primit scrisoarea dumitale din Tarasp. Te fericesc că eşti acolo, într-o atmosferă mai calmă din toate punctele de vedere. Aci, lumea e spăimîntată din cauza situaţiunii grave. Eu plec mîine să mă întîlnesc cu nevasta la Lyon. De acolo, nu ştiu ce să mă fac: ori mă duc într-o localitate din

Elveția, ori mă îndreptez spre Paris. În țară, nu mă pot întoarce, căci trenurile nu mai circulă, de asemenea nici telegrame nu se mai primesc. Trebuia să primesc bani din țară, dar lipsind mijloacele de comunicație, mă îngrozesc gîndind la momentul cînd voi rămînea *à sec* [1]. Ți-ai luat toate precauțiunile înainte, spre a avea bani? Bagă de seamă să nu rămîi *à court* [2], căci acum 1 leu valorează cît 1000.

Nici nu îndrăznesc să te atac, dar ți-aș fi cerut 300 de lei peste vreo zece zile, în caz dacă situațiunea s-ar agrava.

Scrie-mi, te rog, la Lyon, poste-restante, și primește o călduroasă strîngere de mînă de la al dumitale

I. A. Candrea

B.A.R.S.R. — S 66 (20)/DXXXV. — Inv. 72.527

---

[1] Expr. fr. *à sec* (fam.) = pe geantă.
[2] Expr. fr. *à court* = lipsit (de bani), fără bani.

XL [1]

[București, 1914—1916 (?)] luni

Dragă Ovid,

Deși întors de o săptămînă, cred că mă vei ierta că nu ți-am răspuns imediat. Trebuie să știi că n-am găsit nici o carte tipărită și muncesc zi și noapte ca să dau gata cel puțin 3 cărți din 4, — la clasa [a] III-a am trebuit să renunț s-o mai tipăresc anul acesta [2].

Cu polița n-avea grije. N-ai primit nici un aviz, voi trece dealtfel eu pe la Bancă s-o regulez.

Îți trimit manuscrisele găsite la d-ta pe birou.

Băiatul pe care mi l-ai trimis îmi dă cîte un mic ajutor. L-am trimis la „Facla" [3] cu carnetul, dar i s-au înapoiat 400 de reviste [4] și nici un ban. Scrie-i lui Gîrboviceanu [5] un bilet de recomandație, căci eu abia îl cunosc. Știi că am fost 5 zile la München și te-am așteptat? Cred că ai găsit carta mea postală la poste-restante? Îmi pare rău că n-ai venit mai devreme, căci aș fi petrecut mai bine decît singur.

Cu toată dragostea,

I. A. Candrea

B.A.R.S.R. — S 66 (43)/DXXXV. — Inv. 72.553

fost suspendată la 14 aug. 1916. Cf. *Facla*, săptămînal literar, politic, economic, social, publicat la Bucureşti între 13 III 1910—7 VIII 1916 (cu unele întreruperi: 16 VI—4 X 1913; 6 III—31 VII 1914; 3 XI 1914 —31 XII 1915). Vezi *Publ. per. rom.*, II, p. 236—237.

---

[1] Locul de expediere a scrisorii: dedus din conținutul textului. Ov. Densusianu se afla în străinătate (Franța sau Elveția). Datarea relativă a scrisorii: stabilită după menționarea Atelierelor „Facla" (vezi nota 3). Sus, în colțul din stînga, scrisoarea are o însemnare autografă a lui I. A. Candrea.: „Furnică VII, 39/Nalbă VII, 85".

[2] Candrea se referă la manualele sale pentru învățămîntul secundar. Este greu de precizat dacă e vorba: de manualele de limbă română, pe care le scotea în colaborare cu Ov. Densusianu; de manualele de limbă franceză, publicate în colaborare cu D. A. Teodoru; sau de alte manuale.

[3] Constituirea Editurii „Facla" sub conducerea lui N. D. Cocea, este anunțată în revista *Facla*, VI, nr. 11 (13 III 1916), p. 149—151. Primul număr al acestui periodic, care poartă mențiunea „Tipărit în Atelierele 'Facla' ", este nr. 13 din a. VI (27 martie 1916). Revista a

[4] Termenul *reviste* e folosit impropriu, în sensul de „exemplare".

[5] E posibil să fie vorba de Petre Gîrboviceanu (1862—1934), profesor, publicist, secretar general în Ministerul Instrucţiunii Publice (1903—1905), în mai multe rînduri membru în Consiliul Permanent de Instrucţiune. A avut un rol de mîna întîi în toate marile reforme ale învăţămîntului elementar şi mediu din primul sfert al sec. al XX-lea. Biletul de recomandaţie pe care Candrea îl cere lui Densusianu viza, probabil, aprobarea pentru tipărirea manualelor. Vezi *Omagiu lui P. Gîrboviceanu. După 41 de ani de servire în şcoală*..., Bucureşti, 1929, p. 343—369; Popescu Teiuşan, *Ped. Rom.; Fig. cont. Rom.*, III, p. 108—109; *Coresp. Bianu*, II, p. 14.

XLI[1]

Galatz, 27 februarie 1917

Dragă Ovid,

Nevoile existenţei — ale întreţinerii pur şi simplu a mecanismului organismului — ne silesc, şi pe noi, cei, vai! de la hotar, să muncim din greu. De multe ori, cursele făcute sub bubuitul tunului pentru a aduce ceva de-ale gurii celor flămînzi de-acasă rămîn fără rezultat. Noroc că mai uităm de griji, făcînd slujbele impuse de administraţiile de aci — slujbe pe care le facem cu drag — dînd ajutor comisiilor de rechiziţie, de statistică a populaţiunii, de refugiaţi, de îngrijirea sănătăţii publice etc., etc., care ne aduc aminte că mai avem încă un rost pe lume. Cred că tot aşa trebuie să fie şi pe acolo.

Nu uita, te rog, să aminteşti cu insistenţă celor în drept că noi, refugiaţii, avem oarecari drepturi la înscrierea mai departe în budget a catedrelor noastre de care am fost deposedaţi fără voia noastră. Să nu se uite în special catedra mea de la facultate. Am aflat cu multă părere de rău [de] pierderea lui Mihăileanu[2] în accidentul de la Ciurea[3]. Cine ştie însă ce ne rezervă nouă soarta! Să sperăm că va fi bine. Trimite-mi, te rog, din cînd în cînd ceva veşti şi revista[4] pe care am auzit că ai de gînd s-o scoţi.

Al dumitale, cu drag,

I. A. Candrea

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, Iaşi, 3, str. Gîndu.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 66 (21)/DXXXV. — Inv. 72.532

---

[1] Pe partea cu adresa, imprimat: „I Fabrică română de mobile şi tapiţerie S. Sternberg, — Galatz", deasupra acestui text: „Furnisorul Curţei Regale", cu aceeaşi expunere de medalii şi decoraţii ca la scris. XXVI.

[2] Petre Mihăileanu, profesor de limba şi literatura latină la Universitatea din Iaşi, din oct. 1911 pînă la moartea sa, în accidentul menţionat în scrisoare (febr. 1917). A studiat la Facultatea de litere din Bucureşti (pînă în 1895), în aceeaşi serie cu Ilie Bărbulescu, Const. Litzica, Nic. Vaschide, apoi, ca bursier, la Berlin (unde şi-a susţinut doctoratul) şi München (1902—1907) şi la Paris (1908). A predat limba latină între sept. 1901—sept. 1902 la liceul „Unirea" din Focşani, iar între 1905—iun. 1910, la liceul „Gh. Lazăr" din Bucureşti. A publicat cîteva studii de filologie clasică. Vezi Petre Mihăileanu, *Memoriu înaintat conform prevederilor*

legei onor. Ministerului de culte și instrucțiune publică [...] *pe lîngă cererea de înscriere cu prilejul candidărei sale la catedra de limba și literatura latină de la Facultatea de litere din Iași*, București, 1910; *Contrib. ist. Univ. Iași*, I, p. 157; II, p. 286—287; Popescu-Spineni, *Instituții*, p. 138; Al. Georgiadi, *Liceul „Unirea" Focșani. Anuarul pe anul 1921—1922*. Focșani, 1923, p. 15; V. Bogrea, *Sacra via*. Pagini literare și publicistică ... Ed. îngrijită ... de Mircea Borcilă și V. M. Ungureanu, Cluj, 1973, p. 110—112; *St. doc. lit.*, XI, p. 348—349.

[3] Ciurea, comună în jud. Iași, stație de cale ferată.

[4] Mutat la Iași, în urma ocupației Bucureștiului de către germani, Ov. Densusianu continuă, în condiții foarte grele și cu mari sacrificii, publicarea *Vieții noi*. Primul număr apărut aici, în 9 II 1917, cu mare întîrziere față de data înscrisă pe copertă, este nr. 9 din anul XII (pe copertă: 1 nov. 1916). Se vede că I. A. Candrea nu aflase încă de apariția acestui nr.

XLII[1]

Galați, 19 april 1917, 12, str. Mavromol

Dragă Ovid,

Am înaintat azi statele de la liceu[2] și facultate Ministerului. N-am primit încă leafa pe aprilie și o duc foarte prost. Aș vrea să fii bun și să stărui să le dea curs mai curînd.

Ți-am trimis vorbă prin Dacian, că una din scrisorile d-tale s-a pierdut și nu știu ce-mi scriai într-însa.

Cu drag,

I. A. Candrea

Statele să mi se adreseze numai pe adresa liceului, iar nu acasă.

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, str. Gîndu, la d. dr. Pușcariu, Iași.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 66 (22)/DXXXV. — Inv. 72.533

[1] În timpul ocupației germane, guvernul și toate instituțiile centrale (ministerele etc.) s-au refugiat la Iași. Așa se explică expedierea statelor de plată respective de la București la Iași.

[2] Și după numirea sa la Universitate (1913), I. A. Candrea își păstrează încă mult timp, pînă imediat după primul război mondial, catedra din învățămîntul secundar.

XLIII

București, 5 august 1918

Dragă Ovid,

Neprimind nici un răspuns la prima mea scrisoare, îți scriu din nou, repetînd cele anunțate atunci.

Am fost pe la d-ta și am lăsat pachețelul în sală, căci n-am putut pătrunde în odăi, toate ușile fiind încuiate. Pare însă că totul e în bună ordine, judecînd după curățenia și îngrijirea din antreu.

Dacă mi-ai scrie cui să mă adresez pentru cheile apartamentului, ți-aș putea da amănunte și pentru rest.

Alcalay[1] e plecat la Govora și aștept întoarcerea lui pentru a mă lămuri asupra vînzării. După spusele, însă, ale lui Benvenisti[2] — care e foarte zgîrcit la vorbă — am înțeles că cărțile[3] sûnt aproape epuizate (s-au retras și cele de la Ionescu[4]), așa că e posibil să nu avem cărți pentru viitorul an școlar. De tipărit, e cu desăvîrșire imposibil.

Nu-ți mai scriu cum o duc, căci trebuie să-ți închipuiești singur. Trăiesc închis în casă și mă amețesc lucrînd.

Al dumitale, cu drag,

Aurel

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, 3, str. Gîndu, Iași.
Absender[5]: I. A. Candrea, 9, bul. Elisabeta, Buc⟨urești⟩.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 66 (23)/DXXXV. — Inv. 72.534

---

[1] Editorul Leon Alcalay. Vezi, aici, scris. XXIV, nota 2.

[2] Simion Benvenisti, editor în București. O vreme, a fost directorul Editurii Alcalay, membru în consiliul de administrație al Institutului „Vieții românești". *Coresp. Ibrăileanu*, I, p. 189; II, p. 232.

[3] E vorba de manualele de limba română publicate în colaborare de I. A. Candrea și Ov. Densusianu. Vezi scrisorile anterioare.

[4] Dimitrie C. Ionescu, conducătorul instituției poligrafice: „Noua Tipografie Profesională Dimitrie C. Ionescu" din București. În tipografia aceasta a tipărit Ov. Dens., o vreme, *VN*, apoi manualele de limba română, la care se face referire aici. Vezi și scrisoarea urm. (XLIV, nota 6).

[5] *Absender* (germ.) = expeditor. Termenul e un indiciu al ocupației germane.

XLIV[1]

București, 16 sept. 1918

Dragă Ovid,

După cum ți-am mai scris, aștept cu nerăbdare întoarcerea d-tale, care sper că nu va ma[i] întîrzia.

Ți-am comunicat convorbirea pe care am avut-o cu Giurescu[2], în ce privește demersul pe care ar trebui să-l facă direct Ministerul spre a vă facilita formalitățile. Cu casa, cum îți spuneam, să n-ai nici o grije, grație concursului neprețuit al d-nei F.[3] care a făcut minuni de vitejie. Am fost zilele trecute la Țig.[4] spre a-l ruga să nu se ocupe casa nici de acum înainte și mi-a făgăduit.

Cărțile[5] rămase la tipografie nevîndute au putut fi scoase de Alcalay numai în urma obligațiunii ce și-a luat de a achita o oarecare sumă pe care o pretinde Ionescu[6] ca rest dintr-un cont. Am fost silit să accept, căci nu mai aveam cărți în depozit. Dealtfel, prețul s-a urcat cu 35%, așa că se va putea acoperi ușor această diferență[7].

Alt nimic pentru moment.

Te salut cu drag, al dumitale

I. A. Candrea

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, 3, str. Gîndu, la d. dr. Pușcariu, Iași.

Trimițător: I. A. Candrea, 9, bul. Elisabeta, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 66 (24)/DXXXV. — Inv. 72.535

[1] În urma unor zdrobitoare înfrîngeri suferite din partea trupelor române la Mărășești, Mărăști etc., armata germană părăsește Bucureștiul, după aproape doi ani de ocupație. Scrisoarea lui Candrea datează din etapa părăsirii orașului de către germani.

[2] Constantin Giurescu (1875—1919), istoric, profesor la Universitatea din București. A publicat valoroase cercetări referitoare la istoria patriei și ediții de cronici vechi românești. În 1918, era secretar general la Ministerul Instrucțiunii Publice. Bibliogr. Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 327—328; *St. doc. lit.*, X, p. 320—321. Vezi și recenziile nesemnate (ale lui Ov. Dens.), foarte favorabile, din *VN*, II, nr. 19 (1 XI 1906), p. 433—434; IV, nr. 4 (1 apr. 1908), p. 83; nr. 8 (1 iun. 1908), p. 163; nr. 20 (1 dec. 1908), p. 407, la diferite studii ale lui C. Giurescu.

[3] Mia Frollo. Vezi, mai jos, scrisorile ei către Ov. Densusianu.

[4] Țig. = Al. Tzigara-Samurcaș, prefectul poliției orașului București în timpul ocupației germane. Vezi Al. Tzigara-Samurcaș, *Mărturisiri si-li-te*, București, 1920, p. 58—100.

[5] Adică manualele de limba română publicate în colaborare de Ov. Densusianu și I. A. Candrea.

[6] Diferendul financiar este explicat de editorul D. C. Ionescu într-o scrisoare pe care acesta i-o trimite lui Ov. Dens. încă din 8 XI 1916. Vezi scris. respectivă (S 8/DXXXIX), infra, în secțiunea Instituții, întreprinderi, societăți, sub „Noua Tipografie Profesională"... Vezi și scris. precedentă (XLIII), nota 4.

[7] E vorba de inflația manifestată imediat după război.

XLV[1]

[București, 1918 octombrie, după ziua de 15]

Dragă Ovid,

Profit în grabă de o ocaziune care mi se prezintă ca să-ți trimit cîteva rînduri.

1) Să trăiești! În sfîrșit, ți s-a făcut dreptate, recunoscînd dușmanii înșiși greșala făcută pîn-acum[2].

2) Îți țin locul la Universitate, ca să-ți salvez leafa. Cerea Caracostea[3] să facă cursul și avea ceva sprijin. Îmi pare bine că l-am înlăturat. Nici la catedra lui Drouhet[4] n-a pătruns, căci l-a numit pe Lovinescu[5].

3) Ca să nu-ți stric rostul cînd te vei întoarce — sper cît de curînd, fac la cursul dumitale numai generalități pe care le pot întrerupe oricînd, anume:

a) Ceva despre dialectele italiene; b) Cum trebuie studiate textele vechi.

4) Casa ți-e în perfectă regulă.

5) La Socec nu s-a primit nici o comandă[6]. S-a căutat în toate registrele și nu s-a găsit nimic.

6) Previne-mă [sic] cu cîteva zile înainte cînd vii, ca să pot lua cheia de la d-na F.[7], care mi-a cerut-o.

7) Cărțile[8] s-au vîndut foarte bine. Au rămas numai vreo 2—300 de cl. I și ceva mai multe de cl. a II-a.

Alt nimic pentru moment. Îți strîng cu dragoste mîna.

Al dumitale

I. A. Candrea

P.s. Vino cît de curînd, căci mor de urît în casă, și mi-e dor să mai stăm la masă împreună.

I.A.C.

B.A.R.S.R. — S 66 (34)/DXXXV. — Inv. 72.544

---

[1] Localitatea de expediere: dedusă din cuprins. Deci Ov. Densusianu se afla încă în refugiu, la Iași, Datarea scrisorii: după informațiile la care se referă punctele 1 și 2 ale scrisorii. Vezi notele 2 și 5. Vezi și scris. precedentă.

[2] Candrea are în vedere alegerea lui Ov. Densusianu ca membru al Academiei Române, la 15 oct. 1918.

[3] Dumitru Caracostea. Vezi scrisorile sale către Ov. Densusianu.

[4] Charles Drouhet. Vezi scrisorile acestuia către Ov. Densusianu.

[5] Eugen Lovinescu (1881—1943), cunoscutul critic literar, a funcționat foarte puțin timp, în toamna lui 1918, la catedra de limba franceză a Universității din București, ca suplinitor al lui Ch. Drouhet, pînă la întoarcerea acestuia în Capitală. Lovinescu mai funcționase, dealtfel, și la Universitatea din Iași, între 1 oct. 1912 — 30 iun. 1913, la catedra de istorie a literaturii române, numit în locul lui G. Ibrăileanu, care, după ce și-a susținut doctoratul, a fost reintegrat în post. Altfel, Lovinescu a fost toată viața profesor de liceu, de limba latină. Relațiile lui E. Lovinescu cu Ov. Dens. au avut un caracter de fățișă adversitate.

[6] E vorba de comenzile posibile din partea unor licee pentru livrarea de manuale de limba română, elaborate în colaborare de Candrea și Densusianu.

[7] Doamna F. = Mia Frollo. Vezi, infra, scrisorile ei către Ov. Dens.

[8] Vezi nota 6.

XLVI[1]

[București, 1919 (?)]

Dragă Ovid,

Iartă-mă că n-am venit ieri. Am fost ocupat la tipografie. Comisionarul pe care l-am trimis la braserie pe la 6 fără un sfert mi-a adus răspunsul că plecaseși la acea oră. Dejunăm astăzi împreună? Dacă da, fixează-mi, te rog, ora și locul de întîlnire.

Îți trimit 1 kg. de zahăr și o foaie „de-părete-frecător" [2]. Avînd azi scadența la Scont, îți trimit o poliță cu rugămintea de a-i pune o iscălitură.

Cu drag,

I. A. Candrea

B.A.R.S.R. — S 66 (46)/DXXXV. — Inv. 72.556

---

[1] Bilet. Locul de expediere rezultă din cuprinsul scrisorii. Scrisoarea ar putea data imediat după întoarcerea lui Ov. Densusianu din refugiul de la Iași, deci din ultimele luni ale lui 1918 sau din 1919, cînd criza economică era foarte acută.

[2] Construcția *de-părete-frecător* „de chibrituri" este împrumutată, în glumă, din sistemul lingvistic preconizat de Aron Pumnul.

XLVII

Levallois — Perret (Seine), 15 oct. 1928
107, rue Jules Guesde

Dragă Densusianu,

Îți scriu de dincolo de porțile Parisului, unde mi-am stabilit așezălașul [1], locuințele din Paris fiind prea scumpe și negăsibile. Sînt mulţumit, avînd două odăiţe drăguţe, bucătărie şi baie, căldură centrală, pentru care plătesc 5000 de fr. pe an. Drumul la Paris îl fac cu autobusul ce trece pe la poarta casei mele, în 15 minute. Lucrez liniştit, departe de orice zgomot, cu nervii întăriţi. Aşa fiind, am început să mă ocup de cărţile de limba română [2], pentru care mi s-au trimis, de curînd, programele analitice. Noroc că nu e mult de schimbat la gramatică, partea care ar fi fost mai penibilă. Cît priveşte bucăţile de lectură, avînd cu mine toată biblioteca, le pot înjgheba aci, aşa că peste 2—3 săptămîni sper să le pot da gata şi să ţi le trimit spre examinare şi să le aduci modificările ce vei crede de cuviinţă. Voi căuta să îmbunătăţesc şi partea artistică, înlocuind multe gravuri. Cred că ne vom prezenta publicului şcolar cu cărţi bune, mai ales fiind tipărite la Cultură naţională unde, după spusele lui Rosetti [3], le-ai dat în editură.

Cît priveşte glosarul meglenit [4], voi face tot posibilul să dau o parte pînă la Crăciun.

Iarna cred c-o voi petrece la Nisa, cheltuiala fiind aceeaşi ca la Paris.

Alt nimic pentru moment, îţi strîng călduros mîna, îţi urez sănătate şi voie bună şi gîndul fericit — eu nu-l regret, în ce mă priveşte — de a face ca mine şi să vii să stai cel puţin un an la Paris.

Al dumitale, cu drag,

I. A. Candrea

B.A.R.S.R. — S 66 (25)/DXXXV. — Inv. 72.536

---

[1] Subst. *aşezălaş* „locuinţă", formaţie ad-hoc a lui Candrea, realizată, în glumă, din aglutinarea temei verbale *aşez-* (din *aşeza, aşezare* etc.), cu subst. *sălaş*.

[2] Cărţile de limba română redactate în colaborare cu Ov. Densusianu.

[3] Prof. Al. Rosetti îndeplinea pe atunci şi funcţia de director al Editurii „Cultura Naţională" din Bucureşti.

[4] I. A. Candrea, *Glosar megleno-român*, în *GS*, III, 1, 1927, p. 175—209; 2, 1928, p. 381—412; VI, 1—2, 1934, p. 163—192; VII, 1937, p. 194—230. Candrea se referă în scrisoare, desigur, la partea a doua a glosarului, publicată în 1928. În aceeaşi revistă a lui Densusianu, el mai publicase citeva studii consacrate meglenoromânilor: *Viaţa păstorească la megleniţi*, în *GS*, I, 1, 1923, p. 23—38; *Texte meglenite*, în *GS*, I, 2, 1924, p. 261—285; II, 1, 1925, p. 100—128. Cf. S. Puşcariu, în *DR*, III, 1924, p. 842—843.

Sabina Cantacuzino [1]

I

[Bucureşti,] 1 febr. 1924

Domnul meu,

Motivele d-voastră pentru a nu mai conferenţia interesează pe oricine are dorul dezvoltării noastre intelectuale, de ace[e]a aş fi foarte doritoare să le ascult mai de aproape, ca să mă luminez şi eu asupra unor punte [sic] dintr-însele.

De aveți deci cîteva minute de pierdut, aş fi fericită să putem vorbi puțin împreună, luni, fie între orele 10—1 a.m., fie de la 5—8 p.m.

Primiți, vă rog, expresiunea simțimintelor mele cele mai distinse.

Sabina Cantacuzino

B.A.R.S.R. — S 69 (1)/DXXXV. — Inv. 72.565

---

[1] Sabina Cantacuzino (1863—1944), conducătoare a unor aşezăminte de cultură şi de asistență socială. Fiică mai mare a lui Ion C. Brătianu, căsătorită cu dr. Const. C. Cantacuzino (1849—1929), efor al spitalelor. A fost preşedinta Universității libere din Bucureşti, între 1918—1944. A scris lucrarea *Din viața familiei I. C. Brătianu* (vol. I: 1821—1891; vol. II: 1914—1919), Bucureşti, 1933—1937, care, cu toate inadvertențele (ideologice, stilistice, de informație etc.) şi cu tot caracterul său apologetic, e valoroasă sub raport documentar. Cele 3 scrisori către Ov. Dens. (una din 1924, una din 1933 şi una nedatată) privesc colaborarea acestuia din urmă cu Universitatea liberă din Bucureşti. Textul scrisorilor conține inadvertențe ortografice (unele, de fapt, norme ortografice de mult depăşite, pe atunci), corectate de noi: *dvóstră* (I), *vĕ* (I, II), *dintr'ânsele* (I), *dênsa* (III), *acea* (I, II; în loc de *aceea*); un fonetism învechit: *punte* (I; pentru *puncte*); o inadvertență sintactică: *expresiunea simțimintelor mele cele mai distinse* (I). Vezi culegerea de articole *Două personalități : Sabina Cantacuzino, I. Niculescu Dorobanțu*, [Bucureşti,] 1945. (Aşezămîntul cultural I. C. Brătianu. LXII); Severa Sihleanu, *Note şi desminţiri asupra amintirilor d-nei Sabina Cantacuzino*, Bucureşti, [1938]; *Docum. lit.*, I, p. 139; *Coresp. Ibrăileanu*, II, p. 216, 217; *Necropola Cap.*

II

UNIVERSITATEA LIBERĂ
Strada C. A. Rosetti, 37. Telefon 227/77

Bucureşti, 3 iul. ⟨1⟩933

Stimate domnule profesor,

Domnul Marinescu [1] îmi comunică dorința dv. de a mă vedea şi discuta împreună programul Universității libere din toamnă.

Aceasta era şi dorința mea, şi, de ace[e]a, rugasem pe d. Marinescu să vă vorbească.

Prin urmare, de ați putea trece pe la mine la orele patru, aş fi încîntată.

De nu sunteți liber, vă rog să dați altă oră d-lui secretar care vă aduce aceste linii.

Cu expresiunea simțimintelor mele distinse,

Sabina Cantacuzino

B.A.R.S.R. — S 69 (2)/DXXXV. — Inv. 72.566

---

[1] Probabil: George Marinescu, directorul Aşezămîntului „Ion C. Brătianu". Vezi broşura citată, *Două personalități ...*, [Bucureşti,] 1945.

III

[Bucureşti, f.d.]

D-NA C. CANTACUZINO [1]

ar dori să vadă pe Densuşianu şi îl roagă să treacă pe la dînsa dimineața între 11 şi 1.

C. v. — *B.A.R.S.R.* — *S 69 (3)/DXXXV.* — *Inv. 72.567*

[1] Din textul imprimat al c.v., *D-rul și D-na C. Cantacuzino*, emitenta a anulat primele două cuvinte.

Localitatea: dedusă din cuprinsul scrisorii.

Theodor Capidan[1]

I

Salonic, în 29 septembrie 1909
Școala comercială română

Stimate domnule profesor,

Nu v-am putut expedia pîn-acum costul abonamentului pe un an pentru revista *Vieața nouă*, din cauză că, găsindu-mă, aproape întreaga vacanță, de trei luni și mai bine, în călătorie, în satele aromânești din jurul Caraferiei și în regiunea Karagiovei bulgărești, n-am stat la Salonic aproape mai deloc.

Acum, sosind de cîteva zile aici și văzînd că-mi lipsesc numerile din anul V, de la nr. 6 în sus[2], mă grăbesc să vă expediez, prin mandat postal, costul necesar, rugîndu-vă să binevoiți a dispune ca să mi se trimeată restul numerilor pînă la ultimul număr apărut.

În călătoria mea din Karagiova, am strîns destul material bulgăresc pentru studierea elementului slavon modern din dialectul meglenoromân. Și aci, sunetul ѫ[3] se aude ca și în satele de lîngă Salonic: Suho, Zarovo și Visoca, ca „ăn“: мѫнка 〉 *mănca*[4]. Sunt și alte particularități, mai ales în partea semantică, ale căror reflexe se regăsesc în dialectul meglenoromân. După sfatul directorului gimnaziului bulgar de aici, d-l Stoilov[5], un bun slavist, sper să mi se publice materialul strîns în *Periodišesco spisanie* din Sofia[6].

De la Academia Română n-am nici o veste cu privire la textele mele meglenoromâne. Și doar voiam să continuu cercetările mele mai departe, pe baza celor strînse pînă acum[7]. Am auzit că d-l Philippide[8], care a fost însărcinat cu examinarea manuscriptului, ar fi făcut un raport favorabil. Nu știu însă de ce mie nu mi se comunică nimic.

Nu știu dacă v-ați procurat dicționarul armânesc[9] al lui Const. Nicolaidi[10]. Este foarte bun ca material lexical. Numai introducerea lui de vreo 35 de pagini îi strică tot rostul. Mai vin și etimologiile luate după dicționarele existente și mai ales după dicț〈ionarul〉 lui Cihac[11]; dar [despre][12] partea aceasta nici nu mai trebuie discutat. Pentru că în prefață și introducere ni se contestă nouă, aromânilor, origina [sic] română, și grecii cu grecomanii noștri fac mare caz despre lucrul acesta, am crezut că este bine să scot în broșură[13] un răspuns critic la dicț〈ionarul〉 lui Nic〈olaidi〉, pe care îmi voi permite să vă o trimet imediat ce va ieşi de sub tipar. Nu este ceva savant, dar potrivit ca să lumineze pe armânii buni de aici şi pe străini asupra unei cestiuni, pe sama căreia grecii nu se sfiesc să spuie tot felul de nerozii.

O particularitate curioasă în dialectul armânesc din regiunea Caraferiei, este întrebuinţarea genitivului şi dat⟨ivului⟩ de la toate subst⟨antivele⟩ feminine cu articolul înainte. Ex.: *ali case, ali soră, ali feate* etc.... în loc de *a casil'ei, a soräl'ei, a featil'ei*, cum se obişnuieşte la noi şi pretutindeni. Afară de prepoz⟨iţia⟩ *pe*, toate celelalte se construiesc cu nomin⟨ativul⟩: *la eu*, pentru *la mine*; *la tu* [14] etc.... Este curioasă constr⟨ucţia⟩ aceasta întru atîta, întru cît nu există aşa ceva în nici o altă limbă balcanică, de unde ar fi putut pătrunde în dialectul nostru.

Am strîns material destul, pe care gîndesc să-l public tot la Academie, după ce se va termina cu publicarea materialului meglenit.

Rugîndu-vă, din nou, să binevoiţi a dispune ca să ni se trimeată revista, rămîn al d-voastre cu mult devotament,

Th. Capidan

B.A.R.S.R. — S 70 (1)/DXXXV. — Inv. 72.569

---

[1] Theodor Capidan (1879—1953), eminent lingvist român, născut la Prilep, în Macedonia. Studiază la Leipzig, avînd ca profesori pe K. Brugmann, E. Sievers, A. Leskien, G. Weigand. Doctoratul în 1907 (Leipzig). Între 1907—1909: asistent al lui G. Weigand. Din 1909, profesor şi director al Şcolii superioare de comerţ a României, din Salonic. Colaborează (din 1909) la *Dicţionarul limbii române* de sub conducerea lui S. Puşcariu. Din 1919, profesor la Universitatea din Cluj (dialectologie română, apoi lingvistică generală), iar din 1936—1947, la Universitatea din Bucureşti, la catedra de filologie comparată. Membru al Academiei Române (din 1936; membru corespondent din 1928). A publicat studii fundamentale cu privire la romanitatea balcanică şi valoroase cercetări de toponimie românească şi balcanică şi de lingvistică generală. Menţionăm: *Meglenoromânii* (3 vol., Bucureşti, 1925—1935); *Aromânii. Dialectul aromân. Studiu lingvistic* (Bucureşti, 1932); *Limbă şi cultură* (Bucureşti, 1943). Cu D. Caracostea, a condus, între 1941—1948, revista pentru străinătate *Langue et littérature* a secţiei literare a Academiei Române. Multe dintre lucrările de dialectologie ale lui Th. Cap. au fost recenzate în revista lui Ov. Dens., *GS*, II, 2, 1926, p. 363—382; III, 2, 1928, p. 463—464; V, 2, 1931—1932, p. 370—380 (Ov. Densusianu); II, 2, 1926, p. 394—402; VI, 1—2, 1934, p. 367—381 (T. Papahagi); VII, 1937, p. 332—333 (Maria I. Dumitrescu).

Bibliogr. Sever Pop, *Th. Capidan*, în *Orbis*, VI, 1957, no. 2, p. 584—586; Macrea, *Studii*, p. 178—193; Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 380; *St. doc. lit.*, XI, p. 193; *Docum. lit.*, II, p. 13—15; *Coresp. Bianu*, I, p. 377—387; III (indice).

[2] Nr. 6 din a. V al *VN* poartă data de 1 V 1909.

[3] Capidan se referă, de fapt, la evoluţia v. sl. ѫ „ŏ, o^{n}" — bineînţeles, în elementele slave — în zonele cercetate.

[4] Recte: v. sl. лѫка „chin, tortură"> bulg. dial. *mănka* [bulg. lit. *măka* — мъка].

[5] Anton P. Stoilov (1869—1928), folclorist bulgar. A publicat culegeri de folclor, studii folcloristice şi un valoros indice al cîntecelor bulgăreşti tipărite în sec. al XIX-lea: *Pokazalec na pečatanitě prěz XIX věk bălgarski narodni pěsni*. I (1812—1860). II (1861—1878), Sofia, 1916—1918.

[6] E vorba de *Periodičesko spisanie na Bălgarskoto Družestvo*, care, din 1911, devine, *Spisanie na Bălgarskata Akademija na naukite*. Lui Th. Capidan nu i s-a publicat totuşi materialul respectiv în revistă.

[7] Th. Capidan va continua studiile sale asupra meglenoromânilor. Rezultatele cercetărilor sale vor apărea în monografia *Meglenoromânii* (vezi, aici, nota 1).

[8] Al. Philippide.

[9] A se observa că Th. Capidan foloseşte în scrisoarea sa, alternativ, formele originare *armân, armânesc*, respectiv formele literarizate *aromân, aromânesc*.

[10] *Ἐτυμολογικὸν λεξικὸν τῆς κουτσοβλαχικῆς γλώσσης*, ὑπὸ Κωνσταντίνου Νικολαΐδου. Ἐν Ἀθήναις, 1909. (XLV[—XLVII] + 598 p.). De fapt, introducerea (datată: 2 apr. 1909) are 41 p. (de la V—XLV), iar următoarele două pagini cuprind o listă a grafemelor speciale cu valorile fonetice corespunzătoare și o listă de abrevieri. În același an, Th. Capidan publică în limba franceză o amplă critică a dicționarului lui Nicolaidi, sub forma unei broșuri, cu titlul: *Réponse critique au Dictionnaire d'étymologie koutzovalaque de Constantin Nicolaïdi*, Salonique, 1909 (56 p.). Titlurile autorului, pe broșură: „Docteur ès lettres et ancien assistant à l'Institut Balkanique de l'Université de Leipzig". Expunerea este datată: „*Doliani* (Karaféria), le 8 août, 1909" (p. 55). Dedicația autografă către I. Bianu, de pe exemplarul B.A.R.S.R. din această broșură, poartă data: „Cernăuți, în 22 X. 909".

[11] A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*. I—II, Francfort a/M., 1870—1879. Se știe că o bună parte dintre etimologiile date de Cihac sînt discutabile.

[12] [despre]: completarea noastră.

[13] Vezi nota 10.

[14] De fapt, formele pronominale de nominativ s-au propagat, în aceste cazuri, și la acuzativ, înlocuind formele mai vechi de acuzativ (*mine, tine* etc.).

II

Cluj, în 25 II 1925

Stimate domnule Densusianu,

Am primit invitația d-voastră pentru Congresul filologilor români ce se va ținea la București[1], și cu multă plăcere mă grăbesc a vă anunța că voi lua parte la acel Congres.

Ne-ar conveni mai bine la cea mai mare parte dintre participanții de la Cluj, dacă data Congresului s-ar putea fixa pentru a doua săptămînă din vacanța de Paști.

Cu cele mai distinse salutări,

Th. Capidan

B.A.R.S.R. — S 70 (2)/DXXXV. — Inv. 72.570

---

[1] Primul congres al filologilor români, inițiat, organizat și condus de Ov. Densusianu, a avut loc la București între 13—15 aprilie 1925. Vezi actele congresului: *I Congr. filol. rom.* Vezi și scrisoarea urm. (III).

III

Cluj, 11 X 1925

Stimate domnule Densușeanu,

Comunicarea mea la Congresul filologilor români s-a publicat în ultimul număr din *Junimea literară*, ce va apărea în cursul acestei luni[1]. Zilele acestea voi primi cîteva extrase, din care vă voi trimete un exemplar pentru buletinul ce veți publica.

Cu distinsă considerațiune, al d-voastră

Th. Capidan

[Adresa] Domnului Ov. Densuseanu, str. Colței, no. 24, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 70 (3)/DXXXV. — Inv. 72.571

[1] Comunicarea lui Th. Capidan la Congres a apărut sub titlul: *Aromânismele din dialectul dacoromân și problemele care se leagă de ele*, în *Junimea literară* (Cernăuți), XIV, 1925, nr. 8—10 (aug.-oct.), p. 275—291. Datorită acestui fapt, Ov. Dens. nu mai publică textul comunicării lui Th. Cap. în actele Congresului.

Dumitru Caracostea [1]

I [2]

[București, 1909, sf. lui febr. sau începutul lui martie]

Mult stimate și iubite domnule Densușeanu,

Și dimineața aceasta, am fost prea ocupat pentru a putea face rezumatul[3]. Mîine însă îl voi avea gata. Numai de n-ar fi prea tîrziu, — în care caz, ar rămîne să fie dat în no. viitor.

Devotat,

D. Caracostea

B.A.R.S.R. — S 71 (15)/DXXXV. — Inv. 72.583

---

[1] Dumitru Caracostea (1879—1964), istoric literar și folclorist. Studiază la Universitatea din București, între 1900— 1907 (avînd ca profesori pe Titu Maiorescu, Ov. Densusianu, Pompiliu Eliade etc.). Din noiembrie 1905, membru al Societății filologice a lui Ov. Dens. (participă la ședințe pînă în iunie 1908). Între 1909—1912, specializare în filologia romanică la Viena, unde-și susține și doctoratul (1913) cu maestrul său, W. Meyer-Lübke. Între 1913—1914, lector de limba și literatura română la Institutul de limba și literatura română al Universității din Viena. Profesor la liceul „Gh. Lazăr" din București (1914—1926). Asistent (1920—1923), apoi conferențiar la catedra de Istorie a literaturii române a lui Ioan Bianu, la Universitatea din București. Între 1929—1944, cînd se pensionează: profesor titular al catedrei de Istorie a literaturii române moderne și folclor, desprinsă din catedra lui I. Bianu. Pe lîngă catedra sa, D. Caracostea a înființat un Institut de istorie literară și folclor (1933). Membru al Academiei Române (din 1938). Colaborează la *VN* între 15 VII 1907 — 1 XI 1910 cu numeroase materiale de critică și istorie literară, cronică dramatică, polemică, estetică, etică etc. Această colaborare reprezintă, dealtfel, și debutul lui D. Car. în publicistică și în cercetarea științifică. Publică apoi valoroase studii de istorie literară și de folcloristică, punînd la baza majorității investigațiilor sale analiza lingvistică, filologică și stilistică. Cele 21 de scrisori ale lui D. Car. către Ov. Dens. datează dintre 1909—1911 și privesc relațiile de colaborare, foarte strînse, dintre Ov. Dens. și fostul său student. Aceste relații s-au întrerupt brusc în perioada studiilor lui D. Car. la Viena. Scrisorile lui D. Car. conțin o serie de grafii și fonetisme particulare și erori ortografice și gramaticale; ex. *Eată* (II), *ear* (III, VI), *ieau* (III) și *eau* (XIII), *Mayer-Lübke* (III, XIV, XV), *dujmani* (XIII), *să-mi trimite-ți* (XIII), *curagiul* (ib.), *de acea* (III), *aș fi pierdut semestru* (VI), *seminaru constă* (VI), *cea ce* (IX, XIV), *or ce caz* (III, IX), *poezia acea* (XII). Formele deficitare au fost completate de noi marcat, iar celelalte au fost îndreptate tacit.

Pe lîngă ms. autografe ale lui D. Car., menționate la locul potrivit, s-au mai păstrat, în Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 107, următoarele autografe ale unor materiale publicate în *VN*: *Cu prilejul unui „mosaic"* (o polemică cu Mihail Dragomirescu, apărută sub titlul *Nestimatele unui „mosaic"*, V, nr. 23, din 15 I 1910, p. 468—472); traducerile in versuri și proză din *Prometeu înlănțuit* de Eschil: *Povestea sărmanei Io* și *Între Prometeus și Hermes* (V, nr. 17, din 15 X 1909, p. 336—341; textul manuscris e datat: noiembrie 1902 — ianuarie 1903, iar cel tipărit: 1902). Ambele materiale au unele pagini scrise (= copiate) de soția lui D. Car., Lucia Caracostea, și conțin unele intervenții autografe ale lui Ov. Densusianu.

Vezi, mai jos, scrisoarea Luciei Caracostea către Ov. Dens.

Bibliogr. Ion Dumitrescu, *D. Caracostea*, în *RITL*, XV, 1966, nr. 3, p. 479—484; Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 474—493; idem, prefață la D. Caracostea, *Poezia tradițională română. Balada poporană română și Doina* (ed. critică de D. Șandru), vol. I, București, 1969, p. V—XXIX; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 451—462; Vrabie, *Folc.*, p. 154—156.

Vezi Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 155—158, 265 (D. Car. e trecut pe lista absolvenților anului școlar 1907—1908 la Facultatea de litere din București; coroborată cu informațiile furnizate de Ov. Bîrlea și Ion Dumitrescu, foști elevi ai lui D. Car., și, prin ei, de familia istoricului literar, această informație ar putea fi interpretată astfel: D. Car. și-a dat licența în toamna lui 1907; pentru aceasta însă a trebuit să se înscrie în a. școlar respectiv); idem, *Instituții*, p. 51, 53—54; *DR*, IX, 1938, p. 9—10; *Docum. lit.*, II, p. 16; *Coresp. Ibrăileanu*, I, p. 22; Petrovici, *Amintiri*, p. 100.

[2] Bilet. Locul de expediere probabil. Între absolvirea facultății și plecarea la Viena (1907—1909), D. Caracostea funcționează ca profesor la diferite școli secundare din București. Pentru datare: vezi nota 3.

[3] Este vorba de rezumatul conferinței despre *Poezia română de azi*, ținută în 19 II 1909, de D. Car., în cadrul primului ciclu al „Conferențelor *Vieței nouă*". Rezumatul a fost publicat în *VN*, V, nr. 3 (15 III 1909), p. 48—53. Pentru textul integral al conferinței, vezi scris. XI și următoarele.

II[1]

[Cîmpulung (Muscel), 20 aug. 1909]

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Iată o vedere din cele pe lîngă care am trece în excursia proiectată[2]. Dacă cei[l]alți colaboratori nu sînt hotărîți pentru Tîrgoviștea-Cîmpulung, ne-ați face o rară bucurie celor de aici, venind direct la Cîmpulung, de unde am porni în munții Muscelului. Venirea prin Tîrgoviște ar avea un inconvenient: aflu că e mult praf pe șosea. Respectuoase salutări de la al dumneavoastră devotat

D. Caracostea

[Adresa] Domniei sale d-lui Ovid Densusianu, 184, Calea Victoriei, la București.

[Alt scris:] Vă așteptăm cu nerăbdare ... Chiar dacă Andrițoi[3] nu vine, avem pe Popescu[4] care cunoaște perfect întregul județ. Respect[u]os,

Ștefănești[5]

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 71 (1)/ DXXXV. — Inv. 72.572

---

[1] Locul de expediere: după ștampila poștei și după ilustrata propriu-zisă. Data: de pe ștampila poștei de sosire (la București). Ilustrata (foto) reprezintă: „Dragoslavele cu Piatra Craiului".

[2] Rezultă deci că, împreună cu un grup de tineri colaboratori ai săi (foști studenți etc.), Ov. Densusianu urma să facă o excursie în munții Muscelului, în august 1909.

[3] N. Andrițoiu, colaborator temporar al lui Ov. Densusianu. Participă activ la toate cele 3 cicluri de conferințe ale *Vieții noi*, vorbind despre *Edgar Poe, cu prilejul centenarului* (10 III 1909), *Romanul de azi și romanul de mîne* (1910) și *Utopiile științifice în roman* (12 IV 1912). Acestea au fost publicate în rezumat, astfel: prima și a doua, în *VN*, V, nr. 6 (1 mai 1909), respectiv VI, nr. 6 (1 mai 1910), iar a treia, în *Farul* (București), nr. 8 (13 IV 1912), p. 3. Textul integral al primei conferințe a fost publicat în vol. *Conferențele „Vieței nouă", Seria întîi. 1909*, București, 1910, p. 209—233; iar originalul dactilografiat (19 f.), cu intervenții autografe ale lui Ov. Densusianu, se păstrează în Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 91. Vezi și *VN*, III, nr. 4 (15 III

1907), p. 77—86 (art. *Din povestirile nesfîrșitului*) și *Farul*, nr. citat, p. 2—3 (fragmentul *Din „Visiunile lumilor viitoare"*), singurele materiale publicate de N. Andr. în revistele lui Ov. Dens.

[4] Popescu este, probabil, Al. Popescu-Telega, originar din Telega (Prahova) și viitor colaborator apropiat al lui Ov. Densusianu. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[5] Ștefănești este Nic. Georgescu-Ștefănești, alt colaborator apropiat (temporar) al lui Ov. Densusianu. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

III[1]

[București, 1909, septembrie, 19—22]

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Nu v-am mai scris în timpul din urmă pentru că am fost nevoit să mă ocup, mai mult decît aș fi crezut, de detașarea mea: deși se pusese rezoluție să fiu detașat, cînd m-am prezentat la liceu, am găsit în locul meu pe altcineva, care era detașat la trei catedre — pentru că avea pentru d⟨om⟩nii de la minister meritul de a fi mai puțin „bățos", — cum ziceau ei despre mine. După nesfîrșite alergări, au revenit, în sfîrșit [2].

Expedierea revistei [3] n-a avut să sufere din aceste alergături. Revista a fost pusă în vînzare în ziua de 16 curent, dimineața, iar expedierea s-a făcut în după-amiaza aceleiași zile. Mica întîrziere se datorește încetinelei celor de la tipografie și, poate, vreunei ezitări a d-lui Weiss, care tot întreba cînd vă înapoiați. Nu știu dacă n-ar fi bine să-i scrieți două cuvinte, pentru ca la viitorul număr să aibă mai multă grabă. A mai fost nevoie de încă o corectură. Haneș [4] a citit articolul modificat și și-a făcut singur corecturile.

Pentru numărul viitor [5], Cruceanu a promis să dea ultimele trei bucăți din *Poemele oglinzilor*, o poezie de Speranția și una de Rașcu. Buricescu va da și el un articol, și Pora o nuvelă. Eu voi relua *Însemnările unui spectator*, vorbind despre Teatrul Davila [6]. Vă mărturisesc însă că, în ce privește „instantaneul" lui Caragiale [7], cu toată bunăvoința, nu se poate spune nimic bine. De ace[e]a, voi fi foarte scurt cu privire la el și voi adînci piesa lui Sudermann *Între pietre* [8]. Vă trimet numărul din *Noua revistă română* unde a publicat „instantaneul" [9], pentru ca să vedeți și dumneavoastră.

Voi stărui de Cruceanu [sic] și ceilalți să am cît mai repede articolele, pentru a vi le trimete. Mă întreb însă ce ar fi de făcut în cazul cînd ei ar întîrzia. Pentru ca apariția numărului să nu întîrzie, n-ar rămîne decît să-mi iau răspunderea de a face o selecțiune în materialul disponibil. În or[i]ce caz, în privința aceasta, aștept indicațiile dumneavoastră. În ce privește dările de seamă, vom avea cel puțin patru. Din numărul [i]eșit acum, v-am trimes două exemplare — Poste-restante: unul vi l-am trimes eu, cînd s-a pus în vînzare, celălalt soția mea, care nu știa că vă trimesesem un exemplar. Acum trei zile, cînd am fost pe la dumneavoastră pentru a lua condica de adrese, nu sosise nici o corectură. Am fost azi de două ori, după ce am primit poștala dumneavoastră, dar servitoarea nu era acasă. Mîine voi trece de dimineață și, de va fi ceva, vă voi expedia.

Pe Meyer-Lübke [10] nu m-am încumetat să-l iau acum: dacă o vrea Dumnezeu, îl voi studia însă în tihnă, cum trebuie — și chiar dacă n-o vrea Dumnezeu!

Ca noutăți de pe aici: nimic, decît proză și iarăși proză. Ferice de cei ce sînt departe!

O respectuoasă salutare de la

D. Caracostea

P.s. Lui Duma [11] i-am dat să traducă ceva din Leopardi și a promis că va fi gata pentru nr. viitor.

B.A.R.S.R. — S 71 (16)/DXXXV. — Inv. 72.586

---

[1] Locul de expediere și datarea: după cuprins. Vezi notele următoare.

[2] Vezi scris. I, nota 2.

[3] D. Car. se referă la *VN*, V, nr. 15, din 15 sept. 1909. Se vede că, în lipsa sa din țară, Ov. Dens. i-a încredințat lui D. Car. redactarea acestui număr și pregătirea numărului viitor.

[4] V. V. Haneș, *Însemnări de călătorie* (p. 299—302), în nr. citat din 15 sept. 1909.

[5] *VN*, V, nr. 16, din 1 oct. 1909.

[6] Nr. respectiv cuprinde un articol-program al lui Ov. Dens. (*Un nechemat* [polemică cu S. Pușcariu]), bucățile X—XII din *Poemele oglinzilor* de Mihail Cruceanu, cronică dramatică de D. Caracostea și o poezie de I. M. Rașcu. La sfîrșit, cronica *Din mișcarea intelectuală*. Poezia promisă de E. Speranția este, probabil, cea publicată în nr. următor (nr. 17 din 15 oct. 1909: *Ca un orfan* ...), iar nuvela lui N. Pora — *Osul*, din același nr. viitor (nr. 17). I. F. Buricescu nu va mai publica nimic în numerele viitoare. Mult mai tîrziu (a. VI, nr. 24, din 1 II 1911), I. F. Bur. va publica un articol în *VN*, care este și ultima sa colaborare la revista lui Ov. Densusianu.

[7] „Instantaneul" *Începem* de I. L. Caragiale. Iată ce spune D. Car. despre el: „Lăsînd la o parte instantaneul *Începem*, care, sincer vorbind, nu era necesar nici pentru renumele autorului nici pentru izbînda teatrului, să privim cu luare-aminte interesanta piesă a lui Sudermann, *Stane de piatră*" ... (p. 324).

[8] Titlul piesei apare în cronica lui D. Car., sub forma *Stane de piatră*.

[9] I. L. Caragiale, *Începem !...* instantaneu într-un act, *NRR.*, vol. 6, nr. 19 (13 sept. 1909), p. 291—294. Cu această piesă s-a deschis programul primei reprezentații a companiei dramatice a lui Alexandru Davila, în 12 sept. 1909. Vezi I. L. Caragiale, *Opere .VI. Teatru.* Ediție îngrijită de Șerban Cioculescu, București, 1939, p. XXXIII (din *Introducere* de Ș. C.), p. 495—507 (textul piesei), p. 556—561 *(Note și variante)*.

[10] Ar putea să fie vorba de una dintre cele două lucrări fundamentale ale lui W. Meyer-Lübke: *Grammatik der romanischen Sprachen*, Bd. I—IV, Leipzig, 1890—1902, sau *Einführung in das Studium der romanischen Sprachwissenschaft*, Heidelberg, 1901 (ed. II, 1909). Prima exista și în versiune franceză: *Grammaire des langues romanes*. Traduction française par Eugène Rabiet, [Auguste et Georges Doutrepont]. Tome I—IV, Paris, 1890—1906.

[11] George Duma, colaborator asiduu al *VN* în 1908, sporadic în 1909 și 1911. Traducerea din Leopardi nu va mai apărea în *VN*. De-abia în nr. 19 (a.V) din 15 XI 1909 va publica G. Duma o prelucrare, *Fiorii florilor de vară* după Jean Lahor. Vezi, mai jos, scrisoarea lui G. Duma către Ov. Densusianu.

IV [1]

[București, 5 oct. 1909]

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Tocmai mă gîndeam să duc la tipografie materialul pentru numărul viitor [2], cînd am primit poștala dumneavoastră prin care mă înștiințați că vă înapoiați înainte de 1 oct. Poezii vor fi destule [3], Pora a dat o nuvelă [4], Buricescu pregătește un articol [5] — așa că materialul, ca deobicei, nu va lipsi. Se pare că s-a lucrat vacanța asta și vă așteptăm cu bucurie.

Al dumneavoastră devotat

D. Caracostea

[Adresa] D-sale domnului Ovid Densusianu, Paris, 15, rue de Montyon.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 71 (2)/DXXXV. — Inv. 72.573

---

[1] Localitatea de expediere și data: după ștampila poștei de plecare. După ce scrisoarea a ajuns la Paris, cineva de la adresa respectivă a anulat adresa de la Paris, scriind dedesubt: „Bucarest, Roumanie". Ștampila poștei de revenire poartă data: 15 oct. 1909.

[2] Numărul viitor, adică anul V, nr. 17 (apărut la 15 oct. 1909).

[3] Nr. respectiv cuprinde versuri de D. Caracostea (trad. din Eschil), E. Speranția, Ș. Bascovici.

[4] Nuvela lui N. Pora, *Osul*, apare în acest nr. (p. 543—546).

[5] I. F. Buricescu nu publică nici un articol în acest nr. Vezi aici, scris. III, nota 6.

V[1]

[Viena, 1909 dec., 17(?)]

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Mîine trimet articolul asupra *Viforului*[2]. Întrucît probabil că continuă a se reprezenta, nu va fi prea tîrziu venit. Și apoi, o revistă poate să vorbească și mai tîrziu despre o dramă, fără ca prin asta să scadă interesul. Nu știu dacă d-l Candrea e în București. L-am rugat să-mi spuie dacă a aflat ceva cu privire la chestiunea prelungirei termenului depunerii cărților didactice[3]. Dacă termenul nu s-a prelungit, atunci vă rog ca, în caz cînd anunțați conferențele *Vieței noi*, ale mele să fie pe la începutul lui februarie. Prima aș fi de părere să o intitulez: *Teatrul elin (îndeosebi Orestia)*; a doua: *Teatrul modern (D'Annunzio, Maeterlinck, Ibsen)*[4]. Îmi pare rău că nu voi putea vorbi și despre *Clopotul* lui Hauptmann[5], pe care l-am văzut aici, la Burg-Theater, și care e foarte frumos și original — și chiar de efect teatral. Cred însă că nu va trece mult și-l voi putea ceti în nemțește.

De azi, m-am făcut băiat cuminte și voi lăsa să văd muzeele pe care nu le-am putut vizita — în februarie. Aștept să se deschidă cursurile, pentru a avea iscăliturile profesorilor în caietele de cursuri[6], și apoi, mă înapoiez la București.

Devotat,

D. Caracostea

P.s. Spuneați că aveți nevoie de o carte pe care aș putea-o găsi la Viena[7].

C.p. — B.A.R.S.R. — S 71 (15)/DXXXV. — Inv. 72.575

adică, după toate probabilitățile, 17 dec. (st. n.). Faptul că în scris. V, D. Car. nu știe nimic în legătură cu „chestiunea prelungirii termenului depunerii cărților didactice", adică a manualelor pe care le pregătea în colaborare cu I. A. Candrea și Ov. Densusianu, iar în scris. VI, D. Car. îi arată lui Ov. Dens. că prelungirea termenului respectiv, despre care acum e lămurit, îi „cam" încurcă socotelile, este un alt argument sigur pentru stabilirea cronologiei relative a celor două scrisori. Iar un al treilea argument în favoarea datării relative propuse de noi a celor două scrisori (V și VI) este referirea la deschiderea cursurilor. În scris. V, D. Car. zice: „Aștept să se deschidă cursurile, pentru a avea iscăliturile profesorilor în caietele de cursuri", iar în cealaltă (VI), viitorul istoric literar spune: „vineri s-au deschis cursurile și a trebuit să alerg pentru formalitatea vizărei caietului de cursuri"... Întîrzierea cu care s-a pus ștampila poștei de plecare se datorează, de bună seamă, unui accident și nu este un caz izolat. Încît, la 7 I 1910, cînd sosește scrisoarea la București (după ștampila poștei), articolul lui D. Caracostea despre *Viforul* era apărut de circa o săptămînă!

---

[1] Locul expedierii: după ștampila poștei (cf. și P.s.). Pe nici una dintre scrisorile trimise, din Austria, lui Ov. Dens. (vezi scris. V—XXI), D. Car. nu menționează localitatea de expediere. Aceeași ștampilă poartă data: 5 ian. 1910. Data respectivă nu corespunde cu data redactării scrisorii. O serie de elemente ne demonstrează că scrisoarea este anterioară aceleia numerotată de noi cu cifra VI, care este scrisă sigur cu circa o săptămînă înainte de 1 ian. 1910 (vezi scris. VI, notele 2 și 21). Dat fiind că în scris. de față (V), D. Car. spune: „Mîine trimet articolul asupra *Viforului* ...", iar în scris. VI: „Trebuia să vă trimet articolul asupra *Viforului* de sîmbătă, dar vineri s-au deschis cursurile ...", înseamnă că scris. V a fost redactată într-o zi de vineri,

[2] Premiera dramei *Viforul* de Delavrancea a avut loc la 26 noiembrie 1909, pe scena Teatrului Național din București. Vezi B. Delavrancea, *Opere*, III. Ediție îngrijită [...] de Em. Șt. Milicescu, București, 1967, p. 348. D. Caracostea, care asistase la premieră, s-a angajat să scrie o cronică a acestei reprezentații la rubrica *Însemnările unui spectator* din *VN*, rubrică pe care o deținea din toamna lui 1908 (vezi *VN*, IV, nr. 17). Din cronica lui D. Car., apărută în *VN*, V, nr. 22 (1 I 1910), p. 445–450, reținem, pentru biografia lui D. Car., afirmația acestuia că a „putut urmări activitatea Teatrului Național" numai pînă în noiembrie inclusiv (p. 445), precum și confirmarea redactării articolului la Viena (ib.: „Se dă, de pildă, în stagiunea aceasta, la Hofburgtheater, *Der Kaufmann von Venedig*"...).

[3] E vorba de manualele de limba română pentru clasele I–III secundare, pe care le pregăteau, în colaborare, Ov. Densusianu, I. A. Candrea și Dum. Caracostea și care vor apărea în cursul anului 1910. Vezi I. A. Candrea, scris. XXVII.

[4] Acestea sînt titlurile celor două conferințe cu care se angajase D. Car., inițial, pentru ciclul al II-lea de conferințe ale *Vieții noi*. În scris. următoare (VI), D. Car. aduce unele modificări titlurilor respective.

[5] Drama *Clopotul scufundat* de Gerhart Hauptmann.

[6] Vezi scris. următoare (VI).

[7] Emitentul scrie: *Wiena*.

VI[1]

[Viena, 1909 decembrie, 19–24]

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Am avut cam tîrziu scrisoarea dumneavoastră și, de ace[e]a, nu am răspuns numaidecît. Trebuia să vă trimet articolul asupra *Viforului* [2] de sîmbătă, dar vineri s-au deschis cursurile și a trebuit să alerg pentru formalitatea vizărei caietului de cursuri, altminteri aș fi pierdut semestru[l]. În sfîrșit, am văzut și am vorbit cu d. Meyer-Lübke [3]. Trebuie să aibă ca la 50 de ani, e peltic și umblă cam neîngrijit, — cravata tot dă să iasă d-asupra gulerului. Dar o frunte larg boltită, ceva sigur în toată ființa lui, privirea — deși cam crucișe — e pătrunzătoare. O nuanță de oboseală se desprinde din fizionomie. Curios — nu știu dacă l-ați văzut pe Șapcaliu [4], un profesor la Cîmpulung, dar în trăsăturile figurei aduce ceva cu profesorul de aici.

I-am cerut voie să lucrez în seminar și mi-a spus să fiu sîmbăta în sala seminarului — așa că, pînă atunci, nu voi putea pleca [5].

Dar și fără asta, tot n-aș fi putut pleca înainte, pentru că aștept mai întîi să primesc de la secretariatul Universității suma pe trimestrul ianuar [6]. Am scris azi soției mele să treacă pe la secretariat și să vadă dacă s-a primit adresa mea în care am comunicat unde am aici locuința.

Mi-a cam încurcat distribuția timpului vestea că, contrar așteptărilor mele, mi s-a admis o prelungire de termen pentru cărțile didactice [7]. În situația aceasta, trebuie ca pînă la 15 ian. să mă ocup numai cu manualele de școală, — așa că rămîne ca, de la 15 ianuar—5 februarie, să îmi lucrez conferențele [8]. Trebuie să recitesc pe frații Croiset [9] și *Originea tragediei* a lui Nietzsche [10] și o bună parte din tragici [11] — pentru prima conferență. E deci nevoie de cel puțin o săptămînă. Văd că sînt mulți care mă pîndesc și n-aș vrea să le dau nici o ocazie de satisfacție.

Pentru conferența a doua [12], voi avea nevoie de vro 10 zile, pentru că materialul pe care trebuie să-l revăd e mai bogat. Așa că, pe la 5 februarie, aș fi gata să intru în foc. În cazul cînd credeți că e bine să încep atunci, ar rămîne ca după conferența primă să urmeze ace[e]a a lui Andrițoi [13], și apoi cele ale mele. Poate ar fi bine ca să le țin pe ambele într-o singură săptămînă, dar asta nu ar fi numaidecît necesar. Cît privește pe Andrițoi, i-am dat la plecare studiul lui M. de Vogüé asupra romanului rus [14] și pe acelea ale lui Brunetière asupra romanului francez [15], așa că are la îndemînă lucrurile cele mai necesare. I-ar rămîne să citească studiul lui Brunetière asupra lui Balzac [16], pe care nu știu ce l-am făcut, căci asupra lui Balzac trebuie neapărat să stăruiască, fiind punctul de plecare. Dealtminteri, cred că e bine dispus să lucreze, căci i-a venit, cum dorea, un moștenitor. Cît privește titlurile conferențelor, pe cea dintîi aș intitula-o *Vechiul teatru elin* — dacă nu m-aș teme că o parte din public s-ar speria de cuvîntul *vechi*, iar pe cea de a doua cred că o pot intitula *Teatrul modern*. Nu știu dacă ar fi bine să se puie în paranteză, după prima, cuvintele *îndeosebi Orestia*, iar după cealaltă, numele dramaturgilor de care am să mă ocup: *D'Annunzio, Ibsen, Maeterlin[c]k* [17].

Cred că chiar de aș începe eu pe la 5 febr., s-ar putea termina conferențele la timp — înainte de vacanța de Paști.

Azi am fost la seminarul lui Becker [18]. Semestrul acesta face lectură din... H. de Régnier, și e amuzant să vezi satisfacția lui cînd explică vro subtilitate a poetului. Dealtminteri, seminaru[l] constă, cel puțin cît am văzut, din lectură corectă și, apoi, observații despre vrun subjonctiv sau asupra metricei.

Cursul public al lui Meyer-Lübke despre fonetica fr⟨anceză⟩ e foarte frecventat; cel asupra limbei române — mai puțin. M-am uitat într-un caiet de note și am văzut adesea citat numele profesorului meu [19]. Dealtminteri, din cît am văzut azi la fr⟨anceză⟩ (a vorbit despre *ca* și *ga*), și din acel caiet, multe lucruri necunoscute nu sînt. La fr⟨anceză⟩ însă stăruiește mult asupra elementelor germanice și asupra geografiei dialectelor.

În ce privește limba italiană, Battisti [20] e foarte amabil, ca toți dealtminteri, dar cursul de azi despre Leopardi mi s-a părut tare fără suflet: o înșirare a iubitelor lui Leopardi, puține citate, multe date și... speranța că lecțiunea viitoare va fi mai interesant. Am convingerea că atunci cînd îmi voi însuși limba și voi putea face unele lecturi, voi putea face o bună figură aici.

Dar iată efectul faptului de a fi singur între străini: devii vorbăreț peste măsură și deci plictisitor. Vă rog să mă iertați și să primiți, în ajunul anului nou [21], o caldă și sinceră urare de fericire de la devotatul d-voastră

D. Caracostea

B.A.R.S.R. — S 71 (21)/DXXXV. — Inv. 72.591

---

[1] Locul de expediere: după cuprinsul scrisorii. Datarea: vezi notele 2 și 21.

[2] Ca să apară în nr. de la 1 ian. 1910, articolul a trebuit să fie trimis cel puțin cu o săptămînă înaintea acestei date, deci cel mai tîrziu, la 25—26 dec. 1909. Înseamnă că scrisoarea, în care nu se anunță încă terminarea sau expedierea articolului, datează cu aproximație, dintre 19—24 XII 1909. Vezi și scris. V, nota 2. Ms. autograf al articolului (textul destinat tiparului) se păstrează în Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 107, și conține unele intervenții manuscrise ale lui Ov. Dens.

[3] Wilhelm Meyer-Lübke (1861—1936), renumit romanist german, de origine elvețiană, autor al unor lucrări fundamentale cu privire la limbile romanice. Docent la Zürich (din 1884), profesor la Universitatea din Jena (1887), apoi la cea din Viena (între 1890—1915), iar din 1916—1935, la Bonn. A fost principalul mentor al lui D. Caracostea în timpul studiilor acestuia la Viena. Sub conducerea lui, Caracostea și-a pregătit și susținut teza de doctorat în filologia romanică, *Wortgeschichtliches und Wortgeographisches aus dem Rumänischen*. W. M.-Lübke ii va publica această teză în *Mitteilungen des Rumänischen Instituts an der Universität Wien*, Bd. I (1914), p. 79—137, și-l va reține pe D. Caracostea la catedra sa, ca lector de limba și literatura română, între 1912—1914. Vezi prefața lui Ov. Bîrlea la D. Caracostea, *Poezia tradițională română...* Ediție critică de D. Șandru, vol. I, București, 1969, p. VI—VII. Cf. *Coresp. Gorovei*, p. 469. Pentru W.M.-Lübke, vezi, infra, și scris. sa către Ov. Dens.

[4] Gheorghe Șapcaliu (1867—1941), remarcabil profesor de istorie și de limba latină la Cîmpulung (Muscel). Vezi Al. Rosetti, *Note din Grecia. Diverse. (Scrieri)*, București, 1967, p. 118—120; Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 383; *Coresp. Bianu*, III, p. 469.

[5] D. Car. se referă la plecarea sa la București, probabil pentru conferințele cu care se anunțase în cel de al II-lea ciclu de conferințe ale *Vieții noi*, sau pentru manualele de limba română pe care le pregătea.

[6] Prin „trimestrul ianuar" trebuie înțeles, probabil, „trimestrul ianuarie-martie".

[7] Vezi scris. V, nota 3.

[8] E vorba de conferințele proiectate de Dum. Caracostea pentru ciclul al II-lea de conferințe ale *Vieții noi*. Vezi aici nota 17 și scris. V, nota 4.

[9] În autograful lui D. Car., scris greșit: *Croisset*. Alfred Croiset, Maurice Croiset, *Histoire de la littérature grecque* ... Tome I—V. Deuxième éd., Paris, 1896—1899.

[10] Fr. Nietzsche, *L'Origine de la Tragédie ou Hellénisme et Pessimisme*. Traduit par Jean Marnold et Jacques Morland. Deuxième édition, Paris, 1901.

[11] Tragicii greci.

[12] A doua conferință proiectată avea tema: *Eroi ai timpului nostru*.

[13] N. Andrițoiu a vorbit, în acest ciclu, despre *Romanul de azi și romanul de mîne*. Vezi aici scris. a II-a a lui D. Caracostea, nota 3.

[14] Eugène Melchior Vicomte de Vogüé, *Le roman russe*, Paris, [1886], — lucrare apărută în numeroase ediții.

[15] Ferd. Brunetière, *Le roman naturaliste*, Paris, 1883. Vezi ediția cu indicația „Nouvelle édition" (Paris, 1893), care conține completări la textul ed. I (din 1883).

[16] Ferd. Brunetière, *Honoré de Balzac 1799—1850*, Paris, [1905]. (Bibliothèque Contemporaine). Reeditată de mai multe ori.

[17] Titlurile celor două conferințe cu care s-a anunțat D. Car. vor mai suferi o remaniere. În ultimă instanță, ele vor suna astfel: *Eroi ai teatrului antic* și *Eroi ai teatrului modern*, titluri acordate probabil de Ov. Dens. Seria a doua a conferințelor *Vieții noi* a fost anunțată pe p. IV a copertei nr. 23, a. V, al *VN* (15 I 1910). După prima conferință — a lui Ov. Dens. *(Artistul și mulțimea)*, au fost programate cele 2 conferințe ale lui D. Car. Ceilalți conferențiari programați: N. Andrițoiu, I. Buricescu, C. Damianovici, I. Bentoiu și (cu o a doua conferință) Ovid Densusianu. Prima conferință a ciclului a fost proiectată pentru sfîrșitul lui ianuarie și a avut loc la 31 ian. Probabil, și din cauza timpului de care dispunea, și din cauza programării generale a întregului ciclu de conferințe, pînă la urmă, D. Car. va cumula cele două conferințe ale sale într-o singură comunicare.

[18] Philipp August Becker (1862—1947), romanist german. A publicat studii privitoare la literatura veche franceză și la Pascal, Molière, Marot.

[19] Ov. Densusianu.

[20] Carlo Battisti (1882—1976), lingvist italian. Studiază la Universitatea din Viena, iar din 1908, este liber docent de filologie romanică la aceeași instituție. După primul război mondial profesor la Universitatea din Firenze.

[21] Scrisoarea datează deci nu cu mult înaintea anului nou 1910.

VII[1]

[Wien, 30 XII ⟨19⟩09]

O mult cordială și frățească salutare în urma unei reprezentații a *Meistersingeri-lor din Nürnberg*[2].

D. Caracostea

... Și sfînta artă latină trăiește încă și nu și-a spus în multe locuri cuvîntul din urmă.

(IX B., Nussdorferstrasse, 6, Mezz. T. 5).

[Adresa] Domnilor colaboratori ai revistei *Vieața Nouă*, sîmbătă seara, la Berăria „Vilhelm", strada Edgar Quinet, Bukarest, Rumänien.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 71 (3) / DXXXV. — Inv. 72.574

---

[1] Locul expedierii și data: după ștampila poștei. Ilustrata (foto) reprezintă: „Wien IV. Pfarrkirche z.h. Karl Borromäus. Erbaut 1716—37 unter Karl VI. Kuppel 72 m. hoch". Data poștei de sosire: 1 I. 1910.

[2] Opera lui Richard Wagner, *Maeștrii cîntăreți din Nürnberg* (în original: *Die Meistersinger von Nürnberg*).

VIII[1]

[Wien, 4 I ⟨19⟩10

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Mă tem mult că sînteți supărat pe mine din cauza puținei activități de cînd am plecat din țară. Aveați dreptate cînd spuneați că realitatea dintr-un oraș străin te absoarbe cît și gîndul de a te adapta. Am dat aici de o locuință unde nu puteam lucra: veșnic zgomot, în plus, alături, un bolnav care tușea toată noaptea. Am fost nevoit să-mi schimb locuința și să mă mut mai aproape de Universitate. Vă dau noua adresă. Numai în ce privește l⟨imba⟩ germană, am făcut oarecare progres. Apoi, pentru a domestici nițel pe studenții de aici și a-i face să audă și alt glas decît cel care le cîntă mereu, am crezut că e bine, după cererea unor bucovineni, să le țin o conferență. Le-am vorbit despre naționalismul lui Eminescu, arătînd că în adevărata lui poezie e totdeauna subordonat poeziei [sic]. Ardelenii, cei mai mulți, au lipsit ostentativ, bucovinenii și mediciniștii din Ardeal au fost de față și... mi-au mai cerut și altele. O respectuoasă salutare de la al dv.

D. Caracostea

VIII B., Langegasse, 48, Mezz. T. 7

[Adresa] Domniei sale domnului O. Densusianu, 184, Calea Victoriei, Bukarest, Rumänien.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 71 (4)/DXXXV. — Inv. 72.585

---

[1] Locul și data expedierii: după ștampila poștei.

IX[1]

[Wien, 19 I 1910]

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Săptămîna aceasta[2], Sintaxa va fi gata[3]. Singurul punct asupra căruia nu sînt fixat rămîne „consecutio temporum". Am rămas aici mai mult, pentru a lucra mai în liniște. În or[i]ce caz, voi fi la București la timp, pentru a revedea și întregi ceva, de va fi nevoie[4].

Devotat,

D. Caracostea

[Adresa] Domniei sale domnului O. Densusianu, 184, Calea Victoriei, Bukarest, Rumänien.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 71 (6)/DXXXV. — Inv. 72.576

---

[1] Locul și data expedierii scrisorii: după ștampila poștei. Ilustrata (foto) reprezintă: „Wien IV. Stadtbahnhof Karlsplatz. Karlskirche".

[2] „Săptămîna aceasta", adică intervalul 17—23 I.

[3] Capitolul de sintaxă din manualele de limba română pentru școlile secundare, pregătite împreună cu I. A. Candrea și Ov. Densusianu. Vezi aici scris. V (nota 3) și VI.

[4] Înseamnă că plecarea lui D. Caracostea la București, pentru conferințele pe care urma să le țină acolo, era proiectată, cu aproximație, pentru prima jumătate a lui februarie.

X[1]

[Wien,] 23/10 III 1910

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Am întîrziat să scriu articolul pentru arta în școală[2], tot așteptînd numărul trecut din revistă.

Vreau să văd ce puncte ați dezvoltat dumneavoastră, spre a mă feri să repet ceva[3].

Văzînd însă că revista întîrziază, m-am apucat să scriu articolul, care va fi gata în cursul nopței acesteia, și-l voi trimete mîine, așa că va sosi la timp. Nu mai știu nimic de la București. Vă rog să primiți devotate salutări.

D. Caracostea

[Adresa] Herrn O. Densusianu, 184, Calea Victoriei, Bukarest (Rumänien).

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 71 (7)/DXXXV. — Inv. 72.580

[1] Locul expedierii după ștampila poștei și după ilustrata propriu-zisă. Ilustrata (foto) reprezintă: „Wien XIII/I. K.k. Schlossgarten Schönbrunn". Cifra privitoare la zi (23/10) se citește astfel: 10 — stil vechi, 23 — stil nou.

[2] Ședința publică de constituire a Societății pentru cultura artistică în școală a avut loc în 19 II 1910 (la București). La această ședință, au vorbit Ov. Densusianu și D. Caracostea. Cuvîntările lor sînt publicate în *VN*, VI, nr. 2 (1 III 1910), p. 21—25, respectiv nr. 3 (15 III 1910), p. 41—45. Cf. rev. cit., VI, nr. 2, p. 38.

Societatea pentru cultura artistică în școală, înființată din inițiativa lui Ov. Dens., grupa pictori, sculptori, compozitori, folcloriști, artiști, doctori, profesori, avocați, scriitori, soțiile unor personalități politice sau culturale. Organul societății a fost *Buletinul Societății pentru cultura artistică în școală*, care a avut însă o existență efemeră (1912). Din comitetul de conducere făceau parte, printre alții (în 1910): Aristizza Romanescu, Marioara Voiculescu, Anastase Simu, G. G. Antonescu, Ovid Densusianu, Jean Al. Steriadi, A. G. Verona, D. Caracostea; secretar Nicolae Georgescu-Ștefănești; casier: Marius Demetrescu. La aceștia, în anii următori, se atașează: C. Rădulescu-Motru, G. Bogdan-Duică, Mih. Dragomirescu, C. Dissescu, Const. Dimitrescu-Iași, I. A. Candrea, N. Cartojan, Petre Grimm, Ch. Drouhet, C. Popa-Lisseanu, D. G. Kiriac, Ștefan Luchian, Vermont, Gala Galaction, Eug. Speranția, Pompiliu Păltânea etc. Scopul societății a fost promovarea ideilor estetice în rîndurile tineretului școlar, educarea lui artistică. Ideea este lansată de Ov. Dens. încă din 1908 în paginile revistei sale *Vieața nouă*, fiind o parte constitutivă dintr-un proiect mult mai larg, datînd din 1905, și anume acela de a educa gustul artistic al marelui public. În același timp, Ov. Dens. avea ca exemplu societatea L'Art à l'école, înființată în Franța, în 1907. În vederea îndeplinirii scopului propus, Societatea, din cotizații și colecte publice, înzestrează școlile cu reproduceri de artă, organizează audiții muzicale și teatrale în școli, militează pentru introducerea unui punct de vedere artistic în predarea materiilor de învățămînt și în selecționarea materialului didactic ajutător, ține conferințe publice despre artă. Revista *Vieața nouă* publică majoritatea acestor conferințe (cf. anii 1911, 1914), după cum continuă rubrica „Păreri asupra artei", inaugurată în numărul din 1 august 1908, și, de asemenea, dialogul cu profesorii de școală, dornici de a găsi formele cele mai adecvate pentru promovarea frumosului în rîndurile școlarilor. În societate, au activat mai ales cadre didactice ale învățămîntului mediu din principalele centre ale Munteniei și Olteniei, din unele orașe ale Moldovei și din foarte puține alte centre ale restului teritoriului românesc. Odată cu izbucnirea primului război mondial (1914) și, mai ales, cu intrarea trupelor germane în București (1917), societatea se dezmembrează. Vezi, infra, scris. III a lui Ch. Drouhet, scris. I a lui Nic. Georgescu-Ștefănești și scris. II a lui M. Cruceanu, adresate lui Ov. Dens., precum și *VN*, V, nr. 8 (1 VI 1909), p. 150, și nr. 17 (15 X 1909), p. 335; Arh. Ov. Dens., XXXII, Varia. Cf. Marieta Bursuc, *Ov. Densusianu și educația artistică în învățămînt*, în *Ov. Dens. Omul-opera*, p. 192—208.

[3] Deci, în 23 III, Caracostea încă nu primise numărul din *VN* purtînd data de 1 III.

XI [1]

[Viena] 4/22 april ⟨1⟩910

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Am întîrziat a vă scrie, pentru că am avut multe neașteptate greutăți. Se pare că nu numai în România sînt firi sucite și pornite pe ceartă. Am dat de o gazdă care e o adevărată furie, mai ales împotriva copiilor, și, în ultimele zece zile, am demenajat [2] de două ori. Acum stau tot la no. 4, Tendlergasse, dar la Mezzanin 8.

Vă închipuiți că în așa împrejurări, plus imposibilitatea de a găsi servitoare pentru copii, nu era de început redactarea conferenței de anul trecut [3]. De mîine însă voi începe să revăd materialul și să redactez introducerea și voi consacra după-amiezele, în cea mai mare parte, redactării. Va trebui să am o deosebită cumpănire, căci parcă văd cum s-or repezi din diferite părți să găsească vro spărtură. Vreau să știu părerea dumneavoastră: — pentru că de anul trecut pînă acum unele lucruri s-au accentuat mai bine, aș putea să iau în considerație și unele fapte noi ivite de atunci? Aceasta [...] [4] poezia lui Stamatiad [...] [5] număr, ar fi mai potrivită [ca să] [6] fie citată — cu toate că aduce puțin cu *Noaptea de decembrie* a lui Macedonski în concepție.

Cu privire la acesta, aș fi avut nevoie de tot ce a scris în *Forța morală* [7], dar, îndeosebi, de *O umbră de dincolo de Stix*, *Mănăstirea*, *Noaptea de decembr⟨ie⟩*, *Avatar*. Poate Speranția [8] să aibă colecția. Apoi, îmi trebuie neapărat ce[e]a ce s-a publicat din [... la dis]poziție [9] colecțiile. În ce privește Societatea [10], singurul punct din statut asupra căruia aș fi stăruit e acela privitor la editarea unei literaturi estetice pentru tinerime.

M-a bucurat mult vestea că Bogdan-Duică [11] găsește „excelent" gramatica și cred că, la tipărirea cărților, văzînd modificările ce vom aduce cu privire la bucățile de lectură, va recunoaște că manualele se impun. Vă rog să nu vă osteniți dumneavoastră cu copierea poeziilor lui Macedonski. În caz cînd nu voi căpăta [...] [12]

[Devotat,

D. Caracostea] [13]

B.A.R.S.R. — S 71 (8)/DXXXV. — Inv. 74.191

---

[1] Scrisoare păstrată incomplet; lipsesc, prin deteriorare, părți din corpul scrisorii și prin pierdere, partea finală și semnătura. Locul de expediere: după cuprins.

[2] *A demenaja* (din fr. *déménager*) = a se muta, a schimba locuința.

[3] Conferința *Poezia română de azi* (vezi scris. I, nota 3), al cărei rezumat apăruse în numărul din 15 III 1909 al *VN*. Ov. Dens. i-a cerut lui D. Car. textul integral al acesteia în vederea publicării conferințelor *VN* din 1909 într-un volum. Apariția volumului respectiv *(Confer. VN*, I*)* fusese anunțată pentru februarie 1910 (pe p. IV a copertei *VN*, V, nr. 22, din 1 ian. 1910). Culegerea apare însă de-abia la sfirșitul lui iunie-începutul lui iulie 1910 (vezi *VN*, VI, nr. 10, din 1 iul. 1910, p. IV a copertei). Conferința lui D. Caracostea se află la p. 85—180. Vezi și scrisorile următoare.

[4] Lipsesc circa 4 rînduri. Cineva a rupt partea de sus a filei a doua a scrisorii.

[5] Lipsesc 1—2 cuvinte: [din acest (?)]. Parte deteriorată.

[6] [ca să]: reconstituirea noastră. Parte deteriorată.

[7] Revista efemeră a lui Al. Macedonski, *Forța morală* („ḑiar encyclopedic sĕptămînal"), publicată la București între 28 oct. 1901—17 II 1902. În total, au apărut 15 numere. Vezi *Publ. per. rom.*, I, p. 270.

[8] Eugeniu Speranția, fiul lui Theodor D. Speranția. Unul dintre colaboratorii apropiați și de lungă durată ai lui Ov. Dens. Vezi, mai jos, scrisorile lui Eug. Sper. către Ov. Dens.

[9] Lipsesc circa 4—5 rînduri. Este versoul părții deteriorate semnalată sub nota 4. Secvența [... la dis]: reconstituirea noastră. Probabil că acest final de frază se încadrează într-o secvență de tipul următor: „... V-aș ruga să-mi procurați, dacă e posibil, aceste publicații [sau: texte], deoarece aici nu am la dispoziție colecțiile".

[10] Societatea pentru cultura artistică în școală. Vezi, scris. X, nota 2.

[11] Desigur, D. Car. își exprimă aici satisfacția în legătură cu o informație primită de la Ov. Dens.: G. Bogdan-Duică a făcut un referat favorabil la manualele de limba română predate spre publicare de către I. A. Candrea, Ov. Densusianu și D. Caracostea. Vezi scris. V. (nota 3), VI, IX. Cf. și scrisorile lui G. Bogdan-Duică adresate lui Ov. Dens.

[12] Partea finală a scrisorii (inclusiv semnătura), constituind o altă filă (difolio?): pierdută.

[13] [Devotat, D. Caracostea]: reconstituirea noastră. Vezi celelalte scris.

XII[1]

[Viena,] 24/11 mai ⟨1⟩910

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Mă voi sili să dau cît mai repede restul[2]. Merge încet din împrejurările[3] pe care vi le-am comunicat și din faptul că nu e pagină pe care să v-o fi trimes care să nu fi fost refăcută de trei ori. E o lucrare în care ți se cere și judecată, și gust de alegere, și formă, și poezie, la nevoie. Voi lucra zilnic pînă la sfîrșit.

N-am mai așteptat *La fîntîna Blanduziei* de Săvescu[4] și vă rog pe dumneavoastră s-o intercalați la locul indicat.

Totuși, v-aș ruga să-mi trimeteți poezia ace[e]a, pentru că mi se pare că are o strofă slăbuță, care aș vrea să nu fie dată.

Devotat,

D. Caracostea

B.A.R.S.R. — S 71 (9)/DXXXV. — Inv. 72.577

---

[1] Locul de expediere: probabil. În această perioadă, D. Car. se afla încă la studii, la Viena.

[2] E vorba de redactarea, pentru publicare, a conferinței lui D. Car. *Poezia română de azi*. Vezi și scris. următoare.

[3] Expresia improprie *din împrejurările* = „din cauza împrejurărilor".

[4] Iuliu Cezar Săvescu (1866—1903), poet simbolist, mort prematur. Vezi Mircea Anghelescu, *Un precursor: Iuliu Cezar Săvescu*, în *LL*, XI, 1966, p. 259—268. În conferința *Poezia română de azi* a lui D. Car., se reproduce, într-adevăr, poezia *La fîntîna Blanduziei* a lui I. C. Săvescu și se face o scurtă caracterizare a poetului. Vezi *Confer. VN*, I, p. 125—126; *Antol. poez. simb.*

XIII[1]

[Viena, 1910, sfîrșitul lui mai — începutul lui iunie]

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Iată și finalul. Acum, cînd mă uit la întreaga conferență[2], îmi dau parcă mai bine seamă de cîtă dragoste și adevăr am căutat să pun. Adevăr... deci dinamită, — așa cum stau lucrurile la noi.

Nu știu dacă îmi voi face vrun prieten în urma publicărei acestei conferențe. De un lucru sînt însă sigur: dușmani pentru totdeauna voi căpăta, destui.

Acum începe pentru mine o muncă grea: revizuirea, din temelii, nemiloasă, a tot ce știu. Am admirat de mult exemplul lui Descartes și, în măsura puterilor, vreau să-l urmez. Nu știu la ce rezultat voi ajunge. Știu însă un lucru: mă voi întoarce din drumul acesta sau cu scutul sau pe scut[3].

Vă rog, încă o dată, să mă iertați de întîrzierea pe care am adus-o apariției volumului[4]. Cu toată neplăcerea pe care v-a pricinuit-o, desigur, nevoita[5] mea întîrziere, totuși îmi iau curajul de a vă ruga să-mi trimiteți aici două exemplare[6].

Cărțile și *Forța morală* le voi expedia săptămîna aceasta[7].

Mult devotat,

D. Caracostea

B.A.R.S.R. – S 71 (17)/DXXXV. – Inv. 72.587

[1] Locul de expediere și datarea: stabilite după cuprinsul scrisorii. Vezi și notele 3 și 6. Scrisoarea XIII este posterioară scrisorii XII și anterioară scrisorii XIV.

[2] Conferința *Poezia română de azi*. Vezi scris. I, XI, XII și XIV. Manuscrisul conferinței, deci textul destinat tiparului, s-a păstrat cu anumite file lipsă, în Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 110: ms. autograf (D. Car.), cu unele pagini scrise (copiate) de Lucia Caracostea (soția autorului) și cu intervenții autografe ale lui Ov. Dens. (retușări etc.). După cum rezultă și din scrisorile reproduse, textul a fost trimis la București pe porțiuni. Una dintre aceste porțiuni, care se încheie cu fraza: „A căuta să corăspundă acestei nevoi — iată una din cele mai de seamă preocupări ale revistei *Vieața nouă*" (ms., f. 28; cf. *Confer. VN*, I, p. 137) – are următoarea scrisoare a lui D. Car., în partea de jos a paginii: «Mult stimate și iubite domnule profesor, HIC INCIPIT „VITA NUOVA" și voi căuta să vă trimet continuarea cît de curînd posibil. Devotat, D. Caracostea». Deoarece pagina era destinată tiparului, Ov. Dens. a anulat rîndurile de scrisoare personală.

[3] Este evident că începutul procesului de revizuire „din temelii" a „tot" ceea ce știa D. Car., se încadrează în primul an al bursei sale la Viena („Acum începe ..."). Vezi și nota 6.

[4] Se vede că textul conferinței lui Caracostea a fost printre ultimele texte predate lui Ov. Dens. pentru volumul proiectat. Această întîrziere a provocat, automat, întîrzierea apariției volumului. Vezi și scris. XV, nota 2.

[5] Adj. *nevoit* = (sens rar) „fără voie, nedorit".

[6] Indicația „să-mi trimiteți aici două exemplare" presupune, în mod necesar, în biografia lui D. Car., etapa șederii acestuia la Viena.

[7] Înseamnă că Ov. Dens. a răspuns la apelul lui D. Car., trimițîndu-i o serie de publicații, inclusiv revista *Forța morală*, necesare redactării versiunii finale a conferinței *Poezia română de azi*. Vezi aici scris. XI și XII. În textul publicat al conferinței sale, D. Car. se referă, într-adevăr, pe mai multe pagini, la poeziile publicate de Al. Macedonski în revista *Forța morală* (vezi *Confer. VN*, I, p. 113–118).

XIV[1]

[Viena, 1910, jumătatea a doua a lunii iunie]

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Pentru a nu complica și remania, cred că e mai potrivit, din toate punctele de vedere, să se introducă acest pasaj, unde am concentrat esențialul din ce[e]a ce doream să mai spun, înaintea ultimei sau penultimei fraze referitoare la Ervin[2].

Sînt unele lucruri pe care le rezervasem unei eventuale polemici, dar, cînd mă gîndesc că rumânul, în lucruri mai fine, e cam greu de cap, îmi zic că e mai bine să se dea și partea aceasta acum. Apoi, rezerva nu e sfîrșită...

Dacă, întîmplător, mi-a scăpat mie, la redactare, ceva din cele ce am spus anul trecut[3] și socotiți că ar putea fi necesar un adaos, vă rog să-l faceți acolo unde socotiți că e mai potrivit să fie introdus.

Nu mai știu nimic de soarta manualelor[4]. M-ar interesa mult să știu liniamentele raportului lui Bogdan[5].

În ce privește tipărirea conferențelor[6], dacă n-aș fi acum așa de jenat, aș fi îndrăznit poate să vă fac o rugăciune. V-aș fi rugat anume să interveniți la tipografie să se tipărească un număr de 30 exemplare din conferența[7] mea, păstrîndu-se titlul *Conferențele „Vieței noui"*. Mi-ar fi servit să trimet la rude, la prieteni și să distribui cîteva și pe aici, chiar și la unii profesori. Cu atît mai mult cu cît, se vede că, în urma articolului dv. de astă-toamnă [8], Pușcariu a renunțat de a mai fi criticul literaturii române la *Kritischer Jahresbericht* [9] și a recomandat pe un dr. din Bucovina, Bacinsky [10], pe care d. Meyer-Lübke îl socoate mare cunoscător în literatura română, pe cînd în realitate e... ageamiu rău. Aș vrea să le dau un termen de comparare.

Firește, cele 30 de exemplare, a căror tipărire ar fi acum mai ușoară, ar fi în contul meu.

Alte adăogiri nu cred să mai fie necesare la conferență. *Simfonie tristă* [11] nu face. Eram curios să văd dacă se poate da ceva de acolo, căci citisem aprecierea lui Dragomirescu „aproape... capodoperă". Dar „capodopera" lui Dragomirescu ... [12].

Cîteodată, mi se deșteaptă curiozitatea să mai știu ce e prin țară: s-o mai fi certînd lumea, ce o mai fi zicînd X, Y etc. Noroc că nu sînt dese și nici intense aceste clipe de curiozitate.

Devotat,

D. Caracostea

B.A.R.S.R. — S 71 (18)/DXXXV. — Inv. 72.588

---

[1] Locul expedierii și datarea stabilite după conținutul scrisorii. Scrisoarea de față (XIV) se integrează, cronologic, între scris. XIII și XV (vezi și notele 3, 11, 12).

[2] În conferința lui D. Car., *Poezia română de azi*, tipărită în *Confer. VN*, I, București, 1910, p. 85 ș.u., despre care a mai fost vorba, o parte însemnată este rezervată poeziei lui Ervin (p. 147—164). Reproducem finalul acestei părți: „S-a aruncat [sic] la adresa acestei poezii și s-a repetat [sic] cuvintele de osîndă «mievrării moderne»..., dar cei care au văzut spiritul de viață intensă de care e străbătută admirabila *Per aspera*, cei care s-au pătruns de minunata concepție care însuflețește *Lumini de fulger* — această apoteoză a vieței pline, eroice, în sfîrșit, cei care s-au împărtășit din emoțiunea puternică ce se desprinde din citata viziune de preamărire a vieței strămoșilor, sînt acum în măsură să-și dea samă de dreptatea acestei aprețieri. Căci, dacă poezia lui Ervin se distinge prin fineța simțirilor, aceasta nu exclude puterea și însuflețirea accentelor, acolo unde concepția o cere" (p. 164).

Completarea pe care o propune D. Car., posterioară expedierii textului integral, se afla, probabil, pe o filă anexă.

[3] „Ce am spus anul trecut": adică în 1909, cînd a fost ținută conferința. Vezi aici și scris. I, XI—XIII, XV.

[4] Manualele de limbă română, redactate în colaborare cu I. A. Candrea și Ov. Densusianu. Vezi aici și scris. V (nota 3) și VI.

[5] E vorba de referatul lui G. Bogdan-Duică la manualele precitate, referat anterior publicării lor. Vezi, aici, scris. XI, nota 11.

[6] Adică *Confer. VN*, I.

[7] Scris· *conferanța*. Corectat de noi.

[8] Ov. Densusianu, *Un nechemat*, *VN*, V, nr. 16 (1 oct. 1909), p. 313—318. Ov. Dens. atacă, aici, calitatea de critic literar a lui S. Pușcariu, referindu-se în special la broșura acestuia, *Cinci ani de mișcare literară (1902—1906)*, București, 1909 („Biblioteca Minervei", nr. 49). Cf. Mircea Vaida, *Sextil Pușcariu, critic și istoric literar*, Cluj, 1972, p. 60—63.

[9] Broșura lui S. Pușcariu, *Cinci ani* ... este alcătuită din cronici literare publicate de autor, întîi, în versiune germană, în *Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie*, condus de K. Vollmöller.

[10] Ilie Bacinschi. Vezi, mai sus, scrisoarea acestuia către Ov. Dens.

[11] *Simfonie tristă*, poezie de Alex. T. Stamatiad, apărută în vol. acestuia *Din trîmbițe de aur* (București, 1910, p. 83—86). Vezi Al. T. Stamatiad, *Cortegiul amintirilor*. Poeme și poezii. Ediție completă și definitivă, București, 1942, p. 60—62. Pentru datarea mai precisă a difuzării pe piață a volumului din 1910, menționăm că în biblioteca Facultății de limbă și literatură română a Universității din București se păstrează exemplarul oferit de autor lui M. Dragomirescu, cu următoarea dedicație autografă originală: „Scumpului meu profesor,

d-lui Mihail Dragomirescu, recunoștință și admirație. [ss.] Alexandru Teodor Stamatiad. 9 iunie 1910".

[12] Imediat după apariția vol. *Din trîmbițe de aur* (vezi nota preced.), se publică o recenzie la acest volum în revista lui Mihail Dragomirescu, *Convorbiri critice*, IV, 1910, nr. 6 (din 25 iunie), p. 396—398, recenzie semnată *Arminiu*. Peste două luni, în aceeași revistă, nr. 8 (din 25 aug.), p. 492—495, apare o a doua recenzie, semnată acum de M. Dragomirescu. În concepția lor generală, cele două recenzii nu se deosebesc. Deosebiri există doar în unele detalii. Astfel, ambele recenzii sînt elogioase, exprimînd însă și rezerve în legătură cu reminiscențele decadentiste, simboliste. Arminiu citează *Simfonie tristă* printre creațiile lăudabile, deoarece este „zbuciumată, bizară, proprie". M. Dragomirescu, referindu-se la volum, relevă „simplitatea, naturalul și preciziunea clasică a limbii". În final, el subliniază: „Simplitatea și firescul limbii, sinceritatea severă și adîncimea simetriei, originalitatea și adevărul armoniei și bogăția de idei sînt însușiri care caracterizează pe un adevărat poet". Pentru deficiențele volumului, ambele recenzii învinuiesc, fără să o numească direct, „școala" lui Ov. Densusianu. Înclinăm să credem că sub pseudonimul *Arminiu* se ascunde tot Mihail Dragomirescu, ceea ce, probabil, în epocă, era un fapt notoriu. În nici una dintre recenziile menționate nu se face aprecierea că *Simfonie tristă* ar fi o „capodoperă". D. Caracostea, în scris. sa, se referă, probabil, la binecunoscuta teorie a lui M. Dragomirescu despre „capodoperă", teorie care, pe bună dreptate, nu se bucura de o apreciere favorabilă din partea criticii literare competente. O recenzie favorabilă la același volum al lui Stamatiad a fost publicată și în *VN*, VI, nr. 10, p. 198—199 (din 1 iul. 1910). Nesemnată, recenzia pare a fi scrisă — după stil și concepție — de Ov. Densusianu.

XV [1]

[Viena, 1910, jumătatea a doua a lunii iunie]

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Lipsa conferenței lui Andrițoiu [2] ar fi în adevăr o lipsă și i-am scris azi, să încerc să-l activez. La nevoie, dacă conferența a fost concepută prea lung, de ce n-am scurtat-o, rezumînd finalul?

Poate e și un bine în întîrzierea apariției volumului [3]: cărțile ce apar tîrziu, prin iunie, se bucură de două sezoane — sînt la ordinea zilei și în toamnă.

Ca lămuriri despre Bacinski, vă trimet o „broșură" [4] pe care a răspîndit-o aici, pe la cursuri și seminarii. Mai interesant e că, deși doctor de la Cernăuți, urmează din nou cursurile aici, în speranța unei docențe, și caută, firește, să se ia bine cu Meyer-Lübke, care are și el slăbiciuni.

Cred că e interesant să vă comunic că substratul acestei asiduități stă în speranța căpătărei catedrei lui Pușcariu [5], care, după cum am putut să sondez, ar vrea grozav să vie la București și face visuri [6] mari în această direcție. Căutînd să sondez mai departe pe ce se întemeiază această speranță a lui Pușcariu, mi s-a răspuns că pe faptul că în catedra dumneavoastră e cuprinsă și filologie romanică și filologie română... Aceeași veșnică concepție: „ori una — ori alta". Mi-am putut da mai bine seama cît de contrariați sînt junimiștii că n-au în țară un specialist care să-i servească.

În ce privește colaborarea la *Jahresbericht*-ul lui Vol[l]möller [7], cred că va fi o prelungire a fostei colaborări, cu deosebirea că va fi și mai slabă informația. Un mare noroc pe ardelenii și bucovinenii ăștia e însă că sînt deprinși de timpuriu cu germana și o stăpînesc bine. Încolo, sînt cumplit de mărginiți [8].

Ca un mic răspuns la distribuirea broșurei ce vă trimet, mă gîndeam să împart pe la cîțiva cîteva exemplare scoase separat, ad-hoc, cuprinzînd conferența despre poezia de azi [9]. Se pare că și nemții au superstiția lucrului tipărit...

Vă rugasem să-mi comunicați vești despre manuale [10]; în caz cînd nu sînt tipărite și e ceva de îndreptat, acum sînt gata să lucrez: peste cîteva zile intrăm în vacanță [11].

Devotat,

D. Caracostea

P.s. Către sfîrșitul lunei, trimet și cărțile pe care le-am primit aici...

B.A.R.S.R. — S 71 (20)/DXXXV. — Inv. 72.590

[1] Locul și data expedierii scrisorii: stabilite după conținut. Vezi și nota 11.

[2] Conferința lui N. Andrițoiu, *Edgar Poe. Cu prilejul centenarului*, pînă la urmă, a fost totuși predată. E publicată în *Confer. VN*, I, p. 209—233. Conferința a fost ținută la 10 III 1909 în sala Institutului „Pompilian". Un rezumat al ei s-a publicat în *VN*, V, nr. 6 (1 V 1909), p. 113—116. Vezi, aici, scris. II, nota 3.

[3] Vezi scris. XIII, nota 4.

[4] Ilie Bacinschi-Măidăneanu, *D-l Philippide și Gramatica d-lui Weigand*, în *Conv. lit.*, 44, vol. 2, nr. 2, aprilie 1910, p. 228—239. Articolul este datat: „Viena, martie 1910" și a fost pus în circulație și ca extras [București, 1910], 12 p.

[5] S. Pușcariu era, pe atunci (din toamna lui 1906 pînă la primul război mondial), profesor la Universitatea din Cernăuți.

[6] Expresia improprie *face visuri* = „își face iluzii".

[7] *Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie*, condus de K. Vollmöller.

[8] Apreciere subiectivă. În condițiile politice de atunci, oameni cu orizonturi limitate se puteau întîlni nu numai în orice provincie românească, ci și în orice țară mai avansată din Europa. Nu se poate spune că în Ardeal și Bucovina erau mai mulți oameni mărginiți decît în celelalte provincii românești. În plus, D. Caracostea neglijează calitățile oamenilor despre care vorbește.

[9] D. Car. se referă la extrasul conferinței sale, *Poezia română de azi*, conferință publicată în *Confer. VN*, I. Vezi scrisorile precedente.

[10] Manualele de limba română, redactate în colaborare cu I. A. Candrea și Ov. Densusianu. Vezi scrisorile precedente.

[11] Vacanța de vară (1910). Pentru datarea propusă de noi, vezi afirmația din P.s.: „Către sfîrșitul lunei trimet și cărțile ..."

XVI[1]

[Wien, 11 VII ⟨19⟩10]

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Vă rog să mă scuzați că am cam întîrziat cu trimiterea sumei pe care ați avut bunătatea să o dați lui Pișculescu [2]: de abia azi am putut să o trimet prin mandat poștal.

În caz cînd dumneavoastră sau domnul Candrea treceți mai departe în străinătate, vă rog, înștiințați-mă: mi-ar face multă plăcere o revedere, fie și de cîteva minute.

Nu-l întreb pe d-l Candrea, pentru că mi-a spus că e foarte greoi la răspuns și, probabil, ar neglija să răspundă. Înainte de despărțirea colaboratorilor revistei[3], vă rog, transmiteți-le o călduroasă salutare de la mine. Mult devotat,

D. Caracostea

[Adresa] Hochwohlgeborenem Herrn O. Densusianu, 184, Calea Victoriei, Bukarest, Rumänien.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 71 (10)/DXXXV. — Inv. 72.578

---

[1] Locul și data expedierii: după ștampila poștei.

[2] Grigore Pișculescu, adică scriitorul Gala Galaction, bun prieten al lui D. Caracostea. Vezi, mai jos, scrisorile lui G. Galaction către Ov. Densusianu.

[3] Caracostea se referă la revista *Vieața nouă.*

XVII[1]

[Salzburg, 6 VIII 〈19〉10]

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Curiozitatea de a vedea o rară sărbătoare m-a oprit două zile în Salzburg, unde s-a pus azi temelia unui teatru închinat numai lui Mozart.

Lume de pretutindeni; și, la serviciul religios, la care asistau poate 8.000 persoane, în dom, s-a cîntat leturghia de Mozart, de artiști vestiți.

Salzburgul e, ca poziție, orașul cel mai frumos pe care l-am văzut.

O mult devotată salutare.

D. Caracostea

[Adresa] Herrn O. Densusianu, 184, Calea Victoriei, Bukarest, Rumänien.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 71 (11)/DXXXV. — Inv. 72.581

---

[1] Locul și data expedierii : după ștampila poștei. Adresa: scrisă cu cerneală. Restul scrisorii: cu creionul. Ilustrata (fotocolor) reprezintă: „Salzburg vom elektrischen Aufzug aus". Textul este semnat, de asemenea cu creionul, în colțul din stînga — jos, de „Elena C." (sau „E"?), iar în colțul din dreapta — sus, de „Der Löwe".

XVIII[1]

[Wien, 6 IX 〈19〉10]

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Am primit ieri din partea „Minervei" întrebările de unde e luată bucata *Copilul lombard* și de cine e tradusă *Copilul spion*[2]. Am răspuns imediat, firește. Am dedus că trebuie să aveți multe neplăceri cu imprimatul și cu corecturile. Îmi pare rău că, fiind departe, n-am putut să vă fiu, cît de puțin, o mînă de ajutor.

Atît la München cît și aici, după înapoiere, vreau să vă trimet ceva în legătură cu cele văzute, pentru revistă, dar am lăsat să se așeze lucrurile și să le întregesc[3]. Faptul că ați dat număr dublu[4], îmi întreține speranța că veți ieși din țară și voi avea prilejul atunci să vă spun mai multe.

Despre manual[5], voi scrie mîne la cei doi-trei prieteni pe care-i am, spre a-l întroduce. Cred că ar fi bine să se trimeată și d-nei Zos[s]ima[6] manualele. Sînt curios să știu dacă Lovinescu[7] a tipărit manualul.

Mult [devo]tată salutare.

D. Caracostea

S-a înapoiat d-l Candrea? Vă rog, arătați-i[8] o salutare din partea mea. I-aș scrie dacă n-aș fi sigur că nu răspunde.

[Adresa] Herrn O. Densusianu, 184, Calea Victoriei, Bukarest, Rumänien.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 71 (12)/DXXXV. — Inv. 72.582

---

[1] Locul și data expedierii: după ștampila poștei.

[2] Cele două bucăți citate fac parte din manualul publicat de Ov. Densusianu, I. A. Candrea, Dum. Caracostea, *Curs de limba română. Bucăți de lectură și gramatică pentru cl. a III-a secundară* (București, 1910). Prima, *Copilul lombard*, care în manual apare cu titlul modificat, *Un copil erou* (p. 101—105), are ca autor pe I. Popea. Cealaltă, *Copilul spion* (p. 134—140), este o prelucrare după A. Daudet (nu se specifică traducătorul).

[3] D. Car. nu va trimite niciodată un asemenea material pentru *VN*.

[4] D. Car. se referă la nr. 13—14 din a. VI al *VN* (15 VIII—1 IX 1910).

[5] Manualul de cl. a III-a citat aici sub nota 2 și apărut între 1—15 sept. 1910. Vezi anunțurile publicate în *VN*, VI, nr. 13—14 (15 aug.—1 sept. 1910) și nr. 15 (15 sept. 1910).

[6] Soții Zossima au condus Institutul „Pompilian" din București, unde s-au ținut conferințele *Vieții noi* (prima serie). Vezi *Confer. VN*, I, p. III.

[7] E. Lovinescu, apreciat și pentru manualele sale — destinate școlilor secundare — de limba latină și de limba franceză, a încercat să publice și manuale de limba română. Din seria pe care o dorea completă („Curs complet de limba română"), el nu reușește să elaboreze decît manualele pentru cl. I și II *(Carte de cetire și gramatică)*, ambele apărute la București, 1910. Iată de ce trioul Densusianu-Candrea-Caracostea, cel puțin pentru manualul de cl. a III-a (la care se referă D. Car. în scris. de față), nu mai era concurat de temutul critic literar. Vezi, supra, scris. XLV a lui I. A. Candrea către Ov. Dens., nota 5.

[8] *Arătați-i*: folosit impropriu, în loc de *transmiteți-i*.

XIX[1]

[Viena,] 5/22 X ⟨1⟩910

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Vă mărturisesc că a fost una din mîhnirile mari pe care le-am încercat, văzînd că nu-mi răspundeți la scrisoarea mea din urmă. Vinovat față de dumneavoastră nu mă știu cu nimic și, de aceasta, cred că vă veți convinge singur.

Am încercat să dau în paginile alăturate unele gînduri și cercetări pe care le-am examinat mai demult și de care sînt convins că pot fi folositoare.

Cred că întreaga încercare nu va cuprinde mai mult de 20—22 pagini, va putea deci fi dată în trei numere consecutive ale revistei. Voi căuta ca fiecare parte să alcătuiască un mic tot. Restul îl voi trimete în cîteva zile; e în cea mai mare parte redactat, dar trebuie să-l revăd și să-l concentrez [2].

L-aș fi isprăvit mai demult, împreună cu alte lucrări pe care le am începute — dar, în ultimul timp, chestiunea mare era pentru mine să fiu atît de stăpîn pe limbă [3], ca s-o pot folosi anul acesta. Dacă, în loc să citesc, aș fi scris sau aș fi venit în țară, cum aș fi dorit, ca să pot fi o mînă de ajutor în munca grea a tipărirei manualelor [4], aș fi pierdut o parte din deprinderea cîștigată.

Cred însă că voi avea prilej, cu altă ocazie, să fiu mai folositor decît am fost în vacanța asta.

Devotat,

D. Caracostea

B.A.R.S.R. — S 71 (13)/DXXXV. — Inv. 72.579

---

[1] Locul expedierii: după cuprins.

[2] Studiul *Cum plăsmuia Eminescu*, publicat în două numere consecutive ale *VN*, VI, nr. 17 (15 oct. 1910), p. 321—329; nr. 18 (1 noiemb. 1910), p. 341—348. Este ultima colaborare semnată de D. Caracostea la revista lui Ov. Densusianu.

[3] Adică: stăpîn pe limba germană.

[4] Manualele de limbă română, redactate de I. A. Candrea, Ov. Densusianu și D. Caracostea și apărute în cursul verii.

XX [1]

[Wien, 7 XII ⟨19⟩10]

Mult stimate și iubite domnule profesor,

Nu v-am trimes continuarea articolului [2] pentru că, neprimind un răspuns la întrebarea despre data prezentărei manualelor [3], am dedus că ea a rămas 15 decembrie și a trebuit deci să mă ocup mai mult de manual. Veți avea în opt zile partea cu care m-am angajat.

Devotat,

D. Caracostea

[Adresa] Herrn O. Densusianu, 184, Calea Victoriei, Bukarest, Rumänien.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 71 (14)/DXXXV. — Inv. 72.584

---

[1] Locul și data expedierii: după ștampila poștei.

[2] D. Car. se referă la continuarea studiului *Cum plăsmuia Eminescu*. Vezi scris. precedentă (XIX), nota 2.

[3] Totuși, în afară de cele 3 manuale publicate în colaborare cu I. A. Candrea și D. Caracostea, în timpul verii, Densusianu nu va mai scoate cu D. Caracostea nici un alt manual.

Nu cunoaștem amănunte în legătură cu abandonarea acestei colaborări. Pe de o parte, Ov. Densusianu va continua să publice manuale de limba română în colaborare cu I. A. Candrea; pe de altă parte, D. Caracostea se va asocia cu Gr. Forțu și cu D. R. Mazilu, pentru publicarea de manuale la aceeași specialitate.

XXI[1]

[Viena, 1911, mai sau începutul lui iunie]

Mult stimate și iubite domnule Densusianu,

Autoarea articolului acesta[2], d-ra Linden, originară din Moldova, dorind să colaboreze la *Vieața nouă*, m-a rugat să vă trimet această lucrare. Vă pot spune că d-lui Meyer-Lübke i-a plăcut ca lucrare de seminar, și că autoarea și-a dat osteneala de a reface articolul de două ori, pentru revistă. Cum are și o coloratură modernă, poate ar cadra[3].

Devotat,

D. Caracostea

P.s. Naționalii Clubului din Viena[4] declară că sînt gata să trimeată orice cantități de mărci Iorga[5] — contra ramburs: au tipărit un milion... De asemenea, pot pune gratis la dispoziție trei mărci, de probă[6].

B.A.R.S.R. — S 71 (19)/DXXXV. — Inv. 72.589

mîndu-i-se calitățile. În ultimă instanță, vedem aici și un reflex al luptelor politice curente: mulți conservatori, printre care și Ov. Densusianu, nu vedeau cu ochi buni mișcările politice naționaliste, din cauza demagogiei pe care o manifestau unii reprezentanți ai acestora.

---

[1] Locul de expediere: stabilit după cuprins. Data scrisorii: stabilită relativ, după data publicării articolului trimis de D. Car. Vezi nota 3.

[2] A se observa construcția dezacordată *articolului acesta* (din limba vorbită), în loc de *articolului acestuia*.

[3] Ov. Dens. a publicat articolul trimis de D. Car. în două numere succesive ale revistei sale: D-ra A. Linden, *Legenda lui „Tristan și Isolda"*, în *VN*, VII, nr. 9 (15 VI 1911), p. 170—175; nr. 10 (1VII 1911), p. 191—195. Studiul poartă, în final, indicația: Viena. Autoarea, Anita Linden, devenită (prin căsătorie) Anita L. Belciugățeanu (1892—1944), numită, în 1921, asistentă, apoi docentă, la catreda de limbă și literatură italiană a Universității din București (condusă de R. Ortiz), a publicat, mai tîrziu, un mare număr de lucrări de istorie și critică literară italiană, de cultură italiană, de literatură comparată romanică. Vezi Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 74, 172—173, 233; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 280—281.

[4] Clubul român din Viena: o puternică asociație cultural-patriotică a românilor stabiliți (mulți, temporar — la studii) în capitala Austro-Ungariei. Cultivînd valorile culturii românești, asociația milita pentru consolidarea conștiinței naționale a poporului român și pentru emanciparea națională a provinciilor românești subjugate de puteri străine.

[5] În campania organizată de Clubul român și, în general, printre românii din afara hotarelor Regatului Român de atunci, N. Iorga se bucura, pe bună dreptate, de o stimă deosebită, fiind considerat stegarul luptei pentru emanciparea națională a poporului român. Țintind un dublu scop — strîngerea de fonduri pentru activitatea asociației, dar și menținerea trează a conștiinței naționale, — Clubul român din Viena a tipărit într-adevăr timbre cu efigia lui Iorga, purtînd următorul text: « Prof. Dr. N. Iorga. / Pentru Fondul societ⟨ății⟩ „Clubul Român" din Viena ». Fiecare timbru avea valoarea de 5 bani. Timbrele au fost vîndute într-un timp record pretutindeni: și la românii din România, și la cei de peste hotare (din Austro-Ungaria, din Statele Unite ale Americii etc.). Vezi scrisoarea Clubului român din Viena, datată 23 XI 1910, prin care i se cere voie lui N. Iorga ca efigia lui să figureze pe acest timbru, în *Corespondența N. Iorga*, vol. 58/1906, p. 175, de la B.A.R.S.R. Datorăm informațiile cuprinse în notele 4 și 5 excepționalei bunăvoințe a prof. Barbu Theodorescu.

[6] Atît termenul *Naționalii*, cît și stilul întregului text P.s., oglindesc o anumită atitudine de persiflare a grupării naționaliste de la Viena și, în același timp, a cultului pentru N. Iorga. Aici, D. Caracostea merge pe linia criticii subiective promovate de Ov. Densusianu (mai ales la cursuri și în publicațiile sale periodice) și de mulți alți contemporani ai săi, prin care adversarul sau presupusul adversar era combătut, amplificîndu-i-se unele erori minore și subesti-

Lucia Caracostea [1]

[București, dec. 1909 — toamna 1914]

Mult stimate domnule Densușianu,

Zilele acestea primii o scrisoare de la soțul meu, în care îmi trimete și o listă întreagă de cărți ce trebuie să i le aduc. Cum o să necesite destul deranj desfacerea și căutarea cărților, deranj ce nu se poate face la dumneavoastră [2], v-aș ruga să fiți atît de bun a-mi spune cînd aș putea trimete pe cineva, ca să-mi aducă cuferele rămase la dumneavoastră în păstrare.

V-aș rămîne îndatorată dacă s-ar putea face lucrul acesta cît mai curînd, deoarece zilele acestea trebuie să mă înapoiez la Viena [3].

Primiți, vă rog, salutările mele distinse, precum și mulțumiri pentru păstrarea cărților.

L. Caracostea

B.A.R.S.R. — S 72/DXXXV. — Inv. 72.592

---

[1] Lucia Caracostea (1882—1970), soția lui Dumitru Caracostea (căsătoriți în 1905). A studiat literele la Universitatea din București. Locul de expediere a scrisorii: stabilit după cuprins. Datarea: stabilită relativ, după perioada în care D. Caracostea a stat la Viena. Vezi scrisorile acestuia către Ov. Dens. Soția lui D. Caracostea a colaborat la *VN*, IV, nr. 9 (15 iun. 1908), p. 177—181, cu traducerea unei schițe din Guy de Maupassant, *Sub farmecul lunei* (semnată: D-na Lucia D. Caracostea).

[2] Înseamnă că, în această perioadă, din motive pe care nu le cunoaștem (siguranță, lipsă de spațiu?), cărțile lui D. Caracostea erau depozitate, spre păstrare, la Ov. Densusianu.

[3] Emitenta scrie: Wiena.

Petru Caraman [1]

21 VI 1933, București, II, str. Porumbaru, no. 43 A

Mult stimate domnule profesor,

V-am expediat lucrarea mea etnografică în polonește, tipărită de Academia Polonă de Științe [2].

E aceasta un modest omagiu pe care vi-l datorează un fost elev al dv. Nu însă unul dintre acei elevi oficiali, ale căror nume pot fi aflate la Arhiva Facultății de litere din București. Nu! Ci un elev... de contrabandă, asupra căruia ați influențat fără s-o știți — de la distanță, prin lucrările dv. de folcloristică. (Și, desigur, veți fi avînd mulți elevi de aceștia.)

Universitatea românească, unde mi-am făcut primii ani de studii, nu-mi dăduse nimic în această direcție. Cele dintîi îndrumări le-am găsit în cărțile și cursurile dv.! Apoi, un stimul plin de sugestii bune — tot de la dv. De data aceasta direct. Îmi răsare-n minte cu toată claritatea:

Era cu prilejul unui examen de capacitate al profesorilor secundari, cînd vă vedeam întîia oară. La liceul „Sf. Sava", o lecție de probă la cursul superior. Sorții o voise din folclorul poetic românesc. Vă plăcuse lecția mea și m-ați invitat să vin pe la dv. N-am venit. Nu-mi mai amintesc de ce... mi se pare că m-am sfiit. De atunci, au trecut ani destui. Totuși n-am putut uita...

Din clipa aceea, mi-au fost și mai dragi căile disciplinei care, pe atunci, mă ispitise numai. Iar apoi, m-am devotat cu totul lor.

Vă mulțumesc din toată inima, domnule profesor, și vă rog să primiți cele mai respectuoase salutări.

Al dv. devotat

P. Caraman

B.A.R.S.R. — S 73/DXXXV. — Inv. 72.593

---

[1] Petru Caraman (n. 1898), folclorist. A fost profesor de slavistică la Universitatea din Iași și a publicat valoroase studii de folclor românesc și de folclor comparat româno-slav și balcanic. Pe lîngă lucrarea de care e vorba în scrisoarea de față (vezi nota 2) și care este cea mai importantă contribuție a sa, menționăm: *Contribuție la cronologizarea și geneza baladei populare la români. Partea I : Cronologizarea. Partea a II-a : Geneza*, în *Anuarul Arhivei de folclor*, I, 1932, p. 53—105; II, 1933, p. 28—88; *Considerații critice asupra genezei și răspîndirii baladei meșterului Manole în Balcani*, în *BIFR*, I, 1934, p. 63—102. Vezi Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 505—509; *Coresp. Gorovei*, p. 80—81; *Docum. lit.*, II, p. 17—20.

[2] Piotr Caraman, *Obrzęd kolędowania u Słowian i u Rumunów*. Studjum porównawcze. [= Obiceiul colindatului la slavi și la români. Studiu comparativ], Kraków, 1933. (Polska Akademia Umiejętności. Prace komisji etnograficznej. Nr. 14). VIII + 631 p. — Ov. Densusianu va recenza studiul lui P. Caraman în *GS*, VI, 1934, p. 302—303.

Nicolae Cartojan [1]

I

București, V, 5 martie 1936

Mult stimate domnule Densusianu,

Îmi permit a vă trimete o copie de pe scrisoarea d-lui Raymond Lebègue [2], secretarul Comisiunei internaționale de istorie literară [3]. Ne-ați face multă plăcere și cinste să luați parte [4]. În acest caz, v-aș ruga să binevoiți a mă înștiința sau a comunica participarea dv. direct d-lui Lebègue, Rennes, 80, boulevard Duchesse Anne, dacă se poate pînă la 20 martie.

Cu cele mai distinse sentimente,

N. Cartojan

E. Văcărescu 17 bis

B.A.R.S.R. — S 75 (1)/DXXXV. — Inv. 72.596

apoi la Mănăstirea Dealu. Specializare la Berlin (1912—1914), unde audiază, printre altele, cursurile lui Al. Brückner. Întors în țară, e angajat de I. Bianu la secția de manuscrise a Bibliotecii Academiei Române, unde lucrează 7 ani. Din nou în învățămîntul mediu (1916—1921), în București, dar și la Școala de Arhivistică și paleografie din același oraș. Din 1921 — asistent, iar din 1923 — conferențiar al lui I. Bianu, la catedra de Istorie a literaturii române, la Universitatea din București, apoi, din 1930, profesor titular la catedra de Istorie a literaturii române vechi, desprinsă din catedra lui I. Bianu. Director al învățămîntului superior (din 1939). Membru al societății de medieviști The Medieval Academy of America (Harvard). Membru al Academiei Române (din 1941; membru corespondent din 1929). În 1942: numit doctor honoris causa al Universității din Padova. A condus revista *Cercetări literare*, buletinul Seminarului său de Istorie a literaturii române vechi, din care au apărut 5 volume (între 1934—1945). A condus colecția „Clasicii români comentați", întemeiată de el în 1930 și editată de „Scrisul românesc" din Craiova. Autor a numeroase studii de istorie a literaturii române vechi și moderne. A participat la mai multe congrese internaționale. În colaborare cu C. Damianovici, apoi cu I. A. Rădulescu-Pogoneanu, publică manuale de limba română pentru școlile secundare. Cele două scrisori ale sale către Ov. Densusianu privesc simpozionul de la București, din 13—16 IV 1936, al Comisiei internaționale de istorie literară modernă. Vezi necrologul lui N. Cartojan la moartea lui Ov. Densusianu, publicat în *Cercet. lit.*, III, 1939, p. IX—XIII, și discursul de recepție al lui N. Cart. la Academia Română, în care elogiază personalitățile lui Ov. Densusianu și N. Drăganu, discurs publicat postum de Gh. Mihăilă în *Manuscriptum*, V, 1974, nr. 2, p. 131—145.

---

[1] Nicolae Cartojan (1883— 1944), eminent istoric literar și filolog. După absolvirea Facultății de litere din București (unde a avut ca profesori pe I. Bianu, N. Iorga, T. Maiorescu, Ov. Densusianu), e numit profesor în învățămîntul mediu (1906— 1912), la Giurgiu,

Bibliogr. Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 158—160; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 417—427; Dan Zamfirescu, *Nic. Cartojan și studiul cărților populare în literatura românească*, în N. Cartojan, *Cărțile populare în literatura românească*, ediție îngrijită de Alexandru Chiriacescu, București, 1974, p. XV—XXV; *Coresp. Bianu*, I, p. 388—389; III, p. 597; de asemenea, necrologul din *RIR*, XV, 1945, fasc. 2, p. 193—215 (de D. Simonescu); respectiv portretele din *Orbis*, XIV, 1965, nr. 2, p. 589—603 (de I. G. Dimitriu); *RITL*, XV, 1966, nr. 3, p. 471—477 (de I. C. Chițimia); Al. Piru, *Varia*, I, București, 1972, p. 306—307.

[2] Raymond Lebègue (n. 1895), istoric literar și filolog francez. Profesor la Facultatea de litere din Rennes (1923—1942). În misiune didactică în Belgia, România, S.U.A. Profesor la Sorbona (1942—1965). Lucrări mai importante: *La tragédie religieuse en France. Les débuts (1514—1573)* (Paris, 1929); *Le mystère des Actes des Apôtres. Contribution à l'étude de l'humanisme et du protestantisme français au XVIe siècle* (Paris, 1929); *Ronsard* (Paris, 1950); *La Poésie française de 1560 à 1630* (Paris, 1951); *Le Théâtre comique de Pathelin à Mélite* (Paris, 1972). Ediții de texte. Alături de Raymonde Bonnefous, Bernadette Arnaud etc., coautor al excelentului *Guide littéraire de la France* (Paris, 1964).

[3] Nic. Cartojan era (din 1934) membru al acestei comisii (Commission internationale d'Histoire littéraire moderne), care își avea sediul la Paris.

[4] E vorba de simpozionul proiectat de Comisia internațională de istorie literară modernă, care urma să se țină la București, între 13—16 aprilie 1936. În afara membrilor Comisiei, au fost invitați să participe și specialiști competenți din România. În ciuda invitației primite, Ov. Densusianu nu va participa la lucrările simpozionului.

II[1]

[București,] 14 aprilie 1936

Stimate domnule Densusianu,

Vă rog să mă scuzați că-mi este imposibil să vă văd azi. De dimineață, la 10 $^1/_2$, începem ședința: comunicări și discuții asupra umanismului. Vom ține ședința probabil pînă la 1, și poate chiar după. O reluăm după masă la 3 $^1/_2$ sau 4. Mîine: excursie la Curtea-de-Argeș; poimîine: vizitarea monumentelor istorice din București; vineri, închiderea Congresului; sîmbătă, excursia în Bucovina.

Au sosit: Van Tieghem [2], R. Lebègue [3], prof. Marković [4] de la Belgrad, Eck[h]ard[t] [5] de la Budapesta și Arnaudov [6].

Lucrăm în sala de seminar a d-lui Negulescu [7].
Cu distinsă stimă,

N. Cartojan

B.A.R.S.R. — S 75 (2)/DXXXV. — Inv. 179.880

---

[1] Locul de expediere: stabilit după cuprinsul scrisorii. N. Cart. îi scrie lui Ov. Dens. în speranța că acesta va participa, totuși, la simpozion. După cum relatează P. Van Tieghem într-o scurtă cronică apărută în *Revue de littérature comparée*, XVI, 1936, no. 3, p. 583, în zilele de 13 și 14 aprilie 1936, au avut loc 3 ședințe sub președinția lui P. Van Tieghem, vicepreședinte. Ceilalți membri prezenți: R. Lebègue, secretar general, M. Marković, N. Cartojan, S. Eckhardt, M. Arnaudov. Dintre învățații din sau aflați în România au răspuns la apel: A. Belciugățeanu, Al. Marcu, N. Șerban, P. Grimm, A. Dupront, N. N. Condeescu, D. Murărașu. Tematica simpozionului: 1. „genuri literare", și 2. „umanismul european în secolele XV și XVI". Comisia a mai propus, ca program parțial al lucrărilor secției: „poezia latină a Renașterii și locul său în dezvoltarea literaturilor moderne".

[2] Paul Van Tieghem (1871—1948), istoric literar francez, reprezentant de frunte al comparatismului în cercetarea literaturii. Autor al unor studii fundamentale, ca: *Ossian en France* (1917), *Précis d'histoire littéraire de l'Europe depuis la Renaissance* (1925), *Les grands écrivains étrangers* (1928), *La littérature comparée* (1931), *Histoire littéraire de l'Europe et de l'Amérique de la Renaissance à nos jours* (1941). Vezi Paul Van Tieghem, *Literatura comparată*. Traducere și prefață de Al. Dima, București, 1966.

[3] Vezi scris. I, nota 2.

[4] Milan Marković (n. 1895), istoric literar iugoslav. Profesor la Universitatea din Belgrad. Lucrări mai importante: *J.-J. Rousseau et Tolstoï* (Paris, 1928); *Tolstoï et Mahatma Gandhi* (Paris, 1928); *Cervantes dans la littérature yougoslave* (Paris, 1935).

[5] Sándor (Alexandre) Eckhardt (1890—1969), istoric literar maghiar. Profesor de limba și literatura franceză la Universitatea din Budapesta. A publicat studii de istorie literară maghiară (de ex.: despre Balassi Bálint), studii de literatură comparată (franco-maghiară etc.), manuale de limba franceză pentru maghiari, dicționare franco-maghiare și maghiaro-franceze. Ediții științifice de texte literare. Vezi B. Köpeczi, *À la mémoire d'Alexandre Eckhardt (1890—1969)*, în *Acta linguistica* (Budapest), 20, 1970, fasc. 1—2, p. 193—195.

[6] Mihail Arnaudov (1878—1977), istoric literar, istoric al culturii și folclorist bulgar. Profesor de istoria literaturii comparate la Universitatea din Sofia (1914—1944). Academician. A publicat studii documentate și pertinente privitoare la istoria culturii bulgare (de ex.: *Tvorci na bălgarskoto Văzraždane*, 2 vol., Sofia, 1969; monografii despre Ivan Vazov, Paisij Hilendarski, L. Karavelov, Kiril Hristov etc.), studii de teorie literară (de ex.: *Psihologija na literaturnoto tvorčestvo*, ed. I — 1931; ed. II — 1964; trad. în limba rusă: Moscova, 1970), studii fundamentale de folcloristică balcanică (de ex.: *Očerci po bălgarskija folklor*, 2 vol., ed. a II-a, Sofia, 1968—1969; *Studii vărhu bălgarskite obredi i legendi*, 2 vol., Sofia, 1971—1972).

[7] P. P. Negulescu.

Ilarie Chendi [1]

B⟨ucurești⟩, 4 august 1903

Prea stimate domnule Densusianu,

Abia acum vă pot mulțumi pentru articolul trimis din Dresda. Iosif [2], deși n-a fost dus din București, a uitat să vă certifice primirea manuscrisului. Poet distrat!

Profit de ocazie să vă rog ca să nu vă supere cumva faptul că în publicarea articolelor didactice, s-a făcut o întrerupere[3]. Ne zorea *Făt-Frumos* al lui Berariu[4], cules de mai nainte întreg, pentru a îi [sic] se face un Separatabdruck[5].

În numărul de sîmbătă apare art. IV din serie[6], și în cel viitor — articolul *Streinii și limba noastră*[7].

Zilele trecute, fiind pe la Bușteni, am întîlnit o ipostază din trinitatea didactică, pe d-l Rădulescu[8]. E necăjit foc, dar promitea a vă răspunde în mod... zdrobitor[9]. Ei, vă puteți închipui ce vă așteaptă la toamnă. Pogoneanu[10]..., Bărbulescu[11]..., Raica[12]..., Crețu[13]... Înarmați-vă bine, domnule Densușianu, c-altfel vă pierdem! Unde mai pui că cel mai teribil are să fie d. Dragomirescu[14]!

Cei mai vesel[i], de pe acum, suntem noi, cei cîțiva băieți de la *Sămănătorul*, care ne bucurăm de răspunsul cu care o să-i onorați pe toți.

Noutăți, afară de cele de prin ziare, nu prea sunt prin București. D-nii Iorga[15] și Onciul[16] n-au plecat nicăiri. D-l Bogdan[17] este, de ieri, la Slănic.

Din toate revistele, nu mai apare decît a noastră. În schimb, se anunță pe toamnă o grămadă. Gherea[18] și d⟨octo⟩rul Cantacuzino[19] vor să scoată o mare revistă lunară, ca să reia discuțiile sociale[20]. Al. Hodoș (Gorun), ieșit de la *Voința națională*[21], anunță continuarea *Paginilor literare*[22]. Macedonschi aiurează de *Ephebul literar*[23]. Antemireanu[24] promite o revistă „anti-mocănească"... etc. Deocamdată, n-a ieșit decît *Orientul ortodox*[25], o fițuică a lui Brăescu-Scurta[26].

Ei, da' prea vă înșir multe. Termin, mulțumindu-vă că nu ne uitați din depărtare.

Al dv. devotat

Il. Chendi

B.A.R.S.R. — S 77/DXXXV. — Inv. 72.598

---

[1] Ilarie Chendi (1872—1913), ziarist, scriitor, critic și istoric literar. A profesat o critică literară intransigentă, de orientare sămănătoristă, și a combătut curentele moderniste. Scrisoarea către Ov. Densusianu datează din etapa finală a scurtei perioade (de 3 luni) de colaborare a lui Ov. Densusianu, idealist înnăscut, la *Sămănătorul*. Ov. Dens. făcea parte chiar din conducerea revistei. Nu peste mult, drumurile lor se vor despărți. *Vieața nouă*, de la început, va critica, fără menajamente, nu numai *Sămănătorul*, ci și alte reviste de același profil sau de profil apropiat (de ex.: *Viața literară*), la care colabora și Il. Chendi. Il. Chendi reacționează vehement, demonstrînd lipsa de principialitate a lui Ov. Dens. în campania sa împotriva literaturii patriotice, naționaliste, poporaniste, și ridiculizînd lipsa de talent literar a lui Ov. Dens. Semnificativ este articolul lui Il. Ch., *„Falimentul literar" al d-lui Densusianu*, în *Viața literară și artistică* (București), I, nr. 24 (24 VI 1907), p. 189—190. Vezi: Il. Chendi, *Pagini de critică*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și bibliografie de Vasile Netea, București, 1969 (LXVIII + 630 [—632] p. + 19 f. pl.).

[2] Poetul Șt. O. Iosif.

[3] E vorba de ciclul de articole *Din literatura didactică* de Ov. Densusianu, publicat în *Semănătorul*, II (1903), n-rele 27 (din 6 VII), 28 (din 13 VII), 30 (din 27 VII) și 32 (din 10 VIII).

[4] Feeria în 3 tablouri *Făt-Frumos în grădina sfintei Vineri* de Const. Berariu a apărut în *Semănătorul*, II (1903), n-rele 26 (din 29 VI), 28 (din 13 VII), 29 (din 20 VII), 30 (din 27 VII) și 31 (din 3 VIII).

[5] Separatabdruck (germ.) = extras.

[6] Vezi nota 3.

[7] Articolul *Streinii și limba noastră* din *Semănătorul*, II (1903), nr. 33 (din 17 aug.), p. 519—522, în care e criticată *Rumänische Grammatik* a lui G. Weigand (Leipzig, 1903), este ultimul material semnat de Ov. Densusianu în revista poporanistă de la București.

[8] Ioan A. Rădulescu-Pogoneanu. Il. Chendi se referă aici la colaborarea dintre Mihail Dragomirescu, Gh. Adamescu și Rădulescu-Pogoneanu în publicarea de manuale de limba și literatura română. Fiind numit de Ministerul Instrucțiunii Publice într-o comisie de cercetare a manualelor didactice, Ov. Dens. criticase foarte aspru aceste manuale. Critica respectivă a fost publicată de tînărul filolog chiar în ciclul intitulat *Din literatura didactică*. Mai precis, Ov. Dens. se referă aici la următoarele două manuale: G. Adamescu, M. Dragomirescu, I. Rădulescu-Pogoneanu, *Literatura veche*, pentru cl. a VIII-a a liceelor (București, 1903; 198 p.); G. Adamescu și M. Dragomirescu, *Literatura română modernă*, pentru cl. a VII-a de liceu (București, 1902; 430 p.).

[9] Se înțelege: va răspunde la critica făcută de Ov. Densusianu.

[10] I. A. Rădulescu-Pogoneanu.

[11] Ilie Bărbulescu.

[12] T. Raica.

[13] Gr. Crețu.

[14] Mihail Dragomirescu.

[15] N. Iorga.

[16] Dim. Onciul.

[17] Ioan Bogdan.

[18] Const. Dobrogeanu-Gherea.

[19] Doctorul Ioan Cantacuzino.

[20] Revista proiectată de cei doi nu va mai apărea. Visul lor se va realiza numai peste cîțiva ani, prin înființarea revistei *Viața românească*. Cf. Mihail Sevastos, *Amintiri de la „Viața românească"*, [București,] 1966, p. 27—30.

[21] *Voința națională*, ziar național liberal, București, 10 iul. 1884—13 apr. 1914. Vezi *Publ. per. rom.*, I, p. 795; II, p. 741.

[22] *Pagini literare*, revistă săptămînală, București, 21 ian. 1899—30 apr. 1900. Dintre colaboratori, menționăm pe V. A. Urechia, G. Coșbuc, Ioan Gorun (= Al. Hodoș), Arthur Stavri, Sofia Nădejde, Artur Gorovei, Dim. Anghel, Jean Bart (= Eug. Botez). Vezi *Publ. per. rom.*, I, p. 479.

[23] *Ephebul literar*: probabil, numele unui periodic literar proiectat de Al. Macedonski. Nu a apărut nici un periodic cu acest titlu. Vezi *Publ. per. rom.*, I—II.

[24] Alexandru Antemireanu (1877—1910), publicist, critic literar. Vezi *Fig. cont. Rom.*; Caliga, *Alm. presei*, p. 62. Il. Chendi însuși scrie un necrolog la moartea lui Al. Ant., în *Tribuna* (Arad), XIV, nr. 144, 10/23 VII 1910, p. 1.

[25] De fapt, periodicul săptămînal bilingv ruso-francez, *Pravoslavnyj Vostokŭ. L'Orient orthodoxe*, Bucarest, 8/21 aug. 1901—9/22 iun. 1902. Director: Dragutin I. Ilič. Dintre colaboratori: N. Durnovo, A. P. Brăescu de la Scurta, A. A. Majkov. Revista milita pentru o solidarizare a popoarelor din estul Europei pe o platformă religioasă (ortodoxă). Nu avem informații în legătură cu reluarea apariției, în vara lui 1903, a periodicului. Vezi *Publ. per. rom.*, I, p. 473. În ultimele numere din seria cunoscută și citată mai sus, A. P. Brăescu de la Scurta devine unul dintre colaboratorii principali.

[26] Alexandru P. Brăescu de la Scurta, avocat și publicist. A semnat și cu pseudonimul Rezeșul de la Scurta.

Frumuzache Chiriac [1]

I

Roman, 12 I ⟨1⟩915

Onorate domnule profesor,

Doream să vin, într-una din zilele vacanței, să vă vorbesc despre banii strînși din cotizații publice, de către mine, d-nii Scurtu [2] și Sudețeanu [3].

A trecut însă atîta vreme de cînd nu am nici o știre de la vreun coleg, despre ce s-a făcut în această chestiune.

Frumosul dv. gînd de a se avea și la noi un Cîntec al Studențimei nu a întîmpinat la toți solicitudinea cuvenită unei idei atît de înălțătoare.

Am strîns cu cazna cîteva sute de lei — 355,45, în bună parte adunați de mine și d. Scurtu — și, împovorat cu dînșii, nu știu încotro să-i îndrept, pentru a fi cu folos întrebuințați.

Cuvîntul dv. m-ar fi scos din impas; plecat însă din București mai curînd decît credeam, nu v-am putut vizita după dorința mea.

De aceea, m-aș simți mult onorat dacă veți binevoi a-mi indica ce să fac cu suma sus pomenită.

Nu știu dacă ar găsi împotrivire părerea mea ca acești bani să fie întrebuințați pentru fondul celor răniți din Ardeal.

Pînă la primirea răspunsului dv., binevoiți, onorate domnule profesor, a primi distinsele mele salutări.

Prof. *Fr. Chiriac*

Roman, str. Petru Rareș, 2

B.A.R.S.R. — S 78 (1)/DXXXV. — Inv. 72.599

---

[1] Frumuzache A. Chiriac (1884—1969). Fost elev al lui Ov. Densusianu Dim. Evolceanu, Gr. Tocilescu. Termină Facultatea de litere din București în 1909. Profesor de limbile latină și română la licee din București, Tîrgoviște, Roman, Giurgiu și din nou București. Pensionat în 1946. Începînd din 1920, singur, dar mai ales în colaborare cu I. Ionescu Bujor, A. I. Bujor și, uneori, D. Șt. Constantinescu — a publicat numeroase manuale școlare de limba latină (gramatici, antologii de texte, autori latini comentați), unele reeditate de mai multe ori (pînă în 1971). Vezi *Docum. lit.*, I, p. 149, 152 (nota 2); Nicola, *Lic. Bîrlad*, p. 302—303.

Cele 4 scrisori ale sale adresate lui Ov. Dens. în 1915, privesc acțiunea inițiată de Ov.Dens. în 1912 de a se aduna, prin colecte publice, fonduri pentru un Cîntec național al studenților. În această acțiune, s-au angajat voluntar o serie de foști elevi ai lui Ov. Dens. Fr. Chiriac, G. Giuglea, I. Scurtu, P. Păltănea, Const. Sudețeanu etc. Din cauza volumului redus al fondurilor adunate, în cele din urmă, acestea au fost întrebuințate pentru ajutorarea celor răniți din Ardeal.

Pentru începutul acțiunii, reproducem următoarea notă, din rev. *Versuri și proză* (Iași), I, nr. 14—16 (aprilie—1 mai 1912), p. 262, scrisă probabil de I. M. Rașcu: „La banchetul de la București al noilor profesori de limba română, d-l Ovid Densusianu a propus, în aclamațiile asistenților, să se publice un concurs pentru un cîntec studențesc (versuri și compoziție muzicală) care să exprime ceva din originalitatea sufletului românesc. Sperăm că studenții noștri vor ști să intoneze acest cîntec numai la ocazii solemne."

Pentru colectarea banilor, s-au imprimat formulare pe foi de format „ministerial", avînd, numai pe recto, titlul: *Listă de cotizații pentru acordarea unui premiu celui mai bun cîntec al studențimii române*, iar dedesubt — liniatură și rubrici indicînd nr. de ordine, numele și prenumele, suma (în lei și bani). În partea de jos a formularului, de asemenea tipărită, se află precizarea: „După inițiativa luată de domnii Ovid Densusianu, prof. univ.; I. Boceanu, prof. sec.; F. Chiriac, prof. sec.; N. Chiriac, prof. sec.; G. Giuglea, prof. sec.; V. Haneș, prof. sec.; G. Hilt, prof. sec.; I. Ionescu Bujor, prof. sec.; I. Nisipeanu, prof. sec.; Al. Stănciulescu, prof. sec.; I. Scurtu, prof. sec.; C. Sudețeanu, prof. sec.; C. Trutescu, prof. sec.; P. Păltănea, licențiat în litere". Vezi formularul păstrat în Arh. Ov. Dens., XII, ms. 74 (formular „alb", folosit de Ov. Dens. pentru a nota pe v^o liste de cuvinte extrase din diferite scrieri românești).

[2] Ion Scurtu (1877—1922), critic și istoric literar. Studiază la Budapesta, Cluj, Leipzig. Doctorat în litere (Leipzig). A publicat mai multe studii cu privire la Eminescu și a editat o parte dintre manuscrisele inedite ale acestuia. Vezi *St. doc. lit.*, XII, p. 188—199; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 127, 128; *Coresp. Bianu*, I, p. 2. Cf. *VN*, I, nr. 13, p. 309—311; III, nr. 2, p. 46; IV, nr. 22, p. 347—348; VI, nr. 18, p. 358.

[3] Constantin Sudețeanu. Vezi, infra, scrisorile acestuia către Ov. Dens.

II[1]

[București, martie 1915]
Hotelul „Împăratul Traian"

Onorate domnule profesor,

În chestiunea depunerei și întrebuințării sumei adunate pentru Cîntecul național al studenților, am convocat pe d-nii aflători în București, la bodega Mircea, pentru vineri, 27 martie, orele 6—7 d.a.

Binevoiți a onora cu prezența dv. această ultimă întrevedere, pentru a se lua hotărîrea despre care ați binevoit a-mi scrie anterior.

Salutări distinse.

Fr. Chiriac

B.A.R.S.R. — S 78 (4)/DXXXV. — Inv. 72.602

---

[1] Localitatea de expediere: stabilită după cuprinsul scrisorii. Data: stabilită prin raportarea cuprinsului scrisorii la scris. I și III. În această perioadă, Fr. Chiriac funcționa la liceul „Roman Vodă" din Roman.

III

Roman, 2 IV ⟨1⟩915

Onorate domnule profesor,

Potrivit ultimei consfătuiri în chestiunea banilor colectați pentru Cîntecul național studențesc, am înștiințat pe toți părtașii în comitetul de inițiativă despre ultima hotărîre luată, rugîndu-i să-mi comunice cifra sumelor adunate și să-mi expedieze banii.

Am primit răspuns din partea d-lui I. Scurtu că nu mai posedă nici o sumă, afară de cea încredințată mie — 119 lei — cît și dorința ca banii — 20 lei — depuși de d-sa drept cotizație personală, să fie păstrați pentru același scop, dîndu-li-se noua întrebuințare.

Dorea numai să se publice în întregime numele celor ce au subscris, pentru totala noastră descărcare și complecta [sic] luminare a publicului. I-am răspuns, fixîndu-i ziua de Sf. Gheorghe [1] drept întîlnire în Buc⟨urești⟩, lucru ce n-a avut loc, căci d-sa nu mi-a comunicat nimic.

Din partea d-lui Truțescu [2], am primit suma de 16 (șasesprezece) lei.

Din partea d-lui Giuglea [3] — nici un răspuns, deși, întîlnindu-l în Buc⟨urești⟩ și informîndu-l despre această chestiune, dorea să aibă informațiuni mai precise din partea dv., întrucît ale mele nu i-au inspirat destulă încredere.

Pe d-l Sudețeanu [4] l-am întîlnit în Buc⟨urești⟩ și, informîndu-l și pe d-sa de hotărîrea noastră, mi-a comunicat — față fiind și d-l Titu Dinu [5] din întîmplare — că între banii depuși la mine se află și cotizația d-sale de 20 lei.

Potrivit înțelegerii noastre ca cotizațiile membrilor din comitet să nu fie socotite, și conform afirmațiunei sale orale, i-am restituit pe dată 20 lei.

Din partea d-lui Haneș [6] am fost informat, indirect, printr-un coleg al său, că nu posedă nici o listă.

Ca atare, sunt depuși la mine 351,45 (trei sute cincizeci și unu lei, bani 45) proveniți din partea:

d-lui I. Scurtu pe o listă	119,00
„ „ cotizația sa	20,00
d-lui Sudețeanu *fără nici o listă*	40,50
d-lui Truțescu *fără nici o listă*	16,00
și pe listele mele	
I	18,20
II	18,75
III	84,00
IV	35,00
	351,45

Aștept răspunsul dv. pentru a-i trimite, așa cum ați decis, la cele două adrese.

Primiți, vă rog, d-le profesor, cele mai distinse salutări.

Fr. Chiriac

2, Petru Rareș

B.A.R.S.R. — S 78 (2)/DXXXV. — Inv. 72.600

---

[1] Înseamnă că întîlnirea dintre Fr. Chiriac și I. Scurtu trebuia să aibă loc în anul precedent (23 apr. 1914).

[2] C. Truțescu. Vezi, infra, scrisoarea acestuia către Ov. Dens.

[3] G. Giuglea. Vezi, infra, scrisorile acestuia adresate lui Ov. Dens.

[4] Const. Sudețeanu.

[5] Vezi, în vol. de față, scrisorile acestuia către Ov. Dens.

[6] Vasile V. Haneș. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

IV

Roman, 8 VI ⟨1⟩915

Onorate domnule profesor,

După înțelegerea definitivă luată de noi sub îndemnul dv., am procedat cu cei 351,45 după cum urmează:

1°. Am expediat, pe adresa d-lui prof. N. Iorga, suma de lei 200 (două sute), pentru a fi adăugați la fondul pentru cei răniți din Ardeal.

Dovada o puteți găsi în *Neamul românesc*, nr. 22 din 31 mai 1915, în care se publică scrisoarea mea însoțitoare a mandatului de 200 (două sute) lei.

2°. Luni, 1 iunie 1915, am expediat, pe adresa Comitetului pentru „Familia luptătorilor", un mandat poștal în valoare de 150 (una sută cincizeci) lei, însoțit de o scrisoare recomandată prin care lămuream de unde provin acei bani și pentru ce sunt închinați acelui fond de ajutor.

Pînă în clipa de față, nu am primit nici un răspuns din partea Comitetului, deși le [sic] cerusem să publice o notiță în vreun cotidian oarecare.

3°. Restul de 1,45 (un leu, 45‰) a servit pentru acoperirea, în parte, a cheltuielelor de transport.

Cu aceasta, vedem că s-a încheiat, în chip atît de mîhnitor, capitolul duios al gîndului dv. deosebit de înălțător.

Ne-am străduit unii din noi să putem face ceva și, dacă am fi pornit toți — *viribus unitis* —, am fi înfăptuit de bună seamă o idee mare, izvorîtă spontan dintr-o minte puternică, într-o clipă de mare avînt.

Primiți, vă rog, din parte-mi, deplina mea admirație pentru această idee, care să nădăjduim că va trăi odată și ca faptă.

Cele mai distinse salutări.

Fr. Chiriac

B.A.R.S.R. — S 78(3)/DXXXV. — Inv. 72.601

Irena C. Ciorogîrleanu [1]

I

București, 23. 11. ⟨1⟩919, str. Șaguna, 1

Mult stimate domn și admirator,

Cu durerea legitimă de mamă în suflet, îmi amintesc cum azi se împlinesc 3 ani de cînd scumpul și neuitatul meu fiu [2] s-a desprins pentru vecie din brațele mele și, chemat de sfînta datorie a patriei pentru întregimea [3] neamului subjugat, și-a găsit sfîrșitul în fața inamicului, la Poiana-Spinului, departe, departe de mine!...

Azi sunt 3 ani de cînd, continuu predominată de durerea ce m-a stăpînit în acest interval, nu am putut veni să vă văd, să vă mulțumesc din adîncul sufletului meu pentru atenția binevoitoare ce ați dat acestui scump mugurel, rupt din sufletul și inima mea atît în viață, cît și după moarte.

Scumpul meu domn, sunt trei ani de cînd ochii mei n-au încetat o clipă d-a plînge pe acest copil model, singurul ce mă înțelegea și în care-mi concentrasem tot viitorul și toate speranțele vieței mele zdruncinate și atît de încercate.

Egoiștii mi-au răpit cărțile lui, manuscriptele lui, care, printr-o ultimă și pioasă scrisoare trimisă din tranșee, m-a delegat în mod solemn și imperios, zicînd între altele că, în cazul de nu se va mai întoarce, să-i strîng cărțile și manuscriptele, iar pe cele din urmă să le încredințez d-voastre, iubit maestre, care l-ați învățat a cunoaște frumosul, iubind și recunoscînd în d-voastră știința personificată și pe artistul desăvîrșit. Mai posed o singură scrisoare, pe care voiesc să vă o arăt și să luați cunoștință de ea, poate că vă va trebui să vă serviți de vreun pasagiu din conținutul [4] ei, în cazul cînd d-voastră veți fi dispus și decis a tipări manuscriptele lui.

Vă mărturisesc, am fost atît de zbuciumată și am îndurat atîtea suferințe morale și materiale, în scurta mea viață și îndeosebi în ultimii timpi, în aceste evenimente deși istorice, dar nefaste pentru mine, că am așteptat ca timpul să mai risipească norii durerei mele ce a fost atît de adînc înfiptă în sufletul meu, și apoi să viu. — Azi, pe la ora 11 $^1/_2$, am trecut pe la d-voastră, am sunat, nu mi s-a răspuns, probabel [sic] nu erați acasă.

Vă rog, stimate domn, să-mi comunicați ora și ziua cînd vă importunez mai puțin, ca să vă pot vizita și împărtăși cu o parte din doleanțele mele.

Primiți, amabile domn, via expresiune a celor mai distinse simțiminte ce vă conserv.

Irena Ciorogîrleanu-Stoika

B.A.R.S.R. — S 80 (1)/DXXXV. — Inv. 72.605

---

[1] Irena Canella Ciorogîrleanu (1866—1945), mama poetului Constantin Titus Stoika (1892—1916). Sublocotenent într-un regiment de grăniceri, Const. T. Stoika a murit în războiul pentru întregirea patriei, în luptele de pe Valea Oltului. Canella Ciorogîrleanu este patronimicul Irenei. Tatăl ei se numea Constantin Canella Ciorogîrleanu și a trăit la Buzău. Irena avea o educație aleasă. A urmat școala de muzică din Milano. Căsătorită cu Titus Stoika, acesta a divorțat de ea în jurul lui 1900. Din căsătoria lor au rezultat 6 copii (ultimii doi: morți în fragedă vîrstă). De educația copiilor s-a îngrijit îndeosebi Irena. Adăugirea numelui de familie *Stoika* la semnătura de sub prima scris. către Ov. Dens. este motivată de dorința semnatarei de a demonstra, și astfel, unui om care probabil nu i-ar fi putut cunoaște adevărata stare civilă după numele „oficial", relația dintre ea și fiul său. În scrisorile următoare însă, ea nu mai semnează Stoika. Ortografia Irenei a rămas etimologizantă, la nivelul anilor cînd emitenta a învățat scrisul și cititul. Ex.: *ḑ* „z" *(ḑicînd, caḑul, dictéḑă, ḑioa* etc.*)*; *ç* „ț" (ex.: *façа*); *é, ó* „ea, oa"; *ĕ* „ă" etc. Unele inconsecvențe și erori ortografice. Am modernizat ortografia și am corectat erorile marcat. Grafii de epocă: *pasagiu* (I), *furagiul* (II). Inadvertențe fonetice: *probabel* (I), *afectoase* (II); morfologice: *ânimea mea* (I), *ultimii timpi* (I), *erou al patrii* (III), *s-a aplicat* (II; pers. 3 pl.).

Scrisorile (I—III): pe hîrtie cu chenar negru.

Bibliogr. Gheorghe Preda, *Poetul erou sublocotenent Constantin T. Stoika*, [București], 1974. Cf., infra, scrisorile fraților Cezar, Constantin T. și Titus T. Stoika adresate lui Ov. Densusianu.

[2] Const. T. Stoika a murit la 23 XI 1916.

[3] Subst. *întregime* e folosit impropriu, în loc de *întregire*.

[4] Termenul *conținutul* este anulat de emitentă. Probabil, din neatenție, ea a uitat să anuleze și pe *din* și *ei*.

II

[București,] 6 ianuar ⟨1⟩920

Scumpul meu domn,

Rîndurile d-voastră primite în acest moment mi-au cauzat cea mai vie bucurie. Vă mărturisesc, mă credeam uitată, nu-mi închipuiam să vă mai amintiți de mine. De ar putea omul pune în practică tot ce voiește și tot ce inima îi dictează! Nu a fost o clipă să nu mă gîndesc la promisiunea dată d-a vă vizita. Dar cînd totul în lume este atît de nesigur și cînd nici pe voința noastră nu suntem suverani! Am fost grav bolnavă de o pleurezie acută la plămînul drept. M-am îngrijit în casă, fără medic; după ce mi s-a[u] aplicat ventuze, am răcit din nou, ducîndu-mă la furagiul de la Cotroceni pentru lemne.

Acum sunt puțin mai bine, dar tare slăbită. În cursul săptămînei acesteia, probabil joi sau vineri, sper să am mulțumirea sufletească să fiu la d-voastră la ora 5.

Pînă la revedere, îmi permiteți să vă urez, de s⟨fin⟩tele sărbători, sănătate și viață lungă și glorioasă.

Primiți totodată, prea stimate domn, sincera expresiune a sentimentelor mele afect[u]oase.

Irena C. Ciorogîrleanu
Agricultori 38

III[1]

[București, 1920]

Scump maestru,

Primește portretul acestui copil gînditor [2], erou al patrii[i], ce și-a îndeplinit în conștiință toate datoriile. Am comandat expres această boltă de viță simbolică; acele lacrămi dimprejurul lui sunt ale mamei lui, ce-l strigă din depărtare, dar el nu mai aude! Cu cît entuziasm n-ar fi cîntat el, din adîncul sufletului, gloria României și cu cîtă dragoste și devotament n-ar fi urmărit pașii maestrului său iubit! Lacrămi de sînge au curs din ochii mei, în curs de trei ani neîncetat; cînd mi-am impus voința și m-am stăpînit, a fost ziua memorabilă cînd v-am scris anul trecut, pentru prima dată.

Este atîta nedreptate în această vale a plîngerei?! Dar mă opresc. În misterele naturii nu voi putea pătrunde, deci, la ce să mai mă agit! Las filozofilor această grea misiune.

La revedere,

Irena

B.A.R.S.R. — S 80 (3)/DXXXV. — Inv. 72.608

---

[1] Localizarea: probabilă. Datarea: după cuprins.

[2] Rezultă că portretul lui Const. T. Stoika a fost trimis din inițiativa Irenei.

IV

D-NA IRENA CANELLA CIOROGÎRLEANU
Mama poetului și eroului Locot. Grănicer
Const. Stoika mort p⟨entru⟩ Patrie

[București, sfîrșitul lui dec. 1922 — începutul lui ian. 1923]

„La mulți ani" cu sănătate, noroc și bucurie. Primiți cele mai sincere urări de a⟨nul⟩ nou ⟨1⟩923.

Str. Fundătura Vultur, n⟨r⟩. 13

C.v. — B.A.R.S.R. — S 80 (4)/DXXXV. — 72.607

Wilhelm Cloëtta [1]

I

Mittelstrasse 2, Jena, 21. Nov⟨ember⟩ 1896

Verehrter Herr Densusianu!

Wie Sie durch Herrn Dr. Schläger [2] wissen, bereite ich eine Ausgabe sämtlicher Fassungen des *Moniage Guillaume* [3] [vor. Die älteste Fassung ist druckfertig, aber leider habe ich noch einige Zweifel betreffs der Arsenal-Handschrift [4] No. 6562, die sehr defekt aber äusserst wichtig ist [5]. Trotzdem ich vor 12 Jahren in Paris den Text selber abgeschrieben und dann meine Kopie mit Hofmann's Ausgabe [6] verglichen habe und dabei nach meiner Meinung so sorgfältig wie nur möglich vorgegangen bin, sind mir nun doch zahlreiche Zweifel aufgestiegen, wie das eben nicht anders zu gehen pflegt. Leider ist es mir augenblicklich ganz unmöglich nach Paris zu reisen, und da war es für mich eine grosse Freude als mir Herr Dr. Schläger sagte, dass Sie, der Sie bereits einmal so freundlich waren eine Stelle für mich nachzuschlagen, wofür ich Ihnen äusserst dankbar bin, nun noch so freundlich sein wollten, mir auch über die andern Stellen Auskunft zu geben. Ich habe nun alles zusammengestellt — es ist leider ziemlich viel —, worüber ich Zweifel hatte, und würde Ihnen ausserordentlich zu Dank verpflichtet sein, wenn Sie die Güte hätten mir darüber Auskunft zu geben und mir somit einige Stunden Ihrer Zeit zu opfern. Freilich wird Ihnen jetzt, wo Sie im Begriffe sind abzureisen, Ihre Zeit besonders kostbar sein. Ich musste aber zuerst meinem Text genau fertig gestellt haben, ehe ich wusste, welche Fragen ich zu stellen hatte. Desshalb konnte ich erst heute schreiben. Sind Sie nun nicht mehr in der Lage, meine Bitte zu erfüllen, zu bitte ich Sie mir die beiliegenden Fragen unbeantwortet zurückschicken zu wollen. Für den Fall aber, dass Sie meine Bitte doch noch erfüllen könnten, erlaube ich mir Sie darauf aufmerksam zu machen, dass es mir bei den Stellen wo die Handschrift defekt ist darauf ankommt zu wissen, ob noch Theile eines Buchstabens erhalten sind, die einen Anhaltspunkt dafür gewähren zu bestimmen, was das für ein Buchstabe gewesen sein könnte. Ich habe einigemal mehr, einigemal weniger und auch anders gelesen als Hofmann, und das wird daran liegen, dass einige Striche noch da sind, die einer von uns beiden übersehen hat oder anders auffasste. Ich bemerke noch, dass ich Lücken der Handschrift durch spitze Klammern ⟨⟩ bezeichne; also beispielweise *⟨C⟩hou* bedeutet, dass in der Hs. das *C* fehlt, und *⟨⟩aint* bedeutet, dass in der Hs. vor *aint* ein oder mehrere Buchstaben oder Wörter weggefallen sind. Sonst wird Ihnen hoffentlich alles deutlich sein.

Verzeichen Sie mir meine so unbescheidene Bitte, die ich nicht an Sie zu richten gesagt hätte, wenn mir Herr Dr. Schläger nicht versichert hätte, dass Sie gern bereit seien zu helfen. Seien Sie versichert, dass ich meinerseits

gern zu jedem Gegendienst bereit sein werde und haben Sie im voraus meinen herzlichsten Dank.

Mit freundlichstem Grusse bin ich Ihr ganz ergebener

W. Cloetta

B.A.R.S.R. — S 83 (1)/DXXXV. — Inv. 72.613

[Traducere]

Jena, 21 noiemb. 1896, Mittelstrasse, 2

Prea stimate domnule Densusianu,

Precum știți prin domnul dr. Schläger, pregătesc o ediție a redacțiilor complete ale lui *Moniage Guillaume*. Cea mai veche redacție este gata pentru tipar, dar, din păcate, am încă unele îndoieli cu privire la ms. nr. 6562 de la Arsenal, care e foarte defectuos, însă extrem de valoros. Deși eu însumi am transcris textul acum 12 ani, la Paris, și apoi am colaționat copia mea cu ediția lui Hofmann, iar această operație am realizat-o, după părerea mea, cu cea mai mare grijă posibilă, s-au ivit totuși numeroase îndoieli, cum chiar nici nu se obișnuiește să se întîmple altfel. Din păcate, momentan, mi-e absolut imposibil să călătoresc la Paris, și m-am bucurat foarte mult cînd d. dr. Schläger mi-a spus că dv., care cu atîta amabilitate ați căutat deja o dată un pasaj pentru mine, pentru care vă sînt extrem de recunoscător, ați fi tot atît de amabil să-mi dați informații asupra altor pasaje. Am adunat acum toate pasajele — din păcate destul de multe — asupra cărora am avut îndoieli, și v-aș rămîne extraordinar de îndatorat dacă ați avea bunăvoința să-mi dați informații cu privire la ele și deci să-mi sacrificați cîteva ore din timpul dv. Desigur, acum cînd sînteți pe punctul de a pleca, timpul dv. va fi deosebit de prețios. A trebuit însă, intii, să-mi pun la punct textul, ca să știu ce întrebări aveam să pun. De aceea, n-am putut să vă scriu decît astăzi. Dacă nu mai sînteți în situația să satisfaceți cererea mea, v-aș ruga să binevoiți să-mi înapoiați necondiționat întrebările anexă. Dacă însă veți mai putea totuși satisface cererea mea, îmi permit să vă atrag atenția asupra faptului că, în locurile unde ms. este defectuos, ajunge să știu dacă sînt încă păstrate părți ale unor litere, pe care să le oferim pentru a se determina ce literă ar fi putut fi. Uneori am citit mai mult, alteori mai puțin sau chiar altfel decît Hofmann, și aceasta se explică prin faptul că unele rînduri existente în ms. au fost sărite sau interpretate diferit de unul din noi doi. Mai relev că lacunele manuscrisului le semnalez prin paranteze romboidale ⟨ ⟩; astfel, de ex., ⟨C⟩*hou* înseamnă că în ms. litera *C* lipsește, iar ⟨⟩*aint* înseamnă că în ms., dinaintea lui *aint* au fost omise una sau mai multe litere sau cuvinte. Altfel, sper că totul este clar pentru dv.

Iertați-mi rugămintea atît de lipsită de modestie, pe care nu v-aș fi adresat-o, dacă d. dr. Schläger nu m-ar fi asigurat că ați fi dispus să mă ajutați bucuros. Fiți asigurat că, in ce mă privește, sînt dispus să vă fac cu plăcere orice contraserviciu și primiți, anticipat, mulțumirea mea cordială.

Cu cele mai amicale salutări, sînt al dv. devotat

W. Cloetta

---

[1] Wilhelm Cloëtta (1857—1911), filolog german, născut la Trieste. Numele său de familie e scris și Cloetta (așa e semnată și prima dintre cele 2 scrisori către Ov. Densusianu). Specialist în literatura medievală franceză. Doctor în litere. Profesor la Universitatea din Jena. Membru al Societății amicale „G. Paris". Cunoscut de Ov. Densusianu în timpul studiilor sale la Paris, se pare prin intermediul prietenului comun G. Schläger. Multe dintre lucrările lui W. Cloëtta privesc poemul epic medieval *Moniage Guillaume*, la care se referă

și cele 2 scrisori de mai jos. W. Cloëtta apelează la bunăvoința lui Ov. Dens., aflat la Paris, ca acesta să-i verifice o serie de pasaje după versiunea lui *Moniage Guillaume*, aflătoare la Biblioteca Arsenalului. Ediția de text din *Moniage Guillaume*, pregătită de W. Cloëtta, va apărea, relativ tîrziu, sub titlul: *Les deux rédactions en vers du Moniage Guillaume*. Chansons de geste du XIIe siècle publiées d'après tous les manuscrits connus, par Wilhelm Cloetta. Tome premier. Texte. (Paris, 1906; [IV] + 391 p. + [2] f.), — sub egida prestigioasei Société des anciens textes français. Dintre celelalte studii ale lui W.Cl., citām: *Komödie und Tragödie im Mittelalter* (1890), *Die Anfänge der Renaissance Tragödie* (1892); *Die Enfances Vivien*. Ihre Überlieferung. Ihre cyklische Stellung (Berlin, 1898); *Die Entstehung des Moniage Guillaume*, în vol. colectiv *Beiträge zur romanischen und englischen Philologie*. Festgabe für Wendelin Foerster zum 26. Oktober 1901, Halle, 1902. În fondul A 1384 de la B.A.R.S.R., provenit din arhiva personală a lui Ov. Dens., se păstrează și o c.v. cu următorul text imprimat: „Professor Dr. Wilhelm Cloetta, Jena".

[2] Georg Schläger, romanist german, stabilit la Jena, prieten cu W. Cloëtta și cu Matthias Friedwagner (vezi scris. I a acestuia către Ov. Densusianu), prieten, de asemenea, și cu Ov. Densusianu (din timpul studiilor la Paris). Vezi, infra, scrisorile lui G. Schläger către Ov. Densusianu.

[3] *Moniage Guillaume*, poem epic francez din sec. al XII-lea.

[4] Bibliothèque de l'Arsenal, importantă bibliotecă publică în Paris, una dintre cele mai mari din Franța. Arsenal-Handschrift = ms. de la Biblioteca Arsenalului.

[5] În ediția citată, *Les deux rédactions en vers* ... (vezi, aici, nota 1), W. Cloëtta publică versiunea de la Biblioteca Arsenalului, chiar la început (p. 1—39).

[6] Conrad Hofmann (1819—1890), romanist și germanist german, profesor la Universitatea din München. A publicat mai multe ediții de texte medievale germane și franceze, ediții însoțite de studii.

II

Mittelstr. 2, Jena, 26. Nov⟨ember⟩ 1896

Verehrter Herr Densusianu!

Haben Sie recht herzlichen Dank für Ihre grosse Mühe und Geduld, mit der Sie die Güte hatten meine so zahlreichen Fragen zu beantworten. An der Mehrzahl der Stellen hatte ich die Freude zu sehen, dass ich richtiger gelesen hatte als Hofmann, an einigen andern aber allerdings sehe ich, dass ich doch geirrt hatte. Es ist sehr ermüdend ein so sehr defektes Ms. zu lesen. Am meisten wunderte ich mich, dass ich fol. 272 r^0, Z. 9 doch falsch gelesen hatte, als ich in meiner Abschrift als die beiden letzten lesbaren Buchstaben *gl* schrieb und daher Hofmanns Konjektur *es⟨cu⟩* als unmöglich bezeichnete. Erst bei der kritischen Bearbeitung sah ich, dass wahrscheinlich *es⟨piel d'acier⟩* zu ergänzen ist (ich hatte zuerst *gl⟨aive d'acier⟩* lesen wollen) [1] und Hofmann also doch richtig gelesen haben könnte. Merkwürdigerweise war es mir auch n⟨e⟩ben an einer andern Stelle passirt, dass ich ein *e* irrig mit einem zur folgenden Zeile gehörigen Strich verband und daher *g* las. Wahrscheinlich steht an dieser Stelle $\overset{e\text{ſ}}{n\bar{e}}$; ich werde dann das *e* mit dem Strich des darunter befindlichen *nē* vereinigt und so ein *g* gelesen und das *ſ* für ein *l* angesehen haben.

Meine Hypothese *⟨Or sai iou b⟩n̄* fol. 270 v^0, Z. 6 möchte ich doch aufrecht erhalten [2]; das Blatt muss oben doch etwas weiter abgerissen sein, als in Z. 9, wo *⟨Or sai⟩ iou bn̄* steht. Nach der Boulogner Hs. [3] sind die ersten Zeilen der Seite folgendermassen zu ergänzen:

⟨Ne lairai n⟩ul nel bate (nicht: face)
⟨Dez dist⟩ G. ki tout as a sauver
⟨Conseille m⟩oi, par la toie bonte
⟨Aveuc ces⟩ moines me quidai sejorner

⟨Dehait ait⟩ labes q$\overset{a}{\text{n}}$t ne mi laisse entrer [4]

Nun kommt die betreffende Zeile. Nach meiner Ergänzung, wären 9 Buchstaben weggefallen, das ist bei der vorhergehenden Zeile und in der ersten Zeile der Seite sicher auch der Fall gewesen. Dazu kommt endlich, dass in Boul. unser Vers und die beiden folgenden fehlen und dann gleich der Z. 9 stehende Vers kommt, der lautet: *Or sai jou bien merci n'i puis trover* [5]. Das ist aber nur durch einen sogenannten bourdon (deutsch: „Leiche") zu erklären; der Schreiber hatte *Or sai jou bien* geschrieben und hat dann beim weitern abschreiben drei Zeilen tiefer fortgefahren, weil dieser Vers auch mit *Or sai jou bien* anfing. *Ore sai bñ* geht nicht weil das Gedicht in solch einem Falle nie *Ore* hat; ausserdem handelt es sich je bloss um einem Unterschied von 2 Buchstaben.

Zu meiner Frage zu fol. 273 r°, Z. 10, ob *bouton* oder *bout⟨⟩* steht, schreiben Sie „So!" an den Rand. Ich nehme an, dass Sie damit sagen wollen, dass die Hs. *bout⟨⟩* hat, wie ich in der That gelesen habe und was jedenfalls richtig ist [6], da ja auch die letzten Buchstaben der vorgehenden und der folgenden Zeilen weggeschnitten sind.

Es freut mich sehr, dass ich demnächst das Vergnügen haben werde, Sie hier begrüssen zu können. Ich wohne mit Schläger Haus an Haus, so dass Sie zu mir keinen weiten Weg haben werden. Ich freue mich sehr darauf, mich mit Ihnen über Paris, G. Paris u.s.w. zu unterhalten. Nun danke ich Ihnen nochmals von Herzen, wünsche Ihnen eine recht glückliche Reise und baldige Ankunft hier in Jena.

Ihr ergebener und dankbarer

W. Cloëtta

B.A.R.S.R. – S 83 (2)/DXXXV. – Inv. 72.612

[Traducere]

Prea stimate domnule Densusianu,

Vă mulțumesc din inimă pentru marea osteneală și pentru răbdarea cu care ați avut bunăvoința să răspundeți la atît de numeroasele întrebări ale mele. În majoritatea locurilor, am avut bucuria să văd că eu am citit mai bine decît Hofmann, în alte cîteva însă, într-adevăr, văd că totuși am greșit. Este foarte obositor să citești un ms. atît de defectuos. Cel mai mult m-a mirat că am citit totuși eronat f. 272 r°, rd. 9, cînd în copia mea am transcris *gl* ultimele două litere lizibile și menționam, în consecință, conjectura lui Hofmann *es⟨cu⟩* drept imposibilă. În primul rînd, am observat că, în prelucrarea critică, trebuie completat probabil *es⟨piel d'acier⟩* (eu voiam să citesc întîi *gl⟨aive d'acier⟩*), și că Hofmann deci putea să fi citit totuși corect. Într-un mod curios mi-a fost dat să trec și pe lîngă un alt pasaj, cînd am legat greșit un *eʃ* de linia ce-i aparține pe rîndul următor și ca atare, am citit *g*. Probabil, în acest
ẽʃ
loc este *nẽ*; eu aș fi asociat deci pe *e* cu linia de desubt și, astfel, aș fi citit un *g*, iar în *ʃ* am văzut un *l*.

Ipoteza mea ⟨*Or sai iou b*⟩*n̄*, f. 270 v⁰, rd. 6, aș vrea totuși s-o păstrez, pe bună dreptate; fila trebuie să fi fost deteriorată sus, totuși ceva mai departe decît rd. 9, unde este ⟨*Or sai*⟩ *iou bn̄*. După ms. din Boulogne, primele rînduri ale paginii trebuie completate astfel:

⟨Ne lairai n⟩ul nel bate (nu: face)
⟨Dez dist⟩ G. ki tout as a sauver
⟨Conseille m⟩oi, par la toie bonte
⟨Aveuc ces⟩ moines me quidai sejorner
⟨Dehait ait⟩ labes q$\overset{a}{n}$t ne mi laisse entrer

Acum vine rîndul cu pricina. După completarea mea, ar fi fost deteriorate 9 litere, ceea ce a fost cazul și în rîndurile precedente, și în rîndul întîi al paginii. La acestea adăugăm, în sfîrșit, că în ms. din Boulogne versul nostru și cele două următoare lipsesc, sărindu-se tocmai la versul 9, care sună: *Or sai jou bien merci n'i puis trover*. Acesta însă poate fi explicat numai printr-o eroare așa-numită bourdon (germ. *Leiche*); copistul avea de scris *Or sai jou bien* și apoi a continuat sărind cu 3 rînduri mai jos, deoarece acest vers începe tot cu *Or sai jou bien*. *Ore sai bn̄* nu merge, deoarece poezia nu are niciodată *Ore* într-un astfel de caz; în plus, e vorba numai de o deosebire între 2 litere.

La întrebarea mea cu privire la f. 273 r⁰, rd. 10, dacă e *bouton* sau *bout*⟨ ⟩, dv. îmi scrieți: „Așa!", pe margine. Observ că, prin aceasta, vreți să spuneți că ms. are *bout*⟨ ⟩, așa cum am citit eu de fapt și ceea ce, oricum, e just, căci și ultimele litere ale rîndurilor precedente și următoare au fost tăiate.

Mă bucur foarte mult că voi avea plăcerea în curînd să vă pot saluta aici. Eu și Schläger locuim casă lîngă casă, așa încît nu veți avea de făcut pînă la mine un drum special. Mă bucur foarte mult să discut cu dv. despre Paris, despre G. Paris etc.

Acum vă mulțumesc încă o dată din inimă, vă doresc o călătorie plăcută și să sosiți cît mai curînd aici în Jena.

Al dv. devotat și recunoscător

W. Cloëtta

---

[1] În ediția sa *(Les deux rédactions en vers...*, vezi scris. I, nota 1*)*, W. Clöetta oferă pe prim plan, totuși lecțiunea: *ton gl*⟨*aive d'acier*⟩ (versul 825; ed. cit., p. 35).

[2] ⟨*Or sai iou b*⟩*ien*, de pe rd. 6 al f. 270 v°, apare astfel în ed. cit., p. 32 (vers 737).

[3] Ms. 192 din Boulogne-sur-Mer, care în ed. lui W. Clöetta e indicat prin sigla B.

[4] În ed. cit. a lui W. Clöetta, aceste versuri reprezintă versurile 732—736 de pe p. 31—32.

[5] Versul acesta poartă nr. 740 în ed. cit. a lui W. Clöetta, p. 32.

[6] Vezi ed. cit. a lui W. Cloëtta, p. 38 (versul 884).

Lucreția N. Coculescu [1]

[București,] 4 febr. 1921

Stimate domnule Densușeanu,

Vă voi fi recunoscătoare de atențiunea ce veți arăta începuturilor poetului nostru [2] și așteptăm ca un oracol critica d-voastră, în ziua cînd ne veți face marea plăcere de a lua ceaiul cu noi, într-o duminecă sau marți.

Cu cele mai distinse sentimente,

Lucreția N. Coculescu

B.A.R.S.R. — S 84/DXXXV. — Inv. 72.614

[1] Lucreția N. Coculescu, soția astronomului Nicolae Coculescu. Vezi și scrisoarea acestuia către Ov. Densusianu. — Hîrtia scrisorii Lucr. N. Coc. are chenar negru. Locul de expediere după cuprinsul scrisorii. Vezi G. Galaction, *Jurnal*, I, București, 1973, indice.

[2] Piu-Șerban Coculescu, fiul Lucreției și al lui Nicolae Coculescu, publicase, cu puțin timp înainte, volumul său de debut: *Curgînd clepsydra*, [Paris,] 1920 (94 p.). Volumul, tipărit de fapt la Timișoara, conține poezii. Vezi, mai jos, scris. lui Piu-Șerban Coculescu către Ov. Densusianu.

Nicolae Coculescu [1]

[București, f.d.]

Iubite Densusianu,

Nu ne-am văzut de f⟨oarte⟩ mult. Rămăsese să trec pe la tine să te iau, de data trecută, dar din cauza examenelor ce aveam, plecînd apoi pe la moșii, am întîrziat și am tot amînat. Astă-vară am fost la moșii, iar oct⟨ombre⟩ și jumătatea lui noiembre — la Paris. Mi-e dor să te văd și să mai stăm împreună de vorbă și cu privire la Șerban [2].

Spune-mi, te rog, orele tele [sic] de curs, orele mai libere, ca să trec într-o zi să te iau să dejunăm împreună, în oraș, amîndoi. D⟨e⟩ ex., ai fi liber sîmbătă, să dejunăm către orele 13—13 $^1/_2$ la „Cina" [3]? Dacă da, aș trece să te iau; dacă nu, rămîne pe săptămîna viitoare.

Al tău, cu cordiale sentimente,

N. Coculescu

B.A.R.S.R. — S 85/DXXXV. — Inv. 72.615

[1] Nicolae Coculescu (1866—1952), distins astronom. După susținerea doctoratului la Sorbona (1895), profesor la Universitatea din București. Întemeietorul Observatorului astronomic din București (1908). Vezi: Const. Pîrvulescu, *Tablou sinoptic al evoluției astronomiei în România.* Contribuție la istoria științelor, Cernăuți, 1937, p. 14—17, 18, 26; Andonie, *Ist. mat. Rom.*, I, p. 232—236; I. M. Ștefan, V. Ionescu Vlăsceanu, *Momente și figuri din istoria astronomiei românești*, București, 1968, p. 49—61; G. Galaction, *Jurnal*, I, București, 1973, indice. N. Coculescu figurează printre abonații *VN* în perioada 1909—1913 (Vezi *Caiet II abon. VN*). Scrisoarea de față datează, probabil, dintre 1909—1916, dinaintea plecării la Paris a lui Piu-Șerban Coculescu. Oricum, scrisul pare a fi al unui om în vîrstă sau al unui om bolnav. În plus, lipsesc adesea semnele complementare la *ă* sau la *â* (ex.: *Asta vara, jumatatea, sambata*). Unele reminiscențe latinizante (*remasese* etc.) și unele neglijențe ortografice (ex.: *Mie dor*). Am aplicat ortografia actuală.

[2] Fiul lui N. Coculescu, Șerban Coculescu, care semna și Piu-Șerban Coculescu, devenit apoi Pius Servien. Vezi, supra, respectiv, infra, scrisoarea Lucreției N. Coculescu, soția lui N. Coculescu, și scrisoarea fiului lor, Șerban Coculescu, ambele adresate de asemenea lui Ov. Densusianu.

[3] Restaurantul „Cina" din București, de lîngă Ateneul Român.

Şerban Coculescu [1]

Paris, 11 martie 1926

Domnule profesor,

Am primit cu multă bucurie bunele cuvinte ce ați binevoit a-mi trimite. Ereau primele venite din țară [2]; mai ales, erea o aprobare pe care năzuisem să o cîștig încă de pe vremea cînd, necăjit de un daimon ritmic care probabil nu-și găsise încă potecile, experimentam întruna asupra versurilor, în loc să le orînduiesc ca orcare altă materie mai puțin incandescentă, în paragrafele unui *Essai*.

Și tocmai cînd am primit scrisoarea d-voastră, să vă mărturisesc că tot aceleași meleaguri băteam, lucrînd la o a 2-a notă, tot de metrică. Nădăjduiam să o sfîrșesc repede, că aș fi dorit să v-o arăt. În locul ei — sunt nevoit s-o las, fiindcă plec din Paris — mă încumet a vă trimete ceva foarte necioplit, mai mult o ciornă, și care n-are alt interes decît că-mi permite să vă vorbesc de lecțiile recente ale d-lui J. Bédier [3] la Collège de France.

D<umnea>lui a găsit de curînd că mai toate textele — mai ales pe cele medievale le-a recenzat, — toate textele editate dupe [sic] metoda lui Lachmann [4] sunt explicate de editori printr-o „stemma codicum" [5] cu 2 ramuri: din archetyp ar fi ieșit, mereu, numai 2 manuscrise inițiale [6]. Aceste nenumărate „mécaniques à 2 branches", cum le numește d-l Bédier, îl conduc să suspecte [sic] foarte tare metoda. Pe de altă parte, cînd se-ntoarce la unul din textele editate odinioară de el însuși, nu reușește, deși ar vrea, să le găsească nod în papură. Bunăoară, a analizat în fața noastră ediția lui, l'*Entretien de Pascal avec M. de Saci* [7], care dă loc tot la inevitabilul stemma [8] cu 2 ramuri. Deci, privind lucrurile din afară, îl suspectă; reluînd una cîte una „les fautes communes" [9] pe care a întemeiat clasificarea, nu reușește să le găsească vinovate.

D-l Bédier are curs marți și miercuri. Duminică, cînd primește studenții, i-am dus prima notă: avînd „mon idée de derrière la tête"[10], dar necunoscînd încă bine poziția d-lui Bédier, mă opinteam să arăt că metoda e subiectivă. Nota asta e cam prolixă: fiindcă, ajuns puțin cam sceptic, nu credeam că va fi cercetată cu de-amănuntul. Dar d. Bédier e un „friand de contradiction" cum n-am mai aflat, nu de a contrazice pe alții, ci de a fi el însuși contrazis, ca nu cumva să persiste în eventuale erori. Astfel, neluînd deloc în seamă cît de minuscul — și oficial, și ca vîrste — erea contradictorul [11], a avut bunătatea (deși, om timid, dam să fug) să mă țină peste un ceas și să mă-nvețe mai cu de-amănuntul ce e aceea „bonne grâce", și chiar „grâce" tout court. Dar îl cunoașteți, și știți cu ce degete delicate a mîngîiat șuvițele aurii ale Isoldei. Așa că, să mă-ntorc la Lachmann.

D. Bédier, cu toată dorința de a găsi „le vice caché" — cum îi spune — a trecut ușor prin ochiurile cam largi ale primei note. Marți a vorbit de ea. Și dacă publicul a înțeles cele mai dulci lucruri [12] despre autor, autorul a cam înțeles doar că „il avait enfoncé des portes ouvertes" [13]. Dar, totuși, am fost foarte cîștigat, fiindcă am văzut bine unde era ușa închisă.

D. Bédier spunea: „Si je vous ai fait croire que la certitude vient des 12 points (N⟨oter:⟩ 12 fautes communes conducînd la o clasificare) que j'ai analysés devant vous, je me suis mal exprimé. C'étaient seulement des exemples. (Ştiam, dar ...).

...Oui, la méthode a une première phase subjective, c'est même ce qui fait son charme. Mais sa 2e phase, la phase de contrôle, est purement objective" (la începutul notei a 2^a^, îi rezum vederile).

Miercuri ne-a arătat vro 10 fapte cari ar fi contrazis genealogia adoptată, dar cari se puteau explica.

Şi, în ultimul sfert de ceas, a-nceput să ne roage să-i arătăm unde a putut comite „une erreur de fait". A avut vro 2—3 răspunsuri, cam improvizate, şi deci uşor de îndepărtat. Eu îmi aveam nota a 2-a în buzunar, dar preferam să i-o aduc departe de ochii lumii. Aproape m-a stîrnit el. Şi atunci am spus că „l'erreur de fait s'est produite quand vous avez dit que tous les stemmas qu'on pourrait faire avec les 7 codices de l'*Entretien*, sont une trentaine. Il[s] sont en fait quelques centaines de milliers". („Mouvements divers", cum ar scrie aci *Le Journal Officiel.*)

M-a chemat la tablă: am expus, am explicat şi răsexplicat. Bédier, afară de cîte un „je ne comprends pas très bien" — timid şi dulce, cum ştie el, ici şi colo (şi atunci reluam firul cu mai multă suavitate, probabil, ca Briand cînd vorbeşte cu Stresemann într-un ungher de Locarno) — Bédier tăcea mereu, dar în sală erea o ploaie de contraziceri cari trebuie să fi scandalizat umbra lui Budé [14]. Şi cum găseam cîte o contrazicere mai impresionantă, o acceptam cu o suavitate şi mai bogată în triluri, o mai umflam niţel, şi, pe urmă, arătam ce bine bate alături.

Cum vedeţi, într-un amfiteatru prezidat de imaginea sus-pomenită a Isoldei, poate intra şi Eschin [15], şi Carneade [16] — noroc că plec poimîine la Syracusa şi că voi avea eu răspunderea acestui amfiteatru răzvrătit.

Iertaţi-mă că am fost atît de lung în vorbă. V-am povestit şi eu ce am crezut mai răsărit din calmele zbuciumări ale Muntelui S⟨ain⟩te Geneviève [17].

... Despre *Rythmes toniques* [18], aţi binevoit să-mi faceţi o observaţie asupra p. 32 (lyrism — muzică franceză); v-aţi întîlnit cu d. Romain Rolland, care tot acolo a găsit un cusur. Ca să-mi isprăvesc scrisoarea cu un stil ceva mai bun, îmi permit să vă copiez ce spunea d-sa: „... à part le seul Berlioz, je dirai que la France romantique est beaucoup plus pauvre en musique que la France de Louis XV. Rameau est un colosse. Autour de lui florissait la musique de chambre. Et les créateurs du lied allemand, au XVIIIe siècle, s'inspiraient (ils le disent) de l'abondante roseraie de la chanson française, qui était alors aussi spontanée et aussi universelle que l'est aujourd'hui le chant populaire espagnol. Quant aux siècles antérieurs, je n'hésite pas à affirmer qu'au XVIe, la France a surpassé toutes les autres nations. Les publications de Henry Expert [19] ont commencé de relever ce trésor: de Jannequin et Josquin à Claude le Jeune, un aître souverain."

Vă rog să primiţi, domnule profesor, odată cu mulţumirile mele pentru buna d-voastră scrisoare de încurajări, expresia adîncului meu respect.

Şerban Coculescu [20]

B.A.R.S.R. — S 86/DXXXV. — Inv. 74.188 + 72.616

[1] Şerban Coculescu (1903—1959), poet, estetician, matematician, filozof, eseist. Prenumele complet: Pius Şerban (şi Piu-Şerban). A semnat şi P.S. (sau numai S.) Coculesco, apoi numai Pius Servien. Fiul astronomului Nicolae Coculescu. Studiază (din 1917) în Franţa, unde se şi stabileşte. Debutează în 1920 cu un volum de poezii, tipărit la Timişoara, dar editat la Paris: *Curgînd clepsydra.* În afara volumelor de matematici superioare şi de poezii, Ş. Coc. a publicat interesante studii în care încearcă un sincretism original al unor domenii aparent disparate: cunoaşterea ştiinţifică a faptelor muzicale; fizica şi estetica; estetica şi limbajul ştiinţific; ştiinţa şi poezia; pictura, muzica, poezia şi ştiinţa. Cităm, în acest sens (toate lucrările care urmează sînt semnate Pius Servien şi au apărut la Paris): *Lyrisme et structures sonores.* Nouvelles méthodes d'analyse des rythmes appliquées à „Atala" de Chateaubriand (1930); *Les rythmes comme introduction physique à l'esthétique* (1930; teză de doctorat, susţinută în acelaşi an la Sorbona); *Principes d'esthétique.* Problèmes d'art et de langage des sciences (1935); *Science et Poésie* (1948); *Esthétique: Peinture, Musique, Poésie, Science* (1953). Ultimul volum publicat de autor, o culegere de poezii originale, este tot în limba română: *Amor* [Paris, 1958]. Ultimul studiu citat aici al lui Pius Servien a apărut recent în traducere românească: *Estetica. Muzică, pictură, poezie, ştiinţă.* [Cuvînt înainte: Victor Ernest Maşek]. Bucureşti, 1975 (Colecţia de estetică). Scrisul românesc al lui Ş. Coc. conţine, în 1926, încă multe stîngăcii. O dovedeşte scrisoarea de faţă, din care relevăm: unele particularităţi dialectale (*ereau; erea,* de 4 ori; *dupe); unele* inadvertenţe morfologice (*să suspecte; îl suspectă,* prez. ind.), ortografice (*a'ţi binevoit; orcare; a analysat*) sau stilistice (*tot aceleaşi meleaguri*); unele calcuri după limba franceză (ex.: *într-un ungher de Locarno*).

Vezi, supra, şi scrisorile părinţilor lui Ş. Coc. către Ov. Dens.

Ov. Dens. recenzează foarte elogios cele două studii din 1930, citate mai sus, în *GS,* V, 1, 1931, p. 190—191.

Bibliogr.: Solomon Marcus, *Un precursor al poeticii matematice : Pius Servien,* în *SCL,* XVI, 1965, nr. 4, p. 555—563; V. G. Paleolog, *Limbajul liric şi muzicalismul lui Pius Servien.* (Din notiţiarul unui bibliofil). [Craiova, 1965 (?)]; idem, *Fulguraţii în jurul operei lui Pius Servien,* în *Secolul XX,* 1970, nr. 4, p. 137—149; Cristina Isbăşescu, *Un matematician al ritmului, Pius Servien,* în rev. cit., nr. cit., p. 150—157; Sol. Marcus, *Actualitatea unei estetici uitate,* în rev. cit., nr. cit., p. 158—160; Şerban Cioculescu, *Medalioane franceze,* Bucureşti, 1971, p. 285—287; Firan, *De la Maced.* Cf. Andonie, *Ist. mat. Rom.,* I, p. 235.

[2] Ş. Coc. se referă aici la scrisoarea de apreciere din partea lui Ov. Dens. în legătură cu volumul apărut recent, semnat S. Coculesco, *Essai sur les rythmes toniques du français* (Paris, 1925). Vezi, dealtfel, finalul primului aliniat, începutul aliniatului penultim şi aliniatul ultim al scrisorii.

[3] Joseph Bédier (1864—1938), eminent filolog şi istoric literar francez. A publicat importante studii consacrate legendelor epice medievale franceze. Membru corespondent al Academiei Române (1919). Membru al Academiei Franceze (1921). În materie de critică textuală, a încercat să acrediteze teza stemelor dicotomice (sau bipartite): textele vechi (legendele etc.) s-au transmis posterităţii totdeauna prin cîte 2 copii după un exemplar. Vezi critica acestei teorii la Onu, *Crit. text.,* p. 27—28. Cf. *VN,* II, nr. 1, p. 23; III, nr. 6, p. 143; IV, nr. 3, p. 64.

[4] Karl Lachmann (1793—1851), filolog german. Editor de clasici latini şi germanist. În problema clasificării manuscriselor unei opere în vederea stabilirii textului de bază destinat publicării, el a fost cel care a consacrat metoda aşa-numită a „erorilor comune". Vezi Onu, *Crit. text.,* p. 21—22 (cu bibliogr.).

[5] *Stemma codicum* (lat.) = stema codicelor (manuscrise sau tipărite; sau: manuscrise şi tipărite).

[6] Sînt aşa-numitele steme dicotomice (bipartite sau bifide). Vezi nota 3.

[7] Titlul complet al ediţiei respective este: *Entretien de Pascal avec M. de Saci sur Épictète et Montaigne, d'après le récit de Nicolas Fontaine (1655).* Ediţia lui J. Bédier, publicată întîi în cadrul lucrării sale *Études critiques* (Paris, 1903), a fost apoi reprodusă în diferite contexte. Vezi Pascal, *Oeuvres complètes.* Texte établi et annoté par Jacques Chevalier. [Paris, 1957] (Bibliothèque de la Pléiade), p. 560—574 (*Entretien avec M. de Saci).*

[8] Subst. neutru grecesc *stemma* a devenit în franceză masculin (*le stemma*). În limba română (împrumutat din franceză), el s-a asimilat femininelor: *stemă,* pl. *steme.* Adaptat la structura morfologică a limbii române, termenul *stemă* e folosit de Dem. Russo în primul stu-

diu românesc de sinteză consacrat domeniului respectiv, *Critica textelor și tehnica edițiilor*, publicat în *Buletinul Comisiei Istorice a României*, I, 1915, p. 5–100, studiu al cărui extras a fost pus în circulație încă din 1912. Vezi Dem. Russo, *Studii istorice greco-romîne*, Opere postume, t. II, București, 1939, p. 586–592, 628 (notă). Necunoscînd lucrarea lui Dem. Russo, Șerban Coculescu folosește termenul respectiv ca împrumutat din franceză, la genul neutru. Sîntem într-o perioadă cînd filologia (în sensul de critică textuală) românească este încă la începuturile sale.

[9] E vorba de metoda „erorilor comune", folosită de Lachmann și de adepții săi pentru stabilirea filiației versiunilor (manuscrise sau tipărite) ale unei opere date. Vezi nota 4.

[10] Expr. *mon idée de derrière la tête* (fr.) = gîndul meu ascuns.

[11] Subst. masc. *contradictor* (termen neobișnuit în limba română) = opozant.

[12] Construcția *dulci lucruri* (calc după franceză) = plăcute lucruri.

[13] *Il avait enfoncé des portes ouvertes* (fr.) = a forțat uși deschise, a spus lucruri deja știute.

[14] Guillaume Budé (1467–1540), filolog francez, reprezentant de seamă al umanismului renascentist în Franța. Din inițiativa lui s-a înființat Collège de France (1530).

[15] Eschin sau Aeschines (sec. IV î.e.n.), orator atenian, rival al lui Demostene.

[16] Carneade (sec. III–II î.e.n.), renumit filozof și orator grec.

[17] Muntele S⟨ain⟩te Geneviève (Montagne Sainte-Geneviève), colină în partea centrală a Parisului. La poalele ei se află: Sorbona, Collège de France etc. În textul scrisorii, simbolizează Sorbona.

[18] Vezi nota 2.

[19] Henry Expert (1863–1952), muzicolog francez. Publică *Les Maîtres musiciens de la Renaissance française* (1894–1908) — un corpus al artei muzicale franco-flamande din secolele XV–XVI; *Monuments de la musique française au temps de la Renaissance* (1924–1929).

[20] Episodul relatat în legătură cu J. Bédier va constitui mobilul unui articol pe care Ș. Coculescu îl va publica (la invitația lui Ov. Densusianu?) în *GS*, IV, 1, 1929, p. 97–107, sub semnătura P. S. Coculesco, *Sur les méthodes de critique textuelle du type Lachmann-Quentin*. Extrasul oferit de autor lui Ov. Densusianu se păstrează în Biblioteca Facultății de limbă și literatură română a Universității din București, secția Periodice (vol. *Philologica* VII/19) și poartă următoarea dedicație autografă originală: „À Monsieur Ovid Densusianu, respectueux hommage du premier exemplaire de cet[t]e publication, dont je lui suis reconnaissant. [ss.] Pius Servien Coculesco. 2 XI ⟨19⟩28." Deci, în ciuda datei pe care o poartă, nr. respectiv al revistei și extrasele (sau cel puțin extrasele) au fost puse în circulație încă din noiembrie 1928.

Louis Colas [1]

Anglet, 14.2.1925

Monsieur Densusianu,

Voilà une drôle d'histoire! J'apprends à l'instant que votre exemplaire de la *Tombe basque* [2], envoyé par moi le 26 décembre 1924 au Séminaire de philologie romane [3] — selon votre désir, est en souffrance à la gare de Bucarest.

„Colis non réclamé". On n'avertit donc pas les clients de l'arrivage en gare de leur colis?? Enfin, rien n'est perdu. Il n'y a qu'un petit retard.

Ci-joints [sic], les papiers constatant que vous m'avez bien versé la somme de 116,50.

Agréez mes meilleurs souhaits,

L. Colas

On ne connaît donc pas le Séminaire de philologie romane à Bucarest ? ? ! ! ? ?

B.A.R.S.R. – S 88/DXXXV. – Inv. 72.618

---

[1] Louis Colas (? – 1929), profesor francez la liceul din Bayonne, membru al asociației Société des sciences, lettres, arts et d'études régionales de Bayonne (1911). Publică articole și studii despre monumentele funerare ale Țării Bascilor în paginile revistei *Bulletin du Musée Basque*. Autor al volumului *La Tombe basque*. Recueil d'inscriptions funéraires et domestiques du Pays Basque français. Études, Notes et Références diverses. Texte (t. I); Atlas d'illustrations (t. II), Bayonne — Paris, 1923. Lucrarea este prezentată de Ov. Densusianu în paginile revistei *Grai și suflet*, II, 2, 1926, p. 409, și este folosită ca bibliografie, tot de el, în studiul *Quenouille, manche orné, terminé en trident*, în *Bulletin du Musée Basque*, 1926, nr. 3 – 4, p. 9 – 11. Vezi, infra, în secțiunea Instituții, întreprinderi, societăți, scrisorile Muzeului Basc (Musée Basque) către Ov. Dens.

[2] Vezi, aici, nota 1.

[3] Seminarul de filologie romanică de la Universitatea din București, al cărui titular a fost Ovid Densusianu între anii 1901 – 1938.

Alexandru Colorian [1]

I

[F.l.,] 1 VI ⟨1⟩923

Mult stimate domnule Densusianu,

Mă grăbesc a vă trimete corectura; schimbările făcute de dv. sînt definitive [2].

Permiteți-mi, vă rog, să vă aduc mulțumiri pentru solicitudinea față de mine.

Rămîn, al dv., cu deosebită stimă,

Al. Colorian

B.A.R.S.R. – S 89 (1)/DXXXV. – Inv. 72.619

---

[1] Alexandru Colorian (1896 – 1971), poet, critic literar, publicist, avocat. Studiază dreptul la București, unde va practica și avocatura. Colaborează la *VN* cu poezii (între oct. 1914 – oct. 1916, martie 1918 – dec. 1919, oct. 1921 – dec. 1924). Între 1926 – 1943, publică (la București) mai multe volume de poezii (primul: *Simple fantazii pentru toamnă*, 1926). În 1968, îi apare, la București, volumul selectiv, dar și cu cicluri inedite: *Poeme. Medalioane lirice*. Cu o prefață de D. Micu (XXII + 264 [– 266] p.). Editează din M. Eminescu: poezii (trei ediții succesive: 1940, 1942, 1946), poezii postume (1940; în colaborare cu Al. Iacobescu), proza literară (1943). În Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 106, s-au păstrat cîteva poezii în autograful lui Al. Col. (f. 1 – 8, 10 – 19), fără intervenții din partea lui Ov. Dens., iar la B.C.S., sub inv. nr. ms. 14.188, se păstrează o scrisoare a lui Ov. Dens. către Al. Colorian (din [București, 13 oct. 1935]), prin care fostul conducător al simbolismului promovat de *VN* își dă acordul pentru întîlnirea din seara zilei următoare, la bodega „Mircea". E vorba, desigur, de întîlnirea unora dintre foștii și noii colaboratori ai lui Ov. Dens.

Bibliogr. D. Micu, prefața la ed. cit.; *Docum. lit.*, II, p. 366 – 367; Solacolu, *Evocări*, p. 302 – 303; *Antol. poez. simb.*

[2] E vorba de poezia *Exil postum*, *VN*, XIX, nr. 1–3 (1 III – 1 V 1923), p. 9–10. Volumul respectiv al revistei a apărut cu mare întîrziere (vezi, în nr. cit., nota de la p. 40 și scrisoarea publicată la p. 37–39, trimisă din Paris la 19 VI 1923).

II[1]

Sinaia, [27 aug. 1923?]

Schimbarea făcută de dv. este definitivă [2].
Cu multe mulțumiri.
Devotat,

Colorian

[Adresa] D-lui Ovid Densusianu, 24, str. Colței.

Telegr. – B.A.R.S.R. – S 89 (2)/DXXXV. – Inv. 72.620

---

[1] Data scrisorii: discutabilă; este notată de cineva (care nu pare a fi Ov. Dens.) cu creionul negru, în colțul din dreapta sus al telegramei.

[2] Dacă datarea corespunde realității, observația se referă la poezia *Stampă*, *VN*, XIX, nr. 4–6 (1 VI – 1 VIII 1923), p. 41–42. Și acest volum a apărut cu întîrziere (vezi, în vol., p. 75–76).

III[1]

[București,] 18 IX ⟨19⟩31, Traian 162

Mult stimate domnule Densusianu,

D. Cruceanu [2], trecînd marți seara pe la mine, după ce v-a văzut pe dv., mi-a spus că v-ați dat asentimentul pentru o întîlnire, în oraș, sîmbătă seara 19 c., cînd d-sa se va înapoia în București, în trecere spre Iași.

Am comunicat aceasta d-lui Stănescu [3], care mi-a răspuns că va fi sigur la întîlnirea pe care mi-am permis să o fixez între orele 7 1/2—8, la „Mircea" [4], ca și în trecut.

Acestea le știe și d. Cruceanu, căruia a rămas să-i telefonez și localul unde ne va putea găsi după ora 8 (d-sa venind, în Capitală, chiar sîmbătă seara, ora 8 1/2).

Vă rog a-mi comunica dacă cele mai sus stabilite sînt și în asentimentul dv.

În cazul cînd, eventual, sînteți în imposibilitate de a lua parte sîmbătă seara, vă rog a-mi comunica, spre a face cunoscut aceasta și celorlalți — rămînînd, în acest caz, ca întîlnirea să o fixați dv. cînd veți binevoi.

D. Rașcu [5] mi-a scris că vă va vizita, probabil azi, d-sa neputînd lua parte la proiectata întîlnire de sîmbătă (motive cunoscute din trecut).

Al d-voastre, cu respectuoase salutări,

Al. Colorian

B.A.R.S.R. – S 89 (3)/DXXXV. – Inv. 72.621

---

[1] Localitatea de expediere: stabilită după conținutul scrisorii.

[2] Mihail Cruceanu. Vezi, infra, scrisorile acestuia către Ov. Dens.

[3] Probabil, N. Stănescu. Vezi, infra, scrisorile acestuia către Ov. Dens.

[4] „Mircea" — bodegă bucureșteană unde se întîlnea, pe atunci, grupul de colaboratori (scriitori etc.) ai lui Ov. Densusianu.

[5] I. M. Rașcu. Vezi scrisorile acestuia către Ov. Dens.

IV[1]

[București, f.d.]

Mult stimate domnule Densusianu,

Trimițînd comunicările în vederea proiectatei reuniuni de duminică seara, d. Stănescu[2] vă roagă să-l scuzați că nu va putea lua parte, în acea seară, avînd oficiul de naș, la o nuntă ce se va celebra în casa sa. Asemeni, d. Rașcu[3] (poate și din cauza că invitația s-a făcut prin mine — știu eu ce să mai cred?) trimite regrete și scuze, d-sa neputînd veni din cauza programului școlar ce are lunea obișnuit, plus cauza cunoscută, deși, în legătură cu ultima, d. Cruceanu[4] mi-a spus că ar dori să întindă o punte de înțelegere, convenabilă pentru ambii.

Nu am făcut însă nici o comunicare pentru d. Cruceanu, fiind hotărît, la plecare, să i-o trimit duminică dimineața, cînd se va înapoia de la Craiova.

Față însă cu lipsa celorlalți obișnuiți participanți, precum și faptul că nu am voi (aș voi) să vă deranjăm prea mult duminică seara, îmi îngădui să vă scriu — și sper să fiu și în vederile d-lui Cruceanu — că poate o amînare ar fi și în asentimentul d-voastre.

Rămîn, cu respect[u]oase salutări,

Al. Colorian

B.A.R.S.R. — S 89 (4)/DXXXV. — Inv. 72.622

---

[1] Localitatea de expediere: stabilită după conținutul scrisorii. Data: probabil, din aceeași perioadă ca scris. III. Nu e sigur că reuniunea despre care e vorba aici este una și aceeași cu reuniunea despre care vorbește Ov. Dens. în scris. sa din 13 oct. 1935 către Al. Colorian. Vezi, aici, scris. I, nota 1.

[2] Probabil, N. Stănescu. Vezi scris. III.

[3] I. M. Rașcu.

[4] Mihail Cruceanu.

Emil Constantinescu[1]

I[2]

„EPIGONII"
APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ.
CONDUCEREA D-ȘOAREI EL. PRASIN, IAȘI

[Iași, 1912, începutul lui aprilie (?)]

Stim⟨ate⟩ d-le Densuseano,

Vă trimit rev. *Epigonii*, pe care Rașcu[3] spunea c-ați dorit s-o cunoașteți.

Nu-i mare lucru de capul ei, ca să nu spun că nu-i nimic de capul ei... Rev. *V⟨ersuri⟩ și proză*[4], făcînd recenzia no. trecut[5], laudă numai recenziele și oda închinată lui Prasin, făcute de mine[6], arată însă că recenziele ridiculizează indirect tocmai ce însăși revista publică. Și-i așa. No. 4 și 5 pe care vi-l trimet[7] e cît se poate de lămurit în această privință. No. 5 e vădit o apropiere palidă spre simbolizm, cu recenzii ce rîd [de] literatura tricoloră[8], în ciuda no. 4 care e poporanist. Această lipsă de consecvență în materie am provocat-o eu înadins, ca să pot impune pe încetul unei reviste voluminoase arta nouă.

Toți colaboratorii vechi s-au retras indignați, așa că revista *Epigonii* va fi nevoită să apară de azi înainte numai cu lucrări simboliste. D-na directoare[9] s-a convins pe-ncetul că nu trebuie să sacrifice mii de franci pentru continuarea literaturei poporaniste care și-a trăit viața.

Eu n-am putut face dintru întîi acest lucru, pentru că se opuneau ceilalți redactori: alergînd la o stratagemă însă, am reușit... Patru, cinci coli cari să apară de două ori pe lună e o grădină imensă unde simbolizmul poate să-și samene articole lungi de polemică, piese de teatru, novele etc.

Dacă dv. găsiți că merită să-i trimeteți schimbul[10], vă rog mult să o faceți, că *Vieața nouă* nu se vinde în Iași. Ca s-o recenzați, nu-ndrăznesc să vă rog, căci n-o s-o faceți. V-aș ruga însă ceva mai mult, și cei cari vă cunosc bine m-au asigurat de frumosul dv. cavalerizm ce vă convinge [sic], să aruncați un răspuns, cînd vi se cere, cu voie bună și sfială.

Rău sau bun, oricum, e un răspuns al dv., și-i suficient acest gest pentru a nu fi discutat. E vorba de versurele mele, *Imnuri vieței*, din acest no.[11], pe care le continui înainte și pe care nu le-aș mai continua dacă mi-ați aduce acest sfat. Aceasta fiind a treia poezie a mea, nu e, deci, forma desăvîrșită a puterilor mele. Aștept răspunsul dv., pentru care vă mulțumesc cu recunoștință și pînă cînd rămîn sincer și devotat admirator,

Em. Constantinescu
(funcționar, Vama — Iași)

B.A.R.S.R. — S 2 (2)/DXXXV. — Inv. 72.624

---

[1] Emil Constantinescu, funcționar la Vama din Iași, poet minor și redactor la seria nouă a revistei *Epigonii* (Iași), din care se cunosc numai 4 numere (nr. 1: 25 dec. 1911; nr. 2: 1 febr. 1912; nr. 3: 15 martie 1912; nr. 4: 1 apr. 1912). Vezi *Publ. per. rom.*, II, p. 231. Em. Constantinescu nu e stăpîn pe limba română literară și nici pe ortografia limbii române. Ca mostre de limbă, cităm: *recenziele* (I: de 2 ori; II), *investigațiele* (II); *simbolizm* (I), *simbolizmul* (I), *cavalerizm* (I), *poporanizmului* (II); *versurele mele* (I), *versurele* (II), *versurelor* (II); *încunoștiințez* (II); *cînt* (II; vb., pers. 3 pl.); *căruia am încredințat* (II); *recenzii ce rîd [de] literatura tricoloră* (I); *o afecție mai imaculată* (II); *m-au rechemat din nou* (II; în loc de: *m-au rechemat*). Ortografie: *a-ți primit* (II); *dintr-u întîi* (I); *i-a* (II), în loc de *ia*; *comferința* (II). Am corectat greșelile de ortografie.

[2] Locul de expediere: după locul de apariție a revistei. Pentru datarea scrisorii vezi notele 6, 7 și 11.

[3] I. M. Rașcu. Vezi, infra, scrisorile acestuia către Ov. Dens.

[4] *Versuri și proză* (Iași), 1911—1916 (cu unele întreruperi), revistă afiliată *VN* a lui Ov. Densusianu. Vezi *Publ. per. rom.*, II, p. 698—699.

[5] În revista *Versuri și proză* (Iași), I, nr. 11 (29 II 1912), p. 198, la rubrica *Reviste*, sub semnătura lui Ev⟨andru⟩, pseudonim al lui I. M. Rașcu, se semnalează, într-un spirit critic îndreptățit, apariția nr. 2 din *Epigonii* (s.n.). Ne interesează aici numai începutul notei:

„Din nr. 2 nu putem semnala decît poezia de pe prima pagină, ce arată oarecare îndemînare de versificaţie, iscălită, dintr-un gust îndoielnic: *Epigonii? !*, şi parte din cronică" [...]

[6] Oda *Lui Prasin*, semnată cu pseudonimul Epigonii, a apărut în nr. 2 al rev. *Epigonii* (s.n.), p. 33. Spiru N. Prasin (1864—1904), scriitor, ziarist. A scris piese de teatru (ex.: *Ceea ce nu moare*, dramă în 5 acte, Iaşi, 1899; *Miriam din Magdala*, pentalogie biblică, Iaşi, 1905), proză (ex.: romanul *Calea robilor*, Bucureşti, 1903) etc. A scos în 1903, la Iaşi, *Epigonii*, „revistă de sociologie, ştiinţă, şi literatură", din care au apărut numai 2 numere (25 XI şi 15 XII). A murit într-un duel. Seria nouă a revistei *Epigonii* (din 1911—1912) a fost condusă de fiica lui, Elen Prasin. Vezi *Dicţ. pseud.*

[7] Din nr. 5 al rev. *Epigonii* (s.n.) nu se cunoaşte nici un exemplar. Informaţia lui Em. Const. ar putea fi înţeleasă în felul următor: „nr. 4, pe care vi-l trimit acum, şi nr. 5, care-i va urma la foarte scurt interval".

[8] Literatura tricoloră = literatura patriotardă.

[9] Elen Prasin. Vezi, aici, nota 6.

[10] Schimbul cu *VN*.

[11] Poeziile apărute sub titlul comun *Imnuri vieţei* se află în nr. 4 al rev. *Epigonii*, p. 31.

II[1]

„EPIGONII".
APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ.
CONDUCEREA D-ŞOAREI EL. PRASIN, IAŞI

[Iaşi, 1912, sfîrşitul lui aprilie
— începutul lui mai]

Stimate d-le profesor,

Vă mulţumesc mult şi din inimă pentru scrisoarea cu care m-aţi învrednicit. Cu tot studiul la care-am supus-o şi cu toate investigaţiele întrebuinţate, însă, n-am putut afla anume ce n-re din *Epigonii* aţi primit. Desigur, Ad. Popov[2], căruia [i-]am[3] încredinţat expedierea, a greşit socotelile. Oricum, trimit azi tot ce-a apărut, rămînînd ca, peste cîteva zile, să primiţi şi no. 5, care încă n-a ieşit[4].

Repet, d-le profesor:

No. 1 e poporanist şi-n spiritul acestui curent am scris, şi eu, primele mele versuri. No. 2, prin recenzii şi prima odă *Lui Prasin*, de mine, tind[e] spre un curent opus poporanizmului, care tendinţă în no. 4 ia o formă — evident — mai clară, prin versurile lui Vitianu[5], ale mele şi recenziele. No. 5, prin retragerea Albeştilor[6] şi altor poeţi care cînt [sic!] ogorul şi glia plină de sînge, nu va avea nimic din nota tricoloră[7]. Păcatul e că fiecare ţine la revista lui: Raşcu[8], Stamatiad[9] — care-i veşnic inabordabil, Minulescu[10] — intransigent şi mîndru ca o prinţesă de sînge romănesc, în fine, toţi cari au revistele lor nu dau mînă de ajutor altor reviste, cari, în fond, nu-s decît coloane albe ce-aşteaptă materie bună pentru a fi şi ele reviste mari şi de seamă în dedalul artei.

Eu singur, cu ajutorul lui Popov[11], adus de la *V⟨er⟩s⟨uri⟩ şi proză*[12], dar care scrie novele: *Mătura* etc., nu pot face multă filozofie, şi singur eu, nici atît, deoarece, se vede, nici darul poeţilor nu-l am şi nici rutina n-o stăpînesc. Am scris trei poezii de cînd sunt, în oarecare progres, fără ca asta să fie suficient pentru a pune şi eu piatra la edificiul miraculosului castel simbolist.

Nădăjduiesc, stim⟨ate⟩ d-le profesor, că, măsurînd greutatea versurelor mele, veţi gîndi că e începutul manifestărilor mele şi că eu nu cer o consacrare — ar fi extraordinar de neprevăzător s-o fac, — dar vă rog să-mi spuneţi — de la înălţimea culturei şi pătrunderei dv., dacă întrezăriţi ceva.

Nu-i altul care să aducă o afecție mai imaculată maestrului Ervin ca *Emil Constantinescu*, care-i trimite și cele mai perfecte sentim<ente> de stimă.

Vama — Iași

P.s. În no. 2, pe care mă feream să-l trimit din pricina asta, veți găsi la recenzia *Vers și proză* un gest puțin delicat, prin care estompez un mic nor asupra *Vieței noi*, ca să reliefez mai clar energia revistei prietenului meu Rașcu [13].

Însuși el mi-a pus la îndoială, atunci, cavalerizmul, și cred că veți ierta dacă o să vedeți că în no. 4 revin și vă aduc slava cuvenită [14]. Și ca să nu vă mai îndoiți de puritatea sentimentelor mele, vă încunoștințez, în treacăt, că a doua zi de la conferința dv. în Iași, apare-n ziarul meu sub pana directorului o informație care ironiza ordinar discursul dv. A doua zi am dat o rectificare, unde am spus că s-a strecurat o notă malițioasă adusă de cineva care n-a fost la întrunire și am făcut eu rezumatul conferinței. A 3-a zi am fost eliminat din redacție pînă ieri, cînd m-au rechemat din nou.

B.A.R.S.R. — S 2 (1)/DXXXV. — Inv. 72.625

---

[1] Localizarea: după locul de apariție a revistei *Epigonii*. Datarea: vezi nota 4.

[2] Adonis Gr. Popov, colaborator la rev. *Epigonii*. Cunoscut ca traducător din Wilson (*Cuvinte de aur*, Iași, 1919) și din Andreas Latzko (*Oameni în război*, din limba germană, Iași, 1920) și, mai tîrziu, ca om politic. În 1919, semnează: „avocat, ziarist". După cum rezultă din P.s.-ul la această scrisoare, învinuirea lui Ad. Popov este formală. Însuși Em. Const. dăduse dispoziții să nu i se trimită lui Ov. Dens. anumite numere!

[3] Pronumele personal în dativ [i-]: adăugit de noi.

[4] Rezultă că nr. 5 al revistei era pregătit pentru tipar. Avînd în vedere intervalele neregulate dintre n-rele 1—4, apreciem că nr. 5 urma să apară pe la 1 sau 15 mai 1912. Aceasta înseamnă că scrisoarea de față a fost redactată aproximativ la sfîrșitul lui aprilie — începutul lui mai 1912. Vezi și scris. I, nota 6.

[5] Al. Vitianu, poet, colaborator la *Epigonii*.

[6] În nr. 1—3 din *Epigonii* (s.n.) apare un singur „Albesc": G. Vlădescu-Albești. Alți Albești nu semnează în n-rele 1—4.

[7] Nota tricoloră: adică nota naționalistă.

[8] I. M. Rașcu.

[9] Al. T. Stamatiad.

[10] Ion Minulescu.

[11] Adonis Gr. Popov. Vezi nota 2.

[12] În *Versuri și proză*, Adonis Gr. Popov semnează numai unele gravuri, începînd cu a. I, nr. 12—13 (mart. 1912) (vezi, de ex., p. 224).

[13] Materialul la care se referă Em. Const. a apărut într-adevăr în *Epigonii* (Iași), I, nr. 2 (1 II 1912), p. 58, la rubrica *Reviste*, dar are titlul: *Viața nouă, Versuri și proză*. Reproducem textul: „Două reviste, în slujba unui curent neînțeles ori înțeles prost, dușmănit ori ridiculizat. Cea dintîi, mîngîiată de un trecut trăit cu cinste, ar putea avea și mîngîierea de a rezultat frumos: siguranța cu care simbolizmul pătrunde în straturele literaturei noastre modzi. Cea de-a doua, necăjită de greutatea cu care o revistă pătrunde-n gustul publicului, *noui*estă ca un vers poporanist, ascunde adesea în paginele triste sclipiri feerice, în ciuda *Veței* nu [sic] care trăiește ca să păstreze tradiția. Relevînd originalitatea schițelor d-lui Hidalgo, [...]". putem trece sub tăcere minunatele *Albumuri* ale d-lui Rașcu, din cari cităm următoarele
* În continuare, se reproduce poezia *Albumuri*. Recenzia respectivă nu este semnată.

[14] În aceeași revistă, nr. 4 (1 IV 1912), p. 43, la rubrica *Recenzii*, sub semnătura *E.*, se spune: „*Viața nouă* și *Versuri și proză* rămîn astăzi cele mai corecte, mai senzibile publicații simboliste".

Emilian I. Constantinescu[1]

I

R.-Sărat, 12 I ⟨1⟩920

Domnule profesor,

Rîndurile acestea le scriu cu un fel de mîhnire, căci aş fi dorit ca în locul lor să vin eu însumi la d-voastră, ca — răpindu-vă cîteva clipe — să fac din ele izvorul atîtor gînduri bune şi-atîtor nădejdi frumoase. Dar greutăţile unei familii pe care trebuie s-o ajut îmi răpesc întotdeauna timpul şi-mi taie adesea avînturile. Numai satisfacţia îndeplinirii celei mai înalte datorii morale — aceea faţă de părinţi — îmi [este][2] o mîngîiere.

Cu toată mulţimea piedicelor care m-au pus în contact mai ales cu realitatea brutală a vieţii, mi-am mai păstrat încă din entuziasmul primei tinereţi. Şi pe această cale, vă sunt dator mult.

Îmi vine în minte prima mea cunoştinţă cu d-voastră. Eram prin clasa [a] V-a liceală, cînd îmi căzu în mînă un număr din *Vieaţa nouă*. Era acolo un articol despre *Literatura sentimentală* sau cam aşa ceva. L-am citit în fugă, poate n-am prins şirul tuturor ideilor, dar uite, sunt zece ani de-atunci şi ultimele rînduri parcă-mi sună încă în minte: „... literatura sentimentală e haină de teatru, s-o lăsăm actorilor vieţei ..." [3]. Actorii vieţii! Doamne, cîţi sunt ... Prin variate asociaţii de idei, aceste cuvinte le-am aplicat în atîtea împrejurări şi domenii din viaţă.

Şi-acum, spicuiesc o altă întîmplare: războiul l-am făcut ca observator la baloanele captive; aşa m-a aruncat soarta şi nu voi regreta niciodată, căci niciodată n-am văzut pămîntul mai frumos şi omul mai mare. Eram la Iaşi, după armistiţiu; treceam cu compania pe Lăpuşneanu. Cu cîteva zile înainte cetisem *Pămîntul nostru* şi notiţele d-voastră de la sfîrşitul revistei [4]. Eram cu sufletul aproape doborît; trăisem acolo pe front în altă atmosferă; deznădejdea şi pesimismul ce vedeam la Iaşi mă îngrozise. Mi-era şi mie inima îndurerată, dar lucea încă acolo nădejdea puternică, nezdruncinată. Ah, şi rîndurile d-voastră, ce bine mi-au făcut! La masă, ştiu că le-am arătat cîtorva camarazi: „Iată, mai sunt oameni care cred şi ce fel de oameni!..." Cu aceste gînduri mergeam acum în fruntea soldaţilor mei; eram din nou mîndru. Şi-acolo — pe-aproape de liceul militar — v-am zărit, departe, strecurîndu-vă printre mulţime. Şi, Doamne, parcă-mi venea să strig: „Priviţi la noi, căci şi noi credem, şi cuvîntul tău ce multă mîngîiere ne-a adus!"

Dar pentru mine mai era şi altceva. Acolo, în clipa aceea, am văzut din nou icoana universităţii noastre dragi, pe care de doi ani o părăsisem. Dacă n-aş fi fost în fruntea soldaţilor, aş fi alergat după d-voastră. Am închis ochii şi m-am revăzut într-o bancă din fund şi v-am revăzut pe catedră. Era aşa de frumos şi cuvintele d-voastră curgeau alese, ţesînd gînduri înalte! Ziua aceea n-am s-o uit; am vrut s-o păstrez ca o taină din cele mai dragi; azi însă ea a prins să se povestească singură.

Şi astfel, în seara aceasta, într-un izolat oraş de provincie, simt plutind în juru-mi ceva din sufletul mare al d-voastră. Pentru aceasta şi pentru multe altele, vă mulţumesc respect[u]os.

Fiți fericit că, din cînd în cînd, cîte o frîntură din acest suflet vine să se prindă de al nostru, al celor mai tineri, care v-am ascultat și v-am înțeles. Ne arătați în acest chip drumul luminos pe care trebuie să pornim, oricîte piedici ni s-ar arăta. Dacă deocamdată, personal, nu pot pune sufletul meu în slujba gîndurilor bune pe care le am, aceasta va înceta curînd. Veți vedea atunci că credințele d-voastră au căzut în pămînt rodnic și sănătos.

Un an nou începe. Tot ce am mai bun în suflet pornește să vă aducă cele mai cinstite și mai respect[u]oase urări ...

Emilian I. Constantinescu

B.A.R.S.R. — S 3 (1)/DXXXVI. — Inv. 72.626

[1] Emilian I. Constantinescu (1894—1977), critic și istoric literar. A studiat la Facultatea de litere din București (avînd ca profesori pe Ov. Densusianu, I. A. Candrea, D. Caracostea, M. Dragomirescu). Profesor de limbile română și latină la liceul „Sf. Sava" din București, apoi la Rîmnicu-Sărat, iar între 1924—1947, la liceul „D. Cantemir" din București, cu o scurtă întrerupere la Oradea. Între timp, asistent al lui Mih. Dragomirescu, la catedra de literatură română a Universității din Capitală, de unde după doi ani, demisionează. Susține doctoratul în 1931. A publicat, din 1922 (uneori: sub pseudonimul Const. I. Emilian, sau Const. Emilian), articole de critică și istorie literară, de estetică, de metodică și pedagogie. Probabil, este una și aceeași persoană cu Const. Emilian care semnează două articole cu caracter politic în n-rele 6 și 7 din prima serie a periodicului lui Ov. Densusianu, *Înălțarea*, București, 1919. Volumul *Anarhismul poetic. Studiu critic* (București, 1932; 200 p.), teza sa de doctorat, i-a fost premiat de Academia Română. În cele 2 scrisori către Ov. Dens., din 1920, Em.I.Const. își exprimă recunoștința față de învățătura primită de la fostul său dascăl și-i împărtășește acestuia cîteva dintre problemele care-l frămîntă. Textul conține unele inadvertențe fonetice (și ortografice): *respectos* (I), *respectoasă* (II), *respectoase* (I, II) și un acord sintactic greșit (vezi, aici, nota 2). În Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 130, se păstrează un articol ms. *Turburarea mersului justiției* (6 f.), semnat Const. Emilian. Articolul, care nu are intervenții manuscrise străine, a fost trimis, probabil, lui Ov. Dens. spre a fi publicat, dar nu a apărut în revistele acestuia.

Bibliogr. Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 377—380; *Docum. lit.*, I, p. 127—128; II, p. 131—151; *Dicț. pseud.*; *Coresp. Vianu*, p. 92—93, 252; Matei Alexandrescu, *Confesiuni*, p. 102—114.

[2] În original: *sunt* (acord greșit, prin atracție, cu *părinți*)! Corectat de noi: [este].

[3] *Literatura sentimentală* este articolul de fond al nr. 12 din a. I (15 iul. 1905; p. 265—268) al *VN*. Aici, Ov. Dens. combate sentimentalismul în literatura română contemporană, fără să indice nici un nume de scriitor sau vreo operă. Finalul articolului: „Sentimentalismul e o haină de teatru — s-o lăsăm actorilor vieței".

Afirmația certă („sunt zece ani de-atunci"...) e o dovadă că, pe cînd se afla în cl. a V-a liceală (deci prin 1909—1910), lui Emilian I. Constantinescu i-a „căzut în mînă" numărul cu articolul citat, și nu că articolul ar fi apărut în 1909—1910.

[4] Volumul cuprinzînd n-rele 1—10 din anul XIII al *VN* (mart.-dec. 1917), apărut la Iași în 5 III 1918, conține articolul de fond al lui Ov. Dens., *Pămîntul nostru*, p. 8—12, un emoționant imn închinat patriei întregite. „Notițele" lui Ov. Dens. de la sfîrșitul volumului respectiv, chiar cînd au aspectul unor recenzii, au caracter antimilitarist, antiimperialist și sînt pătrunse de un profund patriotism și de un neabătut optimism.

II

R.-Sărat, 31 sept. 1920

Domnule profesor,

După îndelungată vreme, iată că îndrăznesc din nou să vă răpesc cîteva clipe. Retras în fundul unui oraș de provincie, singura legătură vie cu ceea ce a fost odinioară viața cea mai rodnică și cea mai frumoasă — sufletește vorbind — e imaginea cîtorva suflete mari de care ne amintim cu atîta respect[u]oasă dragoste. Şi totuşi, lipsa unei legături directe o simţim adeseori aşa de puternic...

După ce — cu mari sacrificii — mi-am îndeplinit datoriile faţă de familie, mi se pare că trebuie să mă gîndesc şi la mine. E adevărat că, şi în acest răstimp, am făcut ce-am putut în afară, pentru oraşul meu. Cît pentru şcoală, am dat tot ce putea da un suflet tînăr şi cinstit, crescut în şcoala d-voastră, — lucru recunoscut şi apreciat, dealtfel, şi de elevi, şi de cetăţeni.

Sunt însă foarte mîhnit că n-am putut veni la examenul de capacitate. Gîndul acesta a devenit, de la o vreme, grozav de chinuitor. Îmi lămuream şi eu situaţia şi nici nu rămîneam în urma colegilor mei. Mi s-a spus că e vorba despre o nouă sesiune şi anul acesta; nu ştiu dacă o doreşte cineva mai mult decît mine. Deocamdată, am o suplinire aci la liceu. Aş dori ca, cel puţin la anul, să am şi eu rostul meu hotărît, ca să nu-mi frunzăresc [1] activitatea. Anii trec şi ţi se rupe inima cînd vezi că n-ai făcut nimic statornic, nimic rodnic dincolo de ocupaţiile şi nevoile zilnice.

Cu începere din toamna aceasta, vreau să întemeiez, ajutat şi de alte persoane de-aici, — alături de Ateneu, care a dat rezultate foarte bune — un fel de Universitate populară (termenul e cam pretenţios!), unde să se ţină cursuri serale. Din punct de vedere practic, cred că vor da rezultate frumoase.

Critici şi piedici am întîmpinat destule şi sub diverse forme, dar urzitorii lor sînt din categoria celora care au dărîmat sau au încercat să dărîme toată viaţa şi n-au pus nimic bun la loc. Cît de mult m-au susţinut sufleteşte îndemnurile d-voastră aşa de bune din scrisoarea de la 13 april!

Încă o dată, vă mulţumesc şi vă rog să credeţi în sentimentele mele cele mai respect[u]oase.

Emilian I. Constantinescu

B.A.R.S.R. — S 3 (2)/DXXXVI. — Inv. 72.627

---

[1] *Să nu-mi frunzăresc activitatea* : verbul e folosit impropriu, în loc de: „să nu-mi risipesc ..."

Ilie Constantinescu [1]

I [2]

Craiova, [11 III] 1905

Stimate domnule Densuşianu,

Vă trimit abonamentul pe un an la *Viaţa nouă*, lei 7,00.

Eu, acum, mă ocup cu coordonarea unui mare număr de poezii populare culese de elevi şi de mine din satele Olteniei. Aci am găsit multe de observat în privinţa limbii, dar tot nu-mi vine să vă comunic ceva în privinţa lor. Aş avea de gînd să le și public. Nu cred c-ar strica ceva[3] publicarea lor; atunci, s-ar putea alege mai ușor cîte ceva.

D-l Stăureanu[4] spune că dv. întocmiți acum lista textelor vechi al căror vocabular trebuie întocmit[5]. Cred că m-ați pus și pe mine între cei însărcinați cu aceste lucrări, dacă e nevoie și dacă nu se găsesc alții mai potriviți pentru aceste lucrări.

Vă salut,

Ilie Constantinescu
profesor

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu, Calea Victoriei, 184, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 4 (1)/DXXXVI. — Inv. 72.629

---

[1] Ilie Constantinescu (1874— ?), pasionat culegător de folclor, de antichități și de piese etnografice. După absolvirea Universității din București (1899), profesor de limba română și de istorie-geografie la liceul din Craiova, apoi la Caracal. Membru al Societății filologice (între 1905—1907). Colaborează la *GN*, culegînd pe teren texte dialectale (vezi *GN*, I, *Prefața*, p. V). Publică unele documente istorice în reviste locale. Membru corespondent al Comisiei monumentelor istorice (din 1936). Vezi și Dimitrie Tudor, *Antichități din Romula*, I, *Colecția Maria Istrati-Capșa*. II, *Colecția Ilie Constantinescu*, în *Arhivele Olteniei*, XII, 1933, nr. 66—67; idem, *Colecția de antichități romane din Oltenia, prof. Ilie Constantinescu, Caracal*. Catalog descriptiv și ilustrat, în rev. cit., 1940, nr. 107—110 (aceste două cercetări: și în extras). Cf. *VN*, IV, nr. 21, p. 427—428.

[2] C.p. este datată după stilul vechi: 26 febr. 1905. Ștampila poștei de plecare (din Craiova) are data de 12 martie 1905 (st. n.). Sosită în București: ziua următoare (13 III 1905, st.n.). Am transpus data de 26 II în stilul nou: 11 III (sîmbătă).

[3] *Ar strica ceva*: construcție improprie, în loc de *ar strica cu ceva*.

[4] M. Stăureanu, profesor la Craiova. Cf., infra, scrisoarea lui către Ov. Dens.

[5] Poate să fie vorba sau de preparativele pentru continuarea lucrării sale *Histoire de la langue roumaine*, din care apăruse, cu 4 ani înainte, primul volum, sau de pregătirea terenului, — în cazul că i s-ar fi avansat anumite promisiuni — pentru continuarea lucrărilor la *Dicționarul limbii române*, de sub egida Academiei Române, după decizia lui Al. Philippide de a renunța la conducerea acestui important dicționar academic.

II

Craiova, 24 iul. 1905

Stimate domnule Densușianu,

N-am primit de la elevul Dascălu cîntecele; nu știu care e cauza. Am cercetat în cele culese înainte. S-au silit mai toți în ultimele cîntece să reproducă exact pronunțarea; însă e greu[1]. Afară de asta, nici n-au luat de pe la oameni bătrîni, cam cum ați vrea dv.[2] Eu vă trimit cîteva bucăți de probă: 1 din Dolj, alta din Vîlcea, alta din Romanați[3]. Cea din Romanați era la modă, în sat, mai anul trecut; eu o transcriu întocmai cum se pronunță în Dioști[4]:

Foaĭe verde, *pelinița,*
Pe sup mure, pe sup viță,
Trece-o mîndră *copiliță,*
Copiliță de jandarĭ
Cu mîĭnĭ albe-n pozînarĭ
Șî strigă: Podari, podari,
Trageț podu-n *curmătură*
Ca să trec în țară strină,
Mă suĭl pe munț de pĭatră;
Nu văz mumă, nu văz tată ...
Parc-aș fi născut din pĭatră.
Mă suĭl pe munț de florĭ,
Nu văz fraț, nu văz surori ...
Parc-aș fi născut din flori[5].

Cuvintele subliniate nu se întrebuințează decît în cîntec, nu și în vorbirea obicinuită.

O să caut să transcriu și eu cîntecele adunate de elevi cu pronunțarea locală [6].

Nu știu dacă vă puteți duce la Minister. Eu sînt primul pe tablou la Limba română; prin urmare, aș avea dreptul să-mi aleg locul care-mi place; dacă s-ar ține de tablou, ar trebui să-mi dea Craiova [7]. Am citit în jurnale că la Minister s-au și făcut tablourile de numiri; se așteaptă numai iscălitura Ministrului. Eu aș veni la București să văd unde sînt pus, dar nu mă lasă să intru și să mă interesez.

Al dv. mai mic

Ilie Constantinescu

Fundul Fierarilor 1

B.A.R.S.R. — S 4 (2)/DXXXVI. — Inv. 72.628

---

[1] În 1906, cercetările dialectale românești nu erau prea avansate. Nu se ajunsese încă la o notație fonetică nuanțată, precisă și practică. Sistemul de notație fonetică promovat de G. Weigand era destul de nepractic, iar acela pus în circulație de Ov. Densusianu și de școala sa — practic, dar insuficient. În afara celor cîtorva lingviști consacrați, care puteau relativ ușor să înregistreze texte dialectale folosind unul dintre sistemele de notație fonetică existente, greutatea pe care o întîmpinau „dialectologii" amatori care doreau să reproducă exact „pronunțarea" provenea atît din lipsa unui învățămînt lingvistic organizat, cît și din consecința imediată a acestei situații — necunoașterea, de către absolvenții facultăților de litere și de către tinerii cercetători (sau de către studenți, elevi etc.), a unui sistem oarecare de notație fonetică.

[2] Principiul de a te adresa, pentru texte, generației mai în vîrstă, astăzi depășit în cercetările dialectale, se întemeia pe faptul că graiul oamenilor mai bătrîni este, în general, mai conservator. Astăzi, anchetele dialectale vizează nu numai investigarea unor forme arhaice ale limbii, ci și graiurile vorbite de majoritatea populației, cuprinzînd și inovațiile.

[3] E posibil ca acestea să fie și zonele din care Il. Const. a cules texte pentru *GN*.

[4] Dioști, acum în jud. Dolj, este chiar comuna natală a lui Ilie Constantinescu. Se află la aprox. 10 km. vest de Caracal, pe șoseaua Caracal-Craiova.

[5] Textul acesta nu este cuprins în *GN*, printre materialele culese din fostul județ Romanați. Notația fonetică a textului este inegală: s-a omis notarea lui *-ĭ* în *Podari, podari* (v. 6), *surori* (v. 13), *flori* (v. 14), iar în cazurile lui *Mă suĭ* (v. 9 și 12), pers. 1 sg., ne întrebăm dacă Al. Const. nu voia să redea, de fapt, forma *Mă suìi*.

[6] Procedeul de a aplica o notație fonetică unui text înregistrat de altcineva fără notație fonetică, este riscant. Ilie Constantinescu nu a dovedit prin nimic că este un bun cunoscător al variației lingvistice curente în zonele respective ale Olteniei.

[7] Împotriva voinței sale, Ilie Constantinescu a fost numit profesor la Caracal, nu la Craiova. Vezi *BSF*, III, 1, 1907.

Stelian I. Constantinescu [1]

Iași, 16 mai 1916

Stimate domnule profesor,

Am, încă de mult, terminat un studiu lung intitulat *Despre longevitate*, pe care voiam să-l public în revista mea *Farul* [2].

Cum însă, pînă acum 8—10 zile, am fost concentrat timp de aproape 3 luni, din care pricină revista n-a mai putut apare din ianuarie și nici nu va putea apare decît într-o lună[3], m-am gîndit să vă trimit dv. studiul pomenit, spre a i se face loc în *Vieața nouă*, mai ales că, dacă îl voi mai ține, își pierde din actualitate[4].

Dv. îl veți ceti și, dacă veți crede că el este potrivit cu cuprinsul revistei dv., îl veți da la tipar, — în care caz voi avea să vă fac o rugăminte: aceea de a mi se trimite și mie o corectură, înainte de a se da bun de imprimat, întrucît, dintr-o veche deprindere, țin mult ca toate publicațiile mele să apară, dacă este posibil, fără nici o greșală de imprimare.

Pe de altă parte, îmi îngădui a vă ruga, în cazul cînd n-ar putea apare în *Vieața nouă*, să fiți bun a face să fiu anunțat prin 2—3 șiruri, spre a trimite mărcile pentru înapoierea manuscrisului, deoarece, cum n-am copia lui, n-aș voi să se piardă.

Cu cele mai distinse salutări,

Stelian I. Constantinescu
str. Albă 4, Iași

P.s. În ceea ce privește extrasele, ce aș voi să mi se facă aparte, cred că trebuie să mă înțeleg cu tipograful. Mi-ar trebui cam vreo 200[5].

B.A.R.S.R. — S 5/DXXXVI. — Inv. 72.630

---

[1] Stelian I. Constantinescu, pedagog și publicist cu vederi socialiste. Doctor în filozofie. Profesor de pedagogie și filozofie în învățămîntul mediu, în mai multe orașe. A publicat studii de psihologie și pedagogie și alte lucrări (toate apărute la București). Citām: *Din problemele educației* (ed. I: 1913; ed. a II-a, revăzută și adăugită: 1916; ed. a III-a, revăzută și mult adăugită: 1924; lucrare premiată de Academia Română); *Atenția. Psihologia și patologia ei, rolul ei în educație și instrucție* (1920); *Schițe din Norvegia. Însemnări dintr-o călătorie din ținuturile nordice* (1920). A tradus din Jean-Marie Guyau (*Educație și ereditate*, 1916; în colaborare cu Virgil N. Duiculescu); Fr. Wilhelm Förster (*Școala și caracterul*, ed. I, 1916; ed. II, 1923; ed. III, 1940; ed. IV, 1941); Felix Klein (*Cum se instruește copilul*, 1921; *Cum se crește copilul*, 1922; ambele, în colaborare cu Laura Gr. Roiu și Victoria St. Constantinescu); Gustave Le Bon (*Psihologia educației*, 1924) — lucrări apărute, de asemenea, la București. În scris. către Ov. Dens., St. I. Const. comite unele inadvertențe ortografice (*inprimat, inprimare*; corectate de noi, tacit) și morfologice (infinitivul *apare*, de trei ori).

[2] Revista efemeră *Farul*, avînd subtitlul: „Literatură, sociologie, știință, artă", a apărut la Dorohoi (15 martie-iulie 1915), iar apoi la Iași (aug.-oct. 1915). Director al revistei: Stelian I. Constantinescu. Se cunosc numai 8 numere (ultimele — cumulate nr. 4—5, respectiv 6—8). Vezi *Publ. per. rom.*, II, p. 240.

[3] Revista n-a mai apărut în 1916.

[4] Ov. Dens. nu i-a publicat acest studiu. În *VN* nu apare nici un material semnat de St. I. Constantinescu.

[5] Din eroare, St. I. Const. a scris: „vreo 200 sute".

Valeria G. Constantinescu [1]

Sinaia, 12 iulie 1905, Villa Margareta,
Poiana Florilor

Domnule director,

Trebuie, mai întîi de toate, să știți că, fără voia mea, răspunsul la lămuririle ce-mi cereți vă vine așa de tîrziu. Scrisoarea d-voastră a întîrziat în cale, sosind mai întîi la Buzău și luînd numai în urmă drumul spre Sinaia. Nu știu care poate fi cauza pentru care datele aduse de mine nu corespund cu cele în care sînteți în drept [2] să vă încredeți mai ales. Nu am aci notele date de însuși Manole Avram (care note poartă [3]: 10 numere *Vieața nouă* [4]) și de un al doilea librar al nostru, Davidescu (care note poartă [5]: 10—12 *Vieața nouă* [6]); o a 3-a librărie, Crucea, nu aduce nici un exemplar; dar vă puteți încrede în adevărul afirmărilor mele, mai ales cînd vă voi spune că tot ceea ce am avut în vedere, la scrierea articolului meu, a fost lipsa absolută de orice exagerare, gîndindu-mă, în special, și la consecințele neplăcute ce v-aș putea cauza.

Pe de altă parte, nu este de crezut ca, din cine știe ce motive, cei doi librari să fi exagerat lucrurile, așa încît, fără voia mea, vă ocazionez ivirea unor noi rectificări, și nici nu mai e timp ca să mă conving de aceasta, cerînd de aci din nou informațiuni d-lor Manole A. și David⟨escu⟩, lucru pe care l-aș fi făcut îndată, dacă scrisoarea dv. ar fi sosit la timp. Nu sînteți de părere că, pentru a vă degaja de orice răspundere, ați putea observa într-o notă tocmai cele ce-mi observați mie — că personal nu trimeteți în Buzău decît 10 numere [7], — lăsînd pur și simplu pe seama mea restul?

Primiți, vă rog, d-le profesor, asigurarea deosebitei mele stime.

Valeria Dș. *Constantin⟨escu⟩*

B.A.R.S.R. — S 6/DXXXVI. — Inv. 72.631

---

[1] Valeria G. Constantinescu, profesoară în învățămîntul mediu, la Buzău. Absolventă a Facultății de litere din București în anul școlar 1903—1904 (în aceeași serie cu Ion F. Buricescu, Hild. Frollo, Petre Grimm, Vasile Pârvan, George Oprescu) și fostă studentă a lui Ov. Densusianu. Ea trimisese revistei lui Ov. Dens. un răspuns la ancheta deschisă de revistă, referindu-se la situația din Buzău. Răspunsul a apărut sub titlul: *O anchetă. Ce și cît se citește. X*, în *VN*, I, nr. 12 (15 iul. 1905), p. 278—282, și e semnat: „D-ra Valeria Constantinescu". În dublă calitate, de fostă studentă și de colaboratoare, Ov. Dens. apelează la ea, pentru a se interesa de difuzarea revistei, care începuse să apară cu cîteva luni înainte. La sosirea scrisorii lui Ov. Dens., Val. Const. se afla în concediu la Sinaia. Val. Const. nu a mai publicat alte materiale în *VN*. Vezi caietul de frecvență la seminarul de filologie romanică al lui Ov. Dens., din anul școlar 1901—1902, din Arh. Ov. Dens., XXXIV, Varia 1; Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 262.

În *Caiet I abon. VN* e consemnată adresa: „Constantinescu Dr. I. Valeria, Buzău". E posibil să fie una și aceeași persoană cu emitenta scrisorii de față.

[2] Construcția *în drept* este scrisă, în original: *îndrept*. Ar putea fi interpretată și ca o eroare, în loc de: *îndreptățit*.

[3] Se înțelege: poartă indicația.

[4] Adică: 10 exemplare ...

[5] Vezi nota 3.

[6] Se înțelege: 10—12 exemplare ...

[7] Adică: 10 exemplare. Vezi și notele 4 și 6.

Neli I. Cornea [1]

București, 17 I ⟨1⟩908

Stimate domnule,

Am regretat nespus că nu v-am putut găsi ieri, cînd trecui pe la redacție, pentru că voiam să vă rog de a-mi face onoarea să citiți piesa mea *Irena* [2], pe care v-am lăsat-o, și totodată să vă solicit concursul prețios pentru a fi jucată la Teatrul Național.

Piesa a fost primită în repertorul teatrului în stagiunea 1905, de actori a fost găsită frumoasă, de d. Gusti [3] bună, raportul ce i s-a făcut de către un membru al comitetului teatral, cerut anul trecut de d. Davila, a fost favorabil, dar — d-l Davila e contra autorilor români [4]. Și găsește, mai ales, că eu nu sunt o scriitoare consacrată. Dar autorii tineri ai pieselor *Gemenii* [5] și *Domnița Rucsanda* [6] au fost oare scriitori consacrați?

Rugîndu-vă, deci, să binevoiți a interveni pe lîngă d-l Davila să fie jucată [7], vă rog să primiți expresia deosebitei mele considerații.

Neli Cornea

Aleea Blanc 58

B.A.R.S.R. — S 7/DXXXVI. — Inv. 72.632

---

[1] Neli I. Cornea (1863—1926), scriitoare. A semnat și Neli (Nely, Nelly) Cornea, Nelly Cornea-Missits, Nelli de Cornea n. Missits. Opere relevabile: *Însemnări din vremea războiului* (Jurnal) (București, [1921]); *Flori de cîmp*. Nuvele (Oradea-Mare, 1922). A tradus în proză *Tragedia omului* de Emeric Madách (după declarațiile lui N.I.C., traducerea era gata în 1903). În vederea publicării versiunii sale, traducătoarea găsește o anumită audiență la Ov. Densusianu. Filologul bucureștean îi tipărește în *VN* o prezentare istorico-literară a operei (în a. III, n-rele 2 și 3 [15 II și 1 III 1907], p. 31—34, 54—58) și două fragmente (tablourile IV și VI) din traducere (a. III, n-rele 10 și 13 [15 VI și 1 VIII 1907], p. 226—235, 283—293). Afirmația recentă că „urmele traducerii acesteia [...] s-au pierdut încă de prin 1903—1904" (vezi *Introducerea* lui Vasile Netea la *Coresp. Goga*, p. VII), nu corespund deci realității. E posibil ca Ov. Dens. să o fi cunoscut pe N.I.C. din coloanele ziarului *România jună* (București), al cărui colaborator constant a fost tînărul filolog în scurta existență a periodicului (2 XII 1899—9 X 1900) și la care a colaborat și N.I.C. (vezi anul II, nr. 41 [19 I 1900], p. 1—2; nr. 74 [22 II 1900], p. 1).

Bibliogr. *Docum. lit.*, II, p. 157—159; *Coresp. Ibrăileanu*, I, p. 123, 124, 125; *Coresp. Goga*, p. 187—188, 321; M. Cosmescu, *Reviste și tradiții literare în orașul Bacău*, în *LL*, XV, 1967, p. 88—89. Cf. *Caiet II abon. VN*.

[2] Neli Cornea, *Irena*. Dramă în 4 acte, Bacău, 1908.

[3] Regizorul Paul Gusty (1859—1944). Vezi Massoff, *Ist. T. Naț.*, p. 102—104, 317—319; idem, *Despre ei*, p. 156—162.

[4] Alexandru Davila era, pe vremea aceea, director al Teatrului Național din București. Aprecierea pe care o face N. Cornea la adresa lui A. Davila nu corespunde realității. Vezi, infra, scris. I a lui A. Davila către Ov. Dens., nota 1.

[5] Piesa *Gemenii*, fantezie în 2 acte, s-a jucat în stagiunea 1906—1907 a Teatrului Național din București, în timpul directoratului lui Al. Davila. Ca autor al piesei este indicat: cînd Teodor Cerckez sau Cerchez (Massoff, *Ist. T. Naț.*, p. 198; Anestin, *Schiță*, p. 94), cînd T. D. Cerchez (Livescu, *Amintiri*, p. 89; Vasile Marin, în *LL*, VIII, 1964, p. 323), cînd Al. Dan Cerchez (Massoff, *T. rom.*, IV, p. 171). Nu este exclus să fie vorba de cel ce semna Dan Cerchez, muzicant, pictor, poet, artist, autorul unor scurte piese, mort în primul război mondial și foarte apreciat de Al. Davila. Vezi necrologul scris de Alex. Davila, *Din torsul zilelor*, I, București, [1928], p. 76—78 (= *Dan Cerchez*. Rubr.: *Dintre cei răposați*).

[6] [A. de] Herz (Dinu Ramură), *Domnița Ruxanda*, dramă istorică în 3 acte, în versuri, București, 1907. Pe foaia de titlu și pe copertă se află indicația: „Jucată pentru prima dată pe scena Teatrului Național din București cu elevii liceului Lazăr în ziua de 1 martie 1907". A. de Herz era, pe atunci, elev în cl. a VIII-a a liceului Lazăr din Capitală. Dealtfel, el închină piesa colegilor săi de clasă. Cf. Massoff, *T. rom.*, IV, p. 179 (notă).

[7] Piesa *Irena* nu a fost jucată nici în timpul directoratului lui Al. Davila, nici în cel următor, al lui Pompiliu Eliade (1908–1911). Cf. Massoff, *T. rom.*, IV, p. 218 (notă).

Theodor Cornel [1]

Paris, 1902 février 18

Stimate d-le Densușeanu,

Am trimis anul trecut, d-lui Motru [2], urmarea unui ciclu de nuvele: *Din cartea dragostei*. Această urmare se compunea din 2 părți, II și III: partea a 2-a, intitulată *Mărioara*, s-a publicat în *Noua revistă română*; a 3-a, cu numele *Din neștiință*, nu s-a publicat. Am așteptat patru luni și, văzînd că nu se publică, am scris d-lui Motru, rugîndu-l să-mi spuie ce s-a făcut cu acea lucrare. Nu mi-a răspuns. Azi citesc în *Adevĕrul* dispariția revistei [3]. Dv. erați însărcinat cu partea literară [4], vă rog dar să-mi trimiteți lucrarea, căci n-am nici urmă de copie, și pe dinafară-i greu de reconstituit. De nu o aveți, fiți buni și cercetați de dînsa. Binevoiți a-mi spune ce rezultat va ieși. Mulțumindu-vă din inimă și rugîndu-vă să mă iertați de îndrăzneală, vă salut cu toată stimă,

Th. Cornel

41, rue de Buffon, Paris Ve

[Adresa] Domnului Ovid Densușianu, bulevardul Carol 67, Bucarest, Roumanie.

C.p. – B.A.R.S.R. – S 8/DXXXVI. – Inv. 72.633 vezi și nota redacției, de la p. 96; cu erată în nr. 39, [1 sept.], p. 144); a doua nuvelă apare sub titlul *II. Mărioara* (în vol. cit., a. cit., nr. 41 [1 oct.], p. 204–210).

---

[1] Theodor Cornel (1873–1911), scriitor, critic literar, critic de artă. Numele de naștere: Toma Dumitriu. Opere relevabile: *La Roumanie littéraire d'aujourd'hui* (Paris, 1903; cronică literară); *Mentalia 1900–1908* (București, 1908; poeme în proză); *Cîntări pentru inimă* (București, 1910; poeme în proză); *Catalog al Muzeului A. Simu* (București, 1910; XXXII + 191 p.). Este fondatorul dicționarului biografic *Figuri contimporane din România – Figures contemporaines de Roumanie* (București, 1909–1914), la care au colaborat Tudor Arghezi, apoi Nerva Hodoș, René C. Polysu. Construcții improprii (în scrisoare): „citesc [...] dispariția revistei"; „cercetați de dînsa"; „ce rezultat va ieși"; „cu toată stimă". O inadvertență ortografică: *ierați*.

Bibliogr. Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 91–92; *Coresp. Bianu*, I, p. 44; *Dicț. pseud.* Vezi *Caiet II abon. VN*. Vezi și recenziile lui Ov. Dens. (nesemnate) din *VN*, IV, nr 23, p. 467; V, nr. 10, p. 211; VI, nr. 13–14, p. 279.

[2] Const. Rădulescu-Motru era directorul periodicului *Noua revistă română*. Pentru concursul literar inițiat de revistă, Th. Cornel trimite ciclul de nuvele *Din cartea dragostei*. Prima nuvelă se publică sub titlul: *I. Amorul* (în vol. IV, 1901, nr. 38, [1 și 15 aug.], p. 58–66;

[3] Prima serie a *NRR* a apărut între 1 I 1900–15 I 1902.

[4] Ov. Densusianu era redactor pentru literatura artistică.

Teodor Costescu[1]

I

T.-Severin, 28 oct. 1908

Prea onorate d-le Densușeanu,

Nu am îndestule[2] cuvinte spre a vă mulțămi pentru amabilitatea ce ați avut de a ne trimite 2 articole pentru ziarul nostru[3] și pentru care vă vom rămîne — Vîrcol și eu — cu deosebire recunoscători.

Vă rog să nu vă supărați că nu v-am trecut numele (n-am semnat) sub articolul scris de dv.[4], deoarece cred că jurnalul nostru nu este atît de bine cum am dori noi; așea că nu o să vă semnăm numele dv. decît atunci cînd vom ridica jurnalul nostru pînă la dv., iar nu să vă coborîm pe dv. pînă la ziarul nostru.

Vă rog să nu vă deranjeați prea mult și să ne trimiteți un articol pe lună[5], căci nu vrem să abuzăm de gentileța dv.

Cu deosebită stimă și afecțiune,

T. Costescu

[În continuare, autograful lui V. Vîrcol:][6]

T.-Severin, 28 oct. 1908

Mult stimate domnule Densușianu,

Ziarul nostru a căpătat altă înfățișare de cînd ați binevoit să ne dați mînă de ajutor. Articolul d-voastre a fost citit cu un deosebit interes de toți ai noștri și, acei care nu-i cunoșteau autorul, mă întrebau, zicînd că le-a plăcut foarte mult. D-l Costescu a fost de părere să nu figureze semnătura d-voastre în ziar, dar eu neștiind ce veți zice, l-am făcut responsabil în cazul cînd v-ați supăra.

Am primit și pe cel de al doilea articol și sînt foarte mulțumit că putem, prin d-voastră, să mai tăiem din îngîmfarea puținilor și slabilor noștri adversari mehedințeni.

Mîine dimineață dau articolul la tipar. Nu știu dacă primiți regulat ziarul nostru și pe cel junimist, căci eu am grija să vi le expediez regulat.

Vă salut foarte respectuos,

V. Vîrcol

B.A.R.S.R. – S 10 (1)/DXXXVI. – Inv. 72.636 în afaceri oneroase (cumpărări și vînzări de moșii, afaceri bancare etc.), în care a antrenat, la un moment dat, și pe profesorul Vasile Vîrcol, elev și colaborator al lui Ov. Densusianu. Corespondența cu Ov. Densusianu a pornit din rațiuni politice: și Densusianu era takist! Un prim contact al lui Ov. Dens. cu T. Costescu a avut loc, se pare, în vara lui 1905, cînd Ov. Dens. a efectuat anchete dialectale în Mehedinți. Referindu-se la aceste anchete în *VN*, I, nr. 16 (15 sept. 1905), p. 361—364, Ov. Dens. elogiază pe prefectul Costescu „care lucrează cu o frumoasă stăruință pentru îmbunătățirea stărei țăranului în județul pe care-l conduce". Filologul bucureștean a participat apoi la o întrunire publică ce a avut loc la Turnu-Severin, la 1 iunie 1908, organizată de secția locală a Partidului Conservator-Democrat, secție condusă chiar de T. Costescu. Din anunțul publicat cu acest prilej de organul județean al Partidului, săptămînalul *Mehedințul* (anul IV, seria III, nr. 5, sîmbătă 31 V 1908), rezultă că Ov. Dens. făcea parte dintre fruntașii partidului, alături de alte cîteva personalități marcante ale vieții culturale de atunci. Anunțul e redactat în stilul propagandei demagogice din acel timp, e tipărit cu litere mari și ocupă întreaga pagină 1 a ziarului: „Iubiți cetățeni, Duminecă 1 iunie ora 3 p.m., cu trenul fulger, sosește în orașul nostru ilustrul bărbat de stat, d-l Take Ionescu, însoțit de mai mulți fruntași ai Partidului Conservator-Democrat. La orele 4 p.m., va avea loc în sala Apollo o mare Întrunire publică la care vor lua cuvîntul d-nii: Take Ionescu, C. Dissescu, Carageale, N. Xenopol, A. Bădărău, Ovid Densușianu, C. Rădulescu-Motru și alți fruntași ai Partidului Conservator-Democrat [...]". Semnează: „Comitetul Partidului Conservator-Democrat din județul Mehedinți". Cu acest număr, ziarul își suspendă apariția pentru mai mult timp. Oricum, Ov. Dens. îl cunoștea pe T. Costescu ca om politic, iar relațiile dintre ei urmăreau să servească cauza aceluiași partid. Solicitat să colaboreze la organul local al Partidului Conservator-Democrat, Ov. Dens. îi trimite lui T. Costescu cîteva articole care, după cum se vede, dintr-o prudență exagerată, au apărut ca anonime. E posibil ca Ov. Dens. să fi cunoscut destul de superficial pe T. Costescu.

---

[1] Teodor Costescu (1865–1939), politician. Profesor la liceul din Turnu-Severin (între 1893–1906). A fost deputat și prefect al jud. Mehedinți, reprezentînd Partidul Conservator-Democrat (al lui Take Ionescu). Din 1908: mare proprietar în comuna Vînjuleț, jud. Mehedinți. Aduce anumite îmbunătățiri în județ, respectiv în comuna sa, dar e amestecat și

Bibliogr. Popescu Teiușan, *Ped. Rom.*; B. Solacolu, *Evocări*, p. 39—40. Vezi Gh. I. Donciu, *Scrisoare deschisă adresată d-lui Th. Costescu, profesor secundar, proprietar și arendaș de moșii. Loco*, [Turnu-Severin,] 1910; Teodor Costescu, *Răspuns unui calomniator*, [Turnu-Severin,] 1910 (= răspuns lui Gh. I. Donciu); George Roiban, *Demascarea domnului Teodor Costescu*, I, Turnu-Severin, [1933]. Pentru colaborarea lui Ov. Dens. la organul local al takiștilor, vezi, infra, scrisorile lui V. Vîrcol către Ov. Dens., din 13 sept., 11 oct. și 24 oct. 1908. Pentru comportamentul lui T. Costescu, vezi de asemenea scrisoarea din 3 sept. 1906 a lui V. Vîrcol către Ov. Dens.

[2] Adj. *indestule*: formație învechită, în loc de *destule*.

[3] T. Costescu se referă la gazeta săptămînală *Mehedințul* (Turnu-Severin), organul Partidului Conservator (apoi, de la 1 V 1908, al facțiunii: Partidul Conservator-Democrat), care a apărut, cu mai multe întreruperi, între 23 sept. 1901—26 noiemb. 1912 (reapărut la 15 XI 1923). În oct. 1908, era în curs de apariție seria VI a gazetei: 1—31 V 1908, 4 X 1908—27 VI 1909. Vezi *Publ. per. rom.*, I, p. 405; II, p. 399.

[4] După stil și după locul ce li se acordă în gazetă (articole de fond), primele două articole ale lui Ov. Dens. din *Mehedințul* ar putea fi *Cei care trăiesc în năluciri* (nr. 13, din 25 oct. 1908, p. 1) și *Neurastenie politică* (nr. 14, din 1 noiembrie 1908). Nici unul dintre ele nu poartă semnătură.

[5] Nu avem informații cu privire la durata colaborării lui Ov. Dens. la *Mehedințul*. E posibil ca elanul de la început să nu fi ținut mult timp și, la un moment dat, Ov. Dens., prins de tot mai multe sarcini, să fi abandonat această colaborare. Dintre articolele următoare ale lui Ov. Dens., publicate în gazeta mehedințeană ca articole de fond nesemnate, par a fi sigur ale sale: *Democrația conservatoare* (nr. 15, din 8 XI 1908, p. 1) și *Putere fictivă și putere adevărată* (nr. 29, din 21 febr. 1909, p. 1).

[6] Vezi, infra, scrisorile lui Vasile Vîrcol către Ov. Dens.

II

T.-Severin, 15 februarie 1909

Prea onorate d-le Densușeanu,

Vă rog, de vă este posibil, a ne trimite un articol pentru săptămîna asta, rămînîndu-vă pentru aceasta profund recunoscător.

Am dori să-l avem aici joi dimineață.
Cu profundă stimă și recunoștință,

T. Costescu

B.A.R.S.R. — S 10 (2)/DXXXVI. — Inv. 72.637

Simeon Crainic [1]

Focșani, 12/24 oct. ⟨1⟩895

Dragă Ovid,

Eu, după cum știi, am interpelat pe Pamfil [2] pentru restul ce nu ț-a trimis. A zis că acum e foarte ocupat, dar îți va trimite. Dacă pînă în prezent a neglijat această afacere bănească, rău a făcut; din această cauză, îi poate veni ceva peste nas, mai ales că acum s-a schimbat guvernul [3]. Conservatori⟨i⟩ cu Swalbi [4] s-au dus; libertanii [5] noștri sunt la putere. Poni [6] este ministrul nostru; Pamfil a pus-o de mămăligă: așteaptă cu resignație ziua mazilirei. Aceste canalii m-au frecat de gîlci [7]; sper că nu le va fi moale: perd ghelirurile[8].

Tu scrie-i cam imperativ lui Pamfilie [9] și amenință-l că, la caz cînd nu-ți va restitui suma restantă, vei fi nevoit a reclama ministrului [10], arătînd și modul cum a precupeți[t] catedra ta, înlăturînd pe suplinitorul de drept [11] și căpătuind, în socoteala ta, pe cumnatul său [12]. Aceste lucruri cred că nu le așteaptă. Scriindu-i în acest sens, te vei pomeni în cel mai scurt timp cu suma restantă, căci acum e lumina [13] la deget.

O schimbare generală să va face pe toată linia: guvernanții noștri dau avînt tineretului, așa că persoanele uzate în afacerile statului și cari sunt obosite de-a împinge carul cel mare înainte, vor sta în retragere, luînd rolul roatei a cincea la car.

Am închis cursurile cu începerea de la 10 pînă la 25, din cauză că pe aci bîntuie scarlatina. Ne mai răcorim și noi. La cl.[a] VII-a, mi-a mai rămas două lecții de făcut și am ajuns la partea specială. Cl. [a] VI-a: termin versificația; a[u]torul e greoi ca stil: versificația o fac după Manliu [14]. La cl. [a] V-a, am ajuns la elocuțiune. Am făcut, în sept⟨embrie⟩, cîte-o compoziție.

Salariul pe curenta lună îl vei primi peste 10 zile negreșit. Timpul e friguros. În părțile muntoase a nins. Azi e ceva mai frumos. Anul acesta a fost recoltă admirabilă: păpușoi, grîu, fîn, struguri destui. Toate oalele sunt pline cu vin.

Iată că ț-am spus o mulțime de noutăți. Relativ la cartea ce ț-am cerut, ea nu era destinată pentru mine, ci pentru d-șoara Ciucă. Dacă poți face ceva, bine; la caz contrari, vezi-ți de treabă, nu te mai năcăji.

Cu sănătatea nu am dus-o tocmai bine zilele aceste. Acum mă simt mai bine.

E ferbere mare cu viitoarele alegeri. Ştefan Ioan [15] îşi pune candidatura la deputăţie. Noroc să dea D⟨umne⟩zeu!

Avem o droaie de profesori noi pe aci:

de geografie: un tînăr, Moruzi
de ştiinţe:..............Mayer [16]
de partea literară:................Demetrescu [17]
de istorie: .... Marosin [18]
de franceză: ....Wiquelin [19] etc., etc.

Am ţinut să-ţi spun de toate, ca să mai ştii ce să mai face pe aci.

Te sărut cordial, al tău amic devotat

Simeon

B.A.R.S.R. — S 28/DXLI. — Inv. 73.863

---

[1] Simeon Crainic, profesor de liceu, prieten al lui Ov. Dens. Absolvent al Şcolii normale superioare din Iaşi, este numit, la 1 sept. 1885, suplinitor la liceul din Focşani, pentru limbile latină, română şi germană, în postul lui V. Mîndreanu, transferat la Bucureşti. La un an după aceasta, S. Crainic preda, la acelaşi liceu, latina şi germana, la clasele V—VII, încasînd lunar 360 de lei. Între sept. 1889—dec. 1890, e profesor de limba germană la Liceul Naţional din Iaşi. Peste cîtva timp, va ajunge profesor la gimnaziul din Slatina. Deşi e numit, din 1892/1893, pentru a doua oară, la liceul din Focşani, la catedra de limba germană, el este reţinut în continuare la Slatina. Reuşeşte, puţin timp, să funcţioneze la Bucureşti, pentru ca, în ziua de 1 VII 1894, să ajungă din nou la liceul din Focşani, la clasa aşa-numită divizionară, ca suplinitor de partea literară, în locul lui V. Stanciu, transferat la liceul „Mihai Viteazul" din Bucureşti. Mai tîrziu, probabil imediat ce şi-a terminat studiile superioare şi şi-a susţinut licenţa, a devenit profesor definitiv. În această calitate, el va fi şi director al liceului din Focşani, în anii şcolari 1905—1907 şi 1910—1911. E posibil ca Ov. Dens. să-l fi cunoscut încă din perioada studiilor amîndurora la Iaşi, căci atunci cînd Ov. Dens. e numit, la 1 I 1893, suplinitor la catedra de limba română a liceului din Focşani (venind de la Botoşani, dintr-un post similar), S. Crainic se pare că nu se afla la Focşani. Se ştie că în iulie, acelaşi an (1893), Ov. Dens. devine titular la catedra menţionată, iar între 1 sept. 1893—1 sept. 1895, în vederea specializării în străinătate, el primeşte un concediu de studii. Ca suplinitor al lui Ov. Dens. în această perioadă de doi ani, e numit Ştefan C. Ioan. În scrisoarea de faţă, S. Crainic îl ţine pe Ov. Dens., care se afla la Paris, la curent cu situaţia diferenţei de salariu ce i se cuvenea şi cu noutăţile de la şcoală şi din Focşani. În virtutea prieteniei cu Ov. Dens., S. Crainic face parte din grupul foarte restrîns de colaboratori ai revistei familiei Densusianu *Revista critică-literară* de la Iaşi, unde Ovid avea rolul viorii întii. Aici, S. Crainic publică exclusiv folclor (doine, strigături, ghicitori, descîntece etc.): a. I, 1893, nr. 10 (oct.), p. 471; nr. 11 (noiemb.), p. 517—518; nr. 12 (dec.), p. 551—557; II, 1894, p. 46—48; III, 1895, p. 65—66; IV, 1896, p. 154—159, 299—303; V, 1897, p. 87—93, 119—124. Materialul e cules din Transilvania, Oltenia, Muntenia şi Moldova de sud, şi poartă indicaţia „din colecţiunea d-lui Simion Crainic". În textul scrisorii sale, S. Crainic foloseşte o ortografie, cînd etimologizantă *(a ḑis, fórte, rĕu* etc.; *causa, usate, cas contrari* etc.*)*, cînd surprinzător de deficitară (ex.: *scriei, amenințăl, nuți-va restitui* etc.; nemarcarea limitelor dintre fraze etc.), o serie de fonetisme populare *(ţ-a trimis, ţ-am spus* etc.*)* sau rebarbative *(a negligiat; nu te mai năcagi* etc.*)*, o formă munteană a auxiliarului pers. a III-a pl. a perf. compus indicativ *(mi-a mai rămas)*, unele erori grafice *(avĕnd*, în loc de *avĕnt* „avînt"; etc.*)*. Din corespondenţa între S. Crainic şi Ov. Dens. se păstrează, la B.A.R.S.R. — S 5/DXXXVII (inv. 72.745), şi o (probabil) ciornă a unei scrisori a lui Ov.Dens. către S. Crainic, datată: Paris, 12 sept. ⟨18⟩96, din care rezultă că, o anumită perioadă, Ov.Dens. a fost suplinit, la şcoală, şi de S. Crainic. Anunţîndu-l că i s-a prelungit concediul de studii, Ov. Dens. îi scrie prietenului său: „Mă vei suplini deci ca mai nainte". Tot aici, tînărul romanist îl roagă pe S. Crainic să-i trimită bani („Dacă poţi, trimite-mi luna aceasta 220 fr. Viaţa este destul de scumpă"). Se păstrează şi alte ciorne de scrisori ale lui Ov. Dens. din această perioadă.

Vezi Haneş, *50 ani lic. Unirea*, p. 57, 58, 64, 66, 67, 69; D. Pompei, *Monografia Liceului Naţional din Iaşi*, Iaşi, 1907, p. 119; *Coresp. Bianu*, II, p. 177; *Caiet abon. I VN.*

[2] G. I. Pamfil a fost numit profesor de matematici la liceul Unirea din Focșani, la 15 I 1879. În 1881/1882, el este director al unui institut școlar particular, atunci creat în Focșani. În 1888/1889, Pamfil devine director al liceului Unirea, post pe care-l mai deținea în oct. 1895, cînd scria S. Crainic: această scrisoare. Vezi Haneș, *op. cit.*, p. 44, 52, 60. Numele lui Pamfil e scris de S. Crainic: *Panfil* (de 2 ori) și *Panfilie* (vezi nota 9).

[3] Guvernul conservator condus de Lascăr Catargiu (la instrucțiunea publică: Take Ionescu) este înlocuit, la 4 oct. 1895, de guvernul liberal, condus de Dim. A. Sturdza, avînd la culte și instrucțiunea publică pe Petre Poni. Vezi Costescu, *Fazele minist.*

[4] *Swalbi*: probabil, eroare de grafie pentru *Swabi[i]* (cf. engl. *swabian* „șvab"), alonim pentru *germanii*. În acest caz: aluzie la politica germanofilă a lui Lascăr Catargiu.

[5] *Libertan*, creație ad-hoc (din *libert* + suf. *-an*), pentru a denumi (probabil ironic) pe liberali.

[6] Petre Poni (1841–1925), renumit chimist, profesor la Universitatea din Iași, membru al Academiei Române (din 1879).

[7] *M-au frecat de gîlci* (pop.) = mi-au făcut-o; (din cauza lor) am pățit-o; m-au învățat minte.

[8] *Ghelir*, pl. *gheliruri* (reg.) = venit, ~ uri.

[9] Pamfilie, adică G. I. Pamfil. Vezi nota 2.

[10] Adică ministrului instrucțiunii publice.

[11] Suplinitorul de drept: Ștefan C. Ioan, numit, de la 1 sept. 1891, profesor titular la liceul din Focșani, pentru limba latină, la cursul superior. Între 1895–1897, Ștefan C. Ioan este inspector școlar (la Focșani). Vezi Haneș, *op. cit.*, p. 63, 66–67.

[12] Ștefan C. Ioan, numit suplinitor al lui Ov. Dens. la liceul din Focșani pentru perioada studiilor acestuia în străinătate, este înlocuit, în respectiva suplinire, din aprilie 1894, de I. Coleș. Din iunie 1894, cînd I. Coleș a fost numit revizor școlar al jud. Putna, suplinirea catedrei lui Ov. Dens. revine lui V. Gh. Grigorescu. În obținerea numirii lui Coleș și Grigorescu ca suplinitori (succesivi) ai lui Ov. Dens. un anumit rol se pare că a avut Șt. C. Ioan. Vezi, infra, scrisoarea acestuia către Ov. Dens., Din scrisoarea lui S. Crainic, nu rezultă cine era cumnatul lui G. I. Pamfil: Coleș sau Grigorescu? Vezi și nota precedentă (11).

[13] *Lumina* = luminarea. Expr. *acum e lumina la deget* = a ajuns cuțitul la os; chestiunea e presantă.

[14] Ioan Manliu, *Poetica română* pentru cursul secundar, București, 1890 (IV + 252 p.). În cadrul părții I *(Forma poeziei)*, cap. *Versificațiunea (Metrica)* ocupă p. 49–79.

[15] Vezi notele 11–12.

[16] D. Mayer, profesor de geografie și științe naturale. Vezi Haneș, *op. cit.*, p. 70.

[17] Demetrescu: de fapt, A. I. Dumitrescu, profesor de istorie și limba franceză. Vezi Haneș, *op. cit.*, loc. cit.

[18] A. T. Marosin. Vezi *ibid.* p. 67.

[19] Eugène Wiquelin, numit, la 1 III 1894, profesor suplinitor de limba franceză la liceul din Focșani. Este absolvent al Facultății de litere din Montpellier. S. Crainic îi scrie numele: *Wiclen*. Vezi *ibid.*, p. 66.

Grigorie C. Crăinicianu [1]

[București,] 21 sep⟨tembrie⟩ [1930– 1935]

Stimate coleg,

Eu am făcut raportul meu, dar, înainte de a-l depune, v-aș ruga să avem o convorbire împreună, dupe o ședință ce ați binevoi a hotărî.

Cu distinsă stimă,

Gen⟨eral⟩ *Crăinician⟨u⟩*
Cometa 27

[Adresa] D-lui Densușeanu, membru al Academiei R⟨omâne⟩, str. Colței 24, intrarea prin Pătrașcu-Vodă, Loco.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 13/DXXXVI. — Inv. 72.642

[1] Grigorie C. Crăinicianu (1852—1935), militar combatant, din 1906 — general. Participă la Războiul pentru independență (1877) și la primul război mondial. Ministru de război (1909—1910). Membru al Academiei Române (1911). A publicat (din 1881) mai multe studii militare (cu privire la fortificații, organizarea rezervelor, istoria armatei române, geografia militară etc.).

Locul de expediere: stabilit după conținutul scrisorii. Anul: stabilit aproximativ, după timbrul imprimat al c.p., care are figura regelui Carol al II-lea. Ortografia: ușor etimologizantă (*i* în loc de *î*; *a* în loc de *ă* etc.). Vezi Rosetti, *Dicț. cont.*

Grigore Crețu [1]

I

București, 1900 iunie 26

Stim⟨ate⟩ d-le Densușanu,

V-am adus tot ce s-a tipărit [2]. După cetire, care presupui că va fi însoțită cel puțin de oarecari semne de îndoială cu creionul, vă rog să se încredințeze cartea cuiva din casă, spre a mi-o da, cînd voi veni (sîmbătă sau duminică). Salutare.

Gr. Crețu
str. Tunari 37

P.s. Desară vă aduce un băiat de la tipografie restul, cum se găsește.

B.A.R.S.R. — S 14 (1)/DXXXVI. — Inv. 72.643

---

[1] Grigore Crețu (1848—1919), bibliograf, filolog, lexicograf. Studiază la Universitatea din București. Profesor de română și latină în învățămîntul mediu la Roman, Huși, apoi (din 1884) la București. Este descoperitorul *Codicelui Voronețean* (în 1871), al celei mai vechi versiuni a cronicii lui Gr. Ureche și al altor cărți românești vechi. Între 1905—1912, unul dintre cei mai activi membri ai Societății filologice a lui Ov. Densusianu, unde a făcut mai multe comunicări (majoritatea: etimologii; una: „asupra culegerii materialelor de limbă") și unde, o vreme (din 1908), a răspuns de sectoarele: critica textelor și filologia latină. Dintre studiile publicate, alături de cele menționate în notele la cele două scrisori, semnalăm și: *Anonymus Caransebesiensis.* Cel mai vechi dicționar al limbii române, după manuscrisul din biblioteca Universității din Pesta, în *Revista „Tinerimea română"*, s.n., vol. I, 1898, p. 321—380 (studiu introductiv și reproducerea dicționarului). De asemenea, a adunat, mai ales prin elevii săi, mult material folcloric, din care s-a publicat recent o selecție: Gr. Crețu, *Folclor din Oltenia și Muntenia.* Ediție îngrijită de A. Millea și I. Stănculescu. Prefață de Ovidiu Papadima, — reprezentînd vol. V din colecția *Folclor din Oltenia și Muntenia.* Texte alese din colecții inedite [sub îngrijirea lui Iordan Datcu], București, 1970. Prima scrisoare către Ov. Dens. (din 1900) are în vedere ajutorul dat de acesta în finisarea unui valoros studiu lexicografic al lui Gr. Cr., iar scrisoarea a doua (din 1910) îl lămurește pe romanistul bucureștean asupra unor anexe la două importante studii ale lui Gr. Cr. de istorie a cărții românești. Cf. *VN*, II, nr. 10, p. 234.

Bibliogr. Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 313–315; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 203; *St. doc. lit.*, X, p. 209–210; XI, p. 246–247; *Docum. lit.*, II, p. 169–174; cf. p. 167–190, 245; *Coresp. Bianu*, II, p. 313; III, p. 261, 263, 270.

[2] Gr. Crețu se referă la ediția sa în curs de tipărire: Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-romănesc și tîlcuirea numelor din 1649*. Publicate cu studiu, note și indicele cuvintelor românești de Grigorie Crețu. Cu mai multe facsimile, București, 1900. (Edițiunea Academiei Române.) XVI + 396 p. + III f. pl. Vezi recenzia lui Ov. Dens. în *NRR*, vol. 3, 1901, nr. 31, p. 317—320. Probabil la rugămintea lui Gr. Crețu, Ov. Dens. citește lucrarea în corectura de tipar. La sfîrșitul prefeței, Gr. Crețu mulțumește tuturor celor ce l-au ajutat în elaborarea studiului său. Primul căruia îi mulțumește, este Ov. Dens.: „D-l profesor universitar Ovidiu Densușianu, care a cetit în coale mai toată lucrarea noastră, a binevoit a declara într-o scrisoare că aprobă în genere studiul introductiv, făcînd rezerve speciale numai asupra mai multor etimologii din Indice și indicîndu-ne, în același timp, cîteva izvoare, cum este de exemplu cel citat la cuvîntul *taistra*. Părerile d-sale a[u] fost așa de convingătoare în privința originii vorbei *gaură* și a silabei inițiale din verbul *însurare* încît, la p. 338 și 384 s.v. *însoru (-mă)* și *zgău*, le-am admis fără rezervă. Critica ce d-sa a făcut etimologiei *înșelare* = lat. *circulare*, m-a îndemnat să mai cuget asupra lucrului și să prefer în urmă părerea bătrînească a Lexiconului Budan, a lui De Pontbriant și Laurian-Maxim, adecă etimonul lat. **insellare*, părere cu totul diferită de a lui Miklosich, Cihac, Lambrior, Șăineanu, Philippide și a d-lui O. Densușianu însuși, căruia-i mulțămesc pentru osteneală, bunăvoință și sinceritate" (p. XIII).

II

București, 27 dec. 1910

Stimate domnule,

Tipografia dîndu-mi un număr de exemplare din *Tipografiile* etc. *din Bîrlad* [1] cărora le lipsea[u] deosebite coale, spre a completa o parte și spre a înjgheba cîteva broșuri mai mici de oarecare folos, am retipărit coalele 5 și 6 și am tipărit, în locul altora din ele, cîte o foaie rezumativă [2]. Ultima din acestea este cea alăturată, care îndreaptă data vinderii tipografiei lui Dim. Laurian din București (unde este ☜) și datele a 3 tipografii de la Tîrgoviște, ba și firma celei mai vechi din acestea (Dim. Liubavici), acuma, în nota finală. Aici, am aflat apoi prilej a propune o nouă părere asupra locului în care a lucrat ieromonahul sîrb Macarie cele 3 cărți slavice bisericești de la 1507—12, adecă Curtea de Argeș, unde era atunci scaunul mitropolitan. Rog dar ca foaia anexată, însemnată cu numărul de pagină 18*b în ediția separată, să fie intercalată și lipită la sfîrșitul broșurei *Tipografiile din România* [3] de subsemnatul, după p. *32*, cea cu cuprinsul, și după p. *32h* din *Tipografiile* etc. *din Bîrlad*.

Cu deosebită considerație,

Gr. Crețu

Tunari 37

N.B. Adaug 2 foi volante pentru d. Candrea.

B.A.R.S.R. – S 14 (2)/DXXXVI. – Inv. 72.644

---

[1] E vorba de lucrarea publicată în colaborare *Tipografiile, xilografiile, librăriile și legătoriile de cărți din Bîrlad* de Ion Antonovici și Gr. Crețu. Cu prefață și note de acest [sic] din urmă. Cu o privire asupra tipografiilor din România de la 1801 pînă astăzi ... ([ediția I,] București, 1909; [ed. a II-a,] București, 1909 [1910]).

[2] Aceste modificări au fost introduse în ed. a II-a, menționată în nota precedentă.

[3] Gr. Crețu, *Tipografiile din România de la 1801 pînă astăzi* ... (București, 1910; partea a II-a a cărții are titlul: *Cercetări despre tipografiile, xilografiile, librăriile și legătoriile de cărți din orașul Bîrlad, jud. Tutova* de I. Antonovici și Gr. Crețu, cu prefață și note de acest din urmă ... Ediția a doua ...).

Dumitru Cristescu [1]

ROMÂNIA
SFÎNTA EPISCOPIE A RÎMNICULUI NOULUI SEVERIN
Direcțiunea Culturală și Misionară

[Rîmnicu-Vîlcea,] 12 XI 1936

Mult stimate domnule profesor,

Vă rog să mă scuzați că îndrăznesc să vă cer mult prețiosul domnieivoastre concurs într-o cestiune care mă preocupă mult.

Lucrez cu rîvnă la o monografie a Sf. Mănăstiri Arnota [2]. Deși am strîns documente și am făcut cercetările necesare, îmi lipsesc complect [sic] lămuriri asupra cuvîtului *ARNOTA* [3]. Nu știu de unde vine acest cuvînt, ce semnificație prezintă și dacă mai există în țară vreo localitate cu această denumire.

Viu deci pe această cale să vă rog călduros de a-mi da cîteva lămuriri asupra cuvîntului *Arnota.*

Fac acest apel către domnia-voastră, care, pe lîngă vastele cunoștinți în domeniul filologiei, aveți un suflet mare și bun și sunt sigur că mă veți ajuta în lămurirea acestei cestiuni.

Primiți, vă rog, domnule profesor, expresiunea sentimentelor mele de profund respect și devotament.

Consilier referent
Pr⟨eot⟩ *D. Cristescu*
Sf. Episcopie, R.-Vîlcea

[Adresa] Domniei-sale domnului profesor Ovid Densușianu, str. Lahovary, nr. 40, București.

B.A.R.S.R. — S 16/DXXXVI. — Inv. 72.646

---

[1] Dumitru Cristescu, preot, consilier cultural al Episcopiei Rîmnicului Noului Severin, cu sediul la Rîmnicu-Vîlcea. Autor de scrieri religioase. Cea mai importantă lucrare a sa este monografia istorică de care e vorba chiar în scrisoarea de față (vezi nota 2). Cu excepția semnăturii și a indicației imediat următoare („Sf. Episcopie R.-Vîlcea") — care sînt manuscrise, și a antetului — care este tipărit, textul scrisorii este dactilografiat. A se observa, în textul scrisorii: fonetismele: *cestiune* (de două ori), *complect*, și pluralul popular *cunoștinți.*

[2] D. Cristescu, *Sfînta mănăstire Arnota*, Rîmnicu-Vîlcea, 1937 (168 p. + 37 f. pl.).

[3] În cap. I *(Așezarea)* al monografiei citate aici la nota 2, D. Cristescu, în locul unei discuții asupra etimologiei n. top. *Arnota*, reproduce în notă (p. 9—10, nota 1) părerea lui

Ov. Densusianu, comunicată de acesta ca răspuns la scrisoarea de faţă, precum şi a doua ipoteză, curentă, după care *Arnota* <*Arnăuta*< subst. comun *arnăut*. Transcriem aici partea întîi a notei: „Asupra numelui *Arnota*, d-l profesor Ovid Densuşeanu spune: «Din tema slavă *jar*, însemnînd „mînie, furie". Slavonul *jar*, *jarina* „vîrtej de apă"; *jaren* „furios"; *jarnost* „vioiciune, impetuozitate".

Arnota presupune o formă slavă *Jarnota* şi, s-ar înţelege, ori pentru că s-a numit aşa partea rîului Bistriţa, care apare pe acolo vijelioasă, ori pentru că ar fi fost vijelioasă, ori pentru că ar fi fost astfel numele cuiva (nume de munţi derivă adeseori din nume de persoane).

Compară ⟨sl.⟩ *Dobrota* (şi la noi) „bunătate"; ⟨sl.⟩ *Gnĕvota (gnĕvŭ)* „mînie" (nume dat cuiva pornit spre mînie, furios).

Ar- în loc de *Jar-* se explică prin oscilaţiunile de fonetism *(ja-, a-)* chiar în slavă. Compară şi *arnici*, slavoneşte *jaren*». Comunicare scrisă". Prezentînd şi cea de a doua ipoteză, D. Cristescu nu ia nici o atitudine. Cf. N. A. Constantinescu, *Dicţionar onomastic românesc*, [Bucureşti,] 1963, p. 182, s.v. *arbănaş* (5).

Mihail Cruceanu [1]

I [2]

Tg.-Jiu, 29 august 1908

Stim⟨ate⟩ dom⟨nule⟩ Densuşianu,

Prima schimbare merge ... dacă nu se poate fără ea. A doua era chiar necesară [3].

Salutări respect[u]oase,

M. Cruceanu

[Adresa] D-lui Ovid Densuşianu, profesor universitar, Calea Victorie 184, Bucureşti.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 17 (1)/DXXXVI. — Inv. 72.647

---

[1] Mihail Cruceanu (n. 1887), scriitor şi militant politic democrat, avocat şi profesor. Studiază literele şi dreptul la Universitatea din Bucureşti. Pînă la stabilirea definitivă în Bucureşti, a trăit şi activat şi în alte oraşe (Tg.-Jiu, Rîmnicu-Vîlcea, Tîrgovişte, Craiova etc.). Debutează în 1904 cu versuri. În 1905 face parte din cenaclul lui Al. Macedonski, iar din 1906 devine colaborator apropiat al lui Ov. Dens. la *VN*, unde, pînă în dec. 1920, publică numeroase poezii, proză, un studiu şi diferite note. Începînd cu 1912, a publicat mai multe volume de poezii, dintre care citām (pe lîngă volumele menţionate în scrisorile de mai jos): *Povestiri pentru tine* (Bucureşti, [1924]), *Lauda vieţii* (Bucureşti, 1945), *Poeme alese* (Craiova, 1974); un volum de schiţe (*Pălării şi capete*, Bucureşti, 1972), memorii (*De vorbă cu trecutul*..., Bucureşti, 1973); studii (în colaborare cu Florian Tănăsescu, monografia *Al. Dobrogeanu-Gherea*, Bucureşti, 1971), traduceri de literatură beletristică. Cele 24 de scrisori ale sale către Ov. Dens., datînd dintre 1908—1923, privesc activitatea publicistică a lui M. Cruc., colaborarea sa cu Ov. Dens., viaţa literară a vremii şi biografia lui M. Cruc. Scrisorile conţin unele inadvertenţe ortografice, fonetice şi gramaticale: *respect[u]oase* (I); *afectu[o]ase* (VI, VIII, XI, XII, XV, XX, XXI); *a-ţi primit* (II); *să-mi scriţi* (III); *Dacă lucru[l] e sigur* (III); *pe ei însăşi* (V); *Ciclu[l] acesta* (V); *Cu titlu[l] nu ştiu ce să zic* (XI); *vacanţieei* (XII); *Resu* (XIII); *o reproducere* [...] *al vreunui poet* (XIII). Lacunele au fost completate marcat, iar inadvertenţele ortografice au fost îndreptate tacit.

Cărțile poștale (cu excepția cărților poștale militare, care nu poartă nici o dată de plecare) trimise de M. Cruc. ne permit să apreciem că scrisorile sale, pînă la primul război mondial inclusiv, au fost datate după stilul vechi al calendarului, în timp ce ștampila poștei poartă data în stilul nou (vezi scris. I, IV, VII, XII, XIII, XV, XVI, XIX, XXI).

Vezi, infra, la rubrica Scrisori colective, telegrama de felicitare trimisă de M. Cruceanu și N. Șerban lui Ov. Dens., cu ocazia alegerii acestuia ca membru al Academiei Române.

Bibliogr. Cruceanu, *De vorbă;* D. Caracostea, *Poezia română de azi,* în *Confer. VN,* I, p. 174—175; Pillat-Perpess., *Antol.,* I; *Poeți VN; Antol. poez. simb.; Docum. lit.,* II, p. 337, 364—365; *Dicț. pseud.; Dicț. lit. rom. cont.,* p. 202; Firan, *De la Maced.,* p. 140—143; *13 Rotonde,* p. 60—63.

[2] M. Cruceanu datează c.p. după stilul vechi al calendarului. Ștampila poștei de plecare are data: 11 sept. 1908, iar a poștei de sosire: 12 sept. 1908, ambele în stil nou. Corespondența dintre M. Cruceanu și Ov. Densusianu a început, de fapt, în 1907. „În acel an 1907, cît timp am făcut stagiul militar la Tg.-Jiu, am ținut o continuă corespondență cu Densusianu și cu Macedonski", spune M. Cruceanu în memoriile sale (*De vorbă cu trecutul*..., ed. cit., p. 42). Se pare că scrisorile schimbate între M. Cruceanu și Ov. Densusianu, atunci, — pînă în toamna lui 1907, cînd M. Cruceanu devine student al Facultății de litere și filozofie din București și, implicit, elev al lui Densusianu, — s-au pierdut pentru totdeauna.

[3] Scrisoarea se referă la partea I din *Poemele oglinzilor,* apărută în *VN,* IV, nr. 14, la 1 sept. 1908.

II[1]

MIHAIL CRUCEANU
BUCUREȘTI

[Tîrgu-Jiu,] 7 august 1909

Vă rog, scuzați c-am întîrziat. Dacă nu se mai poate, rămîne p⟨entru⟩ alt no.[2] În curînd vă voi expedia lista cu adeziuni[3]. De la Haneș[4], de la Tismana, ați primit?

Multe salutări și complimente.

M.C.

C.v. — B.A.R.S.R. — S 17 (2)/DXXXVI. — Inv. 72.648

---

[1] Locul de expediere: probabil. E posibil ca, în timpul vacanței, M. Cruc. să fi fost „acasă", la Tg.-Jiu. Dacă ar fi fost în București, ar fi adus personal lista respectivă, n-ar fi expediat-o prin poștă.

[2] E vorba de poezia *Noaptea în cetate,* apărută în nr. următor expedierii scrisorii nr. 13—14 din a. V al *VN* (15 aug. — 1 sept.). M. Cruc. dorea, probabil, să i se publice materialul în nr. 12 (din 1 aug. 1909). Fie că numărul acesta era încheiat la sosirea poeziei lui M. Cruc., fie că era deja la tipar (asta înseamnă aproximativ ultimele zile ale lui iulie), Ov. Dens. l-a anunțat pe colaboratorul său că în nr. respectiv nu-i mai poate introduce versurile.

[3] Încă din 1908, Ov. Dens. începuse să agite problema necesității înființării unei Societăți pentru cultura artistică în școală. Ajutat de o serie de colaboratori apropiați, în cursul verii lui 1909, el lansează liste de adeziune la această societate. Ședința de constituire a societății va avea loc în 19 II 1910. Vezi amănunte, supra, în nota 2 la scris. X a lui D. Caracostea către Ov. Dens.

[4] P. V. Haneș. Vezi, infra, scrisorile acestuia către Ov. Dens.

III

Tg.-Jiu, 20 noiembrie 1910

Iubite și stimate domnule Densușianu,

Chiar acum primii scrisoarea d-voastră și vă răspund imediat. Ocupația de secretar la o revistă sub direcția lui N. Xenopol nu poate fi decît f⟨oarte⟩

plăcută pentru mine; de aceea, aş primi-o cu dragă inimă [1]. Cît priveşte Crăciunul, nu mă poate opri deloc şi, dacă e nevoie, eu pot veni oricînd, dar cred că nu va fi nevoie decît pe la 20 decembrie. Dacă lucru[l] e sigur, veţi avea bunătatea să-mi scrieţi, şi eu vin. Se înţelege că, afară de recenzii, dări de seamă, îmi voi asuma şi celelalte mici sarcini pe care le comportă o asemenea ocupaţie. Probabil că revista va avea un caracter enciclopedic, cam în felul revistei lui Motru [2], căci nu-mi închipui că va fi literară [3]. Dar lucrul acesta n-are nici o importanţă deosebită.

Mulţumindu-vă, vă rog primiţi multe salutări.

M. Cruceanu

B.A.R.S.R. — S 17 (4)/DXXXVI. — Inv. 72.649

[1] Revista pe care o va conduce, ca director, N. Xenopol, în perioada următoare acestei scrisori, este *Ţara nouă*, apărută la Bucureşti, între 15 X 1911— 15 VII 1912 (în total: 10 numere). Cf. *Publ. per. rom.*, II, p. 682. Conducerea părţii istorice şi sociologice va fi încredinţată lui A. D. Xenopol, iar a părţii literare — lui M. Dragomirescu. Din comitetul de direcţie au mai făcut parte: Const. Istrati, Dr. Toma Ionescu, Gh. Murnu, Al. Davila, Nic. Titulescu, V. Babeş etc. Pînă la urmă, M. Cruceanu nu va fi secretar al acestei reviste. Nu ştim dacă motivul trebuie căutat în adversitatea dintre Ov. Densusianu (cu grupul său) şi colaboratorii apropiaţi ai lui N. Xenopol (A. D. Xenopol, M. Dragomirescu, Const. Istrati), care era încă vie, sau în programul încărcat al lui M. Cruceanu. E posibil ca Ov. Dens. să nu fi ştiut, la început, care vor fi „tovarăşii de drum" ai lui N. Xenopol.

[2] *Noua revistă română*, condusă de Const. Rădulescu-Motru.

[3] *Ţara nouă* a fost o revistă lunară de cultură, cu profil enciclopedic, acordînd şi literaturii beletristice un spaţiu întins.

IV[1]

Tg.-Jiu, 16 iulie 1912

Iubite domnule Densuşianu,

Am primit revistele şi mulţumesc foarte. Aţi văzut că Raşcu [2] se însoară? În *Adevărul*, nu mi-a plăcut cum s-a scris despre volum [3]. Pe aci, citesc şi... scriu. Tot timpul stau în casă şi mă amuz, lăsînd să-mi crească barba.

Al d-voastră

M. Cruceanu

C.p. — B.A.R.S.R. — S 17 (5)/DXXXVI. — Inv. 72.650

[1] M. Cruceanu îşi datează scrisoarea după stilul vechi al calendarului. Ştampila poştei de plecare are data de 29 iul., iar a poştei de sosire — 30 iul., ambele în stil nou.

[2] I. M. Raşcu. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[3] M. Cruceanu se referă la primul său volum de poeme, *Spre cetatea zorilor* (Bucureşti, 1912). Volumul fusese recenzat, în schimb, foarte favorabil, cu puţin timp înainte, în *VN*, VIII, nr. 8 (1 VI 1912), p. 155— 156. Recenzia, nesemnată, pare să aparţină, după stil, lui Ov. Densusianu.

V

Tg.-Jiu, 13 oct. 1912

Iubite domnule Densuşianu,

E atîta timp de cînd n-ai mai primit de la mine nici o veste, şi, aceasta, din cauză că mă pregăteam mereu să vin la Bucureşti. A intervenit însă ceva. Un fruntaș liberal (Frumușianu Numa) mi-a propus să facem advocatură în tovărășie. Și eu am primit, căci pînă una alta, n-aveam ce face mai bun. Lucrul acesta m-a cam împiedicat să mă înscriu la licență, pe care însă o pregătisem. La început, cîștig puțin și învăț mai mult, însă mi se făgăduiesc lucruri mari. Eu le primesc sub beneficiu de inventar. Retras deoparte de frămîntarea stearpă a capitalei noastre, mă simt bine deocamdată. Iar rolul de burghez așezat, liniștit și mulțumit, mi-l joc cît se poate de bine. De viața artistică nu sunt cu totul străin, dar nu mai sunt deloc pasionat, ci mai mult obosit și oarecum dezgustat. Toți oamenii aceia, privindu-i de aci, mi se par că strigă pentru a dovedi că există și că nu se aud decît ei pe ei înșiși, în loc să stea liniștiți și încrezători, lucrînd cu temei. De viața politică mă preocup și mai puțin, deși cuminții mei provinciali nu vorbesc și nu trăiesc decît politică. În orele libere, lucrez. Ultima vitrină e gata (mai am de schimbat un vers) și, apoi, o și trimit [1]. Cu aceasta, mi-am completat volumul al II-lea *(Altare nouă)* [2], care va avea 110 pag., deci ceva mai mare decît primul[3]. Cînd voi avea bani, îl voi tipări, dar nu oricum, ci mai elegant puțin. În afară de asta, mai am vreo trei bucăți (în afară de cele două inedite pe care mi le-ai respins), dintre care două fac parte dintr-un ciclu nou de poeme: *Pe stradele orașului* [4] și *Strada liniștită.* Ciclu[l] acesta îl rezerv volumului al III-lea *(Fericirea celorlalți)* [5]. Pentru acest volum am pînă acum 6 bucăți. De asemenea, am început să scriu un roman și sper să-l duc pînă la capăt [6]. Uitam să spun că articolul ... *Răsp⟨unsuri⟩ unui nedumerit* [7] mi-a plăcut mult. Am aflat de la un neliterat ... că astă-vară, la Predeal, un grup de „zgîrie-brînză" sub președenția lui Minulescu [8] mă criticau și mă înjurau în chipul cel mai nostim. Îmi pare bine: încep să am dușmani dintre foștii prieteni! E ceva! Cred că săpt⟨ămîna⟩ aceasta ce vine să vin prin Buc⟨urești⟩ pentru vreo cîteva zile. Așa că, pînă atunci, vă spun la revedere și vă trimit multe și călduroase salutări.

M. Cruceanu

B.A.R.S.R. — S 17 (6)/DXXXVI. — Inv. 72.651

---

[1] M. Cruceanu a publicat în *VN* un ciclu de poezii pe tema vitrinei *Vitrinele luxoase* (VII, nr. 2), *Vitrina cărților tăcute* (VII, nr. 5), *Vitrina florilor* (VII, nr. 17), *Vitrina păpușilor* (VIII, nr. 4), *Vitrina nestematelor* (VIII, nr. 10). Ultima compoziție pe această temă, la care se referă textul scrisorii, este *Vitrina goală*, apărută în nr. 19 din anul VIII (15 noiemb. 1912). E posibil deci ca M. Cruc. să mai fi întîrziat puțin cu expedierea „vitrinei" sale. Chiar dacă el va fi trimis poezia imediat după scrisoarea de mai sus (din 13 X 1912), Ov. Dens. a dat întîietate poeziei *Strada liniștită* a lui M. Cruc., care apare în nr. din 1 XI 1912 (VIII, nr. 18) și care, cum rezultă din partea următoare a scrisorii, fusese expediată revistei mai demult (și, probabil, temporar, respinsă).

[2] Al doilea volum de poeme al lui M. Cruc., *Altare nouă*, a apărut la București, în 1915 (144 p.). Titlul complet al volumului este: *Altare nouă. În palatul de marmoră. Vitrinele însuflețite. Solii din urmă.*

[3] Primul volum, *Spre cetatea zorilor*, menționat în scrisoarea precedentă, are 94 p.

[4] În *VN*, sub semnătura lui M. Cruceanu, nu s-a publicat nici o poezie cu acest titlu. În afară de *Strada liniștită*, citată la nota 1, tema străzii apare și în alte poeme publicate în *VN* (IX, nr. 4, 8 = 1 VI, 1 X 1913; X, nr. 8, 11 = 1 X 1914, 1 I 1915; XI, nr. 3 = 1 V 1915).

[5] Cel de-al 3-lea volum de poezii de M. Cruceanu, *Fericirea celorlalți*, apare la Craiova în 1920. Vezi recenzia foarte elogioasă a lui Ov. Dens. (nesemnată) în *VN*, XVI, nr. 11—12 (1 I — 1 II 1921), p. 246—248.

[6] Pînă în prezent, M. Cruceanu nu a publicat acest roman.

[7] Articolul *Răspunsuri unui „nedumerit"* (*VN*, VIII, nr. 14–16, [1 IX – 1 X 1912], p. 279–282; nr. 18 [1 XI 1912], p. 332–334) aparţine lui Ov. Densusianu. Scrisoarea lui M. Cruc. se referă, bineînţeles, la partea I a articolului lui Ov. Dens. Articolul respectiv combate elucubraţiile poetice care apar în unele reviste.

[8] Poetul Ion Minulescu.

VI

Tg.-Jiu, 26 decembrie 1912

Iubite domnule Densusianu,

Am primit volumul d-tale [1], cel mai frumos cadou pe care putea să mi-l aducă Moş Crăciun, pentru care îţi mulţumesc. E, în adevăr, minunat! L-am luat de zece ori în mînă, l-am învîrtit, l-am sucit, l-am privit şi de zece ori am exclamat: e minunat! O să-l citesc în linişte şi o să fac o dare de seamă, pe care cred că aş putea s-o public în *V‹ieaţa› nouă* [2]. Aceasta va fi cu venirea mea prin Bucureşti. Celelalte volume [3] le voi depune mîine la Miloşescu [4] cu 25% şi voi lua tot eu conturile. Aşa că aci, în Tg.-Jiu, nu vei avea a te îngriji de nimic. Nu mai e nevoie să adaug — politeţă chinezească — că mă simt mai mult decît încîntat, cînd pot şi eu — vai! atît de rar şi cu atît de puţin — să te servesc. La Iaşi, ar fi bine să-i trimiţi volumele lui Raşcu [5], el s-ar ocupa de asemenea cu dragă inimă cu supravegherea lor în librărie şi cu corecturile. Profit de ocazie pentru a-ţi anunţa *Versuri şi proză*, care vor apare din nou, la 1 ian‹uarie›, tot în Iaşi, tot cu Raşcu [6]. Pentru no. de ian. (1), nu ştiu dacă voi termina bucata (e în proză, vreo 4 pag.), dar pentru 16, cred că da [7]. Dacă lucrez în astă-seară, poimîne dimineaţă o ai (la 28 ian.) [8].

M-am uitat la premiile Academiei (am broşura) şi văd că nu pot concura decît pentru premiul „Năsturel", celelalte fiind pentru altfel de lucrări. Voi trimite deci, chiar mîine, petiţia şi cele 15 vol. Cred că nu greşesc. Despre revista franco-română [9], n-am auzit absolut nimic; aş fi foarte curios s-o văd măcar, dacă s-ar putea.

Pe aci, petrec binişor. Acum sunt bineînţeles în vacanţie şi, deci, am mai mult timp. Fac călărie la reghimentul de artilerie, aştept oarecum patinajul (îmi pare rău că nu îngheaţă) şi mă pregătesc pentru seratele şi balurile ce se anunţă. Facem şi noi ce putem pentru a cuceri cuadrilaterul! De asemenea, pregătesc pentru concetăţenii mei o conferinţă. Am de gînd să mă prepar serios p‹entru› licenţă şi să mă interesez după vacanţie de seminarul pedagogic, unde îmi pare am fost înscris un an (deşi n-am urmat) şi să mă înscriu din nou.

Acum, te rog, primeşte încă o dată mulţumirile mele pentru volum şi multe şi afectu[o]ase salutări.

Al d-tale

M. Cruceanu

B.A.R.S.R. – S 17 (7)/DXXXVI. – Inv. 72.652

---

[1] Volumul de poezii *Limanuri albe*, apărut în 1912.

[2] M. Cruceanu nu a semnat în *VN* nici o recenzie.

[3] Recte: exemplare. E vorba de difuzarea volumului respectiv de poezii al lui Ov. Dens.

[4] Miloşescu: librărie în Tg.-Jiu.

[5] I. M. Rașcu.

[6] Revista *Versuri și proză* a apărut la Iași între 1911—1916, cu mai multe întreruperi. În primii ani, a fost condusă de I. M. Rașcu. Prima serie a apărut între 15 IX 1911 — 1 VII 1912 (primele 6 numere cu titlul *Versuri*). A doua serie va rezista numai 4 luni: 1 I — aprilie 1913. Vezi *Publ. per. rom.*, II, p. 698—699.

[7] De-abia la 1 mai 1913, în *VN*, IX, nr. 3, apare o bucată în proză *(Primul bal)* de M. Cruceanu, de circa 5 $^1/_2$ p. (p. 95—100). Probabil că pe aceasta o pregătea tînărul colaborator al lui Densusianu.

[8] Recte: 28 decembrie!

[9] Dintre periodicele franceze care se publicau la acea dată în România, credem că M. Cruc. se referă la revista bilunară *La Revue roumaine* (București), apărută între febr. 1912 — mai 1916 (cu o întrerupere între 1915—1916). Revista avea profil cultural („Littérature, Arts, Sciences") și făcea cunoscute străinătății, în limba franceză, creațiile cele mai de seamă ale scriitorilor și oamenilor de știință români și, în același timp, ținea pe români la curent cu actualitatea franceză. Dintre colaboratori, cităm pe: A. D. Xenopol, Léo Bachelin, Ion Minulescu, V. Eftimiu, Al. T. Stamatiad, N. Davidescu, Elena Văcărescu, Caion, Léo Claretie, Em. Gîrleanu, I. Al. Brătescu-Voinești, Al. Macedonski, Ov. Densusianu, C. G. Dissescu. Vezi *Publ. per. rom.*, II, p. 569.

VII[1]

Piatra-Olt, 28 iunie 1913

Ei, domnule Densușianu, așa că pierdeai prinsoarea ? Sunt soldat, bat⟨alionul⟩ I pionieri, Compania II. Să mă vezi cu raniță și pușcă !! Aseară am plecat la 3 $^1/_2$ dim⟨ineața⟩, și acum sunt în trenul militar.

Cu toată dragostea,

M. Cruceanu

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu, Calea Victoriei 184, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 17 (8)/DXXXVI. — Inv. 72.653

[1] Scrisoarea și adresa: scrise cu creion chimic. Data scrisorii e notată de M. Cruceanu după stilul vechi al calendarului. Ștampila poștei de plecare (Craiova) poartă data: 12 iul. 1913, iar a poștei de sosire: 13 iul. 1913, ambele în stilul nou al calendarului.

VIII[1]

[F. l., 7 iulie 1913]

Iubite domnule Densușianu,

Îți scriu din bivuac, dintre camarazi și ofițeri. Pe aici, o ducem bine. Timpul e răcoros și priveliști frumoase. Ce rău îmi pare că n-am vreun volum de poezii ! În orele libere, aș citi. Încolo — bună pace. Azi am citit *Universul* după 3 săpt⟨ămîni⟩ de lipsă de orice gazete. De scris, deocamdată nu pot scrie fiind prea obosit, dar mai tîrziu — poate. Dimineața fac instrucție și pot spune că am învățat cîte ceva.

Multe și afectu[o]ase salutări.

M. Cruceanu

Adresa [exped.]: Corp⟨ul⟩ I, Divizia I, Comp⟨ania⟩ II Pionieri, Armata de operații.

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu, profesor universitar, Calea Victoriei 184, București.

C.p.mil. — B.A.R.S.R. — S 17 (9)/DXXXVI. — Inv. 72.654

---

[1] Scrisoarea și adresa: scrise cu creion chimic. Scrisoarea poartă viza cenzurii militare. „Văzut com⟨andant⟩ compania [a] II[-a] P⟨ionieri⟩, Căpitan ... [indescifrabil]". Datarea: ziua și luna—după ștampila poștei de sosire. Pe aceeași ștampilă, indicația anului, *1911*, este greșită. M. Cruceanu este în aceeași unitate pe care a menționat-o în scris. VII: o dovedește ștampila unității aplicată pe scrisoarea de față (VIII). Aceeași ștampilă a unității militare e aplicată și pe scrisoarea următoare (IX), care are data pe ștampila poștei de plecare: 8 aug. ⟨1⟩913, iar pe aceea a poștei de sosire: 12 aug.⟨19⟩13. Deci și scris. VIII este din 1913. Argumente suplimentare pentru datare: scris. VIII și IX folosesc același model de c.p. militară și sînt scrise probabil cu același creion.

IX[1]

[F.l., 8 aug. 1913]

Te salut cu drag, domnule Densușianu. Pe aici, o ducem relativ destul de bine. Stăm la poalele munților, avem dimineți splendide și seri seducătoare. Altfel: inamici, ioc; amici, berechet. Pe curînd, poate, ne și vedem, de nu s-o întări iar miliția.

Al d-tale

M. Cruceanu

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu, profesor universitar, Calea Victoriei 184, București.

C.p. mil. — B.A.R.S.R. — S 17 (10)/DXXXVI. — Inv. 72.655

---

[1] Scrisoarea și adresa: scrise cu creion chimic. Scrisoarea poartă viza cenzurii militare: „Văzut, Căpitan Giușcă". Datarea: după ștampila militară de plecare.

X[1]

București, 1913 august 21

Îți las proba campaniei mele și îmi pare rău că nu te pot vedea. Peste 10 zile, poate, sunt din nou în Buc⟨urești⟩; acum, plec la Tg.-Jiu.

Cu drag,

M. Cruceanu

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 17 (11)/DXXXVI. — 72.656

---

[1] Ilustrata (foto) îl reprezintă pe M. Cruceanu militar. Pe verso: ștampila ovală a fotografului, cu data: „Fotoglob[us?], 14 aug. 1913, București". Din faptul că ilustrata nu are timbru și ștampilă poștală, rezultă că ea a fost expediată în plic sau a fost lăsată în cutia poștală de la domiciliul lui Ov. Dens. Adresa și textul scrisorii: cu creion chimic.

XI

M. CRUCEANU
AVOCAT, TG.-JIU

〈Tg.-Jiu〉, 4 oct. 1913

Iubite domnule Densusianu,

Mă grăbesc să-ți răspund și să-ți mulțumesc pentru multa osteneală pe care ți-o pricinuiesc eu. Corecturile sunt bune; numai *de la tălpi la creștet* e plastic și, poate, și puțin prozaic, însă în primul rînd, plastic. Mi se pare că merge. Încolo, am îndreptat la *mîine,* unde sunt de aceeași părere și am lăsat celelalte îndreptări așa cum s-au făcut chiar pe corectură. Cu titlu[l] nu știu ce să zic. Pentru mine nu joacă prea mare importanță titlul niciodată. Numai că, aci, poezia face parte dintr-un ciclu întreg de străzi care vor urma încă. În românește însă *Noroiul* e parcă mai prozaic decît *Strada plină de noroi,* totuși, dacă se pare prea mare diferența, poate rămîne *Noroiul* [1].

Odată cu aceasta trimit și fotografia și, cînd [legitimația] [2] va fi gata, aștept ca să vin prin București pentru puțin!!

Multe salutări afectu[o]ase.

[*M. Cruceanu*

B.A.R.S.R. — S 17 (12)/DXXXVI. — Inv. 72.657

---

[1] Faptul că poezia a apărut totuși cu titlul *Strada plină de noroi* în *VN*, IX, nr. 8 (1 oct. 1913), p. 257—260, înseamnă că protestul lui Cruceanu la modificarea propusă de Ov. Dens. a avut efect (Ov. Dens. a cedat) și, în același timp, că acest număr a apărut cu întîrziere.

Poeziile publicate în *VN* pe tema străzii sînt următoarele: *Strada liniștită* (VIII, nr. 18), *Strada „ei"* (IX, nr. 4), *Strada plină de noroi* (IX, nr. 8), *Eu cunosc o stradă* (X, nr. 8), *Strada mea* (X, nr. 11), *Strada singură* (XI, nr. 3).

Versul cu secvența *de la tălpi la creștet* (modificare a lui Ov. Dens.?) se află la p. 258 (rîndul al 3-lea de jos):

Dar oricum, cu toții plini sînt de noroi,
De la tălpi la creștet, brațele și pieptul,
Pînă chiar și ochii tineri și vioi ...

Adv. *mîine* din original a fost modificat de Ov. Dens. în *mîne :*

Mîne plini cu fruntea de noroi uscat,
Buzele mînjite, ochii-acoperiți,
Veți zîmbi în soare singuri, fericiți (p. 260).

[2] [legitimația]: compl. edit. E vorba de legitimația personală din partea redacției revistei *VN*, necesară călătoriei pe C.F.R. în condiții de gratuitate. În acest scop, legitimația se folosea împreună cu permisul (numit, deobicei, „biletul") la purtător. Vezi și scris. XIII, nota 3.

XII[1]

Tg.-Jiu, 1 ian〈uarie〉 1914

Iubite domnule Densușianu,

Iată și prima zi din 1914, an care doresc să fie mai norocos ca cel trecut și să-ți aducă izbîndă în toate. Pe aci e frig bine și o gheață minunată pe care subsemnatul aleargă aproape toată ziua. În afară de asta, mai și scriu cîte ceva. Tot Tg.-Jiul a rămas cuib de inspirație! Privind zăpada pe fereastră, mă gîndesc la lucruri foarte diferite: la căderea guvernului, la Davidoglu [2], la sfîrşitul vacanţiei şi drumul meu la Roman şi la biletul lui Dragoş [3]. Ba la biletul ăsta mă gîndesc mai mult decît la toate. Pînă acum n-am primit nici un cuvînt de la el (de la Dragoş). Nu ştiu: l-a scos, nu, şi nici măcar adresa nu i-o cunosc. Dacă vrei, strică o carte poştală şi comunică-mi-o, ca să-i pot scrie şi întreba [sic] ce-a făcut cu biletul. I-am mai scris eu una, dar nu mi-a răspuns nimic; se vede că n-a primit-o.

Multe şi afectu[o]ase salutări. În curînd, la revedere,

M. Cruceanu

[Adresa] D-lui Ovid Densusianu, Calea Victoriei 184, Bucureşti.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 17 (13)/DXXXVI. — Inv. 72.658

---

[1] M. Cruceanu notează data după stilul vechi al calendarului. Ştampila poştei de plecare poartă data după stilul nou 14 ian. 1914.

[2] Probabil, profesorul Anton Davidoglu. Vezi, infra, scrisoarea acestuia către Ov. Densusianu.

[3] Dragoş Protopopescu. Ca şi alte publicaţii periodice, *Vieaţa nouă* beneficia de un permis pe căile ferate (pentru călătorii gratuite) la purtător. În situaţii speciale, Ov. Dens. încredinţa permisul unor colaboratori apropiaţi, pentru a-i ajuta. În cazul de faţă, M. Cruceanu solicita permisul care se afla la Dragoş Protopopescu. Vezi, infra, scrisorile lui Dragoş Protopopescu către Ov. Dens. Vezi şi scrisorile următoare ale lui M. Cruceanu (XIII, XV, XVI, XVIII — XXI).

XIII [1]

[R.-Vîlcea,] 22 mart 1914

Iubite domnule Densuşianu,

Trimit manuscrisul p⟨entru⟩ *Mişcarea intelectuală*. E cam mult, dar cred că e necesar să le punem pe toate şi chiar să mai adăugăm încă, p⟨entru⟩ a avea vreo 10 pag⟨ini⟩ de *Mişcare* [2]. Sunt unele lucruri *(Glosse)* — puteţi să-i schimbaţi titlul dacă vreţi — care vor da un caracter pronunţat de actualitate [3], altele — care vor strînge legăturile între toţi ai noştri, căci lăudînd pe unul, se simt toţi mulţumiţi, simţind că sunt îmbrăţişaţi tacit [4]. Conferinţa d⟨umi⟩tale însă am redat-o din memorie, căci mi-am uitat notele la Buc⟨ureşti⟩ [5]. Am scris să mi le trimită, nu ştiu însă de le va găsi. Acum aştept biletul [6], veşti bune şi corecturile.

Ieşim în 44 de pag⟨ini⟩? [7] Cu o reproducere, în coprinsul rev⟨istei⟩, al vreunui poet străin? [8] Dacă aş fi în Buc⟨ureşti⟩, l-aş lua pe Ressu [9] şi am apărea şi cu dv.

Multe salutări.

M. Cruceanu

[Adresa] D-lui Ovid Densuşianu, Calea Victoriei 184, Bucureşti.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 17 (14)/DXXXVI. — Inv. 72.659

---

[1] Localitatea de expediere: după ştampila poştei. M. Cruceanu datează c.p. după stilul vechi al calendarului. Ştampila poştei de plecare are data după stilul nou: 5 apr. 1914.

[2] Rubrica „Mișcarea intelectuală la noi și în streinătate“ a nr. 2, a. X (1 apr. 1914), cuprinde numai 8 p. (p. 61–68). Din scrisoarea de față, rezultă că paginile respective au fost redactate, pentru acest nr., de M. Cruceanu.

[3] Probabil că M. Cruceanu se referă la ultima pagină (p. 68), al cărei titlu tipărit e *Marginalia*.

[4] M. Cruceanu se referă probabil la N. Davidescu, căruia-i recenzează vol. *La Fîntîna Castaliei* (BPT) (p. 62–63).

[5] Conferința ținută de Ov. Dens. la 2 III 1914, la Roman, sub auspiciile Societății „M. Costin“, despre *Poesia orașelor* (rezumată la p. 65).

[6] Biletul de tren (în alb) cu permisul de liberă circulație. Vezi scrisoarea precedentă, nota 3.

[7] Nr. 1 din a. X (1 III 1914) al *VN* apăruse cu 36 p.; numărul următor (din 1 IV 1914) va apărea numai cu 32 p.

[8] Nr. respectiv n-are nici un supliment artistic (reproduceri).

[9] Pictorul Camil Ressu (1880–1962).

XIV[1]

[F. 1., 14 apr. ⟨19⟩14]

Iubite domnule Densușianu,

[M. Cruceanu îi relatează lui Ov. Dens. situația expedierii revistei *VN* în „provincie“, mai precis — la Bîrlad, Craiova, Focșani, Rîmnicu-Vîlcea și Roman (număr de exemplare și număr de afișe). Datele din Iași privesc însă nu *VN*, ci revista *Versuri și proză*. Majoritatea cifrelor au fost modificate autograf de Ov. Dens. [2] Finalul scrisorii:]

Rog, nu uitați și trimiteți anuarul lui Speranția[3] printr-un comisionar, îi trebuie mult. I-ați trimis lui Nicoletti la Mizil, revista? Scoateți 40 pag⟨ini⟩ de revistă [4], căci începe să prindă și ne scoatem cheltuiala.

Vă salut, al d-voastră

M. Cruceanu

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu, Calea Victoriei 184, București.

C.p. – B.A.R.S.R. – S 17 (3)/DXXXVI. – Inv. 72.662

---

[1] Data: de pe ștampila poștei de sosire, deci în stilul nou al calendarului. Prin urmare, această c.p. este anterioară în timp celei numerotate de noi cu cifra XV și datată de M. Cruceanu după stilul vechi.

[2] Rezultă că, temporar, M. Cruceanu a primit, din partea lui Ov. Dens., sarcina de a centraliza (și verifica) informațiile cu privire la expedierea *VN*.

[3] E greu de precizat despre ce anuar e vorba. Pe de altă parte, formularea este echivocă: *lui Speranția* poate să fie atribut pe lîngă *anuarul* sau complement în dativ pe lîngă imperativul *trimiteți*. Dacă M. Cruc. folosește termenul *anuarul* în mod impropriu, în loc de *albumul* (denumire sub care era cunoscut *GN*), atunci sensul propoziției ar putea fi acesta: „trimiteți pe adresa lui Speranția *Graiul nostru*, căci are nevoie de el (de un exemplar)“.

[4] Se știe că *Vieața nouă* era susținută mai ales prin sacrificiile bănești personale ale lui Ov. Densusianu și, prea puțin, prin abonamente sau vînzări. În felul acesta, majorarea numărului de pagini putea deveni riscantă. 40 de pagini de număr constituia unul dintre nivelurile maxime. Iată situația din anul X de apariție al revistei (martie 1914 – febr. 1915): nr. 1 = 36 p.; nr. 2 = 32 p.; nr. 3 = 36 p.; nr. 4 = 40 p.; nr. 5 = 34 p.; nr. 6–7 (deci nr. dublu!) = 56 p.; nr. 8 = 32 p.; nr. 9, 10, 11 = cîte 36 p.; nr. 12 = 40 p.

XV[1]

R⟨îmnicu⟩-V⟨îlcea⟩, 28 mart 1914

Iubite domnule Densușianu,

Sunt într-o situație neplăcută aci. Din cauza statului [2], care a trebuit să se schimbe p⟨entru⟩ mine, n-am luat leafa nici pînă acum. Așa că, cel puțin o jumătate de vacanție, dacă nu toată, sunt silit să mi-o pierd aci. Dacă însă voi primi biletul de drum [3], atunci voi veni imediat. Mă tem chiar că, din cauza aceasta, să nu pot reuși nimic la Buc⟨urești⟩ din promisiunile ce mi s-au făcut că voi fi mutat acolo.

Rașcu [4] îmi scrie că toate no. [5] din *V⟨ieața⟩ n⟨ouă⟩* s-au vîndut, și din no. 2 [6] să trimitem 10 no. [7] Mi se pare că, și aci, s-au vîndut toate. O să mă informez. În orice caz, am făcut cunoștință cu un cerc de băieți și cocoane care se interesează de mișcare [8].

În așteptare, primiți afectu[o]ase salutări.

M. Cruceanu

[Adresa] D-lui Ovid Densusianu, Calea Victoriei 184, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 17 (15)/DXXXVI. — Inv. 72.660

---

[1] M. Cruceanu își datează scrisoarea după stilul vechi al calendarului. Ștampila poștei de plecare poartă data în stilul nou: 16 apr. 1914. Pentru datare, vezi și scris. XIV, nota 1.

[2] Statului = statului de plată.

[3] Biletul de drum de liberă circulație, din partea redacției revistei *VN*. Vezi, supra, scris. XII, nota 3.

[4] I. M. Rașcu.

[5] *No.*, aici, înseamnă, de fapt, „exemplarele". E vorba, desigur, de a. X, nr. 1 (1 martie 1914).

[6] Nr. 2 al anului respectiv urma să apară și a apărut la 1 aprilie.

[7] Și aici, *no.* înseamnă „exemplare".

[8] E vorba de mișcarea literară promovată de Ov. Densusianu prin revista sa *(VN)* și prin revistele afiliate.

XVI[1]

R.-Vîlcea, 15 april 1914

Iubite domnule Densușianu.

Sîmbătă dimineața voi fi la București. Abia azi am sosit la Vîlcea. Dacă-ți trebuie biletul [2], trimite-mi o carte de vizită telegrafică pe adresa mea: str. Traian 112, R.-V. Vineri seară însă aș voi să plec, pentru a fi la Buc⟨urești⟩. Conferința ați putea s-o trimiteți la Iași.

Cu toată dragostea,

M. Cruceanu

[Adresa] D-lui Ovid Densusianu, Calea Victoriei 184, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 17 (16)/DXXXVI. — Inv. 72.661

---

[1] M. Cruceanu datează scrisoarea după stilul vechi al calendarului. Ștampila poștei de plecare poartă data în stilul nou: 28 apr. 1914.

[2] Biletul de tren de liberă circulație.

XVII

R.-Vîlcea, 6 mai 1914

Stimate domnule Densușianu,

Îmi închipui că sunteți f⟨oarte⟩ ocupat, deoarece n-am mai primit de la d-voastră nici o veste. Am primit ultimul no. din *V⟨ieața⟩ n⟨ouă⟩* [1] Întîmplarea tocmai mă servește de data aceasta. N-aș mai fi voit să-mi apară nuvela pe care v-am trimis-o. De aceea, vă rog să n-o dați la tipar. Voi lua-o cînd voi trece prin București, adică poate pe la 25 mai [2].

Aci plouă mereu; timpul e deci favorabil pentru a gîndi. Rezultatul poate să fie o antologie de poeți contemporani [3]. Măscăricii vieții noastre literare s-au și grăbit s-o anunțe în felul lor de a scrie.

Cu cele mai distinse salutări. Al d-voastră

M. Cruceanu

P.s. Cred c-ați primit mandatul și scrisoarea mea.

B.A.R.S.R. — S 17 (17)/DXXXVI. —Inv. 72.663

---

[1] Nr. 3 din a. X (1 V 1914).

[2] După *Korisadar*, apărut în a. IX, nr. 12 (1 II 1914), sub semnătura lui M. Cruceanu nu se mai publică în *VN* nici un material literar în proză.

[3] Pînă în prezent, M. Cruceanu nu a publicat această antologie.

XVIII [1]

[Tg.-Jiu, probabil sfîrșitul lunii mai 1914]

Stimate domnule Densușianu,

Chiar acum am primit telegrama și expediez biletul [2]. La finele lunii iunie, dacă mi-l trimiteți, voi veni la București. Dar eu n-am vreo grabă deosebită, așa că nu-l aștept decît după ce veți termina d-voastră cu el.

Pe aci, călduri mari de tot.

Vă rog, trimiteți revista pe adresa: *Maior Dumitriu, Tg.-Jiu,* care vă va trimite abonamentul. A venit el singur să se aboneze. Am încasat încă un abonament, pe care vi-l voi trimite zilele astea. Mai aștept și altele.

Cu cele mai distinse salutări. Al d-voastră

M. Cruceanu

B.A.R.S.R. — S 17 (25)/DXXXVI. —Inv. 72.671

---

[1] Localizarea și datarea scrisorii: probabile.

[2] Biletul de liberă circulație pe C.F.R. Vezi scris. XII, nota 3.

XIX [1]

Tg.-Jiu, 2 iulie 1914

Stimate domnule Densusianu,

Dacă puteți să-mi trimiteți biletul de călătorie [2], mi-ar prinde bine, căci aș dori să vin pe 2 zile la București.

Primiți cele mai distinse salutări.

M. Cruceanu

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu, str. Colței 25 [sic], București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 17 (18)/DXXXVI. — Inv. 72.664

---

[1] M. Cruceanu datează scrisoarea după stilul vechi al calendarului. Ștampila poștei de plecare poartă data de 15 iul. 1914, după stilul nou.

[2] Permisul de liberă circulație pe C.F.R., din partea redacției revistei *VN*. Vezi scrisorile precedente.

XX

Alexandria, 23 oct. 1914

Iubite domnule Densusianu,

De două săpt⟨ămîni⟩ în acest nenorocit oraș, m-am convins că niciodată o plictiseală nu e prea mare, căci vine una și mai grozavă. Orașul e cel mai din urmă din țară și, aș merge pînă a spune, de pe fața pămîntului. Un sat mare, bulgăresc, cu oameni născuți impertinenți și proști, buni numai pentru negoț și afaceri. Colegii, ori mai bine să nu mai vorbim de ei. Noroc c-am întîlnit doi magistrați mai cumsecade, doi izolați care m-au primit cu multă dragoste. Unul din ei a urmărit mult *V⟨ieața⟩ nouă*.

Am fost necăjit cu stimabilii de aci, pînă am aranjat un program unde să pot avea și eu o zi liberă. Și am obținut-o. Joia sper să pot veni aproape regulat la Buc⟨urești⟩ pentru seminar. Decît [că] [1] Stamatiad [2], căruia i-am scris, nu mi-a răspuns nimic. E adevărat că, din greșală, i-am trimis o fotografie de alt format decît „vizit". Acum însă, vă trimit d-voastră fotografia ca să i-o dați lui, sau lui T. Dinu [3]; cu o petiție (ar putea s-o facă el) și fără carnet chiar (dar cu fotografia), se poate duce la gară ca s-o preschimbe. (Dimineața pînă la 1.) Eu îi voi scrie și lui Dinu. Apoi, i-o va da lui Stamat⟨iad⟩, care îmi va trimite biletul pentru a putea veni joi în Buc⟨urești⟩. Mulțumindu-vă încă o dată, vă trimit multe și afectu[o]ase salutări.

M. Cruceanu

Am ieșit f⟨oarte⟩ prost în fotogra⟨fie⟩, căci e făcută aci!

B.A.R.S.R. — S 17 (19)/DXXXVI. — Inv. 72.665

---

[1] Dacă nu avem a face cu o inadvertență sintactică, ar trebui să admitem că secvența *Decît că* (al doilea termen fiind completat de noi) are sensul: „numai (atîta) că".

[2] Al. T. Stamatiad.

[3] În această perioadă, probabil, Al. T. Stamatiad și Titu Dinu aveau rolul de „secretari" de redacție pe lîngă Ov. Dens. Ei erau în măsură să se ocupe de eliberarea unui permis personal de liberă circulație pe C.F.R., pentru M. Cruceanu. Tocmai în acest scop a trimis M. Cruceanu fotografia. Vezi și scrisoarea următoare a lui M. Cruceanu. Vezi, infra, scrisorile lui T. Dinu și Al. T. Stamatiad către Ov. Dens.

XXI [1]

Alexandria, 28 noem⟨brie⟩ 1914

Iubite domnule Densusianu,

Ieri ți-am trimes o bucată în versuri, pe care nu știu dacă vei mai putea s-o pui în no. acesta, după cum promisesem s-o trimet [2]. Dacă e ceva de schimbat, poți face orice schimbare; nu țin la cuvinte. Cred însă că nu va fi nevoie de schimbări. Biletul[3] nu l-am mai primit. Îl aștept de la Dinu sau Stamatiad — cînd s-o putea. Pe aci e pustiu și frig. Aseară l-am văzut pe Herț[4], jucînd în *Cuceritorul* (piesă nulă)[5]. El, ca diletant, joacă binișor; altfel—f⟨oarte⟩ slab. Cu multe și afectu[o]ase salutări,

M. Cruceanu

Au ajuns cele două abonamente pe care le-am trimes?

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu, str. Colții 24, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 17 (20)/DXXXVI. —Inv. 72.666

---

[1] M. Cruceanu datează scrisoarea după stilul vechi al calendarului. Ștampila poștei de plecare poartă data în stilul nou: 12 dec. 1914.

[2] Credem că e vorba de *Strada mea*, apărută în *VN*, X, nr. 11 (1 I 1915).

[3] Biletul de liberă circulație pe C.F.R. Vezi scrisorile anterioare.

[4] A. de Herz.

[5] Autorul piesei este însuși A. de Herz. Piesa apăruse în același an (A. de Herz, *Cuceritorul*, comedie în trei acte, București, 1914) și fusese recenzată nefavorabil de Ov. Dens. (fără semnătură), în *VN*, X, nr. 9 (1 noiemb. 1914), p. 298. Altfel, A. de Herz colaborase la *VN*, în a. III, nr. 23 (1 ian. 1908) și IV, nr. 1 (15 II 1908), cu poezii, semnînd cu pseudonimul Dinu Ramură. Vezi și c.p. a lui Ov. Dens. din 13 VII 1909, către A. de Herz, păstrată la B.C.S., fond St. Georges (neclasate).

XXII

Craiova, 10 februar 1919, Ghica Vodă 5

Dragă domnule Densușianu,

Cu mare greutate am ajuns aci, de unde, cu prima ocazie și în grabă, îți scriu aceste cîteva rînduri. Mi-am reluat locul la școală și colaborez la un ziar politic independent, din care îți trimit un no. ca probă[1]. Aceste două bucăți în versuri le trimet spre publicare, cînd va fi loc[2]. Mai am și altele, dar aștept. Am început să prepar p⟨entru⟩ capacitate, dar n-am *Histoire de la langue*[3] și nu știu cum aș face s-o împrumut pentru o lună. Pe aci încă n-am găsit-o. Viața a început să se scumpească și pe aci. Aștept *V⟨ieața⟩ n⟨ouă⟩* ce va apare. Adresa mea: Ghica Vodă, no. 5. În parantez adaug: sunt instalat binișor și singur.

Cu toată dragostea și tot respectul. Al d-voastră

M. Cruceanu

Poșta circulă, puteți să-mi comunicați orice.

M. C.

B.A.R.S.R. — S 17 (21)/DXXXVI. —Inv. 72.667

---

[1] Periodicul în discuție este *Viața nouă* (Craiova), „ziar politic independent" apărut între 12 XI 1918 — 6 VII 1919. În nr. 38, din 5 I 1919, p. 1, M. Cruceanu publicase poezia *Strada singură*. E posibil ca M. Cruc. să-i fi trimis lui Ov. Dens. chiar acest număr.

[2] Cele două poezii sînt, probabil: *Desastrul* și *Sufletul odăiei mele*, apărute în *VN*, XV, nr. 7—9 (1 sept. — 1 nov. 1919). În această perioadă, revista apărea cu întîrzieri destul de mari.

[3] *Histoire de la langue roumaine* a lui Ov. Densusianu.

XXIII[1]

Craiova, 14 april 1919, Ghica Vodă 5

Mult iubite d-le Densușianu,

Am primit scrisoarea și mulțumesc p⟨entru⟩ promisiunea cărții[2]. N-am primit revista, dar am citit-o. Mi-a plăcut mult *Prozatorilor* și notițele cu *Literatorul*. De asemenea, poezia *Florile* a lui Colorian, care însă se vede bine că a citit *Vitrina florilor*... mele[3]. După Paști, sunt la Buc⟨urești⟩. Aș fi venit înainte, dar traiul acolo e prea scump. Aci, Luca scoate o revistă *Zorile*[4]. Rugîndu-mă să-i dau ceva, i-am dat 2 bucăți să mi le reproducă[5]. La notele critice, sunt, cîteodată, consultat. Mi-au promis însă că vor avea un ton cuviincios. Revista are fonduri pentru un an. Încolo: primăvară și pustiu! Citesc cîte puțin, dar de azi mă închid numai p⟨entru⟩ lectură. Bine că-l văzui pe Stamatiad la *Convorbiri*[6] și pe Minulescu la *Letopiseți*[7]! Au aerul unor naufragiați purtați de valuri. D-na Farago[8] m-a invitat într-o zi la ea, dar am fost anunțat tîrziu. Ieri am fost la un matineu și, mai săpt⟨ămîna⟩ trecută, la alegerea de la Crucea Roșie (făcînd parte din birou). A fost luptă mare între cucoane și am petrecut bine!

Pînă la revedere, te rog, primește cele mai vii salutări și sentimente.

M. Cruceanu[9]

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu, prof. universitar, str Colții 24, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 17 (22)/DXXXVI. — Inv. 72.668

---

[1] S-a aplicat ștampilă pe c.p. numai la plecarea acesteia din Craiova. Data poștei nu este descifrabilă.

[2] Probabil e vorba de *DHLR*, pe care i-o promisese Ov. Dens. Vezi scris. precedentă (XXII).

[3] Toate aceste materiale se află în *VN*, XIV, nr. 1—11 (1 III 1918—1 I 1919), volum apărut deci cu o întîrziere apreciabilă. Articolul *Prozatorilor* de Ov. Densusianu (p. 43—48) este o pledoarie pentru o proză de calitate. „Notițele" cu privire la revista *Literatorul*, apărute la p. 79—80 (sub rubrica *Pliviri*), vizează pe Al. Macedonski, care, în coloanele revistei sale, proslăvise militarismul german. Poezia lui Al. Colorian, *Florile*, e publicată, în acest volum, la p. 41—42.

[4] Revista bilunară *Zorile*, condusă de B. Luca, a apărut la Craiova între 15 III — 15 VII 1919 (în total 6 numere; cu nr. dublu 4—5). Revista era „literară, teatrală, sportivă". Alți colaboratori: F. Aderca, El. Farago, Al. Iacobescu, Perpessicius, M. Stăureanu etc.

[5] Poeziile lui M. Cruceanu, *Strada mea* și *O ușe* [sic] *s-a deschis în noapte*, apărute în *Zorile* (Craiova), I, nr. 1 (15 III 1919), p. 3—5, respectiv nr. 2 (2/15 apr. 1919), p. 8. În afara acestor două poezii, revista nu conține alte materiale semnate de M. Cruceanu.

[6] Colaborarea lui Al. T. Stamatiad la *Conv. lit.* începe în febr. 1919 și continuă în 1920. După o lungă întrerupere, ea este reluată în 1928— 1934. Vezi *Bibliogr. Conv. lit.* Vezi și nota urm.

[7] Revista trilunară *Letopiseți* (București) are, de asemenea, o existență efemeră (10 XI 1918 — 1 III 1919; în total, 8 numere, între care un nr. dublu: 5—6). Directorul revistei era Dragoş Protopopescu-Blebea, prim-redactor — Scarlat Struțeanu, iar redactor — Perpessicius. Alți colaboratori: T. Vianu, Basil Munteanu, I. M. Sadoveanu, Camil Petrescu, Ion Pillat. Colaborarea lui I. Minulescu se reduce, de fapt, la o singură poezie, *Solilocul plictisitului*, apărută în ultimul nr. al revistei, pe p. 1. În legătură cu „emigrarea" lui Al. T. Stamatiad din cercul lui Ov. Densusianu, reproducem aici interesanta notă, semnată *Bb.* (= Dragoş Protopopescu), apărută pe ultima pagină a aceluiași ultim nr. al *Letopiseților*: „*Luceafărul* și *Convorbiri literare* publică poezii inspirate ale autorului *Trîmbițelor de aur*. În poetul Al. T. Stamatiad revistele noastre de tradiție au în sfîrșit un colaborator. Felicităm pe d-l Densușianu pentru actul de generozitate."

[8] Poeta Elena Farago (1874—1954) s-a stabilit la Craiova în 1907. Despre relațiile sale cu M. Cruceanu, vezi Cruceanu, *De vorbă*, p. 139—145. Ov. Densusianu, recenzînd volumul de debut al Elenei Farago, *Versuri* (Budapesta, 1906), în *VN*, II, nr. 8 (15 V 1906), p. 191, o critică pe autoare pentru notele poporaniste ale poeziei sale. Nici recenziile lui Ov. Dens. la alte volume ale Elenei Far. nu sînt întru totul favorabile. Vezi *VN*, IV, nr. 3 (15 III 1908), p. 63; nr. 10 (1 iul. 1908), p. 203. Cf. și *VN*, IX, nr. 3 (1 mai 1913), p. 117. Bibliogr.: C. D. Papastate, *Elena Farago*, Craiova, 1975 (monografie); Liviu Călin, postfața la Elena Farago, *Poezii*, [București,] 1957, p. 261—268; Firan, *De la Maced.*, p. 188—195; *St. doc. lit.*, XI, p. 267—271; Aderca, *Mărturia*, I, p. 79—84; Pillat-Perpess., *Antol.*, I; *Antol. scriit. bîrl.*, p. 34—37; *Antol. poez. simb.*

[9] Există indicii că, între data scrisorii de față și anul 1938, cînd moare Ov. Densusianu, corespondența dintre acesta și M. Cruceanu a continuat, cel puțin la început, într-un ritm mai viu decît o arată scrisoarea care urmează (XXIV). Vezi unele fragmente din scrisorile lui Ov. Dens. către M. Cruc. în Cruceanu, *De vorbă*, p. 46—47. Din păcate, celelalte scrisori ale lui M. Cruc. către Ov. Dens. se pare că s-au pierdut.

XXIV[1]

Băile Săcel (Gorj), 11 iulie 1923

Stimate domnule Densușianu, sunt de zece zile în munții Gorjului, la Săcel, unde fac băi, spre a-mi reface puțin sănătatea. În lipsă de ilustrate, îți trimit multe salutări pe această c⟨arte⟩ post⟨ală⟩, gîndindu-mă că, acum vreo optsprezece ani, tot într-o vară ca asta, ai trecut și d-ta pe aci [2]. Peste zece zile voi fi la Buc⟨urești⟩, trecînd pe la Craiova, unde mă așteaptă consoarta.

Al d-tale

M. Cruceanu

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu, prof. universit., str. Colții, no. 24, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 17 (23)/DXXXVI. — Inv. 72.669

[1] Data notată de M. Cruceanu este în stilul nou al calendarului și concordă cu aceea a poștei de plecare.

[2] Ov. Densusianu venise în Gorj, în vara anului 1906, pentru anchete dialectale destinate publicării în *GN*. În anchete, el a fost întovărășit și de M. Cruceanu, atunci elev la liceul „Sf. Gheorghe" din București, venit în vacanță la părinți, în Tg.-Jiu. M. Cruceanu îl cunoscuse pe Ov. Densusianu, la București, cu puțin înainte, în primăvara aceluiași an, cînd îl vizitase, la îndemnul lui Al. Gherghel, și cînd îi prezentase cîteva versuri originale. Împrejurările vor fi relatate, mai tîrziu, de M. Cruceanu în memoriile sale, *De vorbă cu trecutul* ... (București, 1973, p. 41).

Ștefan Cruceanu[1]

[Paris, 1895—1916]

Iubite amice,

Am fost de am petrecut cîteva săptămîni la țară (în Champagne) și, întorcîndu-mă aseară, am găsit carta ta.

Vroieşti să ne întîlnim joi seara, pe la $8^{1}/_{2}$, la Café Napolitain? Dacă nu poţi veni, scrie-mi.

La revedere,

Cruceanu

Bilet-carton. — B.A.R.S.R. — S 17 (24)/DXXXVI. — Inv. 72.670

---

[1] Ştefan Cruceanu, medic român stabilit la Paris, autorul volumului de poezii *Lacrime* (Iaşi, 1898; 142 p.). I se publică poezii, trimise din Paris, în *Revista nouă* (Bucureşti) a lui B. P. Hasdeu, între anii 1891—1895 (semnate întîi St. Crucianu, apoi St. Cruceanu), deci într-o perioadă cînd la acest prestigios periodic lunar, pe lîngă directorul său, colaborau: Delavrancea, Al. Vlahuţă, I. Bianu, I. Ghica, I. Bogdan, N. Iorga, L. Şăineanu, Th. Speranţia, I. A. Candrea etc. Sporadic, îi apar unele poezii în *Convorbiri literare* (1895, 1897). Volumul citat, *Lacrime*, conţine următoarea dedicaţie tipărită: „Domnului Titu Maiorescu / Artistului şi cugetătorului / Închinare" (p. 5). Nu ştim dacă Ov. Dens. îl cunoaşte pe Şt. Cr. încă din ţară (la Iaşi?), sau — prin I. A. Candrea — la Paris. Şt. Cr. figurează în *Caiet I abon. VN*, deci pentru anii 1908—1909 (probabil, şi pentru cei imediat anteriori şi următori), sub numele *Etienne Cruceano*, cu adresa: „Paris, 73, rue de Picpus" (mai tîrziu, Ov. Dens. anulează cifra *73*, scriind deasupra *6*). Acest Cruceanu este menţionat în două scrisori ale lui I. A. Candrea, trimise din Paris, lui Ov. Dens.: una — din 1901, cealaltă — din 1914. Vezi, supra, scris. VII şi XXXV ale lui I. A. Candrea. În cea de a doua scris., Candrea îi transmite lui Ov. Dens. salutările lui Cruceanu („Cruceanu vous envoie une bonne poignée de main"). Identificarea adresantului scrisorii cu Ov. Dens. este probabilă (în acest sens pledează: relaţiile lui Ov. Dens. cu Şt. Cruceanu; apoi faptul că biletul se află în arhiva lui Ov. Dens., deşi acesta nu este un argument peremptoriu). — Identificarea semnatarului scrisorii de mai sus („Cruceanu") cu Ştefan Cruceanu, şi nu cu Mihail Cruceanu, se întemeiază pe următoarele argumente: 1. concordanţe distinctive între scrisul lui Şt. Cr. (vol. cit. *Lacrime* conţine cîteva versuri autografe în facsimil) şi grafia scrisorii; 2. formula de adresare („Iubite amice"), neobişnuită în scrisorile lui Mihail Cruceanu către Ov. Dens.; 3. semnătura „Cruceanu" (Mihail Cruceanu îşi notează totdeauna prenumele); 4. biografia lui Mihail Cruceanu (născut la 13 dec. 1887, el debutează ca poet în 1904, iar în anul următor face parte din cenaclul lui Al. Macedonski; în 1906, cînd îl cunoaşte pe Ov. Dens. şi cînd devine colaborator la *VN* şi încep să se stabilească relaţii mai strînse între Ov. Dens. şi viitorul său student, M. Cruceanu era elev; etc., etc. Vezi Cruceanu, *De vorbă*, p. 41—42 şi, infra, scrisorile lui M . Cruceanu către Ov. Dens.); 5. mărturisirea personală a lui Mihail Cruceanu (făcută nouă), care, în 1976, nu s-a recunoscut în emiţătorul biletului reprodus şi nici în Cruceanu pomenit în cele 2 scrisori menţionate ale lui I. A. Candrea. Pe verso, biletul are următoarea adresă de hotel, imprimată: „Hôtel Universel / (ancien Central Hôtel de France) / 19 et 21, Rue de la Victoire, Paris / Léger-Eichhorn, Propriétaire / Hôtel de Famille Recommandé / Entre les gares St.-Lazare, du Nord et de l'Est. — À proximité / des Grands Boulevards, de l'Opéra, des Théâtres / et au centre des affaires / Installation moderne & confortable / Prix Modérés / "... Locul expedierii: după cuprinsul biletului, coroborat cu adresa hotelului. Datarea: aproximativă.

Rufino José Cuervo [1]

I[2]

[Paris, 25 XII 1905]

Con los más afectuosos votos.

R. J. CUERVO
18, RUE DE SIAM

[Adresa (pe plic)] Roumanie, Monsieur O. Densunianu [sic], 184, Calea Victoriei, Bucureşti.

C.v. — B.A.R.S.R. — S 18 (1)/ DXXXVI. —Inv. 72.673

[Traducere]

Cu cele mai afectuoase urări.

---

[1] Rufino José Cuervo (1844—1911), lingvist și filolog columbian, stabilit, din 1882, la Paris, unde a și murit. Elev al lui Gaston Paris la École Pratique des Hautes Études, unde a fost coleg cu Ov. Dens. (în anul școlar 1893—1894). Membru al grupării Société amicale „Gaston Paris", de la înființare (1903). Este autorul unor remarcabile studii și articole privind limba spaniolă vorbită pe continentul latino-american, publicate în revistele *Romania, Revue hispanique, Bulletin hispanique, Zeitschrift für romanische Philologie*, precum și în volum: *Apuntaciones críticas sobre el lenguaje bogotano con frecuente referencia al de los pueblos hermanos de América* (Bogotá, 1867—1872) și, mai ales, *Diccionario de construcción y régimen de la lengua castellana* (t. I—II, Paris, 1886—1893; de la litera A la D). Institutul de lingvistică din Columbia îi poartă numele, asociat numelui unui alt lingvist hispano-american: Instituto Caro y Cuervo, Filólogos colombianos. La B.A.R.S.R., în fondul A 1384, cu materiale necatalogate, provenite din arhiva personală a lui Ov. Densusianu, se păstrează o c.v. în chenar negru, fără text, cuprinzînd doar numele lui Cuervo și adresa sa din Paris imprimate (R. J. Cuervo, 18, rue de Siam).

Bibliogr. José Joaquin Montes, *Rufino José Cuervo. Figures du passé*, în *Orbis*, VIII (1959), nr. 1, p. 235—238; Paul Meyer, necrolog R.J.C. în *Romania*, t. XL (1911), nr. 159, p. 474—479.

[2] Datarea și localizarea: după ștampila poștei de pe plic. Numele și adresa emitentului: imprimate pe c.v. Dat fiind că e imposibil ca R. J. Cuervo să nu fi cunoscut numele exact al lui Densusianu, grafia *Densunianu* din adresă este o eroare explicabilă printr-o asimilare grafică *(n—s—n > n—n—n).*

II

Paris, le 26 oct⟨obre⟩ 1907
18, rue de Siam

Cher Monsieur,

J'ai été assez souffrant depuis quelques jours et il m'a été impossible de vous remercier plus tôt de l'aimable souvenir que vous avez gardé de moi et dont vous me témoignez, en m'envoyant votre travail sur les migrations pastorales [1]. La dernière fois que vous m'avez honoré de votre visite, vous m'avez vivement intéressé en m'entretenant de ce sujet, et je serai très heureux de pousser un petit peu en avant mon étude, bien en retard, du roumain, en lisant le fruit de vos savantes recherches.

Je vous remercie infiniment.

Je vous ai envoyé, recommandé, il y a quelques mois, un livre très peu scientifique que je publiai il y a quelque trente ans, et que je n'ai pu jamais mettre tout à fait au courant du progrès de nos études [2]. Il est resté toujours une espèce de bric-à-brac, où je me flatte, quand même, que les amateurs pourront, par hasard, trouver un clou ou une clef qui puissent leur être utiles. L'avez-vous reçu?

Veuillez, cher Monsieur, agréer, avec mes vifs remerciements, l'expression de mes sentiments les plus affectueux et les plus dévoués.

R. J. Cuervo

B.A.R.S.R. — S 18 (2)/DXXXVI. — Inv. 72.672

[1] Ovid Densusianu, *Din istoria migrațiunilor păstorești la popoarele romanice*, București, 1907.

[2] R. J. Cuervo, *Apuntaciones críticas sobre el lenguaje bogotano*, ed. a V-a, Paris, 1907. Exemplarul purtînd dedicaţia autografă a lui R. J. Cuervo către Ov. Densusianu se află la biblioteca Facultăţii de limbă și literatură română a Universităţii din Bucureşti. Iată dedicaţia: „Al Dr. D. O. Densusianu. Recuerdo afectuoso de su amigo R. J. Cuervo". În traducere românească: „D-lui dr. O.D., amintire afectuoasă din partea prietenului său R. J.C.".

Constantin Damianovici [1]

I [2]

PREFECTURA JUDEŢULUI VLAŞCA
CABINETUL PREFECTULUI

Giurgiu, 27 VII 1907

Stimate domnule Densușianu,

Patronul meu, vrînd să-mi dovedească sentimentele pe care le nutreşte față de revista noastră, mă roagă să vă trimit suma de 21 lei, pentru trei abonamente anuale la *Vieața nouă*. Primul va fi pe numele domniei-sale: Ion T. Ghica [3], prefectul județului Vlașca; iar celelalte două: Prefecturei județului Vlașca. Toate vor curge de la 1 august apropiat. Banii vi i-am expediat azi, prin curierul poștal, și sper că îi veți primi înainte de susnumita dată.

Cu vremea, nădăjduiesc ca *Vieața nouă* să cîștige mai mulți cititori aici, deși nici acum nu e atît de lipsită. Numai dacă voi mai ședea la Giurgiu, ca să-mi realizez intenția!

În primele zile ale lui august, cred că vă voi vedea la București, unde sper să sosesc ca excursionist în automobil, împreună cu patronul meu.

Primiți, vă rog, domnule Densușianu, încredințarea devotamentului meu.

Constantin Damianovici

P.s. Pentru cele două abonamente ale județului, vă rog să trimiteți o chitanță care e trebuitoare ca act justificativ spre a fi trecută în scripte.

C.D.

B.A.R.S.R. — S 19 (1)/DXXXVI. — Inv. 72.674

culese pe teren, în județele Vlașca și Neamț. Participă activ la cele trei cicluri de conferințe ale *Vieții noi* (1909, 1910 și 1912). Conferințele sale au fost publicate de Ov. Dens., integral sau în rezumat, în *VN*. Prima a apărut și în *Confer. VN*, I. Vezi detalii, mai jos, în scris. IX, X, XI; vezi și scris. XVI, nota 3. C. Damianovici a tradus, în ediții de popularizare: din franceză, studiul lui Gabriel Compayré, *Herbart și educația prin instrucțiune*, și, din latină, *Catilinarele* lui Cicero, însoțindu-le, pe acestea din urmă, de un studiu introductiv și de note (București, [1909], respectiv [1912]; BPT, 537—538, respectiv 803—804). Între 1 III 1915 — 1 II 1917 și din ian. 1918, Damianovici face parte din comitetul de conducere a revistei *VN*, alături de Ov. Densusianu, Pomp. Păltănea, Eug. Speranția etc. Mai tîrziu, redactează manuale de limba română pentru învățămîntul secundar: întîi, în colaborare cu N. Cartojan, pentru cl. I—III (București, 1929); apoi, singur, pentru cl. I—V, în numeroase ediții (București, 1930—1945). În 1946, G. Cornilescu reelaborează un manual de limba română pentru cl. V, redactat inițial de C. Damianovici. Pe p. IV a copertei acestui manual, sub numele acelorași autori sînt anunțate (ca apărute) manuale similare pentru cl. I—IV, din care însă n-am văzut nici un exemplar. Se păstrează un ms. autograf al lui C. Dam., din 23 noiemb. 1905, cînd acesta era student în anul IV: *Progresele realizate de filologia romanică de la 1820 pînă în prezent*, lucrare la seminarul lui Ov. Densusianu: ms. 89 (14) din Arh. Ov. Dens., XXVII. Ov. Densusianu recenzează elogios traducerea *Catilinarelor*, în *VN*, VIII, nr. 19 (16 XI 1912), p. 351, precum și cele două volume ale lui C. Dam. din 1914, în *VN*, X, nr. 10 (1 dec. 1914), p. 330—334. Cele 44 scrisori ale lui C. Dam. adresate lui Ov. Dens. datează dintre 1907—1932. Ele privesc colaborarea lui C. Dam. la *VN* și la *GN*, relațiile de prietenie dintre Ov. Dens. și C. Dam., viața culturală din provincie, precum și biografia lui C. Dam. Corespondența lui C. Dam. conține unele inadvertențe ortografice (corectate de noi, marcat): *reînoesc* (IV), *reînoite* (XXVIII); *afectoase* (XX), *respectoase* (XXI, XXV), (cf. formele corecte, mult mai frecvente: *respectuoase*, VII, XIII, XVIII, XIX, XXXII, XXXIII, XLII, *afectuos*, XXII, *respectuoasă*, XLI, XLIII, *respectuos* XXXVII); unele fonetisme de epocă: *poștă* (V, X), *cartă poștală* (XII); unele structuri morfologice particulare: subst. fem. sg. *vacanțe* (*vacanțe senină*, XXVIII; *vacanțea*, XXXVIII, *această vacanțe*, ib.), alternînd cu *vacanță* (XI); adj. pronominal *atîte* (*atîte insanități*, XXIII, *atîte rînduri*, XXVIII, *atîte pricini*, XXXVIII); acordul sintactic neobișnuit *Olăneștii nostru* (XXVIII); loc. adv. *pentru un moment* „pentru moment" (XX, XXVII), *încă o dată mai mult* „încă o dată, o dată mai mult" (XL). Vezi Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 214; Nicolescu, *Lic. Galați*, p. 164; Iordan, *Memorii*, I, p. 216, 249, 252; *Docum. lit.*, II, p. 215, 242—244. Cf. *VN*, XII, nr. 1 (1 martie 1916), p. 36; B.A.R.S.R., Coresp. M. Dragomirescu — S 57 (1—2) / V (două scrisori ale lui C. Dam. către M. Drag. [1904 și 1923]).

---

[1] Constantin Damianovici (1882—1942), profesor de limba și literatura română și de limba latină; publicist. A studiat, pînă în 1906, la Universitatea din București (avînd ca profesori pe Mihail Dragomirescu, Ov. Densusianu). A funcționat, din 1904, la diferite școli secundare (București, Giurgiu, Piatra-Neamț, Galați, apoi, din sept. 1915, din nou la București). Din 1924: inspector al învățămîntului secundar din regiunea București; în 1940: inspector general la Ministerul Educației. Între 1905—1907, membru al Societății filologice din București. Colaborator apropiat al lui Ov. Dens. la *VN*, între martie 1905 — febr. 1916, cu cronici de istorie literară, de folcloristică, de artă, de limbă literară etc. A furnizat, pentru *GN*, texte dialectale,

[2] În anul școlar 1906—1907, C. Damianovici era profesor suplinitor la Giurgiu și șef de cabinet la prefectura județului Vlașca, cu reședința în același oraș.

[3] Prefectul județului Vlașca, Ion T. Ghica, este una și aceeași persoană cu Jean T. Ghica, căruia C. Damianovici îi închină volumul său *Preocupări culturale*, apărut în 1914. Vezi, aici, scris. XVI, nota 3. Rezultă că fostul șef de cabinet era îndatorat fostului său „patron" (probabil — patron politic).

II

Giurgiu, 31 oct. ⟨1⟩907

Stimate domnule Densușianu,

Mă conving din zi în zi că n-am noroc. Am plecat la Giurgiu în ziua în care v-am văzut ultima oară și, odată ajuns, am căzut bolnav. De data aceasta, doctorul consultat îmi spune că am răcit la București și am contractat o boală de rinichi, care mă va ține cîtăva vreme în casă. Fără să intru în detalii, vă pot spune că are perfectă dreptate; pe de o parte, stomacul, pe de alta, această răceală — au făcut să slăbesc așa încît să nu mă pot încumeta să plec la Piatra. Azi e ultima zi de concediu, iar mîine trebuie să fiu la post [1].

Nu știu dacă nu abuzez de bunătatea d-voastre, dar sunt silit să apelez iar la dv., pentru a obține prelungirea concediului măcar pe 15 zile. Aș vrea din toată inima să plec, dar, iată, v-o spun, nu m-ajută nici capul, și nici picioarele. Sunt tare slăbit. V-aș fi crutat și aș fi recurs la politicianii locali, însă am rămas foarte dezorientat, cînd am aflat că s-au grăbit să numească un alt șef de cabinet, îndată ce au zărit numirea mea în ziar.

Știu că dv. nu sunteți prieten cu cei din minister, dar aveți atîți cunoscuți cari stau în directă și strînsă legătură cu aceia. Faceți-mi, vă rog, binele acesta, obținîndu-mi cel puțin 15 zile și vă voi fi recunoscător. Teodoru [2] și Lupu [3] mi-au acordat, fiecare, cîte 15 zile și știu că acum n-ar mai fi dispuși. Ar fi capabili să mă înlocuiască, ceea ce ar fi o adevărată nenorocire, acum, după demisia din Giurgiu. Rămîne deci ca ministrul [4] să fie pus la contribuție. El nu e sub control și deci poate să-mi acorde cît vrea.

Rogu-vă, domnule Densușianu, interveniți unde și cum credeți, numai să obțineți.

M-am gîndit și la făgăduiala ce vă făcusem pentru textele din Neamțu [5]. Ca să nu sufere tipărirea, voi scrie lui Popovici Panait, fostul dv. elev [6], și lui Crivăț [7], care a trecut capacitatea odată cu Haneș [8] — ambii profesori la Piatra — cari vă vor culege texte suficiente.

Vă rog, d⟨omnu⟩le Densușianu, scrieți-mi, în orice caz, rezultatul pe o cartă postală, ca să ies din neliniște.

Primiți adîncele mele mulțumiri și iertați-mi supărarea ce vă pricinuesc mereu.

Devotat,

C. Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (2)/DXXXVI. — Inv. 72.675

---

[1] C. Damianovici fusese numit profesor pentru limbile română și franceză la liceul „Petru Rareș" din Piatra-Neamț cu data de 1 noiemb. 1907. Vezi *Anuarul liceului Petru Rareș din Piatra-Neamț*, 1907—1908, Piatra Neamț, 1908.

[2] D. A. Teodoru era, pe atunci, director în Ministerul Instrucțiunii Publice, pentru învățămîntul secundar public și particular al seminarelor și pentru învățămîntul superior și al stabilimentelor și depozitelor de cultură. Vezi *Anuarul general al presei române*, București, 1908. Vezi și scris. XXII (nota 2) a lui I. A. Candrea către Ov. Dens.

[3] Anton Lupu-Antonescu(l) (1859—1937), fost profesor la liceul „Mihai Viteazul" din București, era secretar general în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Se număra și el printre membrii Societății filologice (1905—1907, 1912), făcînd parte și din birou, ca secretar și membru în comitetul publicațiilor (în 1905 și 1907). A participat, în aprilie 1925, la I-ul Congres al filologilor români, de la București, congres la care este ales vicepreședinte al secției a III-a (învățămînt). Autor al unor studii literare. A publicat (singur și în colaborare) manuale didactice. Vezi și *VN*, II, nr. 19, p. 413—415. Cf. *St. doc. lit.*, I, p. 100; *Docum. lit.*, I, p. 324.

[4] Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice era, pentru a treia oară (12 martie 1907 pînă la 29 dec. 1910) în cariera sa, Spiru Haret, eminentă personalitate a învățămîntului și culturii românești.

[5] Este vorba de textele dialectale pentru *GN*, II. Deși în această scrisoare, ca și în următoarea, Damianovici apelează și la alți profesori, totuși, cum se poate vedea din prefața *GN*, II, p. III, tot el este acela care a pus la dispoziția lui Ov. Dens. texte din Vlașca și Neamț, drept pentru care acesta îi mulțumește (în prefața citată).

[6] Panait Popovici, licențiat al Facultății de filozofie și litere din București, secția filologie modernă, în anul școlar 1905—1906. (Vezi *Anuarul Universității București*, 1905—1906, p. 75). Profesor la liceul „Petru Rareș" din Piatra-Neamț.

[7] Panait Crivăț (scris și: Crivetz), profesor de limba română la liceul „Petru Rareș" din Piatra-Neamț. În 1908—1909 și 1909—1910, fiind în concediu, este suplinit de P. Popovici. Vezi *Anuarul liceului Petru Rareș din Piatra-Neamț*, 1907—1908 și 1909—1910

[8] Petre V. Haneș. Vezi scrisorile acestuia către Ov. Dens.

III

Giurgiu, 2 nov. 〈1〉907

Mult stimate domnule Densusianu,

Am primit telegrama care pentru mine a fost o adevărată binefacere. Îndată am trimis după doctorul-primar pentru eliberarea certificatului. Din citirea lui, puteți judeca dacă aveam sau nu trebuință de concediu. Mi-a părut însă rău că nu v-am putut cruța neplăcerea de a fi intervenit dv. pe lîngă personagii mai mult sau mai puțin displăcute. Îmi cer, încă o dată, iertare. Deși doctorii nu prea s-au speriat de simptomele boalei mele, totuși eu îi simt mai mult decît oricine neajunsurile.

Tot azi am anunțat și pe directorul liceului [1] despre prelungirea concediului, însă n-am știut să-i spun cît mi s-a prelungit. Suplinitorii continuă a-mi ține locul.

Lui Popovici [2] i-am scris asupra textelor [3] și sper că se va executa, așa încît tipărirea să-și urmeze cursul.

Cum vedeți, toate bune, numai sănătatea — cam rea.

Vă mulțumesc încă o dată din toată inima și doresc un cît mai neîntîrziat prilej care să-mi dea putința să vă fiu măcar și pe departe folositor.

Rămîn totdeauna devotat, al d-voastre

Constantin Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (3)/DXXXVI. — Inv. 72.676

---

[1] Vezi scrisoarea precedentă. E vorba de liceul „Petru Rareș" din Piatra-Neamț.

[2] Panait Popovici. Vezi scris. precedentă, nota 6.

[3] Vezi scris. precedentă, nota 5.

IV

Giurgiu, 20 novembre 1907

Mult stimate domnule Densusianu,

Sunt tot la Giurgiu, de unde urmările nefritei de care am suferit nu-mi permit încă să plec. De aceea am și fost nevoit să reîn[n]oiesc cererea de concediu pînă la finele lui noiembrie. Sunt mulțumit că am izbutit să nu vă importunez de astă dată, prin aceea că am rugat pe un ales al jud. Vlașca să intervină. Sper că totul se va aranja cu bine. În ultimul moment, citesc în jurnal o veste pe care o așteptam de mult: „peste cîteva zile, are loc o mișcare în învățămîntul secundar", lucru pe care ni-l făgăduise d-l Teodoru cînd l-am vizitat împreună cu d-l Candrea [1].

I-am mai scris eu d-lui Candrea, dar potrivit obiceiului d-sale — pe care eu, dealtfel, îl respect, fiindcă știu că are de lucru — nu mi-a răspuns. Nici nu pretind însă. Cum știu că dv. îl vedeți adesea, vă rog, d-le Densușianu, mai amintiți-i să se întîlnească cu d. Teodoru, ca făgăduința acestuia din urmă de a-mi da catedra de română și latină, într-un oraș mai apropiat (dar nu nesănătos ca Tulcea ori Călărași) — ca făgăduința, zic, să devină fapt [2].

Cu speranța că rugămintea mea nu vă supără, vă rog să primiți asigurarea devotamentului meu. *Vieața nouă* am primit-o. Cît pentru texte, cred că amicul meu nu le va da uitării[3].

Devotat,

Constantin Damianovici

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, Calea Victoriei 184, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 19 (4)/DXXXVI. — Inv. 72.677

---

[1] Între I. A. Candrea și D. A. Teodoru existau relații amicale, relații ce-i permiteau lui Candrea să intervină la Minister ori de cîte ori vreunul din cunoscuții săi avea nevoie. Vezi și scrisorile lui I. A. Candrea către Ov. Densusianu.

[2] Teodoru avea să-și respecte făgăduiala, mult mai tîrziu însă, numindu-l pe C. Dam. profesor la Galați. Vezi și scris. IX, nota 1.

[3] Vezi și scris. II, nota 6.

V

Piatra〈-Neamț〉, 27 IV 〈1〉908

[Scris. în limba română. Inc.: „Mult stimate domnule Densusianu". C. Dam. cere, contra cost, a. I și nr. 3 și 4 ale a. IV din *VN*. Des.: „primiți, vă rog, asigurarea devotamentului meu. C. Damianovici, Calea Roznovanu 37".]

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, Calea Victoriei 184, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 19 (5)/DXXXVI. — Inv. 72.678

VI

Piatra〈-Neamț〉, 16 VI 〈1〉908

Mult stimate domnule Densusianu,

De data aceasta, întîrziez mai puțin cu continuarea la nuvelistica istorică[1]. M-am grăbit, fiindcă văd bine că prepararea examenelor ce se apropie n-are să-mi mai dea răgaz pentru cîtăva vreme.

În alăturatele pagini, vorbesc despre Odobescu[2]. Poate m-am întins cam mult, poate că sunt afirmațiuni eronate — așa mi s-a părut mie însă, libere sunt foarfecile Redacției ca să le reducă la justa măsură. Părerea dv. nu poate să fie decît cea adevărată.

În curînd voi părăsi Piatra pentru Giurgiu; probabil că voi fi nevoit să rămîn cîteva zile la București din pricina dificultăților pe care ni le face d-l rector[3] cu eliberarea certificatelor pedagogice.

Aud că după cei doi ani de frecvență și de colocvii serale, ar vrea să ne ceară încă un an sau încă un examen — bine, nu știu ce.

Și dacă n-aș fi convins, în urma atîtor precedente, că toată această exigență este numai de formă!

Oare intervenția d-voastră binevoitoare n-ar putea face să mi se elibereze acel certificat, pentru a putea odată termina cu înscrierea, ca apoi să-mi caut de învățătură și de sănătate?

Cu același respect și devotament, sunt al d-voastre

Constantin Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (6)/DXXXVI. — Inv. 72.679

---

[1] Este vorba de studiul de istorie literară, început în *VN*, III, nr. 5 (1 apr. 1907), p. 108—113, *Nuvela istorică în literatura română*, din care apăruseră, deja, trei părți. Titlul inițial al studiului a fost: *Nuveliști istorici în literatura noastră*. Tema îl preocupa mai demult pe C. Dam. În *VN*, I, nr. 8 (15 V 1905), p. 175—181, publicase articolul: *Istoria și nuvela istorică*.

[2] C. Dam. se referă la partea a IV-a a studiului menționat în nota precedentă, apărută în *VN*, IV, nr. 11 (15 VII 1908), p. 207—214.

[3] Rectorul Universității din București era pe atunci Constantin Dimitrescu-Iași. Vezi și scris. lui Pompiliu Eliade către Ov. Dens.: scris. IV (nota 3) și VI (nota 14). Vezi, infra, și secțiunea Instituții, întreprinderi, societăți, rubrica Ministerul Instrucțiunii Publice.

VII

C⟨împu⟩lung, 18 VII ⟨1⟩908

[Scrisoare în limba română. Inc.: „Stimate domnule Densusianu". C. Dam. îl anunță pe Ov. Dens. că, la sfatul lui, se află, de o săptămînă la Cîmpulung, pentru cură. Va pleca spre București după 15 aug. Des.: „Primiți multe și respectuoase salutări. C. Damianovici". Ilustrata reprezintă: „Cîmpulung, Mănăstirea" (fotocolor).]

[Adresa] D-lui Ovid Densusianu, profesor universitar, București, Calea Victoriei 184.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 19 (7)/ DXXXVI. — Inv. 72.680

VIII

CONSTANTIN DAMIANOVICI
LICENȚIAT ÎN LITERE

Giurgiu, 8 VIII ⟨1⟩909

Stimate domnule Densusianu,

Cred că manuscrisul meu nu vă sosește prea tîrziu. Citiți-l și, dacă vă convine, dați-i, vă rog, un loc în numărul apropiat al revistei [1].

În cazul contrar, fiți fără milă — la coș cu el! Fiindcă poate nu vă mai întîlnesc înainte de plecarea dv., vă strîng mîna încă o dată cu tot devotamentul și vă urez drum bun.

C. Damianovici

C.v. — B.A.R.S.R. — S 19 (8)/DXXXVI. — Inv. 72.681

---

[1] Probabil, e vorba de articolul apărut în fascicula imediat următoare a revistei: *Din nevoile literaturii noastre* (*VN*, V, nr. 13—14, p. 264—269; 15 aug. — 1 sept. 1909).

IX

Galați, 8 XI ⟨1⟩909

Mult stimate domnule Densusianu,

Am întîrziat întrucîtva cu răspunsul, fiindcă, în urma scrisoarei dv., a trebuit să scriu la Giurgiu. La plecarea mea la Galați [1], n-am luat cu mine aproape nici o carte și nimic din hîrtiile mele. Manuscrisul conferenței, deci, a rămas acolo [2]. Le-am dat indicațiuni celor de acasă ca să-l caute, dar mi-au răspuns că e cu neputință să-l găsească. Acum, nu știu ce este de făcut. Văd că vă pun într-o situație neplăcută, cu această lacună pe care o pricinuesc volumului. Oare nu s-ar putea intercala, în loc, rezumatul [3] din revistă? Ca să așteptați pînă cînd mă voi duce eu la Giurgiu să regăsesc foile răzlețite, nu-mi vine să sper. Îmi cer iertare deci pentru acest neajuns, de care sunt vinovat fără să vreau.

Pe aci, la Galați, liniște. O mai turbură din cînd în cînd d-l Iorga, prin prezența-i gălăgioasă. Luni seara — o nouă conferență a d-sale. Noroc că vine și cîte un Davila [4], cu o trupă minunată, care ne mai amintește de București. Am fost la *Măgarul lui Buridan* [5] și la *Refugiul* [6]; am rămas încîntat de interpretarea celei din urmă [7].

Dar ce tot vă spun eu — nimicuri! Despre conferență nu știu ce să vă făgăduiesc: cu cele 30 de ore săptămînal și cu 550 de teze de corectat lunar, îmi vine să cred că n-aș mai fi în stare să produc ceva bun pentru ascultători [8]. Aș vrea din toată inima să nu-mi calc cuvîntul, dar știu eu!

Vă voi trimite, probabil, continuarea și sfîrșitul „interminabilului" meu articol despre nuvela istorică [9].

Pînă atunci, vă rog să-mi iertați neplăcerile ce vă pricinuiesc și să primiți încredințarea devotamentului meu.

C. Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (9)/DXXXVI. — Inv. 72.682

---

[1] Damianovici a fost numit profesor pentru limbile română și latină la liceul „V. Alecsandri" și la școala normală „C. Negri" din Galați, începînd cu 1 sept. 1909, și a funcționat acolo pînă la 1 sept. 1915. Vezi Nicolescu, *Lic. Galați*, p. 164.

[2] Conferința *Literatura noastră și clasele sociale*, ținută de Const. Damianovici în 17 III 1909, la București, în sala Institutului „Pompilian", în cadrul primului ciclu de conferințe organizat de Ov. Densusianu sub egida revistei sale („Conferențele *Vieței nouă*").

[3] Rezumatul conferinței respective apăruse în *VN*, V, nr. 8, p. 165—169 (1 VI 1909). Ov. Densusianu pregătea însă publicarea unui volum care să cuprindă textul integral al conferințelor. Din scrisoarea imediat următoare (din 3 I 1910) rezultă că, între timp, Const. Dam. găsise și îi trimisese lui Ov. Dens. textul conferinței. Numai așa se explică apariția conferinței, în formă dezvoltată, în vol. *Confer. VN*, I, p. 45—83.

[4] Alexandru Davila conducea, în 1909, compania de teatru personală „Al. Davila". Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Densusianu.

[5] Robert de Flers și G. A. de Caillavet, *Măgarul lui Buridan*. Comedie în trei acte, tradusă de A. Cobuz, București, 1909 (BPT, 532).

[6] Dario Nicodemi, *Refugiul*. Piesă în 3 acte. Traducere de George Metaxa-Doro, București, 1909 (BPT, 542). Pe f. de titlu a acestei traduceri, se precizează: „Această piesă a fost reprezentată pentru întîia oară în românește pe scena Teatrului Leon Popescu din București, la 19 octombrie 1909, de către « Compania dramatică A. Davila »".

[7] Ambele piese au fost piese de succes, iar distribuția a fost, într-adevăr, excepțională. Distribuția, în general — aceeași, este specificată înaintea textului, la fiecare dintre cele două traduceri citate în notele precedente (5 și 6): Alex. Davila, Tony Bulandra, G. Storin, R. Bulfinsky, dș. Giurgea, Lucia Sturdza, Marioara Voiculescu etc.

[8] E vorba de conferința (promisă lui sau cerută de Ov. Dens.) cu care se va angaja C. Dam. în ciclul al doilea de conferințe ale *Vieții noi : Genuri literare și transformări sufletești*. Vezi scrisorile următoare.

[9] Studiul *Nuvela istorică în literatura română*, din care apăruseră în *VN*, pînă la acea dată, cinci părți (începînd cu a. III, nr. 5). Pentru continuare, vezi scrisoarea următoare.

X

Giurgiu, 3 I 1910

Mult stimate domnule Densusianu,

Am întîrziat cu scrisoarea ce trebuia să însoțească manuscriptul trimis [1], fiindcă am fost puțin răcit și deci indispus.

Acum, restabilit, aștept ziua de 6 c. ca să pornesc spre Galați. În cazul că mă voi opri cîtva în București, voi căuta să vă văd, pentru a primi lămuririle referitoare la eventuala conferență [2]. Timpul liber de care m-am bucurat pînă acum, parcă ar fi permis să mă mai gîndesc la așa ceva. Prins însă din nou de munca doborîtoare de la Galați [3], îmi vor trebui sforțări sănătoase ca să aduc la îndeplinire cuvîntul dat. Nădăjduiesc că voi izbuti. Am citit în ultimul număr al *Vieții nouă* anunțul conferențelor [4] și al tipăririi volumului [5]. Corecturile au să treacă și pe la noi? În acest caz, vă rog, adresați-le la școala normală [6], unde mă găsesc mai ușor. Tot așa și cu revista. În legătură cu aceasta și pentru a putea da la legat anul IV al revistei, vă rog să-mi procurați no. 21 din acest volum (IV) — care cred că s-a rătăcit la poștă. Înțeleg, firește, să nu stricați vreo colecțiune pentru el și, iarăși, să primiți și cuvenita plată. Direcțiunea revistei — care face destule sacrificii — nu trebuie să fie întru nimic contrariată de dorința de mai sus a subsemnatului.

Mulțumindu-vă din toată inima pentru urări, vă rog să primiți multe și respectuoase salutări.

Devotat,

C. Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (10)/DXXXVI. — Inv. 72.683

---

[1] Const. Damianovici a trimis ultima parte (a șasea) a studiului său *Nuvela istorică în literatura română*, care va fi publicată de Ov. Densusianu în *VN*, VI, nr. 1, p. 4—8 (15 II 1910).

[2] E vorba de conferința cu care se angajase C. Dam. în ciclul al doilea de conferințe ale *Vieții noi*, ciclu ce urma să înceapă în curînd. Vezi și scris. IX, nota 8.

[3] Pe lîngă funcția de profesor, Damianovici deținea, în acest an, și pe cea de director al școlii de aplicație „C. Negri" de pe lîngă școala normală din Galați. Vezi *Anuarul școalei normale C. Negri din Galați*, 1909—1910, Galați, 1910, p. 28.

[4] Pe p. IV a copertei *VN*, V, nr. 22 (1 ian. 1910), se anunță începerea seriei a doua a conferințelor *Vieții noi*.

[5] În același loc se anunță, în continuare, că „Conferențele ținute anul trecut vor apărea în volum în cursul lunei februar". Pe p. IV a copertei numărului următor (*VN*, V, nr. 23, din 15 ian. 1910), se publică lista seriei a II-a a conferințelor *Vieții noi*, care urma să înceapă la sfîrșitul lui ian. (1910). Prima conferință: a lui Ov. Densusianu, *Artistul și mulțimea* (care a și fost ținută în 31 I 1910). Conferința lui Const. Damianovici era pe locul 6 (antepenultim): *Genuri literare și transformări sufletești*.

[6] Școala normală din Galați.

XI

Galați, 22 III ⟨1⟩910

Stimate domnule Densusianu,

Aș fi dorit din toată inima să fac așa cum ziceți, adică să țin conferența[1] joi, însă mi-e imposibil. Ar trebui să lipsesc din Galați și vineri, cînd nu m-ar putea suplini nimeni. Sîmbătă am avantajul că a doua zi, fiind vacanță, pot să mă reîntorc la Galați, fără să absentez. Să rămînă deci, vă rog, tot pentru 27 c. seara.

Primiți mulțumiri și salutări cordiale de la devotatul dv.

C. Damianovici

[Adresa] D-lui Ovid Densusianu, profesor universitar, Calea Victoriei 184, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 19 (11)/DXXXVI. — Inv. 72.684

---

[1] E vorba de conferința anunțată de Const. Damianovici în ciclul al doilea al conferințelor *Vieții noi*. Vezi nota 5 la scrisoarea precedentă. Rezumatul acestei conferințe va fi publicat în *VN*, VI, nr. 6, p. 116—117 (1 mai 1910). C. Dam. a vorbit și în cadrul celui de-al treilea ciclu (ultimul) al conferințelor *VN*, în 1912. Tema: *Prejudecăți și adevăruri cu privire la arta populară*. Textul acestei conferințe a apărut în *VN*, IX, nr. 9 și 10 (1 XI și 1 XII 1913), p. 281—289, 327—336.

XII[1]

Paris, 21 XII ⟨1⟩910
2, Jean de Beauvais

Mult stimate domnule Densusianu,

V-am trimis acum cîtăva vreme o cartă postală, însă cum nu sunt sigur că ați primit-o, mă execut din nou și cu mult drag. Îmi amintesc de hotărîrea dv. de a veni pentru o lună la Paris și îmi place să sper că îmi veți înlesni prilejul ca să vă pot revedea. Cît despre ocupațiile mele[2] aci, ce să mai spun! Sorbonna, Collège de Fr⟨ance⟩, Școala normală, licee și, apoi, celelalte — știți dv.!

Cu același devotament și cordialitate,

C. Damianovici

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, București, Calea Victoriei 184 (Roumanie).

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 19 (12)/DXXXVI. — Inv. 72.685

---

[1] Ilustrata este o reproducere (foto) după tabloul lui Greuze, *La Cruche cassée* (Musée du Louvre, Paris).

[2] C. Damianovici fusese trimis de Casa Școalelor, în cadrul unei delegații mai mari, pentru a studia, în străinătate, organizarea învățămîntului. Printre alții, din delegație mai făceau parte Em. Panaitescu (pentru istorie), N. G. Longinescu (pentru chimia organică). Damianovici avea în sarcină învățămîntul filologic. Vezi *Anuar. Activitatea Casei Școalelor pe anul 1910—1911*, București, 1916, p. 387 (Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor).

XIII[1]

R.-Vîlcei, 2 VII ⟨1⟩912

Mult stimate domnule Densusianu,

La trecerea mea prin București, v-am căutat în două rînduri, dar nu v-am putut găsi. Cum d-l T. Dinu[2] mi-a spus că aveți să veniți prin Vîlcea, mă bucur că am să vă revăd. Eu petrec cîteva clipe de liniște în familia mea din R. Vîlcei. Pînă la revedere, vă rog să primiți cordiale și respectuoase salutări de la

C. Damianovici

[Adresa] D-lui Ovid Densusianu, Calea Victoriei 184, București.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 19 (13)/DXXXVI. — Inv. 72.686

---

[1] Ilustrata reprezintă Mănăstirea Cozia (Călimănești—Rîmnicu-Vîlcea) (fotocolor).

[2] Titu Dinu, și el, colaborator apropiat al lui Ov. Densusianu la *VN*. Vezi, aici, scrisorile sale către Ov. Densusianu.

XIV

Giurgiu, 1912

[Scris. în limba română. C. Dam. îi trimite lui Ov. Dens. cordiale urări. Text imprimat: „Constantin Damianovici, profesor secundar". Ștampila poștei, pe plic, pare a avea indicația „FEB", deci luna februarie.]

[Adresa (pe plic)] D-lui Ovid Densusianu, profesor universitar, București, Calea Victoriei 184.

C.v. — B.A.R.S.R. — S 19 (14)/DXXXVI. — Inv. 72.687

XV

R.-Vîlcea, 12 VII 1913

[Scris. în limba română. Inc.: „Mult stimate domnule Densusianu". Grav bolnav, C. Dam. este de o săptămînă la R.-Vîlcea, unde-și caută de sănătate. De la Galați, i-a trimis lui Ov. Dens., prin I. A. Candrea[1], „cordialități". Speră ca, prin Ov. Dens., să obțină transferarea. Des.: „Al dv., cu totul devotat, C. Damianovici, Rîmnicul-Vîlcei, str. Traian 49". Ilustrata reprezintă: „Vedere la Bivolari, Călimănești (Vîlcea)" (foto).]

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, București, Calea Victoriei 184.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 19 (15)/DXXXVI. — Inv. 72.688

---

[1] I. A. Candrea frecventa orașul Galați, deoarece avea acolo rudenii. Vezi, supra, scrisorile sale XVI, XXVI, XXVII, XLII către Ov. Densusianu.

XVI

Galați, 25 IX 1914

Stimate domnule Densusianu,

Azi m-am întîlnit cu Alexandru Densusianu [1], care mi-a anunțat sosirea dv. în București. La trecerea mea prin Capitală, vă căutasem să vă văd, iar cînd mi s-a spus că sunteți încă în străinătate, prins în infernul care domnea pe acolo, mărturisesc sincer că am rămas consternat. Acum respir ușurat! Altfel, ce mai faceți? Cum merge sănătatea? Întreb aceasta, fiindcă o prețuiesc mai mult ca orice, de cînd mie îmi lipsește. Eu am fost la Olănești, în Vîlcea, unde am stat cinci săptămîni; a fost o vilegiatură agreabilă, care însă n-a reușit să-mi micșoreze cu mult albumina.

Noroc că anul acesta am numai patrusprezece ore de curs, așa că, în fiecare zi, am o jumătate liberă, pe care o pot petrece în voie, citind în casă, la gura sobei. Chiar azi făcui așa cu *Vieața nouă*; mi-a plăcut îndeosebi șarja dv. împotriva teutonilor [2]. Toți de aci simțim, dealtfel, în același chip. Știți că, în curînd, voi avea plăcerea să vă trimit două mici volume ale mele [3], cu articolele publicate pînă azi? Rog critica să nu-mi dea lovitura de grație [4]. E adevărat că aveți să veniți în curînd pe la Galați? Voi fi foarte bucuros să vă revăd după atîta absență. Iar pînă atunci, vă rog să primiți cordiale salutări de la al dv. devotat

C. Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (17)/DXXXVI. — Inv. 72.704

---

[1] Alexandru Densusianu, rudă cu Ov. Densusianu, profesor și el la Galați. Vezi, infra, în secțiunea Scrisori familiale, scrisorile acestuia către Ov. Dens.

[2] Const. Damianovici se referă la prima parte a articolului lui Ov. Dens., apărută în *VN*, X, nr. 6—7, p. 198—205 (1 aug. — 1 sept. 1914), *Ce nu se poate să învingă*, o diatribă împotriva ipocriziei politice prusiene. Articolul are, la sfîrșit, indicația locului de redactare: „Zürich".

[3] Volumele sînt următoarele: *Artă și literatură.* Pagini critice, București, 1914, și *Preocupări culturale.* Constatări și reflexii, București, 1914. Volumele conțin, într-adevăr, cea mai mare parte a articolelor și studiilor lui C. Dam. de pînă atunci: primul, dedicat lui Ov. Densusianu, include conferințele ținute în cele trei cicluri ale *Vieții noi* (vezi scris. I, nota 1) și majoritatea materialelor publicate în *VN* în domeniul specificat de titlu, iar volumul al doilea reproduce articolele referitoare la domeniul învățămîntului și al politicii culturale și sociale.

[4] Cele două volume ale lui C. Dam. vor fi recenzate elogios de Ov. Dens. în *VN*, X, nr. 10 (1 dec. 1914), p. 330—334 (= *Două cărți de convingeri luminate).*

XVII

Galați, 30 X ⟨1⟩914

Stimate domnule Densusianu,

Îmi cer iertare că nu v-am putut expedia pînă azi cele două lucrări ale mele [1]; pe sîmbătă însă voi fi în măsură să vi le trimit. În București, am împărțit pe la opt librării cîte 5—10 exemplare, însoțindu-le și de afișe; dacă le-au afișat însă, n-am nici o știre.

Tipograful meu a mai comis și greșala de a trimite cărțile la librăria Sfetea de la Sf. Gheorghe [2], iar la cea din Piața Teatrului se pare că n-a trimis nici un exemplar.

Cu aceasta mi-a făcut pagubă, deoarece la Sf. Gheorghe nu merg decît școlari nevîrstnici, pe cînd pe Calea Victoriei trec și eventualii cumpărători. De aceea, îmi permit să vă rog ca să trimiteți omul d-voastră, de care îmi vorbiseți cîndva, pentru ca să îndemne pe Sfetea de la Sf. Gheorghe să cedeze o parte din cele 10 + 10 exemplare lui Sfetea din Calea Victoriei, și să pună afară, de e cu putință, și afișele respective.

Cît vor fi vîndut celelalte librării pînă acum, nu pot ști; la Galați însă a început să se vîndă. Prin orașele de provincie, abia mîine expediez cîte cinci exemplare; am mai trimis și ziarelor *Universul*, *Dimineața*, *Adevărul*, *Viitorul* și *Independența*, cum și revistelor *Flacăra*, *Convorbiri* și *Viața românească*. Aștept cu neîncredere să văd cum mă vor critica [3], cum vor arunca încă vreo piatră și în *Vieața nouă*.

Acum, după ce v-am plictisit cu afaceri de imprimerie și librărie, vă las pe dv. să-mi mai spuneți cum vă merge cu sănătatea și cu voia bună.

Cît despre mine, o duc înainte în virtutea inerției. Mă fac că nu simt avertismentele nenorocitelor mele organe plăpînde, cu nădejdea că tinerețea va învinge în cele din urmă. De va fi dezamăgire ... cu atît mai rău!

Închei cu o călduroasă și respectuoasă salutare.

Al d-voastră devotat

Const. Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (18)/DXXXVI. — Inv. 72.690

---

[1] Cele două volume ale lui Const. Damianovici, menționate în scrisoarea precedentă, nota 3. Ov. Dens. le va anunța apariția pe p. IV a copertei *VN*, X, nr. 9 (1 noiemb. 1914).

[2] E vorba de Piața Sf. Gheorghe din București.

[3] Critica a primit favorabil volumele lui C. Dam. Astfel, în afara recenziei citate a lui Ov. Dens., a apărut o recenzie a lui Simion Mehedinți (semnat: *M.*), care apreciază că „autorul este unul dintre tinerii profesori care, și după ieșirea din Universitate, rămîn pe drumul progresului... Lucrarea e un semn bun și face cinste vieții noastre didactice" (*Conv. lit.*, 48, 1914, nr. 9, p. 1181—1182).

XVIII

Galați, 16 XI 1914

Mult stimate domnule Densusianu,

Am primit rîndurile d-voastră: bun și amabil ca întotdeauna! Vroiam să vă răspund prin viu grai, venind azi la București, dar am fost nevoit să amîn plecarea pînă la finele săptămînii. Cum este și o sărbătoare vineri, voi avea mai multă vreme, așa încît să mă pot abate și pe la Giurgiu și asista, duminecă, și la concertul simfonic. Acesta din urmă îmi aduce aminte și de amabila d-voastră idee de a mă folosi de biletul de tren al *Vieței nouă* [1]. Dacă socotiți nimerit și dacă nu se opune vreo considerație, pe care eu nu aș cunoaște-o, vă rog scrieți lui Cruceanu [2] să vi-l trimită dv., ca să-l pot avea eu măcar la întoarcere.

Examenele lui de capacitate s-au amînat pentru cine știe cînd, pe cîtă vreme concertele simfonice se țin lanț. Iar cînd îi va trebui și lui pentru vreun drum la București, n-am decît să i-l trimit prin scrisoare recomandată. I-aș fi scris eu direct toate aceste, dar nu aveam autorizația d-voastră. Îmi cer iertare că v-am importunat și vă rog să primiți respectuoase salutări de la al d-voastră devotat

C. Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (19)/DXXXVI. — Inv. 72.691

---

[1] Permisul de liberă circulație pe C.F.R., eliberat pentru redacția *VN*.

[2] Mihail Cruceanu, colaborator apropiat al lui Ov. Dens. la *VN*. Vezi, mai sus, scrisorile sale către Ov. Dens.

XIX

Galați, 19 XI ⟨1⟩914

Stimate domnule Densusianu,

Într-o convorbire pe care am avut-o cu unii din membrii Cercului Analelor din Galați, am fost invitat să cercetez dacă d-voastră ați primi să țineți o conferență în orașul nostru. Sarcina mea era să vă scrutez intențiunea, rămînînd ca rugămintea formală să vi se facă ulterior. Ca o lămurire în privința cercului, vă pot spune că este o reuniune mondenă compusă din doamne romance și neromâne — tot ce are mai select Galații. A ținut conferență H. Bordeaux [1] și a avut sala arhiplină. Vor mai ține Dorchain [2] și, în viitor, poate Clemenceau [3] etc. D-voastră ați începe seria conferențiarilor români de distincție, iar un subiect ca „poezia nouă" ori altul de aceeași valoare, sunt sigur că ar fi foarte gustat.

Cercul Analelor își plătește conferențiarii: pe cei streini, de regulă; pe cei români, cînd aceștia o cer.

Sper că demersul meu nu vă importunează; altfel, m-aș simți foarte vinovat, cu atît mai mult cu cît eu am fost cel care am sugerat Comitetului ideea de a solicita concursul d-voastră.

Cu o atare speranță, îmi permit să aștept două vorbe favorabile din parte-vă.

Cu cele mai respectuoase sentimente,

Const. Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19(16)/DXXXVI. — Inv. 72.689

---

[1] Henry Bordeaux (1870—1963), critic și romancier francez. Membru al Academiei Franceze (din 1919). Avocat. Într-un studiu, *Romanul francez contemporan*, pe care-l va publica în *VN*, Mia Frollo, un alt colaborator apropiat al lui Ov. Densusianu, va avea în vedere și pe H. Bordeaux (XIX, nr. 4—6, 1 VI — 1 VIII 1923, p. 43, 45). Cf. *Coresp. Ibrăileanu*, II, p. 349.

[2] Auguste Dorchain (1857—1930), poet, dramaturg și critic literar francez. Publică și ediții de scriitori clasici și moderni.

[3] Georges Clemenceau (1841—1929), ilustru om politic, orator, ziarist, romancier, dramaturg, filozof, critic de artă francez. Membru al Academiei Franceze. Cf. *VN*, X, nr. 5, p. 175.

XX

Galați, 9 II ⟨1⟩915

Mult stimate domnule Densusianu,

Sunt de două zile bolnav în casă, din pricina unei blestemate de gripe, pe care nu știu nici eu cum am căpătat-o. Nu e nimic grav, și totuși e destul, ca să-mi procure ceasuri neplăcute.

Dacă pînă sîmbătă voi ieși din închisoare fără primejdie de recidivă a boalei, atunci viu cu toată inima la agapa la care ați binevoit să mă chemați[1]. De aceea, nu va fi de prisos să-mi comunicați: locul de întîlnire, ținuta (frac, smoching, jachetă?), și să-mi rezervați și mie un tacîm la un colț de masă; îl iau asupră-mi, chiar în cazul nefericit că nu aș putea veni.

În asemenea ipoteză, vă rog să nu fiți supărat pe mine, fiindcă destul de supărat aș fi eu, fiind împiedicat de a vă strînge mîna încă o dată și într-o clipă mare. Eu nădăjduiesc totuși că bun e Dumnezeu.

Cît pentru fotografie, poate vă voi aduce-o atunci; pentru un moment[2], mi-e imposibil să mă duc la fotograf.

Mulțumindu-vă viu, fiindcă v-ați gîndit și de data asta la mine, vă rog să primiți încredințarea celor mai afect[u]oase sentimente de la devotatul d-voastră

Const. Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (20)/DXXXVI. — Inv. 72.692

---

[1] Agapa respectivă, desfășurată la București, în 14 II 1915, a avut un caracter festiv: aniversarea a 10 ani de la apariția revistei *VN*. Cu această ocazie, conducătorul grupării a ținut o alocuțiune, publicată apoi în *VN*, XI, nr. 1 (1 III 1915), p. 1—4, sub titlul *Drumul pe care l-am străbătut*. Cuvîntarea e precedată, în revistă (p. 1), de următoarea notă: „Pentru a sărbători împlinirea celor zece ani de existență a revistei, colaboratorii ei s-au întrunit sîmbăta trecută (14 februar) la o agapă, la Hôtel Boulevard. În cuvîntarea ce se tipărește aici, d. Ovid Densusianu a arătat ce directivă și-a impus de la început *Vieața nouă* și cum înțelege să-și continue activitatea."

Se pare, după cum rezultă din scrisoarea următoare (din 18 II 1915), că Damianovici n-a putut totuși participa la agapă. Vezi și *VN*, XII, nr. 1 (1 III 1916), p. 36.

[2] *Pentru un moment* (loc. adv., construcție improprie) = pentru moment.

XXI

Galați, 18 II ⟨1⟩915

[Scris. în limba română. Inc.: „Stimate domnule Densusianu". C. Dam. îi trimite, alăturat, lui Ov. Dens. fotografia pentru permisul pe C.F.R. și-l anunță că a găsit un alt tratament pentru vindecarea proprie (de hipoaciditate a sîngelui), tratament pe care i-l indică, pentru „ca să găsiți, eventual, vreun tratament și pentru colita dv.", zice el. Des.: „vă rog să primiți respect[u]oase salutări de la devotatul d-voastră Const. Damianovici". Fonetisme de epocă: *ipoaciditate, iperaciditate.*]

B.A.R.S.R. — S 19 (21)/DXXXVI. — Inv. 72.693

XXII

Galați, 2 V ⟨1⟩915

Mult stimate domnule Densusianu,

Vă trimit, ca o datorie de mult făgăduită, alăturatele pagini conținînd cîteva speculațiuni pe tema *Poezie și gîndire* [1]. Au fost scrise într-un ceas de răgaz, după ce fusesem recuzat de la Jurați, unde am avut nenorocul să fiu prins o sesiune întreagă. Repet rugămintea de altă dată: dacă le socotiți vrednice, publicați-le în *Vieața nouă;* dacă nu, jertfiți-le, fără supărare din parte-mi.

Pe dumneavoastră nu v-am mai văzut de mult, deși am trecut o dată prin București, acum vreo două săptămîni. Oarecari griji de familie m-au chemat direct la Giurgiu. Nu voi pierde însă un viitor prilej.

Cu transferarea mea nu mai știu ce s-a făcut; nici orele vacante nu s-au publicat, deci nici cerere din parte-mi n-a fost înaintată. Dacă voi avea noroc, se va face ea. Am ajuns un fel de oriental în credințele mele; zeul meu nu se numește însă „Providența", ci „Hazardul". În orice caz, tot în toamnă se va pune capăt comediei transferării noastre. Se pare că ar mai fi un competitor redutabil.

Despre intrarea în acțiune [2] se mai aude ceva prin București? Aci am devenit sceptici de la o vreme, fiindcă prea de multe ori am fost profeți mincinoși. O întrebare: Cruceanu a trecut „cu arme și bagaje" [3] la *Flacăra*[4]? După ultima poezie, așa s-ar părea.

Vă strînge mîna, cu un afectuos respect, al d-voastre devotat

Const. Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (22)/DXXXVI. — Inv. 72.694

---

[1] Articolul lui Const. Damianovici va apărea (sub titlul *Poezie și gîndire*) în *VN*, XI, nr. 4, p. 114—119 (1 VI 1915). Comentînd acest articol, in cadrul general al atacurilor lui N. Iorga la adresa lui Ov. Densusianu, D. Tomescu scrie (semnînd: T.) o cronică de polemică ieftină cu simbolismul *VN*, in *Drum drept* (București-Craiova), X, nr. 21 (21 VI 1915), p. 343—344.

[2] C. Dam. se referă la intrarea României în război, despre care începuse să se zvonească.

[3] *Cu arme și bagaje* (expresie militară, după fr. *avec armes et bagages*) = cu totul; cu tot calabalîcul; (fig.) cu trup și suflet.

[4] Revista literară, artistică și socială *Flacăra* a apărut la București, între 1911—1916, 1921—1923. M. Cruceanu a publicat aici doar cîteva poezii. Dealtfel, la *Flacăra* au scris și alți colaboratori ai lui Ov. Densusianu: L. Feraru, Mia Frollo, Galaction, I. Minulescu, Oreste, P. Papahagi, Th. D. Speranția, Al. Stamatiad, Const. T. Stoika etc. Ca mulți dintre aceștia, M. Cruceanu va rămîne colaborator credincios al *Vieții noi*. Vezi *Publ. per. rom.*, II, p. 245—246.

XXIII

Galați, 11 VI ⟨1⟩915

Mult stimate domnule Densusianu,

Din toată inima vă mulțumesc pentru admirabilul volum pe care mi-ați făcut cinstea să mi-l dăruiți. Nu știu ce să prețuiesc într-însul mai întîi: informația bogată, materialul adunat cu atîta răbdare, studiul savant, ilustrațiile minunate, aspectul artistic și occidental al lucrării în fine [1]. Și mi-e ciudă de mor, cînd văd atîția beoțieni [2] pătrunzînd la Academie; cînd citesc cu cîtă dărnicie sunt premiate atîte insanități.

E de admirat gestul d-voastră mîndru, de nepăsare dispreţuitoare faţă de patimile mărunte şi de recompensele materiale, dar e şi o mare nedreptate pe care o aduceţi propriilor d-voastră merite şi unei munci fără păreche de cinstite; prea daţi mînă liberă să se încurajeze mediocritatea. Aş fi vrut să văd dacă decrepiţii de la Academie ar fi avut curajul să treacă peste vreuna din lucrările d-voastră, în cazul cînd v-aţi fi hotărît să o prezintaţi [3]. Mă iertaţi că-mi permit să vă dau sfaturi, dar sunt sincer indignat de cele ce văd la noi.

Pe la Bucureşti n-am mai avut prilej să viu, fiind cotropit de tot soiul de nimicuri profesionale. Voi încerca să vă văd la trecerea mea în vacanţe. Sper ca, în vara aceasta, să mă duc iarăşi prin Vîlcea, pentru a-mi mai îngriji de meteahnă.

Din zi în zi îmi aştept decretul de transferare. Am văzut ieri o scrisoare de la Ministru [4], în care spune categoric că voi fi mutat în Capitală [5].

D-voastră unde aveţi de gînd să treceţi [6] vara? Nu veţi face greşala să rămîneţi în Bucureşti ... Primum vivere [7]...

Încă o dată, vă mulţumesc şi vă strîng mîna cu tot respectul.

Devotat,

C. Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (23)/DXXXVI. — Inv. 72.695

---

[1] E vorba de monografia dialectală a lui Ov. Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului* (Bucureşti, 1915).

[2] Subst. *beoţian* = om greoi la minte. Cf. rubrica *Tablele Beoţiei*, din *VN*.

[3] Se înţelege: să o prezentaţi pentru premiere.

[4] Ministru al cultelor şi instrucţiunii publice era, pe atunci, Ion G. Duca (de la 4 I 1914— 29 I 1918). Vezi Costescu, *Fazele minist.* Vezi, infra, scris. XVIII a Miei Frollo către Ov. Dens., nota 1.

[5] Vezi, mai jos, scris. XXV.

[6] *Să treceţi* = să petreceţi.

[7] *Primum vivere, deinde philosophari* (lat.) = mai întîi să trăim, apoi să filozofăm.

XXIV

Băile Olăneşti, 16 VII ⟨1⟩915

[Scris. în limba română. Inc. „Stimate domnule Densusianu". C. Dam. îl anunţă pe Ov. Dens. că se află acolo de o săptămînă şi că se simte rău (nefrita i s-a accentuat), şi-l sfătuieşte să nu facă greşeala să vină şi el la Olăneşti. „E o totală lipsă de organizare şi de confort, un mediu amestecat, cu tot soiul de burghezi, o atmosferă puţin prielnică pentru lucru". În plus: nu se pot trata colitele şi atonitele (se referă la Ov. Dens.). Des.: „Al d-voastră devotat Const. Damianovici". Ilustrata reprezintă Băile Olăneşti (fotocolor).]

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar din Bucureşti, *Cheia* (Prahova).

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 19 (24)/DXXXVI. — Inv. 72.699

XXV

Constanţa, 26 VIII ⟨1⟩915

[Scris. în limba română. Inc.: „Stimate domnule Densusianu". C. Dam. îi comunică sosirea sa, de cîteva zile, la Constanţa, după cura de 1 $^1/_2$ lună la Olăneşti. Peste 2—3 zile îl va revedea pe Ov. Dens. la București, „unde mă stabilesc definitiv" [1], zice C. Dam. Des.: „Cu cele mai respect[u]oase salutări, Const. Damianovici". Ilustrata reprezintă „Farul Regele Carol — Constanța" (foto).]

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, București, str. Colței 24.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 19 (26)/DXXXVI. — Inv. 72.696

---

[1] Damianovici a fost transferat definitiv la liceul „Matei Basarab" din București, cu data de 1 sept. 1915. Vezi și scrisoarea sa din 11 iunie 1915 (scris. XXIII).

XXVI

Giurgiu, 28 XII ⟨1⟩915

Mult stimate domnule Densusianu,

Vă trimit, aci alăturat, ms. cu ideile lui Boutroux [1] asupra germanismului. Mi-ar părea rău dacă aș ști că m-am înșelat asupra însemnătății articolului, cum și asupra proporțiilor ce a luat expunerea mea. De aceea, las la aprecierea d-voastre, dacă îl socotiți vrednic de tipar, ca să-l modelați așa cum cere economia revistei [2].

Știți că permisul de C.F. nu l-am obținut nici pînă azi, din pricina fotografiilor care-mi lipseau. Mult a fost, însă puțin a rămas. Pe la 4—5 ianuarie voi reveni în București și voi avea plăcerea să vă revăd. Pînă atunci primiți, rogu-vă, urările cele mai cordiale pentru noul an, cum și respectuoase salutări din partea devotatului d-voastră

Const. Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (25)/DXXXVI. — Inv. 72.697

---

[1] Émile Boutroux (1845—1921), filozof francez. Profesor la Universitatea din Montpellier. Director al Fundației Thiers (1902). Membru al Academiei Franceze (1912). Autorul unor lucrări ca: *De l'idée de loi naturelle dans la science et la philosophie* (1895), *Études d'histoire de la philosophie* (1897), *Science et religion dans la philosophie contemporaine* (1908). Cf. *VN*, X, nr. 2, p. 66; nr. 5, p. 75; *St. doc. lit.*, VII, p. 48—53, 420.

[2] Articolul respectiv — prezentarea unei conferințe ținute de Émile Boutroux la Paris — va apărea sub titlul *Germanism și umanitate*, în *VN*, XI, nr. 12, p. 371—379 (1 febr. 1916). Este ultimul material publicat de Const. Damianovici în *VN*.

XXVII[1]

Băile Olănești, 2 VII ⟨1⟩916

[Scris. în limba română. Inc.: „Stimate domnule Densusianu". C. Dam. îl anunță că a sosit la Olănești. Deocamdată locuiește la Vila Livezeanu. Des.: „Devotat, C. Damianovici". Ilustrata reprezintă: „Băile Olănești. Sanatoriul Dr. Puțureanu" (fotocolor).]

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, comuna Izvoare, Prahova.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 19 (27)/DXXXVI. — Inv. 72.698

---

[1] Adresa inițială, scrisă de C. Dam.: „Str. Colței, București". Modificarea de adresă (scrisă stîngaci, cu creion chimic) aparține unei alte persoane.

Olănești, 19 VII ⟨1⟩916

Mult stimate domnule Densusianu,

V-am citit și v-am admirat bărbăția cu care știți să înfruntați vicisitudinile traiului din îmbelșugata noastră Românie. Să fi fost eu în locul dv., aș fi capitulat de la început chiar. Aș vrea să văd reînviind pe bietul Depărățeanu poetul, ca să mai cînte, dacă îi dă mîna, „locuința lui de la țară" și să se mulțumească numai cu „profum și cu amor" [1]. La Olăneștii nostru totuși nu ne este dat să suferim prea mult. În materie de alimentare, ne folosim pe rînd de fiecare din cele cinci restaurante ale stațiunii, unul la fel cu celălalt. Mai-mai să putem zice cu altul din poeții noștri: „E numai în durere, varietatea lor!" [2] Totuși, sunt relativ mulțumit. Am liniște și voie bună. Fac cura de apă pentru rinichi, mă lupt să biruiesc albumina — fără să prea izbîndesc, mă folosesc cîteodată și de Juleolul și Porgeolul [3] recomandat de dv. și, încet-încet, văd că trece vremea destul de agreabil. În ceasuri de răgaz, mai corectez paginile de imprimat trimise de „Minerva" [4], iar după aceea, mă amuzez grozav citind pe Don Quichotte — pentru a treia oară în viață. Descoper lucruri mereu nouă și mă înduioșez acolo unde altădată rîdeam. Mă gîndeam să scriu ceva pentru *Vieața nouă*, ceva cam așa: *Citind pe D. Quichotte*, dar m-am temut să nu reeditez impresii pe cari le-au avut alții înaintea mea, și am renunțat. Sunt înconjurat de foarte mulți dascăli din București, veniți să-și îngrijească reumatismele și să-și răscumpere oboselile din cursul anului. Îi studiez mereu și îmi vine să pun pe hîrtie tot binele și tot răul pe care îl constat la breasla mea. Poate la acest plan să nu renunț atît de lesne ca la cel de sus.

Cărților ce mi-ați împrumutat, le va veni rîndul să fie utile peste cîteva zile, după care vă stau la dispoziție.

Mii de mulțumiri pentru *Le Temps* [5]; mi-au plăcut mult articolele, scrise nu pentru o coterie politică, ci pentru lumea întreagă. Încă o dată, văd cîte ne despart de Occident, cîte ne mai rămîn pînă să-l ajungem. Numai războiul de ne va face să-l egalăm. Zvonuri că vom intra în curînd, au ajuns și pe la Olănești. Se zice că preludiul va fi o manevră în stil mare, care se va preface apoi în marș la Carpați. Știu și eu ce să mai cred! Cum profețiile au fost, în atîte rînduri, mincinoase, voi căuta să nu-mi întrerup vilegiatura decît în fața evidenței. În vremi normale, am de gînd să rămîn la Olănești pînă după 15 august. După acea dată, voi încerca să mă duc la mare pentru cîteva zile, apoi la București, cu puteri reîn[n]oite, cum spuneți dv.

Înainte de a termina anodina mea scrisoare, sunt silit să vă fac o rugăminte, din partea unui cumnat al meu, ieșan de origine, care spune că v-a cunoscut familia odinioară.

La *1 august* se ține examen de maior, la care se va prezinta și el, căpitanul Grigore Gheuca din regim<entul> 4 Călărași de la Caracal. Prezidentul Comisiunii este generalul Praporgescu [6], iar unul din membri e locot. colonelul Davidoglu [7], fratele bunului dv. prieten, rectorul Academiei comerciale [8].

Rugămintea noastră este dar ca să scrieți unuia din aceștia trei — aceluia pe care îl cunoașteți mai bine — pentru ca să aibă în vedere pe candidatul Gheuca. În armată, „protecția" este tradițiune, încît cumnatul meu se supune regulei comune. În cazul cel mai rău, rogu-vă, îndemnați pe Davidoglu universitarul, ca să scrie lui Davidoglu militarul să ia sub aripa lui pe candidat.

Mi-e teamă că vă supăr prin rugămintea de mai sus, dar vă știu bun, așa că mă veți ierta, cum dealtfel îmi veți ierta și furtul timpului prețios al dv. prin citirea rîndurilor mele.

Și acum, vă urează vacanțe [sic] senină, al dv. cu totul devotat

C. Damianovici

[Adresa (pe plic)] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar din București, *comuna Izvoarele,* prin gara Homoriciu (Prahova).

Trimite: Const. Damianovici, Băile Olănești (Vîlcea), Villa Livezeanu.

B.A.R.S.R. — S 19 (28)/DXXXVI. — Inv. 72.700

---

[1] Alexandru Depărățeanu (1834—1865), poet și dramaturg minor. Relevabil: vol. său de poezii *Doruri și amoruri* (București, 1861). Cunoscut însă mai ales prin cîteva versuri din poezia postumă *Vara la țară* (apărută în *Satyrul*, București, I, 1866, nr. 4, 27 febr., p. 1—3): „Locuința mea de vară / E la țară / Acolo eu voi să mor, / Ca un fluture pe floare, / Beat de soare, / De profum și de amor" (strofa I). Emistihul II din versul 3 și versurile 4—6 se repetă și în strofa XXI. Vezi *Patrie și libertate.* Din poezia anilor 1840—1880. Ediție îngrijită și prefațată de Const. Măciucă. Vol. I, București, 1958 (BPT), p. 266—274; Al. Ciorănescu, *Al. Depărățeanu.* Studiu critic, București, 1936 (AR, MSL, s. III, t. VII, m. 9); Valeriu Ciobanu, *Alex. Depărățeanu*, în Acad., *Ist. lit. rom.*, II, p. 761—763.

[2] „E numai în durere varietatea lor!", ușoară modificare a unui vers din cunoscuta poezie *Anul 1840* de Gr. Alexandrescu (strofa 4, versul 4): „A fost numai-n durere varietatea lor!" zice poetul, referindu-se la amintirile din trecut și precizînd că puține dintre acestea sînt plăcute.

[3] *Juleol* și *Porjeol:* medicamente.

[4] E vorba de vol. IV (ultimul) din seria de *Opere complete* ale lui Alex. Odobescu, volum pe care l-a îngrijit C. Damianovici și care a apărut la „Minerva", București, în 1919. Volumul respectiv cuprinde *Istoria arheologiei* și are o prefață și indice de C. Damianovici. Prefața lui C. Dam. este datată: „Olănești, august 1916". Întîrzierea apariției se datorează participării României la război (din aug. 1916). Vol. I—III, îngrijite de Il. Chendi și E. Carcalechi, au fost publicate la București, în aceeași editură, între 1906—1909.

[5] *Le Temps* (Paris), cotidian francez, fondat în 1829.

[6] Generalul David Praporgescu (1865—1916 sept. 30/oct. 13) va cădea, nu peste mult, la datorie, pe front. C. Damianovici scrie: Prapurgescu.

[7] Cleante Davidoglu (1871—1947), ofițer combatant. Fusese înaintat la gradul de locotenent colonel în 1915. Mai tîrziu, avansează pînă la gradul de general inclusiv.

[8] Prof. Anton Davidoglu, rectorul Academiei Comerciale din București. Vezi, infra, scris. sa către Ov. Densusianu.

XXIX

București, 16/29 iunie 1918

Stimate domnule Densusianu,

Am primit atît carta postală a dv. cît și scrisoarea împreună cu revista, trimise prin d-l Vianu[1]. Vă mulțumesc că v-ați gîndit să-mi faceți o surpriză atît de plăcută; parcă era un vestitor al unor vremi mai bune, sosit într-un moment de restriște. Răbdarea încă nu a ajuns la capăt, încît aștept apropiatul sfîrşit. Îndată după ratificare [2], ar fi bine să veniți, deoarece mama mea, îmbolnăvindu-se greu, a trebuit să se mute la sora-mea, fosta studentă care s-a măritat de puțin timp [3]. Casa dv. este, fireşte, tot în bună ordine, însă mă tem de importuni. Am recomandat eu vecinilor îngrijirea în această direcție, însă să te păzească D⟨umne⟩zeu de vecinii răi. Unul din ei — un instalator, care locuieşte la etajul I — se pare că a pus să desprindă tot firul electric ce duce de jos, de la intrare, pînă la lampa dv. de sus, în sală. Cînd i-am spus, a făcut pe revoltatul. Dimineața şi seara, mă duc eu pe acolo, ca să-mi dau seama de cum stau lucrurile, iar peste zi rămîne fratele meu să mai supravegheze. Cînd veți veni, anunțați-mă din timp, ca să pun să scuture puțin şi ca să vă las cheia de la intrare. Luați-vă de pe acolo lingerie, haine, ghete, căci pe aci toate sunt scumpe pînă la absurd [4]. Şi provizii alimentare nu ar strica. Cumnatului meu [5] vă rog să-i spuneți că am primit scrisorile, dar ausweis [6] nu se poate obține deloc.

Al d-voastre devotat

Const. Damianovici

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, 3, str. Gîndu, Iaşi.
Exp.: C. Damianovici, Izvor 6 bis, Bucureşti.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 19 (29)/DXXXVI. — Inv. 72.701

---

[1] Tudor Vianu. Vezi, mai jos, scrisorile trimise de el lui Ov. Densusianu. În timpul refugiului lui Ov. Dens. la Iaşi, revista *VN* a apărut la Iaşi.

[2] Ratificarea tratatului de pace.

[3] Rezultă, din această frază, că, în timpul refugiului lui Ov. Densusianu la Iaşi, printr-un acord între Ov. Dens. şi C. Dam., mama acestuia din urmă a stat (pînă la îmbolnăvirea ei) în locuința lui Ov. Dens. (pentru a avea grijă de casă).

[4] Scris., inițial: *absurditate*.

[5] Probabil Gr. Gheuca, menționat în scrisoarea precedentă (XXVIII).

[6] *Ausweis* (germ.) = permis, autorizație.

XXX

Buc⟨ureşti⟩, 10 VII ⟨1⟩918

Stimate domnule Densusianu,

Ați primit oare ultima mea cartă postală? Vă spuneam acolo că m-a vizitat tînărul Vianu [1] şi că mi-a adus numărul revistei [2]. Mi-a mai transmis veşti şi Popescu-Necşeşti [3]; mi-ar fi însă mai plăcut să mi le aduceți dv. personal, hotărîndu-vă a veni la Bucureşti. Casa a fost scuturată pe cît mai bine posibil, şi acum îşi aşteaptă stăpînul. Vă spun aceasta, fiindcă ar fi posibil ca în curînd să pornesc undeva, la munte, ca să-mi mai refac sănătatea zdruncinată. E probabil să mă duc la Cîmpulung; în asemenea caz, voi ruga pe d-na Frollo [4] să-şi ia asupră-şi paza locuinței, mai cu seamă că familia Herman, vecinii dv. de apartament, au plecat la vie. Cheia ce voi da d-nei Fr⟨ollo⟩ este cea de la uşa de din dos, deoarece cea din față nu are.

Eu mă servesc de cheia propriei mele locuințe, care, din întîmplare, se potrivește. În caz că sosiți în absența mea, vă veți adresa aci d-nei Fr⟨ollo⟩.

Al d-voastre, cu cele mai cordiale sentimente,

Const. Damianovici
Izvor 6 bis, București

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, Iași, str. Gîndu 3.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 19 (30)/DXXXVI. — Inv. 72.702

---

[1] Vezi scrisoarea precedentă (XXIX).

[2] E vorba de ultima fasciculă publicată la Iași a *VN* : a. XIII, nr. 1—10 (mart.-dec. 1917), apărută la 5 III 1918. Fascicula următoare (a. XIII, nr. 11—12, 1 ian. — 1 febr. 1918) va apărea, în dec. 1918, la București.

[3] Al. Popescu-Necșești, avocat și ziarist. Vezi, mai jos, scrisorile sale către Ov. Densusianu.

[4] Mia Frollo. Vezi, mai jos, scrisorile trimise de ea lui Ov. Densusianu.

XXXI

Cîmpulung, 24 august 1918

Stimate domnule Densusianu,

Am părăsit de cîtăva vreme Bucureștii, fiindcă și căldurile începeau a deveni apăsătoare, și sănătatea mea reclama ceva îngrijire după doi ani de muncă fără răgaz. Sunt foarte mulțumit de noua mea reședință: aer delicios, alimentație mai lesnicioasă și mai substanțială ca în Buc⟨urești⟩, distracții și „mondainitate“ [1] deloc, nopți fermecătoare cu clar de lună... Păcat că nu voi putea rămîne decît pînă în prima săptămînă din septembre st.n. Trebuie să mă duc pe la Minister, unde văd că Mehedinți [2] are intenția să schimbe toată asieta [3] învățămîntului, pentru anul ce inaugurăm: catedre în loc de ore, directori inamovibili etc. Unde mai pui și „romantismul“ cu eforiile școlare [4] — din care un exemplar am aci la C⟨împu⟩lung — și, mai cu seamă, teoria țărănimii neprihănite ținute departe de lepra orașelor! E frumos, nu-i așa? De Universitate nu se atinge? Ne vom revedea oare în toamna aceasta? Cred că ați putea-o face fără nici un risc. Casa vă e tot în bună stare, precum mi se scrie din București.

Salutări cordiale de la al dv. devotat

Const. Damianovici
Hotel Regal, C⟨împu⟩lung

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, Iași, str. Gîndu 3.

Exp.: C. Damianovici, Izvor 6 bis, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 19 (31)/DXXXVI. — Inv. 72.703

---

[1] *Mondainitate*, derivat de la fr. *mondain* (rom. *monden*); astăzi, ortografiat *mondenitate* (cf. fr. *mondanité*).

[2] Simion Mehedinți, ministrul de atunci al învățămîntului (5 mart. — 24 oct. 1918), a inițiat o mare reformă a învățămîntului.

[3] *Asietă* (neologism, din fr. *assiette*) = poziție, situație; structură.
[4] C. Dam. se referă la legea eforiilor școlare, instituită de Sim. Mehedinți. Vezi Simion Mehedinți, *Școala poporului. Patru cuvîntări pentru eforiile școlare, școlile pregătitoare și seminariile normale cu adaosul legii eforiilor școlare și a școalelor pregătitoare și seminariilor normale,* București, 1918 (96 p.).

XXXII

București, 28 sept. 1918

Stimate domnule Densusianu,

Ultima mea scrisoare vi-o trimisesem din Cîmpulung, unde mi-am făcut vilegiatura. Nu am să regret deloc, întrucît sănătatea mea a fost în profit, am mai cîștigat ceva în greutate și în buna dispoziție. Reîntors însă în București, trebuie să mă plec din nou la jugul istovitoarei munci. În anul acesta funcționez la „Matei Basarab" [1], la seminarul „Nifon" și la un gimn<aziu> particular „Cultura". Numai atîta, pentru a deveni un fel de mașină didactică și a nu mai avea nici o clipă de răgaz pentru alte preocupări. Sunt foarte amărît, fiindcă mama mea este greu bolnavă de o hidropisie, care o va duce la mormînt. E așa de oarbă și de absurdă uneori soarta, cînd îi lovește pe cei buni și nevinovați! Casa dv. este în bună stare; vreo două geamuri sparte de furtună, tavanul căzut în vreo două locuri din cauza unei infiltrațiuni din pod, dar încolo, e bine! Biblioteca și lucrurile sunt neatinse. A trebuit însă să mai stăruim, ca să nu aducă încartierare [2]. Pînă acum, am reușit. Cum doresc să vă reîntoarceți și să vă revăd sănătos!

Respectuoase salutări de la al dv. devotat

Const. Damianovici
str. Izvor 6 bis, București

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, Iași, str. Gîndu 3.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 19 (32)/DXXXVI. — Inv. 72.705

[1] Liceul „Matei Basarab" din București.
[2] *Încartierare* = încartiruire. *Să nu aducă încartierare* = să nu încartiruiască (armată).

XXXIII [1]

București, [1919—1925,] duminecă

Stimate domnule Densusianu,

Vă făgăduisem ieri să iau parte la întrunirea de seară [2]; s-a întîmplat însă ca de obicei: după masă a început să-mi fie din ce în ce mai rău, iar seara criza a izbucnit cu toată puterea. Astăzi mă simt mai bine, totuși destul de indispus ca să nu pot veni în persoană să-mi cer scuze pentru călcarea făgăduielii. O fac acuma, rugîndu-vă să nu interpretați în rău nevenirea mea.

Pe viitor, sîmbăta seara, vă rog ca la plecarea dv. de acasă să lăsați un cuvînt unde să vă găsesc împreună cu ceilalți participanți. Aceasta, pentru a vă cruța de a mai trimite servitoarea la mine, uneori zădarnic.

Sănătatea aceasta blestemată îmi face cîteodată așa pozne, încît nu sunt sigur de ea de la un ceas la altul, necum de la o zi la alta.

Mulțumindu-vă cordial pentru trimiterea *Vieței nouă*, vă rog să primiți salutări respectuoase din partea devotatului d-voastre

Const. Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (44)/DXXXVI. — 72.717

---

[1] Scrisoare nedatată. Este scrisă după stabilirea lui C. Damianovici la București (sept. 1915). Noi apreciem că din intervalul sept. 1915— febr. 1925 (cînd apare ultima fasciculă a *VN;* vezi fraza finală a scrisorii) trebuie excluși anii 1915—1918 (pe de o parte, anul școlar 1915—1916, desfășurat în condiții politice și economice grele; pe de altă parte, sept. 1916 — oct. 1918, etapa refugiului lui Ov. Dens. la Iași). Hîrtia, cerneala și scrisul nu ne ajută, deocamdată, la o datare mai precisă.

[2] E vorba de întrunirile săptămînale (de obicei, sîmbăta seara) ale grupului de colaboratori ai *Vieții noi.*

XXXIV

Sibiu, 25 VII ⟨1⟩920

[Scris. în limba română. Inc.: „Stimate domnule Densusianu". C. Dam. se îngrijește de sănătate la sanatoriul din Sibiu și e „pe cale" de a-și sfîrși cura. Des.: „Al. d-voastre, cu totul devotat, C. Damianovici". Ilustrata reprezintă: „Hermannstadt — Sibiu, Ratturm — Turnul consiliului" (fotocolor).]

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, București, str. Colței 24.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 19 (33)/DXXXVI. — 72.706

XXXV

București, 16 iunie 1921

Stimate domnule Densusianu,

Răspund cam tîrziu amabilei d-voastre invitațiuni la serbările comemorative pentru Dante [1]. Am fost o săptămînă la Giurgiu tocmai la acea dată, pentru un proces de familie, încît, cu adînc regret, nu am putut lua parte; am trimis însă pe soția mea. Vă mulțumesc cordial pentru binevoitoarea d-voastră aducere-aminte.

Stingherit de ocupațiunile dăscălești, de nesfîrșitele examene la care trebuie să iau parte, nu am putut să vă vizitez. Înainte de a pleca în vilegiatură, de care am mai multă nevoie ca oricînd, sper să vin să vă prezint respectele mele și să-mi iau rămas bun pînă la toamnă. Vilegiatura cred că o fac iarăși la Sibiu, unde voi încerca să-mi mai îngrijesc restul de sănătate în sanatoriul de acolo.

Primiți, încă o dată, mulțumiri pentru amabilitate și încredințarea sentimentelor mele cele mai devotate.

Const. Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (34)/DXXXVI. — Inv. 72.707

[1] Ov. Densusianu a organizat în 7 și 11 iunie 1921, sub egida revistei sale, comemorarea a 600 de ani de la moartea lui Dante Alighieri. Conferințele rostite cu acest prilej au fost publicate în nr. dublu 4—5 al anului XVII al revistei *VN* (1 iunie — 1 iul. 1921).

XXXVI

Sibiu, 19 iulie 1921, Sanatorium Stadtpark

[Scris. în limba română. Inc.: „Stimate domnule Densusianu". C. Dam. se află, pentru tratament, la sanatoriul indicat, deoarece se simțea foarte rău. Îl întreabă pe Ov. Dens. unde pleacă. Des.: „Al d-voastre devotat C. Damianovici". Ilustrata este o reproducere (foto) după tabloul lui A. Böcklin, *Ein Frühlingstag.*]

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, București, str. Colței 24.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 19 (35)/DXXXVI. — Inv. 72.708

XXXVII

Sibiu — Sanatorium Stadtpark, 20 august 1921

Stimate domnule Densusianu,

Vă răspund tîrziu la scrisoare, fiindcă am vrut să o întovărășesc și de un manuscript, ce abia azi a luat sfîrșit. Este o traducere a unei bucăți din *Noile povestiri extraordinare* ale lui Edgar Poe. Citind-o, am găsit-o izbutită, mai cu seamă în partea de metafizică a morții — mai puțin, poate, în aceea unde Poe este oarecum misoneist [1]. Am încercat să o traduc în românește, fiindcă știu că n-a mai fost niciodată publicată. Nu știu dacă am reușit sau nu. Dacă credeți că ar fi de oarecare interes pentru cititorii *Vieței nouă* și dacă socotiți că e vrednică să vadă lumina tiparului, atunci, vă rog, găsiți-i un rost într-unul din numerele viitoare. De nu, aruncați manuscriptul în vreun sertar cu inutilități, fără nici o supărare pentru mine... [2]

De la Sibiu, ce să vă spun? Cu traiul din sanatoriu, am cîștigat cîteva kilograme în greutate, însă nervii-mi sunt încă destul de capricioși.

Turburările gastrice nu le pot înlătura decît tot cu regim strict, ca și la București. Oricum însă, trebuie să recunosc că mă voi reîntoarce mai întremat.

Pînă la finele lunii însă, nu voi părăsi Sibiul. Cu chipul acesta, voi reintra direct în corvadă, fără să mai am răgaz să mă gîndesc prea mult la ceea ce va să fie.

Mă întreb îngrijat cum veți fi dus-o d-voastră cu căldurile extreme din București și îmi fac o vină că nu v-am sugerat să veniți aci, unde atmosfera placidă și simpatică a Sibiului și parcurilor lui, sunt sigur că v-ar fi făcut mult bine.

La reîntoarcerea mea în București, nu voi pierde cel dintîi prilej de a vă revedea și a vă strînge respectuos mîna.

Cu totul devotat,

Constantin Damianovici

Numărul *Vieţei nouă* cu articolele despre Dante[3] l-am primit. Vă mulţumesc din toată inima.

C.D.

B.A.R.S.R. — S 19 (36)/ DXXXVI. — Inv. 72.709

---

[1] Fr. *misonéiste* (adj.) = care are repulsie pentru noutate.

[2] Volumele următoare ale *VN* nu conţin o asemenea traducere.

[3] Vezi, mai sus, nota la scrisoarea XXXV din 16 VI 1921.

XXXVIII

București, 6 ianuarie 1922

Mult stimate domnule Densusianu,

A trebuit să vină vacanţea, cu repaosul de care aveam atîta nevoie, ca să vă pot răspunde la amabilele rînduri trimise. Acum, cînd d-voastră înșivă o gustaţi altfel decît în ţară[1], aveţi să înţelegeţi bine nerăbdarea cu care am așteptat-o.

Pe de o parte, ceasurile de „far-niente" din primele două zile, pe de alta, punerea la punct a atîtor măruntișuri dăscălești ce așteptau de atîta vreme, mă fac să preţuiesc mult repaosul acestor sărbători. De „petreceri", nu știu dacă ne mai este îngăduit să vorbim. Văd atîta pagubă și sărăcie, atîta abuz și cinism, atîta incapacitate și flecărie, încotro privesc cu ochii, încît ar fi să mă prefac că sunt vesel, cînd sunt atîte pricini de întristare.

Bine că sunteţi atît de departe de București! Sufletele „închise" de la Praga tot sunt mai bune decît cele veșnic „deschise" spre rău ale politicianilor noștri. Acum, toţi sunt în așteptarea venirii liberalilor, chiar și foștii și actualii guvernanţi, care spumează de mînie că n-or să scape de ce s-au temut.

Sunteţi, sper, mai liniștit și mai reconfortat în noua reședinţă, afară numai dacă nu vă veţi repune la munca istovitoare de cabinet și bibliotecă, cum știu că eraţi deprins la București.

V-am citit în *Vieaţa nouă* impresiunile interesante culese de la exhibiţia lui Marinetti[2]. Amuzantă estetică! Mai frunzăresc revistele, din care am adunat un vraf pentru această vacanţe. Cu volumele franceze merge mai greu, întrucît costă fiecare între 45 și 80 lei; mă mulţumesc și eu cu ce-mi cade în mînă, prin împrumut. Ultimul volum citit, *La dernière déesse* a lui Farrère[3], nu mi-a lăsat ca bună amintire decît prefaţa. Dar nici cu cărţile românești nu merge mai ușor: *Helianta* doamnei N. Negru[4] costă 20 lei, deși e tipărită ca fascicolul de foileton, iar *Babilon* al lui Radu Cosmin[5]... 40 lei. Acestea sunt noutăţile ultime de literatură mai citită și mai gustată, pentru incidentele de „culise" ce cuprind... Cu nimicurile mele însă, văd că tind să vă rechem într-o atmosferă din care sunteţi fericit că aţi scăpat — și, aceasta, n-ar fi faptă de bună prietenie. Vă urez dar multă sănătate și repaos plăcut, iar anul cel nou să vă fie după pofta inimii. Soţia mea vă mulţumește pentru salutări și vă trimite urările ei cele mai bune.

Constantin Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (37)/DXXXVI. — Inv. 72.710

[1] Ov. Densusianu se afla, în vizită, în Cehoslovacia.

[2] În prima parte a articolului *Chipuri și priveliști* din *VN*, XVII, nr. 10—12, p. 249—250 (1 dec. 1921 — 1 febr. 1922), Ov. Densusianu relatează despre o manifestare a futurismului la Praga, organizată de Marinetti însuși.

[3] Claude Farrère, *La dernière déesse*. Roman. (1914—1917), Paris, [1920.]

[4] Natalia Negru, *Helianta*. Două vieți stinse. Mărturisiri, București, 1921.

[5] Radu Cosmin, *Babylon*. Roman. Vol. I—II, București, 1921.

XXXIX

Sibiu, 22 iulie [1922], Sanatorium Stadtpark

[Scris. în limba română. Inc.: „Stimate domnule Densusianu". C. Dam. se află din nou, pentru tratament, la sanatoriul din Sibiu și se simte mai bine. Îi recomandă și lui Ov. Dens. „o schimbare de mediu". Des.: „Cu totul devotat, C. Damianovici". Anul expedierii scrisorii: după ștampila poștei. Ilustrata reprezintă: „Hermannstadt — Nagyszeben, Rathaushof" (foto).]

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, București, str. Colței 24.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 19 (38)/DXXXVI. — Inv. 72.716

XL

Sibiu, 24 august 1922

Stimate domnule Densusianu,

Scrisoarea d-voastră a sosit tocmai în momentul cînd mă pregăteam să vă mulțumesc pentru amabilitatea ce ați avut de a-mi trimite numărul din urmă al revistei. L-am citit cu o adevărată „Schadenfreude" [1], cum se zice pe aci, — cînd am văzut sîngeroasa executare a d-lui Iorga, francofobul neînduplecat de pe vremea cînd eram eu student [2]. Mărturisesc că rămăsese de atunci o mare nedumerire în sufletul meu; văzîndu-i apostazia din ultimii ani, mi se părea că amintirile mele încep să mă înșele. *Vieața nouă* a venit însă să mă întărească în convingere.

Și lecțiunea servită *Flacărei*, cred că o va mai aduce puțin la simțul măsurii și al cuviinței [3].

Mi-a fost ciudă totuși că, din pricina tipăririi, ați fost reținut la București tocmai pe căldurile caniculare, al căror reflex l-am simțit și noi, pe aci, timp de cîteva zile. Mă privesc pe mine, așa cum sunt astăzi, mai greu cu trei kilograme, mai roșu și mai plin la față și îmi pare tare rău că nu am izbutit niciodată să vă hotărăsc ca să faceți o cură de adevărat repaos timp de două luni, fără de care o ameliorare vădită nu se poate realiza.

Eu sper să rămîn în Sibiu pînă pe la 5—6 septembre, cînd începe preludiul anului școlar. Mă voi reîntoarce la București puțin mai întremat desigur, însă tot cu boala în mine și tot cu nervozismul [4] pe care l-am constatat de mult că-mi zdruncină bunul mers al vieții. Cît am stat aci, am reușit să mănînc, la fiecare dejun, și puțină carne; cînd mă voi reîntoarce în București, îmi dau seama că nu voi putea continua.

Mi-ar fi fost foarte plăcut dacă în excursiunea d-voastră filologică [5] v-ați fi abătut și prin părțile Sibiului; aș fi avut poate mulțumirea să vă rețin pe aci măcar cîteva zile. Desigur, traiul e monoton, însă cînd vrei să treci vremea în chip mai cuminte, tot ai putința. Iată bunăoară, astăzi am fost, încă o dată mai mult, prin sălile „Bruckenthalului" [6], m-am oprit într-unul din colțurile mele obișnuite, mi-am admirat singur-singurel cîteva tablouri favorite și am pornit încîntat spre casă, că a trecut o zi din viață, fără pagubă. Cu lecturile stau și mai bine, și mai rău: mă lupt cu cărțile lui G*i*orge [7] Pascu, Procopovici [8], Pușcariu [9], iar ca să risipesc atmosfera de bibliotecă prăfuită, mă despăgubesc cu schițele-poeme, delicioase, din *Le plateau de laque* ale lui Régnier [10].

Și așa trece vremea de iute că nici nu am prins de veste cînd s-a sfîrșit săptămîna ...

Pînă la reîntoarcerea în București, cînd mă voi grăbi să vă revăd, vă rog să primiți încredințarea celor mai devotate sentimente din parte-mi.

Constantin Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (39)/DXXXVI.— Inv. 72.711

---

[1] Germ. *Schadenfreude* = bucurie răutăcioasă (la necazul altuia).

[2] La rubrica de note *Mișcarea intelectuală la noi și în streinătate* a *VN*, XVIII, nr. 5—6 (1 iul. — 1 aug. 1922), sub titlul *Pliviri*, Ov. Densusianu, recenzînd un articol al lui Pomp. Păltănea, subliniază galofobia lui N. Iorga de pînă la primul război mondial, în opoziție cu francofilia aceluiași de după acest război (p. 112—116).

[3] La începutul aceluiași articol (p. 110—112), Ov. Densusianu critică revista *Flacăra*.

[4] *Nervozism* = nervozitate.

[5] Ov. Densusianu organizase, în vara lui 1922, o excursie didactică în Vrancea, cu un grup de studenți și de colaboratori de la Universitate (printre aceștia: Tache Papahagi) și de la revista sa (de ex.: I. M. Rașcu). Vezi 2 fotografii de grup în *Docum. lit.*, II, între p. 352 și 353, și, infra, scrisorile din 9 și 24 iulie 1922 ale lui I. M. Rașcu către Ov. Dens.

[6] Muzeul Bruckenthal din Sibiu.

[7] Litera *i* din *Giorge* este subliniată de C. Damianovici, pentru a releva ortografia particulară folosită de însuși purtătorul numelui. Vezi, infra, scris. XIX a lui Friedwagner către Ov. Dens., notele 3 și 7.

[8] Al. Procopovici, lingvist și istoric literar. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[9] Sextil Pușcariu. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[10] E vorba de poetul și romancierul francez Henri de Régnier (1864—1936). *Le Plateau de laque* a fost publicată în 1913.

XLI [1]

Vîlcele (Elöpatak),
Vila Bogdan, 2 august 1923

Stimate domnule Densusianu,

Din ziare aflu, în acest colț uitat al Vîlcelelor, unde veștile ne sosesc foarte rar și neregulat, știrea despre pierderea dureroasă ce încercați prin moartea Mamei d-voastră [2].

Durerea în asemenea împrejurare am simțit-o și eu adînc, în două rînduri de la război încoace, încît îmi închipuiesc cu întristare cît trebuie să fiți de mîhnit.

Vă doresc cordial să înduraţi cu toată bărbăţia cruda lovitură şi vă rog să credeţi în sinceritatea sentimentelor de profundă mîhnire şi nestrămutată şi respectuoasă prietenie ce vă împărtăşesc cu acest nefericit prilej.

Constantin Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (40)/DXXXVI. — Inv. 72.712

---

[1] Localitatea de expediere, Vîlcele (denumirea maghiară: Elöpatak), se află nu departe de Tuşnad, în jud. Covasna.

[2] Mama lui Ov. Densusianu, Elena Densusianu (născută Circa), soţia lui Aron Densusianu, se născuse în 1841.

XLII

București, 4 III ⟨1⟩927

Mult stimate domnule Densusianu,

Grija d-voastră de a răspunde la urarea ce vă făcusem, precum şi amabila invitaţie ce-mi trimiteţi, mi-au pricinuit o deosebită mulţumire. Mi-era teamă că o tăcere atît de îndelungată din parte-mi să nu vă îndemne a crede că sentimentele mele de devotament şi prietenie faţă de d-voastră s-ar fi alterat cumva.

Aştept cu deosebită plăcere seara de marţi, ca să vă revăd şi să vă rog să-mi împărtăşiţi impresiunile d-voastră recente de la Paris, unde, peste o lună, am de gînd să o pornesc şi eu.

Iar pînă atunci, vă rog să primiţi omagiile mele respectuoase şi să-mi îngăduiţi să vă strîng mîna cordial.

Const. Damianovici

B.A.R.S.R. — S 19 (41)/DXXXVI. — Inv. 72.713

XLIII

Băile Vîlcele, S⟨fîn⟩ta Maria mare [= 15 aug.] 1931

[Scris. în limba română. C. Dam. îi trimite lui Ov. Dens. salutări. Ilustrata reprezintă: „Băile Vîlcele — Aleea principală; Előpatakfürdő-Fősétany" (foto).]

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, Bucureşti, str. Colţei 24 (str. Pătraşcu-Vodă, no. 1).

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 19 (42)/DXXXVI. — Inv. 72.714

XLIV

Pucioasa, 4 august 1932

[Scris. în limba română. C. Dam. îi trimite lui Ov. Dens. salutări. Ilustrata reprezintă: „Pucioasa. Podul peste Ialomiţa" (foto).]

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, Bucureşti, str. Pătraşcu-Vodă 1, etajul II.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — 19 (43)/DXXXVI. — Inv. 72.715

J. Daniel [1]

23–12–⟨19⟩22
43, rue Ernest Allard, Bruxelles

Monsieur le professeur,

Quoique n'ayant pas l'honneur de vous connaître, je me permets de reçourir à vos lumières. Voici ce dont il s'agit. J'étudie un manuscrit grec inédit, sans date ni nom d'auteur. Il est de la fin du 18e siècle, mais je voudrais pouvoir préciser davantage. Ce sont des comédies. Les personnages parlent souvent d'un jeu de cartes récemment mis à la mode, appelé *ghiordum*. Le mot est turc, mais le jeu n'est pas nommé dans les dictionnaires turcs, tandis que Tiktin [2], Şăineanu [3], Damé [4] etc. le donnent dans leurs dictionnaires roumains.

Pourriez-vous me dire le nom français de ce jeu et la date (s'il y a moyen) de son apparition? Je m'excuse de vous importuner, mais je suis si embarrassée pour dater mon manuscrit [5].

Veuillez agréer, Monsieur le professeur, avec mes remercîments [sic] anticipés, l'expression de mes sentiments respectueux.

J. Daniel

B.A.R.S.R. – S 20/DXXXVI. – Inv. 74.183

---

[1] J. Daniel, specialistă belgiană în domeniul literaturii neogrecești.

[2] *TDRG.*

[3] L. Şăineanu, *Dicţionar universal al limbei române*, Craiova, [1896].

[4] Fr. Damé, *Nouveau dictionnaire roumain-français*, t. I–V, Bucarest, 1893–1900.

[5] Este sigur că Ov. Dens. a fost pus la grea încercare de J. Daniel. Pentru jocul cu 24 de cărţi numit *ghiordúm*, DA, în lipsa unui termen propriu în limba franceză, dă perifraza: „Sorte de jeu de cartes". Fascicula respectivă a dicţionarului poartă data de apariţie 20 X 1912. Cele mai vechi atestări româneşti sînt din jumătatea a doua a secolului al XIX-lea. Ne îndoim că Ov. Dens. dispunea de mijloace de informare pentru a-i putea preciza corespondentei sale vechimea termenului turcesc în limba greacă.

Eliza Danielopolu [1]

I

[Bucureşti, 1909]

[Scris. f. l., f. d., în limba română. Inc.: „Domnule profesor". Emitenta îi face lui Ov. Dens. „din nou o rugăminte": să intervină, prin I. A. Candrea, la D. A. Teodoru, secretar general al Ministerului Instrucţiunii Publice, pentru ca sora[2] ei, învăţătoare la Mizil, să fie transferată la Bucureşti. Candrea era în bune relaţii cu Teodoru[3]. Emitenta e dispusă să aducă petiţiunea în aceeaşi zi, „la ora ce veţi binevoi". Des.: „Primiţi salutările mele, Lily Danielopol". Locul de expediere: dedus din cuprins. Datarea: în funcţie de informaţiile pe care le avem în legătură cu sora Elizei (vezi nota 2).]

B.A.R.S.R. — S 21 (3)/DXXXVI. — Inv. 72.720

[1] Eliza Danielopolu (1884—1964), cunoscută mai ales sub numele de Lily Danielopol, iar după 1918, prin căsătorie, Lily Capriel, profesoară de limba română la un liceu de fete din București. Licențiată a Facultății de filozofie și litere din Capitală în anul școlar 1909—1910. Elevă a lui Ov. Densusianu. Cele trei scrisori către Ov. Dens. datează dintre 1909—1917 și privesc: o intervenție pentru o soră a emitentei, solicitarea unei întrevederi și chestiuni personale. — Grafii: *trei anii* (I), *m-am gîndid* (I). Căciula lui *ă* adesea nu este notată. Fonetisme particulare: *postală* (III), *chieltuielilor* (III).

[2] Sora Elizei, Maria Danielopolu, a fost institutoare la Mizil între 1907—1909.

[3] D. A. Teodoru, secretar general al Ministerului Instrucțiunii Publice între 1907—1910. Vezi, supra, scris. XX a lui Candrea către Ov. Dens.

II

[București, 1909—1917(?)]

[Scris. f. l., f. d., în limba română. Inc.: „Domnule profesor, Deși știu cît vă este de prețios timpul“ ... Emitenta îi cere lui Ov. Dens. o nouă întrevedere. Des.: „Primiți salutările mele, Lily Danielopol“. Locul de expediere: dedus din cuprins. Datarea: probabilă. Nu rezultă dacă solicitarea este în legătură cu cererea făcută în scris. I, sau în legătură cu altă problemă. Bilet de carton.]

B.A.R.S.R. — S 21 (2)/DXXXVI. — Inv. 72.719

III[1]

[[Iași,] 2 iulie, [1917]

Ți-am mai scris o carte postală, amicul meu, dar nu știu de ți-a parvenit; am înțeles și scris greșit ultimul cuvînt din adresă. Plec mîine la Comănești și-mi pare rău că nu ne putem revedea. În vremurile astea e greu de știut de azi pe mîine. Mențin odaia în Iași, așa că vei depoza [2] în Păcurari [3] 24 comisioanele ce ai avut bunăvoința a-mi face, dimpreună cu o scrisoare închisă — de la tine. Îmi va ajunge totul prin Ionel [4], pe care-l voi trimite la tine pentru contul chieltuielilor.

La revedere, cu bine,

L. Danielopolu

[Adresa] Monsieur Ovid Densușianu, 1 kv⟨artal⟩, 20, Granatnyj pereulok, Moscova, Rusia.

Timițător: Danielopol, Păcurari 24, Iași.

B.A.R.S.R. — S 21 (1)/DXXXVI. — Inv. 72.718

---

[1] Locul de expediere: după cuprins și după adresa emitentei. Anul: după ștampila poștei. Scrisoarea poartă viza cenzurii. Emitenta își datează scrisoarea (2 iul. [1917]) după stilul vechi al calendarului. Ștampila poștei de plecare din Iași poartă data în stilul nou: 16 iul. 1917. La fel, ștampila poștei de sosire la Moscova: 26.7⟨19⟩17. Scrisoarea are aplicată și o ștampilă cu următorul text: „București. Biuroul de cenzură militară. Scrisori. 1 aug. 1917.“ Este vorba, probabil, de cenzurarea scrisorii la întoarcerea lui Ov. Dens. în țară.

În ceea ce privește adresa lui Ov. Dens. în timpul șederii sale la Moscova, — Granatnyj pereulok 20, — este surprinzătoare vecinătatea cu locuința Evelinei Botta (Granatnyj pereulok 18). Vezi, supra, ultimele scrisori ale Ev. Botta către Ov. Dens.

[2] *Vei depoza* = vei depozita, vei depune.

[3] Str. Păcurari, din Iași.

[4] Ionel, sau Ion Danielopolu, fratele Elizei, mort în 1950.

Jean-Baptiste Daranatz [1]

Bayonne, le 10 octobre 1928

Monsieur,

Permettez-moi de venir vous remercier chaleureusement d'avoir été, et avec quel succès ! l'âme des fêtes basques si brillantes de Bucarest [2]. Elles ont eu un retentissement mondial et elles laissent en Roumanie une impression profonde.

Cette impression, loin de la laisser s'évanouir, nous voudrions au contraire l'entretenir, l'alimenter, la répandre de plus en plus.

À cet effet, quoi de plus naturel, de plus approprié, de plus efficace qu'un bon ouvrage, faisant connaître le Pays Basque, son histoire, ses traditions, ses grands hommes, les détails intéressants et les choses remarquables du pays: littérature, musique, faune, flore, archéologie, préhistoire, numismatique, biographies, bibliographies etc.

Or, il existe deux volumes de *Curiosités du Pays Basque*, dont je suis l'auteur [3], 850 pages d'un texte très serré, abondamment illustré, et que l'Académie française a couronnés ce matin.

Les deux volumes, à la couverture richement armoriée par des évocations du Pays Basque, se ressentent forcément de leur tirage restreint et des exigences fort lourdes des imprimeurs, des photographes et des graveurs. Ils coûtent deux cents francs et je les édite moi-même.

Ne croyez-vous pas, Monsieur, que M. le Ministre des Beaux-Arts [4] pourrait en prendre plusieurs exemplaires pour diverses bibliothèques publiques, pour l'Université etc. ?

M. Puaux [5], Ministre de France, M. Nottara [6], Directeur du Théâtre National, M. Paraghi, maître de conférences, M. Cioca, délégué du Ministère des Beaux-Arts, seraient aussi peut-être heureux personnellement de prolonger ainsi dans leur bibliothèque personnelle les souvenirs agréables laissés par le passage des Basques.

Que vous en semble, cher Monsieur? C'est à vous que je m'adresse de préférence à cause de l'intérêt profond que vous portez, depuis longtemps déjà, à notre petite patrie.

Veuillez agréer, Monsieur, l'expression de mes sentiments très distingués.

J. Daranatz [7]

42, rue des Basques, Bayonne

B.A.R.S.R. — S 22/DXXXVI. — Inv. 72.721

[1] Jean-Baptiste Daranatz, călugăr și om de litere francez, originar din Țara Bascilor. Membru al asociației Société des sciences, lettres, arts et d'études régionales de Bayonne din anul 1911 și președinte al ei din 1930 (în 1938, încă funcționa), de asemenea, cofondator, în același oraș, al societății Cercle d'études euskariennes (1930). Publică numeroase studii, articole și recenzii legate de limba, istoria, cultura și peisajul basc, în revistele: *Bulletin du Musée Basque* (Bayonne), *Revue internationale des études basques* (Paris-San Sebastián), *Société des sciences, lettres, arts et d'études régionales de Bayonne. Bulletin trimestriel* (Bayonne). În volum publică: *Curiosités du Pays Basque* (t. I—II; Bayonne, 1927); în colaborare cu M. Dubarat: *Recherches sur la ville et sur l'église de Bayonne* (t. I—III; 1929?). Legăturile sale cu Ovid Densusianu datează, probabil, din 1925, data primirii lui Dens. în rîndurile Societății de științe, litere, arte și studii regionale din Bayonne. Daranatz l-a revăzut pe Ov. Dens. la București, în septembrie 1928, cu ocazia „săptămînii basce" din capitala României, după cum reiese din scrisoare. Vezi nota urm.

[2] Între 26 și 30 septembrie 1928, a avut loc la București o „săptămînă bască", organizată de Muzeul Basc din Bayonne și de guvernul român, la propunerea lui Ovid Densusianu însuși, care a și răspuns de organizarea festivităților din partea română. „Săptămîna" a cuprins conferințe și spectacole de muzică și dansuri folclorice, foarte apreciate de publicul român. Vezi, infra, scrisorile Muzeului Basc din Bayonne către Ov. Dens., semnate de M. Afrirra, respectiv de W. Boissel.

[3] J.-B. Daranatz, *Curiosités du Pays Basque*, t. I—II, Bayonne, 1927. Lucrarea este semnalată de Ov. Densusianu în *GS*, IV, 1, 1929, p. 191—192.

[4] Al. Lapedatu, ministrul artelor și cultelor între 30 X 1923—30 III 1926 și, de asemenea, între 4 VI— 16 XI 1928. Vezi scris. lui Al. Lapedatu către Ov. Dens.

[5] Gabriel Puaux, ministrul Franței la București (din 1928). Cu ocazia aniversării a 70 de ani de la Unirea Principatelor române (23 ian. 1929), el a ținut o conferință publicată în același an: *Les débuts de l'amitié franco-roumaine* (Bucarest, 1929). De asemenea, a participat la inaugurarea „săptămînii basce" de la București. Membru onorific al Academiei Române (1933).

[6] Constantin Nottara (1859— 1935), actor român, profesor la Conservatorul de muzică și declamație din București; a fost un timp director al Teatrului Național din București.

[7] După semnătură, urmează cîteva litere neclare (*Th?*).

Anton Davidoglu [1]

A. DAVIDOGLOU
Ancien élève de l'École Normale Supérieure de Paris
Professeur universitaire

[București, 1902— 1904(?)]

Bibicule dragă,

Eu mănînc astă-seară cu Michel[2], care pleacă mîine în străinătate. Te invit și pe tine la „Conti[n]ental"[3], la $8^1/_2$, și, pe urmă, poate mergem cu toți la popici. Te aștept.

Al tău

Davidoglu

C.v. — B.A.R.S.R. — S 23 /DXXXVI. — Inv. 72.722

[1] Anton Davidoglu (1876— 1958), matematician. Fiu al generalului Cleante Davidoglu, doctor în medicină. Absolvent al Școlii normale superioare din Paris, doctor în matematici la Universitatea din Paris (1900). Profesor de analiză matematică la Universitatea

din București (din 1902). Între 1904—1909, a predat matematicile și la Seminarul pedagogic universitar din București. Între 1913—1917, a funcționat și la Academia Comercială din Capitală (ca profesor de matematică financiară și aplicată). A publicat valoroase studii în domeniul ecuațiilor diferențiale. E posibil ca Ov. Dens. să-l fi cunoscut la Paris, între 1895—1902. Locul de expediere a c.v.: stabilit după cuprins. Datarea: între 1902 (cînd a fost numit agregat la catedra de calcul diferențial și integral al Univ. din București) și 1904 (cînd se face reforma ortografiei; cf. în text: *póte* „poate"). Pentru datare, vezi și nota următoare. O altă c.v., cu același text imprimat, dar fără text scris de mînă, se păstrează în fondul A 1384 de la B.A.R.S.R., provenit din arhiva personală a lui Ov. Densusianu.

Bibliogr. Andonie, *Ist. mat. Rom.*, III, p. 7—12; Nicola, *Lic. Bîrlad*, p. 192—193.

[2] Michel: probabil Mihail Dragomirescu, cu care era în bune relații și Ov. Densusianu, pînă prin 1905, cînd acesta începe să publice *Vieața nouă*. În *VN*, M. Dragomirescu este adesea criticat. Din 1908, A. Davidoglu a fost coleg cu M. Dragomirescu la Seminarul pedagogic universitar din București. Relațiile bune dintre Ov. Dens. și A. Davidoglu se mențin și mai tîrziu. Vezi scris. XXVIII a lui Const. Damianovici către Ov. Dens. (nota 8) și *Caiet III abon. VN.* Vezi, infra, și scrisoarea lui Mihail Dragomirescu către Ov. Dens.

[3] „Continental": restaurant în București.

Alexandru Davila [1]

I [2]

[București,] 1 iunie 1925

Onorate domnule profesor,

Aflu că Congresul filologilor români v-a ales ca președinte al său[3]. Mai bună alegere nici că se putea. Mi se spune, de asemenea, că — personal — dv. cereți să se stabilească o ortografie românească rațională[4]. Lipsa unei ortografii raționale se simte. Cînd Congresul filologilor o va fi stabilit și cînd Ministerul Instrucției Publice o va fi aprobat și impus în toate școlile românești, de la școlile primare pînă la Universitate, problema va fi rezolvată și vom avea, în sfîrșit, o ortografie rațională a limbii românești.

Dar cum s-ar putea stabili ortografia fără ca limba românească să aibă alfabetul cu care să se poată însemna toate sunetele limbii? Evident că nu s-ar putea. Problema alfabetului românesc mă preocupă de vreo 20 de ani. Îndrăznesc să vă prezint studiul meu amănunțit asupra alfabetului românesc[5] și v-aș fi recunoscător dacă, arătîndu-mi greșelile strecurate în el, i-ați aduce amendamentele dv.

Pot nădăjdui că-mi veți răspunde?

Al dv., cu tot respectul și toată simpatia,

A. Davila

[Adresa] D-sale domnului prof. O. Densusianu, str. Colței 24, Loco.

Copie dactilo. — Muzeul Teatrului Național din București, ms. 941/61

---

[1] Alexandru Davila (1862—1929), eminent dramaturg, regizor, actor, critic teatral și publicist. Autorul dramei istorice în versuri *Vlaicu Vodă* (1902), capodoperă a literaturii române, reeditată de nenumărate ori și jucată și astăzi.

Cele două scrisori către Ov. Dens., din 1925, ni-l arată pe Al. Davila preocupat de problema reglementării sistemului grafic al limbii române. Al. Davila a fost, dealtfel, un fin observator al faptelor de limbă și a scris și articole pe teme gramaticale. Scrisorile respective au fost publicate, pentru prima dată, de Marin Bădescu în *LL*, 1972, nr. 2, p. 180—181, apoi de același, în vol., semnat Marin Manu Bădescu, *Alexandru Davila. Corespondență inedită*, Cluj, 1973, p. 120—121. În nici una dintre aceste publicații, editorul nu arată că transcrie niște copii, lăsînd pe cititor să creadă că Muzeul T.N. din București păstrează originalele. Originalele s-au pierdut — se pare — pentru totdeauna. În ambele publicații, M. M. Băd. comite regretabile erori de transcriere și chiar și unele substituiri de termeni (!). Dintre deprinderile ortografice ale lui Al. Davila (sau ale secretarilor săi?) prezente în scris. I, menționăm: *ortografiă* (redat de noi: *ortografie*; cf. *Dimitriă*, *să știă*, *fiă* etc. în Al. Davila, *Din torsul zilelor*, 3 vol., București [1929], passim); *Ministerul Instrucțiii Publice* (cf. *al economii bănești*, în op. cit.). — Pentru corespondența lui Al. Davila, vezi: Elena Perticari-Davila, *Din viața și corespondența lui Carol Davila*, ed. a II-a [întregită], București, 1945 (ed. I: București, 1935); Dum. D. Panaitescu, *Al. Davila inedit*, în *LL*, VII, 1964, p. 411—451; Marin Manu Bădescu, *Alexandru Davila. Corespondență inedită*, Cluj, 1973 (cu recenzia pertinentă a lui M. Zaciu, *Un personaj balzacian : Al. Davila*, în *Msm*, V, 1974, nr. 1, p. 168—171).

Bibliogr. Massoff, *Ist. T. Naț.*, p. 77—84, 196—201, 212—216, 311—312; idem, *T. rom.*, IV, p. 27—30, 106—219, 273—289, 355—356, 374—381, 403—412; V, p. 7—22, 25—41; Vasile Marin, *Al. Davila*, în *LL*, VIII, 1964, p. 313—337; Mihai Vasiliu, *Alexandru Davila*, București, 1965 (monografie); necrologul lui Ion Breazu în *DR*, VI, 1931, p. 648—650.

[2] Locul de expediere: dedus după cuprins. În cadrul textului dactilografiat, următoarele secvențe sînt scrise de mînă: *1925* și *str. Colței 24*. Copia e păstrată într-un plic, pe care cineva a scris: „Corespondența cu d-l profesor O. Densușeanu [sic!] relativă la *Alfabetul românesc*".

[3] Al. Davila se referă la Întîiul Congres al filologilor români, care avusese loc, nu demult, la București, între 13—15 aprilie 1925, din inițiativa lui Ov. Densusianu. Ov. Dens. a fost ales, într-adevăr, președinte al Congresului. Vezi *I Congr. filol. rom.*, p. 14.

[4] Preocupările lui Ov. Densusianu pentru o ortografie rațională a limbii române sînt foarte vechi. Vezi: Biblioteca centrală universitară [București], *Ortografia limbii române*. Cercetare bibliografică, București, 1970. Indicațiile bibliografice de aici trebuie completate cu materialele din *Analele Academiei Române*, volumele consacrate dezbaterilor, care n-au fost bibliografiate decît parțial. Se știe că Ov. Dens. avea o concepție proprie (în parte — etimologizantă, în parte — franțuzită, în parte — întemeiată pe principiul fonetic tradițional) în materie de ortografie, pe care a încercat să o impună prin revistele pe care le-a condus, prin lucrările sale în limba română și în diferitele dezbateri la care a luat parte (la Academie etc.). O parte dintre elevii și colaboratorii lui Ov. Dens. împărtășiseră această concepție a maestrului (oglindită, îndeosebi, în corespondența lor cu el). Prin dîrzenia cu care și-a apărat concepția, Ov. Dens. își crease mulți adversari în rîndurile lingviștilor, ale criticilor și istoricilor literari și ale oamenilor de cultură în general. Vezi, printre altele, și dezbaterile care au avut loc la amintitul Congres al filologilor români, în legătură cu punctul 3 din program (programul avea 6 puncte): „Stabilirea, pentru limba română, a unor norme care să înlăture dezorientarea ce stăpînește în scrierea ei". *I Congr. filol. rom.*

[5] Studiul *Alfabetul românesc* a apărut în Al. Davila, *Din torsul zilelor*, I, București, [1929], p. 111—132. Pornind de la dorința legitimă de a reglementa sistemul grafic al limbii române și de a-i aduce îmbunătățiri, Al. Davila preconizează un alfabet întemeiat pe sistemul grafic latin, care să conțină semne speciale pentru semivocale, să diferențieze pe *č* de *k* și pe *ǧ* de *g*, să noteze accentul silabic dinamic al cuvintelor, să folosească semne speciale pentru *ă*, *â*, *î*, *ș*, *ț* (semne originale, inventate de Al. Dav., punîndu-se uneori la contribuție anumite elemente din scrierea chirilică, — semne însă total deosebite de cele în uz astăzi!). Sistemul propus de Al. Davila, deși judicios în principiu, — fiind o modalitate a unui sistem de notație fonetică, prin care se simplificau, automat, o serie de norme ortografice ale limbii române și se elimina marea majoritate a echivocurilor scrierii curente, — nu a fost luat în seamă de nimeni, nici în scrierea curentă, nici în notația fonetică a limbii române, din cauza caracterului său nepractic (majoritatea semnelor „inventate" au o siluetă destul de complicată). Al. Davila declara: „propun, o mărturisesc, alcătuirea unui nou alfabet românesc în stare să marcheze, în scris, toate articulările limbii românești" (*op. cit.*, p. 114).

II[1]

[București,] 10 iunie 1925

Onorate d-le profesor,

Vă mulțumesc din fundul inimii că binevoiți a vă interesa de lucrarea despre *Alfabetul românesc.*

Sunt mîndru că mi-am adus și eu petricica la frumosul monument pe care îl clădește Congresul filologilor români și nu știu cum să vă arăt recunoștința că binevoiți a-mi prezinta lucrarea la una din ședințele viitoare ale Congresului[2].

În ceea ce privește manuscrisul meu, el nu-mi trebuie, deoarece posed copie după el.

Al dv. cu tot respectul, toată recunoștința și toată simpatia,

[Parafă] *A. Davila*

Copie dactilo. — Muzeul Teatrului Național din București, ms. 57/15.

---

[1] Copia răspunsului lui Al. Davila la scrisoarea din [București,] 3 VI 1925, a lui Ov. Dens. Copia este scrisă chiar pe partea albă, p. 4, a scrisorii respective a lui Ov. Dens. Pentru înțelegerea răspunsului lui Al. Davila și deoarece M. Manu Bădescu, care a publicat scrisoarea lui Ov. Dens. în *op. cit.*, p. 240, a omis — probabil din cauza unor dificultăți de lecțiune — un pasaj important al acestei scrisori, reproducem aici, în întregime, scris. originală a lui Ov. Densusianu: „Stimate domnule Davila, Părerile pe care ați ținut să mi le împărtășiți aduc o interpretare originală a felului de scriere la noi și aveți deplină dreptate cînd spuneți că multe anomalii se întîlnesc în sistemele care s-au perindat, fără să ajungem la o bună orientare. Mă întreb însă dacă schimbări cum credeți că ar fi bine venite ar putea fi introduse în împrejurările de acum, cînd toate merg învălmășit, și prin tipografii nu se ține samă chiar de ce mai înainte era convenit că trebuie normat. La congresul filologilor, s-a ales o comisie pentru fixarea unor norme de scriere și, dacă doriți, părerile d-voastră le pot comunica la una din ședințele ei, sau poate preferați să le publicați și, pe această cale, să se ia cunoștință de ele — în care caz, firește, țin la dispoziție manuscrisul d-voastră. Cu cele mai distinse sentimente, Ovid Densusianu." Originalul scrisorii lui Ov. Dens. se păstrează la Muzeul Teatrului Național din București, ms. 132.

A se observa tonul politicos și diplomația folosite de Ov. Densusianu, pentru a menaja eventualele susceptibilități ale lui Al. Davila. În fond, Ov. Dens. nu putea fi de acord cu sistemul grafic conceput de Al. Davila. Al. Davila însă nu-și dă seama de adevăratul substrat al încurajărilor lui Ov. Dens. și declară că este „mîndru" că și-a adus și el „petricica la frumosul monument pe care îl clădește Congresul filologilor români".

[2] Este, aici, o neînțelegere din partea lui Al. Davila. De fapt, Ov. Dens., în scris. sa reprodusă de noi sub nota 1, propunea să prezinte lucrarea lui Davila la una din ședințele comisiei alese de Congres „pentru fixarea unor norme de scriere", nu „la una din ședințele viitoare ale Congresului", cum zice Davila. Comisia ortografică aleasă de Congres a fost alcătuită din: Gh. Adamescu, I. Bianu, Ov. Densusianu, Al. Procopovici, S. Pușcariu. Vezi *I Congr. filol. rom.*, p. 24. Nu deținem informații în legătură cu lucrările acestei comisii, desfășurate după încheierea Congresului, și nici în legătură cu o eventuală prezentare (și dezbatere) a manuscrisului lui Davila la vreo ședință a respectivei comisii.

Aceeași eroare de recepționare a propunerii lui Ov. Dens. se face și în tabelul cronologic al ediției Alexandru Davila, *Vlaicu Vodă și alte scrieri despre teatru.* Prefață de Marian Popa. Antologie, tabel cronologic și bibliografie de D. D. Panaitescu. [București, 1975] (Lyceum, 180), p. XXXV.

Benedetto de Luca[1]

Bîrlad, 4/17 iunie ⟨1⟩909

Preastimate domnule profesor,

Hotărîndu-se, în budgetul 1906—907, înființarea unui post de conferențiar la literatură italiană în Universitatea din București, în luna iunie a aceluiași an, avui onoarea de a înainta Onor. Consiliului Facultății de litere o cerere prin care, declarînd titlurile mele, ceream a fi chemat să ocup acel post.

Onor. Consiliul Facultății, întrunindu-se în toamna aceluiași an, recunoscînd ca mai urgente crearea altor catedre în învățămînt, hotărî de a nu se ocupa, în acel moment, de postul de conferențiar de literatură italiană, trecînd cererea la dosar.

Prin bilanțul 1908—1909, Onor. Ministrul Instrucției Publice instituind noile catedre cerute de Facultate, păstră totodată și catedra de conferențiar de literatură italiană care figurează și în actualul budget 1909—910.

Obicinuit cum sunt a nu plictisi pe nimeni cu insistențele mele, am așteptat ca Onor. Consiliul Facultății să ia o decizie în ceea ce privește această numire, în baza cererei prezentată de mine încă din iunie 1907, cu atît mai mult ca avînd [sic] prilejul de a vedea pe Onor. Decan al Facultății [2], precum și pe alți cinci onor. colegi ai săi, toți d-lor m-au încredințat cum că: 1⁰) Consiliul Facultății nu hotărîse încă nimic în principiu asupra noului post; 2⁰) că, cît despre persoană, nu putea fi nimic în contra mea. Ceva mai mult, unii din d-lor declarară că nu vedeau nici o altă persoană mai potrivită pentru a ocupa acest loc, decît mine.

Pe de altă parte, sprijineau candidatura mea, următoarele elemente și împrejurări:

A). Un curs liber de literatură italiană care a fost ținut de mine în Universitatea din București în anul 1901—902, și, în parte, din 1902—903. Și — cu toate că, ținut în limba italiană și franceză (atunci necunoscînd îndestul limba), nu fu lipsit de rezultate bune; așa încît, la sfîrșitul primului an, o deputațiune de studenți veni să-mi mulțumească „de a fi deschis în fața minții lor orizonturi pînă atunci necunoscute".

B). De cinci ani lucrasem să demonstrez foloasele unui curs de literatură italiană în Universitatea din București, cu publicații, conferințe și cu demersuri directe și indirecte, pe lîngă cei în drept. Roadă a acestor demersuri a fost propunerea de a se crea postul de conferențiar.

C). Instituind ca președinte al secției din București (secție de asemenea fondată de mine) a Societății „Dante Alighieri", un curs gratuit de limbă italiană, care există și azi, avusei în gînd de a oferi prilejul, studenților universitari, de a învăța elementele limbei italiene pentru ca, cunoscînd limba, să le vie mai ușor studiul acelei literaturi atît de bogată.

D). De a face parte deja din învățămîntul Statului român, în calitate de profesor de limba italiană la liceul din Bîrlad.

E). Nu erau alți candidați români; și nici printre eventualii candidaț italieni, se află cine [sic] să se poată făli de a-și fi asimilat limba, istoria, literatura română, spiritul poporului român, învățînd a-l iubi ca cel ce scrie aci;

după cum pot să o învedereze nenumăratele articole scrise în ziarele românești, în ziare și reviste italiene (începînd cu *Nuova Antologia*); cuvîntările ținute, în mai multe congrese, asupra României; mișcarea filoromână alimentată în Italia față de toate marile chestiuni cari interesează țara și neamul românesc *(Recunoașterea naționalității română* [sic] *în Macedonia; Starea românimei în ținuturile ungurești; Conflictul cu Grecia; Chestia agrară; Jubileul României* etc.*)*.

F). Chiar dacă autoritățile competinte române, în lipsa vreunui candidat din țară, ar fi adresat, prin ipoteză, guvernului italian pentru ca el să recomande o persoană vrednică a ocupa acel post, știam de bună seamă că recomandatul de către guvernul italian era să fie subsemnatul, recomandat fiind de către:

1°) Onor. Ministrul Afacerilor Străine al Italiei;

2°) Onor. Ministrul Instrucției Publice al Italiei;

3°) Directorul general al școalelor italiene din străinătate;

4°) de fost Ministrul Alfredo Baccelli[3], literat și poet, care mă onorează ca amic personal și totdeodată ca scriitor și om de litere;

5°) de către d-l Angelo de Gubernatis[4], profesor de literatură italiană la Universitatea din Roma.

G). Și așa a și fost: cînd fuse interpelat guvernul italian, guvernul italian recomandă pe Benedetto de Luca.

Rebus sic stantibus[5], așteptam încrezător răspunsul Onor. Consiliului Facultății, cînd iată că mi se comunică, de către o persoană îndreptuită[6], că un alt candidat, necunoscut în România[7], ar fi pe cale de a fi numit în postul de conferențiar.

Onor. Consiliul Facultății s-a arătat totdeauna prea pe deplin conștient de propria-i menire în numirea persoanelor chiemate a dicta cuvîntul științei de pe catedra universitară, pentru ca să nu mă simt îndreptuit[8] a spera că înainte de a hotărî să facă orice numire în ocuparea sus-zisei catedre, să nu binevoiască a lua în considerație cererea unei persoane, ce prezintă titluri specifice și oferă drept garanție un întreg trecut de muncă depusă în această direcție.

Nu mă împinge interesul material, dimpotrivă — poate chiar aș pierde ca cîștig, dar chestia e o alta: dacă, acum cîteva luni, șase profesori ai Facultății mă recunoșteau ca persoană vrednică de această însărcinare, și azi, Consiliul Facultății, trecînd peste persoana mea, ar numi pe un nou venit; dacă acum șase ani Consiliul Facultății mă învrednicea să țin un curs liber de literatură italiană, și azi n-ar mai socoti nemerit ca aceeași însărcinare să-mi fie reînnoită din partea Facultății, deși sub altă formă, acest act de nesocotire n-ar putea fi interpretat decît în mod sinistru de nenumărați români și italieni, cari mă cunosc și mă stimează și nu ignorează ceea ce am făcut în serviciul acestei țări, într-un chip absolut dezinteresat, din simpla tragere de inimă.

Acest fapt ar const[it]ui o ofensă împotriva căreia aceleași servicii și simpatia mea către țară ar trebui să fie de ajuns spre a mă ocroti.

Iată de ce, am onoarea de a înainta din nou Onor. Consiliului Facultății cererea mea, de a fi numit în postul de conferențiar de literatură italiană, atrăgînd atenția sa încă asupra următoarelor puncte:

A). Persoana care, după invitația autorităților române în drept, fu prezentată de către autoritățile italiene, a fost Benedetto de Luca. Și, numai cînd din București se făcu cunoscut la Roma ca să se indice o altă persoană, numai atunci din Roma fu prezintat un al doilea candidat.

B). Sunt gata a înainta oricînd Onor. Consiliului publicațiile mele literare.

C). Dacă Onor. Consiliul ar amîna la toamnă hotărîrea asupra chestiunei, aș putea pînă atunci să prezint, tipărită, prima parte a cursului ținut la Universitate în 1901—902, pe care tocmai îl revăd.

D). Sunt dispus a susține orice lecțiune ce Onor. Consiliul Facultății ar binevoi să-mi propuie.

E). De asemenea, aș primi să fiu numit chiar pe un singur an: (contractul adică s-ar face pe un an, rămînînd a-l reînnoi atunci cînd cursul ar da rezultate mulțumitoare).

F). Sunt gata a prezenta Consiliului toate dovezile cari adeveresc cele expuse în prezenta scrisoare, precum și toate deslușirile de cari ar avea nevoie.

G). E vorba de un curs de literatură italiană, un curs deci, *informativo di cultura,* iar nu *formale.*

Așteptînd ca Onor. Consiliul Facultății să binevoiască a lua în considerație cererea pe care o trimit cu aceeași dată d-lui Decan al Facultății, vă rog să primiți, d-le profesor, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Dr. *Benedetto de Luca*

B.A.R.S.R. — S 50/DXXXIX. — Inv. 73.218

---

[1] Benedetto de Luca (1869—?), publicist, pedagog italian. Stabilit în România pe la 1900, începe să publice articole în presa italiană și română, majoritatea apărute și ca extrase, în broșură, urmărind cunoașterea reciprocă a culturii, a artei, a vieții sociale și politice și strîngerea relațiilor de prietenie dintre popoarele român și italian. Într-o serie de articole, susține drepturile poporului român asupra provinciilor subjugate din Austro-Ungaria. Mai multe articole sînt consacrate statutului social-politic al aromânilor: *Gli albanesi, i macedoromeni e gli interessi d'Italia nei Balcani* (Roma, 1913), *Gli aromeni nel nuovo assetto balcanico* (Roma, 1919). Între 1901—1903, ține un curs liber, în limbile italiană și franceză, de istorie a literaturii și artei italiene, la Universitatea din București. Între 1906—1909, încearcă, în zadar, să obțină încadrarea cu titlul de conferențiar de limba și literatura italiană la Universitatea din București. Funcționează, între 7 III 1905—1 aprilie 1919 ca profesor de limbile italiană și franceză la liceul din Bîrlad, apoi la școala comercială din București. Scrisoarea reprodusă aici reprezintă, probabil, o ultimă intervenție pe lîngă Ov. Dens., pentru ca acesta să-l sprijine în Consiliul Facultății, într-un moment (iun. 1909) cînd, la forurile superioare, soarta conferinței nou înființate de limbă și literatură italiană era decisă. Sorții au favorizat pe Ramiro Ortiz, care, deși mai tînăr, se afirmase deja ca exeget literar de înaltă clasă. Vezi Nicola, *Lic. Bîrlad*, p. 159; *St. doc. lit.*, IX, p. 287—288; Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 40; idem, *Instituții*, p. 55. Vezi, mai jos, nota 7.

La B.A.R.S.R., în fondul A 1384, alături de alte documente nenumerotate, provenite din arhiva lui Ov. Dens., se păstrează și un bilet de carton, conținînd, în formă tipărită (cu excepția fracției 1/2, care e scrisă de mînă), următorul text: „BENEDETTO DE LUCA, profesor de literatură și doctor în drept, are onoarea a vă invita să binevoiți a asista la prima lecție a cursului său de literatură și artă italiană, care va avea loc vineri 8/21 februarie, la ora $8^{1}/_{2}$ seara, în aula IV a Universității". Invitația nu poartă indicația anului. Ținînd seamă de indicația precisă de care dispunem, că B. de Luca a ținut cursul său liber între 1901—1903 și de calendar, constatăm că ziua de 8/21 febr. a căzut vineri în anul 1902.

[2] Decan al Facultății de filozofie și litere din București era, pe atunci, istoricul și slavistul Ioan Bogdan.

[3] Alfredo Baccelli (1863—1935), om politic și scriitor italian. Ministru al poștelor (1906) și, apoi, al instrucțiunii publice (1919—1920). A publicat volume de poezii, romane, nuvele, eseuri critice. Unul dintre romanele sale a fost tradus în limba română chiar de Benedetto de Luca: *Spre țintă (La mèta).* Romanț tradus din italienește. Cu o notiță asupra autorului de Ben. de Luca, București, 1912 (XIII + 243 p.).

[4] Angelo de Gubernatis (1840—1913), indianist și scriitor italian. Profesor de sanscrită și de lingvistică comparată la Institutul de studii superioare din Florența (1863—1865, 1867—1890), profesor de literatură italiană (1890—1913) și de sanscrită (1890—1908) la Universitatea din Roma. A publicat studii de orientalistică, memorii de călătorii (privitoare la India, Franța, Ungaria, Sîrbia, Bulgaria, România), drame, poezii etc. Membru al Academiei Române (din 1895). Menționăm dintre lucrările sale: *Storia universale della letteratura* (în 23 vol., Milano, 1883—85); *La Roumanie et les Roumains. Impressions de voyage et études* (Florence, 1898; [4] f.+307 p.); *Dictionnaire international des écrivains du monde latin* (Rome-Florence, 1905—1906; 1506 p. + Supplément et Index, 254 p.). A fost în bune relații cu V. A. Urechia, Const. Esarcu și Șt. Sihleanu. Vezi *St. doc. lit.*, III, p. 64—68.

[5] *Rebus sic stantibus* (lat.) = astfel stînd lucrurile; dată fiind această situație.

[6] Verbul *îndreptui* „îndritui" este o formație personală rezultată din combinarea lui *îndreptăți* cu *îndritui*.

[7] Acest „alt candidat", care într-adevăr va reuși să ocupe, chiar în toamna lui 1909, postul de conferențiar (iar din 1913, prin transformarea postului, de profesor) de limba și literatura italiană la Universitatea din București, este Ramiro Ortiz. Vezi, infra, scris. lui R. Ortiz către Ov. Densusianu. Cf. Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 40. Vezi, aici, nota 1. Pentru rolul pe care l-a avut Ov. Densusianu în înființarea catedrei de limba și literatura italiană la Universitatea din București, vezi raportul înaintat de el (în dec. 1911) decanului de atunci al Facultății de litere, Ioan Bogdan, cu avizul favorabil al Consiliului Facultății și cu apostila decanului spre a se înainta Ministerului Instrucțiunii Publice, raport păstrat la B.C.S., nr. inv. ms. 29.650, și memoriul corespunzător (nedatat) al lui Ov. Dens., din aceeași bibliotecă, nr. inv. ms. 21.215.

[8] Vezi nota 6.

Romulus Demetrescu [1]

Cluj, 17 februarie 1921

Stimate domnule profesor,

Înapoiez manuscrisul și corecturile articolului ce binevoiți a-l publica în *Vieața nouă* [2]. Vă sînt recunoscător pentru răbdarea ce ați avut-o la retușările atît de nimerite, indispensabile formei în care articolul v-a fost trimes de la început. Altfel, ar fi avut o înfățișare urîtă, datorită, firește, neobișnuinții începuturilor în astfel de lucruri. Mărturisesc sincer că, din corecturi, am învățat multe și, mai ales, trebuința de a revedea de mai multe ori ceea ce scriu. Totuși, nu știu dacă obișnuința veche mă va părăsi atît de ușor și vă rog să iertați eventuala revenire a acesteia, ori de cîte ori veți regăsi-o, pînă cînd voi fi eu însumi în stare s-o alung. Sînt convins că am foarte multe lucruri de învățat încă și mă bucur că pot găsi la dv. un sfat binevoitor.

Întîmplările fac să lucrez acuma la o teză de doctorat în filozofie, pe care-l pregătesc aici, deși aș fi dorit altfel. Îmi îngădui să vă cer niște lămuriri privitoare la Miron Costin, pentru timpul pribegiei sale în Polonia[3]. Bănuiesc că părerile sale despre istorie, religie etc. — care mă interesează în special — trebuie să purceadă din unele înrîuriri ale culturii poloneze de atunci asupră-i, pe care nu le cunosc și nu le găsesc arătate undeva, după cîte știu eu[4]. Sfatul dv. îmi va fi foarte folositor; el mă va îndruma în cercetarea acestor lucruri.

Nu găsesc aici *Cronica țării Moldovei și a Munteniei*, publicată în *Cronici inedite* de I. Bogdan[5], nici compoziția lui în versuri, *Vieața lumii*, din ediția lui V. A. Urechia[6]. Ele îmi trebuiesc neapărat, pe lîngă letopisețele publicate de Kogălniceanu, pe care le am în ed⟨iția⟩ de la 1852[7].

Deasemeni, relativ la Eliade Rădulescu, v-aș cere unele lămuriri, și anume: dacă la Academie s-ar fi găsind manuscrise, însemnări, în legătură cu *Echilibrul între antiteze*[8] și cu *Historia critică universală*, „scriere postumă", din care am vol. I, dealtfel, singurul tipărit, pare-mi-se (în București, 1892)[9]. Urmăresc să aflu legătura dintre ideile sale filozofice amestecate în aceste lucrări și filozofia franceză din timpul pribegiei sale la Paris, căci sînt convins că el căpăta aceste concepții sub înrîurirea gîndirii franceze de pe vremea aceea, care se îmbibase de principiile lui Schelling și Hegel, cum o dovedește istoria filozofiei[10].

Despre Hasdeu[11], iarăși aș vrea să știu ceva mai mult decît găsesc în *Istoria critică*[12] a lui, cu privire la părerile sale asupra istoriei. Nu cunosc *Arhiva istorică a României*[13] decît dintr-o singură răsfoire întîmplătoare din vremea studenției la Iași, și nu știu dacă, acolo, aș afla lămuriri interesante. Desigur că și cursurile lui universitare trebuie să fi cuprins ceva despre istorie în genere. Poate aceste neprețuite lucruri îmi vor servi pentru teza de doctorat care aș vrea să fie pe cît se poate mai bine informată. Subiectul ei este: *Încercări de filozofia istoriei în cultura noastră*[14]. Desigur că lucruri prea mari nu voi scoate la iveală, însă, după cît știu, mici cum sînt, încercările făcute prezintă un interes deosebit pentru a fi sistematizate. Voi cuprinde, firește, pe A. D. Xenopol și pe V. Pârvan în această lucrare, pentru timpurile mai nouă.

Orice sfaturi veți binevoi a-mi da pentru teză, vor fi cu recunoștință primite. Iertați-mă dacă, dintr-o preocupare ce poate nu vă interesează direct, îmi îngădui să vă răpesc cu aceste lămuriri timpul dv. atît de prețios.

Primiți, vă rog, mulțămirile mele pentru tot interesul ce mi l-ați arătat, odată cu expresia celor mai bune sentimente ce vă păstrez.

Rom. Demetrescu

Cluj, str. Universității 1, et. II, u⟨șa⟩ 2 (la Dr. Poth)

B.A.R.S.R. — S 26(1)/DXXXVI. — Inv. 72.725

---

[1] Romulus Demetrescu (1892—1972), pedagog, critic literar, publicist. Studiază limba și literatura română, filozofia și dreptul la Universitatea din Iași (absolvă în 1918), după care este numit profesor la liceul „Gh. Barițiu" din Cluj. Își susține doctoratul în filozofie, la Cluj (1925), apoi funcționează, o perioadă, ca asistent la Institutul de psihologie experimentală, comparată și aplicată al Universității clujene. Din 1927, profesor de filozofie (și disciplinele anexe) la Seminarul Pedagogic Universitar din Cluj, apoi inspector general în Ministerul Învă-

țămîntului (1943—1947). Publică un manual de logică, *Elemente de logică și metodologie* (Cluj, 1922), pe care-l dezvoltă într-o ediție a doua, în *Tratat elementar de logică* (Cl. a VIII-a; București, 1947). A colaborat cu articole, studii, recenzii (literatură, filozofie, psihologie, pedagogie etc.), îndeosebi la periodicele literare și culturale din Transilvania și din Oradea, dar și la unele din Capitală și din alte orașe. La *VN* a publicat un singur articol (1921). Face parte din comitetul de redacție și, alături de Sever Pop, din echipa de revizie finală a enciclopediei *Minerva* (Cluj, 1929). După război, semnează alături de profesorul D. Theodorescu de la Craiova, manuale de limba română pentru cl. I—IV ale școlilor secundare (București, 1946—1947). În trei din cele 4 scris. ale sale către Ov. Dens. (din 1921), discută despre colaborarea la *VN* și despre pregătirea tezei de doctorat, iar în ultima scrisoare (din 1929) îi cere lui Ov. Dens. o fotografie pentru enciclopedia *Minerva*. Textul scrisorilor conține unele fonetisme particulare: *putințile* (II), *etnopsicologice* (III), *psicologia* (ib.); o inadvertență morfo-sintactică: *caractere generale a psicologiei* (III). Vezi, infra, și scrisoarea Valeriei Demetrescu, soția lui Romulus Demetrescu.

Vezi N. Georgescu-Tistu, *Bibliografia literară română*, București, 1932, p. 49—50; Theodorescu, *Ist. bibliogr.*, p. 195; V. Fanache, *„Gînd românesc" și epoca sa literară.* Studiu și bibliografie, București, 1973, indice.

[2] E vorba de articolul de psihologie *Sentimentul naturei*, apărut în *VN*, XVI, nr. 11—12, 1 ian. — 1 febr. 1921, p. 211—221, — singura colaborare a lui Rom. Demetrescu la revista lui Ov. Dens. Ms. articolului, cu intervențiile autografe ale lui Ov. Dens., se păstrează în Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 121. Data calendaristică a scrisorii ne arată că nr. respectiv al revistei a apărut cu o oarecare întîrziere.

[3] Vezi Miron Costin, *Opere.* Ediție critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice și glosar de P. P. Panaitescu, București, 1958, p. 11—12.

[4] Id. *ib.*, p. 12—32 (ideile sociale și politice ale lui Miron Costin, umanismul lui M. Costin etc.). Vezi și I. C. Chițimia, *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, București, 1972, p. 192—196, 273—297. În aceste lucrări și bibliografia problemei.

[5] Ioan Bogdan, *Cronice inedite atingătoare de istoria românilor*, adunate și publicate cu traduceri și adnotațiuni, București, 1895, p. 153—204 = opera lui Miron Costin, *Cronica Țării Moldovei și a Munteniei* (1677), în versiunea originară (polonă) și în traducere românească modernă; la p. 141—152: studiul introductiv al lui I. Bogdan. Studiul introductiv a fost reprodus în Ioan Bogdan, *Scrieri alese.* Cu o prefață de Emil Petrovici. Ed. îngrijită, studiu introductiv și note de G. Mihăilă, București, 1968, p. 406—412 (notele lui G. Mihăilă: p. 678—680). O traducere românească îmbunătățită a cronicii polone a lui M. Costin, în M. Costin, *Opere*, ed. cit., p. 202—217; comentariile editorului, la p. 369—374.

[6] Miron Costin, *Opere complete* după manuscripte, cu variante și note ... de V. A. Urechia. Tom. II, București, 1888, p. 499—507. Vezi poemul costinian într-o lecțiune îmbunătățită: M. Costin, *Opere alese.* Texte stabilite, studiu introductiv și glosar de Liviu Onu, București, 1970, p. 159—169; comentarii și variante la p. 42—45, 183—184. Cf. M. Costin, *Opere*, ed. cit., p. 318—324 (note la p. 432—435).

[7] *Letopisițile Țării Moldovii*, publicate pentru întîiași dată de M. Kogălniceanu. Tom. I—III, Iași, 1845—1852.

[8] I. Heliade Rădulescu, *Equilibru între antithesi sau spiritul și materia*, București, 1859—1869. Vezi și ediția *Echilibrul între antiteze.* Cu o prefață, indice de persoane, cuvinte și forme de Petre V. Haneș. Vol. I—II, București, 1916 (Biblioteca scriitorilor români).

[9] I. Heliade Rădulescu, *Historia critică universală.* Scriere posthumă. Vol. I—II, București, 1892—1893.

[10] Vezi Gh. Oprescu, *Eliade Rădulescu și Franța*, în *DR*, III, 1924, p. 1—128; Radu Tomoiagă, *Ion Eliade Rădulescu. Ideologia social-politică și filozofică*, București, 1971.

[11] Rom. Dem. scrie fonetic: *Hajdeu.*

[12] B. P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor din ambele Dacie în secolul XIV.* Tom I, 1. Pămîntul Țărei Românești în secolul XIV: Întinderea teritorială. Nomenclatura. Acțiunea naturei ... București, 1873. Versiunea a doua are titlul: *Istoria critică a românilor. Pămîntul Țărei Românești.* Edițiunea II revăzută și foarte adausă. Vol. I.: Întinderea teritorială. Nomenclatura. Acțiunea naturei. II, 1: Reacțiunea omului contra naturei. Originile urbane. Sinteza, București, 1875 (vezi și versiunea franceză: *Histoire critique des Roumains.* La Valachie jusqu'en 1400. Extension territoriale ... Traduit du roumain par Fr. Damé, Bucarest, 1878).

[13] B. P. Hasdeu, *Archiva istorică a României.* Colecțiune critică de documente asupra trecutului român, începînd de la timpii cei mai depărtați și pînă la anul 1800. T. $I_{1,2}$,II, III, [IV], București, 1865—1867 (vol. ultim: nedatat).

[14] Titlul sub care va susţine Rom. Demetrescu teza de doctorat în 1925, va fi, în cele din urmă: *Teoria cunoaşterii în istorie*. Vezi Rom. Demetrescu, *Tratat elementar de logică*. Cl. VIII secundară, Bucureşti, 1947, p. 9 (în prefaţă). După informaţiile pe care le deţinem de la fiica autorului, Rodica Demetrescu de la Facultatea de filozofie a Universităţii din Bucureşti, această teză nu a văzut încă lumina tiparului.

II

Cluj, 6 aprilie 1921

Stimate domnule profesor,

Trebuie să încep prin a mă scuza, deci prin a mă acuza, că vă scriu aşa de tîrziu. Am cercetat în toate părţile unele din izvoarele pentru lucrarea despre care v-am scris, fără ca să găsesc mare lucru. Intenţia mea este, cum foarte bine mă sfătuiţi şi dv., să reiau şi să pun la punct, printr-o largă sinteză bine documentată, ideile cele mai de samă cu privire la filozofia istoriei, în cultura noastră. Deocamdată, am reuşit să sistematizez, aproape deplin, partea introductivă a lucrării, privitoare la principiile filozofiei istoriei, în genere. Mă gîndesc cu îngrijorare la partea a doua, sîmburele lucrării. Pentru Miron Costin, am ediţia *Letopisiţilor ţării Moldovii* a lui Kogălniceanu din 1852, ediţia originală în chirilice [1], precum şi *De neamul moldovenilor, din ce ţară au ieşit strămoşii lor*, ediţia lui Giurescu (1914) [2]. Nu ştiu ce părere aveţi despre ediţia aceasta; dealtfel, partea aceasta a scrierilor lui Miron mă interesează puţin numai, şi mai mult indirect, bineînţeles, făcînd abstracţie de *Predoslovie*. Nu găsesc nici aici, pe la biblioteci, cartea lui Brückner [3], ce mi-aţi recomandat-o pentru a mă iniţia în atmosfera culturală polonă din sec. XVI—‹X›VII-lea. Deasemeni, nu ştiu cui ar trebui să mă adresez să capăt notele cursului dv. despre evoluţia estetică a l‹imbii› române [4], care mă interesează şi în afară de lucrarea aceasta, în gradul cel mai înalt. Îndrăznesc să vă supăr cu rugămintea de a-mi da aceste lămuriri, aşa de preţioase. *Biblicele* lui Eliade [5] nădăjduiesc să le pot reciti de pe aici, pe undeva. Am *Scrisorile din exil* [6] şi *Echilibrul* [7]. Voi lăsa pentru prilejul trecerii prin Bucureşti consultarea ms. 3748 [8], 4222 [9] de la Academie, despre care îmi scrieţi. „Foaia românismului" [10] nu o găsesc, nici *Istoria critică* a lui Hasdeu [11]. Am scris, pentru aceasta din urmă, la un cunoscut în Iaşi, care o avea, dar îmi răspunde că a vîndut-o! Dv. mă întrebaţi cu o bunăvoinţă care mă face să încerc a vă împărtăşi toate greutăţile ce le întîmpin în căutarea informaţiilor — dacă am imediată nevoie de cărţile de care v-am scris. După cum vedeţi, în mediul acesta străin, care cu greu se va face românesc, lipsesc toate putinţile unei informaţii lesnicioase. Dacă aveţi bunăvoinţa, vă rog să faceţi să-mi ajungă orice puteţi trimete din cărţile acestea. Deocamdată, măcar *Istoria critică* a lui Hasdeu, *Divanul* lui D. Cantemir [12] şi, dacă e cu putinţă, Brückner.

Aş dori să pot afla dacă la Academie se găsesc ceva din scrierile filozofice ale lui Cantemir, după olandezul Van Helmont [13], şi dacă ştiţi cumva de se mai află şi acum copia de pe *Ceasornicul domnilor* a lui N. Costin în biblioteca Seminarului Veniamin din Iaşi, ori cea din biblioteca de acolo — unde le-aş putea consulta în vacanţa paştelor [14]. *Literatura populară* a lui Gaster [15] cu extrase din această scriere o am la mine.

Dacă nu vă supăr prea mult, vă rog să-mi trimiteți odată cu cărțile ce credeți că le pot avea prin dv., și ms. articolului care urmează să se publice în *Viеața nouă*, cel puțin 2—3 file din urmă, ca să-l pot continua, după notele ce le am aici. Nu mai știu unde l-am întrerupt — a trecut mult de atunci de cînd l-am scris.

Vă mulțămesc pentru toate acestea — și sînt, firește, destule rugăminți, care vă vor răpi mult timp, și vă rog să primiți, odată cu recunoștința cea mai frumoasă, salutările mele respectuoase.

Rom. Demetrescu

B.A.R.S.R. — S 26 (2)/DXXXVI. — Inv. 72.726

---

[1] Vezi nota 7 la scris. precedentă (I).

[2] Miron Costin, *De neamul moldovenilor, din ce țară au eșit strămoșii lor*. Ediție de C. Giurescu, București, 1914. (Comisia istorică a României.)

[3] Al. Brückner, *Geschichte der polnischen Litteratur*, Leipzig, 1901. Ediția a II-a: Leipzig, 1909.

[4] Rom. Demetrescu se referă la cursul lui Ov. Dens., *Limba română în dezvoltarea ei estetică*, ținut în anul școlar 1920—1921. Anii următori, sub titlul *Evoluția estetică a limbii române*, Ov. Dens. va repeta cursul în versiuni din ce în ce mai dezvoltate, eșalonîndu-l, în ultimă instanță, pe cîțiva ani (anii școlari: 1921—1922, 1924—25, 1929—30, 1930—31, 1931—32). În ultimul său an școlar (1937—1938), Ov. Dens. a dezvoltat partea finală a cursului (sub titlul: *Evoluția estetică a limbii române. Epoca contemporană*). Toate aceste cursuri au apărut sub formă litografiată. Astfel, primul, cel la care se referă Rom. Dem., a fost publicat sub titlul: *Limba română în dezvoltarea ei estetică*, curs predat de d. profesor Ov. Densusianu, 1920—1921, editat de G. Tomescu, [București, 1921] (Facultatea de litere și filozofie) (1 f. + 223 p.). Versiunea ultimă a întregului curs a fost editată recent de Valeriu Rusu în Densusianu, *Opere*, III.

[5] I. Heliade Rădulescu, *Biblicele sau notiții historice, philosophice, religiose și politice assupra Bibliei*, Paris, 1858.

[6] Idem, *Scrisori din exil*. Cu note de N. B. Locusteanu. București, 1891.

[7] Vezi nota 8 la scris. precedentă (I).

[8] Ms. rom. 3748 de la B.A.R.S.R., miscelaneu alcătuit din mai multe caiete scrise de I. D. Petrescu (fost profesor la Tîrgoviște) în ultimele decenii ale sec. XIX, cuprinzînd cercetări istorice privitoare la Tîrgoviște și la Țara Românească, memorii personale, un eseu, cîteva scrisori autografe (2 ale lui I. Heliade Rădulescu, 1 de G. Dem. Teodorescu etc.) și 2 copii de scrisori, — în total 245 f. Textele: scrise cu alfabet latin, în ortografie fonetică cu reminiscențe etimologizante, iar — uneori — etimologizantă (în grade diferite).

[9] Ms. rom. 4222 de la B.A.R.S.R., un caiet de 44 f., conține versuri de I. Heliade Rădulescu, scrise în alfabet chirilic de mînă. Copie destinată probabil tiparului.

[10] Nu cunoaștem un periodic cu numele „Foaia românismului". Ar putea fi vorba, probabil, de *Foaia societății „Românismul"*, revistă literară lunară, București, 1870—1871 (în total 13 numere), care avea în redacție pe B. P. Hasdeu, N. V. Scurtescu, G. Dem. Teodorescu, Gr. G. Tocilescu. Vezi *Publ. per. rom.*, I, p. 268.

[11] Vezi nota 11 de la scris. precedentă (I).

[12] D. Cantemir, *Divanul sau gîlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul...*, Iași, 1698. La data redactării scrisorii, mai accesibile erau însă reeditarea lui B. P. Hasdeu, din *Archiva istorică a României*, II (1865), p. 82—170, și aceea a lui G. Sion, din Dem. Cantemir, *Opere*, tom. V, București, 1878, p. 33—242 (+ XII + 24 p.), ambele defectuoase și inutilizabile. Vezi studiul introductiv la D. Cantemir, *Divanul*, ediție îngrijită [...] de Virgil Cândea, București, 1969, p. XCI—XCV.

[13] Vezi Petru Vaida, *Dimitrie Cantemir și umanismul*, București, 1972.

[14] Pentru descrierea manuscriselor prin care s-a transmis traducerea lui Nicolae Costin din *Ceasornicul domnilor* de Antonio de Guevara, vezi N. Cartojan, *„Ceasornicul domnilor" de N. Costin și originalul spaniol al lui Guevara*, în *RIR*, III, 1933, p. 159—171, 334—346, și *Cercet. lit.*, IV, 1940, p. 1—21. Cf. nota asupra ediției din Antonio de Guevara, *Ceasornicul domnilor*.

Traducere din limba latină de Nic. Costin. Ediție critică și studiu introductiv de G. Ștrempel, București, 1976, p. XLI–LIII.

[15] M. Gaster, *Literatura populară română*. Cu un apendice: Voroava Garamanților cu Alexandru Machedon de Nicolae Costin, București, 1883.

III[1]

[Cluj, 1921, începutul lui iunie]

Mult stimate domnule profesor,

Răspunsul meu întîrzie așa de mult pentru că am fost împiedecat de boală să vă scriu. Am primit la timp *Geschichte der polnischen Litteratur* de Brückner [2], pentru care vă rămîn recunoscător. Am citit-o și o citesc pe îndelete toată și nădăjduiesc să v-o pot înapoia pe la sfîrșitul lunei acesteia (iunie). Am primit *Vieața nouă*, ultimul nr., și am citit cu foarte mult interes articolul dv. despre *Dinamismul liricei noastre populare* [3]. Concluziile m-au interesat nespus de mult, și prin faptul că ele concordă cu legile etno-psicologice [sic!] asupra mentalității poporane în genere, așa de frumos studiate de Wundt în *Elemente der Völkerpsychologie* [4] pe care le-am citit, deoarece mă interesau pentru psicologia literaturii poporane. Aștept să-mi vie o lucrare a lui Böckel, *Psychologie der Volksdichtung* [5], care-mi lipsește acum; și nădăjduiesc să vă pot trimete dv., ca să-l vedeți, un studiu asupra cîtorva caractere generale a[le] psicologiei literaturii noastre poporane. Despre lucrul acesta mă interesez de cînd eram student încă și cred că, cu sfatul dv., comunicarea mea va putea fi primită spre publicare. E foarte greu de lucrat însă aici, în Cluj, unde nu găsești nici sprijin de nicăiri, nici cele ce-ți trebuie pentru studiu. Am început să regret depărtarea nemăsurată a Bucureștilor! Vă rog să nu uitați a-mi scrie cînd se poate să capăt cursul dv. de anul acesta despre evoluția estetică a limbii române [6]. Din cursurile dv. despre folclor, am: *Chestiuni folclorice în legătură cu probleme de filologie* [7], în caietul de curs editat de colegul Papahagi, în 1915—⟨19⟩16, și cursul de folclor de anul trecut [8]. Nu știu dacă ați mai ținut vreun curs în această privință. M-ar interesa în chip deosebit aceasta.

Urmarea la articolul despre *Sentimentul naturii*, care va avea un alt titlu, dat de dv. — cred că e bine să v-o trimit pentru nr. de august, dacă dv. nu sînteți de altă părere [9]. Am recomandat și anul acesta manualele dv.[10], despre care am primit înștiințare din partea editurii. Păcat că pentru literatura veche și istoria limbii nu avem o carte potrivită pentru liceu. Aici nu se pot face încercări de a se edita așa ceva, pentru că mijloacele tehnice sînt cu desăvîrșire potrivnice unei astfel de întreprinderi. Totuși un astfel de manual ar avea un succes enorm în Ardeal, mai ales dacă ar fi scris pe înțelesul elevilor, și nu cum sînt cele de pînă acum pentru cl. VIII. Pentru anul viitor, am recomandat, ca manual ajutător la cl. VII (aici literatura veche și ist⟨oria⟩ l⟨im⟩bii se face în cl. [a] VII-a), *Antologia dialectală* a dv. [11] Vă rog să luați măsuri să se găsească în librărie. Am intenția, în lipsa unui bun manual, să lucrez cu antologia, pentru dialecte. Avem un teren bun de lucru — bun în sensul că nu s-a făcut mai nimic pentru școală aici. Păcat că situația noastră materială e foarte precară, n-avem locuințe, nici salar suficient, și cel ce ni se dă, nu-l avem la timp; apoi, greutățile de tot felul ce pornesc din haosul minților „conducătoare" de aici se adaugă celorlalte mizerii mărunte, care ne descurajează, împiedecîndu-ne la lucru. Am fi foarte fericiți dacă, în revista dv., ar răsuna cîteva rînduri de îndemn pentru cei de la centru, ca să aibă mai multă solicitudine de soarta profesorilor veniți aici, de felul în care sînt alcătuite programele și conduse școalele, căci am rămas ca într-un sat fără cîni în care fiecare se plimbă cum îi place, invocînd fermecătoarea nădejde a așa-numitei unificări!

Cu cele mai sincere sentimente, al dv.

Rom. Demetrescu

B.A.R.S.R. — S 26 (4)/DXXXVI. — Inv. 72.728

---

[1] Locul de expediere: menționat în textul scrisorii („aici, în Cluj"). Data: stabilită după indicațiile din prima parte a scrisorii. Vezi și nota 3.

[2] Vezi scris. precedentă (II), nota 3.

[3] Ov. Densusianu, *Dinamismul liricei noastre populare*, în *VN*, XVII, nr. 3, 1 mai 1921, p. 41—52. Numărul următor al revistei, un nr. dublu (nr. 4—5, cu data de 1 iun. — 1 iul.), a apărut, probabil, în cursul lunii iulie (1921).

[4] Wilhelm Wundt, *Elemente der Völkerpsychologie*. Grundlinien einer psychologischen Entwicklungsgeschichte der Menschheit, Leipzig, 1912.

[5] Otto Böckel, *Psychologie der Volksdichtung*, Leipzig, 1906.

[6] Vezi scris. precedentă (II), nota 4.

[7] Ov. Densusianu, *Chestiuni folclorice în legătură cu probleme de filologie*, curs ținut la Facultatea de litere din București în anul școlar 1915—1916.

[8] Ov. Densusianu, *Din folclorul păstoresc*. Partea a II-a. Editat de Al. Rosetti, București, 1920. (Facultatea de filozofie și litere, București) [Curs litografiat].

[9] Urmarea la articolul *Sentimentul naturii* (vezi scris. I a lui Rom. Demetrescu către Ov. Dens.) sau nu a mai fost trimisă spre publicare în *VN*, sau, dacă a fost trimisă, ea n-a mai fost acceptată de către directorul revistei.

[10] R. Demetrescu se referă la manualele de limba română elaborate de I. A. Candrea și Ov. Densusianu, începînd din 1910, manuale apărute în mai multe ediții.

[11] Ov. Densusianu, *Antologie dialectală*, București, 1915. (Din publicațiunile Casei Școalelor. Biblioteca secundară, Nr. 8.)

IV

ENCICLOPEDIA ROMÂNĂ „MINERVA"
Redacția și administrația. Telefon: 199

Cluj, 20 iunie 1929, str. F. David 10

Iubite domnule profesor,

Cred că ați auzit de faptul că scoatem aici, la Cluj, o enciclopedie românească [1]. Ea trebuie să apară în vara aceasta. Suntem chiar în cursul tipăririi.

În legătură cu această lucrare, vin cu o rugăminte la dv. Și anume, avem nevoie de fotografia dv., pe care s-o punem în enciclopedie [2]. Vă cer autorizația pentru acest lucru și sunt convins că, și de data aceasta, nu mă veți refuza. Vă rog deci, dacă nu vă supărați, să ne trimiteți fotografia pe adresa de mai sus și să primiți expresia celor mai bune mulțumiri, de la al dv.

Rom. Demetrescu

B.A.R.S.R. — S 26 (3)/DXXXVI. — Inv. 72.727

[1] *Minerva.* Enciclopedie română. Cu peste 1.000 clișee în text, 100 hărți simple, 10 hărți în colori și 50 planșe artistice, Cluj, 1929. (975 p. + h., pl.). Comitetul de redacție al enciclopediei *Minerva*, condus de Alexandru C. Pteancu, era compus îndeosebi din specialiști clujeni: Augustin Maior, Sever Pop, Ana Voileanu-Nicoară, Ștefan Meteș, Valeriu L. Bologa, Ion Mușlea, Rom. Demetrescu etc. Rom. Demetrescu a redactat articolele din următoarele domenii: filozofie, sociologie, drept, literatura română și universală. Alături de Sever Pop, Rom. Demetrescu a răspuns de definitivarea redactării și de conducerea și supravegherea tipăririi volumului.

[2] Articolul consacrat lui Ov. Densusianu este însoțit, într-adevăr, de fotografia lui Ov. Dens., ca marea majoritate a articolelor privitoare la personalități marcante în viață ale culturii românești.

Bernardin J. Detchepare [1]

B. J. DETCHEPARE
BIBLIOTHÉCAIRE-ARCHIVISTE DE LA VILLE DE BAYONNE
MUSÉE BONNAT

[F.d.]

Remerciements, cordiales salutations.

C.v. — B.A.R.S.R. — S 1/DXXXVIII. — Inv. 72.758

---

[1] Bernardin J. Detchepare, bibliotecar și arhivist francez, originar din Țara Bascilor. Membru al asociației Société des sciences, lettres, arts et études régionales de Bayonne, din anul 1921, societate în al cărei buletin trimestrial publică mai multe comunicări despre personalități basce ale trecutului. Legăturile sale cu Ov. Densusianu datează, probabil, din anul 1925, cînd acesta a devenit, la rîndul său, membru al societății respective.

Ion Diaconu [1]

Craiova, 17 noiembrie 1930

Stimate domnule profesor,

După chinuri nesfîrșite, hărțuieli cu Ministerul de Instrucție, Cercul de recrutare Putna, Regimentul 11 Artilerie din Focșani — unde am fost repartizat de Cercul de recrutare — și Școala pregătitoare de ofițeri în rezervă pentru artilerie, din Craiova [2], îmi permiteți să vă scriu cîteva rînduri, aducîndu-vă toată recunoștința mea pentru ajutorul dat de domnia-voastră [3]. Întîrzierea de a vă răspunde, vă rog să v-o explicați numai prin neajunsurile pe care a trebuit să le sufăr de la 1 noiembrie pînă astăzi. Vă rog să mă credeți; a trebuit să văd lucruri penibile: cei cu puțină carte sînt ghiciți, ori descoperiți, și, apoi, înjosiți, aici, la școală. Nu-mi închipuiam regimul chiar aşa de spartan. Am primit cele 50 exemplare din *Ţinutul Vrancei*[4]. Vă mulţumesc profund. Volumul se prezintă excelent, în afară de cîteva greşeli mari de tipografie, inerente — cum spuneaţi şi domnia-voastră — tiparului românesc. A avut şi Vrancea, în sfîrşit, norocul. După politicianii care i-au urducat şi pietrele, s-a putut afla cineva care şi-a dat sama de bogăţia ei poetică şi a dat îndrumări unora, ca să le adune. Volumul II — să dea Dumnezeu să apară în curînd! — va arăta şi mai mult fondul poetic, de netăgăduit, al acestui ţinut[5].

Cu plasarea[6] m-am îngrijit şi, mai ales, mă voi îngriji după ce mă voi stabili la Focşani. Căci se nădăjduieşte să vin în curînd la serviciul auxiliar, la Regiment[7]. Vă voi scrie atunci, anunţîndu-vă şi numărul de exemplare ce-mi va fi necesar, deocamdată, pentru plasare.

Primiţi, domnule profesor, respectul meu.

Ion Diaconu

B.A.R.S.R. — S 3 /DXXXVIII. — Inv. 72.760

[1] Ion Diaconu (n. 1903), valoros folclorist format la şcoala lui Ov. Densusianu. Urmează liceul „Unirea" la Focşani (cu cîţiva profesori emeriţi: I. M. Raşcu, Alex. P. Arbore, Teodor Iordănescu), apoi Facultatea de filozofie şi litere din Bucureşti (profesori: Ov. Densusianu, N. Cartojan, Ch. Drouhet), pe care o termină în 1926. Profesor de limbile română şi franceză la diferite licee şi şcoli din Focşani, dar mai ales la liceul din Focşani (1929— 1948) la care studiase. Pensionat în 1963. Publică culegeri de folclor, însoţindu-le de studii în care cercetarea folclorică nu neglijează implicaţiile etnologice şi cele dialectologice. Colaborează la *GS* (II, 2, 1926; IV, 2, 1930) şi la alte periodice. Conduce revistele *Milcovia*, „revistă regională de studii" (Focşani, 1930— 1936), şi *Ethnos*, „revistă de grai, studiu şi creaţie românească" (Focşani, 1941—43). Dintre lucrări, cităm: *Ţinutul Vrancei. Etnografie. Folclor. Dialectologie.* Vol. I (Bucureşti, 1930; Institutul de filologie şi folclor); *Ţinutul Vrancei. Etnografie. Folclor. Dialectologie.* Vol. I—II ([Bucureşti,] 1969; reeditare şi completare a studiului precedent); *Folclor din Rîmnicul-Sărat.* Vol. I—III (Focşani, 1933—34, 1948; în fruntea vol. II: studiul *Aspecte şi direcţii în foclorul românesc*, p. III—XCV); *Reflexiuni despre cîntecul şi versul popular* (Focşani, 1946; teză de doctorat).

Dintr-un număr mare de scrisori trimise de I. Diaconu lui Ov. Dens., în fondul Ov. Dens. de la B.A.R.S.R. s-a păstrat una singură: ultima sau una dintre ultimele. Numărul de 14 scrisori expediate de Ov. Dens. lui I. Diaconu, conservate de adresant şi intrate de la acesta în patrimoniul B.A.R.S.R. (sub cota: S 3 (1— 14) / DXXXVII), ne arată că elevul i-a scris fostului său profesor cel puţin tot atîtea scrisori, dacă nu mai multe. Unica scris. păstrată a lui I. Diaconu (din Craiova, 17 XI 1930) este un răspuns la ultima scris. a profesorului său (din [Bucureşti,] 20 oct. 1930). Scrisorile lui Ov. Dens. către I. Diaconu (cîte una din 1926 şi 1928, două din 1929, zece din 1930), privesc exclusiv activitatea folcloristică a lui I. Diaconu, conţin numeroase îndrumări de metodă ale profesorului adresate fostului său elev, informaţii în legătură cu procesul tipăririi lucrării lui I. Diaconu, *Ţinutul Vrancei* I (Bucureşti, 1930), în legătură cu ajutorul dat de Ov. Dens. însuşi la corecturile de tipar ale cărţii (deoarece aceasta apărea sub egida Institutului de filologie şi folclor, condus de Ov. Densusianu).

În Arh. Ov. Dens., XXXII, Varia 1, se păstrează două chitanţe prin care Ion Diaconu confirmă primirea din partea prof. Ovid Densusianu „directorul Institutului de filologie şi folclor", a sumelor de 5000 + 5000 de lei „pentru cercetări de folclor în ţinutul Vrancei" (— se afirmă în prima chitanţă; respectiv: „pentru cercetări folclorice în Vrancea" — în a doua chitanţă). Chitanţele au fost întocmite la Bucureşti în 1 iulie 1926, respectiv 10 oct. 1928. Sumele reprezintă onorariul din partea Institutului respectiv, apreciat de Ov. Dens., pentru investigaţiile folclorice ale lui I. Diaconu în Vrancea.

Bibliogr. Bîrlea, *Ist. folc. rom.*, p. 501—505; Iordan Datcu, *Folcloristul Ion Diaconu la 70 de ani*, în *REF*, t. 19, 1974, nr. 1, p. 61—64; *Coresp. Gorovei*, p. 94—95, 198; *Docum. lit.*, II, p. 230, 249—255.

[2] I. Diaconu își făcea stagiul militar.

[3] E vorba de ajutorul moral și material dat de Ov. Dens. lui I. Diaconu pentru ca acesta să ducă la bun sfîrșit cercetările folclorice în Vrancea și pentru tipărirea lucrării *Ținutul Vrancei*.

[4] *Ținutul Vrancei*, vol. I, se tipărise deja. În scris. sa din 20 oct. 1930 către I. Diaconu, Ov. Dens. îl anunță: „Am fost pe la tipografie să iau dispoziții pentru expedierea volumului. Vei primi deocamdată 50 de ex⟨emplare⟩ și vor putea urma altele"...

[5] I. Diaconu n-a mai apucat să publice vol. II din *Ținutul Vrancei* decît în cadrul ediției citate din 1969!

[6] *Plasarea* = distribuirea.

[7] E vorba de regimentul de artilerie de la Focșani, care-l trimisese pe I. Diaconu la Școala de ofițeri din Craiova.

Ion N. Dianu [1]

București, 26 februar 1925

Domnule director,

Mulțumindu-vă de înștiințarea ținerii unui congres al filologilor, la care doresc să iau parte [2], vă rog să primiți expresiunea sentimentelor mele cele mai distinse.

I. Dianu

str. Cantacuzino, no. 57

B.A.R.S.R. – S 4/DXXXVIII – Inv. 72.762

---

[1] Ion N. Dianu (1869–1939), latinist. Licențiat al Facultății de litere și filozofie din București (dec. 1888), diplomat al secției de istorie și filologie de la École Pratique des Hautes Études din Paris (iun. 1893), apoi profesor secundar de limba latină în București. În 1901 e numit profesor suplinitor, iar în 1907 – profesor agregat, prin concurs, la Universitatea din Iași, dar, în ambele cazuri, Dianu e silit să renunțe, deoarece el voia să-și păstreze, în continuare, și catedra de la Seminarul central din Capitală. În anul școlar 1904–1905, ține un curs liber de limba latină la Facultatea la care a studiat. Între 1905–1907, el face parte dintre membrii Societății filologice conduse de Ov. Densusianu. De-abia în 1927, Dianu a fost numit conferențiar de limba latină la Universitatea din București. Dintre relativ puținele studii publicate, cităm: *Tite-Live. Étude et collation du manuscrit 5726 de la Bibliothèque Nationale*, Paris, 1895 (Bibliothèque de l'École des Hautes Études ... 109-ème fasc.); *Cestiuni de sintaxă latină. Și condițional.* Studiu, București, 1901. I. Dianu a publicat numeroase manuale: texte latinești, însoțite de introduceri și note explicative, de Seneca, Aurelius Augustinus, Tertulianus, Titus Livius, Cicero, Eusebius Hieronymus, – unele apărute în mai multe ediții. Scrisoarea sa către Ov. Dens. conține o inadvertență ortografică: scrierea arhaizantă *să priin iți* (corectată de noi). Vezi Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 44, 138–139; idem, *Instituții*, p. 59, 138; Galaction, *Chipuri*, p. 212–213.

[2] Într-adevăr, I. Dianu a participat la Întîiul Congres al filologilor români, care a avut loc la București între 13–15 aprilie 1925. Vezi *I Congr. filol. rom.*

Leon M. Diculescu [1]

I

Siena, 4 iulie 1928

Stimate domnule profesor,

Nefiind în Roma cînd am primit scrisoarea d-voastră, răspund cam tîrziu. De aceea, vă rog să mă iertați.

Cea mai mare bucurie ce am avut de cînd sînt plecat din țară, a fost vestea ce mi-ați trimis. E inutil să mai repet însemnătatea ce are pentru mine, în terminarea studiilor, admiterea ca membru la Școala Română [2].

În fața sprijinului ce mi-ați dat, nu pot decît să vă mulțumesc și să vă asigur că-mi înțeleg rostul. D-voastră ați făcut pentru mi[n]e [3] prea mult. Eu, pînă acum, n-am făcut nimic.

Sînt venit aici pentru vacanță [4], fiindcă viața e mai ieftină și se vorbește și frumos italienește.

Mulțumiri și recunoștință de la al d-voastră fost elev

Leon Diculescu

[Adresa (pe plic)] D-niei sale domnului Ovid Densusianu, profesor universitar, str. Colței, București, Romenia.

[Exped. (pe plic)] Leon Diculescu, Via Sallustio Bandini 2, Siena.

B.A.R.S.R. — S 7 (1)/DXXXVIII. — Inv. 72.764

---

[1] Leon M. Diculescu, critic literar și culturolog. Licențiat al Facultății de litere din București, în 1923/24. Specializare în Italia, între 1928— 1933, unde susține și doctoratul în litere. Publică numeroase studii privitoare la critica și estetica literară și la cultura italiană modernă, dintre care cităm: *Frammenti di estetica e di letteratura*, în *Ephemeris Dacoromana*, Annuario della Scuola Romena di Roma, VI, 1935, p. 442—452; *Atitudini tradiționale și tendințe moderniste* (București, 1937); *Critica lui De Sanctis.* Cu o prefață de Giovanni Gentile. (Cluj-Sibiu, 1942). Unele cercetări au în vedere literatura sau cultura românească: *Miorița (Canto vecchio romeno)*, în *Archivum Romanicum*, XIII, 1929, nr. 2/3; *Scrisoarea I-a a lui Eminescu*, în *Conv. lit.*, 67, 1934, nr. 5, p. 434—444; *Risvegli di latinità nella cultura romena* (Conferenza tenuta il 16 ottobre 1942 nella sala „Dante Alighieri"... Roma) [Tîrgoviște,] 1944. Din prima scrisoare a lui L. Dic. către Ov. Dens. (din 1928), rezultă că acesta a intervenit ca L. Dic. să obțină o bursă la Școala Română de la Roma. L. Dic. îi mulțumește fostului său profesor. Un semn al aprecierii lui L. Dic. de către Ov. Dens. este, dealtfel, și publicarea, în *VN*, XVIII, nr. 7—9, p. 137—142 (1 sept. — 1 noiemb. 1922), a schiței tînărului student, *Un glas din alte vremi.*

Bibliogr. Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 283; G. Gentile, *Prefazione*, la op. cit. a lui L. Dic, *Critica lui De Sanctis*, p. 3—6. Vezi Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 273.

[2] Școala Română de la Roma.

[3] Din eroare, scris: *mie.*

[4] Din neatenție, scris: *vacanză* (cu *z* „ț", din ortografia limbii italiene).

II

Tîrgoviște, 28 martie ⟨1⟩933

Stimate domnule profesor,

Ca fost elev, vă cer părerea asupra unui articol ce vă trimit *(Colocvii între critic și artist)* [1]. Sîmbătă, 1 aprilie, trec pe la d-voastră.

Aş dori, de se va putea, să-l public cît mai repede posibil (chiar în *Adevărul lit⟨erar⟩ și artistic*, dacă altundeva nu se va putea).

Mă gîndeam să-l ţin la radio, însă nu ştiu dacă face să fie luat ca ceva de popularizare.

Respectuoase mulţumiri.

L. Diculescu

B.A.R.S.R. — S 7 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.765

---

[1] Articolul asupra căruia L. Dic. cere părerea mentorului său avea să apară, la scurt timp după aceasta, în *Convorbiri literare*, 66, mai 1933, p. 422—426, cu următoarea notă: „Dezvoltarea unui fragment din teza mea de doctorat *Note critiche alla critica letteraria di Fr. de Sanctis*, Genève, L. Olschki" [1930]. În această perioadă, director al *Conv. lit.* era Al. Tzigara-Samurcaş. Se poate deci presupune o intervenţie a lui Ov. Dens. pe lîngă Al. Tzigara-Samurcaş, deşi această ipoteză nu se poate susţine cu toată certitudinea. Teza de doctorat a lui L. Dic. *(Note crit. ...)* a apărut, cu titlul indicat, în *Archivum romanicum* (Geneva), XIV, nr. 3, iul.-sept. 1930. În articolul din *Conv. lit.*. L. Diculescu se referă, de fapt, la forma de extras a tezei sale.

Auguste Diès [1]

PROF. AUGUSTE DIÈS
DOCTEUR ÈS-LETTRES

[F. l.,] 25 août [f.a.]

serait heureux de saluer Monsieur Densusianu et se présentera ce soir, à 5 heures.

C.v. — B.A.R.S.R. — S 8/DXXXVIII. — Inv. 72.766

---

[1] Auguste Diès (1875—1958), prelat şi profesor francez la Facultatea liberă de litere din Angers şi la alte facultăţi catolice din vestul Franţei. Preocupat de filozofia antică, în special de Platon, pe care îl studiază, editează şi traduce în limba franceză. Pe c.v. a emitentului, numai numele acestuia este imprimat.

Dimitrie V. Dimiu [1]

I

Focşani, 9 februar 1906

Stimate domnule Densusianu,

Încercarea mea asupra dubletelor [2] este gata. Mă-ncumet să dau la iveală peste 160 de forme de origine latină, lăsînd pentru altă dată pe acele ce le voi clarifica şi cele de origine streină. Cu toate aşteptările mele însă, cartea d[-lui] Pușcariu[3] tot n-am primit-o. Se vede că s-a publicat întîi un număr restrîns pentru prieteni și pentru recenzii.

Manuscriptul fiind cel mult de vro 20—22 de pagini, m-am gîndit că s-ar putea publica, fiind și bunăvoința d-voastre, în buletinul Societății[4], dacă nu e încă sub tipar, în volumul ce prevede articolul 7[5] din Statut, dacă nu e și acesta sub tipar sau nu se tipărește prea tîrziu, ori în... *Analele Academiei*, dacă ar primi-o[6].

Așteptînd părerea ce-mi veți da, vă salut cu toată dragostea și devotamentul.

D. Dimiu

Bilet-carton. — B.A.R.S.R. — S 11 (1)/DXXXVIII. — Inv. 72.768

---

[1] Dimitrie V. Dimiu (1874—1927), poet, publicist. Licențiat al Facultății de litere din București, în 1897 (în aceeași serie cu Const. Giurescu, August Scriban). Profesor de limbile română, franceză și latină la Pitești, Focșani, Giurgiu, din nou Focșani (cu o scurtă întrerupere la Galați), iar din 1912 — la București, unde, pînă la moartea sa, a fost director al Școlii comerciale nr. 2. Între 1905—1907, figurează ca membru al Societății filologice din București. A participat la campania din Bulgaria (1913) și la primul război mondial. Colaborează la *VN*, în 1908—9, cu două articole ocazionale, apoi, între 1919—1923, mai des, cu un grupaj de poezii. În 1919, colaborează cu articole politice și cu informații la *Înălțarea* (prima serie) a lui Ov. Dens. Publică, o vreme, și în *Conv. lit.* Pe lîngă lucrările citate în notele următoare la scrisorile sale, tipărește: *Amintirile unui rezervist* (Note și impresii din campania anului 1913; București, 1914); și broșura *Învățămîntul particular* (Cum era în trecut, cum e astăzi, cum ar trebui să fie; București, 1912). De asemenea, este autorul unor manuale de *Limba română* pentru cl. I și II ale școlilor elementare de comerț, manuale apărute în mai multe ediții, după 1919, pînă în 1928. Cîțiva ani, după primul război mondial, D. Dimiu a fost redactorul principal al magazinului *Ziarul științelor populare și al călătoriilor* (București). Cele 20 de scrisori ale sale către Ov. Dens., datînd dintre 1906—1927, sînt mărturia unei afecțiuni relativ constante a fostului student față de maestrul său și conțin informații privitoare la elaborarea studiului citat despre dublete, la viața sufletească, la sănătatea lui D. Dimiu etc., mai puțin cu privire la relațiile de colaborare la *VN*. Textul scrisorilor sale, pe lîngă unele grafii etimologizante (*remănînd, remase, v-aș remîne, respunsul, respunzînd, respuns, remîn,* III—VI; *Paserea,* XI), înregistrează unele fonetisme populare *vro* (I—III, V; dar *vreo*, XI, XIV), *grijulivă* (XVI), *întroducerii* (V), *indiscifrabilă* (id.), *estras* (VI); o frecventă inadvertență morfologică: *origină* (I—III, V, VI), *origina* (III) și unele inadvertențe sintactice (vezi propozițiile *și unde vor sta mai multă vreme*, IX; *lipsește locului pescari și terase*, XII). În Arh. Ov. Dens., mapa XXVII, ms. 123, se păstrează 13 f., conținînd 9 poezii ale lui D. Dimiu, în ms. autograf al autorului, iar în mapa XXXIII Imprimate — corectura în pagini a poeziei *Sfîrșește-ți chemarea* (cu care a debutat D. D. ca poet, în *VN*, în 1919). Toate aceste texte au intervenții manuscrise ale lui Ov. Dens. Nu știm nimic de soarta poemului trimis lui Ov. Dens., de D. Dimiu, cu puțin timp înaintea morții acestuia, pentru apreciere și o eventuală publicare (vezi scris. XX). Vezi Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 262; *Anuarul pe anii școlari 1923—1924 pînă la 1930—1931 inclusiv (opt ani)*, București, 1932, p. 22 (Școala comercială elementară nr. 2 „N. Bălcescu" — București); Vlad-Popescu, *Lic. Pitești*, p. 29, 102; *Caiet II abon. VN.*

[2] Studiul asupra dubletelor lexicale de origine latină în limba română, despre care vorbește aici D. Dimiu, va constitui obiectul unei comunicări științifice a acestuia la ședința din 18 dec. 1907 a Societății filologice din București. În afară de Ov. Dens., au mai asistat la acea ședință: G. Giuglea, P. V. Haneș, Gr. Crețu și alții. Vezi *Caiet SF.* Vezi și scris. II—VI.

[3] E vorba, probabil, de lucrarea recentă a lui S. Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache.* I. *Lateinisches Element*, mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen. Heidelberg, 1905.

[4] Studiul lui Dimiu despre dublete nu a apărut nici în *BSF*, nici în *VN*.

[5] Articolul 7 din Statutele Societății filologice prevedea următoarele: „Societatea va publica în fiecare an unul sau mai multe volume cuprinzînd comunicările mai întinse sau cercetările fixate, după un anumit plan, de societate". Vezi *BSF*, I, 1905, nr. 1, p. 5—7.

[6] Lucrarea lui Dimiu va apărea, probabil într-o formă scurtată, de-abia peste cîțiva ani, sub titlul *Încercare asupra dubletelor din limba română*, în *Conv. lit.*, 44, vol. 2, nr. 7, sept. 1910, p. 794—804. Locul și data apariției sînt un indiciu că Ov. Dens. avea oarecari rezerve asupra „încercării" lui Dimiu. Vezi și scris. II—VI.

II

Focșani, 2 septembrie ⟨1⟩906

Stimate domnule Densușianu,

Am terminat dubletele [1] și, cu o bună parte din manuscris, venisem la d-voastră ca să vă arăt planul și să vedeți cum le-am tratat. M-am ocupat în special de cele de origine latină, lăsînd restul pentru o dată apropiată. Pe acele cercetate le-am divizat în două: forme simple și derivate. Bunăoară:

a asemăna — *a asimila*
bătrîn — *veteran*
a blestema — *a blama*
către — *contra* — etc. ar fi forme simple. Iar:
bat — a*bat* — dez*bat* — răz*bat*
a chiema — *a* a*clama*
a dăuna — *a* con*damna*
a para — *a* a*păra* etc. ar fi derivatele — și am făcut această deosebire în urma ideei ce înșivă dv. mi-ați dat-o într-o scrisoare precedentă. De origine streină aș avea:

pogan — *păgîn*
anaforă — *nafură*
diac — *diacon.*

Grija cea mai mare mi-a fost să nu fac vro etimologie greșită. Și aceasta a fost o greutate aici, unde, cărțile necesare, știți cum se procură. Mă gîndeam, deci, că ar fi bine să aștept publicarea dicționarului ce lucrați cu d. Candrea [2], ca să-i fac ultimele revizuiri etimologice. Ca bază în aceasta, mi-au venit: lucrarea dv. tipărită [3] și, pe unde a fost nevoie, notele stenografiate [4], Cihac [5], Brachet [6] și Pușcariu [7], plus publicațiile de prin revistele noastre ce le-am putut spicui. Or ieși, pentru formatul societății [8], vro 50—80 de pagini.

Dacă aveți să-mi arătați vro îndrumare în plan sau în modul de cercetări ce aș mai putea face, eu vă rog să mi-o arătați, și, dacă găsiți că lucrarea, astfel fiind, s-ar putea tipări în publicațiile societății, să-mi comunicați aceasta ca să-i fac redactarea definitivă.

Vă adaog două specimene, care lungesc scrisoarea prea mult, specimene ce în redactare poate [9] să aibă altă formă:

a cumpăra — *a compara* — arom. *acumpăr* și *acumpru*, *cumpăr* și *cumpru* — lat. *compăro,-are* — v⟨u⟩lg. *comperare*, devenise sinonim cu *emere*. Așa se găsește în inscripții, autori, glosare, și-n multe [limbi] romanice e cu înțelesul nostru de astăzi (Densusianu 188) [10];

femeie, fămeie, fomeie, fumeie — *familie* — *famelie*, cl. *familia*. Cihac (I, 90) [11] derivă *femeie* din *femina*. La aromâni, *fumeal'e* e cu înțelesul clasicului *familia*, pe cînd la noi și l-a restrîns. Așa în *Basmele aromâne* [12], găsim: „Aestă di cîte ori il' deade Dumnidắu fumeal'e" (p. 6); „Un jar de fumeal'i" (p. 90), înțelegîndu-se, la singular, familia și copiii, iar la plural, numai copiii. În subdialectul meglen: același înțeles. Citez tot din d. Papahagi — lucrarea asupra megleno-românilor [13]: „Di fămęliă să nu ti za-bucuri" (Să nu te bucuri de copii), p. 59; „Sfaca di luĭ fămęliă" (fiecare [îngrijește] de familia lui), p. 69.

Cu toată dragostea și devotamentul,

D. Dimiu

B.A.R.S.R. — S 11 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.769

---

[1] Vezi scris. I. — Explicarea unor abrevieri folosite în scris. de față: *arom.* = aromân; în dialectul aromân; *cl.* = latin clasic; *v⟨u⟩lg.* = latin vulgar.

[2] E vorba de *CDDE*, care însă a început să apară, în fascicule, de abia în 1907.

[3] Ov. Densusianu, *Notes de lexicologie roumaine*, în *Romania*, t. 33, 1904, p. 71—86.

[4] Notele stenografiate de la cursurile lui Ov. Dens.

[5] A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*, I—II, Francfort s./M., 1870—1879.

[6] Dintre lucrările lui Auguste Brachet, e posibil ca Dimiu să se refere la *Dictionnaire des doublets* (Paris, 1867), și nu la *Dictionnaire étymologique de la langue française* (Paris, 1870).

[7] Dicționarul citat al lui S. Pușcariu, în scris. I, nota 3.

[8] Societatea filologică din București, condusă de Ov. Dens.

[9] A se observa lipsa de acord în număr.

[10] *DHLR* I.

[11] Cihac vezi, aici, nota 5.

[12] Pericle Papahagi, *Basme aromâne* și glosar, București, 1905.

[13] Pericle Papahagi, *Megleno-românii*. Studiu etnografico-filologic. I—II, București, 1902.

III

Focșani, 22 mart 1907

Stimate domnule Densușianu,

Din dubletele de origine latină, am aranjat *vro 16 pagini de caiet*, rămînînd să cercetez încă originea celor [1] rămase și a celor de altă obîrșie. Manuscriptul astfel redactat, îl am la dispoziția dv., fie pentru buletinul Societății filologice, dacă acum e să se tipărească și ar mai avea loc și paginile mele, fie pentru *Vieața nouă* — unde ar intra în vro 3 numere cred, dacă în programul ei se cuprind și atari publicații [2]. No. 4 al revistei nu l-am primit încă [3].

Dacă în dibuirile mele filologice veți găsi vro greșală, v-aș rămîne recunoscător dacă mi-ați corecta-o. Cu materialul [4] de aici din Focșani, numai filologie e greu de făcut. Așteptînd răspunsul dv., dacă trebuie să vă trimit manuscriptul pentru publicare, vă salut cu toată considerația și, încă o dată, vă mulțumesc pentru îndreptările filologice ce-mi veți face.

D. Dimiu

[Adresa] Domnului profesor univ. Ovid Densușianu, Calea Victoriei 184, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 11 (3)/DXXXVIII. — Inv. 72.770

[1] Din eroare, scris *celol.*

[2] Vezi scris. I, nota 4. *VN* publica totuși, din cînd în cînd, și articole de lingvistică românească.

[3] Nr. 4 din a. III al *VN* poartă data de 15 III 1907.

[4] Se înțelege cu materialul bibliografic.

IV

Focșani, 28 septembrie 1907

Domnule Densușianu,

Primirea *Buletinului Societății filologice* mă obligă să mă gîndesc și mai mult că trebuie să plătesc cotizația întîrziată ce o datoresc, răspunzînd prin aceasta și gentileței dv. de a mă socoti încă ca membru, deși am călcat art. 2 din Statute [1]. Voi căuta deci ca să traduc în curînd această cerință și păstrați-mi și mie un exemplar din *Dicționarul limbii* ce-l lucrați [2], pentru a-l putea avea după ce voi fi în curent cu cotizația.

Știți că am făcut o încercare asupra dubletelor [3], despre care pot zice că e terminată. V-am scris deja asupra ei și nu știu dacă va putea fi tipărită în numărul viitor al *Buletinului* sau s-o trimit la altă revistă. Un binevoitor răspuns din partea dv. m-ar decide întru aceasta.

Am fost anulat, numit din nou la 30 august, la Galați, apoi detașat și transferat la Focșani [4]. Voiesc acum să-mi aranjez rosturile, deoarece mișcarea din vara asta m-a turburat foarte mult, ca să pot lucra, cu toată sărăcia de izvoare din județe, pînă ce voi avea și eu norocul — dacă-l voi avea — de a fi în București.

Salutîndu-vă cu toată dragostea, rămîn al dv. devotat

D. Dimiu

B.A.R.S.R. — S 11 (4)/DXXXVIII. — Inv. 72.771

---

[1] Art. 2 din Statutele Societății filologice se referă la cotizația de membru al Societății și precizează: „Cotizația se plătește în primele trei luni ale anului (anul fiind socotit de la 1 ianuar); dacă după acest termen nu va fi achitată, casierul Societăței va aviza printr-o scrisoare pe membrii în întîrziere, și în caz cînd nici după această încunoștințare cotizațiunea nu va fi înaintată, membrii vor fi considerați ca demisionați". Vezi *BSF*, I, 1905, nr. 1, p. 5—7.

[2] *CDDE.*

[3] Vezi scris. I—III.

[4] D. Dimiu fusese numit, la 1 sept. 1907, profesor de limbile latină și română la liceul „V. Alecsandri" din Galați, unde a funcționat numai o lună (pînă la 1 oct., același an). Vezi Nicolescu, *Lic. Galați*, p. 164.

V

Focșani, 31 octombrie 1907

Stimate domnule Densușianu,

Scrisoarea ce mi-ați trimis-o de la Paris, am primit-o dăunăzi. A rătăcit printr-o țară cu limbă slavică, probă o ștampilă indiscifrabilă [sic !] ce a aplicat-o poșta respectivă pe un colț al ei.

Vă alătur un rezumat al întroducerii lucrării mele asupra dubletelor și o parte din ele, după cum mi-ați cerut, pentru ședințele Societății, și aștept să-mi comunicați cînd să vă trimet toată lucrarea pentru *Buletin*. Or fi vro 16—20 pagini din felul celor ce vă alătur.

Știți că planul e revăzut și de dv., care mi-ați dat ideea să le diferențiez în simple și derivate.

Dacă vro etimologie e greșită, vă rog, dați cu condeiul peste ea, și, dacă e necesar vro explicare sau [e] de prisos undeva, spuneți-mi-o, ca să corectez lucrarea. Mulțumindu-vă pentru tipărirea ei [1] și bunăvoința ce mi-ați arătat-o cînd v-am cerut sfatul, rămîn al d-voastră devotat

D. Dimiu

B.A.R.S.R. — S 11 (5)/DXXXVIII. — Inv. 72.772

---

[1] Vezi scris. I—IV.

VI

Focșani, 18 septembrie ⟨19⟩09

Stimate domnule Densușianu,

Articolul meu asupra *Dubletelor de origine latină din limba română*, din care v-am trimis pentru Societatea filologică, acum doi ani, un estras, e gata și voiesc să-l public. Dacă, în principiu, la *Vieața nouă* primiți articole filologice și în continuare — deoarece al meu are 15 pagini de text — sunt gata ca să vi-l trimet. Îmi permit să cunosc aceasta, ca să nu vi-l expediez zadarnic, în cazul cînd coloanele revistei nu sunt pentru atari articole și pentru mai multe numere [1].

În așteptarea comunicatului dv., rămîn cu cea mai perfectă considerație și deosebită stimă,

D. Dimiu

[Adresa] D-lui profesor Ovid Densușianu de la Facultatea de litere, Calea Victoriei 184, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 11 (6)/DXXXVIII. — Inv. 72.773

---

[1] Vezi scris. I—V. Cu un an înainte, Ov. Dens. îi publicase lui Dim. Dimiu, în *VN*, IV, nr. 15, p. 303—304 (15 sept. 1908), articolul *Ce literatură cetesc elevii noștri*. Nu cunoaștem corespondența privitoare la acest material. De asemenea, corespondența pe care o publicăm nu cuprinde nimic cu privire la cel de-al doilea articol al lui Dimiu, publicat în *VN*, nu mult după expedierea acestei scrisori: *Asupra culturei artistice în școală*, V, nr. 19, p. 384—385 (15 noiemb. 1909), articol în care Dimiu se referă și la o conferință ținută de Ov. Dens. la Focșani despre cultura artistică în școală.

VII

[Brenița (Bulgaria), 3 aug. 1913]

[Scris. f. l., f. d., în limba română. Din zona de operațiuni, D. Dimiu îi trimite „salutări vii și dorința de revedere". Textul adresei și al scrisorii: scrise cu creion chimic. Ziua și luna: stabilite după ștampila poștei. Anul: stabilit prin deducție. Locul de expediere: după memorialul de război al lui D. Dimiu, *Amintirile unui rezervist*, București, 1914.]

Subloc. Reg. Putna No. 10, Divizia VI. Zona de operațiuni.
[Adresa] D-lui prof. universitar Ov. Densușianu, Calea Victoriei 184, București.

C.p. mil. — B.A.R.S.R. — S 11 (7)/DXXXVIII. — Inv. 72.774

VIII

[Bulgaria, aug. 1913]

[Scris. f. l., f. d., în limba română. Inc.: „Stimate domnule Densușianu". La încheierea campaniei din Balcani, îi trimite salutări și dorința de a-l revedea „sănătos". Des.: „Al domnieivoastre, D. Dimiu". Anul și luna expedierii: stabilite după cuprinsul c.p. Locul de expediere: după cuprins și după memorialul citat la scris. precedentă (VII).]

[Adresa] D-lui prof. univ. Ovid Densușianu, Calea Victoriei 184, București.

C.p. mil. — B.A.R.S.R. — S 11 (8)/DXXXVIII. — Inv. 72.775

IX [1]

Gara A[d]jud, 26 XI ⟨1⟩915

Scumpul meu maestru,

Am ajuns și șef de gardă cheferist pentru 3 zile! Aicea, tovarăși îmi sunt, pe lîngă oșteni, sătenii noștri și oamenii gării, muzica — șuieratul locomotivei, duruitul vagoanelor și plesnetul birjarilor deșălați; aerul — cu miros de păcură. Singur cîmpul își păstrează curățenia lui de priveliște senină. După 44 de zile de concentrare, e permisă și oarecare poezie — de atare soi — pe o carte poștală neilustrată și scrisă cu creionul pe spatele unui vagon. Ce bine se-mpacă mediul ăsta cu estetica și arta în școală! [2] Iată un crîmpei din concentrarea mea!

Cu sinceră afecție,

D. Dimiu

[Adresa] D-lui profesor universitar Ovid Densușianu, strada Colței, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 11 (9)/DXXXVIII. — Inv. 72.776

---

[1] Textul scrisorii și al adresei: realizate cu creion chimic.

[2] Dimiu se referă aici la întreaga campanie inițiată de Ov. Dens., prin revista sa *VN* și prin conferințe, pentru o cultură artistică în școală. Însuși Dimiu milita pentru această idee (vezi art. lui din *VN*, V, nr. 19).

X [1]

[F. l., 12 nov. 1916]

Stimate și scumpe maestre,

Scriu rîndurile acestea din locul unde mi-ai fost profesor [2]. Cu sănătatea o duc binișor, însă sunt obosit. Am mîngîierea că ai mei au venit aicea, goniți de evenimente și unde vor sta mai multă vreme. În afară de mediul în care mă aflu, nu mai știu nimic, mai ales că ziarele ne vin după chef și împrejurări. La urma urmei, o singură dorință avem cu toții acum: să învingem.

Cu toată afecția,

D. Dimiu

[Adresa] D-lui Ovid Densușianu, profesor universitar, strada Colței, București.

[Exped.] D. Dimiu, locotenent, Reg. 10 Putna.

C.p. mil. – B.A.R.S.R. – S 11 (10)/DXXXVIII. – Inv. 72.777

---

[1] Data scrisorii: după ștampila poștei. Locul probabil de expediere: Focșani. Vezi nota 2.

[2] D. Dimiu vorbește „cifrat" , ținînd seamă de indicațiile imprimate pe c.p.: „Nu se scrie nimic privitor la Armată. Nu se pune nici data, nici localitatea."

XI[1]

Mănăstirea Pasărea, 14/27 [aug.] 1919

Dragă maestre,

Ai primit — în viața d-tale — scrisori de peste văi și ape. Nu cred să-ți fi adus poșta pînă acum vreuna de la Pasărea[2]. Iartă-mă dacă nu e ilustrată — cum e obiceiul a se trimite de la... băi. Pot însă să-ți comunic o mulțumire personală, că, deși sunt numai la 16 kil⟨ometri⟩ de Capitală, am alt aer, am liniște, iar copiii mi se întremează pe văzutele. Personal, pot medita mult și cred să-ți pot citi cîteva rînduri[3], ce, mie, deocamdată, nu-mi displac. Sunt lucrate prin același sistem. Peste vreo 10 zile, eu mă întorc să pun școala pe căpătîi. Cartea d-tale[4] a ieșit de la teasc? Ca s-o recomand în locul acelei aprobate a subsemn⟨atului⟩[5] și care, pe cît văd, *igne dignum est*[6].

Iartă-mă, dacă c.p. e sugativă. De vină e direcția P.T.&T[7].

Al domniei-tale, cu sinceră afecție,

Dimiu

[Adresa] D-lui profesor universitar Ovid Densușianu, strada Colței (vis-à-vis de Creditul Rural), București.

C.p. – B.A.R.S.R. – S 11 (11)/DXXXVIII. – Inv. 72.778

---

[1] Dimiu a uitat să indice luna, în datare. O reproducem după ștampila poștei.

[2] Mănăstirea Pasărea, de lîngă București. Vezi frazele următoare.

[3] Putem presupune, cu certitudine, că Dimiu se referă la versuri. Începînd cu nr. 5–6 din a.XV al *VN* (1 iul. – 1 aug. 1919), pînă în ian. 1923, Dimiu colaborează la revista lui Ov. Dens. cu mai multe poezii. Relevăm că, în toată această perioadă, în corespondența reprodusă de noi aici, Dimiu nu se referă cîtuși de puțin la aceste poezii. După stabilirea lui în Capitală, Dimiu rezolvă problemele publicării materialelor sale de către Ov. Dens. prin contacte directe cu acesta.

[4] Manualul lui Ov. Densusianu, publicat în colaborare cu I. A. Candrea, *Curs de limba română*, ed. a V-a destinat cl. I secundare, a apărut într-adevăr în 1919 (București).

[5] E vorba, probabil, de manualul de *Limba română* al lui D. Dimiu, destinat cl. I a școlilor elementare de comerț. Nu am reușit să vedem ed. I a cărții și nici să aflăm data apariției acestei ediții. Cunoaștem doar ed. V (1926) și VI (1928), ambele apărute la București. Ed. I a manualului corespunzător pentru cl. a II-a a apărut la București, în 1924.

[6] *Igne dignum est* (lat.) = este bun de aruncat în foc.

[7] Adică P.T.T., devenită apoi P.T.T.R.

XII

Breaza de jos, 27 VI ⟨1⟩920

[Scris. în limba română. Inc.: „Dragă maestre". Dimiu este în concediu de odihnă. Îi promite lui Ov. Dens. o vizită, la București, „pe joi-sîmbătă ce vine". Des.: „Cu drag, rămîn al d-tale, Dimiu". Dimiu folosește neologismul *monden* (adj.) în forma încă neadaptată, pe atunci, a ortografia limbii române: *mondain*.]

[Adresa] D-lui prof. univ. Ovid Densușianu, str. Colței 24, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 11 (12)/DXXXVIII. — Inv. 72.780

XIII

Breaza de jos, 25 VII ⟨1⟩920

[Scris. în limba română. Inc.: „Dragă maestre". Dimiu se află încă în concediu. Informații despre condițiile de viață, de acolo (mult praf; nici o cofetărie și nici o farmacie; „cîrciume — berechet" etc.). Des.: „Al domniei-tale, cu tot dragul, Dimiu".]

[Adresa] D-lui prof. univ. Ovid Densușianu, str. Colței 24, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 11 (13)/DXXXVIII. — Inv. 72.787

XIV[1]

Buc⟨urești⟩, 29 IV ⟨1⟩921

Dragul meu maestru,

Iartă-mă dacă nu pot veni astăzi la domnia-ta, cum am făgăduit. Plec mîine la Breaza, pentru vreo săptămînă, ca să ne desmeticim — pe cît s-o putea — mintea, și umblu după nevoile drumului.

Îți doresc cu toată căldura liniște și vacanță prielnică și să te revăd sănătos și deplin mulțumit.

Cu drag,

Dimiu

B.A.R.S.R. — S 11 (14)/DXXXVIII. — Inv. 72.786

---

[1] Hîrtia scrisorii: în chenar negru.

XV[1]

Predeal, 16 iulie ⟨1⟩921

Dragă maestre,

Umblu de trei ore printre ruinele prăpădului de acum patru ani[2] și o întreagă epopee îmi povestesc tranșeele, cari au început să se astupe și zidurile peste cari a crescut iarba și pe unde țîrîiesc greierii. E ora patru și a-nceput să fie răcoare. Am făcut plimbarea asta pînă aici, cu copiii, drept odihnă după terminarea unui mare — cel mai mare — capitol, din ceea ce am lucrat pînă acum, ca să încep altul — vorba dumitale „sfîrșind ceva, ca să începem altă faptă mai mare“.

Cu drag,

Dimiu

[Adresa] D-lui profesor universitar Ovid Densușianu, str. Colței 34 [sic], București.

C.p. – B.A.R.S.R. – S 11 (15)/DXXXVIII. – Inv. 72.785

---

[1] Textul adresei și al scrisorii cu creion chimic.

[2] Dimiu se referă la urmele primului război mondial.

XVI[1]

[București,] 25 XII ⟨1⟩921

Dragă maestre,

M-am trezit cam tîrziu cu răspunsul la scrisoarea domniei-tale [cu] [2] „Hradčanské némésti“ din Praga, unde îndrumez rîndurile astea, cu via dorință de a te găsi sănătos și bine dispus.

Poartă-ți gîndurile și mintea prin meleaguri mai curate ca acelea din locurile noastre, căci în poalele Carpaților, acuma, pe lîngă iarna buclucașă, s-a lăsat schimbarea de regim, care de bunăseamă că va prileji noi pofte de mărire la cei leneși și obraznici.

Aștept să vină vacanța, ca să-mi văd copiii că mai scapă de exactitatea orelor care e, în orice caz, grijulivă, iar eu să pot cugeta în liniște și să-mi termin lucrul început în august. De închegarea lui atîrnă și o nouă îndrumare pentru viitor a muncii mele, căci îl socot ca o „piatră unghiulară“ [3].

Pe ai noștri, i-am văzut cîte unul. Doamne, pîinea asta — de acum — cum înstrăinează pe om și de la „frumos“, cînd spre el s-ar fi cuvenit să ne fie toată năzuința vieții!

Cu afectuoase salutări din partea Rondinii [4] și dragostea toată a celui ce scrie, mă iscălesc

Dimiu

[Adresa] Monsieur Ovid Densușianu, professeur de l'Université de Bucarest, à *Prague, Hotel Gráf.* — Prière faire suivre.

[Exp.] D. Dimiu, Bălcescu 27, Bucarest.

B.A.R.S.R. – S 11 (16)/DXXXVIII. – Inv. 72.784

---

[1] Locul de expediere: după ștampila poștei de plecare. Pentru localizare și datare, vezi și scris. următoare (XVII). Plicul și hîrtia scrisorii: în chenar negru.

[2] Compl. edit.

[3] Ar putea să fie vorba de poemul filozofic *Nirvana* care apare, în volum, la București, în 1925 (78 p.). Vezi și scris. XIX.

[4] Rondina e soția lui D. Dimiu. Vezi și scris. XVII, XIX.

XVII [1]

București, ajunul Bobotezei, [5 ian.] ⟨1⟩922

Dragul meu maestru,

Scrisoarea domniei-tale mi-a făcut o bucurie deosebită, deoarece am primit-o pe cînd mă tratam cu poligală, chinină și ventuze.

Îngrijind pe Dănel, care era răcit, am căzut și eu bolnav și, o bună parte din vacanță, ne-am petrecut-o cu îmbieri farmaceutice. Acuma sunt bine și mă grăbesc să-ți trimit răvașul meu de urări de bine și de sănătate. Să te întorci — cînd te-i întoarce — întremat și să ne fii stîlpul muncei, care trebuie dusă mai aprig în nenorocitul ăsta de pămînt, unde zeii ne-au trimis deocamdată să viețuim.

Izolați — așa cum s-ar părea că suntem — tot putem face o ispravă: e veșnica sclipire de revoltă în contra ticăloșiilor de tot felul și aducerea spre cărarea dreaptă a unora prilejiți de vremuri — și e ceva bun și asta.

Aseară, Camera a dat un vot de neîncredere guvernului, care s-a grăbit să prezinte lui vodă demisia. Ce va fi de aici, se va vedea deseară, mîine. În orice caz, „partizanii poporului" sunt stacojii de tot și au avut întruniri cu scandal în însăși „geamia" lor.

Încolo — frig, viața scumpă și mai și, barurile și teatrele pline, iar „frumoasele" desfid sărăcia și durerea obștească, trecînd, în blănuri cu șapte etaje, pe dinaintea bietului pricăjit.

Mă rog, în Cehia — tot așa de rătăcită e lumea?

Mulțumesc pentru carte [2]. Am cetit-o toată într-o seară și o să-i fac o mică recenzie în ziar.

Am întîlnit — dintre ai noștri — pe doamna Frollo [3], de cîteva ori. „Turcul" trecea odată grăbit — avan; era mai pedeveloce [4] decît Ahile, așa că i-am pierdut urma.

Cînd m-oi întrema, o să trec și pe la casa domniei-tale.

Rondina îți trimite vii salutări, iar cel ce iscălește — dragostea lui veche și neuitată.

Dimiu

B.A.R.S.R. — S 11 (18)/DXXXVIII. — Inv. 72.783

---

[1] Ov. Dens. se afla încă în Cehoslovacia.

[2] Este vorba, probabil, de volumul de versuri al lui Ov. Densusianu, *Salba clipelor*, București, 1921.

[3] Mia Frollo. Vezi, mai jos, corespondența ei.

[4] *Pedeveloce* (adj.) = iute de picior.

XVIII

Buşteni, 26 VI ⟨1⟩922
Bulevardul Urechie, Vila Petrescu

[Scris. în limba română. Îl anunţă pe Ov. Dens. că şi-a început vacanţa, fără să-şi poată lua rămas bun de la el. Ilustrata (fotocolor) are, în prim-plan, biserica din Buşteni, iar pe planul al doilea — masivul Bucegi, şi conţine legenda: „Suvenir din Buşteni, Biserica Domnească". Adresa şi textul scrisorii: scrise cu creion chimic.]

[Adresa] D-lui prof. univ. Ovid Densuşianu, Bucureşti, Colţei 24.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 11 (17)/DXXXVIII. — Inv. 72.782

XIX

Vîlcele, 17 aug. ⟨1⟩923

Dragă maestre,

Am împlinit cinci săptămîni de cînd suntem aicea, unde e un confort mai omenesc faţă de acela „de la noi" şi unde ne „borvisăm" [1] toată ziua. Alimentarea însă m-a ridicat peste prevederile pungei şi, cu toată viaţa mea chibzuită, o să se apropie cheltuiala generală la vreo 24.000 de lei — sumă cu care altădată măritai o fată şi pe care, acuma, domnia ta ştii cum ne-am putea-o noi procura (suma).

M-aş simţi însă mulţumit dacă Rondina s-ar vindeca de „morbul" ficatului şi să n-o mai văd „beteagă". Cît despre starea generală, suntem toţi „rotofei". N-am încercat încă bascula, deoarece mi-e teamă ca să nu fie şi ea influenţată de fluctuaţiile pieţei elöpatakene [2].

Poemei, i-am dezvoltat partea din urmă. Peste tot am o mie şi ceva de versuri pînă acum. După o nouă corectură, care îi voi face-o acasă, o vom ceti împreună [3].

Aerul şi liniştea de aici m-au întremat — vorbesc de o întremare relativă. Am bătut cărările şi dealurile vecine, unde am găsit şi o prielnică odihnă sufletească.

Dar celei adevărate, leacul i se găseşte în suflet, şi sufletele mari se întăresc şi în lume, nu numai aici.

Ţi-am primit cartolina de la Mangalia, căreia am fost nevoit să-i răspund prin rîndurile cerute de necazul care ţi-a abătut liniştea prin trecerea mamei [4] domniei tale spre „cele senine".

Nu ştiu pe unde eşti acum. Acasă, ne întoarcem la finele lunei. Eu îţi doresc sănătate şi întremare, ca să ne fii de folos şi mai departe, atît nouă, acelora care te iubim, cît şi neamului, în care zeii te-au hărăzit să vieţuieşti acum.

Afecţia noastră sinceră,

Dimiu

B.A.R.S.R. — 11 (19)/DXXXVIII. — Inv. 72.781

---

[1] Verbul *a se borviza* (grafia *borvisa* reprezintă o adaptare la sistemul ortografic al lui Ov. Dens.): derivat ad-hoc din *borviz* (<magh. *bórviz* „apă minerală").

[2] Denumirea maghiară a staţiunii *Vîlcele* este *Elöpatak*. De aici, adj. creat de Dimiu, *elöpatakean*.

[3] Dimitrie Dimiu, *Nirvana*, București, 1925.

[4] Cu privire la moartea mamei lui Ov. Dens., Elena Densusianu, vezi și scris. XLI a lui C. Damianovici către Ov. Dens., nota 1.

XX[1]

Buc⟨urești⟩, 15 IV ⟨1⟩927

Dragă maestre,

N-am venit pe la mata de multă vreme, și astă-iarnă, cînd am urcat scările, mi s-a spus că ești în străinătate.

Eu am avut o serie de suferințe trupești. Mai întîi, am răcit la Buziaș, cînd cu faimosul înec — răceală care mi-a adus ca dar o bronșită, cu care am intrat în iarnă.

După Bobotează, s-abate gripa și în casa mea și toți se îmbolnăvesc; eu capăt, ca complicație, o bronho-pneumonie, care mă ține în pat 19 zile.

Mă fac bine, dar bine de tot se vede că nu m-am făcut, căci în martie vine altă gripă cu... o congestie pulmonară. Alte 19 zile la pat.

Scap și de asta și vreu să-mi aranjez cărțile. Obosesc, și altă gripă; și, toate la un loc, au făcut trei luni de zile, cu o cheltuială de peste 22.000 lei și cu atîta năcaz.

Acuma — slavă lui Dumnezeu — sunt bine, însă într-o convalescență atentă, și una din atenții e: să nu ies din casă pînă pe la Paști.

Iată pentru ce îți scriu și nu pot veni la mata să te văd.

M-ar bucura mult, dacă aș ști că ai fost și că ești sănătos și îngăduie-mi o rugăminte mare. Eu nu mai am libertatea serilor — deocamdată — ca înainte. A doua poemă a mea e gata [2]. Pot s-o încredințez dragostei matale ca s-o foiletezi cînd ai timp? Ori ești așa de ocupat?

Eu — o trimit odată cu aceste rînduri.

De se poate — rămîne; de nu — vine înapoi.

Și dacă rămîne, trec eu pe la mata după rezultat și ridicarea ei spre sfîrșitul lui mai. Asta nu mă împiedecă să trec și mai devreme pentru a-mi vedea maestrul, dacă convalescența îmi îngăduie.

Pe vară, cred că ne stabilim la Brașov — după recomandația medicului, unde se va duce soția mea din timp să aleagă odăi retrase și mai omenoase.

În cazul cînd ms. rămîne la mata, unde găsești că nu e bine, [fă][3] semn cu creionul fără milă.

Cu aceeași dragoste sinceră rămîn,

Dimiu

B.A.R.S.R. – S 11 (20)/DXXXVIII. – Inv. 72.779

---

[1] Scrisoare datînd cu $4^{1}/_{2}$ luni înaintea morții lui D. Dimiu.

[2] Nu am reușit să aflăm alte informații (nici măcar titlul) cu privire la acest al doilea poem al lui D. Dimiu.

[3] Completarea editorilor.

Titu Dinu [1]

I [2]

[București,] 1 iulie ⟨1⟩913

Mult stimate domnule Densusianu,

De la Secretariatul Facultății de litere mi s-a comunicat, astăzi, hotărîrea Consiliului Facultății de la 25 iunie[3] după care mi s-a acordat premiul „Halfon" [4].

Primind această înștiințare, gîndul mi se duce spre d-voastră. Vă rog să primiți mulțumirile mele cele mai recunoscătoare pentru bunăvoința ce ați avut de a mă propune la acest premiu și vă rog să fiți sigur de devotamentul meu neclintit.

Titu Dinu

B.A.R.S.R. — S 12 (1)/DXXXVIII. — Inv. 72.788

---

[1] Titu I. Dinu (1888—1918), poet, istoric literar. Studiază la Facultatea de litere din București (1907—1912). Profesor de limbile română și latină în învățămîntul secundar din București (din 1913). Colaborează la *VN* din dec. 1909 pînă în sept. 1915, cu traduceri din Baudelaire și Horațiu, cu cercetări de folclor, cu articole de istorie literară. Între martie 1915 — febr. 1917: în comitetul de conducere al *VN*, alături de Ov. Densusianu, Const. Damianovici, Pomp. Păltănea, V. Rath, Eug. Speranția, N. Stănescu și V. Vircol. A publicat, în colaborare cu Pompiliu Păltănea, două volume de tălmăciri din literatura latină: *Satirele lui Horațiu*, traduse din latinește în metrul original și însoțite de note explicative, București, 1910 [1911]; *Comediile lui Plaut*. Traduceri din latinește, București, 1912. Ambele au fost editate de Societatea studenților în litere, condusă de V. Haneș. În primul volum, T. Dinu traduce satirele 1—10 din cartea I, iar în al doilea — comediile *Miles Gloriosus* și *Captivi*. Volumul de *Satire* a fost premiat de Academia Română (1912). Cercetarea dialectologică *Graiul din Țara Oltului*, în fond, o lucrare de seminar din 1910, a fost publicată postum de Ov. Densusianu în *GS*, I,1, 1923, p. 107—139 (vezi și completările, rectificările și adăugirile lui G. Șerban Cornilă, din rev. cit. I, 2, 1924, p. 332—334). T. Dinu a murit prematur (în războiul de întregire a patriei).

Scrisorile sale către Ov. Dens., datînd dintre 1913—1916, privesc relațiile de colaborare la *VN*, biografia și activitatea lui T. Dinu, viața literară a epocii. Scrisul lui T. Dinu conține unele structuri de epocă: fonetice (*postală*, III; *postale*, IV; *postei*, III) și morfologice (*se va rezolvi*, III).

În legătură cu moartea lui T. Dinu, Ov. Densusianu îi scrie următoarele lui Vintilă V. Paraschivescu, într-o epistolă trimisă de la Iași la București, în 9 apr. 1918: „Despre moartea lui Dinu am aflat din ziare și ce-mi scrii d-ta mă îndurerează și mai mult, pentru că înțeleg că moartea i-a fost provocată de o întîmplare ce putea fi evitată" (*Docum. lit.*, II, p. 233). Scris. lui Vintilă V. Paraschivescu, la care se referă Ov. Dens., nu se păstrează în fondul de corespondență primită de la Ov. Dens. existent la B.A.R.S.R., în plicul sub cota S 17/DXL, și nu avem alte informații în legătură cu această scrisoare.

În Arh. Ov. Dens. se păstrează cîteva manuscrise ale lui T. Dinu: o lucrare de seminar (interpretare de text din Sam. Micu-Clain, *Acathist*, 1801) mapa XXVII, ms. 89 (10); poezia *Dușmanul*, traducere din Baudelaire, cu intervenții autografe ale lui Ov. Densusianu: mapa XXVIII, ms. 124; traducerea tabloului III, actul II, din M. Maeterlinck, *Pasărea albastră. Țara amintirii*: mapa XXVIII, ms. 125. Poezia *Dușmanul* reprezintă și debutul lui T. Dinu în *VN* (V, nr. 20). Nu știm nimic de soarta traducerii integrale a *Păsării albastre*, anunțată ca o lucrare de perspectivă în colaborare cu Pomp. Păltănea, pe pagina finală (164) a ed. citate din *Comediile lui Plaut* (sub „vor urma").

Vezi: Perpessicius, în *Analele Brăilei*, I, 1929, nr. 2—3, p. 85—88; *Docum. lit.*, II, p. 234; Solacolu, *Evocări*, p. 182—183, 184, 224; raportul lui I. C. Negruzzi la traducerea *Satirelor* lui Horațiu, în *AAR*, s. II, t. XXXIV, 1911—1912, Partea adm., p. 217; recenzia lui Ov. Densusianu la traducerea *Comediilor* lui Plaut, în *VN*, VIII, nr. 2 (1 III 1912), p. 39, și în *Farul* (București), nr. 3, 9 III 1912, p. 3; necrologurile lui Ov. Densusianu, în *VN*, XIII, nr. 11—12, 1 ian. — 1 febr. 1918, p. 164—165; Sim. Mehedinți, în *Conv. lit.*, 51, 1919, nr. 1, p. 116 (semnat S.O.V.).

[2] Titu Dinu se distinsese, pînă la această dată, cu o valoroasă colaborare la *VN*, începînd cu numărul pe 1 dec. 1909 (V, nr. 20). După două poezii traduse din Baudelaire, publică 4 interesante cercetări de folclor (*Dunărea în poezia populară*, *Florile în poezia populară*, *Codrul în poezia populară*, *Luna în poezia populară* — primele trei, în 1910, ultima, în 1912); apoi, o comemorare a lui Alex. Cuza și un necrolog la moartea lui I. L. Caragiale (ambele în 1912).

[3] Consiliul profesoral al Facultății de filozofie și litere a Universității din București decisese premierea cu 500 lei a lui Titu Dinu, licențiat în litere cu „magna cum laude", ca fiind cel mai merituos licențiat din anul școlar 1911—1912.

Dealtfel, chiar în anii studenției, Titu Dinu mai fusese premiat: în 1909—1910, cu 75 lei, pentru o lucrare de seminar; iar în 1910—1911, cu 500 lei, pentru lucrarea *Monografia dialectală a comunei Drăguș și împrejurimilor (Țara Oltului)*. Aceasta, probabil cu anumite modificări, va fi publicată în *GS*, I, 1, sub titlul *Graiul din Țara Oltului*. Vezi, aici, nota 1.

[4] Cele 4 premii „Iosef Halfon" (două a 500 lei și două a 125 lei) se înființaseră, în cadrul universității bucureștene, ca recompensă anuală oferită la doi studenți ai Facultății de filozofie și litere și la doi de la Facultatea de științe, pentru nota „magna cum laude", respectiv „cum laude", la examenul de licență.

II[1]

București, 21 iulie ⟨1⟩914

Mult stimate domnule Densusianu,

Am primit la timp biletul [2] și vă mulțumesc cu recunoștință. Eu însă a trebuit să-mi amîn plecarea cu o săptămînă, din pricina unui dentist, încît nu pot pleca decît mîine.

Aș dori să vă împărtășesc cîteva știri de la noi, din țară. În literatură, aproape nimic nou. A apărut numărul ultim al *Vieței românești* cu o notiță despre noi [3]. Vă voi trimite în curînd notița aceasta.

E însă, la noi, o situație generală plină de neliniște. Întocmai ca anul trecut. Ba mai rău. Se răspîndesc fel de fel de zvonuri în legătură cu grozava situație europeană. Se vorbește chiar de un antagonism ce ar exista între guvern și tron întru ce privește atitudinea ce trebuie adoptată. Azi e un Consiliu de coroană la Sinaia. Se asigură însă că vom rămîne deocamdată neutri, mobilizînd totuși, adecă... „neutralitate armată", după expresia consacrată. Bănuiesc că d-voastră duceți lipsa ziarelor românești. Dacă mi-ați spune că doriți să le aveți, vi le-aș trimite cu o deosebită plăcere.

Despre Păltănea [4] nu mai am nici o știre, de vreo săptămînă. Nu știu ce va fi făcînd pe o vreme ca asta.

Cred că și d-voastră sunteți neliniștit de situația prezentă. Dacă liniștea nu se stabilește curînd, poate nu mai mergeți în Franța. Și nu știu dacă, și în țară, reîntoarcerea nu va fi cam anevoioasă. Veți întîrzia, în acest caz, mai mult, la Tarasp.

Eu plec, pentru că armata nu mă reține și, apoi, simt nevoia unui aer mai curat. În curînd vă voi scrie de la țară; pînă atunci, rămîn al d-voastre devotat

T. Dinu

B.A.R.S.R. — S 12 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.789

---

[1] Ov. Densusianu se afla în Elveția, la Tarasp.

[2] Permisul de liberă circulație pe C.F.R., din partea redacției *VN*.

[3] Titu Dinu face aluzie, probabil, la notița, apărută în *Viața rom.*, IX, 1914, nr. 6 (iunie), p. 385, referitoare la disputa dintre cele două reviste pe marginea noțiunilor de stil și vocabular. Disputa era mai veche și avea să continue și în numărul următor al *Vieții rom.*

[4] Pompiliu Păltănea se afla în Franța. Vezi scrisorile sale către Ov. Dens.

III[1]

București, 16 aug. [1914]

Mult stimate domnule Densusianu,

Scrisoarea pe care mi-ați adresat-o la 3 august am primit-o abia azi, la 16!

La tipograf, fusesem mai de mult; corecturile sunt la mine; dar materia e foarte puțină; sunt numai 29 de pagini [2]. Ionescu [3] mi-a spus că n-a primit de la d-voastră decît o singură carte postală din Tarasp; mi-a arătat-o; nu știa că sunteți la Zürich; probabil că scrisorile trimise nu i-au sosit. Eu nu știu acum ce să fac. Mi-ați spus că poate după 15 zile (socotind de la 3 august), adecă azi ori mîine, plecați spre țară. De aceea, nu s-au mai trimis corecturile. M-am temut că poate nu veți mai fi în Zürich, și atunci s-ar putea să se piardă. Dealtfel nu știu dacă și aceste rînduri le veți putea primi. Poate că în timpul cînd vi le scriu, ați pornit spre țară. Vina e numai a întîrzierei postei. Cum v-am spus, scrisoarea d-voastre a făcut pînă aici aproape 2 săptămîni! Dacă însă mai rămîneți în Zürich și socotiți că e timp să primiți corecturile, eu vi le voi trimite cu toată graba.

Altfel, pe la noi e liniște. Lumea e ca în timpuri normale. Aceeași viață, aceleași deprinderi. Nu avem mobilizare generală, ci numai concentrări și — parțiale. Iar ca atitudine față de politica externă, păstrăm neutralitatea armată. Adecă aceeași atitudine ca acum o lună. Am fost și pe la d-voastră pe acasă de vreo două ori. Servitoarea e acasă, e bine și vă așteaptă din zi în zi. I-am spus că nu puteți ști nici d-voastră cînd vă veți reîntoarce.

Se pare că prevederile pe care le-ați avut se împlinesc. Telegramele de azi vorbesc de înfrîngerea germanilor. Ce bine ar fi! Eu cred că cu cît vor fi mai bine bătuți germanii, cu atît se va rezolvi conflictul mai ușor.

Despre Păltănea nu mai am nici o știre. Cred că e încă la Paris [4]. I-am scris ieri tatălui său, rugîndu-l să-mi scrie dacă știe ceva despre el. Haneș [5], care a venit din Paris acum cîteva zile, mi-a spus că Păltănea a rămas acolo.

Bănuiesc că scrisorile pe care vi le-am trimis la Tarasp, nu le-ați primit. V-am trimis și un plic cu cîteva manuscrise: niște notițe de răspuns la vreo două reviste, o scurtă recenzie și un articol mai mic. Dacă se vor fi pierdut și dacă nu va fi prea tîrziu, le voi redacta din nou.

Vă doresc o bună și grabnică reîntoarcere și vă asigur de devotamentul meu deplin.

Titu Dinu

B.A.R.S.R. – S 12 (3)/DXXXVIII. – Inv. 72.799

---

[1] Anul: stabilit cu ajutorul epistolei următoare (IV), scrisă peste o zi, epistolă în care T. Dinu face referiri la scris. din 16 aug., și cu ajutorul conținutului.

[2] Înseamnă că, în absența lui Ov. Dens. din țară, T. Dinu a fost însărcinat să răspundă de nr. 6–7 din a. X al *VN* (1 aug. – 1 sept. 1914). Fascicula respectivă a apărut cu un număr aproape dublu de pagini. Completarea de la 29 p. pînă la 56 p. s-a făcut, desigur, după întoarcerea lui Ov. Dens. în țară. În primul rînd, Densusianu însuși introduce partea I a unui articol scris de el la Zürich (*Ce nu se poate să învingă*, 8 p.). Probabil nou este și art. lui Ch. Drouhet (*Alecsandri — poet liric și romanticii francezi*, 18 p.).

[3] Dimitrie C. Ionescu, conducătorul tipografiei care tipărea *VN*.

[4] Vezi și scris. II (nota 4) și IV.

[5] Petre V. Haneș. Vezi, infra, scrisorile sale către Ov. Dens.

IV[1]

București, 17 august [1914]

Mult stimate domnule Densusianu,

V-am trimis ieri la Zürich o scrisoare închisă. Am cetit însă azi în ziare că s-a deschis punctul Predeal pentru expedițiile postale în străinătate, dacă aceste expediții sunt deschise, încît să poată fi controlate. De aceea vă scriu în această formă; sper ca, prin Predeal, aceste rînduri să vă sosească mai repede decît celelalte, care au apucat drumul pe mare. Cum vă spuneam ieri, scrisoarea d-voastre mi-a sosit cu foarte mare întîrziere. Am primit-o la 16 august. De aceea, nu v-am mai trimis corecturile, căci nu știam dacă mai sunteți la Zürich; mi-ați spus că poate plecați peste 15 zile socotind de la 3 august. Corecturile acum sunt la mine; dar nu vor ocupa decît 29 p. Din același motiv nu v-am trimis nici biletul[2]; dar și altfel, poate, aș fi ezitat să vi-l trimit: pentru recomandata de ieri a trebuit să declar că v-o expediez pe răspunderea mea; în astfel de condițiuni mi-ar fi fost teamă să vi-l trimit. Păltănea n-a venit încă, în țară; a rămas la Paris. Nu știu cînd și cum se va întoarce. Dacă socotiți că veți întîrzia mai mult la Zürich, comunicați-mi, vă rog, ce trebuie să fac în privința revistei și vă voi asculta cu toată bucuria.

Devotat,

T. Dinu

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, Hôtel Eden au Lac, Zürich, Helvetia.

[Exp.] T. Dinu, 4, str. Puțu de piatră, București.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 12 (4)/DXXXVIII. — Inv. 72.790

[1] Anul: după ștampila poștei. În scris. de față, T. Dinu face referiri la scris. III. Ștampila poștei din Zürich are data: 18 IX 〈19〉14. După ce a ajuns la adresa din Elveția, datorită faptului că Ov. Dens. plecase între timp de acolo, cineva a anulat această adresă și a scris: „Bucarest, Roumanie".

[2] Vezi scris. II, nota 2.

V[1]

[București,] 18 iulie 〈1〉915

Mult stimate domnule Densusianu,

Eram încredințat că sunteți mulțumit de Cheia. Locurile acelea sunt încîntătoare. Eu plec mîine. Am ales localitatea de anul trecut: Conțești

(Muscel), gara Clucereasa. Voi avea aer plăcut și liniște. Voi putea să lucrez cîte ceva și pentru examenul care — se zice — se va ține la anul [2].

Mi-ar părea bine să știu unde vă găsiți pe la 1 august. Aș dori să vă trimit o recenzie sau două și poate o mică traducere pentru revistă [3].

Mi-a scris d-l Damianovici [4]. A fost serios bolnav — la Olănești. Acum însă e bine.

Biletul de tren îl va lua Stănescu [5]. Îl va avea cu puțină întîrziere, din pricina neglijenței celor de la *lucrări publice*, deși eu am stăruit foarte mult să-l poată avea acum.

Prin București nimic nou, decît călduri mari și... concentrări militare.

Devotat,

T. Dinu

B.A.R.S.R. — S 12 (5)/DXXXVIII. — Inv. 72.796

---

[1] Ov. Densusianu se afla la Cheia, lîngă Vălenii-de-Munte, în concediu de odihnă. Locul de expediere a scrisorii: stabilit după cuprins.

[2] Examenul de capacitate pentru profesorii secundari.

[3] Nu știm la ce recenzii se referă T. Dinu. E posibil ca unele dintre recenziile publicate în partea a doua a *VN*, fără semnătură, să nu aparțină totuși lui Ov. Dens., ci colaboratorilor săi mai apropiați. „Mica traducere" este traducerea din Horațiu, apărută în *VN*, XI, nr. 6—7, 1 aug. — 1 sept. 1915, p. 186: *Cătră sclav* (Ode, I, 38), ultima colaborare a lui T. Dinu la *VN*. Vezi și scrisoarea următoare.

[4] Const. Damianovici. Vezi, supra, scrisorile sale către Ov. Dens.

[5] N. Stănescu, colaborator al *VN*. Vezi scrisorile sale către Ov. Dens.

VI

Conțești, 31 iulie ⟨1⟩915

Mult stimate domnule Densusianu,

Scrisoarea d-voastre de la Cheia mi-a sosit acum 2 zile, încît, atunci abia, am putut afla că vă întoarceți la București.

Tot azi vă trimit pentru revistă cîteva însemnări și o mică traducere din Horațiu; dacă vă sosește tîrziu, și paginele revistei sunt prinse, rămîne pentru numărul viitor. Cred însă că însemnările vor avea loc [1].

Ați văzut, cred, articolul lui Ibrăileanu din *V⟨iața⟩ r⟨om⟩.* cu violența împotriva bucureștenilor [2]. Mă gîndeam la cîteva rînduri de răspuns, dar mi-am zis că poate dați d-voastră.

Eu mai rămîn pe aici. E foarte frumos. Mă voi întoarce la București la 24 august. Mai tîrziu decît mă hotărîsem. Astfel, îmi pare foarte rău că voi lipsi cînd se va expedia revista. Iarăși veți fi singur. Mă mîngîi însă că îmi voi lua revanșa pe viitor.

Cu totul devotat,

T. Dinu

Dacă publicați traducerea în acest număr, nu e nevoie să am corecturi.

B.A.R.S.R. — S 12 (6)/DXXXVIII. — Inv. 72.797

---

[1] Vezi scris. precedentă (V), nota 3.

[2] G. Ibrăileanu, în articolul *Pe marginea unei antologii* (rubrica *Note pe marginea cărților*), din *Viața rom.*, X, 1915, nr. 5—6 (mai-iun.), p. 267—268, criticînd decadentismul parizian și „realismul blazat" al lui H. Lecca, ajunge într-adevăr la generalizări exagerate, prin care denigrează întreaga viață literară din Capitală (de ex.: „Decadentismul parizian își creează o mică sucursală în București — școala decadentă dintre 1880—1900". Bucureștiul are o civilizație „pur materială, prozaică și de fațadă, cu perversitatea lui precoce, inerentă unei asemenea civilizații, cu parisianismul lui de capitală orientală [...] Un poet bucureștean [...] n-are ce cînta [...]. Bucureștiul cel nou [...] nu prezintă o atmosferă prielnică literaturii" etc., etc.)

VII

[Cîmpulung, 26 aug. 1915]

[Scris. f. l., f. d., în limba română. Îi trimite respectuoase salutări din Cîmpulung. Semnează: T. Dinu. Locul de expediere a scrisorii: după cuprins și după ștampila poștei; data expedierii scrisorii: după ștampila poștei. Adresa și textul scrisorii: scrise cu creionul. Ilustrata reprezintă: „Cîmpulung. Aleea principală din grădina băilor" (foto).]

[Adresa] D-lui Ovid Densusianu, București, 24, str. Colței.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 12 (7)/DXXXVIII. — Inv. 72.798

VIII

[Constanța,] 23 IV ⟨1⟩916

[Scris. f. l., în limba română. Îi trimite salutări din Constanța, unde se află într-o excursie. Semnează: T. Dinu. Locul de expediere: indicat în textul scrisorii. Adresa și textul scrisorii: scrise cu creionul. Ilustrata reprezintă „Bulevardul Elisabeta. Constanța", cu vedere spre Cazinou (foto). Ștampila poștei din Constanța, precum și aceea din București, au data în st. n.: 6, respectiv 7 mai 1916.]

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, 24, str. Colței, București.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 12 (8)/DXXXVIII. — Inv. 72.792

IX[1]

[București,] 21 V ⟨1⟩916

Mult stimate domnule Densusianu,

Nu m-am întîlnit cu nimeni din cercul nostru [2], zilele acestea. De aceea, nu cred că vor ști unde să vie deseară. Și chiar Rath [3] îmi spunea că nu e sigur dacă va putea veni.

Socotesc că ar fi mai bine să nu ne întîlnim deseară, rămînînd să ne adunăm sîmbăta viitoare (28 mai), la „Căpitanu" [4].

Devotat,

T. Dinu

B.A.R.S.R. — S 12 (9)/DXXXVIII. — Inv. 72.791

---

[1] Locul de expediere: dedus din cuprinsul scrisorii.

[2] E vorba de cercul colaboratorilor mai apropiați ai *VN*, care, împreună cu Ov. Densusianu, organiza întîlniri, de obicei săptămînale.

[3] Victor Rath, colaborator la *VN*. Vezi, mai jos, scrisorile trimise de el lui Ov. Densusianu.

[4] „Căpitanu": probabil un local, unde se întîlneau, în acel timp, colaboratorii *VN*.

X[1]

Sinaia, 22 V ⟨1⟩916 [st. v.]

Multe și respectuoase salutări din Sinaia, unde sunt așa de strașnice măsuri militare — parcă am fi pe picior de război.

T. Dinu

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, București, 24, str. Colței.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 12 (10)/DXXXVIII. — Inv. 72.793

[1] Adresa și textul scrisorii: scrise cu creionul. Ilustrata reprezintă: „Sinaia, Casino și Palace Hotel", cu vedere spre Vîrful cu Dor și spre Furnica (foto). Ștampila poștei de plecare are data în st. n.: 5 iun. 1916.

XI[1]

Focșani, 9 iunie [1916]

Respectuoase salutări din Focșani, unde am venit pentru niște examene particulare. Cred că voi termina pînă sîmbătă, spre a putea lua parte la masa proiectată.

Devotat,

T. Dinu

[Adresa] Domnului Ovid Densusianu, București, 24, str. Colței.

C.p.i. — B.A.R.S.R. — S 12 (11)/DXXXVIII. — Inv. 72.794

[1] Anul: stabilit cu ajutorul scrisorii următoare (XII). Adresa și textul scrisorii: scrise cu creionul. Ilustrata reprezintă „Focșani, Cascada din grădina publică" (fotocolor).

XII

Asău, 26 iulie 1916

Mult stimate domnule Densusianu,

Sunt aproape două luni de cînd nu v-am văzut. Pe la 10 iunie trebuind să mă duc la Focșani pentru examenele particulare [1], m-am întors cam bolnav. Apoi am avut la liceul nostru lucrări nespus de multe. M-am resimțit — ca sănătate — pe urma lor. Am căutat să plec. Mă găsesc acum la Asău, o localitate încîntătoare pe valea Trotușului. Datorită aerului de aci și repaosului pe care mi l-am impus, m-am restabilit pe deplin. Peste o săptămînă mă voi întoarce în București, unde voi simți o deosebită bucurie dacă vă voi vedea.

Devotat,

Titu Dinu

B.A.R.S.R. – S 12 (12)/DXXXVIII. – Inv. 72.795

---

[1] Vezi scris. precedentă (XI).

XIII[1]

[București, 1916 (?)] joi

Mult stimate domnule Densusianu,

De mult voiam să vă văd. Eram hotărît să vin azi pe la d-voastră. O telegramă însă, cu totul neașteptată, m-a înștiințat de moartea fratelui meu, la Predeal. Trebuind să plec acolo, mi-ar părea rău dacă nici sîmbătă nu vă voi putea vedea.

Devotat,

Titu Dinu

B.A.R.S.R. – S 12 (13)/DXXXVIII. – Inv. 72.800

---

[1] Locul de expediere: dedus din cuprinsul scrisorii. Datarea: aproximativă. Scrisul asemănător cu cel din 1916. Nu deținem informații în legătură cu data morții fratelui lui T. Dinu, pentru a putea data scrisoarea mai precis.

Aristia Dissescu[1]

[București, 23 aprilie 1913]

Domnule Densușian,

Vă rog ca mîine, miercuri 24 aprilie, la 3 ore, să fiți și[2] d-voastră la Pathé, pentru filme. Eu nu șciu [sic] sigur daca [sic] pot veni, find [sic] la Theatru. Țin să fiți d-voastră, avînd multă încredere în gustul d-voastră, find [sic] escelent [sic].

Cu salutări și amiciție,

Aristia Dissescu

C.v. – B.A.R.S.R. – S 13 (1)/DXXXVIII. – Inv. 72.801

---

[1] Aristia Dissescu, soția lui C. G. Dissescu. Vezi, mai jos, scris. acestuia. Emitenta s-a folosit de c.v. a soțului ei, al cărui nume este imprimat: *C. G. Dissescu / Ministrul Cultelor și Instrucțiunii.* Localitatea de expediere: după cuprins. Ziua și luna: stabilite după indicația calendaristică din textul scrisorii; anul: stabilit cu ajutorul calendarului (stil vechi). Am păstrat ortografia originalului.

[2] Din eroare, secvența *fiți și* se repetă.

Constantin G. Dissescu [1]

FACULTATEA DE DREPT
CABINETUL DECANULUI [2]

București, 17 iunie 1915

Iubite coleg,

Am primit *Graiul din Țara Hațegului* [3] și l-am citit cu interes. Introducția este cu deosebire interesantă. Bine cunoști românismul.

N-am știut pîn-acum că subvenția încuvi[i]nțată de mine a fost suprimată [4]. Multă răbdare trebuie în Țara Românească.

Cu mulțumiri bune,

C. G. Disescu

[Antetul plicului] Facultatea de drept din București.
[Adresa (pe plic)] Domnului Ovid Densusianu, professor [sic] la Facultatea de litere, la Universitate, București [5].

B.A.R.S.R. — S 13 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.802

---

[1] Constantin G. Dissescu (1854—1932), jurist și om politic. Liceul la București. Studii juridice și doctoratul la Paris. Cîțiva ani judecător la București. Între 1879—1884, suplinește pe V. Boerescu la catedra de drept comercial de la Facultatea de drept din București. În 1883—1884, numit profesor de drept penal și procedură civilă la Universitatea din Iași, iar în 1884, e transferat la Universitatea din Capitală (la catedra de drept civil). De tînăr, intră în viața politică, militînd pentru conservatori. Mai mulți ani, decan al Facultății de drept din București. Deputat, senator, ministru de justiție (aprilie 1899 — iulie 1900), ministru al cultelor și al instrucțiunii publice (oct. 1906 — martie 1907, oct. 1912 — ian. 1914). A publicat numeroase studii juridice, cursuri, conferințe. În scris. de mulțumire către Ov. Dens. pentru cartea oferită de acesta, relevăm inadvertențele ortografice: *Am priimit; încuvințată.* A se observa că emitentul nu-și semnează numele cu *ss*. Vezi *VN*, XI, nr. 2, p. 53; Rosetti, *Dicț. cont.;* Augustin Z.N. Pop, *Din istoria culturii argeșene*, Pitești, 1965, p. 109; *Coresp. Bianu*, III, p. 616.

[2] Între cuvintele imprimate *Cabinetul* și *Decanului*, emitentul intercalează, cu scris de mînă, abrevierea *f.*, adică „fost", ceea ce înseamnă că nu mai era decan.

[3] Ov. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, București, 1915.

[4] E vorba de o subvenție aprobată de C. G. Dissescu, în ultimul său ministeriat, pentru elaborarea studiului lui Ov. Dens., subvenție pe care succesorul lui Dissescu, I. G. Duca, reprezentant al partidului liberal, n-a mai onorat-o. Vezi *VN*, XVII, nr. 1—2 (1 III — 1 IV 1921), p. 40.

[5] Pe adresa de pe plic, cineva a adăugat cu creionul „Str. Colți[i] 24".

Iosif N. Dona [1]

[Tekirghiol,] 5 oct. ⟨1⟩903

Stimate domnule Densușianu,

Scrisoarea și depeșa d-voastră s-au încrucișat cu mine pe drum și le-am găsit tocmai azi, pe la 5 p.m., cînd m-am întors la Tekirghiol.

Am fost pentru 3 zile în București și regret mult că n-am avut ocaziunea să ne întîlnim, putînd astfel să vă evit neplăcerea unei nouă amînări, din cauza mea. Să credeți că nu e nici o rea voință la mijloc, dar împrejurările cad astfel, că mă pun în imposibilitate de a vă aduce serviciile mele; la prima ocaziune, voi căuta să vă dovedesc aceasta.

Sanatoriul ce conduc se închide peste vreo zece zile, așa că pe la sfîrșitul lunei cred că voi veni să mă stabilesc pentru cîtva timp în Capitală.

În plăcerea de a vă vedea, vă rcg să primiți încredințarea înaltei mele considerațiuni.

Dr. *I. Dona*

B.A.R.S.R. — S 14/DXXXVIII. — Inv. 72.803

---

[1] Dr. Iosif N. Dona (1875—1956), medic internist; general. Mare colecționar de tablouri. A studiat medicina și dreptul la București. Medic secundar (din 1900), apoi primar (din 1907) al Spitalelor Eforiei. În serviciul medical și clinico-terapeutic al Spitalului Filantropia din București. Docent de clinică medicală la Facultatea de medicină din București. Director medical al Sanatoriului maritim Tekirghiol. Dintre lucrările publicate, citām în special: *Tekir-Ghiolul*. Studiu descriptiv și clinic al localității și Sanatoriului maritim Tekir-Ghiol și al mijloacelor lor de acțiune. Tratamentul marin și balneațiunea cu nomol. București, 1907 (503 p.); *La cure de Tekir-Ghiol*. Air et climat marin — héliothérapie. Bains salés et bains de boue. Le mal de Pott et son traitement à Tekir-Ghiol. Bucarest, 1928 (80 p.; comunicare la al V-lea congres internațional de talasoterapie). Tablourile și obiectele sale de artă, expuse inițial în Muzeul Dr. Dona, au fost incluse recent în Muzeul colecțiilor de artă, ambele în București. O parte dintre desene se află în colecțiile Cabinetului de stampe al B.A.R.S.R. Bibliogr. I. N. Dona, *Expunere de titluri și lucrări științifice ...*, București 1903; Dr. Hecquet, *Anuar medical român și Memento terapeutic. 1901*, Paris, [1900], p. 115. Vezi și corespondența lui I. N. Dona cu Marta Rainer, de la B.A.R.S.R. — inv. 174.758 — 174.759; Iordan, *Memorii*, I, p. 195, 256; *Necrop. Capit.*

Mihail Dragomirescu [1]

INSTITUTUL DE LITERATURĂ, BUCUREȘTI
17, Aleia Băicoianu, 17
și Universitate

22 fevr. 1925

Stimate coleg,

Dau și eu adeziunea mea la Congresul de filologie ce intenționați a convoca [2].

Comunicări am mai multe, se înțelege. Între altele: *O metodă nouă de învățat limbile* [3].

Cu salutări colegiale,

Mihail Dragomirescu [4]

B.A.R.S.R. — S 15/DXXXVIII. — Inv. 72.814 dice apărute la București. Publică mai multe studii de critică literară și de estetică. În 1922, creează, pe lîngă catedra sa, Institutul de literatură și bibliografie, devenit Institutul de literatură, apoi Noul institut de literatură. Participă la primele congrese ale Comisiei internaționale de istorie literară (Budapesta, 1931; Amsterdam, 1935). Membru al Academiei Române (1938). Publică și poezii, și un ciclu de romane. În lucrările sale, a militat pentru o artă clasicizantă, de pe poziții antiistorice, și a cultivat o critică literară și un sistem estetic idealizante, formaliste, subiective. A combătut sămănătorismul, simbolismul și modernismul. A avut numeroși admiratori, dar și temuți adversari. Publică ediții așa-zise estetice de texte: N. Filimon, Grig. Alexandrescu, Sim. Bărnuțiu, M. Eminescu (acesta din urmă, editat de M. Drag. singur, dar și în colaborare cu Constanța Marinescu), în care „corectează" (!) adesea textele, în conformitate cu principiile sale estetice. În colaborare, redactează, pentru școlile secundare, manuale de limbile română, franceză, germană și latină, manuale apărute, cele mai multe, în numeroase ediții, între 1899—1936. Nu a avut o concepție politică constantă: conservator (junimist) la început, conservator democrat apoi, termină prin a fi liberal. Evoluția vederilor sale politice și a concepției sale estetice explică și evoluția raporturilor cu Ov. Densusianu.

---

[1] Mihail Dragomirescu (1868—1942), estetician, critic literar, scriitor. Studiază la Universitatea din București (1889—1892), sub îndrumarea lui Titu Maiorescu. Coleg de an cu Pompiliu Eliade și Simion Mehedinți. Specializare la Paris și Berlin (1893—1894). Din 1894, conferențiar de estetică, apoi (1906) profesor de estetică și literatură generală și comparată (mai tîrziu, obiectul catedrei sale devine literatura română și estetica literară), la Universitatea din București, pînă în 1938. Redactor la *Convorbiri literare* (1895—1906). Înființează și conduce *Convorbiri critice* (1 I 1907— 25 XII 1910; care, la început, a avut titlul *Convorbiri*) și alte perio-

Vezi Mihail Dragomirescu, *Scrieri critice și estetice*. Ed. îngrijită, cu note și comentarii de Z. Ornea și Gh. Stroia. Studiu introductiv și tablou cronologic de Z. Ornea. [București,] 1969. (LXII + 695 [—697] p.).

[2] În ciuda animozităților pe care le întrețineau reciproc cei doi critici literari (vezi *VN*, passim), apartenența la același consiliu profesoral și, de la un moment dat, la același partid politic (conservator-democrat) a făcut ca relațiile dintre Ov. Dens. și M. Drag. să fie adesea, dacă nu protocolare, măcar de falsă bunăvoință, mai rar de colaborare. Urmînd să aibă rolul viorii întîi, Ov. Dens. invită pe M. Drag. la primul Congres al filologilor români, din aprilie 1925, iar M. Drag., mult mai maleabil decît colegul său, acceptă.

[3] Participînd la primul Congres al filologilor români, M. Dragomirescu prezintă, la 14 aprilie 1925, celor trei secțiuni unite, comunicarea sa: *O nouă metodă de învățat limbile*. Comunicarea nu a fost publicată în actele Congresului. Nu deținem informații în legătură cu eventuala publicare a ei în altă parte. Vezi *I Congr. filol. rom.*, p. 6, 20.

[4] Sub semnătura lui M. Dragomirescu, Ov. Dens. notează adresa (existentă, dealtfel, și în antetul scrisorii!): „17, Aleea Băicoianu", iar pe margine, cu creionul, scrie numele „Adamescu". E vorba de Gheorghe Adamescu (1869—1942), istoric literar și bibliograf, colaboratorul principal al lui M. Dragomirescu la manualele de limba română (acestea au avut și cea mai mare căutare dintre toate manualele publicate de M. Drag.), precum și la Institutul de literatură. Gh. Adamescu a luat parte, de asemenea, la primul Congres al filologilor români. A fost profesor de limba română în învățămîntul secundar (întîi la Galați, apoi la București) și la cel normal, secretar general al Ministerului Instrucțiunii Publice, inspector general al învățămîntului primar și normal, membru corespondent al Academiei Române (1921). Bibliogr. Rosetti, *Dicț. cont.*; *Fig. cont. Rom.*; *Cultura Galați*; Bucur, *Istoriogr. lit.* p. 247—248. Vezi *VN*, IX, nr. 5, p. 186; XIX, nr. 9—10, p. 150—151; *I Congr. filol. rom.*, p. 6, 7, 15, 17, 24, 29—35; *Docum. lit.*, I, p. 19—25, 227—228, 387; Caliga, *Alm. presei*, p. 124; Solacolu, *Evocări*, p. 182, 224.

Nicolae Drăganu [1]

I [2]

Cluj, 24 februarie 1925

Mult stimate domnule coleg,

Am onoarea să vă comunic că aprob din inimă ideea de a convoca un congres al filologilor români la București. Aș dori să fac și o comunicare. Subiectul rămîne să vi-l comunic mai tîrziu.

Primiți, vă rog, asigurarea deosebitei mele considerațiuni,

N. Drăganu

[Adresa] D-lui Ov. Densusianu, prof. universitar, București, 24, str. Colței.

Tr⟨imițător:⟩ N. Drăganu, prof. univ., Cluj, Calea Victoriei 5.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 16 (1)/DXXXVIII. — Inv. 72.811

[1] Nicolae Drăganu (1884—1939), filolog, lingvist și istoric literar erudit. Studiază filologia clasică, maghiară și română la Universitatea din Budapesta (1902—1906; profesori: Ph. Aug. Becker, O. Asbóth, Zs. Simonyi, Z. Gombócz etc.) unde-și susține și doctoratul (1906). Profesor de limbile greacă, latină și română la liceul din Năsăud (1906—1914), apoi liber docent de limba și literatura română la Universitatea maghiară din Cluj (1914—1918). Contribuții substanțiale la instaurarea administrației românești în Universitatea clujeană după războiul de întregire a patriei. Profesor la această instituție (din 1919). A publicat studii fundamentale cu privire la continuitatea poporului român (ex.: *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și a onomasticei*, București, 1933. Acad. Rom., *Studii și cercetări*, XXI), la istoria limbii române (etimologie, toponimie, antroponimie, relații româno-maghiare, sintaxă etc.) și a literaturii române vechi (vezi, mai ales, lucrarea de sinteză: *Histoire de la littérature roumaine de Transilvanie des origines à la fin du XVIIIe siècle*, Bucarest, 1938) și la istoria culturii românești. Filolog deosebit de înzestrat și de scrupulos, a studiat și editat mai multe texte românești din sec. XVI—XVII (unele descoperite de el însuși). A colaborat la *Dicționarul limbii române* de sub auspiciile Academiei Române. Recenziile sale, adevărate studii (uneori foarte ample!), sînt o mărturie de competență, de probitate științifică și de înaltă etică profesională. Membru al Muzeului limbii române, de la înființarea acestuia (1919). Membru al Academiei Române (1939; membru corespondent din 1923). A pus bazele cercetării științifice în sintaxa istorică românească. Studii apărute postum, la București, sub egida Societății române de lingvistică: *Morfemele românești ale complementului în acuzativ și vechimea lor. Un capitol de sintaxă românească* (1943); *Elemente de sintaxă a limbii române* (1945); *Istoria sintaxei* (1945). Ultima lucrare a fost tradusă și în limba italiană: *Storia della sintassi generale*. Opera postuma. Traduzione dal rumeno della dott. Paola Bardelli Plomteux, con note, premesse e illustrazioni di Carlo Tagliavini, Bologna, [1970.] (Linguistica, 1). Mult mai obiectiv decît S. Pușcariu, mentorul „școlii lingvistice" de la Cluj, și spre deosebire de mulți colaboratori ai acestuia, N. Drăganu cultivă, întocmai ca V. Bogrea (de la un moment dat) și G. Giuglea, relații de stimă și de respect față de Ov. Densusianu. Cele 5 scrisori ale sale către Ov. Dens. o dovedesc din plin. Primele trei (din 1925) privesc participarea lui N. Drăg. la Întîiul Congres al filologilor români, de la București. Răspunzînd la o scrisoare de sinceră apreciere din partea lui Ov. Dens. (datată 23 oct. 1926). N. Drăganu îl informează apoi (în același an) pe lingvistul bucureștean despre cîteva studii în curs de elaborare (unul de fonetică și o etimologie). Scris. a V-a (din 1938) e o scris. de mulțumire pentru trimiterea fasc. 3 din *DHLR*, II.

În Arhiva N. Drăganu din B.A.R.S.R. — filiala Cluj-Napoca, se păstrează 3 scris. ale lui Ov. Dens. către N. Drăganu (din 1925, 1926 și 1932) și două ciorne de scrisori ale lui N. Drăganu către Ov. Dens. (din 1926 și 1938). Aceste 5 texte din urmă au fost publicate, întîia dată, de Mircea Curticeanu, în *Echinox* (Cluj), II, nr. 8—9, aug.-sept. 1970, p. 11 (rubr.: *Arhiva*), sub titlul: *Savanți în corespondență* (I). Prima scris. a lui Ov. Dens. (din 1925) e datată greșit de M. Curtic. (1929), printr-o explicabilă eroare de lecțiune. În plus, M. Curtic. nu observă că cele două scris. ale lui N. Drăganu (din 1926 și 1938) sînt, de fapt, ciorne (!). Scrisoarea lui N. Drăg. către Ov. Dens. corespunzătoare ciornei din 1926 nu s-a mai păstrat în Arh. Ov. Dens. În schimb, scrisoarea lui N. Drăganu corespunzătoare ciornei din 1938 s-a păstrat.

Pentru relațiile dintre N. Drăg. și Ov. Dens., vezi și recenziile lui N. Drăganu la *CDDE* (fasc. 1—2: A—FÂN), în *Nyelvtudományi* (Budapest), II, 1908, p. 150—159, și la studiul lui Ov. Dens., *Manuscrisul românesc al lui Silvestro Amelio din 1719* (din *GS*, I, 2, 1924), în *DR*, IV, 2, 1927, p. 1106—1107. Cf. recenziile lui Ov. Dens. la studii ale lui N. Drăg. în *VN*, V, nr. 23 (15 ian. 1910), p. 475; *GS*, I, 1, 1923, p. 159—161; V, 2, 1932, p. 360—361; VI, 1—2, 1934, p. 352—358. Cf., de asemenea, criticile unor colaboratori ai lui Ov. Dens. la adresa lui N. Drăg.: recenziile lui Al. Rosetti, în *GS*, II, 1, 1925, p. 167—179, 183; și polemica slab argumentată a lui T. Papahagi, în *GS*, III, 1, 1927, p. 241—252; III, 2, 1928, p. 434—439, în legătură cu recenzia judicioasă a lui N. Drăganu la studiul lui T. Pap., *Graiul și folklorul Maramureșului* (București, 1925), în *DR*, IV, 2, 1927, p. 1063—1091 (vezi și *Junimea literară*, XVI, 1927, p. 164—174).

Bibliogr. *Bibliografia operelor lui Nicolae Drăganu* [1906—1938], în *DR*, X, 1, 1941, p. 169—183 [după un ms. al lui N. Drăg., revăzut și completat de Pia Gradea și I. Pervain; a se adăugi operele postume citate mai sus]; N. Cartojan, [elogiul lui N. Drăganu, în cadrul discursului, nerostit, de recepție la Acad. Română,] în *Manuscriptum*, V, 1974, nr. 2, p. 140—145; I. Iordan, *Nicolae Drăganu 1884—1939*, București, 1942; Macrea, *Studii*, p. 194—213; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 184—186; Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, I, Bistrița, 1973, p.230—232; *Coresp. Bianu*, I, p. 477—479; II, p. 35; III, indice; necrologurile publicate de Th. Capidan (*Langue et littérature*, Bucarest, I, 1941, p. 122—124), N. Cartojan (*Cercetări literare*, IV, 1940, p. XIII—XIV), D. Popovici (*Gînd românesc*, Cluj, VIII, 1940, nr. 1—4, p. 3—9), S. Pușcariu (*DR*, X, 1, 1941, p. 1—7), A. Rosetti (*BL*, VII, 1939, p. 186—187). Vezi Popescu-Spineni, *Instituții*, p. 158, 160, 163; *Docum. lit.*, I, p. 168—169 și indice; II, p. 341. Vezi și Fondul Nic. Drăganu de la B.A.R.S.R., Filiala Cluj-Napoca.

[2] N. Drăganu răspunde la invitația trimisă de Ov. Densusianu în legătură cu convocarea primului Congres al filologilor români. Vezi și scris. II și III.

II

Cluj, 20 martie 1925

Mult stimate domnule coleg,

În conformitate cu cele scrise în carta postală anterioară, am onoarea să vă aduc la cunoștință că, în cazul că mi s-ar pune la dispoziție mai mult timp, aș putea să comunic congresului în două capitole mici: I. *Date nouă privitoare la M. Halits* și II. *Este Halits Anonymus Caransebesiensis*? ! [1]

Dacă timpul e redus de tot, voi comunica 2—3 etimologii (d<e> p<ildă>: *giurui, adevăsi, troahnă*) [2].

Vă rog să primiți asigurarea deosebitului respect ce vă păstrez.

N. Drăganu

B.A.R.S.R. — S 16 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.812

[1] N. Drăganu a prezentat Congresului, care a avut loc la București, 13—15 aprilie 1925, numai comunicarea *Este M. Halits „Anonymus Caransebesiensis"?* Vezi *I Congr. filol. rom.*, p. 20. Cea de a doua comunicare anunțată (*Date nouă...*) a fost, pînă la urmă, integrată în studiul amplu asupra lui M. Halici, publicat în *DR*, IV. Vezi notele la scris. III. La același Congres, N. Drăganu, alături de I. Bianu, a fost ales spre a reprezenta comisia pentru transcrierea textelor chirilice. Vezi *I Congr. filol. rom.*, p. 24; cf. și p. 20.

[2] În legătură cu etimologiile propuse de N. Drăganu, Ov. Densusianu îi răspunde acestuia imediat (în 23 III 1925), întrebîndu-l dacă e de acord cu titlul *Cîteva etimologii*. Nu știm dacă N. Drăganu a dat un răspuns scris la această epistolă a lui Densusianu. Probabil că cei doi au convenit, în ultimă instanță, ca etimologiile să nu mai fie comunicate la Congres. Dealtfel, în programul Congresului nu au fost deloc incluse comunicări strict etimologice. Etimologiile respective vor fi publicate de N. Drăganu în *DR*, IV, 2, 1927, p. 759—762, 752—753, respectiv 748—749. Scris. menționată a lui Ov. Dens. a fost publicată de M. Curticeanu în *Echinox.*, loc. cit. (vezi scris. I, nota 1).

III

Cluj, 12 oct. 1925

Mult stimate domnule coleg,

Am onoarea să vă comunic că lucrarea mea despre *Mihail Haliciu* [1] a luat o întindere cam mare pentru buletinul Congresului filologilor [2] (mai bine de 3 coale de tipar) și e făgăduită d-lui Pușcariu pentru *Dacoromania*, IV, în care o să iasă [3]. Dacă aveți nevoie, pot să vă fac un scurt rezumat [4].

Al d-voastre, cu deosebit respect,

N. Drăganu

[Adresa] Domnului prof. Ov. Densusianu, București, 24, str. Colței.
Tr⟨imițător⟩: N. Drăganu, prof. univ., Cluj, Calea Victoriei 5.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 16 (3)/DXXXVIII. — Inv. 72.813

---

[1] N. Drăganu a folosit, succesiv, mai multe grafii pentru numele poetului și cărturarului român din sec. al XVII-lea: *Halits*, *Haliciu*, *Halici*. Vezi și scris. precedentă. Filologul clujean motivează astfel ezitările sale: „însuși Halici își scrie numele în trei feluri: *Halits*, *Halitz* și *Halicz*. Se mai găsește scris de alții și *Halics*" (*DR*, IV, 1, 1927, p. 77, nota 1). E adevărat că, în cele din urmă, Drăganu se fixează la forma *Halici*. Aceasta e și forma curentă în cercetările ulterioare.

[2] Actele Congresului, publicate în 1926, într-un volum, nu constituie, de fapt, un „buletin", în sensul curent al termenului.

[3] Studiul lui N. Drăganu, apare, într-adevăr, în *DR*, IV, 1, 1927, p. 77—168, sub titlul *Mihail Halici. (Contribuții la istoria culturală românească din sec. XVII)*.

[4] În principiu, Ov. Densusianu nu a tipărit, în actele Congresului, rezumate pentru comunicările destinate altor publicații (reviste etc.). E interesant de semnalat că, în situația comunicării lui N. Drăganu, sînt și comunicările majorității lingviștilor clujeni, cu excepția lui V. Bogrea și I. Popovici. Vezi *I Congr. filol. rom.*, p. 117. Despre comunicarea la Congres, N. Drăganu spune în studiul său citat din *DR*, IV, 1, p. 162 „un scurt rezumat al acestui studiu a fost comunicat Congresului filologilor români din București ..."

IV[1]

Cluj, Calea Victoriei 5, 9 oct. 1926

Mult stimate domnule Densusianu,

Reîntorcîndu-mă de la examenul de bacalaureat, ținut în Tîrgu-Mureș, am găsit prețioasele d-voastre rînduri [2] pentru care vă mulțumesc mult. Studiul despre diftongarea cu *-i-* mi-e aproape gata. Mai are nevoie de o ultimă revizuire și redactare, pe care am întîrziat s-o fac din pricină că, în volumul IV al *Dacoromaniei*, n-a mai încăput.

Pentru al V-lea, mă gîndeam că mai este vreme. Dacă aș fi avut unde să-l tipăresc mai curînd, l-aș fi terminat. Acum sînt prins încă pentru o lună, deci abia peste două luni voi putea termina redactarea definitivă [3].

În discuția privitoare la *teleleu*, mi-am permis să mă amestec și eu [4]. Regretatul Bogrea [5] îmi spunea că amestecul este întemeiat. Din extrasul cu etimologii pe care îmi voi lua îndrăzneala să vi-l trimit zilele acestea [6], veți vedea și d-voastră dacă este așa, ori nu.

Al d-voastră, cu respectuoase sentimente,

N. Drăganu [7]

Reprodus după M. Curticeanu, Savanți în corespondență (I), Echinox *(Cluj), II, nr. 8—9, aug.—sept. 1970, p. 11. Originalul ciornei se păstrează acum în Arhiva N. Drăganu, din B.A.R.S.R. — filiala Cluj-Napoca.*

[1] Ciorna scrisorii trimise de N. Drăganu lui Ov. Densusianu. De soarta versiunii expediate lui Ov. Dens., nu știm nimic. N. Drăganu avea bunul obicei de a păstra ciornele unor scrisori mai importante pe care le trimitea. Vezi, de ex., scris. V (nota 1).

[2] Scrisoarea aceasta (IV) a lui N. Drăganu este un răspuns al filologului clujean la scrisoarea din 23 sept. 1926 a lui Ov. Densusianu, publicată de M. Curticeanu în *Echinox*, a., nr. și loc. cit. Vezi, aici, scris. I, nota 1. Ov. Dens. făcea acolo o serie de comentarii judicioase, în general, foarte favorabile, pe marginea versiunii publicate a studiului lui N. Drăganu, *Mihail Halici ...*, din *DR*, IV, 1 (citat în nota 3, la scris. III), pe care i-l trimisese N. Drăganu. În legătură cu studiul asupra diftongării lui *i*, pe care Drăganu îl avea in pregătire (trebuie să admitem că informația i-a fost furnizată lui Ov. Dens. chiar de N. Drăganu, într-o scrisoare care s-a pierdut, ca atîtea altele dintre cele primite de Ov. Dens.), lingvistul bucureștean îi scria: „Problema merită într-adevăr să fie privită sub toate aspectele și aștept cu nerăbdare contribuția d-voastră la limpezirea ei". Data de 23 sept. 1926 a scrisorii lui Ov. Dens., confruntată cu data calendaristică (1927) a apariției vol. IV, 1, al *Dacoromaniei*, în care a fost publicat studiul lui N. Drăganu despre Mihail Halici, ne demonstrează că extrasele din materialele publicate în vol. respectiv, au fost puse în circulație încă din toamna lui 1926.

[3] Credem că e vorba de așa-zisa „diftongare" — în realitate o epenteză — din cuvinte ca *mare, tare, minune* etc. 〉 *maire, taire, minuine* etc., frecventă mai ales în Psaltirea Scheiană și atribuită de Const. Lacea și N. Drăganu (*DR*, III) unui copist sas. Nici în *DR*, V, nici în vreo altă publicație, apărută după 1926, N. Drăganu nu a publicat acest studiu consacrat „diftongării cu —*i*—". Neputîndu-l duce la capăt, din diferite motive, N. Drăganu va folosi însă anumite date și concluziile în diferite alte împrejurări (cursuri, recenzii, sinteze etc.). Astfel, într-una din ultimele sale lucrări, *Histoire de la littérature roumaine de Transylvanie des origines à la fin du XVIII*^{e} *siècle* (Bucarest, 1938), relevînd fenomenul, aduce o corecțiune vechii sale teze: el arată că particularitățile respective (de tipul *maire, taire* etc.) „peuvent être aussi roumains" (p. 39). Cf. *DHLR*, II, p. 52—53, 54, 72, 110 (= Densusianu, *Opere*, II, p. 423—424, 439, 444, 470); Rosetti, *ILR*, p. 508—509; G. Istrate, *Limba română literară.* Studii și articole, București, 1970, p. 27—32.

[4] Formularea — plină de modestie — a lui N. Drăganu are în vedere o discuție foarte recentă. Aproape simultan, fără să știe unul de altul, Ov. Densusianu explica termenul românesc *teleleu* prin magh. *telelö* „de iarnă; care stă (sau petrece) iarna" (*GS*, II, 2, 1926, p. 350—352), iar V. Bogrea propunea etimologia n. pers. *Thalaleu* (nume de sfînt) (*DR*, IV, 1, 1927, p. 173, 179—181; extrasele acestei părți a volumului apăruseră în toamna lui 1926; vezi, aici, nota 2.) Întemeiat pe o solidă argumentație (variante regionale, sensuri) și pe cunoașterea temeinică a limbii maghiare, N. Drăganu demonstrează că originea lui *teleleu* trebuie căutată în magh. *táláló* „cel ce află (sau găsește); cel ce nimerește sau se brodește prin apropiere" etc. ..., admițînd însă, în subsidiar, și eventuale interferențe periferice cu reflexe ale etimoanelor propuse de Bogrea și Densusianu (*DR*, IV, 2, 1927, p. 765—767). Pentru *teleleu*, vezi și scrisorile lui Ov. Densusianu către V. Bogrea, din 1926, 16 martie și 2 aprilie, publicate în *Docum. lit.*, II, p. 229—230 (cu flagrante erori de lecțiune ale editorului).

[5] Vasile Bogrea, bun prieten cu N. Drăganu, murise recent (8 IX 1926).

[6] Deci, extrasele articolelor publicate în *DR*, IV, 2, 1927, au fost puse în circulație încă din octombrie 1926.

[7] Un document important în evoluția relațiilor dintre Ov. Densusianu și N. Drăganu și în istoria Academiei Române îl constituie scrisoarea lui Ov. Dens. către N. Drăg., expediată din București, 14 VI 1932. Referindu-se la propunerea făcută de el însuși în colaborare cu G. Bogdan-Duică, la Secția literară a Academiei Române, ca N. Drăganu să fie ales membru al Academiei în locul lui Iacob Negruzzi, nu de mult decedat, Ov. Dens. își exprimă regretul pentru împotrivirea (rezultat al unei obstrucții) pe care a întîmpinat-o în secție propunerea respectivă. În finalul scrisorii, Ov. Dens. afirmă: „Îmi pare cu atît mai rău cu cît, la un nou prilej, votul meu nu ar mai putea veni, pentru că, după zadarnice încercări, am ajuns la convingerea că nu mai am de ce participa la ședințele Academiei, așa cum, birocratic, mănăstirește etc. sunt înțelese acolo". Vezi textul scrisorii la M. Curticeanu, *Savanți în corespondență* (I), loc. cit. Aducem precizarea că, în acest timp, G.B.-Duică era secretarul Secției literare, iar președinte al aceleiași secții era C. Rădulescu-Motru. Ședința în care s-a făcut propunerea a avut loc în 24 V 1932. Pentru același post vacant, mai fusese propus filozoful Ioan Petrovici. Ambii, întrunind numai cîte 3 voturi, n-au mai fost acceptați drept candidați. În ședința din ziua următoare, secția acceptă în unanimitate propunerea lui I. Al. Brătescu-Voinești de a fi ales George Enescu. Supusă — peste cîteva zile — votului plenului Academiei, propunerea lui Brătescu-Voinești e aprobată cu unanimitate

de voturi. Vezi Academia Română, *Anale*, t. LII, ședințele din 1931—1932, București, 1932, p. 212, 235. Nu este exclus ca, printre cei care i-au făcut obstrucție lui N. Drăganu să fi fost și S. Pușcariu, care nu putea vedea cu ochi buni coaliția Ov. Densusianu-N. Drăganu. Nu e lipsit de interes să relevăm, apoi, că numai cu jumătate de an înainte, în noiembrie 1931, Ov. Dens. făcuse un referat favorabil pentru tipărirea de către Academie a lucrării lui N. Drăganu, *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și a onomasticei*, lucrare care într-adevăr va apărea, în 1933, sub egida Academiei (vezi, aici, scris. I, nota 1). Vezi *Coresp. Bianu*, I, p. 478—479.

V[1]

Cluj, 5 februarie 1938

Mult stimate domnule Densusianu,

Vă mulțumesc din inimă pentru bunăvoința pe care mi-o arătați, trimițîndu-mi fasc. III, vol. II, din *Hist. de la langue roumaine* [2], care-mi va fi de cel mai mare folos în studiile mele privitoare la limba românească veche și sintaxă.

Citind-o, mi-am reamintit cu multă plăcere anii de student universitar, cînd am citit și recitit cu nesațiu cel dintîi volum [3] din această „carte de aur" a filologiei române, în care se concentrează o întreagă viață de muncă cinstită și neîntrecută pregătire.

Dumnezeu să vă dea sănătate, ca să puteți continua și termina volumele privitoare la secolele următoare [4].

Vă rog să primiți asigurarea deosebitei stime și a respectului ce vă păstrez.

N. Drăganu

B.A.R.S.R. — S 16 (4)/DXXXVIII. — Inv. 179.881

---

[1] Ciorna acestei scrisori a lui N. Drăganu se păstrează în ms. autograf al emitentului în Arhiva N. Drăganu din B.A.R.S.R. — filiala Cluj-Napoca. Scrisoarea trimisă prezintă unele modificări neesențiale (mai ales stilistice) față de ciornă. Vezi scris. I, nota 1.

[2] *DHLR*, II, fasc. 3, apărută recent (Paris, E. Leroux, 1938), încheie tomul respectiv al valoroasei lucrări a lingvistului bucureștean.

[3] *DHLR*, I, Paris, E. Leroux, 1901.

[4] Din păcate, un complex întreg de factori (în ultimă instanță moartea, survenită în iunie același an) l-au împiedicat pe Ov. Dens. să-și realizeze planul de a face o descriere la zi a istoriei limbii române. Vezi, infra, scris. XX a lui M. Friedwagner către Ov. Dens., nota 1.

Maria Drăgănescu-Combary [1]

I[2]

Galați, [noiemb.-dec. 1918]

Ilustre profesore,

Cu mare bucurie am aflat chemarea dv. în sînul celei mai înalte instituțiuni de cultură românească: Academia. Cu acest prilej, vă rog să primiți urările de bine ce vă trimite, din tot sufletul ei, recunoscătoarea dv. elevă

Maria Drăgănescu-Combary

str. Sf. Gheorghe, nr. 2, Galați

B.A.R.S.R. — S 17 (1)/DXXXVIII. — Inv. 72.809

---

[1] Maria Drăgănescu-Combary, fostă elevă a lui Ov. Densusianu la Facultatea de litere din București. Este atestată, semnînd Maria (și Marie) Drăgănescu, printre studenții care frecventau seminarul de filologie romanică al lui Ov. Densusianu în anul școlar 1901—1902, alături de V. Vîrcol, Vasile Pârvan, Petre Grimm, P. V. Haneș etc. Totuși, sub numele de Drăgănescu sau Drăgănescu-Combary (sau numai Combary), ea nu este înregistrată printre absolvenvenții Facultății respective în anii 1900—1922, în listele pe care le publică Popescu-Spineni, *Contrib.* Dacă la eventuala absolvire a Facultății nu purta alt nume, ar trebui să admitem că și-a întrerupt studiile. Nu știm dacă e una și aceeași persoană cu Maria C. Drăgănescu, care termină Facultatea de drept din București în 1903, cu teza *Locațiunea în dreptul roman și român*, publicată la București, 1903. Cele 3 scrisori (nedatate) către Ov. Dens. sînt din perioada imediat următoare primului război mondial, cînd emitenta locuia probabil la Galați. Prima o felicitare. Celelalte două însoțesc materiale date spre publicare, materiale care — se pare — n-au mai apărut. Vezi *Caiet Seminar 1901—1902.*

[2] Stabilirea anului expedierii scrisorii după cuprins. Ov. Dens. a fost ales membru al Academiei Române la 26 oct. 1918.

II[1]

[F. l., 1919 (?)]

Ilustre profesore,

Acum vreo cîțiva ani, după îndrumările ce ați binevoit a-mi da, am cules o mulțime de texte, credințe și legende din județul Vlașca.

Din diferite împrejurări însă, nu am putut orîndui atunci acel material. Iar în anul 1916 cînd începusem a lucra iarăși cu rîvnă, izbucnirea războiului m-a împiedecat de a termina aceea lucrare.

În iarna 1917—18, aflîndu-mă în Huși refugiată, am cules cîteva legende și povești în graiul din Fălciu.

Trimet aci două crîmpeie din colecția mea, pe care vă rog a le citi și, de le veți socoti interesante, a le publica în revista d-voastră *Vieața nouă*[2].

Primiți respectuoase salutări de la eleva d-voastră

Maria Drăgănescu-Combary

B.A.R.S.R. — S 17 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.810

---

[1] Datarea cu aproximație, după cuprinsul scrisorii. Posterioritatea față de scris. I s-ar putea justifica prin omisiunea repetării locului de expediere și a adresei emitentei.

[2] Materialele respective n-au fost publicate în *VN*.

III[1]

[F. l., 1919—1925(?)]

Stimate domnule profesor,

Alătur aci o foaie unde e vorba de o amintire din vremea nemților[2].

Nu știu dacă s-ar putea concretiza: tipul țărancei Rada Tărcoloaia îmi pare că n-are destulă viață.

Primiți respectuoase salutări.

M. Drăgănescu

B.A.R.S.R. — S 17 (3)/DXXXVIII. — Inv. 72.808

[1] Datarea relativă: după cuprinsul scrisorii. Se vorbește de ocupația germană asupra orașului București, din timpul primului război mondial, ca de ceva trecut nu de mult. A se observa și semnătura simplificată.

[2] Materialul respectiv n-a fost publicat în *VN*.

Charles Drouhet [1]

I [2]

Paris, 17 februarie 1905

Stimate domnule Densușanu,

Era de datoria mea, față de interesul și de bunăvoința ce mi-ați arătat întotdeauna, să vă țin în curent cu cele ce am făcut la Paris [3]; nu voi căuta motive deșarte ca să-mi scuzez vina, ci vă rog foarte mult să-mi iertați neglijența mea.

Am avut mai întîi de rezolvat chestia consacrărei studiilor mele. Doream, după cum știți, să trec doctoratul de stat, de preferință celui de Universitate. Vizitele mele la decan și la secretarul Universității, petiția mea la Minister, intervenirea Legației române au fost zădarnice; nu sînt admis la doctoratul de stat decît dacă trec mai întîi licența la Paris. Am invocat precedentul cu doctoratul d-lui Eliade [4]; mi s-a răspuns că dînsul s-a prezintat ca fost elev al Școalei Normale [5] și (deși nu trecuse concurs la intrarea în Școală), ca atare, a fost dispensat de licență. A căuta să trec licența, însamnă a pierde un an și poate și mai mult cu lucrări care nu ar folosi întru nimica scopului ce-l urmăresc; chiar pentru licența „langues vivantes", trebuie să mă apuc din nou de temele latinești, să mă exercitez să compun în nemțește și să prepar ceva englezește și grecește. Kanner [6] a putut s-o facă căci știa bine nemțește; deși a luat note foarte slabe la franțuzește și la latinește, notele de la tema și compoziția germană l-au făcut să obțină media de trecere. În schimb, după cîte mi s-a părut, a expediat prea repede teza asupra Junimei [7], care nu găsește profesor s-o examineze; pînă și Picot [8] n-a primit s-o citească, sub motiv de necompetință. E cam ridicol ca Facultatea să-și dea singură un vot de ignoranță.

Văzînd că-mi este cu putință numai luarea doctoratului de Universitate, m-am rezemnat să-l iau pe acesta — păstrînd însă temerea ca vreo comisie sau vreo facultate din România să nu voiască să mi-l recunoască. Am fost în mare încurcătură pentru alegerea unui subiect de teză; vroiam să scriu o teză de literatură, dar toți autorii mai de samă, din secolul [al] XVI-le[a] încoace, au fost studiați. După convorbirile ce le-am avut cu domnii Lanson [9] și Faguet [10], m-am hotărît să tratez despre prima școală a lui Malherbe [11] (Racan, Maynard, Touvant, Colomby) [12] sau, mai probabil, numai despre unul din ei, Maynard. Aș fi preferit pe Racan, dar el formează deja obiectul discuțiunilor de tot felul ale unei voluminoase teze de 600 pagini.

Acum lucrez în direcția aceasta; cercetările au să fie cam lungi, căci Maynard are mai multe puncte obscure în biografia lui și apoi chestia influenței lui Malherbe trebuie cercetată din nou. Am speranța să sfîrșesc pînă în iulie 1906, așa încît să-mi rămîie anul al treilea al bursei pentru alte cercetări, pe care le voi face în Germania [13].

La Universitate, urmez cîteva cursuri (Faguet, Lanson, Thomas [14]); de asemenea și la Hautes Études [15] (A. Lefranc [16], ... [])] ...

B.A.R.S.R. — S 19 (1)/DXXXVIII. — Inv. 74.189

---

[1] Charles Drouhet (1879—1940), istoric literar român de origine franceză, născut în România, profesor de limba și literatura franceză la Facultățile de litere din Iași (1909—1914) și București (1915—1940). Între 1 IV 1925—1 IV 1927, a fost și decan al Facultății de litere din București. A publicat studii privind literatura franceză (Leconte de Lisle, Anatole France, Ronsard, Guez de Balzac, Fr. Mainard) și literatura comparată (raporturile dintre V. Alecsandri, Dim. Bolintineanu, Gr. Alexandrescu și scriitorii francezi). A ținut cursuri de istorie literară și de civilizație franceză (multiplicate pentru uzul studenților), a publicat un dicționar român-francez (în mai multe ediții), iar în colaborare cu V. Ghiacioiu, Alexandru Beliș, Paul Henry, Ana Pierret-Antoniu, Francis Lebrun, dar și singur, a scos manuale de franceză, pentru învățămîntul gimnazial și liceal, apărute în numeroase ediții, între 1929—1947, manuale apreciate favorabil. A colaborat la reviste literare românești și franceze. Face parte din conducerea periodicului *Revue franco-roumaine* și a societății Amiciția culturală franco-română (1929). A primit decorații românești și străine. Dintre studiile publicate, cităm: *Le poète François Mainard. Étude critique d'histoire littéraire* (Paris, 1909; teză de doctorat la Sorbona, premiată de Academia Franceză în 1910); *Tableau chronologique des lettres du poète François Mainard* (Paris, 1909; teză complementară); *Vasile Alecsandri și scriitorii francezi* (București, 1924); *Gr. Alexandrescu și Voltaire* (în vol. colect. *Lui I. Bianu. Omagiu*, București, 1927, p. 173—193). Relațiile lui cu Ov. Dens. sînt colegiale și prietenești. Ov. Dens. îi publică, în revista sa, următoarele studii *Izvoarele de inspirație din poezia „O fată tînără pe patul morții" a lui Bolintineanu*, în *VN*, IX, nr. 4 (din 1 iunie 1913), p. 131—137; *Alecsandri poet liric și romanticii francezi*, în *VN*, X, nr. 6—7 (1 aug.—1 sept. 1914), p. 179—195; nr. 9 (1 noiemb. 1914), p. 267—278 [cu referiri la Lamartine, Victor Hugo, Théophile Gautier]. Atunci cînd Academia Română refuză să publice în *Analele* sale studiul lui Drouhet despre izvoarele franceze ale teatrului lui V. Alecsandri — sub pretext că dezvăluirea acestora ar știrbi prestigiul scriitorului român, Ov. Dens. ironizează decizia înaltei instituții (vezi *VN*, VII, nr. 13—15, din 15 aug.—15 sept. 1911, p. 291). Studiul respectiv de oarecare amploare, avea să apară, peste puțin timp, în *Viața rom.*, VI (1911), nr. 11, p. 183—203; nr. 12, p. 350—363; VIII (1913), nr. 4, p. 57—82; IX (1914), nr. 6, p. 303—318; nr. 10, p. 13—26, sub titlul *Modelele franceze ale teatrului lui Alecsandri*. Vezi *VN*, II, nr. 4, p. 94; nr. 17, p. 386; VI, nr. 4, p. 80. S-au păstrat 9 scrisori (6 românești + 3 franceze) ale lui Ch. Drouhet către Ov. Dens., datînd între 1905—1925. Ele privesc relațiile de prietenie și de colaborare dintre Ch.Dr. și Ov. Dens., relațiile culturale franco-române, precum și istoria învățămîntului românesc. În scrisorile românești, Ch.Dr. folosește unele fonetisme și grafii franceze, curente în epocă *negligența* (I), *usagiul* (VIII); un fonetism hipercorect: *m-am rezemnat* (I; în loc de ... *resemnat*); inadvertențe ortografice, destul de frecvente și la alții *a vă reîn[n]oi* (II, IX), *cre[e]ază* (VIII), *să vorbești cu însuși Ministru[l]* (VIII); un plural arhaizant *pagine* (I); unele structuri verbale care nu s-au fixat în limba literară de mai tîrziu *aș fi preferit* (I), *să-mi scuzez vina* (I).

Bibliogr. Basil Munteanu, *Charles Drouhet — le savant, le professeur*, în vol. *Mélanges d'histoire littéraire et de littérature comparée offerts à Charles Drouhet par ses amis, ses collègues et ses anciens élèves à l'occasion du XXXe anniversaire de son enseignement à l'Université*, Bucarest, 1940, p. 7—18; Marie Alexandrescu, *Bibliographie des articles, études et ouvrages de M. Ch. Drouhet*, în același vol., p. 19—22; Basil Munteanu, *Charles Drouhet*, în *Cercet. literare*, IV, 1940, p. IX—X [necrolog]; Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 164—165; idem, *Instituții*, p. 54, 140; Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 260—264; *St. doc. lit.*, XI, p. 263; *Coresp. Ibrăileanu*, III, p. 61—63; *Coresp. Bianu*, III, p. 437; Valerian, *Chipuri*, p. 188—193.

[2] Scrisoare păstrată fragmentar lipsește partea finală și semnătura. Textul reprodus ocupă 4 p. ale unui difolio.

[3] Ch. Drouhet s-a aflat la Paris, între 1904—1909, cu o bursă de studii la Facultatea de litere (Sorbona).

[4] Pompiliu Eliade, profesorul de literatură franceză de la Facultatea de litere din București din 1900 pînă în 1914, fusese, între 1895 și 1899, bursierul Facultății de litere din Paris (Sorbona), unde și-a luat și doctoratul în litere (1898). Vezi și scris. lui P. Eliade către Ov. Dens.

[5] Școala normală din Paris (École normale supérieure de Paris), celebră instituție de învățămînt superior din Franța, creată în 1794 și afiliată Universității din Paris, în 1903. Formează profesori în litere și științe exacte pentru învățămîntul secundar și superior, precum și cercetători științifici. Pompiliu Eliade a fost bursierul Școlii între 1892—1895.

[6] Benedict Kanner (1878—1943), profesor de liceu în București și critic literar. Doctoratul în litere în Franța, la Sorbona (1906). Publică studii și articole privitoare la literatura română și la literatura franceză, traduceri și localizări din literaturi străine, manuale de limba română pentru uzul liceelor. Dintre scrierile sale, citām: *La société littéraire „Junimea" de Jassy et son influence sur le mouvement intellectuel en Roumanie* (Paris, 1906; teza de doctorat), care va fi recenzată în *VN*, III, nr. 3 (1 martie 1907), p. 69—70, probabil de P. V. Haneș (nu semnează). În aceeași revistă a lui Ov. Dens., B. Kanner va publica apoi articole de istorie și critică literară, despre V. Alecsandri, Ion Heliade Rădulescu etc. (între mai 1907—iul. 1910). Vezi *Caiet II abon. VN*.

[7] Vezi nota 6.

[8] Auguste-Émile Picot (1844—1918), filolog și istoric literar francez, profesor de limba și literatura română la École des langues orientales vivantes (după 1872). Preocupări de medievistică franceză (*La Sottie en France*, 1878; *Collections de documents pour servir à l'histoire de l'ancien théâtre français*, 1879—1882); pasionat cercetător al literaturii și culturii române vechi (*Coup d'œil sur l'histoire de la typographie dans les pays roumains au XVI*^{e} *siècle*, 1895; *Les Roumains de la Macédoine*, 1875, și studiile biobibliografice asupra spătarului Nicolae Milescu, mitropolitului Antim Ivireanul, cronicarului Grigore Ureche, domnitorului Alexandru cel Bun, mitropolitului Mihail Strelbițki), precum și al limbii și folclorului românesc (*Documents pour servir à l'étude des dialectes roumains*, I, f.a.; *Chants populaires des Roumains de Serbie*, 1889). Membru al Academiei Franceze (1897) și membru de onoare al Academiei Române (1879). Vezi Bucur, *Istoriogr. lit.*, p. 407.

[9] Gustave Lanson (1857—1934), critic și istoric literar francez. A aplicat metoda istorică la literatură, îmbinînd o documentare riguroasă și un stil clar și expresiv. Profesor la Facultatea de litere din Paris (Sorbona) din 1900.

[10] Emile Faguet (1847—1916), critic și istoric literar francez, erudit, fin analist, de factură impresionistă, scriitor plin de vervă. Profesor la Facultatea de litere din Paris (titular din 1897), membru al Academiei Franceze (1900). E. Faguet nu s-a putut desprinde de o viziune tradiționalistă, îngustă, asupra unor momente ale istoriei literaturii franceze, respingînd în bloc mișcarea simbolistă franceză și europeană, ceea ce i-a atras o caracterizare negativă din partea lui Ov. Densusianu în *Istoria literară în învățămîntul universitar. Ce a fost și ce ar trebui să fie*, în *VN*, VI, nr. 23 (15 ian. 1911), p. 441—445, și într-o notiță la rubrica „Din mișcarea intelectuală la noi și în străinătate" a aceleiași rev., VII, nr. 5 (15 apr. 1911), p. 100.

[11] François de Malherbe (1555—1628), poet francez de curte, autor a nenumărate ode, sonete, elegii, în majoritate — poezii de circumstanță. Malherbe reformează poezia și limba literară franceză, cerînd puritatea și eleganța expresiei, observarea strictă a regulilor de versificație.

[12] Prima școală a lui Malherbe este formată din poeți de inegală valoare, dar urmînd toți doctrina maestrului. Primii doi: Honorat de Bueil, senior de Racan, zis și Racan (1589—1670), și François Mainard (1582—1648) sînt și cei mai originali și talentați; ceilalți sînt reținuți doar de istoria literară Touvant (?—1614). François de Chauvigny, senior de Colomby, zis și Colomby (1588—1648), academician. Toți și-au publicat versurile în antologia poetică la modă *Délices de la poésie française*, edițiile din 1615, 1618, 1620, 1621. Au contribuit la purificarea limbii franceze și la fixarea regulilor de versificație.

[13] Ch. Drouhet își va încheia perioada de studii în străinătate în vara anului 1909. La 1 septembrie al aceluiași an, se înapoiază în București; la 15 octombrie, este numit profesor suplinitor la catedra de franceză a Facultății de litere din Iași, iar la 1 aprilie 1910, este titularizat pe același post. Prelungirea perioadei de studii în Franța l-a împiedicat să-și completeze cercetările în Germania, după cum plănuise.

[14] Lingvistul și filologul francez Antoine Thomas. Vezi, supra, scris. XXXV a lui I. A. Candrea către Ov. Dens., nota 3.

[15] École Pratique des Hautes Études, celebră instituție de învățămînt superior, înființată la Paris în 1868 și afiliată Universității Sorbona. Inițial, școala urmărea să completeze, prin cursuri practice, învățămîntul teoretic predat la Universitate. Cu timpul, materiile predate s-au eliberat de sub tutela cursurilor universitare, școala formîndu-și proprii specialiști, la capătul a trei ani de studiu (diplomă de absolvență), atît în domeniul științelor exacte (matematică, fizică, chimie, științe naturale), cît și în domeniul umanist (științe istorice și filologice, religie, științe economice și sociale). Aici a fost profesor de filologie romanică celebrul Gaston Paris. Vezi și *Annuaire EPHE.*

[16] Abel Lefranc (1863—1952), filolog, istoric și critic literar francez, profesor la École Pratique des Hautes Études și la Collège de France din 1904. Specialist în Renașterea franceză. Editorul cel mai autorizat al lui Fr. Rabelais. Membru al Academiei Franceze (1927).

II

Paris, 27 martie 1905

Stimate domnule Densușanu,

Vă mulțumesc foarte mult de atențiunea d-voastră și de plăcerea ce mi-ați adus-o, trimițîndu-mi *Viața nouă* [1]. Am cetit cu cel mai mare interes cuprinsul articolelor d-voastră și am simțit necesitatea la care răspundeau, de a menține „un echilibru între antiteze", cum ar fi zis Eliade [2]. Desigur, ele vor contribui la o modificare salutară a principiilor de care erau călăuziți unii din scriitorii noștri și la o îndrumare mai bună a literaturei noastre [3].

Dați-mi voie să vă comunic că noua mea adresă este: 24, rue Berthollet [4].

Mă folosesc de această ocaziune spre a vă reîn[n]oi expresiunea sentimentelor mele de deosebită afecțiune și de profund devotament,

Ch. Drouhet

[Adresa] Monsieur Ovid Densușianu, professeur à l'Université de Bucarest, 184, Calea Victoriei (Roumanie).

[Exp.] Drouhet, Paris, rue Berthollet, no. 24.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 19 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.815

[1] Pînă la data redactării scrisorii, Ch. Drouhet va fi putut primi primele patru numere ale revistei lui Ov. Dens. (din: 1 și 15 febr., 1 și 15 martie 1905).

[2] Referire la lucrarea lui I. Heliade Rădulescu, *Echilibru între antiteze sau spiritul și materia* (București, 1859—1869).

[3] Ch. Drouhet se gîndește la direcția pe care Ov. Dens. va încerca să o impună literelor românești, în sensul lărgirii orizontului estetic și promovării simbolismului ca formă de manifestare a sufletului modern.

[4] Vezi și *Caiet I abon. VN.*

III

Paris, le 2 déc⟨embre⟩ ⟨19⟩08

Cher Monsieur Densusianu,

Veuillez, je vous prie, me ranger parmi les membres de votre Société pour la culture artistique à l'école [1]. Excellente idée que de grouper tous

ceux que soucie l'éducation artistique de notre jeunesse! En s'associant, nos efforts individuels trouveront une force nouvelle qui finira par arracher nos compatriotes à leur penchant pour les idées baroques, pour les formes barbares et pour les couleurs criardes.

Comment se fait-il que vous n'ayez pas encore entrepris cette année de visiter Paris? Auriez-vous différé votre voyage pour les toutes proches vacances de Noël? J'ai bon espoir que, si Paris vous compte bientôt parmi ses hôtes, vous voudrez bien ne pas m'oublier et me procurer le plaisir de causer quelques instants avec vous.

Veuillez agréer, cher Monsieur Densusianu, l'expression de mes sentiments de bien respectueuse sympathie et l'assurance de mon entier dévouement,

Ch. Drouhet

B.A.R.S.R. – S 19 (3)/DXXXVIII. – Inv. 72.816

---

[1] Societatea pentru cultura artistică în școală se va constitui, de fapt, ceva mai tîrziu, in 1910. Ea a fost creată și condusă de Ov. Densusianu. Vezi scris. X a lui D. Caracostea către Ov. Dens., nota 2. Scrisoarea lui Ch. Drouhet demonstrează că încă din 1908, Ov. Dens. ridica problema necesității înființării Societății.

IV[1]

CHARLES DROUHET
PROFESSEUR SUPPLÉANT DE LITTÉRATURE FRANÇAISE
À L'UNIVERSITÉ DE IASSY

[Iași, 1909 dec. (ultimele zile)
– 1910 ian. (primele zile)]

prie Mr Densusianu d'agréer, à l'occasion du nouvel an, ses meilleurs voeux et vous renouvelle l'assurance de son affection et de son dévouement.

C.v. – B.A.R.S.R. – S 19 (9)/DXXXVIII. – Inv. 72.822

---

[1] C.v. în chenar negru. Locul și data redactării scrisorii: după titlurile conținute în cartea de vizită. Într-adevăr, Ch. Drouhet a fost profesor suplinitor de limba și literatura franceză la Facultatea de litere din Iași între 15 oct. 1909 și 1 aprilie 1910, cînd a fost titularizat („professeur agrégé"). Scrisoarea de față se plasează, deci, între aceste două date. Vezi și scris. I, nota 1.

V[1]

[Pontoise, 18 VII 1914]

Iubite domnule Densusianu,

Adresa mea la Paris este: 51, Bould.[2] St. Germain. Stau aci pînă la 1 august, stil nou; corecturile[3] pot să-mi fie expediate, așadar, pînă cel mult 4 zile înaintea acestei date. Îți voi trimete adresa după 1 august, st. n., în cazul cînd corecturile nu-mi sosesc aci. Cu cele mai cordiale sentimente,

Drouhet

[Adresa] Monsieur O. Densusianu, 24, str. Colții, Bucarest (Roumanie).

C.p. — B.A.R.S.R. — S 19 (4)/DXXXVIII. — Inv. 72.817

[1] Locul și data expedierii: după ștampila poștei. Orașul Pontoise se află la 32 km. nord-vest de Paris.

[2] *Bould.* (fr.) = *boulevard.*

[3] Ch. Drouhet îi trimisese lui Ov. Dens., spre publicare în *Viața nouă*, studiul său *Alecsandri poet liric și romanticii francezi.* Studiul a apărut în două numere ale revistei (vezi scris. I, nota 1). În scrisoarea de față, ca și în scrisoarea următoare, este vorba de prima parte a acestui studiu, *Alecsandri și Lamartine.*

VI[1]

[Aix-les-Bains], 8 août ⟨1⟩914

Cher Monsieur Densusianu,

J'ai appris par Candrea[2] votre adresse. Il se trouve bloqué avec sa femme et sa fille à Aix[3] où je suis arrivé le jour de la mobilisation[4]. Impossible de partir. Pas de journaux. Pas de lettres de Roumanie. J'ai écrit à l'imprimeur que, vu la difficulté de recevoir de secondes épreuves, il pouvait faire paraître mon article[5]. Les premières épreuves corrigées à Paris ont été réexpédiées le 28 juillet n⟨ouveau⟩ style. J'espère qu'elles sont depuis longtemps arrivées à destination.

Nous avons l'intention de passer en Italie (Milan) aussitôt que la circulation des trains sera rétablie.

Meilleures amitiés,

Ch. Drouhet

[Adresa] Monsieur O. Densusianu, Tarasp (Engadine), Suisse[6].

C.p. — B.A.R.S.R. — S 19 (5)/DXXXVIII. — Inv. 72.818

[1] Locul expedierii: după ștampila poștei.

[2] I. A. Candrea, profesorul de dialectologie și folclor român și romanic, prietenul și colegul lui Ov. Dens. Din 12 iulie 1914, Candrea se afla la Aix-les-Bains. Vezi scrisorile lui I.A.Candrea către Ov. Dens.

[3] Aix-les-Bains, localitate balneo-climaterică în Savoie, pe malul lacului Le Bourget (Franța).

[4] Data sosirii lui Ch. Drouhet în Franța este deci 28 iulie 1914.

[5] Vezi scris. V, nota 3.

[6] După *Tarasp*, cineva, cu creionul, a adus precizarea *Kurh* (în loc de *Khur* = fr. *Coire*, it. *Cuera*), numele german al capitalei cantonului Grisons (germ. Graubünden), în care se află Tarasp.

VII[1]

[Iași, 1914, toamna]

Iubite domnule Densușianu,

Sînt foarte surprins de graba cu care a fost convocat Senatul și Consiliul Facultății de litere din București. Mă gîndeam că numai în decembrie chestia transferării mele să fie adusă în discuție.

Îți mulțumesc foarte mult pentru îndatorarea ce mi-ai făcut [2].

Duminecă dimineața vin la București și voi aduce exemplarele dorite. Îți voi cere voie să te văd chiar duminecă, pentru a fi pus în curent cu ce s-a petrecut.

Numai de nu s-ar ține o nouă ședință a Senatului pînă atunci...

Încă o dată, călduroase mulțumiri și cele mai bune sentimente.

Ch. Drouhet

B.A.R.S.R. — S 19 (8)/DXXXVIII. — Inv. 72.821

---

[1] Locul și data expedierii scrisorii: stabilite din datele biografice, precum și din conținutul scrisorii. Într-adevăr, în iunie 1914, prin decesul lui Pompiliu Eliade, catedra de limba și literatura franceză de la Facultatea de litere și filozofie din București devine vacantă. La ea va fi numit, la 1 ian. 1915, Charles Drouhet, transferat de la catedra similară a Facultății de litere din Iași. La acest fapt se referă, dealtfel, și scrisoarea de mai sus.

[2] Rezultă, din scris. de față, că Ov. Dens. îl informase pe Ch. Drouhet, care era la Iași, despre hotărîrea Senatului și a Consiliului Facultății de litere din București de a cere transferarea lui Drouhet în Capitală.

VIII

Paris, 14 aprilie 1919
155, rue de la Pompe

Iubite domnule Densusianu,

Amabilitatea d-lui Paltanea [1] mi-a procurat plăcerea să am știri despre d-ta și activitatea d-tale. Am aflat cu mulțumire că ai înfruntat toate greutățile șederei în Rusia [2], în momente critice pentru români, și că nemulțumirile și neajunsurile de tot felul ale traiului din ultimele luni, la noi, n-au atins curajul și n-au schimbat convingerile d-tale.

Pot numai să bănuiesc care e starea de spirit în Universitatea noastră; dar sînt cît se poate de dornic de a mă reîntoarce spre a duce alături de colegi ca d-ta — și cred că, din fericire, mai sînt și alții cu aceleași sentimente ca noi — lupta pentru curățirea sufletească a Universității [3].

Am întîrziat pînă acum plecarea mea în țară atît din cauza greutăților circulației (numai favoriții Legației căpătau locuri în Expressul Orient care, dealtfel, și-a întrerupt mersul de la izbucnirea revoluției în Ungaria [4]), cît și din motive pecuniare (Ministerul neachitîndu-ne salariile, neplătite de mai bine de zece luni, decît acum cîteva zile). N-am putut însă obține bilete la Companie [5] decît pentru 8 mai, stil nou, așa încît, dacă Simplonul Express [6] nu va avea întîrziere, voi fi pe la 12 mai în București.

Cu privire la întoarcerea mea, m-ai îndatora mult dacă mi-ai face serviciul următor. Fac parte din comisia de capacitate de franceză ale cărei lucrări trebuie să înceapă la 12 mai. Doresc mult să iau parte la acest examen, căci, cum e foarte natural, soarta învățămîntului limbei franceze în licee mă interesează, ca unul (și singurul) care reprezint această specialitate la Universitate. N-aș dori, cum s-a întîmplat la cîteva serii de examene, ca toți cei care s-au prezintat să reușească. Îmi dau seamă că o indulgență largă se impune de data asta; aș vrea însă ca cel puțin, dacă nu au o practică suficientă a limbei, candidații să aibă cunoștințele filologice și literare suficiente și, în același timp, inteligența necesară pentru ca, după ce vor fi obținut catedra, să poată căpăta, în urma unei șederi de cîteva luni în Franța, uzagiul curent al limbei.

În acest scop, am proiectat crearea unui Institut franco-român la Paris [7] și instituirea unui stagiu la Universitățile din provincie (ca Grenoble, Nancy etc.) care au organizat cursuri practice de franceză pentru străini, a licențiaților noștri, viitori profesori de franceză. Cursurile de perfecționare trebuie însă să aibă pe cine să perfecționeze și, de aceea, aș dori ca, ținîndu-se seama de împrejurările în care candidează tinerii noștri la examenele actuale de capacitate, să se facă totuși o selecționare în vederea situației ce se cre[e]ază învățămîntului limbei franceze în țară, învățămînt care va trebui să ia o dezvoltare mai mare.

Nu știu dacă am plăcerea să-ți scriu ca decanului Facultății noastre [8]. În tot cazul, mă adresez la d-ta ca prietin, pentru a te ruga să vorbești cu însuși Ministru[l] [9] și a-l îndemna să amîne cu cîteva zile ținerea examenului de franceză.

Primește, te rog, iubite domnule Densusianu, amicițiile și mulțumirile mele.

Drouhet

B.A.R.S.R. – S 19 (6)/DXXXVIII. – Inv. 72.819

---

[1] Pompiliu Păltănea, critic literar și ziarist, prieten cu Ov. Dens., se afla la Paris ca atașat de presă. Vezi scrisorile lui P.P. către Ov. Dens.

[2] În timpul primului război mondial, Ov. Dens. a plecat în Rusia, la Moscova, ca delegat al Universității bucureștene, pentru a ține conferințe și a stabili contacte cu intelectualii ruși. Izbucnirea Marii Revoluții din Octombrie i-a scurtat șederea și nu a avut răgazul să prezinte decît două conferințe: *L'âme roumaine et l'âme française* și *Le soldat roumain*.

[3] Ch. Drouhet face aluzie la sentimentele filogermane care mai domneau încă în mediul universitar de la București, după primul război mondial, sentimente împotriva cărora se ridică Ov. Dens. în paginile *Vieții noi* și în noua sa revistă, *Înălțarea* (sept. 1919), de scurtă existență.

[4] În martie 1919, sub conducerea partidului comunist, a avut loc în Ungaria o revoluție proletară, care a proclamat Republica Sovietică Ungară. În august al aceluiași an, revoluția a fost înfrîntă prin intervenția forțelor armate ale Antantei.

[5] Este vorba de societatea de transporturi feroviare Compagnie des chemins de fer français.

[6] Trenul rapid Orient-Express, care traversează Alpii prin tunelul Simplon.

[7] Proiectul lui Ch. Drouhet nu s-a materializat.

[8] Ov. Dens. nu a ocupat niciodată funcția de decan al Facultății de litere din București. În acel moment, decan era slavistul Ioan Bogdan (din oct. 1912 pînă în mai 1919).

[9] Între 29 noiemb. 1918 și 24 sept. 1919, în postul de ministru al cultelor și instrucțiunii publice era I. G. Duca.

IX [1]

[București,] 28 feb⟨ruarie⟩ ⟨1⟩925

Stimate coleg,

Cu cea mai mare plăcere dau adeziunea mea congresului filologilor români pe care proiectați să-l țineți în curînd la București [2]. Mă folosesc de această ocaziune pentru a vă reîn[n]oi expresiunea sentimentelor mele distinse.

Ch. Drouhet

[Adresa] Domnului profesor Ov. Densusianu, 24, s⟨tra⟩da Colței, Loco.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 19 (7)/DXXXVIII. — Inv. 72.820

[1] Locul redactării scrisorii după indicația din adresă („Loco").

[2] Primul Congres al filologilor români a avut loc la București, între 13 și 15 aprilie 1925, din inițiativa lui Ov. Dens. Vezi *I Congr. filol. rom.*

George Duma [1]

București, 10 noiembre ⟨1⟩908

Stimate d-le Densusianu,

Astă-noapte plec. Probabil ca, aranjînd, să mă reîntorc mercuri [sic]. V-am lăsat *Les sonnets d'amour* pentru *Nuit blanche* [2]. Mai revedeți-o dv. și sper să-i dați loc de cinste.

Sigur că nu mă veți uita pentru liceul „Sf. Gheorghe" [3] — cred că voi amina stajul [4] [sic]. În orice caz, rămînînd la Constanța, vă voi scrie.

Cu deosebită considerație,

George Duma

[Adresa] D-lui Ovid Densusianu, Calea Victoriei 184, Loco.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 21/DXXXVIII. — Inv. 72.825

---

[1] George Duma (1885—1969), poet, avocat. După studii la Facultatea de drept din București (1906—1911), intră în avocatură. Între 1911—1920 stabilit la București, apoi (1920—1951), la Constanța, pentru ca, la sfîrșitul vieții (1951—1969), să revină în Capitală. În timpul studenției, se angajează funcționar la Teatrul Național din București și frecventează cercurile literare ale orașului. Între 1920—1928, funcționează și ca profesor la Școala normală de fete din Constanța, școală la care soția lui era directoare. Publică sporadic, la diferite reviste începînd din 1907, în special traduceri din Ch. Baudelaire, Maurice Rollinat, Henri de Régnier, Albert Samain, E. Verhaeren, Jean Moréas, Jean Lahor, Georges Rodenbach, Arthur Rimbaud etc., dar și poezii originale. Colaborarea cea mai întinsă pare a fi aceea de la *VN*, din iunie 1908—martie 1911 (frecventă în primul an, apoi din ce în ce mai rară). A tradus, de asemenea, teatru Miguel Zamacoïs, *Bufonii*, piesă în 4 acte în versuri (București, 1928). A publicat și unele cronici artistice. A fost în relații apropiate cu Mihail Dragomirescu, Mihail Cruceanu, Ion Minulescu etc. Pictor amator. În scrisoarea trimisă lui Ov. Dens.: grafia etimologizantă *remînînd* și fonetismul francez *stajul* (= stagiul).

În Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 127, se păstrează 2 autografe ale lui G. Duma (în total 3 f. ms.), cuprinzînd poeziile *Romanțe*, „după Stuart Mer[r]ill", și *De ziua ta*, purtînd o intervenție manuscrisă a lui Ov. Dens. Numai ultima poezie a fost publicată de Ov. Dens., în *VN*, VII, nr. 3, 15 martie 1911, p. 50—51 (în revistă, versurile sînt datate: 27 sept. 1910). Este și ultima colaborare a lui G. Duma la *VN*.

Pe lîngă corespondența primită de G. Duma, familia păstrează și următoarele traduceri ale acestuia: Louis Geandreau și Guillot de Saix, *Jean de la Fontaine*, piesă în versuri; Edmond Rostand, *Cyrano de Bergerac*, piesă în versuri (trad. fragmentară), din care s-au publicat unele părți în presa din 1916; Molière, *Vicleniile lui Scapin;* Omar Khayyam, poemele în proză.

Vezi: *Poeți VN;* Faifăr-Călinescu, *Rev. dobr.;* Arhiva avocatului Dimitrie Popescu (București).

[2] Sonetul *Nuit blanche* de Albert Samain, tradus de G. Duma (după antologia *Les sonnets d'amour*), apare în *VN*, IV, nr. 19, 15 noiembrie 1908, p. 373, deci în numărul care urma să se publice peste cîteva zile. Într-adevăr, sonetului i s-a dat un „loc de cinste": imediat după articolul de fond al lui Ov. Dens. și înaintea colaborărilor lui M. Cruceanu, Al. Stamatiad, Pomp. Păltănea, Georgescu-Ștefănești, Șerban Bascovici.

[3] E vorba de postul de pedagog la liceul „Sf. Gheorghe" din Capitală, post pe care G.D. l-a obținut probabil prin intervenția lui Ov. Dens.

[4] E posibil ca G. Duma să se refere la „stagiul" militar, pe care trebuia să-l efectueze la Constanța, pe atunci — domiciliul său „stabil". Părinții săi, originari din jud. Sibiu, după o ședere la Roșeți-Volnași (jud. Ialomița) unde s-a născut G. Duma, s-au stabilit în Dobrogea (Mamaia, Medgidia, apoi Constanța).

SCRISORI ÎN REZUMAT

Ştefan Albuleţ

B.A.R.S.R. — S 4/DXXXV. — Inv. 72.313. [F. 1.,] 2 iunie 1916. Mulţumeşte pentru „încurajarea dată începutului" său „literar", prin publicarea unei poezii în *VN*. E vorba de poezia *Pe aripi visu-n depărtări ne poartă...*, apărută în *VN*, XII, nr. 4 (1 iunie 1916), p. 132, care este şi singura colaborare a lui Şt.A. la revista lui Ov. Dens. Emitentul este, probabil, Albuleţ din Padina (Buzău), care figurează printre abonaţii *Vieţii noi* dintre anii 1909—1913. Vezi *Caiet II abon. VN.*

Eliza Alexandrescu

B.A.R.S.R. — S 5/DXXXV. — Inv. 73.314. [Bucureşti, f.d.] El.A., din str. Lucaci 38, îl anunţă pe Ov. Dens. că, din cauză de boală, ea va lipsi de la şedinţa de seminar din acea zi. Îşi trimite totuşi lucrarea. După investigaţiile noastre, aceasta ar putea să fie lucrarea de seminar semnată de Elisa Alexandrescu din anul IV şi păstrată în Arh. Ov. Dens., XXVII, ms. 89 (28): o interpretare (lingvistică) de text din *Istoria bisericească* de Petru Maior, datînd, cu aproximaţie (după lucrările datate din serie), din anul şcolar 1910—1911.

Steluţa Anastasiu

C.p. — B.A.R.S.R. — S 9/DXXXV. — Inv. 72.328. Buzău, [14 III ⟨1⟩905.] „D-şoara Steluţa Colonel Anastasiu" se abonează la *Vieaţa nouă*, trimiţînd costul abonamentului pe un an. Datarea epistolei, în stilul vechi al calendarului: 1 martie 1905. Am marcat în paranteze drepte: data poştei de plecare, în stilul nou al calendarului.

Nicolae Andriescu

B.A.R.S.R. — S 11/DXXXV. — Inv. 72.329. [Galaţi, febr. (?) 1905.] Se adresează lui Ov. Dens. ca director al revistei *VN*. Replică, de pe poziţii retrograde, la art. lui P. V. Haneş, publicat în *VN*, I, nr. 1 (1 febr. 1905), p. 11—17: *Cît ne interesăm d. literatura noastră*. Haneş critică lipsa de interes a profesorilor secundari pentru lectură, pentru literatura română modernă și pentru a insufla elevilor dragostea de literatură; el recomandă, în același timp, profesorilor să scrie, să elaboreze studii critice, să întocmească ediții de popularizare a literaturii clasice. Vezi Speranția, *Amintiri*, p. 130–131. Emitentul scrisorii, care își declină calitatea de „profesor și avocat, Galați, Cuza Vodă 39, în fața poliției", încearcă să demonstreze că profesorii n-au timp pentru așa ceva. Nicolae Andriescu a fost profesor de liceu (de greacă și latină), apoi avocat, la Galați. Mai tîrziu, din nou profesor (de istorie și drept), însă la Tg.-Jiu (1921–1941). Scrisoarea sa conține mai multe inadvertențe în exprimare (fonetisme neliterare, populare sau arhaizante; structuri morfologice neliterare; construcții sintactice greșite; stil neîngrijit). Vezi Nicolescu, *Lic. Galați*, p. 161.

Stelian J. Angelescu

B.A.R.S.R. – S 12 (1)/DXXXV. – Inv. 72.330. Potcoava, 1 apr. 1916. Angajat, de cîteva zile, telegrafist în gara Potcoava (nu departe de Slatina), emitentul descrie viața economică a satului. Îi promite lui Ov. Dens. să-i aducă ouă (de Paști). Speră să se transfere mai aproape de București, la Chitila. Îi cere bani lui Ov. Dens. Document social important. Om simplu, St. J. Ang. comite mai multe inadvertențe de exprimare și de ortografie.

C.p. – B.A.R.S.R. – S 12 (2)/DXXXV. – Inv. 72.331. Gara Potcoava, 1 mai 1916. Emitentul cere păsuire pentru achitarea datoriei, deoarece din chenzina luată recent i s-a reținut jumătate. Stil onctuos („D-voastră, pentru mine, tată"...). Înafară de încheiere și semnătură, restul e scris de altcineva (un caligraf). Adresa: „D-lui O. Densusianu, profesor universitar, str. Colței, no. 24, Bucureștii [sic]". Exped.: „S. Angelescu, telegrafist, gara Potcoava".

C.p. – B.A.R.S.R. – S 12 (3)/DXXXV. – Inv. 72.332. [Potcoava,] 23 VII 1916. Îi comunică, lui Ov. Dens., că el, St. J. Ang., la 1 aug., st.n., va fi transferat la București. A încasat de la *Adevărul* (unde lucra, probabil, înainte) suma de 46,20 lei. Nu a putut să-i „înmîneze" lui Dens., deoarece nu l-a găsit acasă. La venirea în București, o să-i dea banii (împrumutați). Adresa „D-sale d-lui Ovid Densușianu, profesor universitar, str. Colței, no. 24, Bucureștii [sic]".

C.v. – B.A.R.S.R. – A 1384. București, [f.d.]. Urare de sărbători (nu se precizează care). Adresa emitentului: București, str. Ștefan cel Mare 24.

Emanuel N. Antonescu

B.A.R.S.R. – S 13 (1)/DXXXV. – Inv. 72.333. Slănic [Moldova], 28 iul. 1905. Plecat la băi, Em. Ant. dă instrucțiuni prietenului său, Ov. Dens., cum să se apere în procesul privitor la pensia alimentară cerută de fosta soție a acestuia [Elena Bacaloglu], pentru copilul comun (acum – de 6 luni), aflat la „leagăn" [= Casa copilului]. Procesul urma să aibă loc la 1 aug., în loc de octombrie, cum se convenise inițial. Scris grăbit (omisiuni de monosilabe, multe abrevieri, grafeme neanalizabile); punctuație deficitară; ortografia latinizantă. Stil confuz. — Em. N. Antonescu (1870—1949), avocat, profesor la Facultatea de drept din Iași (1901—1904), apoi la cea similară din București (din 1904). Doctoratul în drept, la Berlin (1897). A publicat numeroase scrieri juridice.

Margareta B.

B.A.R.S.R. — S 57 (8)/DXXXV. — Inv. 72.484. [F.l.,] joi 26, [f. lună, f.a.]. Emitenta, înaintea plecării sale, îi cere lui Ov. Dens. o întrevedere, ca să-și „regăsească" „liniștea sufletului". Analiza grafiei demonstrează clar că emitenta nu e Margareta Budălănescu (vezi, supra, scrisorile acesteia către Ov. Dens.).

Florian I. Becescu

C.p. — B.A.R.S.R. — S 33 (1)/DXXXV. — Inv. 72.390. (I) C⟨raio⟩v⟨a⟩, 3 ian. ⟨1⟩902. Emitentul îl anunță pe Ov. Dens. că i-a trimis, spre publicare, poezia *Telegrafistul*. Cere confirmarea primirii textului. Adresa: „D-lui Ovid Densușianu, profesor universitar, bulevardul Carol, nr. 67, București".

B.A.R.S.R. — S 33 (3)/DXXXV. — Inv. 72.392. (II) București, 13/2 [1902]. Îl anunță că i-a primit scrisoarea, a înlocuit cuvintele indicate, dar în locul lui *mistuie* n-a găsit un cuvînt potrivit. Cere din nou publicarea poeziei în revistă. Îl întreabă pe Ov. Dens. cînd îl poate vizita acasă.

C.p. — B.A.R.S.R. — S 33 (2)/DXXXV. — Inv. 72.391. (III) Constanța, 10/7 1902. „Foarte doritor" a citi o lucrare dramatică a lui Ov. Dens. apărută „acum un an sau doi", care i-a „scăpat" necitită, cere autorului un exemplar disponibil. Îl anunță, cu satisfacție, pe Ov. Dens., că-i citește acum cursurile de istorie a literaturii române: „mă bucur că din fiecare pagină cîștig observații, cunoștințe — o adevărată hrană sufletească". Adresa: „D-s⟨ale⟩ d-lui Ovid Densușianu, profesor la Facultatea de litere, București". Florian I. Becescu (1878— ?), poet minor, colaborator la *Conv. lit.* Cum rezultă din scrisorile sale, a fost telegrafist la Craiova, București, Pitești, apoi la Constanța și Tulcea. Colaborează la *Noua revistă română* (1901), publică două volume de versuri (1901 și 1906), un volum de proză (1908) și un poem alegoric — ajuns la ed. II (1909). În ian. 1902, Ov. Dens. făcea parte din redacția *Noii reviste române*. Nr. apărut la 1 ian. 1902 este penultimul din prima serie a revistei. Probabil că, pe de o parte, calitatea poeziei trimise de Fl. I.B., pe de alta — iminența suspendării apariției revistei, în al treilea rînd — ambianța junimistă pe care o cultiva Becescu și pe care nu o agrea Ov. Dens., l-au determinat pe acesta din urmă să nu publice poezia respectivă. Scris. II, consemnînd rolul de mentor al tinerilor poeți, pe care Ov. Dens. începe să și-l asume, reprezintă, probabil, și ultimul apel al lui Fl. I.B. la serviciile redacționale ale lui Ov. Dens. Imediat după ce *Noua revistă română* își încheie prima etapă din existența ei (cu nr. din 15 I 1902), la 1 II 1902 începe să apară, tot la București, *Revista română politică și literară*, avînd în conducere, alături de C. Rădulescu-Motru, pe mulți dintre oamenii de cultură ce colaboraseră la revista a cărei apariție fusese recent întreruptă. Ov. Densusianu, în plină ascensiune acum, este, și el, unul dintre colaboratorii principali. E posibil deci ca Becescu să aibă în vedere relațiile strînse ale lui Ov. Dens. cu unii membri ai comitetului de direcție (Ioan Bogdan, C. Rădulescu-Motru...) și să vizeze, în scris. II, colaborarea la *Revista română*... Poezia *Telegrafistul* va fi publicată în vol. lui Fl. I. Becescu, *Spre ziuă. 1902—1904* (Constanța, 1906, p. 71—76). Verbul *mistuie* (vezi scris. II) apare în strofa a 5-a a poeziei. Preocupările lui Fl. I. B. pentru lărgirea orizontului (vezi scris. III) nu sînt întîmplătoare. El urmează, aici, o recomandare foarte proaspătă, recomandare la care Ov. Dens. se va referi peste cîțiva ani, cu ocazia unei scurte recenzii la vol. citat *(Spre ziuă...)*, în *VN*, II, nr. 21 (1 dec. 1906), p. 482: „d-sa n-a ținut samă de un sfat care i s-a dat și pe care n-ar trebui să-l uite nici un poet tînăr: o mai întinsă cultură literară". Piesa lui Ov. Dens. cerută de Fl. I. B. (scris. III), este *Între două lumi*, dramă în trei acte, în versuri (București, 1899). Sub adresa scris. III, cineva a scris cu creionul: „Bulevardu[l] Carol 67".

A. Bentoiu

B.A.R.S.R. — S 35/DXXXV. — Inv. 72.394. [F.l., f.d.] Trimite, spre publicare, poezia *Aeterna nox*. Versul 1: „Mergeam în întunerec și fără nici un țel ...". Versul ultim: „Și aruncat în spațiu de-o mînă ucigașă ...". Autorul ar putea să fie Aurel Bentoiu, care colaborează, în 1921, la *Analele Dobrogei* (Constanța), cu poezii originale și traduceri din poezia lui Adalbert Chamisso și a lui Longfellow. Vezi Faifăr-Călinescu, *Rev. dobr.* Poezia trimisă lui Ov. Dens. nu vede lumina tiparului în *VN*.

Al. Brateș

B.A.R.S.R. — Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 112. Botoșani, 1 III ⟨1⟩919. Trimite, spre publicare în *VN*, două poezii, însoțite de o scris. [a.] Scris. Inc.: „Onorată redacție". [b.] Poezia *Unei țigănci*. Inc.: „Tu ai în ochi mistere egiptene". Des.: „Stai pe la porți, cerșind un colț de pîine". [c.] Poezia *La castel*. Inc.: „Pe-aleile tăcute cad frunze-ngălbenite". Des.: „Spre cer, ca o poveste din ce-a murit pe veci". Fiecare din cele 2 poezii poartă indicația: Ruginoasa, iulie 1918. — Ov. Dens. nu satisface cererea puțin cunoscutului poet. Vezi „Junimea literară" (Cernăuți), XIV, 1925.

Buturuva

B.A.R.S.R. — S 62/DXXXV. — Inv. 72.498. [București (?), 1911 (?)]. Frapat de numărul prea mare de expresii regionale din vol. lui Caton Theodorian, *La masa calicului*. Nuvele și schițe (București, 1911), emitentul, student al lui Ov. Dens., redactează un articol pentru *VN* (pe 2 pagini anexă, care nu s-au păstrat), în care critică, pe bază de exemple, vol. respectiv. După părerea lui, limba literară nu are nevoie de asemenea regionalisme. Emitentul scrie numele (greșit): Cathon Teodorian (!) În *VN* însă nu se publică nimic sub numele lui Buturuva. Probabil că Ov. Dens. nu a împărtășit întru totul punctul de vedere al studentului său.

Mihail G. Cantacuzino

B.A.R.S.R. — S 68/DXXXV. — Inv. 72.568. [București,] 26 febr. 1906. Emitentul îi recomandă lui Ov. Dens. pe dș. Viorica Nicolau, licențiată în litere, care se prezintă la examenul de capacitate. Reminiscențe etimologizante în ortografie. — Mih. G. Cantacuzino (1876—1928), membru activ și marcant al partidului conservator, deputat în parlament. A studiat dreptul la Paris; a fost primar al Capitalei.

Cecini

B.A.R.S.R. — Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 102. [F. l., f. d.] Emitentul, semnînd cu pseudonim, îi trimite lui Ov. Dens. 2 poezii, însoțite de cîteva rînduri de scrisoare, „mai mult pentru a ști cum e judecat, decît pentru a-și vedea publicat numele, pe care speră să-l fi ascuns". [a.] Scris. Inc.: „Un cititor al operei *Histoire de la langue roum⟨aine⟩* "... [b.] Poezia *Două drumuri.* Inc.: „Din goan-o clipă s-au oprit tramvaie-n loc". Des.: „Stă — punte — între două lumi ce n-au ființă!". [c.] Poezia *În ochii tăi, un cer răsfrînt în mare (Extaz).* Inc.: „În ochii tăi, un cer răsfrînt în mare". Des.: „Nu risipi atîta încîntare!...". Emitentul pare a fi o tînără admiratoare a lui Ov. Dens., iar versurile ar putea exprima sentimentele ei față de maestru. Ov. Dens. n-a publicat nici una dintre cele două poezii.

Mircea Cerbul

B.A.R.S.R. — Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 113. [F. l., f. d.] Emitentul, domiciliat în [București?] str. Udricani, no. 1, etaj II, trimite o poezie, destinată publicării (în *VN*). Textul poeziei conține cîteva erori grave de ortografie și licențe „poetice" nepermise. [a.] Scris. Inc.: „Stimate d-le director". [b.] Poezia *Neant* (subtitlu: *Victoria*). Inc.: „O umbră m-urmărește-n drum". Des.: „Mi-e frig, mi-e frig. Îți cer iertare / O, prea slăvită ursitoare". Numele semnatarului este, probabil, un pseudonim al lui Emanoil Cerbu (n. 1891), ziarist și publicist. Vezi *Dicț. pseud.* Ov. Dens. n-a publicat poezia.

Vasile Cetățianu

B.A.R.S.R. — S 76 /DXXXV. — Inv. 72.597. [Subcetate, f. d. (1901—1918)]. Vasile Cetățianu, al cărui tată (Ioan C.) a fost coleg de gimnaziu la Blaj cu „mult regretatul domniei voastre părinte de eternă memorie" Aron Densusianu, intervine pe lîngă Ov. Dens. pentru ca acesta să aibă în vedere, la examenul de capacitate la limba română, pe fiul său, Aurel C., care este de 12 ani profesor. Fraza finală: „Actul domniei voastre [...] va fi de-o nemărginită umanitate față de noi, cari zilnic suferim persecuțiunile dușmanilor legiei și limbei noastre străbune în sărmana noastră patrie". Semnează: „Vasile Cetațianu, paroh în comuna Subcetate, Valea Hațegului". Ortografie etimologizantă, cu unele concesii făcute principiului fonetic. — Aurel Cetățianu este semnalat ca profesor de limbile latină și română la liceul din Galați, între 1 X 1895 — 1 IX 1897. Vezi Nicolescu, *Lic. Galați*, p. 163.

Aurel Ciocârlan

B.A.R.S.R. — S 79 (1)/ DXXXV. — Inv. 72.603. (I) Brăila, 13 iulie 1916. Emitentul, elev la Școala de poduri și șosele, îi trimite lui Ov. Dens. o încercare poetică („prima mea poezie"), spre apreciere și, eventual, publicare în *VN*. În același timp, își exprimă „umila [...] admirație pentru modul în care se prezintă revista d-voastră, reprezentanta cea mai pură în țara noastră a unui curent literar din cele mai moderne" ...

B.A.R.S.R. — S 79 (2)/DXXXV. — Inv. 72.604. (II) Slănic-Prahova, 25 iulie ⟨1⟩916. Mulțumește pentru răspunsul lui Ov. Dens. și pentru încurajarea pe care i-a dat-o. Scrisoarea include, în autograf, și „respectu[o]ase salutări" din partea lui Valeriu Șelescu, elev (cl. VII) la liceul militar de la Mănăstirea Dealu. Reiese din scris. II că Ov. Dens. i-a restituit lui A.C. poezia trimisă de acesta împreună cu scris. I.—Valeriu Șelescu devine, apoi, ofițer activ, profesor la Școala Superioară de Război, angajat în aparatul Marelui Stat Major, general. El publică, între 1931—1937, mai multe studii privind organizarea armatei și tactica militară. În colaborare cu Emilian Ionescu, avînd ambii gradul de generali, Val. Șel. publică și o carte pentru copii: *Minunatele fapte eroice ale unor copii* (București, 1974).

Nicu Ciortan

C.p.mil. — B.A.R.S.R. — S 81 (1)/DXXXV. — Inv. 72.610. Rogova (Mehedinți), 21 sept. 1915. Fiind mobilizat ca sergent, Reg. 1 Artilerie grea, Bateria I, Divizia 20, emitentul îl roagă pe Ov. Dens. să aibă grijă de băiatul său, elev la liceul „Sf. Sava" din Capitală.

C.p. mil. — B.A.R.S.R. — S 81 (2)/DXXXV. — Inv. 72.609. Rogova (Mehedinți), 20 oct. 1915. În urma asigurării date de Ov. Dens. că el va avea grijă de fiul acestuia, N. Ciort. îi mulțumește „pentru marele bine ce îmi faceți, cum și pentru marea osteneală ce vă dați pentru micul meu fiu, în care am toată nădejdea viitorului meu". Încheierea: „zic cu multă voie bună, să vă găsesc sănătoși după victoria finală". — Ambele scris., redactate în stilul naiv al unui țăran simplu, dar cu mult bun-simț, sînt adresate: „Domnului Ovidiu Densușianu, profesor universitar, la București, str. Colței, no. 24".

Clement-Bacău

B.A.R.S.R. — S 82/DXXXV. — Inv. 72.611. [F. l.,] 10 martie 1905. Îi trimite lui Ov. Dens., spre publicare, un articol „răspuns unui alt articol, scris de d. Chendi, în care vroia să ne arate că firea lui Eminescu e una și aceeași cu a lui Creangă". În art. său, emitentul încearcă să demonstreze contrariul. El nu aderă la ideologia literară a lui Chendi și Iorga. În acest sens, trimite la „nuvelele și schițele" sale publicate în *Revista idealistă*, *Arta* din Iași „etc.". — Clement-Bacău, scriitor minor. A colaborat, sporadic, cu proză la *Arhiva*, în 1905 și 1906. Scrisoarea sa conține grave erori de exprimare. Ov. Dens. n-a publicat art. trimis de Cl.—B. Art. în discuție nu s-a păstrat. În *VN* nu apare nimic sub această semnătură.

Al. Constantinescu

B.A.R.S.R. — *S 1/DXXXVI.* — *Inv. 72.623.* [București,] 31 oct. 1923. Student al lui Ov. Densusianu, emitentul adresează profesorului său o scrisoare în care îi reproșează că acesta n-a fost echitabil cu el („N-ați fost drept cu mine"...) la examen. Din scrisoare rezultă că Ov. Dens. ar fi dat o amploare prea mare unui simplu lapsus. Al. Const. încearcă să se justifice. Emitentul figurează printre absolvenții Facultății de litere din București în anul școlar 1923—1924. Vezi Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 273.

Vladimir Corbasca

B.A.R.S.R. — *Arh. Ov. Dens.*, *XXVIII*, *ms. 109.* [F. l., f. d. (aprox. 1915—1925).] Îi trimite lui Ov. Dens. o poezie spre publicare și cîteva rînduri. [a.] Scris. Inc.: „Domnule Densușeanu". [b.] Poezia *Același vînt.* Inc.: „Același vînt îmi flutură-n ureche". Des. „Mă veștejesc bătut de-același vînt". Semnează: V. Corbasca. — Vladimir Corbasca (n. 1897), scriitor. Numele de naștere: Vasile Cazan. A semnat și: V. Cazan-Corbasca, Simona Basarab. A publicat nuvele (ex.: *Robii pămîntului,* 1927), poezii (ex.: *Zgomotul uzinelor,* 1928), romane (ex.: *Ninoni,* 1931; *Tananica,* 1935), un anteproiect juridic (*Codul muncii,* 1929) etc. — toate la București. Bibliogr. G. Ursu, *Tecuciul literar,* Bîrlad, 1943, p. 139; *Dicț. pseud.* Ov. Dens. nu a publicat poezia lui V. Corbasca. Ea nu a fost cuprinsă nici în volumul citat de poezii.

Octavia Corodeanu

B.A.R.S.R. — *S 9/DXXXVI.* — *Inv. 72.634*.— [București,] 5 mai 1910. Absolventă a Facultății de litere din București în anul școlar 1908—1909, specialitatea limba franceză, acum suplinitoare la catedra de franceză a secției profesionale de la Azilul „Elena-Doamna" din București (Cotroceni), prezentîndu-se la examenul de capacitate, emitenta îl roagă pe Ov. Dens. să intervină pentru ea la comisia examinatoare. Oct. Cor. declară că, în timpul studiilor, a avut de întîmpinat multe greutăți materiale. Ea apelează la Ov. Dens., care, după expresia ei, „întotdeauna ați arătat pentru noi studențimea, în cea mai mare parte suflete nedesăvîrșite, o extraordinară delicatețe, atît în timpul anilor de studiu, cît mai cu seamă în timpul licenții". Oct. Cor. face grave erori de ortografie și de sintaxă.

Emil Cotești

B.A.R.S.R. — *S 11/DXXXVI.* — *Inv. 72.638.* [București, 1907, mai-iunie (?)]. Îi trimite o nouă versiune pentru una dintre poeziile „lăsate" lui. Adresa exp.: Aleea Blank 72. Emil Cotești, care ar putea să fie un pseudonim, semnează poezii în două numere apropiate din *VN* : *În calea morței* (a. III, nr. 9 [1 iun. 1907], p. 211); *Căință* și *Sufletului meu* ... (ib., nr. 11 [1 iul. 1907], p. 253—254). Scrisoarea se referă, desigur, la această colaborare la *VN*. Localitatea de expediere dedusă după indicația străzii. Datarea: probabilă. Pe versoul scrisorii, Ov. Densusianu scrie următoarele: „Nu fetișa [!] Avem cultul pentru tot ce-i din popor [!]". Secvența „Nu fetișa" e subliniată de 3 ori, iar „din popor" — de 4 ori. E posibil ca avertismentul să nu se refere la Emil Cotești.

Vasile Cottan

B.A.R.S.R. — S 12 (1)/DXXXVI. — Inv. 72.640. (I) Tg.-Jiu, [1921]. Îi mulțumește pentru vol. *Salba clipelor* [vol. de poezii, de Ov. Densusianu, apărut la București, 1921] și declară: „vă sunt nespus de recunoscător pentru cele ce ați făcut petru mine". Adresa exped.: 30—32, str. Mircea Basarab.

B.A.R.S.R. — S 12 (2)/DXXXVI. — Inv. 72.639. (II) Tg.-Jiu, 18 X ⟨1⟩922. Trimite două poezii spre publicare în *VN*. A fost bolnav aproape o lună.

B.A.R.S.R. — S 12 (3)/DXXXVI. — Inv. 72.641. (III) Tg.-Jiu, [22 oct. 1922]. La scris. primită de la Ov. Dens. („o foarte plăcută și neașteptată surpriză"), răspunde că va mai rămîne la Tg.-Jiu pînă la 1—15 III, spre a se putea pregăti „cît mai mult pentru examenul ce va trebui să trec în iunie" (nu se specifică ce fel de examen); numai apoi va veni la București. În legătură cu poezia ce urma să-i apară în *VN*, V. Cottan mărturisește: „Sunt ferm convins că am suficiente lipsuri în cele ce scriu, așa că, dacă nu vă supărați, v-aș rămîne recunoscător la îndreptările ce veți aduce imperfecțiunilor poeziei sau, mai bine zis, poeziilor mele". Adresa (pe plic): „D-sale domnului Ovid Densușianu, strada Colței 24, București". Exp.: V. Cottan, Mircea Basarab 30—32, Tg.-Jiu.

B.A.R.S.R. — A 1384/661. (IV) Tg.-Jiu, 29 X ⟨1⟩922. Acceptă modificările făcute poeziei sale de Ov. Dens. Îi cere favoarea ca el, Ov. Dens., să intervină pentru aducătorul scrisorii („un tînăr absolvent al școalei normale"; nu i se dă numele) la Ministerul Instrucțiunii Publice spre a i se rezolva favorabil reclamația. Vasile Cottan a colaborat cu poezii la *VN*, între 1920—1924. Pînă în 1921, data probabilă a primei scrisori dintre cele 4 păstrate, Ov. Dens. îi tipărise trei poezii: *Trei frați* (*VN*, XVI, nr. 9—10, din 1 XI— 1 XII 1920, p. 179); *Himerei mele* și *Mînat de gînd* (ib., XVII, nr. 1—2, din 1 III— 1 IV 1921, p. 27—28). V. Cottan a publicat vol. de poezii *Dureri păgîne* (București, 1925; 140 p.). Scrisorile sale către Ov. Dens. conțin unele fonetisme de epocă *(surmenagiu, chioscarii)*, o inadvertență lexicală *(în contra)*, o grafie galicizantă *(introuvabilă)*. În Arh. Ov. Dens. XXX, ms. 238, s-a păstrat un grup de 17 f. cu poezii de V. Cottan, în autograful autorului. Dintre acestea, numai unele au fost publicate în *VN*, și anume cele care au intervenții manuscrise ale lui Ov. Dens. Atît poeziile apărute în *VN*, cît și altele cîteva din ms. lui V. Cott., au fost introduse de acesta în vol. citat. Unele dintre poeziile lui V. Cottan nu sînt cuprinse nici în *VN*, nici în volum. Vezi Faifăr-Călinescu, *Rev. dobr.* În *VN*, XVIII, nr. 7—9 (1 sept. — 1 noiemb. 1922) e publicată o singură poezie a lui V. Cott. (*Pribeagă amăgire ...*, p. 135—136; la ea se referă și scris. III și IV); încît cea de a doua poezie, trimisă împreună cu aceasta (vezi scris. II), pe care nu o putem identifica, n-a fost acceptată de Ov. Dens.

Constantin C. Cristea

B.A.R.S.R. — S 15/DXXXVI. — Inv. 72.645. Loco, 10 mai 〈1〉923. Trimițînd cîteva „bucăți" spre publicare în *VN*, își exprimă teama față de critica „profesorului Densușianu", dar se consolează cu spiritul „înțelegător" al „poetului Ervin". Constantin C. Cristea (1900—1932), profesor secundar, scriitor, colaborator ocazional la *VN*. Într-o primă etapă, prin 1919—1920, el îi trimite lui Ov. Dens., spre publicare, un ciclu de 2 poezii, sub genericul *Cîntarea credinței*. Ciclul, datat 1919 și compus din bucățile I. *Credință, unde ți-e solia?* și II. *Credință ți s-a stins lumina*, se păstrează în autograful autorului în Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 120, și nu conține nici o intervenție manuscrisă străină. Poeziile n-au fost publicate de Ov. Dens. Mai tîrziu, odată cu scris. păstrată, îi expediază lui Ov. Dens. două scurte schițe, *Poveste* și *Trecător*, care i se vor tipări, sub genericul *Poemele rătăcirei*, în *VN*, XIX, nr. 1—3 (1 III — 1 V 1923), p. 22—25. Prin felul cum vorbește C.C.C. în scrisoare, se înțelege că nr. triplu respectiv încă nu apăruse și că autorul aștepta, cu emoție, verdictul maestrului. Date fiind anul și luna în care C.C.C. trimite scrisoarea, localitatea de expediere — indicată prin Loco" — corespunde cu București.

Mihail Demetrescu

B.A.R.S.R. — S 25/ DXXXVI. — Inv. 72.724. București, 8 X 1928. Absolvent al Facultății de litere din București, emitentul îi mulțumește lui Ov. Dens. pentru „cartea domniei voastre" (probabil *DHLR*), trimisă de acesta cu titlul de împrumut, pentru ca M. Dem. să se poată pregăti pentru examenul de licență. M. Dem. se va prezenta la acest examen de-abia în ianuarie.

Silvia Demetrescu

B.A.R.S.R. — S 27 (1)/DXXXVI. — Inv. 72.729. (I) À Bucarest, samedi le 31/18 mai 〈1〉919, 6 heurs du soir. Îi scrie lui Ov. Densusianu în limba fr., felicitîndu-l pe „savantul poet" pentru „locul meritat de academician" pe care l-a ocupat. Stil onctuos și hiperbolic („La Providence vous aime" ...). Semnează: „Sylvie Colonel G. Demetrescu (n. Zah. Prunar), licenciée en droit". Bilet de carton. În colțul din stînga sus, imprimate în culori, frunze de trifoi și cîteva gărgărițe.

B.A.R.S.R. — S 27 (2)/DXXXVI. — Inv. 72.730. (II) [București, 1920(?)]. Scris. în limba fr. Într-o formulare foarte afectată, emitenta îi mulțumește lui Ov. Dens. pentru cele 4 cărți dăruite ei (nu se specifică ce anume). Ea îi promite că, peste o lună, îi va prezenta, retipărită, o lucrarea a ei de tinerețe, „les rêves d'une solitaire": *Prescriptions dans le droit roman et roumain*. În prezent, ea ar fi terminat un manual de economie politică pentru școlile secundare. Lucrează în acest domeniu „selon le désir de mon inoubliable protecteur et mari". Emitenta îi cere o audiență lui Ov. Dens. „pour arranger avec le doctorat". Se scuză că folosește limba franceză, dar „c'est la langue dans laquelle je suis élevée, les premières paroles que j'ai balbitué ont été françaises, les vers et la prose que j'ai ecrits sont en français, c'est par coutume que je le fais. De toutes les langues que je parle, c'est la langue dans l'esprit de laquelle je suis élevée, et puis, ma langue adorée". Semnează „Silvie Col. Demetrescu, licenciée ès lettres et droit, brevetée par l'Acad. Française". Scris. în chenar negru. Locul de expediere: stabilit după cuprinsul scrisorii. Datarea: probabilă. Silvia Demetrescu (1877—?), soția colonelului George Demetrescu, născută S. Zaharia Prunar, licențiată în drept și, apoi (în ian. 1920), în litere; profesoară secundară de limba franceză la Tg.-Jiu (1921—1923). Este mai mult ca sigur că tînăra văduvă, supraevaluîndu-și virtuțile de versificatoare, aspira să devină nemuritoare, prin revista *VN*. Textul scrisorilor conține mai multe erori de ortografie (ex.: *touts*, II, în loc de *tous*; *balbitué*, II, în loc de *balbutiées*; accente notate greșit etc.) și inadvertențe morfologice și sintactice (ex.: *vous avez décidé* [...] *m'accorder* ..., II; etc.). În sintaxa emitentei se resimte influența sintaxei românești. În Arh. Ov. Dens., XXVIII, ms. 128, se păstrează caietul autograf *În drumul vieței* (1 + 24 f.) semnat de Silvia Colonel G. Demetrescu. Caietul conține poezii originale și traduceri, toate în limba română, datate: oct. 1919-iul. 1920 (cu excepția a două poezii: una — din iunie 1914, cealaltă — din iulie 1916). Nici un text nu are intervenții manuscrise străine. Este evident că Ov. Dens. și-a dat seama de la început de platitudinea versurilor și, tocmai de aceea, numele autoarei nu figurează printre colaboratorii *VN*. De la S. Dem. s-a păstrat, tot în ms. autograf, și traducerea în limba română a comediei *Le passant* de François Coppée, sub titlul *Drumețul*, „comedie într-un act în versuri", datată „București, 1919": fondul A 584 de la B.A.R.S.R. (fost ms. rom. 5951). Din acest ms., aflăm că și col. George Demetrescu scrisese versuri. Dintr-un volum ms. al acestuia, se reproduce aici o poezie închinată Silviei (la f. 11 r^0— 12 r^0), datată: București, 21 iulie 1912. Silvia Dem. a fost, de asemenea, muza prințului Alexandru Bibescu, din al cărui volum de poezii *(Silvia)*, ea nu se sfiește să transcrie, tot acolo, o compoziție (f. 13 r^0— 14 r^0), datată 9 martie 1905. Toate aceste versuri sînt prozaice prin excelență. Vezi „Anuarul Școalei secundare de fete Tg. Jiu", 1924, p. 3—4. În scris. I, emitenta se referă la discursul de recepție la Academia Română, ținut chiar în acea zi — 31 mai 1919, de către Ov. Densusianu. Vezi Ov. Densusianu, *Barbu Delavrancea*. Discurs de recepțiune rostit la 31 mai 1919 în ședința solemnă, cu răspuns de Ioan Bianu, București. 1919. Lucrarea emitentei, menționată în scris. II, este: Sylvia Zaharia, *Prescripțiuni în dreptul roman și român*. Teză pentru licență. București, 1902 (Universitatea din București, Facultatea de drept). Probabil că reeditarea tezei a fost o dorință nerealizată. Nu deținem informații în legătură cu un eventual tratat de economie politică scris de Silvia Demetrescu și tipărit ca manual pentru școlile secundare.

Valeria Demetrescu

B.A.R.S.R. — S 28/DXXXVI. — Inv. 72.731. Cluj, 19 iunie 1921. Mulțumește pentru urări. Primind nr. dublu din *VN*, închinat în întregime sărbătoririi lui Dante, organizată la București de către Ov. Dens. în 1921, îl anunță pe Ov. Dens. că și la Cluj a fost sărbătorit Dante, la Universitate, prin conferințele profesorilor Bogrea și Serra. Cu ocazia încheierii anului școlar, menționează: „constatăm cu durere că roadele ce trebuie să le culegem nu corespund nădejdilor noastre. Cine știe cînd cei de la centru vor crede de cuviință că, grăbind înfăptuirea acestor nădejdi, vor aduce un real folos unificării sufletești atît de așteptate!". Epistolă scrisă pe un bilet de carton. Valeria Demetrescu (1896—1976), profesoară, soția lui Romulus Demetrescu (vezi, supra, scrisorile acestuia). A studiat româna și istoria la Universitatea din Iași. A funcționat ca profesoară secundară, întîi la Chișinău, apoi, după primul război mondial, la Cluj, pînă în 1940. După această dată: profesoară secundară la București. Nr. din *VN* amintit este a. XVII, nr. 4–5 (1 iun. – 1 iul. 1921). Pentru Vasile Bogrea și Giandomenico Serra, profesori la Facultatea de filozofie și litere a Universității clujene, citați de Val. Dem., vezi, supra, respectiv infra, scrisorile lor către Ov. Dens.

Ion Diaconescu

C.p. – *B.A.R.S.R.* – *S 2/DXXXVIII.* – *Inv. 72.759.* [București,] 25 iulie 1918. Demobilizat în aprilie, I. Diac. îl anunță pe Ov. Dens. că a ajuns cu bine la București. Transmite salutări lui Dens. și familiei dr. Pușcariu (cumnatul lui Dens., la care acesta stătea pe atunci, în refugiu, la Iași). Emitentul, fost probabil angajat al Academiei Române, („Academia nu recunoaște mobilizarea mea și nu mă reprimește"), are un scris de om slab instruit și o ortografie cu reminiscențe etimologizante. Adresa: „D-sale d-lui profesor Ovidu Dânsușeanu, str. Gindu, no. 3, Iași". Expeditor: „Diaconescu Ion, [București,] str. Clucereasa Elena, no. 23, Cîmpu Pleșoianu, în dosu cimitirului Sf. Vineri".

Toma Dicescu

B.A.R.S.R. – *S 6/DXXXVIII.* – *Inv. 72.763.* Buzău, 1905 febr. 5. Confirmă primirea nr. 1 din *VN.* Elogii la adresa revistei. Toma Dicescu (1856– ?), profesor la liceu și directorul Școlii normale din Buzău; publicist. Doctoratul în filozofie la Leipzig, cu o teză de istorie a pedagogiei: *August Hermann Niemeyer's Verdienste um das Schulwesen* (apărută la Leipzig-Reudnitz, 1892). A publicat mai multe studii pedagogice (în general, de proporții reduse), citeva manuale (cărți de citire) de limba germană, articole în reviste. Membru al Societății filologice a lui Ov. Densusianu (1905– 1907) și al Societății geografice din București (din 1915). Vezi *VN*, II, nr. 12, p. 277–278. Bibliogr. Popescu Teiușan, *Ped. Rom.* Cf. *Dicț. pseud.*

Marin Dimitrescu

B.A.R.S.R. – *S 10 (1)/DXXXVIII.* – *Inv. 72.827*, (I) C.v. [București,] 3 ian. ⟨1⟩904. Invitație la masă, pentru ziua următoare, 4 ian., la orele $7^1/_2$ seara. Semnează: M. Dimitrescu. Textul imprimat al c.v.: „D-na și d-l Marin Dimitrescu". – Marin Dimitrescu (1864– ?), istoric și publicist. Studiază la Universitatea din București (pînă în 1888), apoi, între 1890– 1897, la Paris (Sorbona și École Pratique des Hautes Études, unde are ca profesor pe Gabriel Monod), Oxford și Leipzig unde, sub îndrumarea lui Karl Lamprecht, își susține doctoratul în istorie. Profesor de istorie (apr. 1898 – noiemb. 1924) și director al liceului „Gh. Lazăr" din București (sept. 1903 – febr. 1918), profesor la Școala superioară de război (1906– 1912). Între 1923– 1936: profesor la Academia Comercială din Cluj. Candidează de citeva ori (1901, 1907, 1914), fără succes, la catedra de istorie medie și modernă a Universității din Iași, fiind, se pare, „torpilat" de A. D. Xenopol și N. Iorga, ceea ce a stîrnit o adevărată campanie în presă (în *Epoca*, 1901; *Voința națională*, 1904; *Arhiva*, 1907). Din 1897, publică mai multe studii de istorie medie și modernă (la Leipzig, Paris, București, Cluj), manuale de istorie universală pentru învățămîntul secundar (la București; în colaborare cu Ioan Clinciu, pentru cl. I—III și V, între 1902—1928; singur, pentru cl. VI și VII, între 1919—1928; în colaborare cu D. Burileanu, pentru cl. I și II, în 1929), articole în reviste. Manualele sale (cu excepția celor din 1929) au apărut în mai multe ediții. Primele lucrări sînt semnate: Marin Demetrescu (Démètresco). În *Caiet I—II abon. VN*, Ov. Densusianu îi scrie numele: *Marin Dumitrescu!* Numele îi apare denaturat, în forma *Dumitrescu* (cu *u*), și în unele materiale tipărite în epocă. Bibliogr. Marin Dimitrescu, *Întîmpinare adresată d-lui ministru de culte și instrucțiune publică Spiru C. Haret privitoare la raportul d-lui A. D. Xenopol*..., București, 1904; Solacolu, *Evocări*, p. 150—153; B.A.R.S.R., Coresp. Lucian Predescu, S 79/CLXVII (schiță autobiografică a lui M. Dimitr., trimisă, în dec. 1935, lui L. Predescu, pentru enciclopedia pe care o pregătea acesta); *St. doc. lit.*, VII, p. 29, 30, 140.

B.A.R.S.R. — S 10 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.828. (II) C.v. [București,] 30 ian. ⟨1⟩905. Îi trimite salutări și-l întreabă dacă a primit adresa lui Pompiliu Eliade de la Nisa. Semnează: M. D. Textul imprimat al c.v.: „Marin Dimitrescu, directorul liceului Lazăr". Vezi, supra, scrisorile lui P. Eliade către Ov. Dens. P. Eliade se afla în concediu, la Nisa.

Draligeo

B.A.R.S.R. — Arh. Ov. Dens., XXXII, Varia. Caracal, [23 iunie] 1921. Poet diletant, veleitar, agramat, emitentul, semnînd cu pseudonim, îi trimite lui Ov. Dens. 3 poezii, în vederea publicării, însoțite de o scris. [a.] Scris. Inc.: „Superiorului suflet din str. Colței, 24". [b]. Poezia *Lîngă lac.* Inc.: „Leneșe și parfumate se scutur florile de tei ..." Des.: „ « Să ne iubim din depărtări »!". [c.] Poezia *În cerdac.* Inc.: „Sunt în cerdacul de la drum". Des.: „Lîngă profilul tău sublim!" [d.] Poezia *Și cînd afară plouă* ... Inc.: „Și cînd afară plouă". Des.: „Mi-e pana obosită!". Adresa (pe plic): „Domniei sale domnului profesor Ovid Densușianu, str. Colței 24, București". Expeditor: „Draligeo, 14 Clemenți[i], Caracal". Textele abundă în inadvertențe morfologice, ortografice și sintactice. — Ov. Dens. nu a satisfăcut cererea lui Draligeo.

Mihail Drăgănescu

B.A.R.S.R. — S 18 (1)/DXXXVIII. — Inv. 72.804. (I) Craiova, 26 martie 1910. La rugămintea lui Ov. Dens., Mih. Drăg. se interesează de posibilitatea ținerii unei conferințe publice la Craiova și-i comunică ce a aflat în legătură cu sala (Teatrul Național) și cu prețul închirierii acesteia. Menționat: primarul [C.M.] Ciocazan. Emitentul îi cere lui Ov. Dens. să-i spună data precisă a ținerii conferinței, ca să se poată face pregătirile necesare. „Și cred că ar mai fi nevoie de un cerc format din d-nii profesori de aci, ca d-nul Căzănescu, prin care să se poată plasa de timpuriu intrările, pe la elevi și familii". Mih. Drăg. îl anunță pe Dens. că „e vorba" ca și A. D. Xenopol să țină o conferință, „tot în sala Teatrului Național". Îi recomandă lui Dens. să țină conferința între 1—15 apr., înainte de a veni căldurile. P.s.: „Vă alătur informația ce am pus în *Doljiul* de azi, vineri, 26 martie (nr. 546)". Antet tipărit: „Telefon 27 / DOLJIUL / unicul ziar cotidian din Oltenia / Craiova / str. Unirei, nr. 130" ... (în continuarea acestui text: multe alte informații în legătură cu publicitatea ziarului).

B.A.R.S.R.R. — *S 18 (2)/DXXXVIII.* — *Inv. 72.805.* (II) Craiova, 2 aprilie 1910. Ov. Dens. a răspuns la scris. I a lui Mih. Drăg., cerîndu-i părerea în legătură cu data conferinței. Mih. Drăg. îl sfătuiește să amîne conferința pentru iarna viitoare. Din scrisoare, se deduce că Ov. Dens. urma să vorbească în cadrul Societății pentru cultura artistică în școală, al cărei președinte era. Antet tipărit: „*DOLJIUL* / ziar cotidian / Craiova / str. Unirei, nr. 130 / Telefon 27". Reproducem, în continuare, numai începutul scrisorii, ca document de istorie culturală: „Am așteptat dispozițiunile dv., dar fiindcă îmi faceți onoarea a vă da părerea mea, vă rog să-mi dați voie a fi sincer, consiliindu-vă a amîna conferința pentru iarna viitoare. Eu am crezut că dv. țineți cu orice preț a ține conferința în aprilie și, de aceea, nu cutezam a vă da părerea mea. Lumea din Craiova nu prea este ... intelectuală, ca să fie avidă a asculta frumoase conferințe, o constat cu regret, iar de acum încep grădinele, și spectacolele de salon nu-și mai au loc aci. Ar fi ușor să fixăm o zi în aprilie, dar, în mod sincer, trebuie să ne gîndim că, pe lîngă frumosul scop moral, Societatea (pentru c⟨ultura⟩ a⟨rtistică⟩ în școală) are nevoie și de succese materiale, cari cred că recunoașteți că nu se pot realiza decît în sezonul iernei. Atunci vom avea și timpul necesar pentru a lucra fără pripă în plasarea biletelor, ne vom organiza aci pe îndelete spre a ajunge în adevăr la un frumos scop".

B.A.R.S.R. — *S 18 (3)/DXXXVIII.* — *Inv. 72.806.* (III) Craiova, 18 mai ⟨1⟩910. Mih. Drăg. îi trimite lui Ov. Dens. 2 adeziuni la Societatea pentru cultura artistică în școală și-i cere „vreo 50 de buletine", pentru noi adeziuni. Menționat: Ciocazan (profesorul)", probabil nu una și aceeași persoană cu primarul Ciocazan, amintit în scris. I. Anunțîndu-l că va scrie și o informație la ziar și că „mîine" va reproduce la foileton „și" partea a II-a a conferințelor *VN*, Mih. Drăg. îi solicită lui Ov. Dens. colaborarea la *Doljiul*. Antet: ca la scris. II. „P.s. Alătur o marcă de 2 lei, cotizația d-lui P. N. Economu". Apoi, notate adresele: „1. Petre N. Economu, str. Lascar Catargiu. 2. Colonel G. Savopol, str. Sineasca 3". Reproducem un fragment din partea finală a scrisorii, ca document de istorie a vieții politice: „Vă rog și eu acum un lucru. Deoarece actualmente am direcțiunea de redacție a ziarului *Doljul*, mi-ar face mare cinste să binevoinți a-mi scri [sic] un articol politic semnat de dv., pentru ziar, să-i fac surpriză d-lui Nicu Popp, fondatorul ziarului *Doljul* (și in vedere [sic] că și la toamnă veți veni la Craiova să vorbiți pentru Societatea [pentru] c⟨ultura⟩ art⟨istică⟩ în școală). Bineînțeles, nu abuzez de orele dv. de prețioasă muncă, ci cînd aveți timpul necesar. Cred că voi putea obține de la dv. acest mic hatir."

B.A.R.S.R. — *S 18 (4)/DXXXVIII.* — *Inv. 72.807.* (IV) [Craiova,] 21 sept. ⟨1⟩910. Mih. Drăg. îi cere lui Ov. Dens. o listă a tuturor membrilor din Craiova ai Societății pentru cultura artistică în școală,... „în vederea aranjărei unui comitet de acțiune, dacă dv. mai păstrați dorința de a mai ține o conferință și la Craiova". Antet: ca la scris. II. Mihail Drăgănescu (1876— ?), publicist, avocat, magistrat. Studii juridice la Universitatea din București (pînă în 1906). Funcționează in magistratură și apoi în avocatură (1907—1937), cea mai mare parte a timpului — la Craiova. În publicistică: din 1903. Redactor la periodicele conservatoare-democrate: *Tribuna*, *Doljiul*, *Alarma*. Conduce periodicele *Democrația* și *Biblioteca metapsihică* (Craiova). Face politică conservatoare-democrată (takist). Publică lucrări politice, spiritiste, oculitiste. Semnează și cu pseudonimul Werther. Pictor și compozitor diletant. Scrisorile sale către Ov. Dens. (din 1910), provocate de o solicitare a acestuia din urmă, conțin multe perorații, fraze bombastice, erori ortografice, gramaticale și de stil. Se păstrează și o felicitare de sărbători (pe o c.p.i.) adresată lui Ov. Dens. din Craiova, 30 aprilie 1910. În adresă, emitentul își declină calitatea de avocat, cu adresa: Craiova, str. Cazarmelor, nr. 27 (vezi B.A.R.S.R. — A 1384, fără cotă). Vezi și scrisoarea lui M. Drăgănescu, din Timișoara, 6 X 1937, către Lucian

Predescu, București, împreună cu autobiografia lui M. Drăg. (autograf), destinată Enciclopediei „Cugetarea", păstrate la B.A.R.S.R. — S 83/CLXVII. — Inv. 17.752. Informația din *Doljiul*, la care se referă scris. I, a apărut, într-adevăr, în nr. indicat al ziarului respectiv, pe p. 2, la rubrica *Societatea și petrecerile*, sub titlul *Conferință*, și are următorul conținut: „Suntem informați că d. Ovid Densușeanu, profesor universitar și fruntaș al partidului conservator-democrat, va ține o conferință la noi în Craiova, vorbind despre Societatea pentru cultura artistică în școală". În ce privește sfatul pe care-l dă Mih. Drăg. lui Ov. Dens. de a amîna conferința pentru iarna viitoare (scris. II), nu e exclus ca acesta să reflecte și un alt fel de reacție. Ziarul *Doljiul* din 31 III 1910 (anul III, nr. 549), la p. 2, sub rubrica *Societatea și petrecerile*, anunța conferința lui A. D. Xenopol, pentru 10 aprilie, în sala Teatrului Național din Craiova, cu subiectul *Evoluția în istorie*. Craiovenii, prin Mih. Drăg., vor fi considerat că o a doua conferință, în aceleași zile, la scurt interval, ar fi prea ... mult pentru ei. În cele din urmă, Ov. Dens. a renunțat la intenția de a mai ține o conferință la Craiova. Pentru relațiile dintre *Doljiul* și *VN*, respectiv Ov. Densusianu, relevăm că *Doljiul* începuse să publice, în 1910 (anul III de apariție), rezumate și lungi extrase din ciclul al II-lea de conferințe ale *VN*, sub titlul *Conferințele „Vieței nouă"*, începind cu nr. 578, din 9 V (conferințele lui Ov. Dens., N. Andrițoiu), apoi în nr. 579, din 12 V (confer. lui I. F. Buricescu, C. Damianovici), nr. 585—588, din 19—23 V (confer. lui D. Caracostea). nr. 589, din 25 V (a doua conferință a lui Ov. Dens.). Pentru acestea s-au folosit, de fapt, materialele publicate în *VN*, VI, nr. 6 și 7 (1 și 15 V 1910). Organul takist *Doljiul* (Craiova, 1908—1913; 1924—1927), în afara rubricilor de informații curente și a foiletoanelor culturale (susținute mai ales cu materiale reproduse din alte periodice), cultiva demagogia și patriotismul local. Retipărind articole apărute în alte periodice, *Doljiul* făcea, în același timp, „curte" unor așa-ziși fruntași ai partidului, pentru a-i capta printre colaboratori. Acesta este și cazul lui Ov. Densusianu. Dintre articolele acestuia publicate în *VN* și reproduse în *Doljiul*, citām: *Simbolismul și celelalte manifestațiuni de artă* (a. III, nr. 598, din 5 VI 1910), *Semne de transformare a romanului* (ib., nr. 660, 661, 684 din 21, 22 aug. și 21 sept. 1910), *Isterie literară* (ib., nr. 697, din 6 oct. 1910). Vezi *VN*, VI, nr. 8, 13—14, 15, 16, din 1910. Pe vremea aceea — takist convins, Ov. Dens. acceptă invitația lui Mih. Drăg. și-i trimite un articol politic, publicat ca articol de fond, *Partidul nostru și învățămîntul*, în *Doljiul*, a. III, nr. 615, din 26 VI 1910, p. 1.

Elena Dulgurow

B.A.R.S.R. — S 20 (1)/DXXXVIII. — Inv. 72.823. (I) [București,] 16 iunie 1903. Încă bolnavă, E.D. cere, pe un ton politicos, convocarea comisiei examinatoare pentru o altă dată. E vorba de două examene (nu se specifică disciplinele). În cazul că Ov. Dens. va lipsi din comisie, candidata nu dorește să fie examinată „numai de domnul Bianu".

B.A.R.S.R. — S 20 (2)/DXXXVIII. — Inv. 72.824. (II) [București, aprox. 1904—1906.] E. D. cere o nouă amînare a examenului (nu se specifică disciplina), din motive de boală. Relevăm pasajele: „Deci, tot bazată pe excesul de gentileță ce vă caracteriză [sic] și, întrucitva, pe felul independent de a fi în acțiunile d-voastră, vă rog acordați-mi, deși nereglementar, o jumătate de oră pentru a fi examinată"; „Poate aveți ambaraua de a fixa ziua; miercuri vă convine?"... La atitudinea politicoasă a studentei, se adaugă o notă de ușoară familiaritate.

B.A.R.S.R. — A 1384/162. (III) [București, aprox. 1904—1906]. E. D. încearcă să motiveze de ce a renunțat la „proiectul visat" (prezentarea la examene?). Rămîne să fie examinată „numai" de Ov. Dens. în sesiunea din iunie. Relevăm P.s.: „L'homme propose et Dieu dispose; nimic mai just".

B.A.R.S.R. — A 1384/164. (IV) [București, 1906 (?), iunie (?)]. E. D. dorește să se prezinte la examenul de licență, în toamnă, cînd va fi mai bine pregătită. În acest scop, îi cere lui Ov. Dens. unele cărți: „*Cromwell* de V. Hugo sau vreun autor critic cu privire la V. Hugo sau Lamartine, sau în general despre poezia lirică în diferitele ei faze de dezvoltare". Emitenta îl roagă pe Ov. Dens. să vadă în rugămintea ei, nu un abuz, ci „o simplă încurajare născută din extrema amabilitate ce mi-ați arătat". Încheierea: „Dorindu-vă bun voyage, vă rog a primi, pe lîngă salutările mele, și mulțumiri anticipate". — Elena Dulgurow este citată ca frecventînd cursurile lui Ov. Dens. în anul școlar 1899/1900. Licențiată a Facultății de litere din București, secția filologia modernă, în anul șc. 1905—1906. La o dată nedeterminată din intervalul 1909—1913, este semnalată la Paris, unde are adresa Paris, 37, bd. St. Michel. Vezi *Revista universitară* (București), I, nr. 6—7. 25 III 1900, p. 215; Popescu-Spineni, *Contrib.*, p. 264; *Caiet II abon.* VN. — Datarea relativă a scris. II și, în consecință, succesiunea propusă de noi se întemeiază pe diferențele ortografice dintre cele 2 epistole: *ați, ẓiua, o ẓi, mercuri, bólă, examinatóre* (I); *azi, zis, miercuri, ziceți, toată, poate* (II). Abandonarea celor mai tipice norme etimologizante din ortografia emitentei, marcată de scris. II, se încadrează, cu certitudine, după reforma ortografică din 1904.

Joseph Ageorges către Ov. Densusianu (Paris, 30 III 1925)

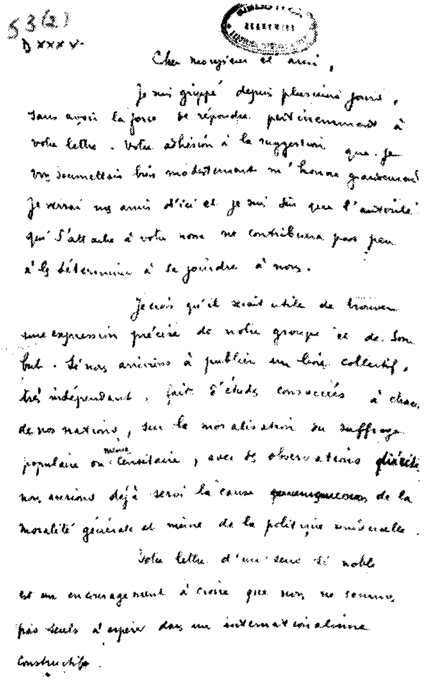

53(2)
D XXXV

Cher monsieur et ami,

Je suis grippé depuis plusieurs jours, sans avoir la force de répondre pertinemment à votre lettre. Votre adhésion à la suggestion que je vous soumettais bien modestement m'honore grandement. Je verrai nos amis d'ici et je suis sûr que l'autorité qui s'attache à votre nom ne contribuera pas peu à les déterminer à se joindre à nous.

Je crois qu'il serait utile de trouver une expression précise de notre groupe et de son but. Si nous arrivions à publier un livre collectif, très indépendant, fait d'études consacrées à chacune de nos nations, sur la moralisation du suffrage populaire ou même censitaire, avec des observations [illegible] nous aurions déjà servi la cause [illegible] de la moralité générale et même de la politique universelle.

Votre lettre d'un sens si noble est un encouragement à croire que nous ne sommes pas seuls à espérer dans une internationale constructive.

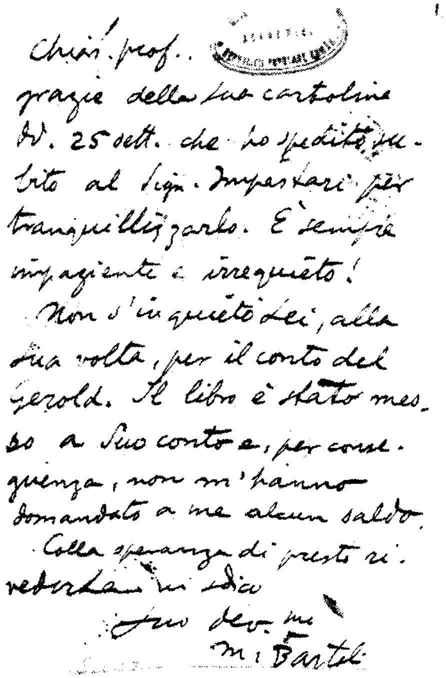

Chiar. prof.,

grazie della sua cartolina d. 25 sett. che ho spedito subito al sign. Impastari per tranquillizzarlo. È sempre impaziente e irrequieto!

Non s'inquieti Lei, alla sua volta, per il conto del Gerold. Il libro è stato messo a Suo conto e, per conseguenza, non m'hanno domandato a me alcun saldo.

Colla speranza di presto rivederLa in Italia

Suo dev.mo
M. Bartoli

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

Matteo Bartoli către Ov. Densusianu (Viena, 27 IX 1901)

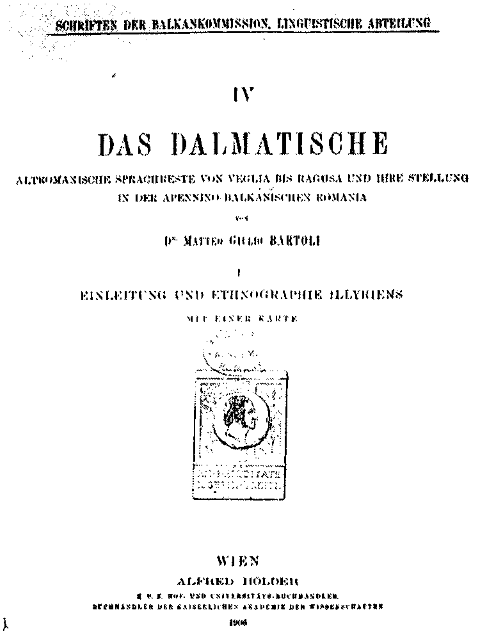

SCHRIFTEN DER BALKANKOMMISSION, LINGUISTISCHE ABTEILUNG

IV

DAS DALMATISCHE

ALTROMANISCHE SPRACHRESTE VON VEGLIA BIS RAGUSA UND IHRE STELLUNG
IN DER APENNINO-BALKANISCHEN ROMANIA

VON

DR MATTEO GIULIO BARTOLI

I

EINLEITUNG UND ETHNOGRAPHIE ILLYRIENS

MIT EINER KARTE

WIEN
ALFRED HÖLDER
K. U. K. HOF- UND UNIVERSITÄTS-BUCHHÄNDLER,
BUCHHÄNDLER DER KAISERLICHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN
1906

Studiul lui Matteo Bartoli, *Das Dalmatische*, I, Wien, 1906 (foaia de titlu)

Scrisoare-dedicație a lui Matteo Bartoli către Ov. Densusianu pe p. 1 a unui extras trimis din Quinto (iulie-august 1924)

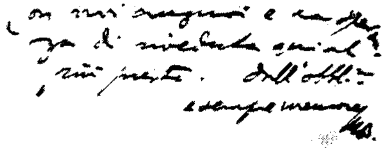

[illegible]
[illegible] !
[illegible]. Dell'aff.[illegible]
e sempre memore
M.B.

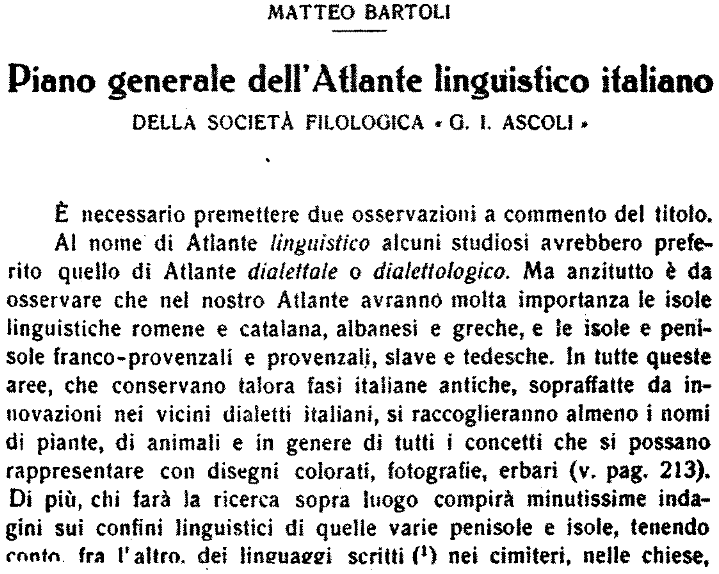

MATTEO BARTOLI

Piano generale dell'Atlante linguistico italiano

DELLA SOCIETÀ FILOLOGICA « G. I. ASCOLI »

È necessario premettere due osservazioni a commento del titolo.

Al nome di Atlante *linguistico* alcuni studiosi avrebbero preferito quello di Atlante *dialettale* o *dialettologico*. Ma anzitutto è da osservare che nel nostro Atlante avranno molta importanza le isole linguistiche romene e catalana, albanesi e greche, e le isole e penisole franco-provenzali e provenzali, slave e tedesche. In tutte queste aree, che conservano talora fasi italiane antiche, sopraffatte da innovazioni nei vicini dialetti italiani, si raccoglieranno almeno i nomi di piante, di animali e in genere di tutti i concetti che si possano rappresentare con disegni colorati, fotografie, erbari (v. pag. 213). Di più, chi farà la ricerca sopra luogo compirà minutissime indagini sui confini linguistici di quelle varie penisole e isole, tenendo conto, fra l'altro, dei linguaggi scritti (1) nei cimiteri, nelle chiese, Oscar Bloch către Ov. Densusianu (Paris, 23 iulie 1931)

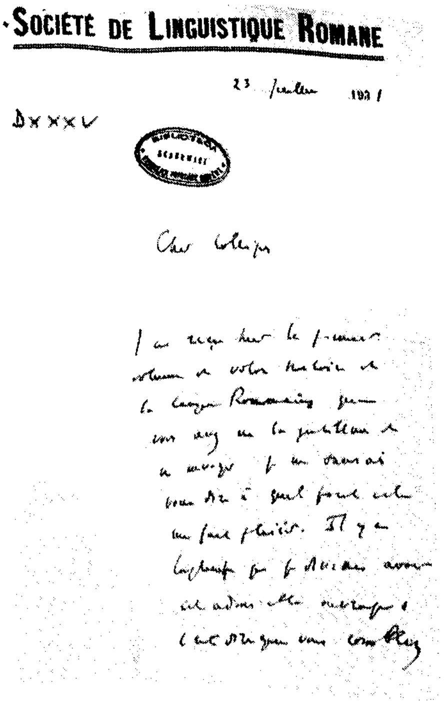

·SOCIÉTÉ DE LINGUISTIQUE ROMANE

23 Juillet 1931

DXXXV

Cher collègue

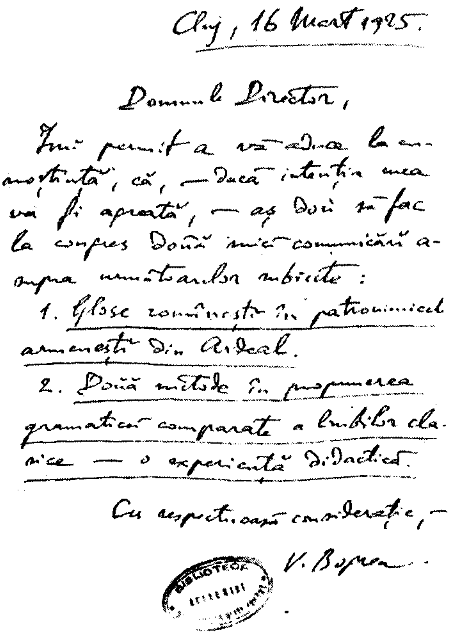

Cluj, 16 Mart 1925.

Domnule Director,

Îmi permit a vă aduce la cunoștință, că, — dacă intenția mea va fi aprobată, — aș dori să fac la congres două mici comunicări asupra următoarelor subiecte:

1. Glose românești în patronimicele armenești din Ardeal.
2. Două metode în propunerea gramaticei comparate a limbilor clasice — o experiență didactică.

Cu respectuoasă considerație, —

V. Bogrea.

Vasile Bogrea către Ov. Densusianu (Cluj, 15 III 1925)

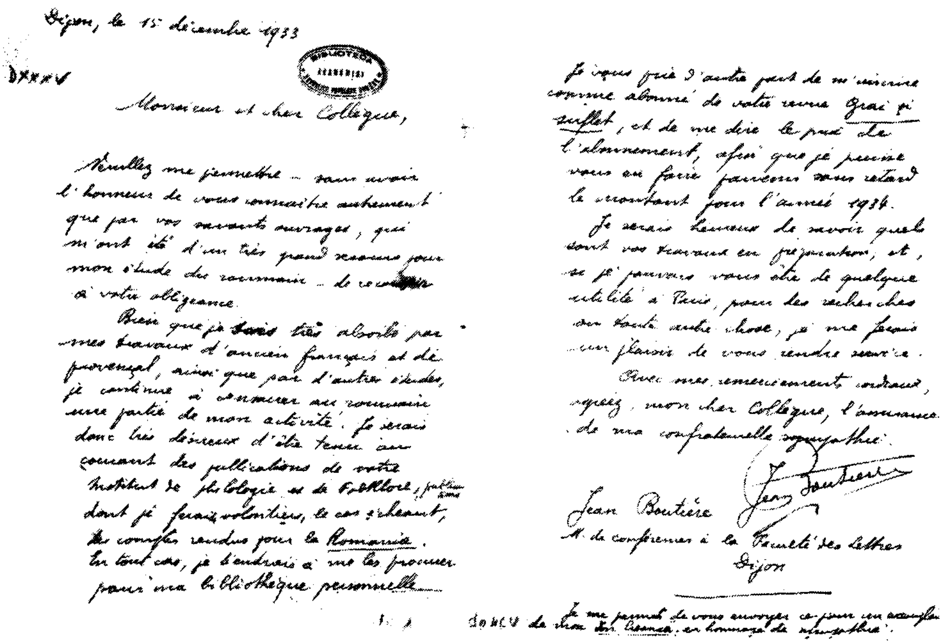

Dijon, le 15 décembre 1933

DXXXV

Monsieur et cher Collègue,

Veuillez me permettre — sans avoir l'honneur de vous connaître autrement que par vos savants ouvrages, qui m'ont été d'un très grand secours pour mon étude du roumain — de recourir à votre obligeance.

Bien que je ~~sois~~ très absorbé par mes travaux d'ancien français et de provençal, ainsi que par d'autres études, je continue à consacrer au roumain une partie de mon activité. Je serais donc très désireux d'être tenu au courant des publications de votre Institut de philologie et de Folklore, publications dont je ferais volontiers, le cas échéant, des comptes rendus pour la *Romania*. En tout cas, je tiendrais à me les procurer pour ma bibliothèque personnelle.

Je vous prie d'autre part de m'inscrire comme abonné de votre revue *Grai și suflet*, et de me dire le prix de l'abonnement, afin que je puisse vous en faire parvenir sans retard le montant pour l'année 1934.

Je serais heureux de savoir quels sont vos travaux en préparation, et, si je pouvais vous être de quelque utilité à Paris, pour des recherches ou toute autre chose, je me ferais un plaisir de vous rendre service.

Avec mes remerciements cordiaux, agréez, mon cher Collègue, l'assurance de ma confraternelle sympathie.

Jean Boutière

Jean Boutière
M. de conférences à la Faculté des Lettres
Dijon

Je me permets de vous envoyer ce jour un exemplaire de ma thèse sur *Ion Creanga*, en hommage de sympathie.

Jean Boutière către Ov. Densusianu (Dijon, 15 XII 1933)

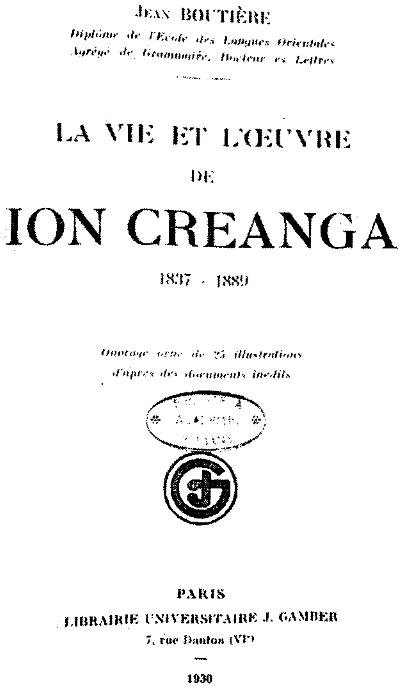

JEAN BOUTIÈRE
Diplômé de l'École des Langues Orientales
Agrégé de Grammaire, Docteur ès Lettres

LA VIE ET L'ŒUVRE
DE
ION CREANGA
1837 - 1889

Ouvrage orné de 25 illustrations
d'après des documents inédits

PARIS
LIBRAIRIE UNIVERSITAIRE J. GAMBER
7, rue Danton (VIe)
—
1930

Monografia lui Jean Boutière, *La vie et l'œuvre de Ion Creangă, 1837–1889,* Paris, 1930 (foaia de titlu)

Constantin N. Brăiloiu către Ov. Densusianu (București, 7 II 1935)

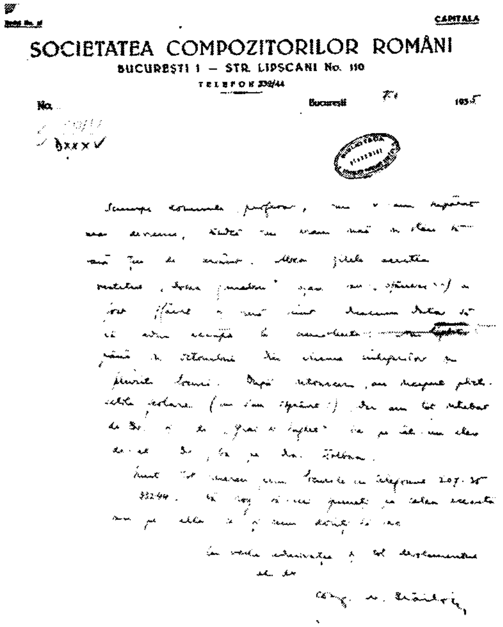

CAPITALA

SOCIETATEA COMPOZITORILOR ROMÂNI
BUCUREȘTI 1 — STR. LIPSCANI No. 110

No.

București 1935

DXXXV

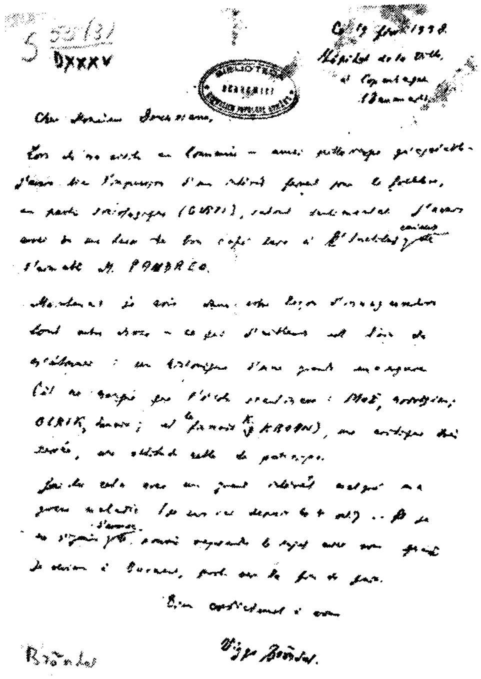

DXXXV

Viggo Bröndal către Ov. Densusianu (Copenhaga, 19 II 1938)

I. A. Candrea în 1932 (B.A.R.S.R., Stampe, F I 89.691)

I. A. Candrea către Ov. Densusianu (București, 10 X 1905).

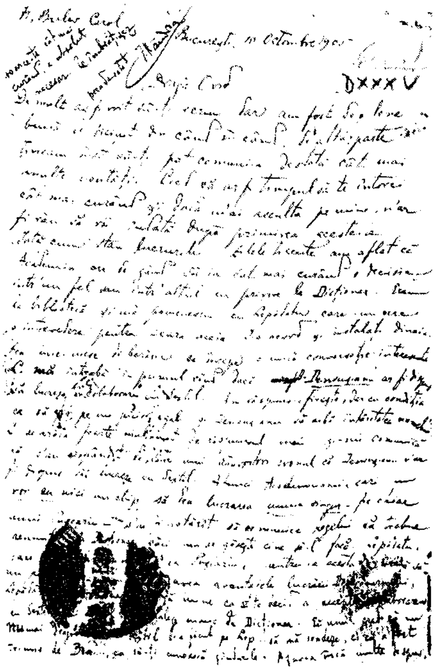

Bucureşti, 10 Octombre 1905

DXXXV

Dedicația autografă a lui I. A. Candrea pe lucrarea sa *Cours complet de grammaire roumaine* (Paris, 1900), adresată lui Ov. Densusianu, la Paris, 15 XI 1899 (B.C.U.B., Fac. de limba și literatura română)

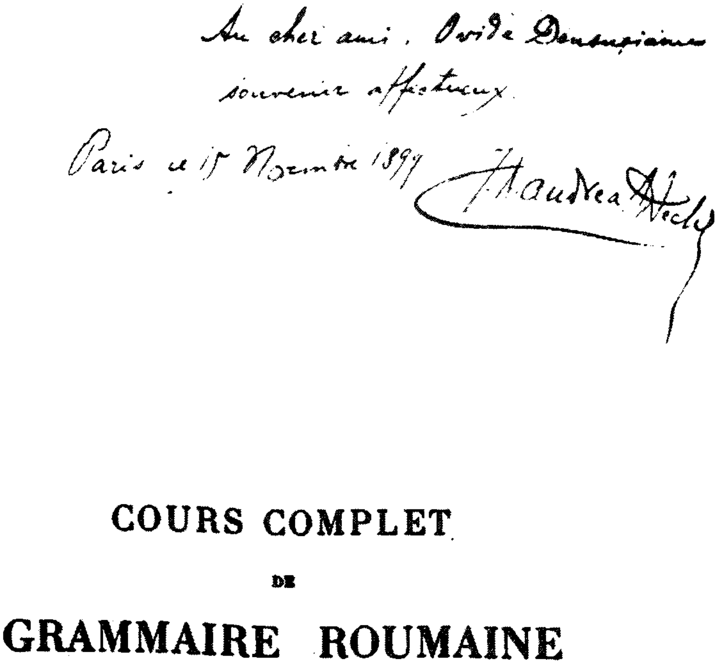

Au cher ami, Ovide Densusianu

souvenir affectueux.

Paris le 15 Novembre 1899 I. A. Candrea Hecht

COURS COMPLET

DE

GRAMMAIRE ROUMAINE

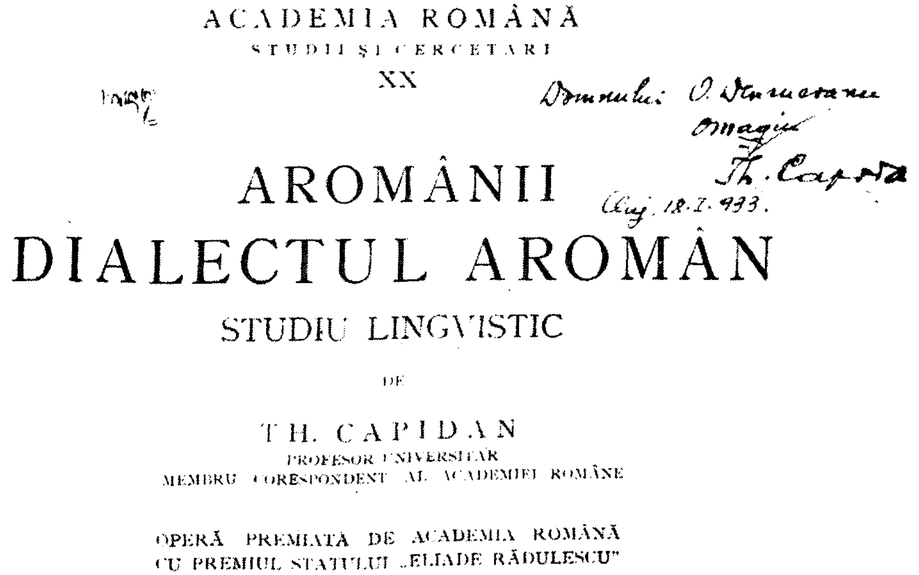

ACADEMIA ROMÂNĂ
STUDII ŞI CERCETĂRI
XX

Domnului O. Densusianu
omagiu
Th. Capidan
Cluj, 18.I.933.

AROMÂNII
DIALECTUL AROMÂN
STUDIU LINGVISTIC

DE

TH. CAPIDAN
PROFESOR UNIVERSITAR
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

OPERĂ PREMIATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ
CU PREMIUL STATULUI „ELIADE RĂDULESCU"

Dedicaţia autografă a lui Th. Capidan pe foaia de titlu a lucrării sale *Aromânii. Dialectul aromân. Studiu lingvistic* (Bucureşti, 1932), adresată lui Ov. Densusianu, din Cluj, 18 I 1933 (B.C.U.B., Fac. de limba şi literatura română)

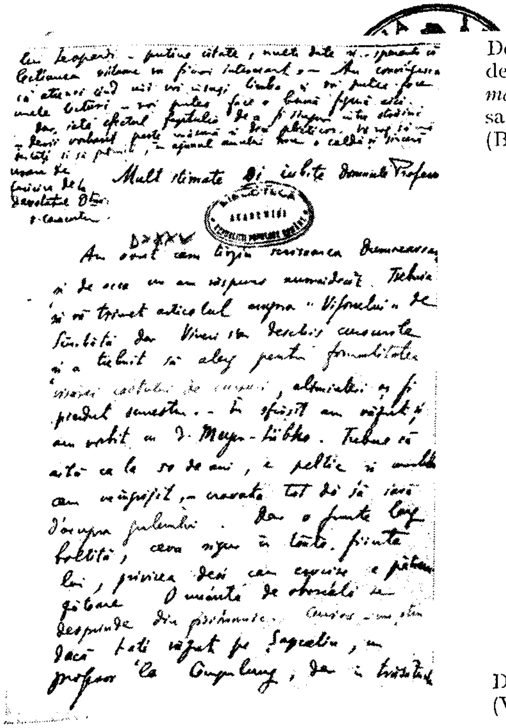

[illegible]

Mult stimate şi iubite Domnule Profesor

Am avut cam târziu scrisoarea Dumneavoastră şi de aceea nu am răspuns numaidecât. Trebuia să vă trimet articolul asupra „Viforului" de Sâmbătă dar Viena [illegible] şi a trebuit să aleg pentru frumuseţea [illegible] altminteri aş fi pierdut semestrul. — În sfârşit am văzut şi am vorbit cu d. Meyer-Lübke. Trebue să aibă ca la 50 de ani, e peltic şi mult [illegible], cravata tot de-a [illegible] d'asupra gulerului. Dar o frunte largă boltită, ceva rar în lume. Frunte lui, privirea deşi cam [illegible] e pătrunzătoare. O mână de [illegible] se desprinde din [illegible]. Curios [illegible] dacă l-aţi văzut pe Sapcaliu, un profesor la Câmpulung, dar [illegible]

Dumitru Caracostea către Ov. Densusianu (Viena, 19–24 XII 1909)

Dumitru Caracostea (din D. Caracostea, *Poezia tradițională română. Balada poporană și doina*. Ediție critică de D. Șandru. Prefață de Ovidiu Bîrlea. I, București, 1969)

BIBLIOTECA

Astronomul Nicolae Coculescu în 1906 (B.A.R.S.R., Stampe, F I 20.589)

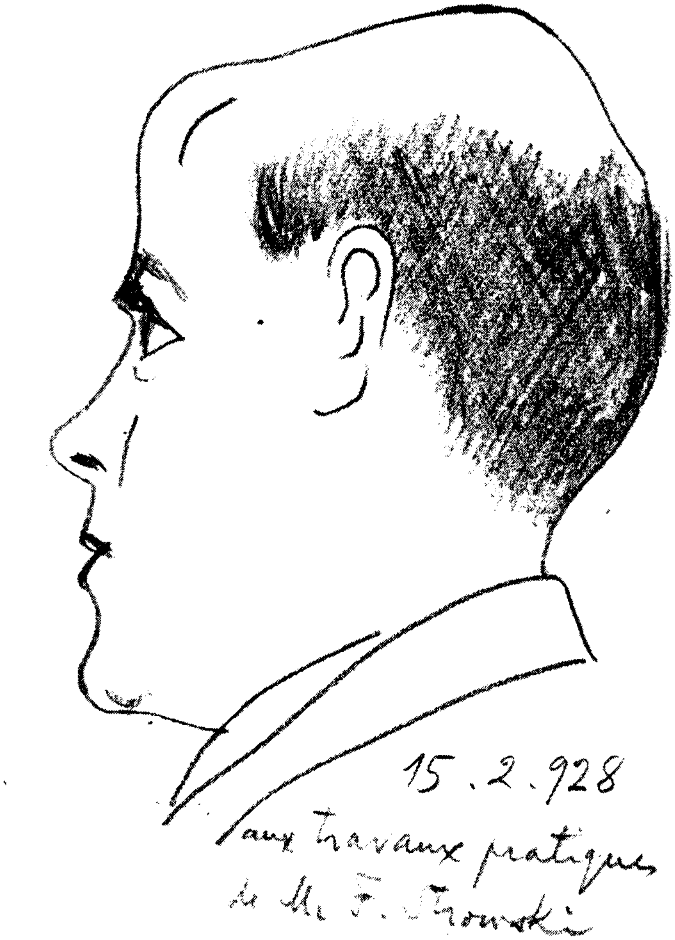
15.2.928
aux travaux pratiques
de Mr F. Strowski

Șerban Coculescu (Pius Servien) văzut de Șerban Cioculescu (B.A.R.S.R., Stampe, D.R. 20 II, inv. 14.853)

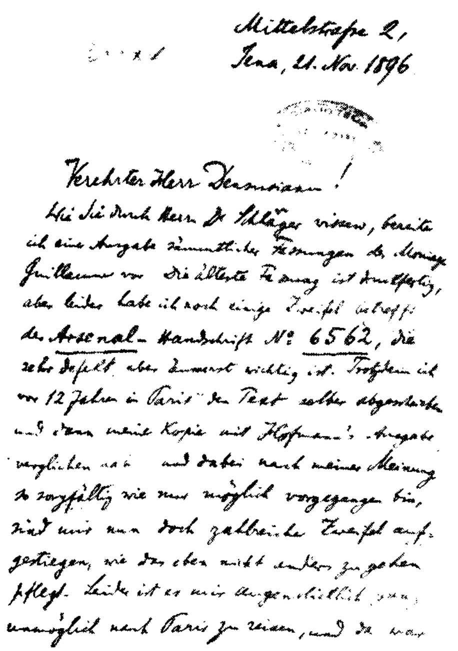

Mittelstraße 2,
Jena, 21. Nov. 1896

Verehrter Herr Densusianu!

Wie Sie durch Herrn Dr Schläger wissen, bereite ich eine Ausgabe sämmtlicher Fassungen des Moniage Guillaume vor. Die älteste Fassung ist druckfertig, aber leider habe ich noch einige Zweifel betreffs der Arsenal-Handschrift No 6562, die sehr defekt, aber äusserst wichtig ist. Trotzdem ich vor 12 Jahren in Paris den Text selber abgeschrieben und dann meine Kopie mit Hofmann's Ausgabe verglichen habe und dabei nach meiner Meinung so sorgfältig wie nur möglich vorgegangen bin, sind mir nun doch zahlreiche Zweifel aufgestiegen, wie das eben nicht anders zu gehen pflegt. Leider ist es mir augenblicklich ganz unmöglich nach Paris zu reisen, und da war

Wilhelm Cloëtta către Ov. Densusianu (Jena, 21 XI 1896)

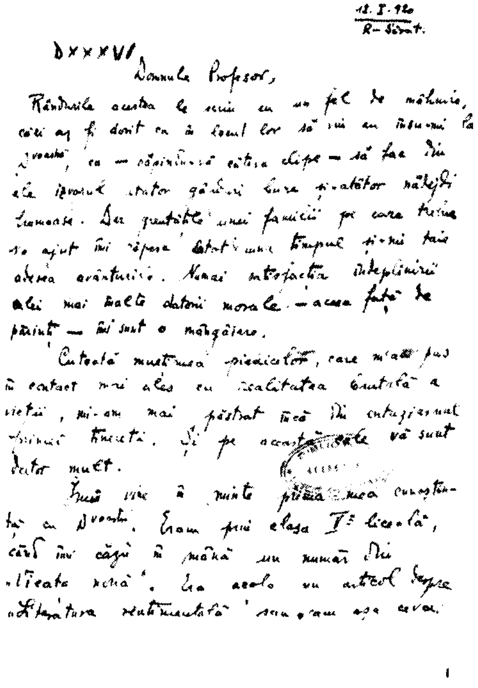

12. I. 920
R.-Sărat.

DXXXVI

Domnule Profesor,

Rândurile acestea le scriu cu un fel de mâhnire, căci aș fi dorit ca în locul lor să vă fi trimis la vreme, ca — răspunzând aceleiași clipe — să fac din ele izvorul unor gânduri bune și a atâtor nădejdi luminoase. Dar greutățile unei familii pe care trebue s-o ajut îmi răpesc [illegible] timpul și-mi taie aripa avânturilor. Numai satisfacția îndeplinirii unei mai înalte datorii morale — aceea față de părinți — îmi sunt o mângâiere.

Cu toată mulțimea piedicilor, care m-au pus în contact mai ales cu realitatea brutală a vieții, mi-am mai păstrat încă din entuziasmul anilor tineri. Și pe această cale vă sunt dator mult.

Îmi vine în minte prima mea cunoștință cu D-voastră. Eram prin clasa Ia liceală, când îmi căzu în mână un număr din „Viața nouă". Era acolo un articol despre „Literatura sentimentală" sau cam așa ceva.

1

Emilian I. Constantinescu către Ov. Densusianu (Rîmnicu-Sărat, 12 I 1920)

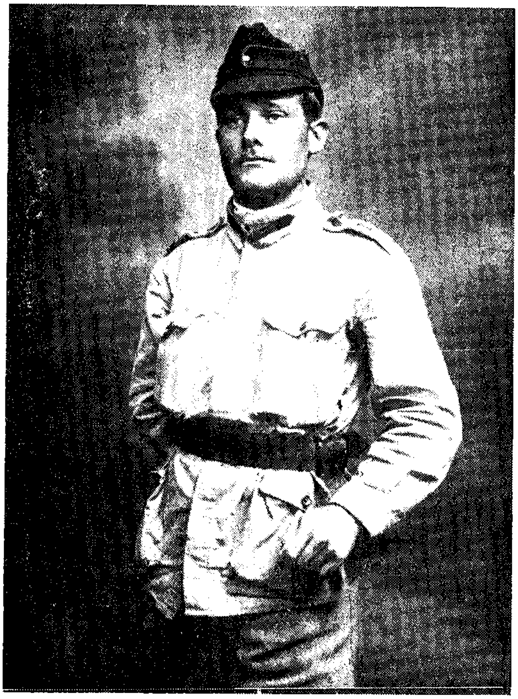

Mihail Cruceanu, militar, în 1913 (scrisoarea ilustrată din București, 21 VIII 1913, a lui M. Cruceanu către Ov. Densusianu)

BIBLIOTECA ACADEMIEI

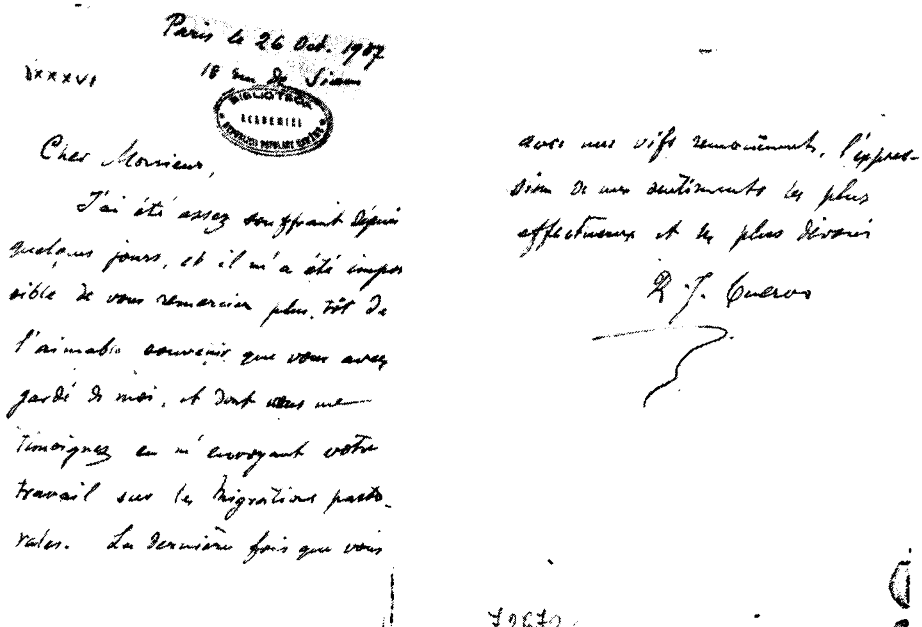

lxxxvi

Paris le 26 Oct. 1907
18 rue de Siam

Biblioteca Academiei

Cher Monsieur,

J'ai été assez souffrant depuis quelques jours, et il m'a été impossible de vous remercier plus tôt de l'aimable souvenir que vous avez gardé de moi, et dont vous me témoignez en m'envoyant votre travail sur les migrations pastorales. La dernière fois que vous

avec mes vifs remerciements, l'expression de mes sentiments les plus affectueux et les plus dévoués

R. J. Cuervo

72672

Rufino José Cuervo către Ov. Densusianu (Paris, 26 X 1907; începutul și sfîrșitul scrisorii)

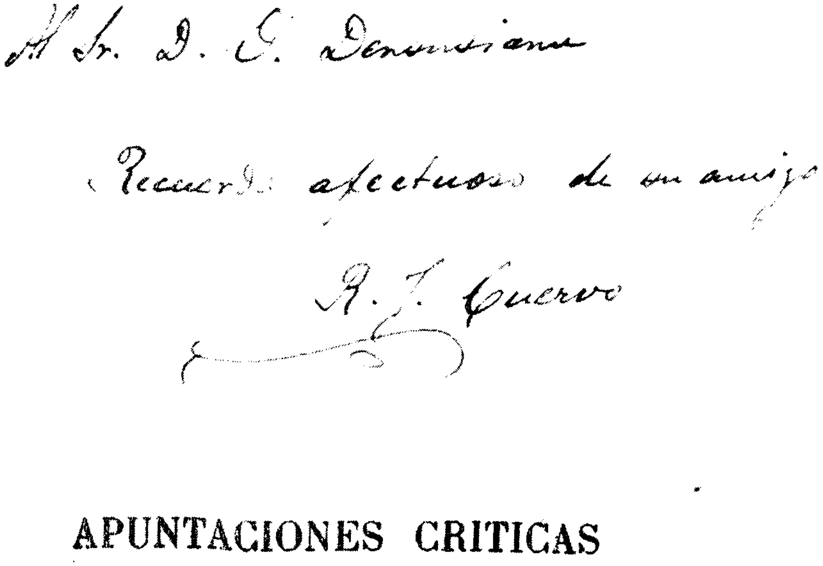

A Sr. D. O. Densusianu

Recuerdo afectuoso de un amigo

R. J. Cuervo

APUNTACIONES CRITICAS

Dedicația autografă a lui R. J. Cuervo pe lucrarea sa *Apuntaciones críticas sobre el lenguaje bogotano* (ed. a V-a, Paris, 1907), adresată lui Ov. Densusianu (B.C.U.B., Fac. de limba și literatura română)

Constantin Damianovici către Ov. Densusianu
(București, 10 VII 1918)

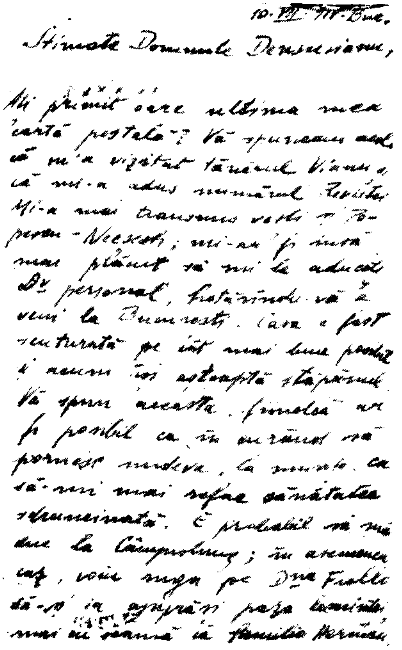

10·VII·918·Buc.

Stimate Domnule Densusianu,

Ai primit oare ultima mea carte poștală? Vă spuneam acolo că m'a vizitat tânărul Vianu și că mi-a adus numărul Revistei. Mi-a mai transmis vorbele d-lui Speranța-Necșoti; mi-ar fi însă mai plăcut să vi le aduc Dv. personal, trebuind să vin la București. Casa a fost scuturată pe cât mai bine putut și acum își așteaptă stăpânul. Vă spun aceasta, fiindcă ar fi posibil ca în curând să pornesc undeva, la munte, ca să-mi mai refac sănătatea zdruncinată. E probabil să mă duc la Câmpulung; în acest caz, voiu ruga pe D-na Frahle să-și ia asupră-și paza locuinței, mai cu seamă că familia Herman,

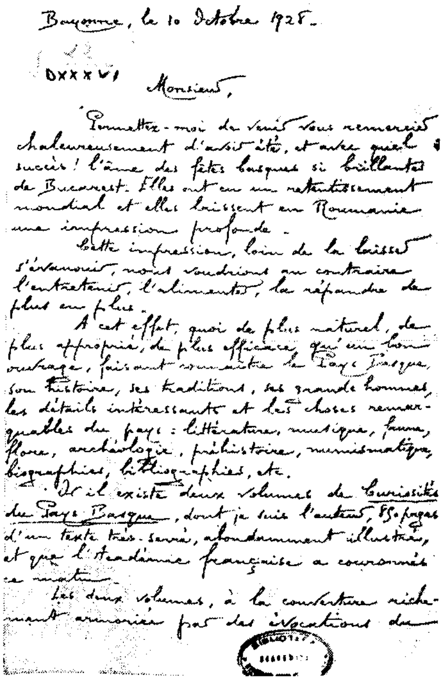

Bayonne, le 10 Octobre 1928.

DXXXVI

Monsieur,

Permettez-moi de venir vous remercier chaleureusement d'avoir été, et avec quel succès! l'âme des fêtes basques si brillantes de Bucarest. Elles ont eu un retentissement mondial et elles laissent en Roumanie une impression profonde.

Cette impression, loin de la laisser s'évanouir, nous voudrions au contraire l'entretenir, l'alimenter, la répandre de plus en plus.

A cet effet, quoi de plus naturel, de plus approprié, de plus efficace, qu'un bon ouvrage, faisant connaître le Pays Basque, son histoire, ses traditions, ses grands hommes, les détails intéressants et les choses remarquables du pays: littérature, musique, faune, flore, archéologie, préhistoire, numismatique, biographies, bibliographies, etc.

Or il existe deux volumes de Curiosités du Pays Basque, dont je suis l'auteur, 850 pages d'un texte très serré, abondamment illustrés, et que l'Académie française a couronnés ce matin.

Les deux volumes, à la couverture richement armoriée par des évocations du

Jean-Baptiste Daranatz către Ov. Densusianu
(Bayonne, 10 X 1928)

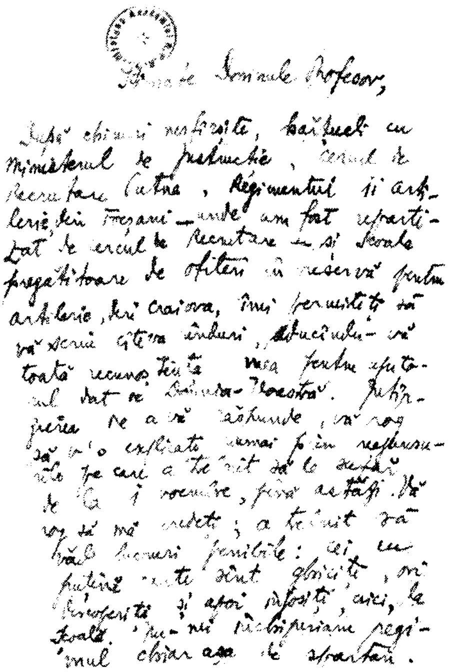

Mult stimate Domnule Profesor,

După chinuri nesfârșite, bătăluit cu ministerul de instrucție, cercul de recrutare Cutna, Regimentul 11 artilerie, din Fetești — unde am fost repartizat de cercul de recrutare — și Școala pregătitoare de ofițeri în rezervă pentru artilerie, din Craiova, îmi permiteți să vă scriu câteva rânduri, aducându-vă toată recunoștința mea pentru ajutorul dat de Domnia-Voastră. Întârzierea ce am să răspunde, vă rog să mi-o explicați numai prin neajunsurile pe care a trebuit să le sufăr de la 1 noiembrie, până astăzi. Vă rog să mă credeți; a trebuit să trăiesc lucruri penibile: cei cu puține carte au fost glorificați, noi disprețuiți și apoi [illegible], aici, la școală, ne-am recăpătat regimul chiar așa de spartan.

Ion Diaconu către Ov. Densusianu (Craiova, 17 XI 1930)

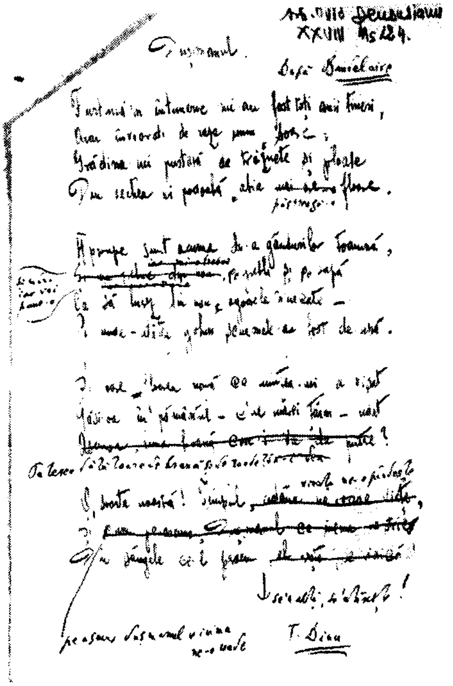

Arhiva Ov. Densusianu
XXVIII Ms 124.

Dușmanul.

După Baudelaire

Furtună'n întuneric mi-au fost toți anii tineri,
Rar [illegible] de raze prin [illegible];
Grădina mi-au pustiit-o trăsnete și ploaie
Din secetă și ploaie, abia ~~[illegible]~~ floare.
puține

Aproape sunt ~~acum~~ de-a gândurilor toamnă,
~~[illegible]~~ pe sate și pe sapă
Ca să lucrez în nou ogoarele inundate —
În care-ntinse gropi săpate au fost de ape.

Și cine știe dacă florile ce mi-a visat
Găsi-vor în pământ — ca un țărm — [illegible]
~~[illegible]~~?
Ta hrana [illegible]

O, durere! Timpul, ~~[illegible]~~,
Și ~~[illegible]~~
Din sângele ce-l pierdem ~~[illegible]~~
Dușmanul o-ntărește!

pe care dușmanul [illegible]

T. Dinu

Poezia *Dușmanul*, traducere de Titu Dinu după Ch. Baudelaire. Autograful lui T. Dinu cu intervențiile manuscrise ale lui Ov. Densusianu (B.A.R.S.R., Arhiva Ov. Densusianu, XXVIII, ms. 124)

Nicolae Drăganu către Ov. Densusianu (Cluj, 20 III 1925)

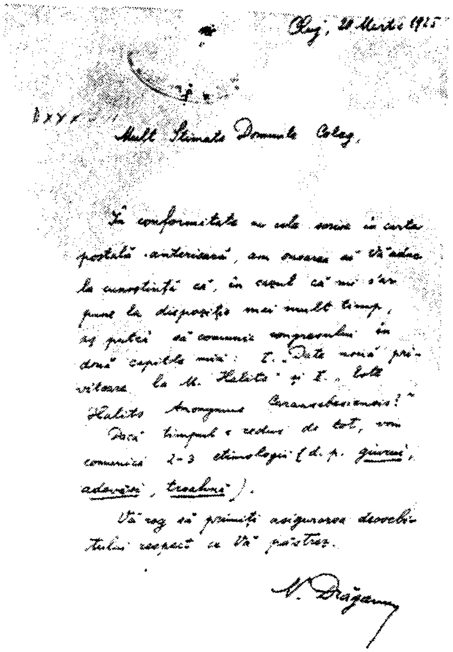

Cluj, 20 Martie 1925

DXXX

Mult Stimate Domnule Coleg,

În conformitate cu cele scrise în carta poştală anterioară, am onoarea să Vă aduc la cunoştinţă că, în cazul că mi s-ar pune la dispoziţie mai mult timp, aş putea să comunic congresului în două capitole mici: I. „Date nouă privitoare la M. Halici" şi II. „Este Halicius Anonymus Caransebesiensis?"

Dacă timpul e redus de tot, voi comunica 2-3 etimologii (d. p. *giurui*, *adevăr*, *troahnă*).

Vă rog să primiţi asigurarea deosebitului respect ce Vă păstrez.

N. Drăganu

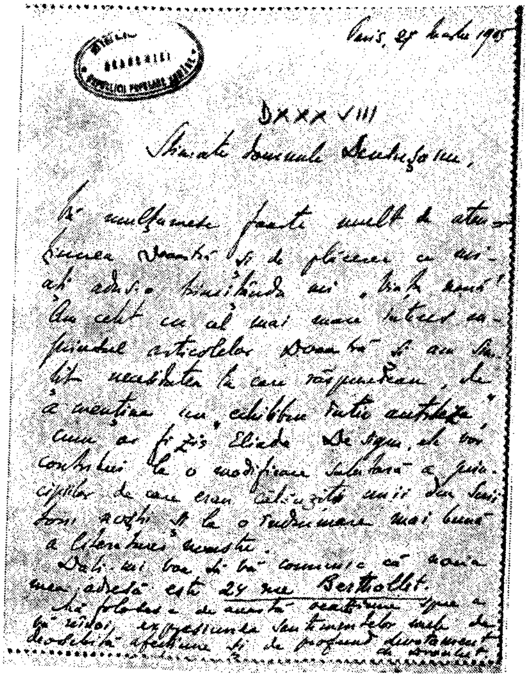

Paris, 27 Martie 1905

DXXXVIII

Stimate Domnule Densuşianu,

Vă mulţumesc foarte mult de atenţiunea Dvoastră şi de plăcerea ce mi-aţi adus-o trimiţându-mi „Viaţa nouă". Am citit cu cel mai mare interes cuprinsul articolelor Dvoastră şi am simţit necesitatea la care răspundeau, de a menţinea un „echilibru între antiteze", cum ar fi zis Eliade. De sigur, ele vor contribui la o modificare salutară a principiilor de care erau călăuziţi unii din scriitorii noştri şi la o îndrumare mai bună a literaturii noastre.

Daţi-mi voie să vă comunic că noua mea adresă este 24 rue Berthollet.

Mă folosesc de această ocaziune spre a vă reînoi expresiunea sentimentelor mele de deosebită afecţiune şi de profund devotament.

Ch. Drouhet către Ov. Densusianu (Paris, 27 III 1905)

Ch Drouhet

Charles Drouhet (după *Mélanges d'histoire littéraire et de littérature comparée offerts a Charles Drouhet par ses amis, ses collègues et ses anciens élèves...*, Bucarest, 1940)

Numărul pe februarie 1895 al *Revistei critice-literare,* publicată de Aron Densuşianu la Iaşi, între 1893–1897

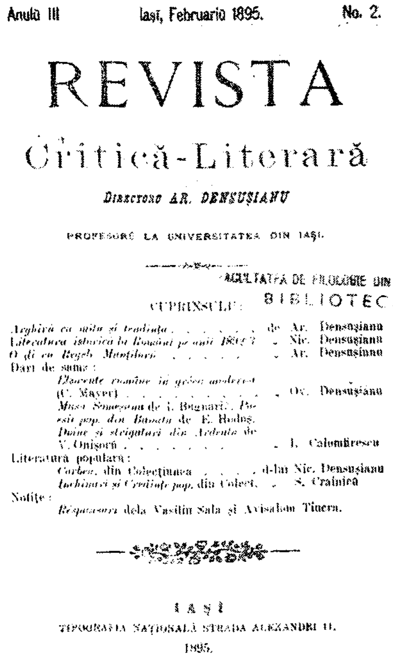

Anulŭ III Iaşi, Februariŭ 1895. No. 2.

REVISTA

Critică-Literară

DIRECTORŬ AR. DENSUŞIANU

PROFESORŬ LA UNIVERSITATEA DIN IAŞI.

FACULTATEA DE FILOLOGIE DIN BUCUREŞTI
BIBLIOTECA

CUPRINSULŬ:

Arghiră cu mitu şi tradiţia . . . . de Ar. Densuşianu
Literatura istorică la Români pe anii 1892 ? „ Nic. Densuşianu
O di cu Regele Munţilorŭ . . . . . . „ Ar. Densuşianu
Dări de sémă:
Elemente române în greca modernă (C. Mayer) . . . . „ Ov. Densuşianu
Musa Someşana de I. Bugnariŭ. *Poesii pop. din Banatu* de E. Hodoş. *Doine şi strigături din Ardealu* de V. Onişorŭ . . . . „ I. Calomfirescu
Literatura populară:
Corbea, din Colecţiunea . . . . . d-lui Nic. Densuşianu
Inchinări şi Credinţe pop. din Colect. „ S. Crainică
Notiţe:
Respunsuri dela Vasiliu Sala şi Avisalom Tincu.

IAŞI
TIPOGRAFIA NAŢIONALĂ STRADA ALEXANDRI 11.
1895.

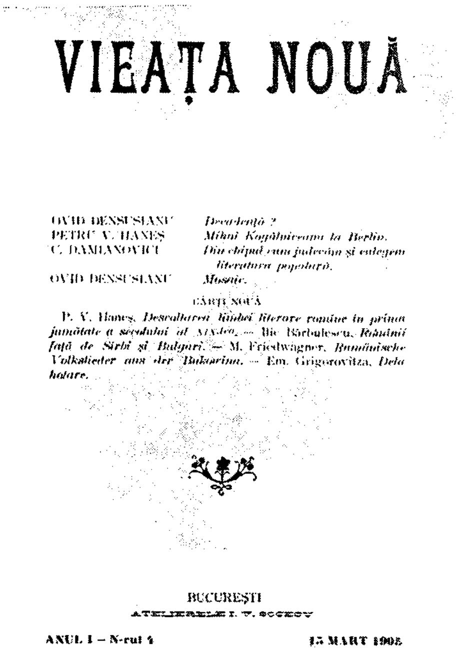

VIEAŢA NOUĂ

OVID DENSUSIANU *Decadenţă ?*
PETRU V. HANEŞ *Mihai Kogălniceanu la Berlin.*
C. DAMIANOVICI *Din chipul cum judecăm şi culegem literatura populară.*
OVID DENSUSIANU *Moşnie.*

CĂRŢI NOUĂ

P. V. Haneş, *Desvoltarea limbei literare romîne în prima jumătate a secolului al XIX-lea.* — Ilie Bărbulescu, *Românii faţă de Sîrbi şi Bulgari.* — M. Friedwagner, *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina.* — Em. Grigorovitza, *Dela hotare.*

BUCUREŞTI
ATELIERELE I. V. SOCECU

ANUL I – N-rul 4 15 MART 1905

Unul dintre primele numere ale *Vieţii noi,* revista condusă de Ov. Densusianu la Bucureşti, între 1905–1925

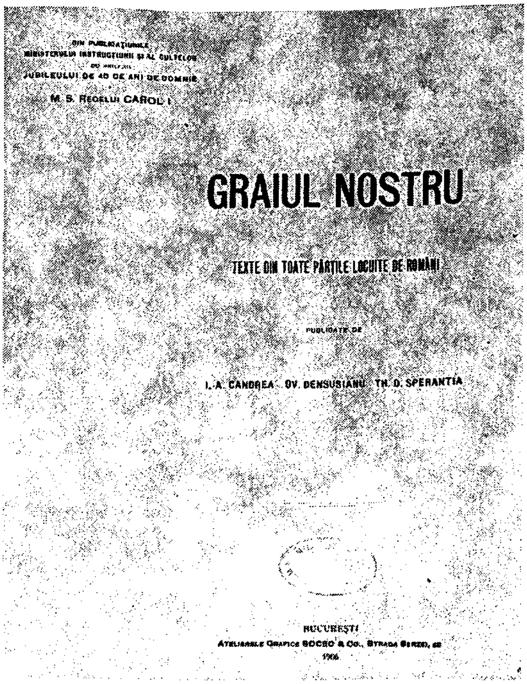

DIN PUBLICAȚIUNILE
MINISTERULUI INSTRUCȚIUNII ȘI AL CULTELOR
[illegible]
JUBILEULUI DE 40 DE ANI DE DOMNIE
M. S. REGELUI CAROL I

GRAIUL NOSTRU

TEXTE DIN TOATE PĂRȚILE LOCUITE DE ROMÂNI

PUBLICATE DE

I. A. CANDREA OV. DENSUSIANU TH. D. SPERANTIA

BUCUREȘTI
ATELIERELE GRAFICE SOCEC & CO., STRADA BERZEI, 59
1906

Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de români, publicate de I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Sperantia. [Vol. I]. București, 1906 (foaia de titlu)

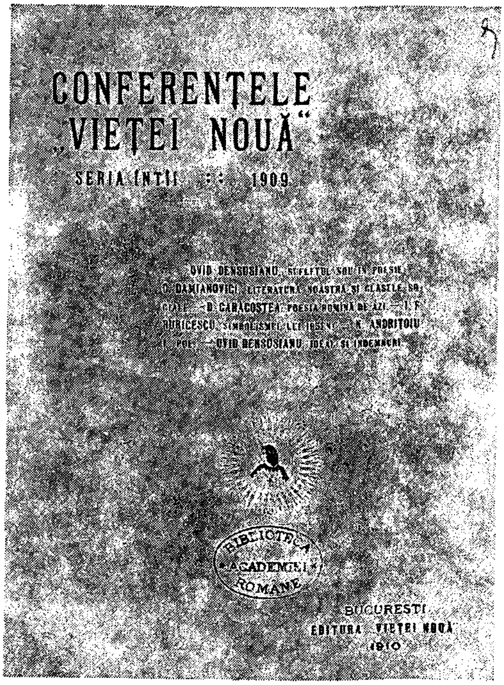

CONFERENȚELE
„VIEȚEI NOUĂ"
SERIA ÎNTÎI ::: 1909

OVID DENSUSIANU, SUFLETUL NOU ÎN POESIE. — O. DAMIANOVICI, LITERATURA NOASTRĂ ȘI CLASELE SOCIALE. — D. CARACOSTEA, POESIA ROMÎNĂ DE AZI. — I. F. BURICESCU, SIMBOLISMUL LUI IBSEN. — N. ANDRIȚOIU, E. POE. — OVID DENSUSIANU, IDEAL ȘI ÎNDEMNURI.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCUREȘTI
EDITURA „VIEȚEI NOUĂ"
1910

Culegerea *Conferențele „Vieței nouă". Seria întîi. 1909*. București, 1910 (foaia de titlu)

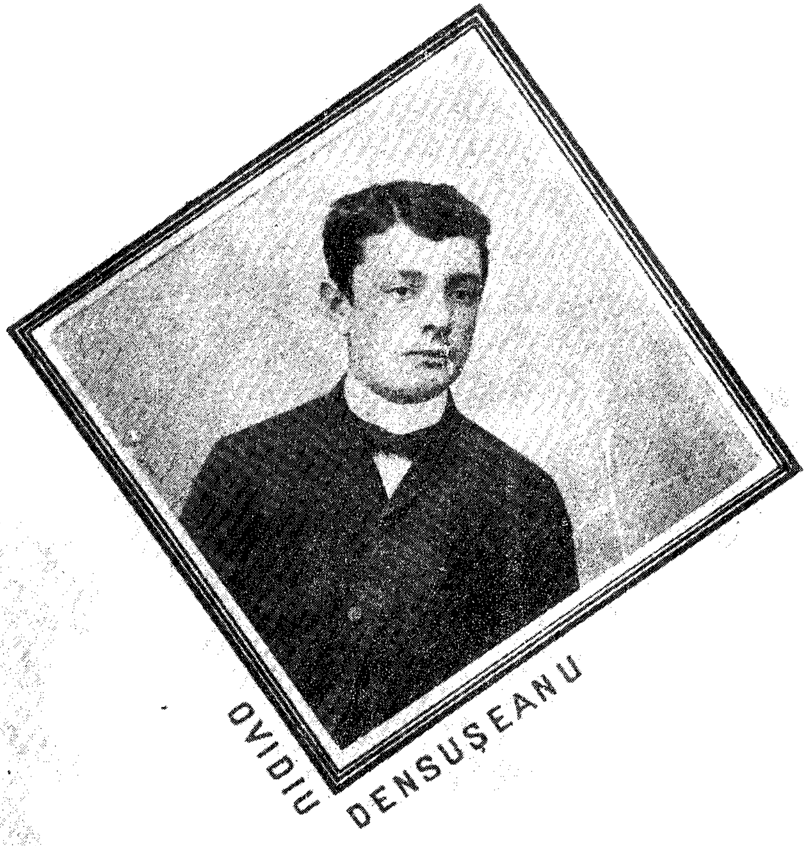
OVIDIU DENSUŞEANU

Ov. Densusianu, bacalaureat, 1890 (Iași)

Ov. Densusianu în timpul studiilor la Paris (1894—1897) (B.A.R.S.R., Stampe, F. I 17. 910)

Ov. Densusianu la 35 de ani (B.A.R.S.R., Stampe, F I 17. 911)

BIBLIOTECA
ACADE
ROM

Ov. Densusianu în ultimii săi ani (B.A.R.S.R., Stampe, F VI 57. 833)

INDICI

INDICE CRONOLOGIC AL SCRISORILOR

[1895—1916 (?), Paris]. Ștefan Cruceanu 243
[1895, Paris]. Charles Brun 101
1895 iulie 18, Lausanne. Teodor Alimănescu 12
1895 iulie 25, [Lausanne]. Teodor Alimănescu 13
1895 octombrie 4, Paris. Louis-Maurice Brandin 91
1895 octombrie 12/24, Foșcani. Simeon Crainic 222
[1895] noiembrie 5, [Paris]. André Beaunier 63
1895 noiembrie 25, [Paris]. Louis-Maurice Brandin 92
[1895] decembrie 27, [Paris]. André Beaunier 64
[1896—1900, Paris]. Ioan-Aurel Candrea 128
[1896] ianuarie 19, [Paris]. André Beaunier 66
[1896 octombrie, înainte de 22, Paris]. Ioan-Aurel Candrea 126
1896 octombrie 22, [Paris]. Ioan-Aurel Candrea 128
1896 noiembrie 21, Jena. Wilhelm Cloëtta 195
1896 noiembrie 26, Jena. Wilhelm Cloëtta 197
[1899 (dec.)—1900 (ian.), Viena]. Matteo Bartoli 21
[1900—1903, Paris]. Ioan-Aurel Candrea 129
[1900—1903, Paris]. Ioan-Aurel Candrea 129
[1900—1903 noiembrie 8 (?) Paris]. Ioan-Aurel Candrea 130
1900 iunie 26, București. Grigore Crețu 225
[1900, ultimele luni, Viena]. Matteo Bartoli 22
[1901—1919, București], Ioan Bogdan 80
[1901—1918, Subcetate]. Vasile Cetățianu 341
[1901, prima jumătate a anului, Paris], marți. Ioan-Aurel Candrea 130
1901 iunie 1, [București]. Ioan Bogdan 76
[1901 iulie-august, Viena]. Matteo Bartoli 25
1901 septembrie 27, Viena. Matteo Bartoli 26
[1901 decembrie 9, București]. Gheorghe Bogdan-Duică 80
[1902—1904 (?), București]. Anton Davidoglu 277
1902 ianuarie 3, Craiova. Florian I. Becescu 339
1902 ianuarie 9, Viena. Matteo Bartoli 27
1902 ianuarie 26, Viena. Matteo Bartoli 28
1902 ianuarie 30, Viena. Matteo Bartoli 29

[1902] februarie 13, București. Florian I. Becescu 339
1902 februarie 18, Paris. Theodor Cornel 219
1902 martie 1, Viena. Matteo Bartoli 30
1902 martie 19, [București]. Ioan Bogdan 77
1902 aprilie 12, Viena. Matteo Bartoli 31
1902 mai 21, Viena. Matteo Bartoli 32
1902 iulie 10, Constanța. Florian I. Becescu 339
1902 octombrie 24, Viena. Matteo Bartoli 34
1903 iunie 16, [București]. Elena Dulgurow 350
1903 august 4, București. Ilarie Chendi 186
1903 octombrie 5, [Techirghiol]. Iosif N. Dona 316
1903 noiembrie 30, Strasburg. Matteo Bartoli 35
[1904—1916 (?), București]. Ioan-Aurel Candrea 132
[1904—1913, București]. Ioan-Aurel Candrea 132
[1904—1906 (?), București]. Elena Dulgurow 350
[1904—1906 (?), București]. Elena Dulgurow 351
1904 ianuarie 3, [București]. Marin Dimitrescu 347
[1904 februarie 17,] Craiova. Ioan-Aurel Candrea 131
[1904 mai 30,] Craiova. Ioan-Aurel Candrea 131
1904 august 17, Strasburg. Matteo Bartoli 36
1904 octombrie 16, [București]. Demetru N. Burileanu 115
1905 ianuarie 22, Strasburg. Matteo Bartoli 37
1905 ianuarie 30, [București]. Marin Dimitrescu 348
[1905 februarie (?), Galați]. Nicolae Andriescu 337
1905 februarie 5, Buzău. Toma Dicescu 347
1905 februarie 17, Paris. Charles Drouhet 325
1905 martie 2, [Craiova]. Nicolae Bănescu 57
1905 martie 10, [f.l.]. Clement-Bacău 342
1905 martie 11, Craiova. Ilie Constantinescu 213
[1905 martie 14,] Buzău. Steluța Anastasiu 337
1905 martie 16, [Craiova]. Nicolae Bănescu 58
1905 martie 27, Paris. Charles Drouhet 328
1905 aprilie 2, [Craiova]. Nicolae Bănescu 59
1905 iulie 12, Sinaia. Valeria G. Constantinescu 217
[1905 iulie 20, Băile Herculane]. Ioan-Aurel Candrea 133
1905 iulie 24, Băile Herculane. Ioan-Aurel Candrea 133
1905 iulie 28, Slănic (Moldova). Emanuel N. Antonescu 338
[1905 august 8, Băile Herculane]. Ioan-Aurel Candrea 134
1905 octombrie 10, București. Ioan-Aurel Candrea 134
[1905 decembrie 25, Paris]. Rufino José Cuervo 244
[1906—1916 (?), București]. Ioan-Aurel Candrea 140
[1906—1916 (?), București]. Ioan-Aurel Candrea 140
[1906—1910 (?), București]. Ioan-Aurel Candrea 139
1906 februarie 3, Iași. Ilie Bărbulescu 59
1906 februarie 9, Focșani. Dimitrie V. Dimiu 295
1906 februarie 26, [București]. Mihail G. Cantacuzino 341
1906 mai 29, Iași. Constantin V. Buțureanu 119

[1906 (?), iunie (?), București]. Elena Dulgurow 351
1906 iunie 30, Galați. Ioan-Aurel Candrea 135
[1906 iulie 23, Cernăuți]. Ioan-Aurel Candrea 136
1906 iulie 24, Craiova. Ilie Constantinescu 214
[1906 august 11, Grîușor]. Ioan-Aurel Candrea 137
1906 septembrie 2, Focșani. Dimitrie V. Dimiu 297
1906 octombrie 25, [Paris?]. Eveline Botta 86
[1906 decembrie 18, București]. Ioan-Aurel Candrea 138
1907 ianuarie 16, Budapesta. Gheorghe Alexici 8
[1907 februarie 8, Strasburg]. Matteo Bartoli 40
1907 februarie 8, Strasburg. Matteo Bartoli 41
1907 martie 22, Focșani. Dimitrie V. Dimiu 298
[1907 mai-iunie (?), București]. Emil Cotești 343
1907 iulie 27, Giurgiu. Constantin Damianovici 246
1907 septembrie 3, București. Ion F. Buricescu 113
1907 septembrie 13, București. Ion F. Buricescu 114
1907 septembrie 16, București. Ion F. Buricescu 114
1907 septembrie 28, Focșani. Dimitrie V. Dimiu 299
1907 octombrie 2, Constanța. Ion Bentoiu 67
[1907 octombrie 4, București]. Ioan-Aurel Candrea 141
1907 octombrie 12, [Strasburg]. Matteo Bartoli 42
1907 octombrie 26, Paris. Rufino José Cuervo 245
1907 octombrie 31, Giurgiu. Constantin Damianovici 247
1907 octombrie 31, Focșani. Dimitrie V. Dimiu 299
1907 noiembrie 2, Giurgiu. Constantin Damianovici 249
1907 noiembrie 20, Giurgiu. Constantin Damianovici 249
[1908—1909, București]. Andrei Bănățeanu 57
[1908 (?), București]. Andrei Bănățeanu 55
1908 ianuarie 17, București. Neli I. Cornea 218
1908 aprilie 4, Galați. Ioan-Aurel Candrea 142
1908 aprilie 14, Constanța. Ion Bentoiu 68
1908 aprilie 27, Piatra-Neamț. Constantin Damianovici 250
1908 iunie 16, Piatra-Neamț. Constantin Damianovici 250
[1908 iulie, Vatra Dornei]. Ioan-Aurel Candrea 143
1908 iulie 18, Cîmpulung. Constantin Damianovici 251
1908 august 29, Tg.-Jiu. Mihail Cruceanu 228
[1908, toamna, București]. Andrei Bănățeanu 56
1908 octombrie 28, Turnu-Severin. Teodor Costescu 220
1908 octombrie 28, Turnu-Severin. Vasile Vîrcol 220
1908 [noiembrie] 2, București. Constantin Bălăcescu 55
1908 noiembrie 10, București. George Duma 333
1908 decembrie 2, Paris. Charles Drouhet 328
[1909—1917 (?), București]. Eliza Danielopolu 275
[1909—1916 (?), București]. Nicolae Coculescu 200
[1909 decembri — 1914 toamna, București]. Lucia Caracostea 183
[1909, București]. Eliza Danielopolu 274
1909 februarie 15, Turnu-Severin. Teodor Costescu 221
[1909 februarie (sfîrșitul) — martie (începutul), București]. Dumitru Caracostea 162

1909 martie 10, Galaţi. Ioan-Aurel Candrea 144
1909 iunie 4/17, Bîrlad. Benedetto de Luca 281
1909 august 7, Tg.-Jiu. Mihail Cruceanu 229
1909 august 3, Giurgiu. Constantin Damianovici 251
[**1909** august 20, Cîmpulung (Muscel)]. Dumitru Caracostea 163
[**1909** august 20, Cîmpulung (Muscel)]. Nicolae Georgescu-Ştefăneşti 163
1909 septembrie 18, Focşani. Dimitrie V. Dimiu 300
[**1909** septembrie 19–22 (?), Bucureşti]. Dumitru Caracostea 164
1909 septembrie 29, Salonic. Theodor Capidan 159
[**1909** octombrie 5, Bucureşti]. Dumitru Caracostea 165
1909 noiembrie 8, Galaţi. Constantin Damianovici 252
[**1909** decembrie – 1910 ianuarie, Iaşi]. Charles Drouhet 329
[**1909** decembrie 17 (?), Viena]. Dumitru Caracostea 166
[**1909** decembrie 19–24 (?), Viena]. Dumitru Caracostea 167
[**1909** decembrie 30, Viena]. Dumitru Caracostea 170
1910 ianuarie 3, Giurgiu. Constantin Damianovici 253
[**1910** ianuarie 4, Viena]. Dumitru Caracostea 170
1910 ianuarie 5, Galaţi. Ioan-Aurel Candrea 144
[**1910** ianuarie 19, Viena]. Dumitru Caracostea 171
1910 ianuarie 22, Novorossijsk. Eveline Botta 87
[**1910** februarie 2,] Nisa. Ioan-Aurel Candrea 145
1910 martie 14, Constanţa. Ion Bentoiu 69
1910 martie 23/10, [Viena]. Dumitru Caracostea 171
1910 martie 15, Moscova. Eveline Botta 87
1910 martie 18, [Bucureşti]. George G. Antonescu 14
1910 martie 22, Galaţi. Constantin Damianovici 254
1910 martie 26, Craiova. Mihail Drăgănescu 348
1910 aprilie 2, Craiova. Mihail Drăgănescu 349
1910 aprilie [30], Craiova. Mihail Drăgănescu 349
1910 mai 4, [Viena]. Dumitru Caracostea 172
1910 mai 5, [Bucureşti]. Octavia Corodeanu 343
1910 mai 18, Craiova. Mihail Drăgănescu 349
1910 mai 24, [Viena]. Dumitru Caracostea 174
[**1910** mai (sfîrşitul) – iunie (începutul), Viena]. Dumitru Caracostea 174
[**1910** iunie, a doua jumătate a lunii, Viena]. Dumitru Caracostea 175
[**1910** iunie, a doua jumătate a lunii, Viena]. Dumitru Caracostea 177
[**1910** (?), iulie, Bucureşti]. Ioan-Aurel Candrea 146
[**1910** iulie 11, Viena]. Dumitru Caracostea 178
[**1910** august 3, Călimăneşti]. Ioan-Aurel Candrea 146
[**1910** august 6, Salzburg]. Dumitru Caracostea 179
[**1910** septembrie 6, Viena]. Dumitru Caracostea 179
1910 septembrie 21, [Craiova]. Mihail Drăgănescu 349
1910 octombrie 5/22, [Viena]. Dumitru Caracostea 180
1910 noiembrie 20, Tg.-Jiu. Mihail Cruceanu 229
[**1910** decembrie 7, Viena]. Dumitru Caracostea 181
1910 decembrie 21, Paris. Constantin Damianovici 254
1910 decembrie 27, Bucureşti. Grigore Creţu 226

[1911 (?), București (?)]. Buturuva 340
[1911 mai (sfîrșitul) — iunie (începutul), Viena]. Dumitru Caracostea 182
1911 iunie 25, Bușteni. Șerban Bascovici 53
[1911 iulie 12,] Galați. Ioan-Aurel Candrea 146
[1911 iulie 22—25 (?), Bușteni]. Șerban Bascovici 53
1911 septembrie 9/22, București. Nicolae M. Budurescu 109
1911 octombrie 25, [București]. Ioan Bogdan 77
1911 octombrie 30, Paris. Marcel Barrière 20
1912, Giurgiu. Constantin Damianovici 255
1912 februarie 4/17, [f.l.]. Nicolae M. Budurescu 111
1912 februarie 20, Tecuci. Ion C. Bistrițeanu 71
[1912 martie (începutul), București], miercuri. Nicolae M. Budurescu 111
[1912 aprilie, începutul lunii (?), Iași]. Emil Constantinescu 207
[1912 aprilie (sfîrșitul) — mai (începutul), Iași]. Emil Constantinescu 209
1912 iunie 7, Louvain. François Béthune 70
1912 iulie 2, Rîmnicu-Vîlcea. Constantin Damianovici 259
[1912 iulie 15, Londra]. Ioan-Aurel Candrea 147
1912 iulie 16, Tg.-Jiu. Mihail Cruceanu 230
1912 octombrie 13, Tg.-Jiu. Mihail Cruceanu 230
1912 decembrie 26, Tg.-Jiu. Mihail Cruceanu 232
[1913—1927 (?), București]. Ioan-Aurel Candrea 148
[1913—1914 septembrie, București]. Ioan-Aurel Candrea 147
[După 1913, București] joi. Nicolae M. Budurescu 111
[1913 aprilie 23, București]. Aristia Dissescu 315
1913 iunie 28, Piatra-Olt. Mihail Cruceanu 233
1913 iulie 1, [București]. Titu I. Dinu 308
[1913 iulie 7, f.l.]. Mihail Cruceanu 233
1913 iulie 12, Rîmnicu-Vîlcea. Constantin Damianovici 255
[1913 august, Bulgaria]. Dimitrie V. Dimiu 301
[1913 august 3, Brenița (Bulgaria)]. Dimitrie V. Dimiu 300
[1913 august 8, f.l.]. Mihail Cruceanu 234
1913 august 21, București. Mihail Cruceanu 234
1913 octombrie 4, Tg.-Jiu. Mihail Cruceanu 235
[1914—1916 (?), București], luni. Ioan-Aurel Candrea 151
1914 ianuarie 1, Tg.-Jiu. Mihail Cruceanu 235
[1914 martie (?), Neuilly-sur-Seine]. Nicolas Beauduin 62
1914 martie 4, Budapesta. Gheorghe Alexici 10
[1914 martie 13, Paris]. L. Bellanger 66
1914 martie 22, [Rîmnicu-Vîlcea]. Mihail Cruceanu 236
1914 martie 28, Rîmnicu-Vîlcea. Mihail Cruceanu 238
[1914 aprilie 14, f.l.]. Mihail Cruceanu 237
1914 aprilie 15, Rîmnicu-Vîlcea. Mihail Cruceanu 238
1914 mai 6, Rîmnicu-Vîlcea. Mihail Cruceanu 239
1914 mai (sfîrșitul lunii), Tg.-Jiu. Mihail Cruceanu 239
[1914 iunie, Budapesta]. Gheorghe Alexici 11
1914 iunie 1, Budapesta. Gheorghe Alexici 10
1914 iulie 2, Tg.-Jiu. Mihail Cruceanu 239

1914 iulie 11, Paris. Ioan-Aurel Candrea 149
[1914 iulie 13,] Aix-les-Bains. Ioan-Aurel Candrea 149
[1914 iulie 18, Pontoise]. Charles Drouhet 329
1914 iulie 21, București. Titu I. Dinu 309
1914 iulie 22, [Aix-les-Bains]. Ioan-Aurel Candrea 150
[1914] iulie 25, Geneva. Ioan-Aurel Candrea 150
1914 iulie 29, Breslau [Wrocław]. Maria Antoniade 14
1914 iulie 31, Aix-les-Bains. Ioan-Aurel Candrea 150
1914 august 8, [Aix-les-Bains]. Charles Drouhet 330
[1914] august 16, București. Titu I. Dinu 310
[1914] august 17, București. Titu I. Dinu 311
[1914, toamna, Iași]. Charles Drouhet 330
1914 septembrie 25, Galați. Constantin Damianovici 256
1914 octombrie 23, Alexandria. Mihail Cruceanu 240
1914 octombrie 30, Galați. Constantin Damianovici 256
1914 noiembrie 16, Galați. Constantin Damianovici 257
1914 noiembrie 19, Galați. Constantin Damianovici 258
1914 noiembrie 27, [București]. Ioan Bogdan 78
1914 noiembrie 28, Alexandria. Mihail Cruceanu 240
[1915—1925 (?), f.l.]. Vladimir Corbasca 343
1915 ianuarie 9, [Moscova]. Eveline Botta 88
1915 ianuarie 12, Roman. Frumuzache Chiriac 188
1915 februarie 9, Galați. Constantin Damianovici 259
1915 februarie 18, Galați. Constantin Damianovici 259
[1915 martie, București]. Frumuzache Chiriac 190
1915 aprilie 2, Roman. Frumuzache Chiriac 190
1915 aprilie 28, București. Léo Bachelin 18
1915 mai 2, Galați. Constantin Damianovici 260
1915 iunie 5, [București]. Ioan Bogdan 78
1915 iunie 8, Roman. Frumuzache Chiriac 191
1915 iunie 11, Galați. Constantin Damianovici 260
1915 iulie 16, Olănești. Constantin Damianovici 261
1915 iunie 17, București. Constantin G. Dissescu 317
1915 iulie 3, Moscova. Eveline Botta 88
1915 iulie 18, [București]. Titu I. Dinu 311
1915 iulie 31, Conțești. Titu I. Dinu 312
1915 august 2, Budapesta. Gheorghe Alexici 12
1915 august 26, Constanța. Constantin Damianovici 261
[1915 august 26, Cîmpulung]. Titu I. Dinu 313
1915 septembrie 21, Rogova (Mehedinți). Nicu Ciortan 342
1915 octombrie 20, Rogova (Mehedinți). Nicu Ciortan 342
1915 noiembrie 26, Adjud. Dimitrie V. Dimiu 301
1915 decembrie 1, București. Ioan Bogdan 79
1915 decembrie 28, Giurgiu. Constantin Damianovici 262
[1916 (?), București]. Titu I. Dinu 315
1916 aprilie 1, Potcoava. Stelian J. Angelescu 338
1916 aprilie 23, Constanța. Titu I. Dinu 313

1916 mai 1, Potcoava. Stelian J. Angelescu 338
1916 mai 16, Iași. Stelian I. Constantinescu 215
1916 mai 21, [București]. Titu I. Dinu 313
1916 mai 22, Sinaia. Titu I. Dinu 314
1916 iunie 2, [f.l.]. Ștefan Albuleț 337
[1916] iunie 9, Focșani. Titu I. Dinu 314
1916 iulie 2, Olănești. Constantin Damianovici 262
1916 iulie 13, Brăila. Aurel Ciocîrlan 342
1916 iulie 19, Olănești. Constantin Damianovici 263
1916 iulie 23, [Potcoava]. Stelian J. Angelescu 338
1916 iulie 25, Slănic-Prahova. Aurel Ciocîrlan 342
1916 iulie 25, Slănic-Prahova. Valeriu Șelescu 342
1916 iulie 26, Asău. Titu I. Dinu 314
1916 august 29, [Torino]. Matteo Bartoli 42
1916 septembrie 24, Sinaia. Adriana Buzoianu 119
1916 octombrie 5, București. Ioan Bogdan 79
[1916 noiembrie 12, f.l.]. Dimitrie V. Dimiu 301
1917 februarie 27, Galați. Ioan-Aurel Candrea 152
1917 aprilie 19, Galați. Ioan-Aurel Candrea 153
[1917] iulie 2, [Iași]. Eliza Danielopolu 275
1918 iunie 16/29, București. Constantin Damianovici 264
1918 iulie 10, București. Constantin Damianovici 265
1918 iulie 25, [București]. Ion Diaconescu 347
1918 august 5, București. Ioan-Aurel Candrea 153
1918 august 24, Cîmpulung. Constantin Damianovici 266
1918 septembrie 16, București. Ioan-Aurel Candrea 154
1918 septembrie 28, București. Constantin Damianovici 267
[1918 octombrie, după 15, București]. Ioan-Aurel Candrea 155
[1918 noiembrie-decembrie,] Galați. Maria Drăgănescu-Combary 323
[1918 noiembrie 4, București]. Nicolae M. Buduresco 112
1918 decembrie 3, [București]. Ioan Bogdan 79
[1919—1925 (?)], București. Constantin Damianovici 267
[1919—1925 (?), f.l.]. Maria Drăgănescu-Combary 324
[1919 (?), București]. Ioan-Aurel Candrea 156
[1919 (?), f.l.]. Maria Drăgănescu-Combary 324
1919 februarie 10, Craiova. Mihail Cruceanu 241
1919 martie 1, Botoșani. Al. Brateș 340
1919 aprilie 14, Craiova. Mihail Cruceanu 242
1919 aprilie 14, Paris. Charles Drouhet 331
1919 mai 31/18, București. Silvia Demetrescu 345
1919 iunie 8, București. Gheorghe Bâgulescu 72
[1919] iulie 2, Călimănești. Nicolae M. Buduresco 112
1919 [august] 14/27, Mănăstirea Pasărea. Dimitrie V. Dimiu 302
1919 septembrie 11, Vaslui. Margareta Budălănescu-Petrulian 103
[1919] noiembrie 7, [Rîmnicu-Vîlcea]. Adriana Buzoianu 120
1919 noiembrie 23, București. Irena C. Ciorogîrleanu 192
1919 decembrie 10, [Rîmnicu-Vîlcea]. Adriana Buzoianu 121

[1920, București]. Irena C. Ciorogîrleanu 194
[1920 (?), București]. Silvia Demetrescu 345
1920 ianuarie 6, [București]. Irena C. Ciorogîrleanu 193
1920 ianuarie 12, Rîmnicu-Sărat. Emilian I. Constantinescu 211
[1920] ianuarie 25, Rîmnicu-Vîlcea. Adriana Buzoianu 122
[1920 aprilie 1], Rîmnicu-Vîlcea. Adriana Buzoianu 123
1920 iunie 27, Breaza de jos. Dimitrie V. Dimiu 303
1920 iulie 25, Sibiu. Constantin Damianovici 268
1920 iulie 25, Breaza de jos. Dimitrie V. Dimiu 303
1920 septembrie 31, Rîmnicu-Sărat. Emilian I. Constantinescu 212
[1920] decembrie 17, Rîmnicu-Vîlcea. Adriana Buzoianu 124
[1921,] Tg.-Jiu. Vasile Cottan 344
1921 februarie 4, [București]. Lucreția N. Coculescu 199
1921 februarie 17, Cluj. Romulus Demetrescu 284
1921 aprilie 6, Cluj. Romulus Demetrescu 287
1921 aprilie 29, București. Dimitrie V. Dimiu 303
[1921 iunie (începutul), Cluj]. Romulus Demetrescu 289
1921 iunie 16, București. Constantin Damianovici 268
1921 iunie 19, Cluj. Valeria Demetrescu 346
1921 iulie 16, Predeal. Dimitrie V. Dimiu 303
1921 iulie 19, Sibiu. Constantin Damianovici 269
1921 [iunie 23], Caracal. Draligeo 348
1921 august 20, Sibiu. Constantin Damianovici 269
1921 august 26, Măldărești. Adriana Buzoianu 124
1921 septembrie 13, Sibiu. Alexandru Arbore 15
1921 septembrie 21, Cîmpina. Margareta Budălănescu-Petrulian 104
1921 octombrie 18, Bacău. N. N. Botez 85
1921 octombrie 19, Cîmpina. Margareta Budălănescu-Petrulian 105
1921 noiembrie 4, Drăgășani. Adriana Buzoianu 125
1921 decembrie 25, [București]. Dimitrie V. Dimiu 304
1922 ianuarie 5, București. Dimitrie V. Dimiu 305
1922 ianuarie 6, București. Constantin Damianovici 270
1922 mai 1, [Praga]. Vladimir Buben 130
1922 mai 16, Cîmpina. Margareta Budălănescu-Petrulian 106
1922 iunie 20, [Sinaia]. Margareta Budălănescu-Petrulian 106
1922 iunie 26, Bușteni. Dimitrie V. Dimiu 306
[1922] iulie 22, Sibiu. Constantin Damianovici 271
1922 august 24, Sibiu. Constantin Damianovici 271
1922 octombrie 18, Tg.-Jiu. Vasile Cottan 344
1922 octombrie 22, Tg.-Jiu. Vasile Cottan 344
1922 octombrie 29, Tg.-Jiu. Vasile Cottan 344
1922 decembrie 23, Bruxelles. J. Daniel 274
[1922 decembrie (sfîrșitul) — 1923 ianuarie (începutul), București] Irena C. Ciorogîrleanu 194
1923 mai 10. [București]. Constantin C. Cristea 345
1923 iunie 1, [f. l.] Alexandru Colorian 205
1923 iulie 11, Băile Săcel (Gorj). Mihail Cruceanu 243

1923 august 2, Vîlcele. Constantin Damianovici 272
1923 august 17, Vîlcele. Dimitrie V. Dimiu 306
[1923 (?) august 27,] Sinaia. Alexandru Colorian 206
1923 octombrie 31, [București]. Al. Constantinescu 343
1924 februarie 1, [București]. Sabina Cantacuzino 157
1924 iunie 16, Nashville-Tennessy (S.U.A.). Pierre E. Briquet 97
[1924 iulie-august (?), Quinto]. Matteo Bartoli 43
1924 decembrie 23, [Paris]. Joseph Ageorges 4
1925 februarie 14, Anglet. Louis Colas 204
1925 februarie 20, Cernăuți. Ilie Bacinschi 18
1925 februarie 22, București. Mihail Dragomirescu 317
1925 februarie 24, Cluj. Nicolae Drăganu 318
1925 februarie 25, Cluj. Vasile Bogrea 82
1925 februarie 25, Cluj. Theodor Capidan 161
1925 februarie 26, București. Ion N. Dianu 293
1925 februarie 28, [București]. Charles Drouhet 332
1925 martie 16, Cluj. Vasile Bogrea 82
1925 martie 20, Cluj. Nicolae Drăganu 320
1925 martie 30, [Paris]. Joseph Ageorges 5
1925 mai 17, Tg.-Jiu. Margareta Budălănescu-Petrulian 107
1925 iunie 1, [București]. Alexandru Davila 278
1925 iunie 10, [București]. Alexandru Davila 280
[1925, toamna, Torino]. Matteo Bartoli 45
1925 octombrie 11, Cluj. Theodor Capidan 161
1925 octombrie 12, Cluj. Nicolae Drăganu 320
1925 octombrie 31, Cluj. Vasile Bogrea 84
[1925] noiembrie 29, [Paris]. Joseph Ageorges 6
1925 decembrie 26, [Paris]. Joseph Ageorges 7
1926 martie 11, Paris. Șerban Coculescu 201
1926 iulie 27, [Torino]. Matteo Bartoli 43
1926 iulie 28, [Torino]. Matteo Bartoli 44
1926 septembrie 11, Cluj. Nicolae Bănescu 59
1926 octombrie 9, Cluj. Nicolae Drăganu 321
1927 martie 4, București. Constantin Damianovici 273
1927 aprilie 15, București. Dimitrie V. Dimiu 307
1927 august 2, Quinto. Matteo Bartoli 45
[1928 martie—începutul lui aprilie, Torino]. Matteo Bartoli 46
1928 iulie 4, Siena. Leon Diculescu 294
1928 iulie 12, Fellsmúli á Landi (Islanda). Ragnar Áférgsson 3
1928 iulie 27, Montpellier. Pierre Azéma 17
1928 august 31, [Charlottenlund (Danemarca)]. Viggo Bröndal 98
1928 octombrie 8, București. Mihail Demetrescu 345
1928 octombrie 10, Bayonne. Jean-Baptiste Daranatz 276
1928 octombrie 11, Fellsmúli á Landi (Islanda). Ragnar Áférgsson 3
1928 octombrie 15, Levallois-Perret. Ioan-Aurel Candrea 156
[1928 (sfîrșitul)—1929 (începutul), Torino]. Matteo Bartoli 47
1929 iunie 20, Cluj. Romulus Demetrescu 290

1929 iulie 1, Torino. Matteo Bartoli 47
[1929, după iulie, Torino]. Matteo Bartoli 48
[1930–1935] septembrie 21, [București]. Grigore C. Crăinicianu 224
[1930 aprilie (?), Goslar (Marea Britanie)]. Eugen Gustav W. Braunholtz 93
1930 noiembrie 17, Craiova. Ion Diaconu 291
1931 mai 15, Roma. Antonio Baldacci 19
1931 iulie 17, Torino. Matteo Bartoli 48
1931 iulie 23, [Paris]. Oscar Bloch 74
1931 august 15, Vîlcele. Constantin Damianovici 273
1931 septembrie 18, [București]. Alexandru Colorian 206
1932 martie 10, Galați. Ioan Șt. Botez 85
1932 aprilie 14, [Paris]. Oscar Bloch 75
1932 august 4, Pucioasa. Constantin Damianovici 273
[1932 septembrie 27, Chișinău]. Gheorghe Bogdan-Duică 81
1933 martie 28, Tîrgoviște. Leon Diculescu 294
1933 iunie 21, București. Petru Caraman 183
1933 iulie 3, București. Sabina Cantacuzino 158
1933 octombrie 22, [f.l.]. Margareta Budălănescu-Petrulian 107
1933 decembrie 15, Dijon. Jean Boutière 89
1934 aprilie 25, Dijon. Jean Boutière 90
1935 februarie 7, București. Constantin N. Brăiloiu 94
1935 februarie 25, Praga. I. Burlea 116
1936 februarie 18, Charlottenlund (Danemarca). Viggo Bröndal 99
1936 februarie 22, Tg-Neamț. Maria Berijan 69
1936 martie 5, București. Nicolae Cartojan 184
1936 martie 29, [București]. Constantin N. Brăiloiu 95
1936 aprilie 14, [București]. Nicolae Cartojan 185
1936 noiembrie 12, Rîmnicu-Vîlcea. Dumitru Cristescu 227
1936 decembrie 1, [București]. Constantin N. Brăiloiu 95
1936 decembrie 28, București. George Breazul 96
1937 iulie 30, La Spezia. Matteo Bartoli 49
1938 ianuarie 29, Torino. Matteo Bartoli 50
1938 februarie 5, Cluj. Nicolae Drăganu 323
1938 februarie 19, Copenhaga. Viggo Bröndal 100
[F.d., București]. Eliza Alexandrescu 337
[F.d., București]. Stelian J. Angelescu 338
[F.d.,] miercuri, [București]. Maria Antoniade 16
[F.a., f. lună] 26, joi, [f.l.] Margareta B. 339
[F.d., f.l.]. A. Bentoiu 340
[F.d., București]. Ioan Bogdan 80
[F.a.] august 15, Suceava. Margareta Budălănescu-Petrulian 108
[F.d., f.l.]. Nicolae M. Buduresc u 112
[F.d., f.l.]. Adriana Buzoianu 126
[F.d., București]. Sabina Cantacuzino 158
[F.d., f.l.]. Cecini 341
[F.d., f.l.]. Mircea Cerbul 341
[F.d., București]. Alexandru Colorian 207
[F.d.], Bayonne. Bernardin J. Detchepare 291
[F.a.,] august 25, [f.l.]. August Diès 295

LISTA EMITENȚILOR [1]

Ragnar Áférgsson 3
Joseph Ageorges 4
Ștefan Albuleț * 337
Eliza Alexandrescu * 337
Gheorghe Alexici 8
Teodor Alimănescu 12
Steluța Anastasiu * 337
Nicolae Andriescu * 337
Stelian J. Angelescu * 338
Emanuel Antonescu * 338
George G. Antonescu 14
Maria Antoniade 14
Alexandru Arbore 15
Pierre Azéma 16
Margareta B. * 339
Léo Bachelin 18
Ilie Bacinschi 18
Antonio Baldacci 19
Marcel Barrière 20
Matteo Bartoli 21
Șerban Bascovici 53
Constantin Bălăcescu 55
Andrei Bănățeanu 55
Nicolae Bănescu 57
Ilie Bărbulescu 59
Nicolas Beauduin 62
André Beaunier 63
Florian I. Becescu* 339
L. Bellanger 66
A. Bentoiu * 340
I. Bentoiu 67

---

[1] Asteriscul care insoțește unele nume de persoană indică faptul că scrisorile respective au fost date în rezumat.

Maria Berijan 69
François Béthune 70
Ion C. Bistrițianu 71
Gheorghe Bâgulescu 72
Oscar Bloch 74
Ioan Bogdan 76
Gheorghe Bogdan-Duică 78
Vasile Bogrea 82
Ioan Șt. Botez 85
N. N. Botez 85
Eveline Botta 86
Jean Boutière 89
Louis Brandin 91
Al. Brateș * 340
Eugen G. W. Braunholtz 93
Constantin N. Brăiloiu 94
George Breazul 96
Pierre E. Briquet 97
Viggo Bröndal 98
Charles Brun 101
Vladimir Buben 103
Margareta Budălănescu-Petrulian 103
Nicolae M. Budurescu 109
Ion F. Buricescu 113
Demetru N. Burileanu 115
I. Burlea 116
Buturuva * 340
Constantin V. Buțureanu 119
Adriana Buzoianu 119
I. A. Candrea 126
Mihail G. Cantacuzino* 341
Sabina Cantacuzino 157
Theodor Capidan 159
Dumitru Caracostea 162
Lucia Caracostea 183
Petru Caraman 183
Nicolae Cartojan 184
Cecini * 341
Mircea Cerbul * 341
Vasile Cetățianu * 341
Ilarie Chendi 186
Frumuzache Chiriac 188
Aurel Ciocîrlan * 342
Irena Ciorogîrleanu 192
Nicu Ciortan * 342
Clement-Bacău * 342
Wilhelm Cloëtta 195

Lucreția N. Coculescu 199
Nicolae Coculescu 200
Șerban Coculescu 201
Louis Colas 204
Alexandru Colorian 205
Al. Constantinescu * 343
Emil Constantinescu 207
Emilian I. Constantinescu 211
Ilie Constantinescu 213
Stelian Constantinescu 215
Valeria Constantinescu 217
Vladimir Corbasca * 343
Neli Cornea 218
Theodor Cornel 219
Octavia Corodeanu * 343
Teodor Costescu 220
Emil Cotești * 343
Vasile Cottan* 344
Simeon Crainic 222
Grigore I. Crăinicianu 224
Grigore Crețu 225
Constantin C. Cristea* 345
Dumitru Cristescu 227
Mihail Cruceanu 228
Ștefan Cruceanu 243
Rufino J. Cuervo 244
Constantin Damianovici 246
J. Daniel 274
Eliza Danielopolu 274
Jean-Baptiste Daranatz 276
Anton Davidoglu 277
Alexandru Davila 278
Benedetto de Luca 281
Mihail Demetrescu * 345
Romulus Demetrescu 284
Silvia Demetrescu* 345
Valeria Demetrescu* 346
Bernardin J. Detchepare 291
Ion Diaconescu * 347
Ion Diaconu 291
Ion N. Dianu 293
Toma Dicescu * 347
Leon M. Diculescu 294
Auguste Diès 295
Marin Dimitrescu * 347
Dimitrie Dimiu 295
Titu Dinu 308